

116

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๖๒

เรื่อง

ทูตฝรั่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

คณะข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ
พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
นายเกษม สदानนท์

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๑ กรกฎาคม ๒๕๐๖

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961129820

๐๗๔

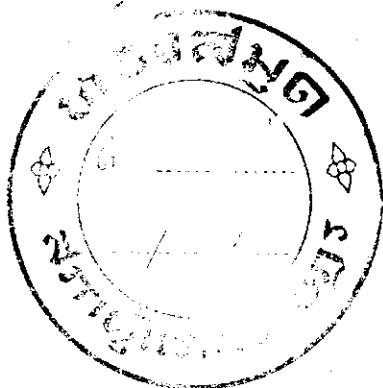
๒๘ มี.ค. ๒๕

๕๗๔๙

๑๗
๒๕๔๙
๒๕๐๖

ค้ายอภินันท์และภรรยา
กระทรวงการต่างประเทศ

327.593
ก

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๖๒

เรื่อง

วันที่ / /

เลขทะเบียน

เลขาน

ทูตฝรั่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

คณะข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ
พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายเทยม สदानนท์

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๑ กรกฎาคม ๒๕๐๖

มาแล้วได้โดยดั่งเชป แต่ได้บอกที่มาของเรื่องเหล่านั้นไว้ เพื่อผู้ที่สนใจ
ต้องการจะทราบเรื่องโดยพิสดาร จะได้สอบค้นได้โดยสะดวก นับแต่
ได้พิมพ์หนังสือเรื่องนั้นแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาธรรมกิจ-
ปรีชา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ จนถึงบัดนี้นานถึง ๒๗ ปีแล้ว บรรดาผู้สนใจ
จะใคร่อ่านและค้นคว้าเรื่องนั้นกำหนดนับอ่านได้โดยยาก ฉะนั้น เพื่อให้
นักศึกษาและผู้สนใจได้มีฉบับอ่านและใช้ประกอบในการศึกษาค้นคว้า
ด้าน ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และเรื่องเกี่ยวกับการทูตของ
กรุงรัตนโกสินทร์ กรมศิลปากรจึงได้อนุญาตให้คณะข้าราชการ
กระทรวงการต่างประเทศพิมพ์หนังสือเรื่องนั้นแจกในงานพระราชทาน-
เพลิงศพ นายเทียม ตานนท์ อีกครั้งหนึ่ง

กรมศิลปากรขออนุโมทนากุศลราศีทักษิณานุประทาน ที่คณะ
ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศได้บำเพ็ญ และได้ร่วมมือกันจัดพิมพ์
หนังสือออกเผยแพร่นี้เป็นวิทยาทาน ขอขอบคุณทั้งปวงนี้เป็นพลบับจ้าย
ส่งเสริมให้ นายเทียม ตานนท์ ได้ประดับแต่อัฐิคุณมณูผลใน
ดัมปวายภพ สืบตามเจตจำนงของท่านทุกประการเทอญ.

กรมศิลปากร

๓๘ มิถุนายน ๒๕๐๖

นายเทียม ลदानนท์

ชาตะ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๖

มรณะ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๖

ประวัติ

ข้า^๕วชนัน นายเทียม ตานนท์ เกิดเมื่อวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ.
๒๔๔๖ ที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นบุตรนายแกร
นางโย ตานนท์ ซึ่งมีอาชีพค้าขาย เมื่อเยาว์วัยเริ่มเข้ารับการศึกษา
ที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ ศึกษาอยู่ที่โรงเรียน
สวนกุหลาบวิทยาลัยเป็นเวลา ๖ ปี จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๓ สอบได้ชั้น
มัธยม ๗ แล้วในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ย้ายไปศึกษาต่อที่โรงเรียนเทพศิรินทร์
เป็นเวลา ๑ ปี สอบได้มัธยมปีที่ ๘ ใน พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้สมัคร
เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ทำการศึกษาอยู่
จนถึงภาค ๓ แต่ก็ไม่ได้ศึกษาต่อ

อุปสมบท นายเทียม ตานนท์ อุปสมบท ณ วัดดังเวชวิทยาราม
เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๐

การรับราชการทหาร นายเทียม ตานนท์ ได้เข้ารับราชการทหาร
ประจำการสังกัดกรมรักษาวังเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๗ ได้รับการ
ปลดออกจากราชการทหารเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๘

ชีวิตราชการ นายเทียม ตานนท์ ได้เริ่มเข้ารับราชการครั้งแรก
ในตำแหน่งครูน้อยโรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตร สังกัดกรมศึกษา-
ธิการ กระทรวงธรรมการ เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๕ ในขณะที่
มีอายุ ๑๙ ปี ๘ เดือน แล้วต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๖
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นครูประจำโรงเรียนมหาดเล็ก

หลวงจังหวัดเชียงใหม่ และได้รับราชการเป็นครูประจำโรงเรียนมหาดเล็กหลวงจังหวัดเชียงใหม่อยู่จนถึงวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยุบโรงเรียนมหาดเล็กหลวงจังหวัดเชียงใหม่ นายเทียม ตตานนท์ จึงได้ออกจากราชการและกลับมาอยู่กรุงเทพฯ และได้ทำงานอยู่ที่สำนักงานขาดด้อยประมาณ ๑๒ ปี

นายเทียม ตตานนท์ ได้เข้าทำงานอยู่ที่สำนักงานขาดด้อยเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๖๘ จนถึงวันที่โอนไปรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ คือวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓

นายเทียม ตตานนท์ ได้เริ่มเข้ารับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ในตำแหน่ง เสมียนพนักงานประจำสำนักงานปลัดกระทรวง ได้เลื่อนชั้นและโยกย้ายไปรับราชการประจำสถานทูตไทยในต่างประเทศตามลำดับ ดังต่อไปนี้

๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๓ เป็นข้าราชการชั้นตรี

๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ย้ายไปดำรงตำแหน่งนายเวร สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว

๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๗ ย้ายกลับเข้ามาประจำกองคลัง กระทรวงการต่างประเทศ

๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ย้ายไปเป็นแอดดาเซ่ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงลอนดอน

๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๔ ย้ายกลับเข้ามาประจำกระทรวงการต่างประเทศ

๓๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๗ ย้ายไปดำรงตำแหน่งเลขาธิการ
ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ
กรุงจาการ์ตา

๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ เลื่อนขึ้นเป็นข้าราชการพลเรือน
สามัญชั้นเอก และดำรงตำแหน่ง
เลขาธิการโทประจำสถานเอกอัคร
ราชทูตไทย ณ กรุงจาการ์ตา

๓๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๑ ย้ายกลับเข้ามาประจำกองคลัง กระทรวง
การต่างประเทศ

๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองคลัง กระทรวง
การต่างประเทศ และได้ดำรง
ตำแหน่งน้อยจนถึงเกษียณ

ชีวิตครอบครัว นายเทียม ตานนท์ ได้ทำการสมรสกับนางสาว
ละมัย ม่วงวิโรจน์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ ไม่มีบุตรธิดาเกิดจากภรรยา
ชีวิตในครอบครัวของนายเทียม ตานนท์ จึงมีแต่ความสงบราบรื่นและ
สันโดษ เมื่อเวลาว่างจากงานอาชีพ นายเทียม ตานนท์ ได้พยายาม
ศึกษาค้นคว้าวิชาโหราศาสตร์และดาราศาสตร์ทั้งจากตำราไทยและต่าง
ประเทศ จนมีความรู้แตกฉาน และเมื่อครั้งย้ายไปรับราชการประจำ
สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน นายเทียม ตานนท์ ได้พยายาม
ค้นคว้าเพิ่มเติมและได้สะสมตำราเกี่ยวกับวิชาโหราศาสตร์ไว้มาก เมื่อย้ายกลับมา
ประเทศไทย จึงได้ใช้วิชาความรู้ในทางโหราศาสตร์ช่วยเหลือในงานสังคม

ต่าง ๆ อยู่เสมอ ทั้งในการบรรยายและเผยแพร่วิชาความรู้ และการ
ผูกดวง จนเป็นที่เลื่องลือและได้รับเกียรติยกย่องทั่วไป

อิสริยาภรณ์	๒๔๗๕	เหรียญเฉลิมพระนคร ๑๕๐ ปี
	๒๔๘๖	เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย
	๒๔๘๒	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
	๒๔๘๓	เหรียญเงินบรมราชาภิเษก
	๒๔๘๔	จตุรตาภรณ์มงกุฎไทย
	๒๔๘๗	จตุรตาภรณ์ช้างเผือก
	๒๕๐๐	เหรียญจักรพรรดิมาลา
	๒๕๐๕	ตริตาภรณ์มงกุฎไทย

ตำแหน่งมหาดเล็ก หนึ่ง ในขณะที่นายเทียม ตตานนท์ รับ
ราชการเป็นครูประจำโรงเรียนมหาดเล็กหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ใน
ระหว่างเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ จนถึงวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ.
๒๔๖๘ นายเทียม ตตานนท์ ได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ทรง
แต่งตั้งให้ดำรงยศมหาดเล็ก ดังนี้ คือ

- ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖ เป็นมหาดเล็กดำรง
- ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗ เป็นมหาดเล็กวิเศษ
- ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นรองเสวกตรี (เปลี่ยนจากยศ
มหาดเล็กวิเศษ)

คำไว้อาลัย

โดย

นายถนัด คอมันตร์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ในการพระราชทานเพลิงศพนายเทียม ดตานนท์ ซึ่งได้ถึงแก่กรรม
ลงในขณะดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองคลัง กระทรวงการต่างประเทศ
ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศได้พร้อมใจกันร่วมจัดพิมพ์หนังสือ
ชันแกลในงาน เพื่อเป็นที่ระลึกแห่งความดีนิตินิยมและความรักใคร่อันมี
ต่อผู้วายชนม์ ผู้จัดการพิมพ์หนังสือได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัย
ในนามของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อนำลงพิมพ์ใน
หนังสือนี้ด้วย ซึ่งข้าพเจ้าขอสนองคำขอนั้นด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้
เพราะนายเทียม ดตานนท์ เป็นข้าราชการเก่าแก่ของกระทรวงการต่าง
ประเทศ และข้าพเจ้าได้รู้จักมักคุ้นในทางส่วนตัวและได้ร่วมงานทาง
ราชการมาเป็นเวลานานตราบนานวาระที่นายเทียม ดตานนท์ ได้ถึง
แก่กรรมไป

นายเทียม ดตานนท์ ได้เข้ารับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ
มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๓ นับเป็นเวลาราชการในกระทรวงการต่างประเทศ
ตราบนานถึงแก่กรรมเป็นเวลารวม ๒๕ ปี ซึ่งเป็นเวลาอันยาวนาน ตลอด

เวลาที่รับราชการอยู่ในกระทรวงการต่างประเทศนั้น นายเทียม ดตานนท์ ได้เป็นที่ไว้วางใจและรักใคร่ของผู้บังคับบัญชา และเนื่องด้วยเป็นผู้มีจิตใจอันกอบด้วยความสามัคคีรักใคร่หมู่คณะ ตลอดจนความโอบอ้อมอารีอันมีต่อเพื่อนฝูงและข้าราชการชั้นผู้น้อย จึงทำให้นายเทียม ดตานนท์ เป็นที่รักและเป็นที่รักใคร่ของบรรดาเพื่อนข้าราชการโดยทั่วไป ส่วนข้าราชการชั้นผู้น้อยก็มีความเคารพนับถือในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่ที่ให้ความเป็นมิตรและความเอื้อเฟื้อแก่ข้าราชการชั้นผู้น้อยตลอดเวลาเสมอมา

ในด้านการปฏิบัติราชการ เนื่องด้วยความอดุสาหะและความเอาใจใส่อันมีต่องานในหน้าที่ของตน จึงทำให้นายเทียม ดตานนท์ ได้รับความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ของตนตลอดมา เริ่มตั้งแต่ตำแหน่งเสมียนพนักงานใน พ.ศ. ๒๔๘๓ จนกระทั่งได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้ากองในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ในระหว่างรับราชการก็ได้รับแต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในต่างประเทศหลายแห่ง คือ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน และสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ์ตา ในบั้นปลายของชีวิตคือเมื่อใกล้จะถึงแก่กรรม ถึงแม้จะมีอายุใกล้ด้วยที่จะครบเกษียณ แต่นายเทียม ดตานนท์ ก็คงยังปฏิบัติราชการด้วยความขยันหมั่นเพียร และได้มาปฏิบัติราชการอยู่จนวันสุดท้ายแห่งชีวิต

ในการเขียนคำไว้อาลัยให้แก่ นายเทียม ดตานนท์ นั้น ทำให้ข้าพเจ้ามีโอกาสรำลึกย้อนไปถึงชีวิตการรับราชการของข้าราชการเก่าแก่ของ

กระทรวงการต่างประเทศผู้หนึ่ง ซึ่งได้ปฏิบัติราชการมาด้วยความ
เรียบร้อยตลอดเวลาราชการอันยาวนาน และได้จากไปท่ามกลางความ
รักใคร่นับถือและความเศร้าสลดใจของบรรดาเพื่อนข้าราชการอื่น ๆ

ข้าพเจ้าขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยได้อภิบาลรักษากิจนิยาม
ของนายเทียม อดานนท์ ไม่ว่าจะถึงสถิตยู่ ณ แห่งใด จงประคับคอง
ในสัมปรายภพนั้น.

ถนิต คอมันตร์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

หนังสือเล่มนี้

คณะข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ
ทั้งที่รับราชการอยู่ในกระทรวงและในต่างประเทศ
ได้ร่วมแรงร่วมใจกันจัดพิมพ์ขึ้นเป็นอนุสรณ์
เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายเทียม ลदानนท์

ณ ฌาปนสถานวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๖

สารบาญ

ทางไมตรีกับฝรั่งในรัชกาลที่ ๑	หน้า ๑
โปตุเกศมาเจริญทางพระราชไมตรี	๒
หมายรับสั่งว่าด้วยรับแขกเมืองโปตุเกศ	๓
กำหนดแขกเมืองเข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์น	๓
กำหนดแขกเมืองถวายบังคมลากลับ	๗
กำหนดให้พระราชสาส์นไปลงเรือ	๘
ทางไมตรีกับฝรั่งในรัชกาลที่ ๒	๑๐
โปตุเกศเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี	๑๐
โปตุเกศเจ้าเมืองมาเฝ้าให้ทูตเข้ามา	๑๑
เหตุที่สุมากมกับโปตุเกศ	๑๑
ทูตโปตุเกศเข้าเฝ้า	๑๒
อนุญาตให้โปตุเกศไปมาค้าขาย	๑๒
เริ่มมีไมตรีกับโปตุเกศ	๑๓
อธิบายเรื่องการที่ต่างประเทศถวายของ	๑๕
โปตุเกศขอทำสัญญา	๑๕
โปตุเกศขอตั้งกงสุลเยเนราล	๑๖
พระราชทานที่ให้ตั้งสถานกงสุลโปตุเกศ	๑๖
ทรงตั้งกงสุลโปตุเกศเป็นขุนนางไทย	๑๖

(๒)

ทำหนังสืออนุญาตการค้าขายแทนสัญญา	หน้า	๓๖
อธิบายวิธีทำหนังสือสัญญาอย่างโบราณ	,,	๓๗
อังกฤษเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี	,,	๓๘
เรลเดินต์เมืองสิงคโปร์บอกมาว่าทูตอังกฤษจะเข้ามา		
กรุงเทพ ฯ	,,	๓๘
โปรดให้พระยาศรีวงศ์มนตรีว่าที่พระคลัง	,,	๓๙
เหตุที่อังกฤษแต่งทูตมา	,,	๓๙
ความประสงค์ของอังกฤษที่แต่งทูตเข้ามา	,,	๓๙
คำสั่งของรัฐบาลอินเดียถึงทูต	,,	๔๐
ครอเฟิด ทูตอังกฤษเข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ	,,	๔๑
อักษรดำด้นผู้ดำเินราชการอินเดียของอังกฤษ	,,	๔๕
เครื่องราชบรรณาการที่อังกฤษถวาย	,,	๔๗
ได้จัดออกแขกเมืองทูตอังกฤษ	,,	๔๙
ความลำบากในการปรึกษากับทูตอังกฤษ	,,	๕๑
ข้อปรึกษากันในระหว่างไทยกับอังกฤษ	,,	๕๒
ว่ากันด้วยการค้าขาย	,,	๕๒
ว่ากันด้วยเรื่องเมืองไทรบุรี	,,	๕๓
การปรึกษากับทูตอังกฤษไม่ตกลงกัน	,,	๕๔
ว่ากันด้วยเรื่องหนังสือตอบ	,,	๕๔
เกิดเหตุเรื่องนายเรือของทูต ขายของหนีภาษี	,,	๕๔

(๓)

เกิดเหตุเรือครอเปิดเทียบหยงนาท่าแผนทีและพูด

หมื่นไทย	หน้า	๓๕
พระราชทานของตอบแทน	,,	๓๕
หนังสือไทยตอบอังกฤษ	,,	๓๖
หนังสือกล่าวโทษครอเปิด	,,	๓๖
ครอเปิดไปเมืองญวน	,,	๓๖
ครอเปิดมาเป็นเรดิเตนต์เมืองสิงคโปร์	,,	๓๖
ครอเปิดกลับคดีต่อไทย	,,	๓๖
ผลของการที่รัฐบาลอินเดียของอังกฤษแต่งตั้งทูตเข้ามา เมืองไทย	,,	๓๗
ทางไมตรีกับฝรั่งในรัชกาลที่ ๓	,,	๓๗
อังกฤษเกิดรบกับพม่าครั้งแรก	,,	๓๗
ไทยแต่งกองทัพออกไปตั้งที่ต่อต้านพม่า	,,	๓๘
อังกฤษขอให้ไทยช่วยรบพม่า	,,	๓๘
เหตุที่ไทยไม่ตกลงกับอังกฤษในเรื่องรบพม่า	,,	๓๘
อังกฤษให้นายร้อยเอก เบอร์นี เป็นทูตเข้ามา	,,	๔๓
ไทยกับอังกฤษทำหนังสือสัญญาครั้งแรก	,,	๔๒
อักษรดำด้นของผู้สำเร็จราชการอินเดีย	,,	๔๒
นายร้อยเอกเฮนรี เบอร์นี นำหนังสือสัญญามาเปิด	,,	๔๘
อเมริกันเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕	,,	๕๐

(๔)

หมายรับสั่ง ว่าด้วยนายเฮดมันด์รอบเบิต ทูตอเมริกัน เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี	หน้า ๕๓
จดหมายเหตุ เรื่องทูตอเมริกันเข้ามาเจริญทางพระราช ไมตรี	๕๖
บริษัทอีสต์อินเดียแต่งให้นายวิตช์เข้ามาขอทำสัญญา ซื้อขายของไทย	๕๗
นายวิตช์ถวายเครื่องราชบรรณาการ	๖๐
ของหลวงพระราชทานตอบแทน	๖๑
ไทยขอยกเลิกหนังสือสัญญาบางข้อต่ออังกฤษ	๖๓
อเมริกันขอแก้หนังสือสัญญา	๖๗
อเมริกันและอังกฤษ เข้าใจผิดในประเพณีการค้าขาย ของไทย	๖๗
เหตุที่ทูตอเมริกันเข้ามา	๖๗
จดหมายเหตุ เรื่องบัลเลศเตีย ทูตอเมริกันเข้ามา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๓	๖๘
เรือรบอเมริกันมาถึงต้นดอน	๖๘
ว่าด้วยกำหนดวันรับทูต	๗๓
ทูตมาถึงกรุงเทพฯ	๗๒
ทูตไปหาพระยาศรีพัชริน	๗๔
จดหมายทูตมิ่งพระยาศรีพัชริน ฉบับที่ ๑	๗๘
คำของทูตเตรียมจะกราบทูลพระกรุณา	๘๔

(๕)

จดหมายพระยาศรีพัชรพัฒนตอบทูต ฉบับที่ ๓	หน้า	๘๖
จดหมายทูตมาถึงเจ้าพระยาพระคลัง	,,	๘๐
จดหมายทูตมาถึงพระนายไวยวรนาถ	,,	๘๒
จดหมายพระนายไวยวรนาถมาถึงนายพลเรือรบอเมริกัน	,,	๘๓
ตั้งเด็บบ้างให้เรือรบอเมริกัน	,,	๙๐๓
ตั้งทูตไปจากกรุงเทพ ฯ	,,	๙๐๒
จดหมายทูตมาถึงพระยาศรีพัชรพัฒน ฉบับที่ ๒	,,	๙๐๒
จดหมายนายพลเรือรบอเมริกันถึงพระนายไวยวรนาถ	,,	๙๐๖
ดำเนากษรดำเนินของประธานาธิบดีอเมริกัน ที่จะถวาย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	,,	๙๐๗
ดำเนাত্রาตรึงบัลลังก์เศียรเป็นทูตอเมริกัน	,,	๙๐๘
คำให้การจีนเสียงที่มากับเรือทูตอเมริกัน	,,	๙๐๘
ดำเนาหมายรับสั่งในการรับทูตอเมริกัน	,,	๙๑๒
รายงานบุคคลที่ปรากฏในจดหมายเหตุเรื่องบัลลังก์เศียร ทูตอเมริกันเข้ามาในรัชกาลที่ ๓ เทาที่สืบสวนได้	,,	๙๑๕
อังกฤษขอแก้หนังสือสัญญา	,,	๙๑๘
จดหมายเหตุ เรื่องเซอร์เซมส์บรุค ทูตอังกฤษเข้ามา ขอแก้หนังสือสัญญา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๓	,,	๙๑๘
คำแปล หนังสือเซอร์เซมส์บรุคถึงเจ้าพระยาพระคลัง	,,	๙๒๐
จดหมายคำสอนทนายในระหว่างเจ้าพระยาพระคลัง กับเซอร์เซมส์บรุค	,,	๙๒๓

(๖)

คำแปลหนังสือหัตถดิลปะมรดกถึงเจ้าพระยาพระคลัง หน้า ๑๒๗

จดหมายคำสอนทนายในระหว่างจำคุกโดยอรรถ

กับเซอร์เชมส์บรุค ๑๒๘

รายงานนาตนิคตรงที่กำนันของทูตติว่อง ๑๓๑

กระแสพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า

เจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเรื่องทูต ๑๓๔

รับเซอร์เชมส์บรุคมาพักในกรุง ฯ ๑๔๐

จดหมายคำสอนทนายในระหว่างเสนาบดีกับเซอร์

เชมส์บรุค ๑๔๓

หนังสือเซอร์เชมส์บรุคถึงเจ้าพระยาพระคลัง ฉบับที่ ๑ ๑๔๓

หนังสือเซอร์เชมส์บรุคถึงเจ้าพระยาพระคลัง ฉบับที่ ๒ ๑๔๗

หนังสือเซอร์เชมส์บรุคถึงเจ้าพระยาพระคลัง ฉบับที่ ๓ ๑๕๐

หนังสือเซอร์เชมส์บรุคถึงเจ้าพระยาพระคลัง ฉบับที่ ๔ ๑๕๒

ร่างหนังสือสัญญาที่เซอร์เชมส์บรุคส่งให้เจ้าพระยา

พระคลัง ๑๕๔

หนังสือเซอร์เชมส์บรุคถึงเจ้าพระยาพระคลัง ฉบับที่ ๕ ๑๕๘

ร่างสัญญาพิทักษ์ดินค้า ๑๖๖

จดหมายเหตุ ถวายร่างหนังสือตอบเซอร์เชมส์บรุค ๑๗๐

หนังสือเจ้าพระยาพระคลังตอบจดหมายฉบับที่ ๑

ของเซอร์เชมส์บรุค ๑๗๓

(๓)

หนังสือเจ้าพระยาพระคลังทูลตอบจดหมายฉบับที่ ๒

ของเซอร์เชมส์บรุค หน้า ๑๗๓

หนังสือเจ้าพระยาพระคลังทูลตอบจดหมายฉบับที่ ๓

ของเซอร์เชมส์บรุค ,, ๑๗๐

คำปรึกษาข้าทูลละออง ฯ ทดตรวจร่างสัญญา ,, ๑๗๓

หนังสือเดนาบตีพร้อมกันมาถึงเซอร์เชมส์บรุค ,, ๒๐๐

หนังสือเจ้าพระยาพระคลังทูลตอบพลเอกปดเมสต์ตัน ,, ๒๑๓

รายนามบุคคลที่ปรากฏในจดหมายเหตุเรื่อง

เซอร์เชมส์บรุค ,, ๒๑๔

ทางไมตรีกับฝรั่งเศสในรัชกาลที่ ๔ ,, ๒๒๓

อังกฤษแต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๗ ,, ๒๒๕

พระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว พระราชทานไปยังเซอร์ยอนเบาริง

ว่าด้วยจัดคนรับรอง ,, ๒๒๘

พระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว พระราชทานไปยังเซอร์ยอนเบาริง

ว่าด้วยการยิงสลุดรับราชทูต ,, ๒๓๓

พระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว พระราชทานไปยังเซอร์ยอนเบาริง

ว่าด้วยการชำระเรียบเรียงพระราชพงศาวดาร

สยามเป็นต้น ,, ๒๓๕

(๘)

หมายรับสั่ง	เรื่องต้อนรับเซอร์ยอนเบาริง	หน้า	๒๔๓
ฉบับที่ ๑	เรื่องจัดของไปทักท้วงที่เมืองสมุทรปราการ ..	,,	๒๔๓
ฉบับที่ ๒	เรื่องจัดตั้งของไปทักท้วงที่เรือกลไฟ	,,	๒๔๔
ฉบับที่ ๓	เรื่องพระราชทานเบญเจียงทูต	,,	๒๔๓
ฉบับที่ ๔	เรื่องให้จุดไฟรายทางที่ทูตเข้าเฝ้า	,,	๒๔๕
ฉบับที่ ๕	เรื่องหมายกำหนดการเด็ดจ้อจกัรบ		
	แขกเมือง	,,	๒๔๕
ฉบับที่ ๖	เรื่องจ่ายเดชเข้ากระบวนตงรับแขกเมือง ..	,,	๒๕๓
ฉบับที่ ๗	เรื่องจัดการเพิ่มเติม	,,	๒๕๓
ฉบับที่ ๘	เรื่องจัดเรือรับแขกเมือง	,,	๒๕๔
ฉบับที่ ๙	อธิบายเรื่องเรือรับราชทูต	,,	๒๕๕
ฉบับที่ ๑๐	เรื่องเงื่อนไขกำหนดแขกเมืองเข้าเฝ้า	,,	๒๕๖
ฉบับที่ ๑๑	เรื่องจัดเรือ ๕ ลำรับแขกเมือง	,,	๒๕๖
ฉบับที่ ๑๒	เรื่องเกณฑ์จุกของต่อมวง	,,	๒๕๗
ฉบับที่ ๑๓	เรื่องกระบวนแห่รับเสด็จทอดอรุณ		
	ราชวราราม	,,	๒๕๘
ฉบับที่ ๑๔	เรื่องตั้งกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค ..	,,	๒๖๐
ฉบับที่ ๑๕	เรื่องเกณฑ์กระบวนแห่พระราชดำรัส		
	ไปตั้งเรืออังกฤษ	,,	๒๖๒
ฉบับที่ ๑๖	เรื่องเกณฑ์กระบวนแห่พระราชดำรัส		
	ไปตั้งเรืออังกฤษ	,,	๒๖๓

ฉบับที่ ๑๗	ตั้งกระบวนแห่งพระราชดำรัสไปสั่ง		
	เรืออังกฤษ	หน้า	๒๖๕
ฉบับที่ ๑๘	จะเสด็จลงประทับตำหนักนา		
	ให้แขกเมืองทูลลา	,,	๒๖๗
ฉบับที่ ๑๙	เรื่องอนุญาตให้อเมริกันไปมา		
	นอกด่านทางใต้	,,	๒๖๘
หมายรับสั่ง	เรื่องเสด็จออกรับแขกเมืองอังกฤษ ณวังแคต		
	ที่พระที่นั่งราชฤดีอย่างปกติ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๘	,,	๒๖๘
หมายรับสั่ง	เรื่องกงสุตเมืองมุกเดียเข้าเฝ้า	,,	๒๖๙
	อังกฤษนำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีเข้ามาเปลี่ยน		
	เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๘	,,	๒๖๙
หมายรับสั่ง	เรื่องต้อนรับฮาร์ปาส์ ทูตอังกฤษ	,,	๒๗๐
ฉบับที่ ๒	เรื่องจัดของไปทักทูลและรับทูตเข้ามา		
	ณ กรุงเทพ ฯ	,,	๒๗๑
ฉบับที่ ๒	เรื่องให้พระยามนตรีสุริยวงศ์ไปรับทูตอังกฤษ		
	ที่เมืองสมุทรปราการ	,,	๒๗๓
ฉบับที่ ๓	เรื่องจัดปืนยิงสลุตรับแขกเมือง	,,	๒๗๔
ฉบับที่ ๔	เรื่องยิงสลุตทบ้อมมณฑลปัจจุบัน	,,	๒๗๕
ฉบับที่ ๕	เรื่องเกณฑ์เรือและคู่เคียงแห่งพระราชดำรัส	,,	๒๗๕
ฉบับที่ ๖	เรื่องจุฬารับแขกเมืองตามข้อสัญญา	,,	๒๗๖
ฉบับที่ ๗	เรื่องจัดการรับทูต ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท	,,	๒๗๖

ฉบับที่ ๙ เรื่องเตรียมเข้าเฝ้าในเวดาร์บแซกเมือง หน้า ๒๙๒

ฉบับที่ ๙ เรื่องจัดของสิ่งเรือพระที่นั่งที่ไปตั้งแซกเมือง

อังกฤษ ,, ๒๙๓

ฉบับที่ ๑๐ เรื่องเตรียมเข้าเฝ้าในเวดาร์บแซกเมือง ,, ๒๙๔

ฉบับที่ ๑๑ เรื่องราชทูตอังกฤษเข้าเฝ้า เกณฑ์

ข้าราชการเฝ้าตามที่กำหนดให้ ,, ๒๙๕

ฉบับที่ ๑๒ เรื่องราชทูตอังกฤษเข้าเฝ้า ให้จัดการ

รับให้พร้อม ,, ๒๙๕

ฉบับที่ ๑๓ เรื่องเกณฑ์เรือแพพระราชดำذن ,, ๒๙๖

ฉบับที่ ๑๔ เรื่องจัดเรือนำแพพระราชดำذن ,, ๒๙๖

ฉบับที่ ๑๕ เรื่องเกณฑ์เรือมังกวในการรับทูต ,, ๒๙๗

ฉบับที่ ๑๖ เรื่องมัครหลวงที่พระที่นั่งดุสิต

มหาปราสาท ,, ๒๙๗

ฉบับที่ ๑๗ เรื่องราชทูตอังกฤษเข้าเฝ้า ,, ๒๙๘

ฉบับที่ ๑๘ เรื่องฮารีปากส์กับขุนนางอังกฤษเข้าเฝ้า ,, ๒๙๙

ฉบับที่ ๑๙ เรื่องจ่ายนามันตามตะเกียงรับราชทูตอังกฤษ

ในเวดาร์บแซก ,, ๒๙๙

ฉบับที่ ๒๐ เรื่องจัดเรือรับราชทูตเข้าเฝ้า ,, ๒๙๙

ฉบับที่ ๒๑ เรื่องมัครให้แซกเมือง ,, ๒๙๙

ฉบับที่ ๒๒ เรื่องให้ตั้งจ่ายข้าวดำให้แซกเมืองอังกฤษ ,, ๒๙๙

ฉบับที่ ๒๓ เรื่องทูตเข้าเฝ้าที่พระที่นั่งราชฤดี ,, ๒๙๙

อเมริกันแต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๙	หน้า	๒๙๖
หมายรับสั่ง เรื่องต้อนรับแสร้ ทูตอเมริกัน	,,	๒๙๖
ฉบับที่ ๓ เรื่องจัดตั้งของไปทักทูตที่เมืองสมุทรปราการ	,,	๒๙๖
ฉบับที่ ๒ เรื่องจัดเรือไปรับเครื่องราชบรรณาการ	,,	๒๙๗
ฉบับที่ ๓ เรื่องจัดเรือพาไปยังทูตที่เมืองสมุทรปราการ	,,	๒๙๗
ฉบับที่ ๔ เรื่องจัดเรือรับทูตอเมริกันมาพักที่ปากคลอง		
แต่งกรงเกษม และจัดของไว้ให้ทูตให้พร้อม	,,	๒๙๘
ฉบับที่ ๕ เรื่องจัดเรือรับทูตอเมริกัน	,,	๓๐๐
ฉบับที่ ๖ เรื่องจัดเรือรับทูตอเมริกัน	,,	๓๐๑
ฉบับที่ ๗ เรื่องจัดการรับรองและจัดของไปทักทูต	,,	๓๐๒
ฉบับที่ ๘ เรื่องทูตอเมริกันจะเข้าเฝ้า	,,	๓๐๔
ฉบับที่ ๙ เรื่องทูตเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทของต้นนามหลวง	,,	๓๐๔
ฉบับที่ ๑๐ เรื่องทูตอเมริกันทูลลากลับ	,,	๓๐๖
หมายรับสั่ง เรื่องจัดการรับรองกงสุลอังกฤษ ที่จะมาอยู่		
ประจำกรุงเทพ ฯ	,,	๓๐๗

ฝรั่งเศสแต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๙	,,	๓๑๑
จดหมายเหตุ เรื่องต้อนรับมอติคนี ราชทูตฝรั่งเศส	,,	๓๑๑
หมายรับสั่ง เรื่องต้อนรับราชทูตฝรั่งเศส	,,	๓๑๔

(๑๒)

ฉบับที่ ๑ เรื่องเตรียมการเสด็จออกรับมองค์นิราชทูต หน้า ๓๑๔

ฉบับที่ ๒ ว่าด้วยจัดเรือพายไปรับราชทูตฝรั่งเศส

กับขุนนางรวม ๒๖ คน ที่บ้านเจ้าพระยาวรดิวงศ์

มหาโกษาธิบดี มาตั้งท่าพระ ,, ๓๑๗

ฉบับที่ ๓ ว่าด้วยเกณฑ์กระบวนแห่รับพระรูปพระเจ้า

แผ่นดินฝรั่งเศสแต่ท่าพระ เข้าประดิษฐานชัยศรี ,, ๓๑๘

ฉบับที่ ๔ ว่าด้วยเกณฑ์เรือรับราชทูตกับขุนนาง

และทหารฝรั่งเศสตามแห่ พระรูปพระเจ้าแผ่นดิน

ไปส่งในพระบรมมหาราชวัง มีทหารปืน

ฝรั่งเศส ๓๐๐ คน เกณฑ์เรือเพิ่มเติมให้พอ ,, ๓๑๙

ฉบับที่ ๕ เรื่องให้พนักงานไปรับเครื่องราชบรรณาการ

ของฝรั่งเศสที่บ้านส้มเฒ่าเจ้าพระยาองค์ใหญ่ ,, ๓๒๐

ฉบับที่ ๖ เรื่องบุตรภรรยาราชทูตฝรั่งเศสเข้ามาเฝ้า

แล้วไปทูลพระศรีรัตนศาสดาราม ให้จัดการรับ

ให้สะอาด ,, ๓๒๑

ฉบับที่ ๗ เรื่องมีละครที่โรงทหารหน้าโรงหล่อ

ให้แขกเมืองฝรั่งเศสดู ,, ๓๒๒

หมายรับสั่ง เรื่องจัดเรือรับพระราชดำذنกรุงปารีส

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ ,, ๓๒๓

หมายรับสั่ง เรื่องเสด็จออกรับกงสุลฝรั่งเศส

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ ,, ๓๒๔

(๑๓)

หมายรับสั่ง เรื่องจัดการรับรองมิสเตอร์เด ชาติอังกฤษ

เจ้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทหน้า หน้า ๓๒๙

โปรดเกล้าฯ แต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๑ , ๓๓๐

หมายรับสั่ง เรื่องต้อนรับทูตโปรตุเกส , ๓๓๐

ฉบับที่ ๑ เรื่องให้จัดที่พักปากคลองผดุง รับราชทูต

โปรตุเกส , ๓๓๐

ฉบับที่ ๒ เรื่องจารึกพระราชดำรัสไปประเทศโปรตุเกส

ให้พิมพ์ถวายแด่ราชโอรสไปคอยประโคม , ๓๓๒

ฉบับที่ ๓ เรื่องแขกเมืองจะมาดูละครที่ริมเขาไกลด

ให้จัดการรับรองให้ดี , ๓๓๓

ฉบับที่ ๔ เรื่องแขกเมืองเข้าเฝ้าฯ หน้า ทูลเจ้านาย

วงหน้าแต่งพระองค์เข้าเฝ้าฯ ให้พร้อม , ๓๓๔

หมายรับสั่ง เรื่องกงสุลอเมริกันเข้าเฝ้าฯ ถวายอักษรดำรัส

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๒ , ๓๓๕

ปรูเซียแต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ , ๓๓๖

หมายรับสั่ง เรื่องต้อนรับทูตปรูเซีย , ๓๓๖

ข้อต้นดาแต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ , ๓๓๗

หมายรับสั่ง เรื่องราชทูตยอห์นดาเข้าเฝ้ากราบถวาย

บังคมลา ให้จัดการให้พร้อม หน้า ๓๓๗

หมายรับสั่ง เรื่องเตรียมแห่พระราชดำเนินถึง

เรืออเมริกันนอกฉันทอน ,, ๓๓๘

หมายรับสั่ง เรื่องเลื่อนกำหนดแห่พระราชดำเนิน

ไปยังเรืออเมริกัน ,, ๓๔๒

โปรดเกล้าและเยอรมันนำหนังสือสัญญาทางพระ

ราชไมตรีเข้ามาเปลี่ยน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ ,, ๓๔๓

หมายรับสั่ง เรื่องกงสุลโปรตุเกสและเยอรมันกับขุนนาง

รวม ๕ คนเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทขอเปลี่ยน

หนังสือสัญญา ,, ๓๔๓

ปรูเซียแต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ ,, ๓๔๗

หมายรับสั่ง เรื่องต้อนรับทูตปรูเซีย

..... ,, ๓๔๗

ฉบับที่ ๑ เรื่องจัดของไปรับทูตปรูเซีย

..... ,, ๓๔๗

ฉบับที่ ๒ เรื่องมตะครุฑทองสำนamlหลวงให้ราชทูต

ปรูเซีย ,, ๓๔๘

ฉบับที่ ๓ เรื่องจัดเลี้ยงให้เรือเสด็จไปส่งทูต

นอกฉันทอน และให้ไปรับทูตที่เพชรบุรีด้วย ,, ๓๔๘

ฉบับที่ ๔ เรื่องแห่พระราชดำเนินไปยังราชทูตปรูเซีย

ทอดกฐานวัดประยุรวงค์ ,, ๓๕๐

ฉบับที่ ๕ เรื่องราชทูตจะออกไปเพชรบุรี โดยเรือ

แจวเรือพาย หน้า ๓๕๕

ฉบับที่ ๖ เรื่องแก้พระราชดำล้นตอบพระเจ้าแผ่นดิน

ปฐะชัยไปตั้งให้ทูตติดท้าวตประยวงค์ ,, ๓๕๖

ฉบับที่ ๗ เรื่องจัดโต๊ะเลี้ยงเจ้านายและแขกเมือง

ในงานฉลองพระสุพรรณบัฏ สมเด็จพระเจ้าฟ้า

เจ้าดวงกรณี ,, ๓๖๗

ฉบับที่ ๘ เรื่องจัดเรือรบแขกเมืองและเครื่องราช

บรรณาการที่บ้านเจ้าพระยาอริวงค์มหาโกษาธิบดี ,, ๓๖๘

ข้อสันดานำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี

เข้ามาเปลี่ยน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ ,, ๓๖๙

หมายรับสั่ง เรื่องตอบรับทูตข้อสันดา ,, ๓๖๙

ฉบับที่ ๑ เรื่องให้จัดเรือไปรับราชทูตที่ตกหลว

หน้าตประยวงค์ ,, ๓๗๐

ฉบับที่ ๒ เรื่องเตรียมรับทูตข้อสันดาเข้าเฝ้า

ขอเปลี่ยนหนังสือสัญญา ,, ๓๗๑

ฉบับที่ ๓ เรื่องเลื่อนเวลาเข้าเมืองเข้าเฝ้า

ไปวันเดือน ๔ แรม ๑๗ ค่ำ ,, ๓๗๑

ฉบับที่ ๔ เรื่องจัดให้ราชทูตกระบวนแห่พยุหยาตรา

เสด็จในพยุภอนา ,, ๓๗๒

ฉบับที่ ๕ เรื่องจัดของกินตั้งราชทูต

..... ,, ๓๗๒

หมายรับสั่ง เรื่องรับพระราชดำذنกับกงสุล

อังกฤษที่ท่าพระ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ หน้า ๓๗๒

หมายรับสั่ง เรื่องเตรียมแห่พระราชดำذنต่อไป

เขียนเขียนในการทพระราชชนนีของพระเจ้า

กรุงอังกฤษสวรรคต เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ ,, ๓๗๓

หมายรับสั่ง เรื่องจัดของกินไปประทานกำมะโตด

นายเรือรบฝรั่งเศสที่หนาบานกงสุลเมื่อ

พ.ศ. ๒๔๐๔ ,, ๓๗๔

หมายรับสั่ง เรื่องประเทศฝรั่งเศสให้เรือรบเข้ามา

ตั้งราชทูตสยาม ชุนนางนายทหารเรือรบฝรั่งเศส

เข้าเฝ้าทพระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ ,, ๓๗๕

หมายรับสั่ง เรื่องจัดแคร่ ๓ แคร่ไปรับแขกเมือง

ฝรั่งเศสที่ท่าพระ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ ,, ๓๗๖

หมายรับสั่ง เรื่องมีละครทองดำนามหลวง

ให้ตั้งกองรับเสด็จ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ ,, ๓๗๗

หมายรับสั่ง เรื่องแขกเมืองฝรั่งเศสที่นำเรือรบเข้ามา

รับช้างและสัตว์ต่าง ๆ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕ ,, ๓๗๘

หมายรับสั่ง เรื่องจัดการรับรองแม่ทัพฝรั่งเศส

..... ,, ๓๗๙

หมายรับสั่ง เรื่องจัดคหหลวงหน้าวัดประยุรวงศาวรา

รับแม่ทัพฝรั่งเศสผู้สำเร็จราชการเมืองไซ่ง่อน ,, ๓๘๐

(๑๓)

หมายรับสั่ง เรื่องเตรียมการรับรองมองซิเออร์ ชาโนนกงสุลฝรั่งเศส จะเข้าเฝ้าที่พระที่นั่ง ดุสิตมหาปราสาท เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕	หน้า ๓๘๖
หมายรับสั่ง เรื่องจัดตั้งของไปรษณีย์นางอังกฤษ ที่เรือ กลไฟซึ่งเข้ามาเยี่ยมกรุงสยาม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕	,, ๓๘๗
หมายรับสั่ง เรื่องกำหนดรับขนนางเรือรบ อังกฤษเข้าเฝ้า ในพระที่นั่งอนันตสมาคม	,, ๓๘๘
หมายรับสั่ง เรื่องตั้งโรงครัวเลี้ยงฝรั่งทหน้าวัด มหาธาตุ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖	,, ๓๘๙
หมายรับสั่ง เรื่องพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสแต่งตั้งราชทูต ให้นำเครื่องราชอิสริยยศเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย	,, ๓๙๐
หมายรับสั่ง เรื่องให้จัดนมโคมาร้อยฝรัง ที่มณฑลนครราชสีมา	,, ๓๙๑
หมายรับสั่ง เรื่องให้พาทูตฝรั่งไปเมืองเพชรบุรี เมืองสมุทรปราการ	,, ๓๙๒
หมายรับสั่ง เรื่องจัดเรือรับฝรั่งที่มาใหม่ขึ้นไป ตามเดิกร่องเก่า	,, ๓๙๓
หมายรับสั่ง เรื่องกำหนดกงสุลฝรั่งเศสกับ บาทหลวงจะเข้าเฝ้า เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖	,, ๓๙๔
ยอตันดาแต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖	,, ๓๙๕

หมายรับสั่ง เรื่องต้อนรับทูตชอ์ดอันดา	หน้า	๓๙๗
ฉบับที่ ๑ เรื่องจัดเรือแห่พระราชดำล้น	,,	๓๙๗
ฉบับที่ ๒ เรื่องกำหนดราชทูตเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท		
ต่อมา ให้จัดช้างต้นช้างพิเศษรับแขกเมือง	,,	๓๙๘
ฉบับที่ ๓ เรื่องให้จัดดอกไม้สดสำหรับเครื่องบูชา	,,	๔๐๑
ฉบับที่ ๔ เรื่องจัดเรือไปรับเครื่องบรรณาการทักทูล		
หน้าวัดประยุรวงศ์	,,	๔๐๑
ฉบับที่ ๕ เรื่องเสด็จออกรับแขกเมือง		
ให้จัดการให้พร้อม	,,	๔๐๒
ฉบับที่ ๖ เรื่องแห่พระราชดำล้นตอบ		
พระเจ้าแผ่นดินนิเชอแลนด์	,,	๔๐๒
ฉบับที่ ๗ เรื่องจัดเรือมณีนเมฆลาดังพระราชดำล้น	,,	๔๐๔
หมายรับสั่ง เรื่องจัดของไปทักแขกเมืองอังกฤษ		
ทมาเยี่ยมกรุงเทพ ฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖	,,	๔๐๔
หมายรับสั่ง เรื่องกงสุลอังกฤษเข้าเฝ้า		
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖	,,	๔๐๕
หมายรับสั่ง เรื่องให้หาดอกไม้หอมมาตั้ง		
รับแขกเมือง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๗	,,	๔๐๖
หมายรับสั่ง เรื่องจัดขบวนมายืนรับแขกเมือง	,,	๔๐๖
หมายรับสั่ง เรื่องให้จัดขบวนมายืนรับแขกเมือง	,,	๔๐๗

หมายรับสั่ง เรื่องมองซิเออร์โอบาเวต์ฝรั่งเศส

จะเข้าเฝ้าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๗ หน้า ๔๐๗

หมายรับสั่ง เรื่องจัดตั้งของไปตั้งเรือรบฝรั่งเศส ,, ๔๐๘

หมายรับสั่ง เรื่องเตรียมแห่พระราชดำเนิน

กรุงฝรั่งเศส ,, ๔๐๙

หมายรับสั่ง เรื่องจัดเรือกลไฟไปรับแม่ทัพอังกฤษ

ท่นอกดันดอน ,, ๔๑๔

หมายรับสั่ง เรื่องจัดของไปทักแม่ทัพอังกฤษ ,, ๔๑๖

หมายรับสั่ง เรื่องแห่พระราชดำเนินไปกรุงฝรั่งเศส

ตั้งที่บ้านกงสุต ,, ๔๑๗

หมายรับสั่ง เรื่องให้คัดรถประคตเข้าเฝ้าเมื่อเวลา

เสด็จออกแขกเมือง ,, ๔๑๘

หมายรับสั่ง เรื่องต้อนรับทูตฮอลันดาและทูตเบตเตียม ,, ๔๑๘

หมายรับสั่ง เรื่องจัดเรือออกเรือไปรับนายเรือ

อเมริกันท่นอกดันดอนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘ ,, ๔๑๙

หมายรับสั่ง เรื่องกงสุตฝรั่งเศสเฝ้าท

พระที่นั่งอนันตสมาคม ,, ๔๓๐

หมายรับสั่ง เรื่องกงสุตฝรั่งเศสเฝ้าถวายพระแสงดาบ ,, ๔๓๑

หมายรับสั่ง เรื่องให้จัดทริบตุลฝรั่งเศสที่หอวังเดิม

องค์ใหญ่แห่งหนึ่ง ทดเมืองมะเกาพักที่สวนดอกไม้

เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์แห่งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ ,, ๔๓๒

หมายรับสั่ง เรื่องจัดการรับราชทูตฝรั่งเศส		หน้า ๔๓๓
หมายรับสั่ง เรื่องแห่พระรูปสมเด็จพระเจ้า		
กรุงฝรั่งเศสเข้ามาในพระราชวัง	 ,,	๔๓๖
หมายรับสั่ง เรื่องแห่พระรูปสมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส		
เข้ามาในพระราชวัง	 ,,	๔๓๗
หมายรับสั่ง เรื่องเกณฑ์เรือไว้รับขุนนางฝรั่งเศส	 ,,	๔๓๘
หมายรับสั่ง เรื่องเล็ดลอดออกมารับมองซิเออร์ซาโฟน		
กงสุลฝรั่งเศส ถวายพระกตัญธองคำ		
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐	 ,,	๔๓๙
หมายรับสั่ง เรื่องให้จัดการรับทูตโปตุเกสและจัดของ		
เลี้ยงจนกว่าทูตจะกลับ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐	 ,,	๔๓๙
ข้อตั้งเตรียมแต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี		
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐	 ,,	๔๔๑
หมายรับสั่ง เรื่องรับพระราชดำล้นประเทศออสเตรีย	 ,,	๔๔๑
หมายรับสั่ง เรื่องจัดตั้งของออกไปทุกที่		
เรือรบฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓	 ,,	๔๔๒
หมายรับสั่ง เรื่องกำหนดขุนนางฝรั่งเศสจะเข้าเฝ้า		
ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม เกณฑ์เรือรับ		
พระราชดำล้นกรุงฝรั่งเศส	 ,,	๔๔๓
สารบาญคั้นเรื่อง	 ,,	๔๔๕

เรื่อง ทศฝรั่ง

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ทางไมตรีกับฝรั่งในรัชกาลที่ ๑

เมื่อครั้งกรุงเก่าเป็นราชธานี ได้มีทางพระราชไมตรีกับฝรั่งชาติ
โปรตุเกส ตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ต่อมาถึงแผ่นดิน
สมเด็จพระเอกาทศรถ ปรากฏว่าได้มีทางพระราชไมตรีกับญี่ปุ่น และ
ฝรั่งชาติอิตาลี อังกฤษ สเปน และแต่งราชทูตไทยออกไปถึงเมือง
อิตาลีในยุโรปเป็นครั้งแรกในแผ่นดินนี้ ถึงแผ่นดินสมเด็จพระเจ้า
ทรงธรรม ได้มีไมตรีกับฝรั่งชาติเดนมาร์ก ต่อมาในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้า
ปราสาททอง หรือสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จึงได้มีทาง
พระราชไมตรีกับฝรั่งเชื้อชาติหนึ่ง มีลูกค้าฝรั่งไปมาค้าขาย และ
มีบาทหลวงเข้ามาตั้งสอนศาสนาคริสต์ตั้งอยู่ตลอดจนเวลาเสียกรุงเก่าแก่
พม่าข้าศึก ในเวลาบ้านเมืองเป็นจลาจล พวกฝรั่งต่างชาติก็พากัน
ไปค้าขายเมืองอื่น ทางพระราชไมตรีก็มิกับต่างประเทศจึงเป็นอันระงับ
ไปคราวหนึ่ง

ในครั้งกรุงธนบุรี พระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นพระราชธุระบำรุงการ
สมาคมและค้าขายกับจีนเป็นสำคัญ มาถึงรัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์

ประกอบเวลาฝรั่งต่างชาติทำสงครามกัน คราวเอมเปรอนะโปเลียนที่ ๑ การรุกรานกับฝรั่ง นาน ๆ จึงมีลูกค้าเข้ามาค้าหนึ่ง^(๑)

ถึงเดือน ๑๒ ปีมะเมีย จุฬศักราช ๑๑๔๘ (พ.ศ. ๒๓๒๙) เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาลที่ ๑ องค์นั้น แรกเมืองโปตุเกศ เชิญพระราชสาส์นมาโดยเรือสดับ จะเป็นพระราชสาส์นมาจากกรุงลิสบอนโดยตรง หรือเป็นแต่อักษรสาส์นของเจ้าเมืองมาเก่า ไม่ปรากฏชัดลงในหมายรับสั่ง เป็นแต่กล่าวไว้ว่า แรกเมืองฝรั่งปัตักันจะได้เข้ากราบถวายบังคมทูลเกล้า ฯ ถวายพระราชสาส์น

กำหนดเข้าเฝ้าทูลเกล้า ฯ ถวายพระราชสาส์น ณ วันเสาร์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๒ นั้น แรกเมืองพักอยู่จนถึง เดือนยย ๑๐ ค่ำ จึงถวายบังคมลาไป เมื่อแรกเมืองจะกลับ ก็โปรดเกล้า ฯ ให้พระราชสาส์นตอบมอบแรกเมืองไปด้วย^(๒) มีรายการตามหมายรับสั่งดังต่อไปนี้

(๑) พระอธิบายของดัมเดจ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ หน้า ๒๖๑ นอกจากยังมีเรื่องพิสดารอยู่ในหนังสือคำอธิบายพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๑ หน้า ๕๐๘ และในหนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ ๒๗ หรือภาคที่ ๓๒ เฉพาะตอนว่าด้วย อธิบายเรื่องเบงกอลที่ไทยจะเป็นไมตรีกับฝรั่งแล้ว ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๒๘ หรือภาคที่ ๔๕ คำแปลปรากฏเรื่องราวคดีของฝรั่งเข้ามาเมืองไทย

(๒) เรื่องนี้ยังไม่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑

หมายรับสั่งว่าด้วยรับแขกเมืองโปตุเกศ

ปีมะเมีย พ.ศ. ๒๓๒๕

วันอังคาร เดือน ๑๒ แรม ๒ ค่ำ ปีมะเมียอัฐศก มีหมายนาย
ฤทธิ(๑) ด้วยเจ้าพระยาฯรรมารับสั่งได้เกล้าฯ ตั้งว่า แยกเมือง
ฝางร้างบัดนี้ จะได้เข้ากราบถวายบังคมทูลเกล้าฯ ถวายพระราชดำ
ณ ท้องพระโรงพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ณ วันเสาร์ เดือน ๑๒ แรม
๒ ค่ำ เพลาบ่ายสองรุ่ง และแยกเมืองถอยพระราชดำณครั้งนั้นมาเรือ
สลบ จะได้เอาเรือลงไปรับ เกณฑ์ให้ตำรวจใหญ่ฯพาเอาเรือพระที่นั่ง
ศรีวิชัยลัดไปรับแล้ว ให้ตั้งเตียงแฉ่นฟ้า ให้อาลักษณ์เอาพาน
แฉ่นฟ้า ๒ ชั้นตงบนเตียงรับพระราชดำณ ให้มหาดไทย กลาโหม
เกณฑ์เรือยาว ๘-๘ วาเป็นคู่แท้ ๕ คู่ ปีกดองชนะ ๒ คู่ และให้
กรมท่าจัดเรือกันยาให้แยกเมืองลัดหนึ่งโดยสมควร ให้มาแต่สลบ
มาชนท่าช้าง เกณฑ์ให้ตำรวจเอาเตียงงาตงไปรับ ให้มีดัดพัน
กนพระราชดำณคนหนึ่ง ปีกดองชนะ ๕ คู่ แตรงอน แตรดำโพง
ให้เกณฑ์หลวงขุนหมื่นนั่งดมปักกลดหม่มเสือกฤษฎ ได้ลัดพาอกมีเกว
เดินเคียงเตียง ๒ คู่ เดินแท่นเตียง ๓๐ คู่ เข้ากัน ๑๒ คู่ ทนาย
ขึ้นแท่นหน้า ๓๐ คู่ ให้มาเข้าประตูทวารเทเวศร์ มาพักคำดาตูกษณฝ่าย
ขวา ให้พระยาจุฬานั่งรับแขกเมืองอยู่ก่อน ให้เกณฑ์ข้าทูลละอองฯ

(๑) นายฤทธิรงค์ นายเวรกลาโหม

กรมพระราชวังบวร กรมพระราชวังหลัง เจ้าต่างกรมฝ่ายหน้า ฝ่าย
ใน มานั่งทิมดาบชั้นใน (คือ) ดำรงในทิมดาบหนึ่ง ๓๐ ชาววัง
ทิมดาบหนึ่ง ๓๐ (รวม) ๖๐ มานั่งทิมดาบชั้นนอก (คือ) ดำรงใน
๒ ทิม ๆ ละ ๖๐ เป็น ๑๒๐ ชาววัง ๒ ทิม ๆ ละ ๖๐ เป็น ๑๒๐
(รวม) ๒๔๐ (รวมทั้งดิน) ๓๐๐ คน และเกณฑ์หลวงขุนหมื่นนอก
ตำแหน่งเฝ้า มานั่งบนศาลาลูกขุน ศาลาละ ๕๐ คน เฉลียงศาลาลูกขุน
ซ้าย ๑๐๐ คน ขวา ๑๐๐ คน (รวม) ๒๐๐ คน ให้เกณฑ์ทนายเป็น
ได้เสียได้หมวก ยืนรักษาประตู ๒ ข้างถนน แต่ประตูทวารเทเวศร์
จนถึงประตูสุวรรณบริบาล และยืนตามถนนหน้าศาลาลูกขุนซ้ายขวา
เดียวไปตามถนนโรงปั้นนางตานี ไปตามถนนจนประตูวิเศษชัยศรี และ
เกณฑ์พนักงานลาดที่สนามมวย ๔ กอง ๆ ละ ๒๐๐ คน เกณฑ์ขุนนางจีน
ญวนแขกฝรั่ง นั่งตรงประตูกำแพงแก้ว ที่ได้ตั้งออกหน้าโรงอาลักษณ์
และให้ชาวเครื่องอภิมัยเชิญเครื่องไปตั้งริมพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ และ
ให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์ข้าทูลละอองฯ ผู้ใหญ่กรมพระราชวัง
หลวง กรมพระราชวังบวร กรมพระราชวังหลัง นั่งสุมบัลลังก์ นั่ง
สุมบัลลังก์ ห่มเสื้อครุย แต่งตัวจงโอ้โงง เข้าเฝ้าทูลพระโรงพระที่นั่ง
จักรพรรดิพิฆานตามตำแหน่ง และให้ชาวเสื่อพระคลังพิฆานอากาศ เอา
เสื่อพรมมาปูทูลพระโรง และปูเสื่อทิมดาบทั้ง ๖ ทิมด้วย และศาลา
ลูกขุนซ้ายขวานั้น ให้จำศาลาเอาเสื่อมาปูให้เต็ม และให้มหาดไทย
กลาโหม เอาพรมมาปู ณ ศาลาลูกขุน และให้ชาวแตงอ่อน แตรฝรั่ง
ปี่กลองชนะเข้าไปเตรียมสำหรับประโคมริมทูลพระโรง และให้

พระคลังมหาสมบัติเอาเจ็ดทองนาถม เข้าไปตั้งตามตำแหน่งหน้า
 แหกเมืองกราบถวายบังคมทูล^๕เป็นการใหญ่ ให้มหาดไทย กตาทิ
 จิตแจ่มกรมวัง เป็นลารวัตรตรวจตราให้สมควร อย่าให้อภัยแก่
 แหกเมืองได้ตามรับสั่ง

ฝ่ายทหารเกณฑ์เรือพระที่นั่งศรีลังกลาด กตองชนะลงไปรับ
 พระราชดำรัส ณ กำปั่นวัดตามาชนประท้าข้าง แล้วให้พนักงาน
 ตำรวจเชิญพระเจดียงา และดัดพัน^๕บักตองชนะ และคู่แท้^๕ถือปืน
 เดินเท้าแห่พระราชดำรัส และรับแขกเมืองฝรังซ์^๕ตักัน มาเข้าประตู
 ทวารเทเวศร์ ตามถนนมาถึงประตูสุวรรณนิบาต แล้วเสด็จมา
 ศาลาลูกขุน เข้าประตูวิเศษชัยศรี และเกณฑ์^๕บักตองแตร และนั่งเรือ
 กลาบาตสำหรับเสด็จออกแขกเมืองฝรังซ์^๕ตักัน ณ วันเสาร์ เดือน ๓๒
 แรม ๖ ค่ำ ปีมะเมีย^๕อัฐศก เป็นคน ๓๓๕๓ โนน (คือ)

รับพระราชดำรัสมาทางเรือ เรือพระที่นั่งลังกลาด ตำรวจใหญ่
 ขวา พลพาย ๔๕ บักตองชนะ ๒ คู่ (รวม) ๔๗ คน

แห่พระราชดำรัสมาทางบก ตำรวจหามพระเจดียง ๘ ดัดพัน
 คัน ๓ บักตอง บัคน ๓ กตองชนะ ๕ คู่ ๓๐ (รวม) ๓๓ แตรอง ๒ คู่
 (เป็น) ๔ ถือปืนแห่หน้าทนายเดือกแดงปืน ๓๐ คู่ (เป็น) ๖๐
 (รวม) ๘๔ คน ยืน ๒ ข้างประตูทวารเทเวศร์ ๕๐ ยืน ๒ ข้างประตู
 วิเศษชัยศรี ๕๐ (รวม) ๓๐๐ ยืน ๒ ริมถนน ๒๐๐ นั่งรถกลาบาต
 กองหนึ่ง ๒๐๐ กองหนึ่ง ๒๐๐ กองหนึ่ง ๒๐๐ กองหนึ่ง ๒๐๐ (รวม) ๘๐๐
 บักตอง ๕๐ คู่ จำปี ๒ จำกตอง ๒ กตองชนะ ๓๐๐ (รวม) ๓๐๔

แตรรบแตรดั่งเสด็จ แตรฝรั่ง ๔ คู่ (เป็น) ๘ แตรวง ๔ คู่ (เป็น) ๘
(รวม) ๑๖ (รวมทั้ง^{๒๕}ต้น) ๑๒๐ คน ดิริ (เป็นคน) ๓๓๓ คน

คิดเลขฝ่ายทหารพันนายและไพร่มีพอ ขอเลขไพร่หลวง เลข
ฝ่ายพลเรือน คนกรมพระราชวังบวร เกณฑ์รักษาศรีประตู่ทวารเทเวศร์
ได้เสียหมวกถือปืนคาบศิลา พันนายตำรวจในซ้าย ๒๕ ขวา ๒๕
ประตูใน ๕๐ คน ยืนประตูเค็ชชัยศรีได้เสียได้หมวกถือปืนคาบศิลา
พันนาย ตำรวจใหญ่ซ้าย ๑๕ ขวา ๑๕ (รวม) ๓๐ ตำรวจนอก
ซ้าย ๑๐ ขวา ๑๐ (รวม) ๒๐ (รวมทั้ง^{๒๕}หมด) ๕๐ คน

ยืน ๒ ริมถนน แต่ประตูทวารเทเวศร์ ตามถนนเดียวริมถนน
หลังศาลาลูกขุนถึงประตูเค็ชชัยศรี ตำรวจแถว ตำรวจในซ้าย ๒๕
ขวา ๒๕ (รวม) ๕๐ ตำรวจใหญ่ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ (รวม) ๔๐
ตำรวจนอกซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ (รวม) ๔๐ สนมทหารซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐
(รวม) ๔๐ สนมกลางซ้าย ๑๐ ขวา ๑๐ (รวม) ๒๐ พันนายทหาร
ในซ้าย ๔๐ ขวา ๔๐ (รวม) ๘๐ (รวมทั้ง^{๒๕}หมด) ๒๗๐ คน

เกณฑ์นั่ง^{๒๕}รอกสาบาด ได้เสียได้หมวกถือปืนคาบศิลา หมู่ตำรวจ
ในซ้าย ๖๐ ขวา ๖๐ (รวม) ๑๒๐ หมู่ตำรวจใหญ่ซ้าย ๖๐ ขวา ๖๐
(รวม) ๑๒๐ หมู่ตำรวจนอกซ้าย ๔๐ ขวา ๔๐ (รวม) ๘๐ หมู่สนม
ทหารซ้าย ๔๐ ขวา ๔๐ (รวม) ๘๐ หมู่สนมกลางซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐
(รวม) ๔๐ หมู่ทหารในซ้าย ๔๐ ขวา ๔๐ (รวม) ๘๐ หมู่อาสารักษา ๔๐
อาสารักษา ๔๐ (รวม) ๘๐ หมู่เชนทองซ้าย ๔๐ ขวา ๔๐ (รวม) ๘๐

หมู่อาศำซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐ (รวม) ๑๐๐ หมู่รักษาศักซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ (รวม) ๔๐ (รวม) ๑๐๐ คน ปีกดองชนะแตร แตรงอน ๕ คู่ (เป็น) ๑๐ แตรวัดันดา ๕ คู่ (เป็น) ๑๐ (รวม) ๑๖ กดองชนะ จำปาคู่หนึ่ง (เป็น) ๒ จำกดองคู่หนึ่ง (เป็น) ๒ กดองชนะ ๓๐๐ (รวม) ๓๐๔ (รวมแตรและกดอง) ๓๒๐ คน ตั้งอยู่พระทงเขน ออกมาหว่างโรงช้าง พระมหาปราสาท^(๑)

วันพฤหัสบดี เดือน ๓๒ แรม ๕ ค่ำ ปีมะเมียอัฐศก พระยารรมา
 นังที่โรงปั้นนางตานี ได้เรียนว่า คนซึ่งรักษาศักซ้าย ๒ ข้างริมถนน
 และนางรอกดาบาด และคนปีกดองชนะนั้น จะให้ไล่ไล่ให้หมดจดด้วย
 หรือประการใด พระยารรมาตั้งว่า คนซึ่งเกณฑ์รักษาศัก
 ยืนตามถนนนางรอกดาบาด ให้ไล่ไล่ให้หมด ก็นั้นคานาคิดา และ
 คนปีกดองชนะ ให้ไล่ไล่ให้หมดจงทุกคน เมื่อถึงหน้าหน้าพระยา
 บำเรอภักดิ์ พระยาทายน

วันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น ๓๐ ค่ำ ปีมะเมียอัฐศก ด้วยมีหมาย
 นายจำเนียรมาว่า พระยาพระคลังรับสั่งได้เกล้าฯ ตั้งว่า ของตนวิเศษ
 แยกเมืองปัตตานี จะได้เข้ากราบถวายบังคมลา ณ วันอาทิตย์ เดือนยี่
 ขึ้น ๓๒ ค่ำ เพลาเช้า ให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์ขุนหมื่น
 มาณังกลาบาด ณ ทิมดาบชั้นใน ดำรงจิมหนึ่ง ๒๐ ขาวจิมหนึ่ง ๒๐
 (รวม) ๔๐ ทิมดาบชั้นนอก ดำรงจิม ๒ ทิมละ ๓๐ (เป็น) ๖๐
 ราชวงศ์ ๒ ทิมละ ๓๐ (เป็น) ๖๐ (รวม) ๑๒๐ และให้เกณฑ์ทนายปั้น

(๑) คือต๋นามหน้าพระทงจักรมหาปราสาททุกวัน

ไล่เสือแดง เสือดำ หมอก ยืนประตูราย ๒ ข้างถนน แต่ประตู
วิเศษชัยศรีจนถึงประตูทิมดาบชาวดัง และเกณฑ์ช่างกลาบาตที่ดำนามมอ
๔ กอง ๆ ละ ๕๐๐ เป็นคน ๒๐๐๐ ปักธงชนะ ๓๐๐ และให้ขุนนางจีน
ขุนนางญวน ขุนนางเขมร ขุนนางฝรัง หน้าห้องเครื่องมหาดเล็ก^(๑)
แถวหนึ่ง เกณฑ์ให้ข้าทูลละอองฯ ผู้ใหญ่กรมพระราชวังหลวง กรม
พระราชวังบวร นั่งล้อมปักลายยก ห่มเสื้อครุย แต่งตัวจงโฮจ็อง
เข้ามาเฝ้าหน้าพระที่นั่งเย็นตามตำแหน่ง^(๒)

และให้เจ้าพนักงานเตรียมจัดแจงการให้งามกว่าเมื่อแรกแขกเมือง
เข้ามาถวายบังคมครั้งแรก แต่ทว่าครั้งนี้จะให้แขกเมืองรับพระราชทาน
กินเลี้ยง ณ ศาลาลูกขุนฝ่ายซ้าย และมโหรีขับพาทย์ละครมาเตรียมไว้
ให้แขกเมืองดูตามรับสั่ง

ฝ่ายทหารเกณฑ์พันทนายตำรวจแล้ว - และเลขไพร่หลวงไพร่
ล้อมกำลัง ยืนรักษาประตูริมถนน และนั่งรอกกลาบาต เดชทหารไม่พอ
ขอเดชพลเรือน ๓๐๘๐ คน ยืนริมประตูพินัยชัยศรี ๕๐ ริมประตู
วิเศษชัยศรี ๕๐ (รวม) ๓๐๐ ยืนริมถนน ๒ ข้าง ๒๗๐ (รวม) ๓๗๐
คนนั่งรอกกลาบาต ๓๐ หมู่ (รวม) ๒๓๗๐ คนแตรวง ๔ คู่ (เป็น) ๘

(๑) ยืนนอกกำแพงแก้วด้านเหนือพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

(๒) รับแขกเมืองคราวที่กล่าวนี้ เมื่อรับพระราชดำรัส เด็จฯ
ออกในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อทอดลา เด็จฯ ออกพระที่นั่ง
ดุสิตาภิรมย์ อย่างเด็จฯออกमुखเด็จฯครั้งกรุงเก่า

คนแตรวัดสันตา ๕ คู่ (เป็น) ๘ (รวม) ๑๖ คน กตองชนะ จำปาคู่หนึ่ง (เป็น) ๒ จำกตองคู่หนึ่ง (เป็น) ๒ กตองชนะ ๓๐๐ (รวม) ๓๐๔ (รวมทั้งหมด) ๓๒๐ (รวมทั้งต้น) ๒๔๘๐ คนนั่งรวกกลาบาต อาษา หกเหล่าไปราชการทัพปากแพรก^(๑) คงอยู่แปดตำรวจ ทหารในซ้าย ในขวา นั่งรวกกลาบาตให้เล็กเล็ก ให้เกณฑ์ไก่อ่เตียนริมถนนประตู นิงศาลาลูกขุน

วันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น ๓๐ ค่ำ ปีมะเมียชัฐศก มีหมายเวร นายบริบาลมาว่า ด้วยพระยาพระคลังรับสั่งได้เกล้าฯ สั่งว่า จะได้ เชิญพระราชดำล้น ณ หอพระมนเทียรธรรมลงไป ณ ลับ ณ วันจันทร์ เดือนยี่ ขึ้น ๓๐ ค่ำ เพลาเช้า ๓ โมงจะได้แห่ทางบกไปลงเรือพระที่นั่ง ณ ถนนกรมพระราชวังบวร แล้วจะรับแห่ลงไปลลับ และให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์ขุนหมื่นคู่แท้ ห่มเสื้อครุยใส่ดำฟอกแห่ทางบก ๓๐ คู่ เกณฑ์เรือคู่แห่ยาว ๘-๘ วา ๕ คู่ ปีกตองชนะ ๓ คู่ แตรคู่หนึ่ง ให้ประโคมแห่ทางบกทางเรือ ลงไปจนถึงลลับ และเกณฑ์ให้สี่ตำรวจ รับเอาพระเจดียงลัษณ์ต่อพันเงินพันทองมาด้วย รับพระราชดำล้น ณ หอพระมนเทียรธรรม และให้พันทองเครื่องสูงแห่พระราชดำล้น หน้า ๓ หลัง ๒ (รวม) ๕ คู่ และให้เจ้ากรมฝัฟายเอาเรือพระที่นั่ง ผูกม่าน บรรจุพลพายให้เต็มกำดั่ง มาเตรียมรับพระราชดำล้น ณ ถนนกรมพระราชวังบวรไปลงลลับตามรับสั่ง

(๑) เวชานันท์กำลังเตรียมทัพรบพม่าคราวรบที่ท่าดินแดง

ทางไมตรีกับฝรั่งเศสในรัชกาลที่ ๒

ตั้งแต่ครั้งนั้น แรกเมืองโปตุเกศ เชิญพระราชดำรินเข้ามา
ทูลเกล้า ฯ ถวายในรัชกาลที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๘ นั้นแล้ว ยังไม่พบ
หลักฐานแสดงว่าฝรั่งเศสได้เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีอีก จน
ถึงรัชกาลที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๖๑ โปตุเกศเจ้าเมืองมาเก๊า จึงแต่งตั้งให้
นายกาตส์ มั่นแวนต์ ดิลไวร์ เป็นทูตคุมเครื่องบรรณาการเข้ามาถวาย
ขอเจริญทางพระราชไมตรี

ต่อจากนั้นมาอีก ๕ ปี ถึง พ.ศ. ๒๓๖๕ มาร์ควิสต์ เฮดติงส์ ผู้สำเร็จ
ราชการหัวเมืองอินเดียของอังกฤษ แต่งให้นายครอเฟ็ดเชิญอักษร-
ดำรินและเครื่องบรรณาการเข้ามาถวาย ขอเจริญทางพระราชไมตรี

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาธำรงราชานุภาพ ได้ทรงบรรยายเรื่องท
โปตุเกศและอังกฤษ มาขอเจริญทางพระราชไมตรีทั้งสองคราวนั้นไว้
โดยพิสดาร ดังต่อไปนี้

โปตุเกศเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เรือกำปั่นหลวงชื่อมาดาพระนคร หลวงสุรัสวครเป็นนายเรือ
ออกไปค้าขายถึงเมืองมาเก๊า^(๑) ซึ่งโปตุเกศได้ไว้จากจีน โปตุเกศ

(๑) คำบดมาเก๊าหรือมะเกานัน เป็นนามของภูเขายอดหนึ่ง
อยู่ทางชายทะเลตำบลนั้น ภาษากวางตุ้งเรียกเขาอดันนั้นว่า มาเก๊าซึ่ง
เสียงฝรั่งเรียกตามภาษากวางตุ้ง เพราะฝรั่งเอานามเขาอดันนั้นเป็น
เครื่องหมายแทนชื่อตำบลนั้น จึงได้เรียกเมืองมะเก๊าหรือมาเก๊า แต่
ไทยเราเรียกกันแต่ก่อนว่า เมืองมาเก๊า จึงลงไว้ตามที่ไทยเรียก

เจ้าเมืองหมาเก้าหางเป็นขรรค์บริวารของเจ้าเมืองไทยโดยทางไมตรี และ
 ส่งเครื่องให้ไปค้าขายโดยสะดวก ครั้นเรือมาลาพระนครกลับเข้ามา
 กรุงเทพฯ ฯ เจ้าเมืองหมาเก้าหางให้กาตัส มั่นแฉ่ง สัตว์ไกร เป็นทูต
 คุมเครื่องบรรณาการเข้ามาถวายขอเจริญทางพระราชไมตรี กาตัส
 มาด้วยเรือกำปั่นชื่อฮันเต เป็นเรือสองเสา ถึงปากน้ำเจ้าพระยา
 ณ วันพฤหัสบดีเดือน ๕ แรม ๓ ค่ำ ปีชวดสัมฤทธิ์ศก (พ.ศ. ๒๓๖๓)
 ผู้รักษามืองสมุทรปราการบอกเข้ามาให้ทราบถึงกรมทูล ฯ ทรงพระราช
 ดำริว่า เมื่อเรือไทยออกไปค้าขายถึงเมืองหมาเก้า หางบริวารแห่ง
 ไมตรีเป็นอันดี เมื่อเขามาก็สมควรที่จะรับรองตอบแทน อีกประการหนึ่ง
 ในเวลานั้นที่ในกรุง ฯ กำลังต้องการหาซื้อปืนไว้สำหรับรักษาวะนคร
 ทรงพระราชดำริเห็นว่า ถ้ามีทางไมตรีไว้กับโปตุเกศ การซื้อหา
 ปืนจะสะดวกขึ้น จึงโปรดให้อนุญาตให้เรือโปตุเกศขึ้นมาถึงกรุงเทพฯ ฯ
 ให้ทอดสมออยู่ที่หน้าบ้านพระยาสุริยวงค์มนตรี กาตัสโปตุเกศเข้ามา
 ครั้นนั้นต่อหน้าเจ้าเมืองหมาเก้าหางมาถึงเสนาบดี แลบอกได้ว่าความว่า
 ทางพระราชไมตรีกรุงเทพมหานครหรืออยุธยา กับกรุงโปตุเกศได้สมัญญ
 มาช้านานแล้ว จึงแต่งให้กาตัส มั่นแฉ่ง สัตว์ไกร เข้ามาเฝ้าพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอตั้งทางพระราชไมตรีต่อไป และให้คุมสิ่งของ
 เข้ามาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย คือ ฉากเขียนรูปพระเจ้าแผ่นดิน
 โปตุเกศแผ่น ๓ พินอย่างฝรั่งเครื่องเงินด้าม ๓ ระบายแก้วมีคม
 คู่ ๓ กระฉากใหญ่รูปกลม ๒ แผ่น เข็มเทียนแก้วสำหรับกระฉาก ๒ คู่

เชิงเทียนแก้วมีโคมคู่^๑ กระบี่ฝักกาไหล่ทอง^๒เล่ม ดุจหนิพนกามะหิ
 รมเดิมเงินมีพรมรอง^๓ ๒ ผืน ตัวอย่างกำปั่น ๒ ลำ และว่าถ้าจะต้อง
 พระราชประสงค์สิ่งไร ก็ให้สั่งกาสดออกไป จะได้จัดหาเข้ามาถวาย
 หนิงต่อเจ้าเมืองหมาเก๊าเมื่อความต่อไปว่า ขอให้เรือไปตุเกศได้ไปมา
 ค้าขายในกรุงสยามโดยสะดวกดังแต่ก่อน เจ้าพนักงานนำความ
 กราบบังคมทูลทรงทราบแล้ว จึงโปรดให้กาสดเข้าเฝ้าที่พระที่นั่ง
 จักรพรรดิพิมาณ^(๑) เสด็จออกอย่างรับแขกเมืองเต็มยศ กาสดเฝ้าแล้ว
 ไปหาพระยาสุริยวงศ์มนตรี^(๒) แจ้งว่าสินค้าที่บรรทุกเข้ามาจะขอ
 จำหน่ายเสียให้สิ้นแล้ว จะขอชื้อนาตาลทรายบรรทุกออกไปขายที่เมือง
 เกาะหมาก กาสดนี้จะขอชื้อนอยุ่บนบกก่อน พระยาสุริยวงศ์มนตรี
 กราบทูล ฯ จึงพระราชทานอนุญาตตามความประสงค์ของกาสด ฯ

(๑) คือพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยทุกวันนี้

(๒) การรับกาสดไปตุเกศครั้งนั้น พิศเราะห์ดูตามเนื้อเรื่อง
 ไม่ได้รับอย่างราชทูต โปรดให้เข้าเฝ้าอย่างพ่อค้าชาวต่างประเทศ และ
 ให้พระยาสุริยวงศ์มนตรีเป็นผู้จัดการต้อนรับ ตลอดจนมีจดหมายตอบ
 เจ้าเมืองหมาเก๊า เพราะพระยาสุริยวงศ์มนตรีเป็นพนักงานแต่งเรือไป
 ค้าขายเมืองหมาเก๊า อยู่ในฐานะเป็นผู้คุ้นเคยกับไปตุเกศ ไม่ใช่ได้ว่าที่
 พระคลัง พระยาสุริยวงศ์มนตรีได้ว่าที่พระคลังต่อเมื่อกรอเปิด
 อกฤษ เข้ามาเมื่อปีมะเมียจัตวาศก จุลศักราช ๑๑๘๕ (พ.ศ. ๒๓๖๕)

ไฉนอยู่เรือนหน้าบ้านพระยาสุริยวงศ์มนตรี พระราชทานเบี้ยเลี้ยงให้เดือนละ ๒ ชั่ง กาลตั้งจำหน่ายสินค้าเสร็จแล้ว ชื่อน้ำตาลทรายได้ ๔๐๐๐ หาบ ให้บรรทุกกำปั่นออกไปขายที่เมืองเกาะหมาก ส่วนตัวกาลตั้งนั้นยังอยู่ในกรุงเทพ ฯ

ต่อมาโปรดให้พระยาสุริยวงศ์มนตรี แต่งกำปั่นมาตาพระนคร บรรทุกสินค้าให้หลวงฤทธิดำแดงเป็นนายเรือ และถือหนังสือพระยาสุริยวงศ์มนตรีไปถึงเจ้าเมืองหมาเก๋าว่า ที่เจ้าเมืองหมาเก๋าแต่งให้ กาลตั้งเป็นทูตเข้ามาถวายเครื่องราชบรรณาการนั้น เมื่อกาลตั้งเข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ ได้ทรงพระกรุณาโปรดทำนุบำรุงกาลตั้งใหม่ที่อยู่ และพระราชทานเงินให้เป็นเบี้ยเลี้ยงเดือนละ ๒ ชั่ง และได้นำกาลตั้งเข้าเฝ้าถวายสิ่งของแล้ว โปรดให้ลดค่าธรรมเนียมเรือให้กาลตั้ง แต่ว่าหลวงฤทธิดำแดงออกมาค้าขาย ขอให้เจ้าเมืองหมาเก๋าช่วยทำนุบำรุงด้วย และว่าจะต้องการขึ้นคาบศิลาเป็นอันมาก ขอให้เจ้าเมืองหมาเก๋าช่วยจัดซื้อขึ้นคาบศิลาให้หลวงฤทธิดำแดงคุมเข้าไปด้วย เมื่อหลวงฤทธิดำแดงกลับเข้ามา มีหนังสือเจ้าเมืองหมาเก๋าทอบมาใจความว่า เจ้าเมืองหมาเก๋าทได้ทำนุบำรุงหลวงฤทธิดำแดงให้ได้จำหน่ายสินค้า และจัดหาของที่ต้องพระราชประสงค์ และได้ให้เงินรายวันแก่หลวงฤทธิดำแดง เหมือนอย่างหลวงสุรสาครออกไปเที่ยวก่อน แล้วได้ยกค่าธรรมเนียมเมืองหมาเก๋าทให้ ต้องเสียแต่ค่าธรรมเนียมปากเรือ ที่เจ้าปักกิ่งตั้งขนนางเงินมากำกับเรียกอยู่ และได้มอบขึ้นคาบศิลา ๔๐๐

บอกให้หลวงฤทธิธำแดงเข้ามา ราวาขออกตะ ๘ เหยียญ แล้วว่า
เป็นคาบศิลาซึ่งยังค้างอยู่นั้น ยังให้ไปจัดซื้อที่เมืองบงกฉ่า จะตั้งเข้ามา
ครึ่งหลัง กาลตั้งไปตุเกศพักอยู่ในกรุงเทพ ฯ จนถึง เดือน ๑๓ ขึ้น ๕ ค่ำ
ปีเถาะเอกศก จุลศักราช ๑๓๘๓ พ.ศ. ๒๓๖๒ จึงกราบถวายบังคมลากลับไป^(๑)
พระยาสุริยวงศ์มนตรีมีหนังสือให้กาลตั้งออกไปถึงเจ้าเมืองหมาเกา
ว่า ได้พากาลตั้งเข้าเฝ้ากราบถวายบังคมลาแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเสื้อผ้าให้กาลตั้ง และยกค่า
ธรรมเนียมปากำปั่นพระราชทานกาลตั้งเป็นเงิน ๓๓ ชั่ง ๓ บาทตั้ง และ

(๑) เข้าใจว่า ที่กาลตั้งอยู่ในกรุงเทพ ฯ นั้น เพื่อให้เรือบรรทุก
สินค้าไปขายที่เกาะหมาก และรับสินค้าเข้ามาจำหน่ายในกรุงเทพ ฯ อีก
เที่ยวหนึ่ง เมื่อรับซื้อสินค้าในกรุงเทพ ฯ บรรทุกระวางเต็มเที่ยวที่ ๒ แล้ว
กาลตั้งจึงกราบถวายบังคมลากลับไป การที่กาลตั้งอยู่ในกรุงเทพ ฯ เป็น
นานนั้นเชื่อได้ว่าเพื่อประโยชน์ ๓ อย่าง คือ อย่าง ๑ ดึงดูดสินค้าที่จะ
ซื้อและขายได้ในกรุงเทพ ฯ อย่างที่ ๒ ที่จะทำไมตรีให้มีความคุ้นเคย
ชอบพอไว้กับไทย เป็นทางให้ไปตุเกศไปมาค้าขายได้โดยสะดวก
อย่างที่ ๓ เพื่อจะรับซื้อและขายสินค้าให้ได้กำไรคุ้มค่าใช้จ่ายที่เข้ามาใน
ควานนั้น หรือให้กลับได้กำไรด้วย ข้อความเหล่านี้เป็นคำสั่งของ
เจ้าเมืองหมาเกาทั้งนั้น ไม่ใช่ความคิดของกาลตั้งเอง

พระราชทานพริกไทยหนัก ๕๐ หาบ งาช้างหนัก ๕ หาบ ตีบถหนัก ๑๕ หาบ มอบให้กาดลัดคุมมาเป็นของพระราชทานเจ้าเมืองหมาเก๊าด้วย^(๑)

เมื่อ ณ เดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ ปีมะโรงโทศก จุลศักราช ๑๑๘๒ พ.ศ. ๒๓๖๓ พระเจ้าแผ่นดินโปตุเกสให้เจ้าเมืองโค^(๒) โกรงข้อสัญญา

(๑) ได้พบในหนังสือที่ฝรั่งแต่ง ว่าด้วยการไปมาค้าขายกับกรุงสยาม กล่าวความต้องกันหลายเรื่อง จำเป็นประเพณีตั้งแต่ครั้งกรุงเก่ามาจนกรุงรัตนโกสินทร์ คือถ้าแขกเมืองต่างประเทศนำสิ่งของเครื่องราชบรรณาการเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย ย่อมพระราชทานของตอบแทนราคาไม่ต่ำกว่าของที่ถวายนั้น ถ้าหากว่าเรือต่างประเทศบรรทุกสิ่งของซึ่งต้องการใช้ในราชการเข้ามา เช่นเครื่อง آلاتอาวุธ เป็นต้น ยังได้รับประโยชน์ยกค่าปากเรือและภาษีสินค้าคุ้มค่าระวางอีก ไม่เอาเปรียบชาวต่างประเทศที่เข้ามาถวายสิ่งของราชบรรณาการ หรือรับบรรทุกของที่ใช้ในราชการเข้ามา ด้วยเหตุนี้จึงได้เห็นในหนังสือพระราชพงศาวดารบ่อยๆ แม้แต่ครั้งกรุงเก่ามา ว่าครั้งนั้นๆ ชาวต่างประเทศคนนั้นๆ ถวายสิ่งของอย่างนั้นๆ บางทีถึงถวายขึ้นตั้งหลายร้อยกระบอกก็มี ความจริงไม่ได้เป็นการถวายเปล่า ได้พระราชทานตอบแทนคุ้ม หรือเกินราคาของถวายทุกราย ด้วยประเพณีมีดังอธิบายมานี้

(๒) ที่เรียกว่าเมืองโคหรือเมืองคัว อยู่ชายแหลมอินเดียนข้างตะวันตก เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ปลายบังคับบัญชาหัวเมืองขึ้นของโปตุเกสทางประเทศตะวันออกกันไป เจ้าเมืองโคคือตัวอุปราชของพระเจ้าแผ่นดินโปตุเกส

ทางพระราชไมตรี จะขอทำกับกรุงสยามเป็นสัญญา ๕๓ ข้อ มอบ
 ให้กาตสเดอดิดไวราเข้ามาอีก ขอให้กาตสเป็นกงสุลเยเนราล และ
 ขอพระราชทานที่ดินบ้านเรือนให้กาตสอยู่ และให้ได้ปักเสาธงด้วย
 ข้อสัญญาที่โครงมานั้น ขอให้ท่านเสนาบดีพิจารณาทุกข้อ ข้อใด
 ที่ไม่ชอบใจไทย ก็ให้แก้ไขตามเห็นสมควร ในเวลานั้นไทยกำลัง
 ต้องการเครื่องสำตราขจากต่างประเทศ ไปตุเกศได้รับเป็นพระใน
 เรือขึ้นลำเร็วได้ เมื่อกาตสเข้ามาคราวก่อน และตัวกาตสเองก็ได้เข้า
 มาอยู่ในกรุงเทพ ฯ ชำนาญ เห็นจะได้ประพัตติวัตถุอักษาคัยกับไทย
 ไม่มีข้อรังเกียจ จึงโปรดพระราชทานให้กาตสอยู่ที่บ้านองเชียงสือ
 อยู่แต่ก่อน^(๑) แล้วทรงตั้งให้กาตสเป็นที่หลวงอภัยพานิช พระราชทาน
 เครื่องยศเหมือนขุนนางในกรุง ฯ แต่หนังสือสัญญานั้นยังหาได้ตรวจไม่
 เพราะประจวบเวลาเกิดอหิวาตกโรคจึงงัดอยู่ จนเดือน ๑๒ ปีนั้นความไข้
 สงบแล้ว จึงได้โปรดให้เสนาบดีประชุมกันตรวจดูข้อสัญญา ข้อใด
 ไม่ชอบใจก็แก้ไขเสียบ้าง แล้วจึงเขียนเป็นอักษรไทยฉบับหนึ่ง อักษร
 ไปตุเกศฉบับหนึ่ง เรื่องความต้องกัน ประทับตราส่งออกไปเมื่อ
 ณ เดือน ๑๒ ขุน ๘ ค่ำ

หนังสือที่เสนาบดีทำให้ไปตุเกศออกไปครั้งนั้น ฉบับภาษาไปตุเกศ
 เห็นจะเป็นแต่คำแปล ไม่ได้ประทับตรา แม้ตราที่ประทับฉบับ
 ภาษาไทยนั้น เข้าใจว่าจะเป็นตราบับแก้ว ไม่ใช่พระราชลัญจกร
 หนังสือที่ทำให้ไปตุเกศไปนี้ ที่จริงเป็นหนังสืออนุญาตให้ไปตุเกศ

(๑) คือที่สถานทูตไปตุเกศทุกวันนี้

มาค้าขาย ไม่ใช่หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี เพราะเป็นหนังสือไทยทำให้ฝ่ายเดียว ไม่ใช่เป็นหนังสือซึ่งผู้แทนรัฐบาลทั้งสองฝ่ายได้ลงชื่อ และพระเจ้าแผ่นดินทั้งสองได้พระราชทานอนุมัติตามประเพณีการทำหนังสือสัญญา การทำหนังสืออนุญาติให้ต่างประเทศไปมาค้าขายเช่นนี้ เป็นประเพณีมีมาแต่โบราณ มีจำเริญศุภอักษรซึ่งออกญาไชยาธิบดี ผู้สำเร็จราชการเมืองตะนาวศรี อนุญาตให้ชาวเดนมาร์กไปมาค้าขาย แต่ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมได้มาจากเมืองเดนมาร์ก เป็นตัวอย่างอยู่ในหอพระสมุดวชิรญาณ ด่วนหนังสือสัญญานั้น แม้ประเพณีแต่โบราณก็ต้องทำพร้อมกันทั้งสองฝ่าย ข้าพเจ้าได้เห็นในหนังสือรายงานของข้าราชการอังกฤษชื่อแดนเวสต์ซึ่งรัฐบาลแต่งให้ไปค้นหนังสือเก่าที่เมืองโปรตุเกส ปรากฏว่าเมื่อโปรตุเกสแรกออกมาค้าขายถึงประเทศทางตะวันออก เมื่อทำหนังสือสัญญากับเจ้าที่ครองเมืองทางตะวันออกนี้ หนังสือสัญญาจารึกลงในแผ่นทอง และทั้งสองฝ่ายเอาหัวแหวนประทับแทนตราดังนี้ ก็เข้าใจได้ว่า ประเพณีทำสัญญาระหว่างพระนครในมณฑลประเทศแต่โบราณมาคงจะจารึกลงในแผ่นทอง จึงเป็นศัพท์ที่ใช้กันในหนังสือที่แต่งต่อมา ว่าต้องพระนครเป็นทองแผ่นเดียวกัน หรือใช้เป็นอุปมาว่าต้องพระนครเป็นสุวรรณปฏิภาณเดียวกัน ทั้งสองเห็นจะเกิดจากประเพณี ที่จารึกหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ ลงในแผ่นทองนั่นเอง ข้อที่ว่าใช้หัวแหวนประทับแทนตรานั้น ก็เข้าใจกันได้ชัดเจน คือ

กดหัวแหวนลงบนแผ่นทองให้เป็นรอยตามรูปหัวแหวน ก็เป็นสำคัญ
ได้เหมือนตรา ประเพณีที่แกะตราบนหัวแหวน สำหรับประทับดิน
ประทับครั่ง จะเนื่องมาแต่ประทับหัวแหวนที่แผ่นทองนี้

หนังสือที่ไทยทำให้โปรตุเกสไปครั้งนั้น ไม่ปรากฏข้อความ
ว่ามิอย่างไบบ้าง มีเรื่องราวปรากฏต่อมาแต่ว่า เมื่อเดือน ๔
ขึ้น ๓ ค่ำ ปีมะโรงโทศกนั้น เจ้าเมืองหมาเก๋ามีหนังสือให้แก่นครัน
โยยกาบิตามัดดินโน เข้ามาขอต่อกำปั่น ด้วยหาซื้อไม้ในกรุงเทพฯ
ไม่ได้สะดวก ก็โปรดให้ตั้งโรงต่อที่หน้าบ้านกงสุลเยเนราลโปรตุเกส
เรือลำนั้นปากกว้าง ๔ วา ๓ คืบ ครั้นเรือกำปั่นแล้วโปรตุเกสไม่มีทุน
จะซื้อดินค้า จึงถวายระวางให้บรรทุกดินค้าของหลวงออกไปจำหน่าย
และขอพระราชทานยืมเงินหลวง ๑๒๐ ชั่งใช้ในการต่อเรือ ก็โปรด
พระราชทานให้ตามความปรารถนา และยกค่าธรรมเนียมต่อเรือ
พระราชทานให้ด้วย(๑)

ครอเพ็ดทูตอังกฤษเข้ามาขอทำหนังสือสัญญา

ในเดือน ๔ ปีมะเส็งตรีศก (พ.ศ. ๒๓๖๔) นั้น มาร์ควิสเฮลลิงส์
ผู้สำเร็จราชการหัวเมืองอินเดียของอังกฤษ ให้เรดิเคนดองอังกฤษที่
เมืองดิงคโปร มีหนังสือเข้ามาถึงเสนาบดีว่า จะแต่งให้นายครอเพ็ด
เป็นทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี ในเวลานั้นตำแหน่งที่เจ้าพระยา

(๑) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ฉบับ
สมเด็จพระเจ้า ๑ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเรียบเรียง หน้า ๒๖๒

พระคลังยังว่างอยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดให้พระยาสุริยวงค์มนตรี (ทิศ) จางวางมหาดเล็ก เลื่อนขึ้นว่ากร ในตำแหน่งจตุสดมภ์ ที่พระคลัง ให้ทันในการที่จะจัดรับรองและพูดจากับทูตอังกฤษที่จะ เข้ามานั้น

เหตุที่อังกฤษแต่งทูตเข้ามาคราวนั้น ตามที่ปรากฏในหนังสือ คำสั่งของมาร์ควิส เฮลลิงส์ ที่ทำให้แก่กรเปิดได้ความว่า เกิดแต่ ด้วยเรื่องผลประโยชน์ที่ได้ในการค้าขายของบริษัทอินเดียตงต่ำลง ทั้งในยุโรปและประเทศทางตะวันออกนี้ เนื่องจากเหตุที่ฝรั่งต่างชาติ เกิดรบพุ่งกัน ไม่เป็นอันที่จะทำมาค้าขายอยู่กว่า ๒๐ ปี ครั้นเมื่อเลิก การสงครามกันแล้ว จึงตั้งต้นที่จะคิดบำรุงการค้าขายให้บริษัทอินเดีย อังกฤษ ได้ผลประโยชน์มากดังแต่ก่อน ความปรากฏแก่อังกฤษว่า แต่ก่อนมาเมืองไทยและเมืองญวนเป็นแหล่งที่พ่อค้าฝรั่งต่างประเทศ ไปมาค้าขายหากำไรได้มากทั้งสองแห่ง จึงคิดจะกลับให้มีการค้าขาย ไปมากับ ๒ ประเทศนั้นอีก เมื่อปีมะโรงโทศกในรัชกาลที่ ๒ นั้น ผู้สำเร็จราชการอินเดียของอังกฤษ ได้แต่งพ่อค้าให้เข้ามาสืบการงาน ถึงกรุงเทพฯ ได้ความออกไปว่า เมื่อใน ๒-๓ ปีมา มีเรือฝรั่งชาติ อเมริกานับบ้าง โปตุเกศบ้าง อังกฤษบ้าง เข้ามาค้าขายถึงกรุงเทพฯ ไทยก็ยอมให้ค้าขายไม่รังเกียจ ด้วยไทยกำลังต้องการเครื่องศาสตราวุธ ที่จะทำศึกกับพม่า อยากให้มีพ่อค้าบรรทุกปืนเข้ามาขาย เห็นเป็น ชื่องที่จะมาทำไมตรีให้มีการค้าขายเจริญขึ้นอีกได้ แต่อังกฤษมีความรังเกียจอยู่ด้วยเรื่องวชิเกบภาษีอากร ทั้งวชิของไทยและของญวน

ส่วนวิธีไทยนั้น ยกความชอบงเกียจที่มีเจ้าพนักงานลงไปตรวจเลือกข้อ
 สิ่งของที่ต้องพระราชประสงค์ หรือต้องการใช้ในราชการ ไม่ยอมให้
 ขายแก่ผู้อื่นขอหนึ่ง และวังเกียจมีวิธีการค้าขายสินค้าบางอย่าง
 เป็นของหลวง ห้ามมิให้ผู้อื่นขายสินค้าอื่น ๆ อย่างหนึ่ง และห้าม
 สินค้าบางอย่าง มีข้าวเปลือกข้าวสาร เป็นต้น ไม่ให้บรรทุกออกจาก
 เมืองทีเดียวอย่างหนึ่ง อังกฤษจึงแต่งให้ครอบครัวเป็นทูตเข้ามาให้
 พุดจกั๊บไทยโดยทางไมตรี เพื่อประสงค์จะขอให้ยกเลิก หรือลดหย่อน
 วิธีอันเป็นทรวงเกียจดังกล่าวมา ซึ่งอังกฤษถือว่าเป็นการลำบากและ
 ไร้ความแก่นักค้าขาย จะขอให้คนในบังคับอังกฤษไปมาค้าขายโดย
 สะดวก และให้ค้าขายกับไพร่บ้านพลเมืองได้ทั่วไป ส่วนผลประโยชน์
 ของรัฐบาลไทยที่เคยได้จากวิธีค้าขายอย่างแต่ก่อน ถ้าจะตกต่ำไป
 เพราะการงดเลิกวิธีดังกล่าวมานั้น อังกฤษจะยอมให้ชดเชยค่าปากเรือ
 ทดแทน ขอให้เรียกกรมแต่เป็นอย่างเดียว นี่เป็นความประสงค์ที่
 อังกฤษแต่งทูตเข้ามาอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง จะให้ทูตเข้ามาพูดเรื่อง
 เมืองไทรบุรี ด้วยเมื่ออังกฤษเข้าทละหมาจากพระยาไทร ๆ บอก
 แก่อังกฤษว่า เมืองไทรบุรีเป็นเมืองมีอิสรภาพมิได้ขึ้นแก่ไทย (ซึ่ง
 ถ้าจะว่าก็เป็นความจริงอยู่คราวหนึ่งเมื่อเสียกรุงเก่าแก่พม่าเข้าศึก)
 ครั้นอังกฤษได้ทละหมาจากตั้งขึ้นเป็นหัวเมืองหนึ่งของรัฐบาลอังกฤษที่
 อินเดีย ให้ว่ากล่าวลงมาจนถึงเมืองสิงคโปร์ อังกฤษมาทราบ
 ภายหลังว่า เมืองไทรบุรียอมเป็นประเทศราชขึ้นไทยตามเดิม ก็เกิด
 ความลำบากใจที่ได้เข้าทละหมาจากพระยาไทร โดยมีได้บอก

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

๒๑

กล่าวขอรับรองต่อไทยก่อน ในเวลานั้นอังกฤษยังตั้งเมืองเกาะหมาก
ไม่ได้มันคงเท่าใดนัก จำเป็นต้องอาศัยเสบียงอาหารจากเมืองไทรบุรี
ด้วยเหตุเหล่านี้จึงเข้าหนุนหลังพระยาไทรให้นิยามต่ออังกฤษ ครั้นเมื่อ
ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าพระยา (ประจักษ์) เกิดความหวาดหวั่นขึ้นด้วยเรื่อง
พระยาอภัยนุราช (บัศัน) เข้าใจว่า พระยานคร ๖ (น้อย) จะหาเหตุ
เอาเมืองไทรเป็นหัวเมืองขึ้นของเมืองนครศรีธรรมราช จึงขอให้
อังกฤษเจ้าเมืองเกาะหมากช่วยว่ากล่าวกับไทยถึง ๒ ครั้งดังกล่าวมาแล้ว
เจ้าเมืองเกาะหมากบอกข้อความเหล่านี้ไปยังอินเดีย รัฐบาลอังกฤษ
ที่อินเดียจึงให้ครอบครัวมาพูดจาเรื่องเมืองไทรบุรีกับไทย ประสงค์จะขอ
ให้พระยาไทรพ้นจากอำนาจเมืองนครศรีธรรมราช โดยถือว่าเมือง
ไทรบุรีเป็นประเทศราชอันอยู่ใกล้ชิดติดกับเขตแดนของอังกฤษ อีก
อย่างหนึ่งครอบครัวมาครวญนั้น รัฐบาลอังกฤษที่อินเดียจัดให้มีพนักงาน
ทำแผนที่ และผู้ชำนาญสภาพศาสตร์มาด้วยในกองทัพ เพื่อการตรวจ
แผนที่และตรวจพันธุ์พฤกษพันธุ์สัตว์ต่าง ๆ ประกอบกับข้อความที่
ครอบครัวจะต้องสืบสวนการงานต่าง ๆ ในบ้านเมือง ไปเสนอต่อรัฐบาล
อังกฤษด้วย ชูระของครอบครัวที่เป็นทูตเข้ามาว่าโดยย่อเป็น ๓ ประการ
ดังกล่าวมานี้

ตามความอันปรากฏในหนังสือคำตั้งของผู้สำเร็จราชการอินเดีย
อังกฤษ ซึ่งตั้งครอบครัวเป็นลายลักษณ์อักษรมาในครั้งนั้น อังกฤษ
เข้าใจอยู่แล้วว่าการต่าง ๆ ที่อังกฤษมาขอจะไม่สำเร็จได้ดังประสงค์

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961129820

โดยง่าย ด้วยแต่ก่อนมาฝรั่งต่างชาติที่ออกมาค้าขายทางประเทศ
ตะวันออกนี้ คือพวกโปรตุเกสเป็นต้น ได้เคยมาคดโกงเบียดเบียน
ชนชาติที่เป็นเจ้าของเมืองอันมีกำลังน้อยกว่าได้เสียมากกว่ามาก จน
ความรังเกียจเกลียดชังฝรั่งมีแก่บรรดาชาวประเทศทางตะวันออก^{๕๖}
ไป ตลอดจนเมืองจีนและญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้ คำสั่งที่ครอบคลุม^{๕๗}ได้รับมาให้
พูดจาด้วยเรื่องการค้าขายครั้งนี้ รัฐบาลถึงกำชับไม่ให้มาขอที่ดิน
แม้แต่เพียงที่ตงส์ถานการค้าขาย ก็ไม่ให้ขอ ด้วยเกรงเจ้าของเมือง
จะเกิดความสงสัย ว่าจะมาตั้งบ่อนปรการอย่างฝรั่งเคยทำมาแต่ก่อน
ส่วนการที่จะขอร้องให้แก้ไขลดหย่อนภาษีอากรนั้น ถ้าได้^{๕๘}เป็นการดี
ถ้าไม่ได้ตามประสงค์ ก็ให้ทูตมุ่งหมายเพียงแต่ทำความคุ้นเคยเป็นไมตรี
กันไว้ในระหว่าง ๒ รัฐบาล พอมิเหตุการณ้อย่างใดให้หนังสือไป
มาพูดจาถึงกันได้ และให้คิดอ่านขอหนังสืออนุญาตของรัฐบาลไทย
และญวน ให้พวกลูกค้าอังกฤษไปมาค้าขายได้โดยสะดวก ถ้าในขั้นต้น
ได้เพียงเท่านั้นก่อน ก็เป็นพอแก่ความประสงค์ ไว้เมื่อการค้าขายติดต่อกัน
เข้าจนเกิดผลประโยชน์ให้เห็นด้วยกันทั้งสองฝ่ายแล้ว จึงไว้คิดการ
อย่างอื่น เช่นทำหนังสือสัญญาเป็นต้น ต่อไป

ส่วนเรื่องทำแผนที่นั้น รัฐบาลอังกฤษ^{๕๙}ก็เห็นดีอยู่แล้วว่า
บางทีไทยจะรังเกียจ จึงได้มีข้อกำชับในคำสั่งว่า ให้ระงับอย่าให้
รัฐบาลเจ้าของเมืองสงสัยว่ามาทำแผนที่เพื่อความคิดร้าย ส่วนเรื่อง
เมืองไทรบุรีนั้น ในเวลาเมื่อครอบคลุมออกจากอินเดีย พระยานคร ฯ

ยังไม่ได้ยกลงไปตีเมืองไทรบุรี ความปรากฏในคำสั่งครอเปิดแต่ว่า
ข้อความที่จะพุดจากกับไทยเรื่องเมืองไทรบุรี จะควรพุดอย่างไร ให้
ครอเปิดมาฟังเรื่องราวและปรึกษาหารือกับเจ้าเมืองเกาะหมากดูเถิด แต่
ถ้ารับมาให้ระงับอย่าทำให้อังกฤษต้องเข้าไปได้รับความลำบากอยู่ใน
ระหว่างไทยกับพวกมลายูเมืองไทรบุรี ด้วยเหตุการณ์เรื่องเมือง
ไทรบุรีเช่นนี้

ครอเปิดออกมาจากเมืองกาถักตา เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน
คริสต์ศักราช ๑๘๒๓ ตรงกับ ณ วันอังคาร แรม ๓๓ ค่ำ เดือน ๑๒
ปีมะเส็งตรีศก จุลศักราช ๑๑๘๓ พ.ศ. ๒๓๖๕ ตัวยานทมาด้วยคือนาย
ร้อยเอกเคนเซอร์ฟัลด์ เป็นอุปทูตและพนักงานทำแผนที่ หมอพินเดตัน
เป็นแพทย์ และเป็นผู้ตรวจสภาพศาสตร์ มีทหารสิบอยี่สิบคนมาด้วย ๓๐
นายร้อยโทเรอเฟอด เป็นผู้บังคับ เรือที่มานั้นรัฐบาลอินเดียเช่าเรือ
ชื่อ ยอนอดัม เป็นกำปั่น ๒ ลำ ครึ่งของพ่อค้า กับต้นแมคคอดนลเป็น
นายเรือ สั่งให้ครอเปิดมาเมืองไทยก่อน ออกจากเมืองไทยจึงให้ไป
เมืองญวน มาร์ควิสต์ เหล่ดิงส์ มีอักษรสั่งให้ครอเปิดเชิญมาถวาย
สมเด็จพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาฉบับหนึ่ง พระเจ้ากรุงเวียตนามฉบับหนึ่ง

ครอเปิดใช้ไปมาถึงเกาะหมาก เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ตรงกับ
วันจันทร์ เดือนอ้าย แรมค่ำหนึ่ง ภายหลังพระยานคร ฯ ได้ได้เมือง
ไทรบุรีไม่กี่วัน เวลานี้เจ้าพระยาไทย (ประจักษ์) หนีไปอาศัยอยู่ที่
เกาะหมาก พระยานคร ฯ มีหนังสือไปถึงเจ้าเมืองเกาะหมากให้ส่งตัว
เจ้าพระยาไทย จึงเป็นเหตุให้เกิดขึ้นกันที่เกาะหมาก ว่ากองทัพไทย

จะเลยลงไปตีเกาะหมากด้วย ในเวลาที่กำลังต้นกันอยู่นั้น พอเรือ
 ครอบเปิดมาถึงเกาะหมาก แต่ที่จริงพระยานคร ๑ ไม่ได้ตั้งใจจะตีลงไป
 ให้ถึงเกาะหมาก พอได้เมืองไทรบุรีแล้ว ก็เอาใจใส่ที่จะเป็นไมตรี
 กับอังกฤษ พอพระยานคร ๑ ทราบว่าครอบเปิดเป็นเหตุของอังกฤษมาถึงที่
 เกาะหมาก ก็แต่งคนให้ถือหนังสือไปถึง บอกให้ทราบว่า ทกกองทัพไทย
 ลงไปตีเมืองไทรบุรีนั้น ไม่ได้มีความประสงค์จะไปรบกวนถึงเกาะหมาก
 แม้พวกกองหน้าที่จะลงเลยเข้าไปในเขตแดนเมืองไทร ที่อังกฤษได้
 ปกครองอยู่ประมาณ ๓๐ คน เมื่อพระยานคร ๑ ได้ทราบความก็ให้
 ทำโทษ และห้ามปรามมิให้ลงเลยเขตแดนอีกต่อไป

ครอบเปิดออกเรือจากเกาะหมาก เมื่อวันที่ ๕ มกราคม ตรงกับ
 วันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ มาถึงสิงคโปร์วันที่ ๑๙ พักอยู่ ๖ วันแล้ว
 จึงออกเรือใช้ไปมากรุงเทพ ฯ

เมื่อเดือน ๕ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีมะเมียยังเป็นตรีก (พ.ศ. ๒๓๖๕)
 ครอบเปิดทูตอังกฤษเข้ามาถึงปากน้ำเจ้าพระยา ได้รับอนุญาตให้เรือ
 กำปั่นขึ้นมาถึงกรุงเทพ ฯ มาจอดที่หน้าบ้านพระยาสุริยวงศ์มนตรี
 ซึ่งอยู่ฝั่งตะวันตกได้วัดประยวงค์ ๑ และพระยาสุริยวงศ์มนตรีจัด
 ตักซึ่งสร้างไว้หน้าบ้านเป็นที่ไว้ลิ้นค้า ให้เป็นที่พักของครอบเปิดและ
 พวกที่มา เมื่อครอบเปิดไปหาพระยาสุริยวงศ์มนตรีตามธรรมเนียม
 แล้ว ได้ไปเฝ้าพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ซึ่งทรง
 กำกับราชการกรมท่า ส่วนอักษรสาส์นและเครื่องราชบรรณาการ

ซึ่งมาร์ควิส เสด็จถึง ให้ครอบครัวเปิดคู่มือมาถวายนั้น พระยาพิพัฒน์โกษา
และเจ้าพนักงานลงไปรับอักษรดำด้นแปลได้ความดังนี้

มาร์ควิส เสด็จถึง ๑๓๑ ผู้สำเร็จราชการอาณาจักรอังกฤษใน
อินเดีย ขอทูลมายังสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามให้ทรงทราบ

ด้วยข้าพเจ้ามีความประสงค์จะแสดงให้ปรากฏความเคารพนับถือ
ของชนชาติอังกฤษที่มีต่อพระองค์ จึงได้แต่งให้ทูตเข้ามาเฝ้า เพื่อ
จะบำรุงทางพระราชไมตรี และเกื้อกูลการไปมาหาสู่กันในระหว่าง
ชนชาติอังกฤษและชนชาติไทย ซึ่งได้กลับมีขึ้นอีกแล้วนั้น ให้เจริญ
ยิ่งขึ้น

ชาวยุโรปต่างชาติได้รบบพุ่งขับเคี่ยวกันมาหลายปี บัดนี้ก็ได้
เลิกการศึกสงครามกลับเป็นไมตรีติดกันแล้ว แม้ในแผ่นดินอินเดียสถาน
ซึ่งเคยเป็นเหยื่อแก่การสงครามและเหตุจลาจลต่าง ๆ ไม่เรียบร้อยมา
หลายชั่วอายุคนนั้น เดียวกันกับความสงบเรียบร้อยทั่วไป (ด้วยความ
สามารถของอังกฤษ)

อังกฤษเดียนมอำนาจ (ตลอดอาณาจักรอินเดีย) และเป็นที่
นับถือแก่ประเทศอื่น ฝ่ายใต้ตั้งแต่ถึงแหลมทวีป ตลอดขึ้นไปฝ่ายเหนือ
จนถึงเทือกภูเขาเขตแดนเมืองจีน ข้างตะวันออกตั้งแต่เขตแดนเมืองฮัง
ตลอดไปฝ่ายตะวันตกจนถึงแดนประเทศเปอร์เซีย แต่ประชาชน
ที่อยู่ในปกครองของอังกฤษมีกว่า ๘๐ ล้าน เพราะฉะนั้น อังกฤษ
จึงไม่มีความประสงค์ที่จะแสวงหาอาณาเขตเพิ่มเติมต่อออกไปอีก

การภายในก็มีความเรียบร้อย ส่วนภายนอกนั้น อังกฤษ ก็เป็นมิตร ไม่ตรีกับนานาประเทศที่เขตแดนติดต่อกันใกล้เคียงกัน เป็น ตันว่าพระเจ้าแผ่นดินเปอร์เซียฝ่ายตะวันออก พระเจ้าแผ่นดินเปอร์เซีย ฝ่ายตะวันตก บรรดาเจ้านายที่ปกครองแคว้นแคว้นอาหรับ แม้สุดด้าน ประเทศเตอร์ก และพระเจ้ากรุงจีน ก็เป็นไมตรีกับอังกฤษ พวก พ่อค้าอังกฤษกับชาวเมืองของพระเจ้าแผ่นดินและเจ้าประเทศนั้น ๆ ได้ ค้าขายถึงกันอยู่เป็นอันมาก ชนทั้งสองฝ่ายได้รับผลประโยชน์ เพราะเหตุที่อาจจะไปมาค้าขายถึงกันได้โดยปราศจากความขัดข้อง ะปอง จึงมีพวกพ่อค้าชาวต่างประเทศเหล่านั้น พวกกันมาค้าขาย ในแผ่นดินของอังกฤษเนืองนิตย์ ส่วนพ่อค้าอังกฤษก็ไปค้าขายถึงเมือง ต่างประเทศนั้น ๆ เป็นอันมาก การค้าขายย่อมทำให้เจริญโภคทรัพย์ แก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นเบืองต้น แล้วเป็นปัจจัยให้ชนต่างบ้าน ต่างเมืองรู้จักคุ้นเคยกันขึ้น ที่สุดจึงเป็นเหตุให้ผู้ซึ่งเป็นเจ้าเป็นใหญ่ ของชนต่างชาติต่างภาษา ซึ่งไปมาค้าขายถึงกันนั้นมีไมตรีเป็นมิตร สันทกันยังชน

พระมหากษัตริย์ผู้เป็นใหญ่ในประเทศอังกฤษ เด็ดจสดิธ ธิ ราชธานีอันอยู่ห่างไกลกับพระราชอาณาจักรในอินเดีย ประมาณถึง ึ่งพิภพ เพราะระยะทางห่างไกลกันนัก จะทรงปกครองราชอาณาจักร ในอินเดียด้วยพระองค์เองไม่ได้สะดวก จึงพระราชทานพระราชอำนาจ ให้ข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการต่างพระองค์ ปกครองแผ่นดินอินเดียนี้ ข้าพเจ้าตั้งใจประสงค์จะให้ไพร่บ้านพลเมือง ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ

มีรับสั่งให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ปกครองต่างประเทศ มีคำสั่งและความเจริญ
จึงทูลขอต่อพระองค์ผู้เป็นกษัตริราชชนนประเสริฐ ขอให้ทรงเห็น
แก่ทางพระราชไมตรี โปรดให้ประชาชนในประเทศอินเดียได้ไปมา
ค้าขายถึงพระราชอาณาจักรของพระองค์โดยสะดวก ข้างฝ่ายข้าพเจ้า
ก็ขอเชิญให้บรรดาไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินของพระองค์ มาค้าขายตามหัว
เมืองท่าค้าขาย ในประเทศเขตแดนของอังกฤษอย่างเดียวกัน ถ้าหาก
ว่าคนที่อยู่ในบังคับอังกฤษ จะเป็นชาวยุโรปก็ตาม จะเป็นชาวอินเดีย
ก็ตาม ไปค้าขายถึงพระราชอาณาจักรของพระองค์ ขอพระองค์จงได้
ทรงพระกรุณาคุ้มครองป้องกันให้มีความผาสุกด้วย

ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะทูลขอที่แผ่นดินในพระราชอาณา
จักรของพระองค์ เพื่อทำที่จอดเรือ ที่ตั้งบ้านเรือน หรือที่บ่อน
ที่ไถสินค้านั้น แต่อย่างหนึ่งอย่างใด แม้กฎหมายอย่างธรรมเนียมอันใด
ที่ใช้อยู่ในพระราชอาณาจักรของพระองค์ ข้าพเจ้าก็ไม่ทูลขอให้ยกเว้น
เป็นพิเศษสำหรับพวกพ่อค้าอังกฤษ ถ้าหากว่าอย่างธรรมเนียมอันใด
ในพระราชอาณาจักรของพระองค์ อันเนื่องด้วยการค้าขายเป็นความ
ลำบากแก่พวกพ่อค้าอังกฤษ อันอาจจะเห็นได้ว่า เป็นเครื่องขัดขวาง
แก่ความเจริญของการค้าขายกับพระราชอาณาจักรของพระองค์
ข้าพเจ้าก็หวังใจในพระปรีชาญาณ และพระราชหฤทัยอันเป็นไมตรี
ที่จะทรงพระราชดำริแก้ไขยกเว้น (ตามซึ่งพระองค์ทรงพระราชดำริเห็น
สมควร)

นายครอเฟ็ดที่ข้าพเจ้าได้เลือกให้เป็นทูตต่างตัวข้าพเจ้าไปเฝ้า
 ครั้ง^๕ เป็นผู้เข้าใจความประสงค์ของข้าพเจ้าอยู่ทุกอย่าง ถ้าได้ปรึกษา
 หารือกับมุขมนตรีของพระองค์ คงจะสามารถที่จะคิดอ่านจัดการให้
 เป็นประโยชน์ ที่จะเกิดโภคทรัพย์และความเจริญทั้งฝ่ายไทยและฝ่าย
 อังกฤษ นายครอเฟ็ดได้เคยเป็นผู้ต่างตัวข้าพเจ้าอยู่ในตำแหน่งสุดท้าย
 เมืองชวาหลายปี ข้าพเจ้าได้เลือกนายครอเฟ็ดให้เป็นทูตไปเฝ้าพระองค์
 ในคราวนี้ ก็เพราะเห็นว่า นายครอเฟ็ดเป็นผู้สันถวไมตรีอย่างธรรมเนียม
 ในประเทศทางตะวันออก เพราะได้คุ้นเคยมาช้านาน นายครอเฟ็ด
 เป็นผู้^๖ได้รับความไว้วางใจของข้าพเจ้า ถ้าหากว่านายครอเฟ็ดยอม
 ตกลงในการอย่างใดประการใดกับรัฐบาลของพระองค์ ความตกลง
 อันนั้นจะได้รับอนุมัติของข้าพเจ้าทุกประการ

ข้าพเจ้าได้มอบสิ่งของหลายอย่าง ให้นายครอเฟ็ดคุมมาถวายแด่
 พระองค์ ในนามของข้าพเจ้าด้วย

เครื่องราชบรรณาการที่มาร์ควิสต์ เฮลดิ้งส์ ส่งมาถวายในครั้ง
 นั้น คือปืนคาบศิลาปลายหอก ๓๐๐ บอก ปืนคาบศิลาแผ่บอกหนึ่ง
 ผ่าด้านขวา ๕ ฟัน พรหมเทศ ๒ ฟัน เครื่องแต่งตัวหญิงอย่างฝรั่ง ๒ ตำรับ
 เครื่องโต๊ะแก้วเจียรไนตำรับหนึ่ง ฉากอย่างดี ๕ แผ่น พรหมอย่างดี
 ๒ ฟัน หนังสือเรื่องราวพงศาวดารอังกฤษเล่มหนึ่ง รมีเครื่องพร้อม
 รถหนึ่ง ม้าเทศสำหรับเทียมรถม้าหนึ่ง ฉากเขียนด้วยหนัง ๕ บาน
 ฉากกระจก ๓ บาน รวม ๗ บาน

ณ วันจันทร์เดือน ๕ แรม ๒ ค่ำ ปีมะเมียจัตวาศก จตุศักราช ๓๓๗๔
 พ.ศ. ๒๓๖๕ เล็ดจ้อออกพระที่นั่งบุษบกมาลาที่ทองพระโรงเป็นการเต็ม
 ยศ ทวงฉลองพระองค์ครุย โปรดให้ยอนครอเปิดและพอกอังกฤษ
 ที่มาในกองทูตเข้าเฝ้า ฯ เมื่อเฝ้าแล้วจึงตั้งตนปรึกษาหารือราชการกับ
 พระยาสุริยวงศ์มนตรี ซึ่งเลื่อนขึ้นเป็นพระยาสุริยวงศ์โกษา ที่พระคลัง
 ต่อมาหลายครั้ง การไม่ตกลงกันได้ถึงความประสงค์ของครอเปิด ด้วย
 มีเหตุขัดข้องและเกิดเข้าใจผิดกันหลายอย่างหลายประการ ที่เป็นเบื้อง
 ต้น เพราะเหตุที่จะกล่าวต่อไปนี้ คือ

๑) ทั้งสองฝ่ายพูดไม่เข้าใจภาษากัน ในเวลานั้นไม่มีไทยที่พูด
 ภาษาอังกฤษได้ อังกฤษก็ไม่มีที่พูดภาษาไทยได้ ทั้งหนังสือและคำพูด
 ต้องใช้แปลเป็นภาษาไปตูกะบัง ภาษามลายูบ้าง แล้วจึงแปลเป็น
 ภาษาไทยและภาษาอังกฤษอีกชั้นหนึ่ง

๒) ล่ามที่เป็นผู้แปลเป็นคนชนต่ำทั้งสองฝ่าย ฝ่ายข้างครอเปิด
 ได้ล่ามไทยมาแต่เกาะหมาก ก็เห็นจะจ้งไทยที่เป็นบ่าวไพร่ใครที่
 หลบหนีไปอยู่ที่นั่น พอรู้ภาษามลายูมาเป็นล่าม เป็นคนซึ่งไทยใน
 กรุงเทพฯ ย่อมรังเกียจไม่ให้เขาในเฝ้า หรือแม้แต่เป็นล่าม เมื่อทูต
 ไปหาเสนาบดีผู้ใหญ่ ฝ่ายข้างครอเปิดก็โกรธ หาว่ากีดกันห้ามปราม
 ล่ามซึ่งตัวไว้ใจ ฝ่ายล่ามของไทยเล่า ล่ามที่สำหรับแปลภาษา
 ไปตูกะบัง ก็ใช้พวกกะฎีจีน ที่แปลภาษามลายูใช้แขกคนหนึ่งชื่อ
 นะก้าอวี ได้เป็นที่หวงโภชาอีกหากอยู่ในเวลานั้น ล่ามข้างฝ่ายไทย
 ทั้งล่ามฝรั่ง และล่ามแขก ต่างคนต่างไปนิทนาภกันให้ครอเปิดฟัง ใช้แต่

เท่านั้น ต่างคนต่างชิงกันเอาหน้า ในทางที่จะเรียกร้องเอาของกำนัล
จากครอบครัว ทำให้ครอบครัวเกิดอหังขมนั้นขึ้นมาถึงผู้ใหญ่นายไทย ว่ามีแต่
คนโงก

๓) ที่มารักคิด เหตุใดจึงเลือกให้ครอบครัวเป็นเหตุเข้ามา เพราะ
เห็นว่าเป็นผู้ต้นทศอย่างธรรมเนียมทางประเทศเหล่านั้น ทว่าจริงตั้งใจ
ดังจะพึงได้เห็นได้ในหนังสือคำตั้งที่ให้แก่ครอบครัว แต่ความชำนาญ
ของครอบครัวนั้น ไม่เป็นไปแต่ในทางข้างดี เพราะคุ้นเคยแต่กับพวก
ชาวสยามอันเคยอยู่ในอำนาจฝรั่งมาแต่ก่อน ถัดใจมาเสียแล้ว ว่าไทย
เป็นชาวตะวันออกเหมือนกับพวกชาวสยามไม่ผิดอะไรกับคนพวกนั้น
ผิดกันแต่ที่ไม่อยู่ในอำนาจ เมื่อเห็นไทยไม่ยำเกรงครอบครัวเหมือนพวก
ชาวสยาม ก็ยิ่งทำให้ไม่ชอบหนักขึ้น

๔) ข้อที่ครอบครัวไม่ชอบไทย เห็นจะเริ่มตั้งแต่มาตั้งเกาะหมาก
เพราะประจวบเวลากองทัพไทยลงไปตีได้เมืองไทรบุรี และชาว
เกาะหมากกำลังตั้งกัน ว่าไทยจะตีลงไปถึงเกาะหมากด้วย ครอบครัว
ได้รับคำสั่งรัฐบาลอินเดียให้มาพบกับไทยเรื่องเมืองไทรบุรี ก่อนไทยตี
เมืองไทร และให้มาปรึกษากับอังกฤษที่เป็นเจ้าเมืองเกาะหมาก ในข้อ
ที่จะมาพบกับไทยว่ากระไร ในเวลาครอบครัวมาถึงเกาะหมาก อังกฤษ
ที่เมืองนั้นกำลังขัดแย้งกับไทย ไม่ต้องบอกก็พอจะคาดได้ไม่ผิด ว่าความ
ต้องการของเจ้าเมืองเกาะหมากในเวลานั้น จะไม่เป็นอย่างอื่น นอกจาก
อยากให้อังกฤษยกกองทัพมาขับไล่ไทยออกไปเสียให้พ้นเมืองไทรบุรี
แต่หากรัฐบาลอินเดียไม่ได้ตั้งใจที่จะทำการเป็นศัตรู เจ้าเมืองเกาะ-

หมากจึงต้องแนะนำครอเฟ็ดให้มาพบกับไทยแต่โดยดี ตามคำสั่งเดิม
ของรัฐบาลอินเดีย แต่คำแนะนำนั้นที่ปรากฏในหนังสือของครอเฟ็ด
ก็มียกย่องแต่ให้คิดอ่านให้ไทยออกไปเสียจากเมืองไทรบุรี และให้
คืนเมืองให้เจ้าพระยาไทร (ปะแงรัน) อย่างเดิม ซึ่งจะตกลงกันไม่ได้
อยู่เอง

๕) วิธีการค้าขายกับต่างประเทศในเวลานั้น ชาวต่างประเทศ
ที่ไปมาค้าขายโดยมากก็จีน ซึ่งแสวงหาแต่กำไรในการค้าขายเป็นใหญ่
ยอมมอบยอมอบคตตาม ถวายตัวส่งบุญผู้ที่มีอำนาจและเป็นใหญ่ใน
บ้านเมือง ยอมที่จะทำการอย่างใด ๆ ให้พอใจเจ้าของเมือง ขอแต่
ให้หากำไรได้โดยสะดวก จึงเข้ากับไทยได้ดี แต่ฝ่ายข้างฝรั่งไม่เช่นนั้น
ประโยชน์ในการค้าขายก็ยากจะได้ และยังถือยศศักดิ์วางกิริยาอาการ
กระเดียดจะขู่เจ้าของเมือง ก็เป็นอันยากที่จะทำให้เกิดความพอใจแก่
ไทยได้อยู่โดยธรรมดา

๖) เหตุอีกอย่างหนึ่งนั้น จำต้องว่าโดยที่จริง ประเพณีของ
ไทยเราในครั้งนั้น ซึ่งถือมาตามคติโบราณ ยังมีการหลายอย่างซึ่ง
ชนจะให้ฝรั่งดูหมิ่น ยกตัวอย่าง ๆ เดียว เพียงเรื่องไม่ได้เสีย แม้
พระยาพระคลังรับแขกเมืองก็ไม่ได้เสีย เมื่อฝรั่งแลเห็นแต่ตัวเปล่า
ไปตามกัน ตั้งแต่ผู้ใหญ่ลงมาจนผู้น้อย ก็เห็นจะตงตันดูหมิ่นว่าเป็น
ชาวเมืองป่า ไร้แต่เท่านั้น การที่เจ้าพนักงานกรมท่าของเราเองทั้ง
กรมท่ากลาง กรมท่าขวา กรมท่าซ้าย ทำการค้าขายกับต่างประเทศ

แสดงอาการแสดงหาประโยชน์ตนเองปะปนไปกับหน้าที่ที่ทำในตำแหน่งราชการ นี่ก็เป็นเหตุให้เกิดข้อสงสัยขึ้นอีกอย่างหนึ่ง

แม่เหตุขัดขวางมีอยู่ดังกล่าวนั้น การที่ปรึกษากันในส่วนราชการของทูตที่มาในครั้งนั้น ครอบเหตไม่มีเหตุที่จะติเตียนได้ ว่าไทยพูดจาอย่างคนป่าเถื่อน หนังสือที่แต่ง แม้ติเตียนไทยในอย่างอื่นโดยมาก ยังต้องชมความเรียบร้อยในการปกครองบ้านเมืองเมื่อในเวลานั้น และชมว่าไทยฉลาดในการงาน และรู้จักต่างประเทศ คือการที่เป็นไปในอินเดียเป็นต้น ติเตียน

ความที่ปรึกษากัน ตามที่ปรากฏในหนังสือของครอบเหตนั้น เมื่อครอบเหตเข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ เห็นมีกงสุลไปตฤเศอยู่ ในกรุงเทพ ฯ แล้วจึงมาขยายความคิดออกไปกว่าที่ปรากฏในคำสั่ง คือ จะขอให้ไทยทำหนังสือสัญญายอมลดภาษีขาเข้าจากพ่อค้าอังกฤษประการหนึ่ง จะขอตั้งกงสุลประการหนึ่ง ความ ๒ ข้อนี้ ไทยก็ไม่ได้แสดงความรังเกียจเข้าใจว่าจะยอม ถ้าอังกฤษยอมตามประสงค์ของไทยในความข้อหนึ่งเป็นข้อแลกเปลี่ยน คือ ขอให้เรือไทยที่ไปค้าขายตามเมืองของอังกฤษซื้อหาปืนได้ตามต้องการ ด้วยในเวลานั้นไทยกำลังต้องการปืนไว้ทำศึกกับพม่า พอพระยาพระคลังพูดข้อนั้น ครอบเหตก็พูดแต่เดียวว่าอังกฤษจะยอมให้เรือไทยซื้อหาปืนมาได้ แต่เวลาเมื่อไทยเป็นไมตรีกับประเทศที่อยู่ติดต่อกับอังกฤษ ประเทศที่ครอบเหตพูดข้อนี้ รับไว้ในหนังสือที่แต่งว่า ตั้งใจหมายว่าพม่าทีเดียว เมื่อไทยได้ยินคำพูดอย่างนั้น ก็แสดงให้เห็นว่าไม่เป็นประโยชน์อันใดที่จะทำสัญญากับอังกฤษ ด้วยอังกฤษจะ

เขาประโยชน์ข้างเดียว ส่วนประโยชน์ของฝ่ายไทยนั้นไม่ให้ ข้าพเจ้า
 เข้าใจว่า ขอนเป็นมูลเหตุที่ไม่ตกลงกันได้ในคราวนั้น ครอเพ็ดพยายาม
 พุดจาต่อมากหลายครั้ง ทางที่พุดต่อมาในตอนหลัง ครอเพ็ดเลิก
 ความคิดเรื่องตงกงสุด เป็นแต่จะขอลดภาษี ข้างไทยจะให้ครอเพ็ดรับ
 ประกันว่า จะมีเรืออังกฤษเข้ามาค้าขายไม่น้อยกว่าปีละ ๕ ลำ ครอเพ็ด
 ก็ไม่รับประกัน ฝ่ายไทยว่าเมืองไทยมีเกลือที่ดี จะบรรทุกเกลือไทย
 ออกไปขายที่อินเดีย รัฐบาลอังกฤษจะลดภาษีให้อย่างไรบ้าง ครอเพ็ด
 ก็ไม่ตกลงที่จะยอมลดภาษีเกลือให้แก่ไทย เมื่อพุดจาเรื่องค้าขายกัน
 จนลงปลายแล้ว ครอเพ็ดจึงได้เริ่มพุดเรื่องเมืองไทรบุรี คือ ครอเพ็ด
 ถือนั่งล้อเจ้าพระยาไทร (ปะแวงัน) เป็นใจความกล่าวโทษเจ้าพระยา
 ยานคร ๆ และจะขอเมืองคืน เข้ามายืนต่อเสนาบดี ครอเพ็ดจะขอให้ไทย
 ยอมตามความประสงค์ของเจ้าพระยาไทร ข้างไทยตอบว่า เจ้าพระยา
 ไทรบุรีก็เป็นเจ้าเมืองประเทศราชข้าขอบขัณฑสีมา ถ้ามีทุกข์ร้อนอันใด
 ควรจะเข้ามาเฝ้ากราบทูลความทุกข์ร้อนนั้น นี่มีท้องตราออกไป
 ก็ไม่ตอบ ครั้นตัวได้ความเดือดร้อนก็ไม่เข้ามาเฝ้าฉันข้ากับเจ้า จะให้
 ไทยคืนเมืองให้ได้อย่างไรได้ ข้างครอเพ็ดกล่าวโทษเจ้าพระยา ยานคร ๆ
 แทนเจ้าพระยาไทร ข้างไทยก็ยืนอยู่ว่า ให้เจ้าพระยาไทรเข้ามา
 กล่าวโทษเอง จะมีตราให้หาเจ้าพระยา ยานคร ๆ เข้ามามากกล่าวให้เป็น
 ยุติธรรมทั้งสองฝ่าย ครั้นครอเพ็ดอ้างถึงประโยชน์การค้าขายของ
 อังกฤษที่เกี่ยวข้องกับเมืองไทร พระยาพระคลังก็สั่งไปบอกของ

เจ้าพระยามนคร ฯ ไปให้ครอเฟ็ด ว่าตั้งแต่ไทยเข้าไปรักษามืองไทรบุรี ได้เอาใจใส่ในทางไมตรีกับอังกฤษที่เกาะหมาก เป็นการเรียบร้อย อย่างแต่ก่อน ไม่มีขัดข้องอย่างหนึ่งอย่างใด ไต่กันอยู่เพียงเท่านี้

ครอเฟ็ดอยู่ในกรุงเทพ ฯ ถึง ๔ เดือน เห็นการไม่สำเร็จได้ตั้ง ประสงค์ คิดจะกลับ เกิดลำบากกันขึ้นด้วยเรื่องหนังสือตอบอีกอย่างหนึ่ง ข้างครอเฟ็ดจะให้มีพระราชดำذنตอบอักษรดำذنมาร์ควิสต์ เหล่ดิงส์ ข้างไทยว่า มาร์ควิสต์ เหล่ดิงส์ เป็นแต่ขุนนางผู้สำเร็จราชการหัวเมือง จะมีพระราชดำذنตอบอักษรดำذنนั้นผิดอย่างธรรมเนียม จะให้มีแต่ คู่อักษรของพระยาพระคลังตอบ ข้างครอเฟ็ดไม่ยอม ลงปลายตกลง กันว่า จะมีหนังสือของพระยาพิพัฒน์ โงษาตอบไปถึงเลขาธิการของ มาร์ควิสต์ เหล่ดิงส์ ในส่วนเรื่องการค้าขายนั้น ตามที่ปรากฏในหนังสือ ของครอเฟ็ดว่า แต่เดิมไทยจะให้พระยาพิพัฒน์ โงษาทำหนังสือให้ ครอเฟ็ด เป็นหนังสืออนุญาตให้พ่อค้าอังกฤษไปมาค้าขายในพระราช- อาณาจักร ถ้าปีใดมีเรืออังกฤษเข้ามาค้าขายแต่ ๕ ลำขึ้นไป จะลด ภาษีขาเข้าจากร้อยละ ๘ ลงเป็นร้อยละ ๖ ครอเฟ็ดได้ไปตรวจว่า หนังสือฉบับที่บาทพระยาพระคลังก็เป็นที่พอใจ แต่ยังไม่ทันที่จะได้รับ หนังสือฉบับนี้ ก็เกิดเหตุผิดใจกันขึ้นอีกอย่างหนึ่ง

เหตุนี้เกิดแต่เรื่องรัฐบาลอังกฤษเช่าเรือพ่อค้า ให้เป็นเรือทูต เข้ามาราชการ ด้วยประเพณีตามประเทศทางตะวันออก ในครั้งนั้น ถึงของที่มาในเรือทูตไม่ต้องตรวจเก็บภาษีอากรอย่างหนึ่งอย่างใด

ธรรมเนียมอันทราบอยู่ทั่วกัน กับต้นเรือที่ครอบเปิดมา ชี้อกับต้น
แมคคอดเนล เห็นประโยชน์ที่จะได้ในการที่เข้ามากับทูต จึงตอบ
บรรทุกสินค้าต่าง ๆ มาในระวางเรือเป็นอันมาก ครอบเปิดมิได้ทราบ
ความชอบ ครั้นเมื่อเรือเข้ามาจอดอยู่ในกรุงเทพฯ พวกทูตขึ้นอยู่บนบก
กับต้นแมคคอดเนลตอบเอาสินค้าออกจำหน่าย ความทราบถึงไทย
ถามครอบเปิด ๆ ก็ยืนยันว่าธรรมเนียมของอังกฤษเรือที่มาราชการจะค้า
ขายไม่ได้ ต่อมาครอบเปิดจึงได้ทราบความจริงว่ากับต้นเรือของตนพา
ของหนีภาษีเข้ามาขาย ทำให้เสียจากที่ตนได้อำไว้ ครอบเปิดเกิดวิวาท
ขึ้นกับกับต้นแมคคอดเนล ถึงต้องไล่กับต้นแมคคอดเนลขึ้นจากเรือ
กับต้นแมคคอดเนลเป็นผู้ไปมาคู้กับไทยในเวลาเมื่อขายของ จะเป็น
กับต้นแมคคอดเนลหรือผู้ใดไม่แนำความมาแจ้งแก่พระยาพระคลังว่า
เมื่อเวลาครอบเปิดอยู่ในกรุงเทพฯ นั้น ให้เที่ยวหยั่งนาทาแผนที และ
พูดว่า เมืองเช่นกรุงเทพฯ นั้นถ้าอังกฤษจะต้องการ ตั้งเรือรบมาเพียง
๒ ลำ ๓ ลำก็จะได้เอาได้ ความทั้งสองข้อนี้ เป็นเหตุให้ไทยเกิดขัดเคือง
ครอบเปิด แต่ก็ไม่ได้ทำให้เสียชื่อเสียงอย่างใด โปรดให้จัดเครื่อง
บรรณาการพระราชทานตอบ มาร์ควิสต์ เหล่ดังดี เป็นสิ่งของต่าง ๆ คือ
งาช้าง ๓๐ กิ่ง หนัก ๒ หาบ เนื้อไม้หนัก ๒ หาบ ถ้างาหนัก ๒ หาบ
กระวานหนักหาบหนึ่ง เร่วหนัก ๓ หาบ ตีบุกบวิรุทธหนัก ๑๕ หาบ
พริกไทยหนัก ๑๕๐ หาบ นาดาดทรายหนัก ๑๕๐ หาบ รงค์หนัก ๕ หาบ
มอบให้ครอบเปิดคุมออกไป ส่วนครอบเปิดเองได้พระราชทานนาดาดทราย
หนัก ๓๐ หาบ ส่วนหนังสือตอบนั้น เป็นแต่ให้พระยาจุฬาราชมนตรี

ทำหนังสือให้ครอบครัวออกไป คงมีใจความแต่ว่าอนุญาตให้พ่อค้า
ถึงกฤษฎีไปมาค้าขายตามอย่างธรรมเนียมบ้านเมือง

เมื่อครอบครัวไปแล้ว มีหนังสือพระยาพระคลังไปถึง มาร์ควิส
हेตติงส์ฉบับหนึ่ง กล่าวโทษครอบครัว ว่าเข้ามาพุดจาและทำการ
เหตอเกิน ผิดกับควมในอักษรดำดั้นที่เจ้าเมืองบังกลามา หนังสือ
ฉบับนี้ส่งไปที่เจ้าเมืองเกาะหมาก ให้ส่งไปถึงมาร์ควิส हेตติงส์ ปรากฏ
ในหนังสือราชการของอังกฤษว่า มาร์ควิส हेตติงส์ สอบถาม ครอบครัว
และมีล่านหาหนังสือครอบครัวแก้คำถาม ว่าเรื่องทำแผนที่นั้นได้ทำแต่
เล็กน้อย และได้ขออนุญาตพระยาพระคลังก่อนแล้วจึงทำ ข้อที่ว่า
ครอบครัวพุดหมิ่นประมาทเมืองไทยนั้น ปฏิเสธ

ยอนครอบครัวออกจากกรุงเทพ ฯ เมื่อ ณ วันจันทร์เดือน ๘ แรม
๓๒ ค่ำ ปีมะเมียจัตวา ค.ศ. ๑๘๑๔ พ.ศ. ๒๓๖๕ ไปแวะตรวจ
ที่เกาะสีชังก่อน แล้วออกจากเกาะสีชังใช้ใบไปเมืองญวน การที่
ไปเมืองญวนก็ไม่ลำบาก ด้วยญวนรังเกียจการเกี้ยวของค้าขายกับ
ฝรั่งยิ่งกว่าไทยขึ้นไปอีก ครอบครัวกลับจากเมืองญวนจึงได้เป็น
เรดเินต์รักษากรณอยู่ ณ เมืองสิงคโปร์ ตามความที่ปรากฏต่อมา
ตั้งแต่ครอบครัวมาเป็นเรดเินต์อยู่ที่เมืองสิงคโปร์ กลับวางอัยาศัย
เป็นไมตรีกับไทย มีหนังสือไปมากับพระยาพระคลัง และเอาเป็นขระ
สังเคราะห์เรือไทยที่ไปค้าขายที่เมืองสิงคโปร์ กลับทำตามคำสั่งเดิม
ของรัฐบาลอินเดีย ถึงกับเอาเป็นขระบอกเจ้ามาให้ไทยทราบ ว่าพม่า

แต่งตั้งไปชวนญวนให้ช่วยกันตีเมืองไทย ดังจะปรากฏต่อไปข้างหน้า
เห็นจะเป็นด้วยเหตุอังกฤสเกิดวิวาทกันขึ้นกับพม่า ครอเปิดจึงเห็น
ประโยชน์ในการที่จะเอาใจไทย ฯลฯ

การที่รัฐบาลอินเดีย แต่งครอเปิดเป็นทูตเข้ามาคราวนั้น แม้ไม่
ดำริได้ดังประสงค์ของครอเปิด และเกิดเป็นปากเสียงกันดังกล่าวมา
ก็ดี แต่เป็นประโยชน์แก่อังกฤสตั้งที่รัฐบาลอินเดียต้องการ ด้วยตั้งแต่
นั้นมา ก็เมื่อพ่อค้าอังกฤสไปมาค้าขายมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ที่สุดจนมี
คนอังกฤสชื่อฮันเตอร์^(๑) เข้ามาตั้งห้างค้าขายอยู่ในกรุงเทพฯ ฝ่ายไทย
ก็ทำนุบำรุงให้ไปมาค้าขายได้โดยสะดวก เป็นแต่ไม่ยอมลดหย่อน
ภาษีอากรให้อังกฤสผิดกับที่เก็บจากชาติอื่น ด้วยประเพณีการค้าขาย
ในเวลานั้น ยังถือตามแบบเดิมที่มาแต่ครั้งกรุงเก่า^(๒)

ทางไมตรีกับฝรั่งในรัชกาลที่ ๓

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗ อังกฤสกับพม่าเกิดรบกันขึ้นเป็นครั้งแรก
เหตุด้วยแย่งเมืองประเทศราชซึ่งอยู่ระหว่างอินเดียกับพม่า คือ เมือง
ยะไข่ เมืองมณีปุระ และเมืองอัสสัม เป็นต้น ซึ่งพม่าไปได้ได้
แต่ก่อน ครนอังกฤสรบกับพม่าตีเอาเมืองเหล่านั้นได้แล้ว แต่แรกคิด
จะเดินกองทัพบุกเข้ามาตีเมืองอังวะ แต่มาปรากฏว่า ทางกันดารนัก

(๑) ไทยเรียกกันในครั้งนั้นว่า หันแตร

(๒) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ หน้า ๓๒๑

นอกจากนี้ยังมีในคำนำหนังสือจดหมายเหตุวงอุดมสมบัติโดยพิสดาร

อังกฤษจึงเปลี่ยนความคิดจัดเป็นกองทัพเรือ ให้เซอร์ ฌาซบั๊ดแคมป์เบล เป็นแม่ทัพ ยกมาเข้าปากน้ำเอราวัณ ตีได้เมืองร่างกุ้งไว้เป็นพื้น ครั้นจะยกกองทัพตีต่อขึ้นไปพอประจวบเข้าฤดูฝน หนทางกันดาร ไฟว์พลอังกฤษผิติดอากาศเกิดเจ็บไข้ ทั้งระยะทางที่จะต้องรบนพม่าต่อไปก็ยังไกล ด้วยจะต้องผ่านแดนพม่าขึ้นไปก่อนจึงจะถึงเมืองอังวะ อังกฤษจึงต้องหยุดยั้งทัพค้างฤดูฝนอยู่ที่เมืองร่างกุ้ง แต่ในเวลาหยุดอยู่นั้น อังกฤษแต่งทัพอีกกองหนึ่งให้ลงมาตีหัวเมืองของพม่าตามชายทะเลข้างฝ่ายใต้ ตั้งแต่เมืองมะละตะมะ เมืองทะวาย เมืองตะนาวศรี และเมืองมะริดไว้ได้ในอำนาจของอังกฤษทั้งสิ้น

ในเวลาเมื่ออังกฤษเกิดรบขึ้นกับพม่าครั้งทกล่าวนั้น เป็นเวลาปลายรัชกาลที่ ๒ ความคิดเห็นของรัฐบาลไทยในครั้งนั้นจะเป็นอย่างไร ยังไม่พบจดหมายเหตุเป็นหลักฐานพอที่จะอ้างได้เป็นแน่นอน ปราภฏแต่ว่า ทรงพระราชดำริเห็นว่า สงครามเกิดขึ้นในที่ต่อติดพระราชอาณาเขต จะไว้ใจแก่เหตุการณ์มิได้ จึงโปรดให้แต่งกองทัพ ๓ กอง ทางบกให้เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรีย) เป็นแม่ทัพ ยกส่งหน้าออกไปทางด้านพระเจดีย์สามองค์กองหนึ่ง ให้พระยาสุรเสนา เป็นแม่ทัพยกหนุนไปอีกกองหนึ่ง ทางเรือให้พระยาชุมพร (ชูย) คุมกองทัพเรือไปรักษาการทางต่อแดนเมืองมะริด เมืองตะนาวศรี อีกกองหนึ่ง การที่ไทยยกกองทัพออกไปครั้งนั้น ได้บอกให้อังกฤษทราบว่าจะไปช่วยอังกฤษ ฝ่ายข้างอังกฤษ เมื่อไปติดขังก้อยที่เมืองร่างกุ้ง ต้องการกำลังพาหนะที่จะหาบขนเครื่องลำตราวุธ และเสบียง

อาหารส่งกองทัพที่จะยกต่อสู้ขึ้นไปในฤดูแล้ง ยากได้กำลังไทยช่วย
จึงชวนให้กองทัพเจ้าพระยามหาโยธา เข้าไปตั้งอยู่ในแดนเมือง
เมาระตะมะ ที่อังกฤษตีไว้ได้ เวลานั้นเผอิญประจวบเปลี่ยนรัชกาลใน
กรุงสยาม ถึงรัชกาลที่ ๓ ไทยกับอังกฤษเกิดเข้าใจผิดกันขึ้นด้วยเหตุ
& ประการ คือ

ประการที่ ๓ อังกฤษจะต้องการแต่สัตว์พาหนะ และผู้คนใน
กองทัพไทยใช้เป็นกำลังแบกหาม ไปใช้สอยอยู่ในบังคับบัญชาของ
อังกฤษ อ้างเหตุว่าเพราะวิธีการทำสงคราม วิธีของอังกฤษกับไทยไม่
เหมือนกัน ถ้าไทยอยากจะรบพุ่งพม่าโดยลำพัง ขอให้จัดกองทัพ
ยกไปตีหัวเมืองพม่าจากเมืองเชียงใหม่อีกทางหนึ่ง ข้างไทยเห็น
อังกฤษจะเอาเปรียบแต่ฝ่ายเดียว จึงไม่ยอมให้กองทัพเจ้าพระยามหา
โยธาอยู่ในบังคับบัญชาของอังกฤษ พอถึงงานพระเมรุพระบรมศพ ก็ให้หา
กองทัพกลับคืนเข้ามากรุงเทพ ฯ

ประการที่ ๒ อังกฤษมีความคิดในชั้นแรกว่า ถ้าทำสงคราม
ชนะพม่าจะคืนเมืองตะนาวศรี เมืองมะริดให้แก่ไทย แต่ว่าจะคืนให้
แต่แผ่นดินดอนตอนข้างใน ส่วนข้างชายทะเลซึ่งเป็นท่าเดค้าขาย
อังกฤษจะเอาไว้เสียเอง ส่วนทางต่อแดนอังวะ อังกฤษคิดว่า ถ้าตีได้
แล้วจะกลับตั้งราชธานีประเทศขึ้นตามเดิม เพื่อทอนกำลังพม่าให้น้อยลง
แต่ในเวลานั้นเชอวงศ์พระเจ้าหงสาวดีแต่ก่อนลี้ภัย อังกฤษเลือก
หาผู้ซึ่งจะเป็นที่นิยมของพวกมอญ ตั้งเป็นพระเจ้าหงสาวดีขึ้นใหม่
เจ้าพระยามหาโยธาเป็นผู้อยู่ในที่จะถูกเลือกคนหนึ่ง ความทั้งสองข้อ

ไม่เป็นที่พอใจของไทย ด้วยเมืองมะริด เมืองตะนาวศรีเมื่อเป็นเมืองชน
 ของไทยอยู่แต่ครั้งกรุงเก่า เป็นประโยชน์ด้วยเป็นเมืองท่าค้าขายทาง
 ทะเล ถ้าอังกฤษเอาชายทะเลเสีย ก็เป็นอันปิดท่าค้าขาย หาประโยชน์
 อันใดแก่ไทยมิได้ ไทยมีแต่จะต้องรับผิดชอบ รักษาหัวเมืองดอน ให้
 เป็นประโยชน์แก่อังกฤษฝ่ายเดียว ส่วนความคิดที่อังกฤษจะตั้งรวมัญ
 ประเทศขึ้นอีก และโดยเฉพาะที่เจ้าพระยามหาโยธา ตกอยู่ในผู้ต้อง
 เลื่อนนั้น ไทยต้องไม่พอใจอยู่เอง ด้วยมอญได้อพยพเข้ามาเป็นไพร่
 บ้านพลเมืองไทย ตั้งแต่เมื่อกรุงธนบุรีครั้งหนึ่ง และเมื่อในรัชกาล
 ที่ ๒ (กรุงรัตนโกสินทร์) ครั้งหนึ่ง มีจำนวนมอญอยู่ในเมืองไทยเป็น
 อันมาก มอญเหล่านี้จะกลับไปฝึกฝายอยู่กับอังกฤษ ก็ต้องเป็นข้อ
 รังเกียจอยู่เอง

ประการที่ ๓ เมื่อมีท็องตราออกไป ให้พระยาชุมพรยกกอง
 ทหารไปนั้น ในท็องตราจะสั่งอย่างไรไม่ปรากฏ ปรากฏแต่ว่า
 พระยาชุมพรให้เข้าไปกวาดครอบครวัเอาคนเมืองมะริด เมืองตะนาวศรี
 มามาก ครั้นอังกฤษลงมาได้เมืองตะนาวศรี เมืองมะริด พวกพลเมือง
 พวกนั้นไปร้องทุกข์กับอังกฤษว่าถูกพระยาชุมพรกวาดครวั อังกฤษ
 กำลังจะเอาใจชาวเมืองตะนาวศรี เมืองมะริด จึงจับคนเมืองชุมพรที่ไป
 กวาดครวัไว้ได้มาก เมื่อความทราบเข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ พระบาท
 สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระพิโรธแก่พระยาชุมพร ให้เอาตัว
 เข้ามำจำไว้ในกรุงเทพ ฯ

ประการที่ ๔ เกี่ยวด้วยเรื่องเมืองไทรบุรี คือ เมื่อพระยาไทร
 ทำสัญญาให้อังกฤษเช่าเกาะหมากนั้น ในข้อสัญญามีว่า ยอมให้
 อังกฤษซื้อหาเสบียงอาหารเอาไปจากเมืองไทรบุรีได้ โดยไม่ต้องเสีย
 ภาษีอากร ครั้นเมื่อไทยลงไปปกครองเมืองไทร ดังเก็บภาษีตามอย่าง
 ธรรมเนียมเหมือนกับหัวเมืองอื่น และได้อังกฤษว่า อังกฤษไปทำ
 สัญญากับพระยาไทรโดยพลการ ไม่ได้บอกให้กรุงเทพฯ ทราบตาม
 ลมควรแก่ประเพณี อีกข้อหนึ่งเมื่อเจ้าพระยานครฯ ลงไปตีได้เมือง
 ไทรบุรีนั้น พระยาแปะเคยงดไม่ส่งต้นไม้ทองเงินเข้ามาถวาย
 ดังแต่ก่อน พวกเมืองแปะเกิดแตกกันเป็น ๒ พวก พวกหนึ่งเห็นควร
 จะอ่อนน้อมต่อเจ้าพระยานครฯ พวกหนึ่งเห็นไม่ควรจะอ่อนน้อม
 ฝ่ายข้างอังกฤษก็ไม่อยากจะให้ไทยมีอำนาจลงเลยเขตเมืองไทรบุรี
 ลงไป อาศัยเหตุทั้งสี่ประการที่กล่าวมานี้ ในปลายปีระกาฉัตตศก
 จุติศักราช ๑๓๘๗ พ.ศ. ๒๓๖๘ เมื่ออังกฤษทำสงครามจนจะชนะมาแล้ว
 อยู่แล้ว หลอดแอมเฮิสต์ ผู้สำเร็จราชการอินเดียของอังกฤษจึงแต่งให้
 นายร้อยเอกเฮนรีเบอว์น (ซึ่งเรียกชื่อกันในสมัยนั้นว่า กะปิตันบารนี)
 เป็นทูตเข้ามากรุงเทพฯ เพื่อให้เข้ามาพูดจาตกลงกับไทยโดยทาง
 ไมตรี และขอให้ทำหนังสือสัญญากับไทย ให้มีไว้ต่อกันเสียเป็น
 หลักฐาน

นายร้อยเอกเบอว์นมีมาหาเจ้าพระยานครฯ (น้อย) ก่อน เมื่อ
 เจ้าพระยานครฯ ได้รับอนุญาตจากกรุงเทพฯ แล้ว จึงพานายร้อยเอก

เบอร์นเข้ามากรุงเทพฯ เมื่อในเดือน ๓๒ โปรดให้เข้าเฝ้าอย่างแขกเมือง
ที่เคยมาแต่ก่อน และให้เสนาบดีปรึกษากับนายร้อยเอกเบอร์นนี้ ตกลง
กันได้ทำหนังสือสัญญากับอังกฤษฉบับแรก เมื่อ ณ เดือน ๗ แรม ๑ ค่ำ
ปีจออัฐศก จุลศักราช ๑๓๘๘ พ.ศ. ๒๓๖๘ เป็นหนังสือสัญญา ๑๕ ข้อ
๑๓ (และ) ในคราวนั้นไทยได้ทำสัญญากับนายร้อยเอกเบอร์น
ผู้แทนรัฐบาลอังกฤษอีกฉบับหนึ่ง ว่าด้วยการค้าขาย เป็นสัญญา
๖ ข้อ(๑)

อักษรดำรงค์ของหลวงดอแอมเฮ็ดต์ ผู้สำเร็จราชการอินเดียของ
อังกฤษที่นายร้อยเอกเบอร์นนำมานั้น โปรดให้นายกาลส มั่นแวนต์
ลิลไวร์ กงสุลโปตุเกสช่วยแปลออกเป็นภาษาไทย แล้วเกลียดำนวน
ให้รักมุขมณีกถฉบับหนึ่ง ได้พิมพ์สำเนาไว้ทั้งสองฉบับ ดังต่อไปนี้

อักษรสาส์นของผู้สำเร็จราชการอินเดียของอังกฤษ

นายกาลส มั่นแวนต์ ลิลไวร์ กงสุลโปตุเกสเป็นผู้แปล

วันพฤหัสบดี เดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีจออัฐศก (พ.ศ. ๒๓๖๘)

พระยาพิพัฒน์โกษา หลวงสุรสาคร ขุนทิพวาจา ขุนเทพวาจา
นั่ง ณ ศาลาสุขุมฝ่ายขวา เอาหนังสือเจ้าเมืองมังกล่าซึ่งกะปิตันบารนี
ถือมาขอเป็นทางไมตรี ให้กาลสแปลหนังสืออังกฤษออกเป็นคำไทย
ในหนังสือนี้ว่า

(๑) พระอธิบายของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ใน
หนังสือจดหมายหลวงอุดมสมบัติ หน้า ๒๒

มาแต่ท่านทนต์บดอดอรตอำแหด เจ้าเมืองเขมรวันเมืองท่งปอง
 ทุ่งกฤษใต้ข้างทวีปอินเดีย ถวายมาถึงท่านที่สูงสุดขุนหลวง
 เมืองไทย กราบถวายบังคมโดยนับถือตามธรรมเนียมแล้วจึงได้เขียน
 หนังสือ

ได้ ๔ ปีมาแล้ว มารเกศ หัดตั้ง^(๑) ผู้มีสกุลอันใหญ่ ได้ครอง
 เมืองมังกาลาก่อนข้าพเจ้า ได้แต่งทูตให้เข้ามาเฝ้าท่านที่สูงสุด สมเด็จพระ
 พุทธเจ้าหลวง เป็นสำคัญความนับถือและยกยอแห่งชาติอังกฤษ
 ตั้งแต่นั้นมาอังกฤษกับไทยมีไมตรีสัมพันธ์ต่อกันมากยิ่งขึ้นไป และเมือง
 อังกฤษยังมีไมตรีต่อบรรดาเมืองท่งปองข้างอินเดีย เว้นแต่เมืองอังวะ
 เพราะว่าเมืองอังวะประมาททำเลือกเกินที่จะอดทน เข้าให้โกรธขึ้น
 ให้เจ้าอังกฤษยกกองทัพมาตีให้ได้ พวกไพร่ของท่านที่สูงสุดรู้จักแจ้ง
 อยู่ทุกคนว่า ช่างพม่านี้เป็นคนขบถไม่ตรงด้นทั้งเมืองอังวะ และเมืองชน
 แก่อังวะท่งปอง ไทยต้องรู้จักที่จะมีอำนาจด้วยดินตรงต่อชาติ มิให้
 ห้ามความปรารถนาของมันไม่ได้ เว้นแต่เดินโดยกำลังเครื่องธำตรา
 อาวุธ จึงจะห้ามความปรารถนาและความนี้ร้ายต่อเมืองใกล้เคียงนั้นจึง
 จะได้ บัดนี้กองทัพอังกฤษได้ยกขึ้นไปถึงเมืองพม่าเมืองใด ๆ ก็ตีได้เมือง
 นั้นแล้ว บัดนี้เห็นว่าท่านที่สูงสุดจะมีความยินดีเป็นอันมาก ด้วยได้เห็นว่า
 พม่าที่เป็นศัตรูแห่งท่งปองฝ่ายนั้นได้ต้องแพ้แก่อังกฤษในการศึกทุกอย่าง

(๑) มาร์ควิส เฮลด์ิงส์

บดินของกษัตริย์ได้ไว้แล้ว เมืองอาศรร เมืองอารกัน เมืองเจดุนา
 เมืองวามเร เมืองจินดา เมืองย่างกุ้ง เมืองตาดดา เมืองบัตเต็น
 เมืองเล่เรียน เมืองพะโก เมืองเตนาบิ เมืองปตน เมืองตะนาอ
 เมืองมะตะมะ เมืองเย เมืองทวาย เมืองมะรวิต

ตงแต่ข้าพเจ้าได้เข้ามาถึงอินเดีย สำหรับเอาใจใส่การอันใหญ่
 ที่ขุนหลวงอังกฤษมีความไว้วางใจมอบให้ข้าพเจ้า แต่เมื่อแรกยกกองทัพ
 ไปตีอังวะนั้น ข้าพเจ้ามิไปปรารภนาซึ่งจะลำแดงแน่ให้ท่านที่สูงสุด
 เห็นความนับถือยกยอที่ข้าพเจ้ามีต่อท่านที่สูงสุด และความปรารภนา
 แห่งชาติอังกฤษ โดยสุจริตที่จะถากทางไมตรีต่อกรุงไทย ข้าพเจ้าได้สั่ง
 ให้เจ้าเมืองเกาะหมากเจ้าเมืองใหม่ไว้ ได้ข่าวการรบต่อพม่าขึ้นเมื่อใด
 ก็ให้เขาข่าวนั้นส่งถวายเป็นโดยเร็วอย่าให้ขาดได้ และข้าพเจ้า
 ได้สั่งแก่พวกกองทัพอังกฤษ และขุนนางทั้งปวงที่ขึ้นไปเมืองอังวะนั้น
 ไว้ว่า ถ้าพบคนและสิ่งของไทย ณ ตำบลใด ก็ให้กองทัพเอาใจใส่
 ช่วยทำนุบำรุง บดินเห็นว่าสิ่งเหล่านี้แล้วที่ข้าพเจ้าจะต้องจัดทูต
 ให้เข้าไปเฝ้าท่านที่สูงสุดโดยชื่อ ข้าพเจ้าจะได้ทราบทุกความการรบ
 พม่าให้แจ้งทุกอย่าง และจะได้ทูลให้ทราบ ว่า เมืองอังกฤษจะคิดการ
 สิ่งใด ๆ ข้างหน้าต่อไป ข้าพเจ้าจึงได้เลือกเอากะบิตันหันตริบารนี
 ใช้ในการอันใหญ่ กะบิตันหันตริบารนีนี้เป็นขุนนางได้ทำราชการ
 ฝ่ายตะวันออกข้างอินเดียหลายปีมาแล้ว เป็นคนรู้เข้าใจกิจอย่าง
 ขรรณนิยมข้างทวีปนั้นมาก เป็นคนรู้จักขุนนางของท่านที่สูงสุด

หลายท่าน เป็นต้นว่าเจ้าเมืองนคร เมืองฉวาง เมืองตะกั่วทุ่ง เมืองตะกั่วป่า และบรรดาขุนนางของเจ้าเมืองนทงัน กะปิตันหัตริบารมีมีบุญซึ่งจะได้เอาความที่ข้าพเจ้าพลอยมีความยินดีแต่ในดวงใจข้าพเจ้า เพราะท่านมีที่สูงสุดได้เสด็จขึ้นนั่งบนพระที่นั่งอันใหญ่ที่ดรรเสริญ ณ กรุงไทยนี้ ข้าพเจ้ามีความปรารถนาโดยสุจริต ให้ท่านที่สูงสุดได้จำเริญไปเป็นช้านาน จะได้พระราชทานแจกพระเมตตาแก่ไพร่แห่งท่านที่สูงสุดทั้งต้นแก่นานาประเทศทั้งปวงที่เข้ามา ณ กรุงของท่าน กะปิตันหัตริบารมีจะได้กราบทุกแก่ท่านที่สูงสุด และกราบเรียนท่านเสนาบดีเอง ให้จะแจ้งถนัดยิ่งกว่ามีในหนังสือ ด้วยความซาติยังกฤษมีน้ำใจลึกเท่าใด ที่จะได้รอฟ้นทางไมตรีต่อไทย กะปิตันหัตริบารมีเชื่อว่าจำเพาะกราบทุกและกราบเรียนท่านเสนาบดี ด้วยการที่ไต่รบพม่าต่อไปข้างหน้าให้แน่ และจะแจ้งทุกสิ่ง ข้าพเจ้ามีความไวใจอันใหญ่หนักหนา ว่าท่านที่สูงสุดจะโปรดรับทุกที่ข้าพเจ้าให้เข้าไปโดยสะดวกด้วยอย่างดี ทูตนั้นจะได้มีน้ำใจกราบทุกให้ทราบโดยสะดวกมิได้ขัดขวางแต่สิ่งหนึ่งสิ่งใด และจะได้กราบทุกดรรพัททั้งปวง ที่ข้าพเจ้าคิดไว้นั้น ให้ท่านที่สูงสุดทราบ และทูตจะได้จดหมายแจ้งแก่ข้าพเจ้าว่า ท่านที่สูงสุดจะเห็นชอบด้วยด้วยความที่ข้าพเจ้าคิดไว้นั้นอย่างไร ทูตจะได้เขียนออกไปให้ข้าพเจ้าทราบ เจ้าเมืองอังกฤษไม่ได้มีความปรารถนาสิ่งใดสิ่งหนึ่งของท่านที่สูงสุดมิได้ปรารถนามาแต่สิ่งที่จะต้องการ คือทางที่จะใช้ให้ทางไมตรีอังกฤษ

กับไทยซึ่งมีต่อกันทุกวันนี้ยิ่งขึ้นไป และยืดยาวไป ถ้าและท่านที่
 สูงสุดทรงพระดำริทำสัญญาตั้งใดสิ่งหนึ่งโดยสัญญานั้น จึงจะเกิด
 ประโยชน์และง่ายสะดวกและกว้างขวางในเมืองของท่าน และเพราะ
 อย่างนี้ไมตรีจะใหญ่ยิ่งขึ้นไป และจะเกิดประโยชน์เป็นอันมาก
 แก่ทั้งสองชาติ และเพราะสัญญานั้น เมืองเกาะหมากและเมืองขึ้น
 แก่ท่านที่สูงที่สุดเหมือนเมืองนคร เมืองสงขลา เมืองตลุง ข้างหน้าไป
 จะได้อยู่ราบคาบไม่รบรบกวนกันสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ กระปิตันหันตริบารนี
 ข้าพเจ้ามีความไว้วางใจในมฤตยูที่จะยอม และจัดแจงในการสิ่งใด ๆ
 ที่ท่านสูงสุดท่านนั้น และจะได้บอกความออกไปถึงกรมการเมืองมังกล่า
 กระปิตันหันตริบารนีบุญที่จะคุมของเข้าถวายท่านที่สูงที่สุดโดยชื่อ ของ
 ข้าพเจ้าเป็นของท้าวทวดคำบาง ท้าวเมืองมังกล่าบาง ข้าพเจ้ามีความ
 ไว้วางใจอยู่ว่า ท่านที่สูงที่สุดจะรับไว้เป็นสำคัญนับถือและความรำลึกของ
 ข้าพเจ้า

หนังสือนี้ทำที่เมืองบ้อมช่ออิกเดิม

วัน ๓๓ เดือนใหม่

ศักราช ๒๔๒๕

อำแหด.

อักษรสาสน์ของผู้สำเร็จราชการอินเดียของอังกฤษ
 ซึ่งนายกาลส มั่นแวนต์ ลีลไวร์ กงสุลไปตุเกส แปล
 แล้วแปลสำนวนใหม่

หนังสือเอดฮารนาบันลาดหัตครนา โดยยินณะวันคินดี เจ้าเมือง
 มังกล่า ขอกราบทูลสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวให้ทราบได้ฝ่าละออง

ด้วยเมื่อ ๔ ปีแล้วเจ้าเมืองมังกาลาคนก่อนชื่อมาราคีหัดตั้ง ได้ให้
 คนอายุโตใจเข้ามาเฝ้าสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวพระองค์ก่อน ได้มา
 แจ้งความว่า อังกฤษฆ่าเกรงนับถือยกยอรักใคร่ต่อไทย แต่เวลานี้มา
 จนวนัน อังกฤษกับไทยตั้งอยู่ในความสัดยมนคงรักใคร่เป็นไมตรีต่อกัน
 บรรดาเมืองชนทงปวงกรกตามด้วยกัน เว้นแต่เมืองพม่าอดจของทอง
 ข้างเจ้าอดไม่ได้จึงได้เกิดวิวาท ไม่มีเหตุสิ่งใด ด้วยมันแกล้งเบียด
 เบียดทำลายเนื้ออังกฤษ ๆ ยกทัพไปรบกัน แต่ว่าท่านของพม่าบิดพลัว
 โจรลตาทำโอหัง การทงหนัดสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวกรุงไทยก็ทรง
 ทราบอยู่แล้ว ข้าราชการกรู ซึ่งจะทำไมตรีกับพม่า ถึงจะทำคามดี
 ดักเท่าใด ๆ ท่านของพม่าหนักเชื่อไม่ได้ ยิ่งแต่การรบตั้งเดียวที่จะ
 ห้ามความปรารภณาได้ มันมีแต่จะเบียดเบียนเนื้อเมืองเขตแดน
 อันใกล้กัน และบัดนี้กองทัพอังกฤษรบเมืองพม่าล้อมรอบ ถ้าสมเด็จพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวกรุงไทยทราบก็จะทรงยินดี และกองทัพอังกฤษกับ
 พม่ามาชยเป็นอันมาก ตีได้เมืองอาศีรว, เมืองระเวง, เมืองเซตบา,
 เมืองรารัย, เมืองจินดา, เมืองวังคง, เมืองกาตะ, เมืองมะดัง, เมือง
 เล้เวียน, เมืองซิกุ, เมืองตะณูพยู, เมืองมัตตะมะ, เมืองเร, เมืองทวาย,
 เมืองมะริต, เมืองตะนาว๑๖ เมือง ก่อนได้รบกับพม่าบอกมาให้แจ้ง
 ข้าพเจ้ายินฉะวันเจ้าเมืองมังกาลา ซึ่งอยู่ในบังคับเจ้าเมืองอรบ
 นบนอบมาในสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวให้ทราบ ว่า เจ้าเมืองอรบและ
 ขุนนางผู้ใหญ่ ๆ อังกฤษจะใคร่เป็นไมตรีกับไทย รักใคร่กันโดยใจ
 บริสุทธิ์ ด้วยแต่ก่อนข้าพเจ้าได้ให้เจ้าเมืองเกาะหมาก เจ้าเมืองใหม่

ให้เร่งบอกข้อความซึ่งได้รับกับพม่าเข้าไป ณ กรุงไทยให้ทราบ อนึ่ง
 ข้าพเจ้าได้บังคับแม่ทัพอังกฤษและทหารทั้งนั้นว่า ถ้าพบไทยที่ใด ๆ ก็ด
 อย่าให้ทำอันตรายแก่คนและเก็บเอารูปพรรณสิ่งของอันใด ๆ เป็น
 อันชาติเดียว บัดนี้ข้าพเจ้าแต่งให้กะปิตันหันตริบารนี เป็นทูตแทนตัว
 ข้าพเจ้าเข้ามากราบทูลสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ กรุงไทย แต่บรรดา
 เรื่องราวซึ่งรับกับพม่าและความปรารถนาพยาบาลใหญ่ซึ่งได้บังคับอังกฤษ
 จึงข้าพเจ้าได้เลือกส่งรจัดแจงคนผู้ใหญ่ชัดเจนควรกับราชการ ได้ให้
 กะปิตันหันตริบารนี ซึ่งเป็นคนเดิมคุ้นในราชการเมืองฝ่ายใต้ตาม เข้าใจ
 ทำนองบรรดาธรรมเนียมกับดินเมืองแล้ว ให้รู้จักกับเจ้าพระยานคร ฯ
 พระยาอดยาง พระตะกั่วทุ่ง พระตะกั่วป่า ซึ่งเป็นข้าราชการในสมเด็จพระ
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ กรุงไทย ให้กะปิตันหันตริบารนีเข้าไปเฝ้ากราบทูล
 สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ว่าข้าพเจ้าฝากอภัยนบนอบยำเกรงยกยอ
 อันใหญ่โดยใจตรง ต่อพระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ กรุงไทย ซึ่งว่าราชการ
 อยู่เหนือแทนอันมหาประเทศรัฐ ข้าพเจ้าขอคุณพระให้พรแก่สมเด็จพระ
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว ให้มีพระชนม์มัยน ทรงพระจำเริญอยู่เหนือแทนทรง
 อันสูง จะได้ทรงพระเมตตาปลูกเลี้ยงอาณาประชาราษฎร์กรุงไทยทั้งปวง
 และคนเมืองอื่นจะได้เข้ามาพึ่งบุญร่มเมืองฝ่ายไทย ให้กะปิตันหันตริ
 บารนีเข้ามาแจ้งความยิ่งกว่าหนังสือ ด้วยอังกฤษปรารถนาหนักราชจะ
 เป็นไมตรีกับไทย กับจะให้แจ้งความแต่เดิมซึ่งได้รับกับพม่าแล้วนั้น
 และยังจะทำต่อไปอีก ข้าพเจ้าเมืองมังกล่าขอให้กะปิตันหันตริบารนี
 ทูลได้เข้าเฝ้าดังปรารถนาข้าพเจ้า สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจะ โปรด

ประการใด กระปิ่นหันตริบารนี้จะได้เอาความไปแจ้งแก่ข้าพเจ้า อนึ่ง
 พระยาใหญ่อังกฤษกับบรรดาผู้ใหญ่อังกฤษทั้งนั้น จะได้คิดประการใด
 หามิได้ คิดแต่จะเป็นไมตรีกับไทย อังกฤษกับไทยจะได้รักใคร่ต่อกัน
 ทั้ง ๒ ฝ่าย ข้าพเจ้าจึงจัดให้กระปิ่นหันตริบารนี้คนเชื้อใจของข้าพเจ้า
 แล้วเป็นคนคิดอ่านประกอบการจะได้เอาความส่งไปยังข้าพเจ้า โดยเร็ว
 ถ้ามเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวโปรดให้เหมือนปรารภนาซึ่งว่าทั้งนี้เมืองไทย
 กับเมืองอังกฤษ ดินค้าทั้งสองเมืองจะได้บริบูรณ์ไปมาง่ายมิได้วัน
 อนึ่ง พระยาเกาะหมากกับเจ้าพระยานครกับเมืองกลาง, เมืองสงขลา,
 เมืองพัทลุง จะได้เป็นทางไมตรีต่อกันมาก ๆ อย่าให้เกิดเหตุอันชั่ว
 ณ วันภายหลัง อนึ่งข้าพเจ้าจัดไต่ถึงของซึ่งทำ ณ เมืองคินดี เมือง
 งอรบ ให้กระปิ่นหันตริบารนี้คุมเข้ามาทูลเกล้า ๆ ถวาย เพื่อจะได้เป็น
 สำคัญว่า ข้าพเจ้าฝากอภัยนบนอบยำเกรงยกยออันใหญ่ ๆ จงมาก ๆ
 ต่อสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว

หนังสือมา ณ วัน (คริสต์) ศักราช ๑๗๒๕ ปี

เฮนรี เบอนี นำหนังสือสัญญาซึ่งปิดตราของผู้สำเร็จ

ราชการอินเดียของอังกฤษ มาเปลี่ยนที่เมืองตรัง

ณ วันศุกร์ เดือน ๖ แรม ๑๕ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๘๘ ปีขุนพศก
 กระปิ่นหันตริบารนี้เอาหนังสือสัญญาซึ่งปิดตราแต่เมืองมังกดามา
 เปลี่ยนที่เมืองตรัง กระปิ่นหันตริบารนี้ฝากอภัยนบนอบยำเกรงยกยออันใหญ่ ๆ จงมาก ๆ
 กระปิ่นหันตริบารนี้ยกบ้านมาพร้อมกันด้วย ครั้นเปลี่ยนหนังสือสัญญา

แล้ว กระป๋องหั่นครึ่งบาร์บีไปเมืองมะริด ว่าจะให้กระป๋องหั่นครึ่งฝากเขา
หนังสือสัญญาไปเมืองมังกล่า จะเอากำปั่นซึ่งกระป๋องหั่นครึ่งบาร์บีมานั้น
ต้องให้กระป๋องหั่นครึ่งฝากกลับไป หนึ่งอักษรไทยซึ่งกระป๋องหั่นครึ่ง
บาร์บีเขียนบอกข้อความในหนังสือสัญญานี้ไม่ชัด กระป๋องหั่นครึ่ง
บาร์บีแปลใหม่ ได้ถ่ายทอดข้อความหนังสือสัญญา เขียนอักษรไทย
ตามกระป๋องหั่นครึ่งบาร์บีแปลอยู่ในแผ่นกระดาษนี้

ตราซึ่งปิดมาในหนังสือสัญญา ทางไม้ตรี ทางค้าขาย เหมือนกัน
ตามอย่างถ่ายนี้

อเมริกันเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕

ประเทศสหพันธรัฐอเมริกา แรกมาที่ทางพระราชไมตรีกับ
กรุงสยามในรัชกาลที่ ๓ กรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๗๕
ตรงกับคริสต์ศักราช ๑๘๓๓ ครองนั้นประธานาธิบดีแอดัมส์ แต่งให้
เอดมันด์รอสเบต เป็นทูตเข้ามาขอทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี
และการค้าขาย ได้ตกลงทำหนังสือสัญญากันเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม
พ.ศ. ๒๓๗๕ หนังสือสัญญาการค้าขายที่ทำกับอเมริกาครองนั้น เป็น
ทำนองเดียวกับหนังสือสัญญาที่ไทยได้ทำกับอังกฤษครั้งเฮนรีเบอร์น
เป็นทูตเข้ามาในต้นรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๓๖๘ ข้อสำคัญนั้นคือ
อังกฤษและอเมริกันยอมให้ไทยเก็บค่าปากเรือ ซึ่งบรรทุกสินค้าเข้ามา
ขายตามขนาดเรือ คิดเป็นจาดะ ๑,๗๐๐ บาท ถ้าเป็นเรือเปล่าบรรทุก

แต่ฉบับเนาเข้ามาหาซื้อดินค้าเก็บจาดละ ๑,๕๐๐ บาท ฝ่ายไทยยอมว่า ถ้าได้เก็บค่าปากเรือเช่นว่าแล้ว จะไม่เก็บภาษีอากรอย่างอื่นจากดินค้าอีก(๑)

นามของนายเอเดมันด์รอบเบิต เรียกในหมายรับสั่งตอนแรกว่า เอมินราบัต แต่หมายรับสั่งฉบับหลัง ๆ เรียกว่า เอเดแมนรอบเบิต ความจริงเป็นคนเดียวกันนั่นเอง หมายรับสั่งได้แสดงให้เห็นรายละเอียด ในการต้อนรับทูตอเมริกัน ด้วยอรรถาธิบายไมตรีอย่างดียิ่ง ดังต่อไปนี้

หมายรับสั่งว่าด้วยนายเอเดมันด์รอบเบิตทูตอเมริกัน

เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕

วันอาทิตย์ เดือน ๔ ชน ๒ ค่ำ ปีมะโรงจัตวาศก ด้วยเจ้าพระยา พระคลังว่าที่สมุหพระกลาโหม รับพระราชโองการได้เกล้า ฯ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า เจ้าเมืองมริกันมีหนังสือให้เอมินราบัต ขุนนางถือหนังสือเข้ามาว่าเป็นทางพระราชไมตรีค้าขาย เอมินราบัต ขี้กำปั่นเข้ามาใหญ่กินน้ำลึกเข้าปากน้ำไม่ได้ ให้เรือออกไปรับตัว เอมินราบัต ๑ ขุนนางรอง ๒ คนใช้ ๑๒ รวม ๑๕ คน กำหนดจะได้ ขนมากรุง ๑ ณ วัน เดือน ๔ ชน ๘ ค่ำเพลาเช้า กำหนดส่งจะ ได้ขนมาอยู่ตักส่งหน้าวัดประยุรวงศาวาสฉนั้น ให้ตั้งารวจเอาเตียงมุ้ง

(๑) พระอธิบายของสมเด็จพระปรมพริยาดำรงราชานุภาพ ใน คำนำหนังสือจดหมายเหตุเรื่อง ทูตอเมริกันเข้ามาในรัชกาลที่ ๓ พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๖ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

ไปตั้งให้เอมินราบัต ๓ ชุนนางรอง ๒ รวม ๓ เที่ยง ให้พระคลังวิเศษ
 เอามั่งแพรไปผูกให้เอมินราบัต ๓ ชุนนางรอง ๒ รวม ๓ หดั่ง ให้
 พระคลังในซ้ายเอาผูกไปปูเตียง ๓ เอาผ้าขาวปูฟูก ๓ เอาหมอนหนุน
 ศีรษะ ๓ หมอนข้าง ๒ ให้เอมินราบัต ๓ ชุนนางรอง ๒ ให้รักษา
 พระองค์เอาอ่างเขียวไปจ่ายให้ฝรั่ง ๓ ใบ ให้กลาโหมจ่ายตุ่มน้ำ
 ให้กรมเมือง ๔ ใบ ให้กรมเมืองรับเอาตุ่มน้ำต่อกรมพระกลาโหมไป
 ให้ฝรั่ง ๔ ใบ ให้กรมนาเอาข้าวสารซ้อมไปจ่ายให้ฝรั่ง ๓๐ วันครั้งหนึ่ง
 ครั้งละ ๘ ถึงกว่าฝรั่งจะกลับไป ให้พระคลังราชการหาเงินหุงข้าว
 นามันพร้าว ไปจ่ายให้พอ และให้เจ้าพนักงานท่งนึ่งเอาสิ่งของไป
 จัดแจงเตรียมตักฝรั่งแต่ ณ วัน เดือน ๔ ขึ้น ๗ ค่ำเพลาเย็นให้พร้อม
 และชุนตำรวจมหาดไทย กลาโหม จตุสดมภ์ จัดแจงแต่งสิ่งของเวียนกัน
 ไปทักฝรั่งเมืองมวกกัน มหาดไทย วัน เดือน ๔ ขึ้น ๘ ค่ำ ๓ กลาโหม
 วัน เดือน ๔ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ๒ กรมวัง วัน เดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ๓
 กรมนา วัน เดือน ๔ แรม ๓ ค่ำ ๔ กรมเมือง วัน เดือน ๔ แรม ๖ ค่ำ
 ๕ กรมท่า วัน เดือน ๔ แรม ๘ ค่ำ ๖ และให้เจ้าพนักงานท่งนึ่ง
 จัดสิ่งของเวียนกันไปทักแขกเมืองฝรั่ง ๓ วันครั้งหนึ่งกว่าแขกเมืองจะกลับ
 ไป และสิ่งของซึ่งไปทักนั้นราคาเป็นเงิน ๑ ตำลึงจึ่งทุกครั้ง แล้วให้ทำ
 หมายว่าเย็นเต็มย่นตรากรมท่าจึ่งทุกครั้ง อย่าให้ขาดได้ตามรั้ง

วันอังคาร เดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำมะโรงจัดอาศักร ด้วยเจ้าพระยา
 พระคลัง ผู้ว่าที่สมุหพระกลาโหม รับพระราชโองการได้เกล้า ฯ

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า เจ้าเมืองมริกันมีหนังสือให้เอมิ
 ราชบัณฑิตขุนนางถือหนังสือเข้ามาเป็นทางไมตรีค้าขาย ฝรั่งแขกเมืองพักอยู่
 ที่ตึกฝรั่งหน้าวัดประยุรวงศาวาส นายและไพร่ ๑๕ คนนั้น ให้กรม
 นานโคมาจ่ายให้ฝรั่งเมืองมริกัน วันละ ๒ ทะนานเต็มทุกวันกว่าฝรั่ง
 จะไป ให้เอามาจ่ายให้ตึกฝรั่ง ตั้งแต่วัน เดือน ๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ให้
 พระคลังวิเศษเบิกเงินต่อพระคลังมหาสมบัติ ไปพระราชทานให้ฝรั่ง
 เป็นเงิน ๓ ชั่ง ให้ฝรั่งซื้อข้าวสิ่งของกินวันละ ๓ ตำลึง ๒ บาท ตั้ง
 แต่พระราชทานให้ฝรั่งวันเดือน ๕ ขึ้น ๑ ค่ำ ไปถึงวันเดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ
 ๑๕ วันครั้งหนึ่ง เป็นเงิน ๓ ชั่ง ๒ ตำลึง ๒ บาท เข้ากัน ๒ ชั่ง ๒ ตำลึง
 ๒ บาท ให้พระคลังมหาสมบัติจ่ายเงินพระคลังวิเศษเป็นเงิน ๒ ชั่ง
 ๒ ตำลึง ๒ บาท อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

วันเดือน ๕ แรม ๑๑ ค่ำ ปีมะโรงจัตวา คด้วยเจ้าพระยาพระคลัง
 ว่าที่สมุหพระกลาโหม รับพระราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ ตั้งว่า เจ้าเมืองมริกันแต่งให้เอ็ดแมนรอบเขตขุนนางคุม
 เอาสิ่งของเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายนั้น ให้เจ้าพนักงานแลงตันมารับเอา
 นาฬิกาพก ให้เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติมารับเอากระเช้าเงิน
 ให้เจ้าพนักงานพระคลังวิเศษมารับเอาแพร มารับเอาของถวายเจ้าเมือง
 มริกันต่อขุนราชเศรษฐี เล่มียนตรากรมท่า ณ จวนเจ้าพระยาพระคลัง
 แต่ ณ วันอาทิตย์เดือน ๕ แรม ๑๑ ค่ำ เพลาเช้า อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

วันอาทิตย์เดือน ๕ แรม ๑๒ ค่ำ ปีมะโรงจัตวา เจ้าพนักงาน
 มารับเอาของเอ็ดแมนรอบเขตถวาย พระคลังมหาสมบัติ หลวงสุวรรณ-

ภักดี หมื่นอดุม มารับเอากระเช้าเงินระเฟื่องคู่ ๑ กระเช้าเงินกลม
เฟื่อง ๒ รวม ๓ คู่ พระคลังวิเศษ ชุนดำเร็จประแดง มารับเอาแพร
หนังไก่ ๒๐ พับ แพร่เทียนสีตากุ้ง ๒๐ พับ รวม ๘๐ พับ แดงใน
ชุนทิพมงคล ปลัดกรม หมื่นพิทักษ์อาตุช รับนาฬิกาพกไว้คู่ ๑

วันพฤหัสบดีเดือน ๕ ชน ๓ ค่ำ ปีมะเส็งเบญจศก ด้วยเจ้าพระยา
พระคลัง รับพระราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
สั่งว่า ซึ่งหมายไปแต่ก่อนว่า เจ้าเมืองมริกันแต่งให้เอ็ดแมนรอบเบต
ชุนนางเข้ามาเป็นทางไมตรีค้าขาย ให้พระราชทานเงินให้กับฝรังเงิน
พระราชทาน ๑ ชั่ง ซอกินวันละ ๑ ตำลึง ๒ บาท ตั้งแต่เดือน ๕ ชน ๘ ค่ำ
มาถึงวันเดือน ๕ แรม ๓ ค่ำ ๑๕ วันครึ่งหนึ่ง ๑ ชั่ง ๒ ตำลึง ๒ บาท
รวม ๒ ชั่ง ๒ ตำลึง ๒ บาท แง่อยู่ในหมายแต่ก่อนนั้นแล้ว บัดนี้ฝรัง
จะได้กลับออกไป ณ เมืองมริกันกำหนดจะได้ไปจากกรุง ณ วันเดือน ๕
ชน ๕ ค่ำ ให้พระราชทานเงินกับฝรังอีก เงินพระราชทานให้ฝรังซอก
กับข้าวถึงของกินวันละ ๑ ตำลึง ๒ บาท ตั้งแต่ ณ วันเดือน ๕ แรม ๘ ค่ำ
มาจนวันเดือน ๕ ชน ๕ ค่ำ ๓๓ วันเป็นเงิน ๑ ชั่ง ๑๘ ตำลึง ๒ บาท นั้น
ให้พระคลังวิเศษเบิกเงินต่อพระคลังมหาสมบัติ ไปพระราชทานให้ฝรัง
เป็นเงิน ๑ ชั่ง ๑๘ ตำลึง ๒ บาท แต่ ณ วันเดือน ๕ ชน ๒ ค่ำ ให้พระคลัง
มหาสมบัติจ่ายเงิน ให้พระคลังวิเศษเป็นเงิน ๑ ชั่ง ๑๘ ตำลึง ๒ บาท
แต่ ณ วันเดือน ๕ ชน ๒ ค่ำ อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ด้วย ณ วันเดือน ๕ ชน ๘ ค่ำ เจ้าพระยาพระคลัง ว่าที่สมุห-
พระกลาโหม รับพระราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ตั้งว่า อิศาโคอุนิโคตาอเมริกา เจ้าเมืองมริกันแต่งให้เฮดแมนรอบเบต
 ชุนนางคุมเอานาฬิกาพก ๑ กระเช้าเงิน ๓ คู่ แพร ๘๐ พับ เข้ามา
 ทูลเกล้าฯ ถวาย บัดนี้เฮดแมนรอบเบตจะได้กลับออกไป ณ เมืองมริกัน
 ไปรดเกล้าฯ ให้จัดสิ่งของตอบแทนให้ค่าของถวายเฮดแมนรอบเบตนั้น
 ให้พระคลังมหาสมบัติจัดจาง้าง ๕ จำหาบหนัก ๒ หาบ พระคลัง
 ในขวา ตีบหนัก ๓๐ หาบ พระคลังราชการ รงค์หนัก ๒ หาบ เนื้อไม้
 หนัก ๒๕ หาบ พระคลังในซ้าย น้ำตาลกรวดหนัก ๕ หาบ น้ำตาล
 ทวายหนัก ๒๐ หาบ กำยาน ๒๕ หาบ พระคลังสินค้า พริกไทยหนัก
 ๓๓ หาบ เว้าหนัก ๒ หาบ ครั่งหนัก ๕ หาบ ผ่างหนัก ๓๐ หาบ
 แล้วให้เจ้าพนักงานชาวพระคลังจัดแจงสิ่งของทูลบรรทุกเรือไปตั้งให้
 เฮดแมนรอบเบต ทดกฝ่งหน้าวัดประยุรวงศาวาส แต่ ณ วันเดือน ๕
 ขึ้น ๑๒ ค่ำเพลาบ่าย ๑ โมง ให้พร้อมจงบทุกพนักงาน อย่าให้ขาดได้
 ตามรับสั่ง

ด้วยเจ้าพระยาพระคลัง ผู้ว่าที่สมุหพระกลาโหม รับพระราชโอง
 การไล่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า หมายรับสั่งไป
 แต่ก่อนว่า เจ้าเมืองมริกันแต่งให้เฮดแมนรอบเบตชุนนางเข้ามาเป็น
 ทางไมตรีค้าขาย เฮดแมนรอบเบตจะได้จากกรุง ณ วันเดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำ
 เบิกเงินชอกกับชาวของกินเป็นเงิน ๑๘ ตำลึง ๒ บาท แฉ่งอยู่ในหมาย
 รับสั่งแต่ก่อนนั้นแล้ว เฮดแมนรอบเบตได้ไปจากกรุง ณ วันเดือน ๕
 ขึ้น ๑๕ ค่ำ ขอเบิกเงินให้ค่ากับชาวของกินตั้งแต่ ณ วันเดือน ๕ ขึ้น
 ๖ ค่ำมาถถึง ณ วันเดือน ๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ๓๐ วัน ๆ ละ ๓ ตำลึง ๒ บาท

เป็นเงิน ๑๕ ตำลึงนั้น ให้เจ้าพนักงานพระคลังวิเศษเบิกเงินต่อพระคลัง
มหาสมบัติ ๑๕ ตำลึง แล้วให้พระคลังมหาสมบัติจ่ายเงินให้พระคลัง
วิเศษ ๑๕ ตำลึง อย่าให้ขาดได้ตามรับตั้ง

จดหมายเหตุ ทูตอเมริกันเข้ามาเจริญทาง

พระราชไมตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕

วันอังคารเดือน ๔ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีมะโรงจัตวา (จ.ศ. ๓๑๙๔)
เอ็ดแมนรอเบตส์หนังสือเจ้าเมืองอเมริกันเข้ามาฉบับหนึ่ง ต้นหนังสือ
เป็นอักษรอังกฤษ ดำเนาเป็นหนังสือจีน (ความว่า) หนังสืออัน
เรย์กซอน ผู้สำเร็จราชการเมืองอเมริกันทหนึ่ง กราบถวายบังคมมา
ใต้ฝ่าละออง ฯ สมเด็จพระเจ้ากรุงไทยที่ทรงตั้งคุณมหาประเสริฐ ด้วย
ข้าพเจ้าแต่งให้เอ็ดแมนรอเบต ซุนนางผู้ใหญ่อยู่ในเมืองอเมริกัน ถือ
หนังสือเข้ามาขอทำสัญญาทางค้าขาย และเอ็ดแมนรอเบตคนนั้น จะว่า
กล่าวถึงใดขอให้เหมือนข้าพเจ้าว่า ด้วยข้าพเจ้ามีใจชอบตรงรักใคร่ต่อ
สมเด็จพระเจ้ากรุงไทยยิ่งนัก ขอพระผู้เป็นเจ้าโปรดให้สมเด็จพระเจ้า
กรุงไทย ได้มีพระบรมมิ่ง ฯ ขึ้นไป ชาตินิกรันจะได้ไปมาค้าขาย
เป็นไมตรีสืบไปภายหน้า หนังสือฉบับนั้นเขียนที่เมืองวาชิงตัน เป็น
เมืองใหญ่ในชาตินิกรัน เขียน ณ วันเดือนนี้ แรม ๑๓ ค่ำ ศักราชฝรั่ง
๑๘๓๒ ปีเถาะตรีศก (มีหนังสือสำคัญประจำตัวอีกฉบับหนึ่ง
ความว่า) เรอันเรย์กซอน ผู้สำเร็จราชการเมืองอเมริกัน บอกลาให้
คนทงปวงรู้ ถ้าผู้ใดเห็นหนังสือฉบับนี้ให้รู้ว่า เรามีความไว้วางใจแก่

เขตแมนรอบเขต ว่าเป็นชาติมรณิกันมีสติปัญญาความรู้ความรอบคอบ ตั้งให้
เข้ามาทำหนังสือสัญญาค้าขายต่อกรุงไทย กับขุนนางผู้ใหญ่ทั้งปวง
ถ้าขุนนางผู้ใดถืออาชญาสิทธิ์จะรับทำหนังสือสัญญาทางค้าขายได้ ก็ให้
เขตแมนรอบเขตกลับออกมาถึงเมืองวาชิงตัน จึงจะบอกข้อสัญญาให้
ชาติมรณิกันรู้ทั้ง ๒๔ หัวเมืองให้รู้ทั่วกัน ความดังนี้ เราได้เขียนชื่อ
อันเรียกชื่อน ผู้สำเร็จราชการเมืองวาชิงตัน ด้วยลายมือของเราปิดตรา
สำหรับเจ้าเมืองไว้เป็นสำคัญ หนังสือนี้ทำที่เมืองวาชิงตัน เขียน
ณ วันที่ ๑๑ เดือน ๑๑ ค่ำ ศักราชฝรั่ง ๑๘๓๒ ปีเถาะตรีศก

วันที่ ๑๑ เดือน ๑๑ ค่ำ ปีมะโรงจัตวาศก ฝรั่งมาแต่เมืองมรณิกัน
เข้าเฝ้ากราบถวายบังคมสดับเสด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ พระที่นั่งอมรินท-
โรณินิจฉัย ออกใหญ่

เป็นฝรั่งเขตแมนรอบเขต ขุนนางที่ ๑ คาอิดกามะกัน นายกำนัน
รบนายทหารที่หนึ่ง ๑ แปรเวณตะเนนเต นายทหารที่หนึ่ง ๑ บาเวน
ตะเนนเต นายทหารที่สาม ๑ ผอเลบตะเนนเต นายทหารที่สาม ๑
คารอนรองตะเนนเต นายทหารที่สี่ ๑ โตมกัรอนตะเนนเต นายทหาร
ที่สี่ ๑ เกราผัดรอนตะเนนเต นายทหารที่สี่ ๑ แวนด็รอนตะเนนเต
นายทหารที่สี่ ๑ มอวิซอน เตมียน ๑ ดิกนอมอ ๑ รวม ๑๓ คน

วันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะเส็งเบญจศก (จ.ศ. ๑๑๘๕)
ปิดตราหนังสือสัญญา ๒ ฉบับ ตราบัวแก้วปิดท้ายหนังสือที่ตกลง
ตรารูปนก เขตแมนรอบเขตปิดท้ายหนังสือที่สุด ตราบัวผันปิดประจำ

ตอนบัพหนึ่งเขตแมนรอบเขตเขาออกไป ณ เมืองมริกัน ฌบัพหนึ่งเดิมียน
ตรากรรมนาเขาไปให้พระราชโกษาไว้ ณ ห้องพระมาดาภุษา

ณ วันอังคาร เดือน ๕ ชน ๓๓ ค่ำ ปีมะเส็งเบญจศก เขตแมน
รอบเขต ๑ มอแลตเคนเต ๑ มอริซอน เดมียน ๑ ดิกนอมอ ๑
แอนติ ๑ ห้าคนไปดูแลพระบรมศพพระราชวังบวร ๖ คนอยู่ที่ศาลาเหนือ
พระที่นั่งสุทธาสวรรค์

ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๕ ชน ๑๕ ค่ำเพลาบ่าย ฝรั่งได้ต่องไปกรุง
เป็นกำปั่น ๒ ลำ เรืออาษาจามบรรทุกสิ่งของพระราชทานตอบแทน
ลำหนึ่งไป ฝรั่งถึงกำปั่นนอกหลังเต้านาดัก

นายริคซัน ชาตอังกฤษ ถือหนังสือของบริษัทอิสต์อินเดีย
เข้ามาขอทำสัญญาซื้อขายช้างไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๑

เมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๓๘๑ เป็นปีที่ ๓๕ ในรัชกาลที่ ๓ บริษัท
อิสต์อินเดีย แต่งให้นายริคซัน ซึ่งเรียกชื่อในหนังสือพระราชพงศาวดาร
ว่า มิสเตอร์ฤทธิชซอน เข้ามาขอทำสัญญาซื้อขาย เพื่อจะให้กิจการ
ดำเนินโดยสะดวก สืบตามความประสงค์ของบริษัท จึงมีอักษรดำรัส
ของผู้สำเร็จราชการอินเดียของอังกฤษ ให้นายริคซันถือเข้ามาด้วย
ทำนองเหมือนครั้งกรุงศรีอยุธยา ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ที่บาทหลวงฝรั่งจะได้เข้ามาตั้งสำนักสอนศาสนาคริสต์ได้ทูลขอ
พระราชดำรัสพระเจ้าหลุยส์ ๑๕ และมหาสมณดำรัสของโป๊ปเบนิเยเข้ามา
เป็นสำคัญ ข้างฝ่ายไทย พยายามทุกอย่างที่จะแสดงให้อังกฤษเห็น

ไม่ตรึงจิตอันสยี่ง จึงจัดการต้อนรับนายวิชฌน ตามที่ปรากฏเรื่องราวอยู่ในพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ ๓ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ เรียบเรียงทั่วทั้งที่คล้ายกับจักรับรองทูต เป็นการให้เกียรติยศอย่างสูง มีข้อความพิสดารดังกล่าวไว้ต่อไป

มิสเตอร์ฤทธิธัสซอน อังกฤษ ถือนักขรลำดับเจ้าเมืองบังกลาเข้ามาทางบก เจ้าเมืองเมาระดำเดิมให้เจ้าเมืองตกราน คุมมอญพม่า เป็นพาหนะเข้ามาด้วย ๑๐๐ คน เดินทางมาทางเมืองกาญจนบุรี มาหาพระยาราชบุรี ๆ จะจัดเรือส่งเข้ามาก็ไม่ยอม แล้วเดินทางเมืองนครชัยศรีพักอยู่ศาลากลาง จะข้ามแม่น้ำเมืองนครชัยศรีเข้ามากรุงเทพมหานคร พระนครชัยศรีตอบว่าทางช้างเดินไปไม่ได้ ทางนั้นเป็นพยุเป็นหลุมเป็นร่องล่นทางนั้น มิสเตอร์ฤทธิธัสซอนว่าพวกมอญว่าไปได้ พระนครชัยศรีตอบอีกว่าเดินไปแต่คนเดินเท้า ถ้าจะเอาช้างเข้าไปถึงกรุงก็ต้องเดินข้ามไปถึงกรุงเก่าจึงจะไปได้ ถ้ามิสเตอร์ฤทธิธัสซอนจะเข้าไปทางนี้ให้ได้ ช้างจะไปติดหล่มอย่างไร จะโทษแก่ข้าพเจ้าไม่ได้ ถ้าจะไปทางเรือ ข้าพเจ้าจะจัดส่งเข้าไปให้ถึง มิสเตอร์ฤทธิธัสซอนก็ยอม ความเรื่องนั้น พระนครชัยศรีตัดเสียไม่ให้เข้ามาทางบกได้นั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดนัก มิสเตอร์ฤทธิธัสซอน เข้ามาถึงกรุงเทพมหานครในเดือน ๓ ข้างแรม ให้อาศัยอยู่กับหันแตร ที่ตึกหน้าวัดประยุรวงศ์ ปลูกแต่โรงให้พวกมอญพม่าอยู่ มิสเตอร์ฤทธิธัสซอนได้ไปหาท่านเจ้าพระยาพระคลัง ดำแดงหนังสือดำหรับตัว และนักขรลำดับเจ้าเมืองบังกลา ซึ่ง

มีมาพูดถึงแล้ว ถวายว่า ที่เมืองมอญเมืองพม่าเกิดความไข้ โศกโรคบื้อ
ล้มตายเป็นอันมาก จนไม่มีโศกโรคบื้อจะทำนา เจ้าเมืองบังกลาขอให้
ลูกค้าซื้อโศกโรคบื้อออกไปจะได้ทำไร่นา ข้อ ๓ ว่า ราษฎรอยู่ในบังคับ
อังกฤษ ซื่อซ้างมาโศกโรคบื้อในแขวงเมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำพูน
เจ้าของซ้างมาโศกโรคบื้อรับเงินไว้แล้ว ก็ไม่ให้ซ้างมาโศกโรคบื้อ ท่าน
เจ้าพระยาพระคลังตอบว่า ที่แผ่นดินสยาม ซ้างมาโศกโรคบื้อเป็นกำลัง
ราชการแผ่นดินและศึกสงครามมีมาได้อาศัย จะปล่อยให้ลูกค้าซื้อ
ออกไปแล้ว บ้านเมืองก็จะร่วงโรยเสีย ดอยกำลังไป และที่เมือง
เชียงใหม่ เมืองนครลำพูนนั้น เงินทองเกี่ยวข้องกันอย่างไร ก็จะให้
ข้าหลวงขึ้นไปชำระคืนให้แก่เจ้าของ มีสเตอร์ฤทธิชชอนกียอม

ครั้น ณ วันอาทิตย์เดือน ๔ ขึ้น ๕ ค่ำ มีสเตอร์ฤทธิชชอนได้
เข้าเฝ้าออกใหญ่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ถวายเครื่องราชบรรณาการ
คือ ถวายทองคำด้วยกระดาศ เขียนเป็นแผนที่เมืองลอนดอน หีบเพลง
ยาว ๑ ศอก กว้าง ๙ นิ้ว สูง ๗ นิ้วหีบหนึ่ง ขวดปักดอกไม้กระเบื้อง
ลายเขียนทองคำหนึ่ง ขวดรูปพระโองการกระเบื้องลายเขียนทองคำหนึ่ง ขวด
กระเบื้อง ๔ เหลี่ยมมีจุกลายเขียนทองคำหนึ่ง ขวดแก้วรูปมงกุฎเจ้า
แผ่นดินอังกฤษขวดหนึ่ง ขวดแก้วเจียรไนมีจุกรูปสูงคู่หนึ่ง ขวดแก้ว
พิมพ์รูปค่อมคู่หนึ่ง ขวดแก้วเจียรไนพิมพ์เด็กคู่หนึ่ง ขวดแก้ว
เจียรไนเป็นตะเกียงคู่หนึ่ง พรหมวิลาสกว้าง ๑ ศอก ๖ นิ้ว ยาว ๔ ศอก

๓๐ นวมวันหนึ่ง พรหมวิลาศยาว ๓ วา กว้าง ๘ ศอกม้วนหนึ่ง แล้ว
 เอาของไปถวายกรมหลวงรักษารัตนเรศร ไปกำนัลเจ้าพระยาบดินทรเดชา
 เจ้าพระยาพระคลัง ของหลวงพระราชทานตอบแทน ช้างพลายสูง ๕
 ศอกเศษข้างหนึ่ง เจ้าพระยาพระคลังตอบแทน ช้างพลายสูง ๔ ศอกเศษ
 ข้างหนึ่ง แล้วมิสเตอร์ฤทธิธxonก็ถวายบังคมลากลับไปเดินตัดไปทาง
 เมืองสุพรรณบุรี ไปออกด่านอุทัยธานี^(๑)

ไทยขอยกเลิกหนังสือสัญญาบางข้อต่ออังกฤษ

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๑

ผู้สำเร็จราชการอินเดียของอังกฤษ ได้แต่งให้นายร้อยเอกเฮนรี
 เบอร์นี เข้ามาขอทำสัญญาการค้าขายเป็นต้น เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘ ซึ่ง
 ไทยยินยอมโดยตามความประสงค์ของอังกฤษ ได้ตกลงกันทำเป็น
 หนังสือสัญญา ๓๕ ข้อ ตั้งแต่นั้นแต่ก่อนแล้ว เฉพาะข้อ ๓๓ แห่งสัญญา
 นั้น มีความว่า

ไทยสัญญาต่ออังกฤษว่า ไทยให้อยู่รักษาเมืองไพรและไพร่
 พลเมืองเมืองไพร และคนเมืองเกาะหมากเมืองไพรจะได้ไปมาค้าขาย
 อย่างเดิม และโคกระบือเปิดไถ่ข้าวเปลือกข้าวสาร ซึ่งเป็นเสบียง
 อาหารไพร่พลเมืองเมืองเกาะหมาก และกำปั่นในเมืองเกาะหมากต้องการ
 ชื้อแต่เมืองไพร ไทยไม่เรียกภาษี และปากน้ำคลองใด ๆ ที่เมืองไพร

(๑) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ หน้า ๓๘๗

ไทยไม่ดังด้วยชาติ ไทยเรียกเอาภาษีจังกอบตามลัทธิ ไทยสัญญาว่า
เจ้าพระยา นคร ฯ กลับออกไปแต่กรุง ฯ จะปล่อยครอบครัวข้าทาส
บ้างคนสนิทของพระยาไทรคนเก่า ให้กลับคืนไปอยู่ตามชอบใจ
อังกฤษสัญญาต่อไทยว่า ไม่ต้องการเมืองไทร อังกฤษไม่มารบกวน
เอาเมืองไทร และไม่ให้พระยาไทรคนเก่ากับข้าไพร่ของพระยาไทร
คนเก่า ไปรบกวนไปทำอันตรายถึงหนึ่งถึงใด ณ เมืองไทรและเมืองอื่นๆ
ซึ่งชนกับเมืองไทย และอังกฤษสัญญาว่า จะจัดแจงให้พระยาไทรคนเก่า
ไปอยู่เมืองอื่น ไม่ให้พระยาไทรคนเก่าอยู่ที่เกาะหมาก เมืองเปไหโด
เมืองเปหระ เมืองสลังงอ เมืองพม่า ถ้าอังกฤษไม่ให้พระยาไทรคนเก่า
ไปอยู่เมืองอื่นตามสัญญา ก็ให้ไทยเรียกเอาภาษีชาวเปลือกขาวดำ
เมืองไทรเหมือนแต่ก่อน อังกฤษสัญญาว่า ไทยแขกจีนซึ่งอยู่ ณ
เมืองเกาะหมากจะมาอยู่ ณ เมืองไทรอังกฤษไม่ห้ามปราม

“เมื่อทำหนังสือสัญญากับอังกฤษเสร็จแล้ว การที่ทั้งสองฝ่าย
จะต้องจัดให้เป็นไปตามหนังสือสัญญา การอย่างอื่นไม่ปรากฏว่ามี
ข้อขัดข้องอย่างใด มีอยู่เรื่องเดียวแต่ที่อังกฤษจะต้องเอาตัวเจ้าพระยา
ไทร (ปะแวง) ไปจากเกาะหมาก ด้วยตั้งแต่เจ้าพระยาไทรหนีไป
อาศัยอยู่ที่เกาะหมาก ไม่ได้ไปอยู่เปล่า คิดพากเพียรยุยงอังกฤษจะให้
มาตีเมืองไทรคืนให้อยู่เดิม ครั้นเห็นว่าอังกฤษไม่ตีเมืองไทร ก็แต่ง
คนไปยุยงราษฎรในเมืองไทรให้ก่อการกำเริบต่าง ๆ ฝ่ายข้างอังกฤษ
ที่ปกครองเกาะหมากนั้น ตามเนื้อความที่ปรากฏในจดหมายเหตุของ
อังกฤษ ๖ ความเห็นต่างกันเป็น ๒ พวก พวกหนึ่งอยากให้อังกฤษ

ขกกองทัพมารบไทยที่เมืองไทร อีกพวกหนึ่งจะเป็นด้วยรู้ดำรัฐบาล
อังกฤษที่อินเดียไม่มีความประสงค์ที่จะมารบไทย แต่แต่เห็นประโยชน์
อยู่ว่า การที่เจ้าพระยาไทรอยู่ที่เกาะหมาก และแก่งก่อกการฉวย
ต่าง ๆ ในเมืองไทรนั้น เป็นเหตุให้ราษฎรเมืองไทรพากันอพยพไป
อาศัยอยู่ในแดนอังกฤษมาก เป็นการทำให้เกิดประโยชน์แก่แผ่นดิน
ของอังกฤษ จึงเป็นแต่พูดจาถากถางห้ามปรามเจ้าพระยาไทร แต่หา
ได้กวดขันจริงจังอย่างไรไม่ เจ้าพระยานคร ๆ ได้พากเพียรทำการทั้งที่
จะเป็นในศรีวิชัยอังกฤษ ให้เหมือนกับเมื่อเจ้าพระยาไทร (ปะแวงวัน)
ปกครองบ้านเมืองอยู่ และเอาใจใส่ปกครองราษฎรในเมืองไทรให้ได้
รับความผาสุก ความร่มเย็นปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุของนายพันโท โต
ซึ่งเป็นคนอังกฤษแต่ได้ว่า ที่จริงเมื่อไทยปกครองเมืองไทรบรูไน
ปกครองดีกว่าเมื่อครั้งเจ้าพระยาไทร (ปะแวงวัน) เสียอีก แต่อังกฤษ
ที่เกาะหมากก็ไม่ได้จัดการอย่างใดในเรื่องเจ้าพระยาไทร นอกจาก
ตอบคำบอกกล่าวของเจ้าพระยานคร ๆ ว่าการที่รับเจ้าพระยาไทรไว้ที่
เกาะหมากนั้น ทำตามขนบธรรมเนียมของประเทศใหญ่ทั้งหลาย ซึ่ง
ยอมให้ผู้ร่อนมาพึ่งเย็น ได้พึ่งพาอาศัยในแดนดินเป็นที่อยู่ กับอีก
อย่างหนึ่งได้ให้ไปว่ากล่าวแก่เจ้าพระยาไทรว่า ถ้าเจ้าพระยาไทรไป
รบกองไทยที่เมืองไทรบุรี จะหยุดเงินค่าเช่าไม่ยอมให้ตามสัญญาเช่า
เกาะหมาก คำที่ว่านี้ไม่เป็นประโยชน์อันใด เพราะเจ้าพระยาไทร
ไม่ได้มารบกองไทยโดยเปิดเผยด้วยตนเอง เป็นแต่หลบหนหลังใช้ให้ผู้อื่น
มาก่อการกำเริบ ครั้นเมื่อรัฐบาลอังกฤษในอินเดียทำสัญญากับไทย

รับรองมันคงว่าจะเอาเจ้าพระยาไทรไปไว้ที่อื่น ถึงเวลาที่เอาตัว
เจ้าพระยาไทรไป เจ้าพระยาไทรไม่ยอมไปจากเกาะหมาก อังกฤษจะ
บังคับ เจ้าพระยาไทรก็แต่งทนายความให้ฟ้องในศาล ว่าเจ้าเมือง
เกาะหมากจะทำให้เสื่อมเสียอิศราภาพผิดกฎหมาย ต้องเป็นความกันอยู่
ยกหนึ่ง ครั้นเจ้าพระยาไทรได้ระหัดระเหี้ยนว่า ศาลจะตัดสินตามหนังสือ
สัญญาข้อพยพหลบหนีไปอยู่ที่ตำบลบวรดี ในแขวงเมืองแปะ อังกฤษ
ต้องตั้งเรือรบไปจับ ถึงเกิดต่อสู้กัน ทหารอังกฤษยิงพอกเจ้าพระยาไทร
ตายหลายคน ข้างอังกฤษก็ตายบ้าง จึงจับเจ้าพระยาไทรได้ ให้เอาตัว
ไปคุมไว้ที่เมืองมะละกาแต่นั้นมา

ต่อมาถึงปีฉลูตรีศก จุลศักราช ๑๒๔๓ พ.ศ. ๒๓๘๔ เจ้าพระยา
ไทร (ปะแวงวัน) แต่งให้ตนกูดาอี ผู้บุตร กับตนกูอาเก็บถือหนังสือ
เข้ามายังกรุงเทพ ฯ ขอให้เสนาบดีนำความขณกราบบังคมทูลขอรับ
พระราชทานโทษที่ได้กระทำความผิดต่อพระราชอาณามาแต่หลัง จะขอ
เป็นข้าทูลละอองธุลีพระบาท รับราชการสนองพระเดชพระคุณต่อไป
เวลานั้นประกอบตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองกะบังปาดูว่าง ด้วยตนกูอาขึ้น
ถึงแก่กรรม พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดให้ย้ายตนกู
อาหนุ่ม มาเป็นผู้ว่าราชการเมืองกะบังปาดู และทรงพระกรุณาโปรด-
เกล้า ฯ ยกโทษพระราชทานเจ้าพระยาไทร (ปะแวงวัน) ให้กลับว่า
ราชการเฉพาะเมืองไทรที่แบ่งใหม่^(๑)

(๑) พระอธิบายของสมเด็จพระนั่งเกล้า ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ในคำชี้แจงว่าด้วยเรื่อง มูลเหตุแห่งจดหมายหลวงอุดมดัมบัตติ

เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาไทร (ประจักษ์) เข้ามารับราชการเป็นเจ้าเมืองไทรบุรี ตามกำหนดที่แบ่งใหม่ดังกล่าวมาแล้ว เจ้าพระยาไทรตั้งใจปฏิบัติราชการสนองพระเดชพระคุณโดยความส่งบรรดาบ สมควรเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยได้ จึงโปรดให้เจ้าพระยาพระคลังมีหนังสือทบทวนไปยังผู้สำเร็จราชการอินเดียของอังกฤษ ว่าบัดนี้ทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงเจ้าพระยาไทรเก่าเช่นเดิมแล้ว ขอให้ยกเลิกหนังสือสัญญาที่ได้ทำกันไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘ เฉพาะข้อ ๓ อันเกี่ยวข้องกับเรื่องเมืองไทรบุรีนี้เสีย ฝ่ายผู้สำเร็จราชการอินเดียของอังกฤษก็อนุโลมตาม มีข้อความตอนนั้นเล่าไว้ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ เรียบเรียงว่า

ครั้น ณ วันอาทิตย์ เดือน ๑๓ แรม ๑๓ ค่ำนั้น มีจดหมายนำเจ้าเมืองสิงคโปร์ ฝากหนังสือเข้ามาถึงเจ้าพระยาพระคลังฉบับหนึ่ง ใจความว่า ได้รับหนังสือของท่านฉบับหนึ่ง ลงวันพฤหัสบดี เดือน ๑๓ ค่ำ ปีฉลูตรีศก (พ.ศ. ๒๓๘๔) ความในหนังสือนั้นว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดให้เจ้าเมืองไทรคนเก่ากลับคืนมารักษามืองไทรตามเดิม แล้วท่านขอยกหนังสือสัญญาข้อ ๓ ว่าด้วยการเมืองไทรเสีย ข้อ ๓ ข้างเจ้าได้ฝากหนังสือไปถึงเจ้าเมืองบังกาลาแล้ว เจ้าเมืองบังกาลา สั่งให้ข้าพเจ้าทำหนังสือมาถึงท่านว่า ที่จะยกหนังสือสัญญาข้อ ๓ นั้นก็ให้ยกเสีย แต่ให้มีความแทนข้อ ๓ ลงใหม่ว่า อังกฤษสัญญากับไทยว่า อังกฤษไม่ยกได้เมืองไทร และจะไม่ยกไปตี

เมืองไทร แล้วสัญญาว่าจะไม่ให้พวกเจ้าเมืองไทรเก่า ซึ่งเป็นคนร้าย
ทำอันตรายในเมืองไทรและเมืองอื่น ๆ ที่ขึ้นแก่เมืองไทยต่อไปได้ จะไม่
ให้อาศัยอยู่ที่เมืองเกาะหมาก เมืองเประ เมืองสตาอ และเมืองพม่า
ซึ่งเป็นของอังกฤษแห่งใด ๆ คิดจะจัดให้ไปเสียเมืองอื่นที่ไกล ๆ ถ้า
อังกฤษไม่ให้ไปอยู่เมืองอื่นเหมือนอย่างสัญญานี้ ให้ไทยเรียกภาษี
ข้าวเปลือกข้าวสารตามเดิม ข้าพเจ้าได้บอกไปถึงเจ้าเมืองมังกดา ๆ
ก็เห็นชอบด้วยแล้ว ซึ่งโปรดให้เจ้าเมืองไทรเก่ากลับไปอยู่เมืองไทรนั้น
ข้าพเจ้ามีความยินดีนัก หนังสือลงเดือนออกโตเบอร์ คริสต์ศักราช ๑๘๕๒
ตรงกับเดือน ๑๓ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีชวดจตุศก (พ.ศ. ๒๓๙๕)^(๑)

แต่ข้อความที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร ดึงนำมาเล่าไว้
เต็มเต็ง ๆ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสงสัยว่า บางทีความจริง
จะแตกต่างไปอีกอย่างหนึ่ง จึงทรงทักท้วงไว้ว่า

ความปรากฏในหนังสือพระราชพงศาวดาร ฉบับเจ้าพระยา-
ทิพากรวงศ์ว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ยกโทษ
พระราชทานเจ้าพระยาไทร (ประจักษ์) แล้ว โปรดให้เจ้าพระยาพระคลัง
มีหนังสือออกไปถึงเจ้าเมืองสิงคโปร์ ขอบยกเลิกสัญญาข้อ ๓ ใน
ตอนที่ว่า อังกฤษรับสัญญาจะป้องกันไม่ให้พวกเจ้าพระยาไทรเข้ามา
ทำร้ายเมืองไทรบุรี และอังกฤษรับจะเอาตัวเจ้าพระยาไทรไปไว้ที่อื่น
หนังสือสัญญานั้นได้เลิกจริง แต่ข้าพเจ้าสงสัยว่า จะเป็นด้วย

(๑) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ หน้า ๒๖๕

อังกฤษขอเล็ก มิใช่ไทยขอตั้งกล่าวไว้ในพระราชพงศาวดารฉบับ
เจ้าพระยาทิพากรวงศ์(๑)

อเมริกันขอแก้หนังสือสัญญา

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕ ประเทศสหพันธรัฐอเมริกา แต่งให้เอเดมันด์รอสเบิต
เป็นทูตเข้ามาขอทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีและการค้าขาย ได้
ตกลงทำหนังสือสัญญากันเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๗๕ หัวใจ
สำคัญในข้อสัญญาครานั้น ก็คืออเมริกันยอมให้ไทยเก็บค่าปากเรือ
ซึ่งบรรทุกสินค้าเข้ามาขายตามขนาดเรือ คิดเป็นวาละ ๑,๗๐๐ บาท ถ้า
เป็นเรือเปล่า บรรทุกแต่ธัญญาหารเข้ามาหาซื้อสินค้า เก็บวาละ ๑,๕๐๐ บาท
ข้างไทยยอมว่า ถ้าได้เก็บค่าปากเรือเช่นว่าแล้ว จะไม่เก็บภาษีอากร
อย่างอื่นจากสินค้าอีก

“ก็แต่ในสมัยนั้น ทั้งในหลวงและเจ้านายขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อย
ยังประกอบการค้าขาย ตามประเพณีซึ่งมีมาแต่ครั้งกรุงเก่า แต่งเรือ
ของตนเองไปซื้อขายสินค้าถึงนานาประเทศบ้าง เข้าระวางเรือของผู้อื่น
ฝากสินค้าไปมาบ้าง ส่วนการค้าขายของหลวง ยังมีพระคลังสินค้า
สำหรับซื้อขายสินค้าบางอย่าง ซึ่งห้ามมิให้ผู้อื่นซื้อขายเป็นประเพณีมา
พวกอังกฤษและอเมริกันเมื่อมีหนังสือสัญญาแล้ว กล่าวหาว่ารัฐบาล
แย่งค้าขาย และตั้งพระคลังสินค้าเก็บภาษีโดยทางอ้อมไม่ทำตามสัญญา
ฝ่ายข้างไทยว่าไม่ได้ทำผิดสัญญา เพราะพวกพ่อค้าแขกและจีนต้องเสีย

(๑) จดหมายหลวงอุดมสมบัติ ตอนประชุมความท้ายเรื่อง

ภาษีอากรอยู่อย่างเดิม พวกฝรั่งจะขอเปลี่ยนเสียค่าปากเรือแทนภาษี
ก็ได้ ขอมตามใจสมัคร การที่ทำสัญญาเช่นนี้ได้หมายความว่า จะเลิก
การค้าขายของหลวง หรือไม่อนุญาตให้เจ้านายข้าราชการค้าขาย
เป็นข้อห้ามเกยกันดังนี้

ครั้นปีจอ พ.ศ. ๒๓๘๓ รัฐบาลอเมริกัน แต่งให้มิดเตอร์โยเซฟ
บัลเลต์เดีย เป็นทูตเข้ามาขอแก้หนังสือสัญญาที่ได้ทำไว้ ทูตอเมริกัน
มาด้วยเรือรบ มาถึงในเดือน ๕ ต้นปีจอ พ.ศ. ๒๓๘๓ เวลานั้นสมเด็จพระ
เจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ เมื่อยังเป็นเจ้าพระยาพระคลังที่สมุห
พระกลาโหม ลงไปตั้งแกลอยู่ที่เมืองชุมพร พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า-
เจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้สมเด็จพระเจ้าบรมมหาพิชัยญาติ เมื่อยังเป็น
ที่พระยาศรีพัฒน์ เป็นผู้รับทูตแทนเจ้าพระยาพระคลัง ได้จัดการรับ
ทูตอเมริกันตามแบบอย่างราชทูตที่มาก่อน แต่โยเซฟบัลเลต์เดีย
ไม่ถนัดพิธีการทูต ความประพฤติก่อเหตุวิวาทกับทูตที่เคยมา
แต่ก่อน พอพุดจากับไทยเพียงข้อที่จะขอเช่าเฝ้า ก็เกิดเป็นปากเสียง
เกยแย้งกัน บัลเลต์เดียเกิดโทสะ ก็กลับไปในเดือน ๖ ปีจอ หาสำเริง
ประโยชน์ที่เขาจะมาควานนั้นไม่ รายงานที่จัดรับบัลเลต์เดียและที่ได้พุดจา
ว่ากล่าวกันประการใด แฉงอยู่ในจดหมายเหตุ^(๑) ซึ่งพิมพ์ไว้ดังนี้

(๑) พระอธิบายของสมเด็จพระเจ้าบรมมหาพิชัยญาติว่า ราชานุภาพ ใน
คำนำหนังสือจดหมายเหตุเรื่อง ทูตอเมริกันเข้ามาในรัชกาลที่ ๓

จดหมายเหตุเรื่องบัลเลศเตียทูตอเมริกัน
เข้ามาในรัชกาลที่ ๓ เมื่อบจอ พ.ศ. ๒๓๕๓

ณ วันขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๕ จุลศักราช ๑๒๑๒ บจอโทศก กำปั่นไฟ
ทำด้วยเหล็ก กระปัด้นออกเล็ดถ่อหนึ่งชื่อเจ้าเมืองสิงห์โปรา กับหนึ่งชื่อ
เซอร์เซมส์บรูก เข้ามาตั้งที่เมืองสมุทรปราการ แล้วกำปั่นไฟกระปัด้น
ออกเล็ดกลับไป ณ วันขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๕ เพลาใกล้รุ่ง รุ่งขึ้น ณ วัน
ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ คอยนอกเข้ามาแจ้งว่า เห็นกำปั่นรบใหญ่ ๓ ลำ
เข้ามาทอดอยู่นอกสันดอนหน้าลัดลำ ๑ แต่ตั้งเกตุดูเหมือนว่าจะเป็นกำปั่นรบ
ชาติอเมริกัน

เพลาณันตมเด็จพระบรมมหาอนุชาธิราช เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศ
รังสรรค์ พระนายโดยฉนวนก ยังอยู่ที่เมืองสมุทรปราการ จึงมีรับสั่ง
จัดให้ขุนปริชาชาญสมุทรพูดภาษาอังกฤษได้ กับคนชาวกร ๖ คน
ชื่อศรีระญวนยาว & วาออกไปที่กำปั่น ขุนปริชาชาญสมุทรกลับเข้า
มาแจ้งว่า ไปถึงกำปั่นรบ กำมะโตะรหิต แจ้งว่ากำปั่นชื่อวาแประโมต
ยาว ๒๖ วา ปากกว้าง ๖ วา คืบ กินน้ำลึก ๑๑ ศอก คนในลำกำปั่น
ชาติอเมริกัน กำมะโตะรหิต ๑ กาเลศเตีย ทูต ๑ ดิศมิต กระปัด้น ๑
นายทหาร ๑๗ ตันหนลุดเรือ ๑๘๖ รวม ๒๑๖ คน จีนคนใช้ & คน
รวม ๒๒๐ คน มีปืนลำหรวบดำ ปืนโม่ขยาย & ศอกเคษ์ กระสุน ๘ นิ้ว
๑๘ กระบอก ปืนโม่ขยาย & ศอกเคษ์ กระสุน ๑๐ นิ้ว & กระบอก
รวม ๒๒ กระบอก มาแต่เมืองอเมริกัน ไปเมืองจีนแล้วกลับมาเมือง
สิงห์โปรา แต่มาอยู่ที่เมืองจีนกับเมืองสิงห์โปราประมาณ ๕ ปีเศษ

มีหนังสือเปรดิเคนต์เจ้าเมืองอเมริกันมา^(๑) ให้มาเดสเดย์เป็นทูตไปทำ
หนังสือสัญญาการค้าขายกับเมืองญวน ไปเข้าอยู่ที่อ่าวตุน ๓๐ วัน
หาพบปะชนนางญวนไม่ ผากแต่หนังสือไว้ แล้วใช้ไปมาจากอ่าวตุน
๘ วันถึงที่นอกด่านคอนนาตัก ๕ วา ชุนนางในกำปั่นฝากหนังสือเข้ามา
ถึงพระนายไวยวรรณฉบับหนึ่ง แปลได้ความในหนังสือว่า หนังสือ
กำมะโคอริทิตชุนนางนายทหารกำปั่นรบอเมริกัน บอกมายังพระนาย
ไวยวรรณให้แจ้งว่า เปรดิเคนต์เจ้าเมืองอเมริกันแต่งให้มาเดสเดย์เป็น
ทูตเข้ามา ณ กรุงศรีอยุธยา ขอให้พระนายไวยวรรณจัดเรือที่สมควร
ไปรับทูตเข้ามา ถ้าพระนายไวยวรรณพบกับทูตที่เข้ามาแล้วก็ให้รับ
โดยดี ด้วยคนนั้นเป็นชุนนางผู้ใหญ่มิใช่เป็นคนน้อย และเขาจะใคร่
ทราบถึงความไข้ที่กรุงฯ กับเมืองสมุทรปราการเป็นอย่างไบบ้าง ขอให้
เขียนหนังสือออกไปให้ทราบความก่อน มีความมาในหนังสือแต่
เท่านั้น พระนายไวยวรรณ พระยาสุรเสนา พระยาโชฎิกราชเศรษฐี
พระยาราชวงศ์วรศักดิ์ พระยาวิเศษศักดิ์ฯ แจ้งความแจ้งบอกขึ้นมา ณ
กรุงเทพฯ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานจัดเรือรบไล่ดัดมีเส้าไปเก้ง
ทั้งปากทรงทอง พลแฉวไล่เลื้อยแดงหมวกแดงดั่งลงไปให้ แล้วสั่งให้
ปลุกเรือรบทุก เรือใหญ่ ๕ ห้องเฉลี่ยรอบหลังหนึ่ง โรงครัว ๓ ห้อง
หลังหนึ่ง โรงพักคนไข้ ๓ ห้องหลังหนึ่ง ที่หน้าวัดประยวรงค์อาวาส
ให้เจ้าพนักงานจัดสิ่งของไปเตรียมไว้ ณ โรงพักฝรั่งให้พร้อม สำหรับ
ทูตจะได้อยู่ แจ้งอยู่ในหมายรับสั่งนั้นแล้ว

(๑) คือประธานาธิบดีชอเตเลอ

ครั้น ณ วันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๕ เพลาเช้า พระนายไวยวรนาถ พระยาสุรเสนา พระยาโชฎิกกราชเศรษฐี พระยาราชวังสรรค์ พระยาวิเศษศักดิ์ฯ ซึ่งลงไปรักษาเมืองสมุทรปราการบอกชนมาถึงกรุงเทพ ฯ ว่าทูตนั้นจะให้ส่งชนมาเมื่อไร พระยาพิพัฒน์โกษาตอบลงไปว่า เพลาบ่ายติดการพระศพพระเจ้าลูกยาเธออยู่^(๑) ให้งดไว้ถึง ณ วันแรม ๗ ค่ำ เดือน ๕ ถัดการพระศพแล้วจึงให้ส่งทูตขึ้นไป แต่พระนายไวยวรนาถให้ขึ้นไปคิดราชการ ณ กรุงเทพ ฯ แล้วจึงให้กลับลงมา

ครั้นถึง ณ วันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๕ เพลากลางวัน พระนายไวยวรนาถ พระยาสุรเสนา พระยาโชฎิกกราชเศรษฐี พระยาราชวังสรรค์ พระยาวิเศษศักดิ์ฯ จึงจัดให้หลวงยกกระบัตร หลวงอาจณรังค์ หลวงอุดมสรเดช เจ้ากรมทหารปืน หลวงฤทธิศิริเดช ฝรั่งแม่นปืน ตามฝรั่ง ๒ คน ซึ่งเรือรบได้ลัดที่ส่งลงไปดำ ๑ กับเรือแจวรายยาว ๑๑ วา ๑๒ วา ๒ ลำ คนแจวลำละ ๔๐ คน ๕๐ คน ได้เรือแดงหมวกแดงมีธงทวนปักออกไปรับทูตที่กำปั่นโยธะพบาเลศเดียวทูต ๑ มิดฉนวนรียหมอดิน ๑ คนใช้ ๑ ลงจากกำปั่นมาลงเรือที่ไปรับ เรือออกจากกำปั่น กำมะโตอรหิต ไหยังปืนส่งทูต ๒๓ นัด ณ วันแรม ๖ ค่ำ เดือน ๕ เพลาเช้า ๓ โมงเรือซึ่งไปรับทูตเข้ามาถึงเมืองสมุทรปราการ ไหยังปืนบ่อนผีเสื้อสมุทร

(๑) พระเจ้าลูกยาเธอสิ้นพระชนม์เมื่อประภา พ.ศ. ๒๓๘๒ รวม ๔ พระองค์ คือ พระองค์เจ้าหญิงเกศณี ๑ พระองค์เจ้าหญิงพวงแก้ว ๑ พระองค์เจ้าชายเนติวงศ์ ๑ พระองค์เจ้าชายจินดา ๑

รับทูต ๒๓ นั้ด พระยาวิเศษสังความทำกับชาวของกินอย่างฝรั่งเลี้ยงทูต
ที่ศาลากลางเมืองสมุทรปราการ แล้วส่งทูตเข้ามาถึงเมืองนครเขื่อนขันธ์
เพลาบ่าย เจ้าเมืองกรมการได้รับเลี้ยงทูต เอาของมาทักทูต พัก
ที่ศาลากลางเมืองนครเขื่อนขันธ์ แล้วส่งทูตขึ้นมาถึงกรุงเทพฯ ๗ ๕ ๕ ๕
เรือนปลูกด้วยไม้หนาดประยูรวงศ์อาวาด

ณ วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๕ เพลาเช้า จัดให้พระยาวิเศษสังความ
จางวางทหารแม่นปืน ๓ หลวงอุดมสรเดช เจ้ากรมทหารแม่นปืน ๓
หลวงฤทธิ์ดำรง เจ้ากรมทหารแม่นปืน ๓ แต่งตัวโอโง่งงไปด้วย
รับทูตขึ้นเรือนพัก แล้วส่งให้พระยาวิเศษสังความฝรั่ง เบิกเอาเงิน
เจ้าภาษีกรมท่าพระคลังสินค้า จัดพวกครัวฝรั่งมาอยู่สำหรับทำกับข้าว
ของกินอย่างฝรั่งเลี้ยงทูตกว่าทูตจะกลับไป

ครั้น ณ วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๕ บาเด็คเตียทำหนังสือให้ตาม
มาสั่งให้พระนายไวยวรนาถฉบับหนึ่งในหนังสือว่า หนังสือมีศบา-
เด็คเตียฝากมาถึงคุณพระนายไวยวรนาถ จะใคร่ให้ท่านทราบความว่า
เจ้าแผ่นดินเมืองอเมริกันส่งข้าพเจ้าให้ถือหนังสือของเจ้าแผ่นดินนั้น มา
ถวายแก่ท่านผู้เป็นกษัตริย์ในเมืองไทย ข้าพเจ้าขอให้ได้ช่องได้โอกาส
จะได้หารือปรึกษาเกี่ยวกับขนนางผู้ใหญ่อันตั้งเป็นพระที่ว่ากล่าว จะได้
เอาหนังสือเขาดถวายตามรับสั่ง อันจะได้ช่องนงเยาว์จึงดี หนังสือ
มา ณ วันศุกร์ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๕ ปีจอโทศก พระนายไวยวรนาถ
ทำหนังสือตอบไปให้บาเด็คเตียฉบับหนึ่งว่า หนังสือพระนายไวยวรนาถ
หัวหมันมหาดเล็ก มายังมีศโยเตฟบาเด็คเตีย ด้วยมีหนังสือ

มาถึงเราจนได้แจ่มแจ้งแล้ว ได้นำเอาความขมกราบเรียนแต่ท่านเสนาบดี
ผู้ใหญ่ เสนาบดีผู้ใหญ่ว่า ครึ่งก่อนนิกศดาโคมิโคดาอเมริกาเจ้าเมือง
อเมริกันให้เอตแมนรอเบตซุนนาง เป็นทูตเข้ามาขอทำหนังสือสัญญา
เป็นทางไมตรี จะให้ลูกค้าชาวอเมริกันเข้ามาค้าขาย ณ กรุงฯ ท่าน
เสนาบดีผู้ใหญ่มีความยินดี จึงพร้อมกันทำหนังสือสัญญากับเอตแมน-
รอเบตเป็นไมตรีทางค้าขาย เอตแมนรอเบตได้เอาหนังสือสัญญาออก
ไปปิดตราเจ้าเมืองอเมริกันมาในหนังสือสัญญาแล้ว ว่าซุนนางผู้ใหญ่
ผู้น้อย ณ เมืองอเมริกันก็เห็นดีพร้อมกัน ได้ปิดตราสำหรับเมืองมาท
ตันหนังสือสัญญาอีกดวงหนึ่ง ท่านเสนาบดีผู้ใหญ่ ณ กรุงฯ และซุนนาง
ผู้ใหญ่ ณ เมืองอเมริกัน ก็เห็นดีพร้อมกันทั้งสองฝ่าย แล้วทางไมตรี
กรุงฯ กับเมืองอเมริกันก็สันติกันจนทุกวันนี้ ซึ่งบาเล็คเตียเข้ามาครอง
จะเล่าเหตุผลของ ฯ ในสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวนั้น ยังไม่ควรก่อน
จะว่าด้วยการซื้อขายประเภทใด ก็ให้มาพูดจากันกับท่านเสนาบดีผู้ใหญ่
โดยฉันทางไมตรีเถิด หนังสือมา ณ วันศุกร์ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๕ ปีจอ
โทศก แล้วท่านเสนาบดีจึงให้ดามมาบอกกับทูตว่า เป็นอย่างธรรมเนียม
มาแต่ก่อน ทูตมาถึงที่พักแล้ว ให้จัดเรือมารับหนังสือไปแปล รู้ความ
แล้วจึงได้นำทูตเข้าเฝ้า ณ วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๕ เพลาเที่ยงจะให้เรือ
ลงมารับหนังสือ บาเล็คเตียก็ยอม ท่านเสนาบดีจึงตั้งให้เจ้าพนักงาน
จัดแจงเรือไว้จะมารับหนังสือพร้อมแล้ว

ครั้นรุ่งขึ้นเพลาเช้า บาเล็คเตียให้มหัชนนารัหมอมะตุนมาบอกว่า
มีหนังสือมา ๒ ฉบับ ๆ หนึ่งเป็นหนังสือเปเรดิเคนต์เจ้าแผ่นดินอเมริกัน

มาถวายในสัปดาห์พระพุทธรเจ้าอยู่หัว ณ กรุงฯ เมื่อทูตเข้าเฝ้าทูตตะของฯ แล้ว จึงจะเอาหนังสือถวายในสัปดาห์พระพุทธรเจ้าอยู่หัว อีกฉบับหนึ่ง เป็นหนังสือเปรตเตนต์ มีมาสำหรับตักทูต ไม่ได้มีมาถึงผู้ใด จะให้ไปรับนั้นไม่ได้ การซึ่งจัดเรือไว้จะให้ไปรับหนังสือก็หาได้ไปรับไม่ ด้วย ครั้นนั้นเจ้าพระยาพระคลังว่าที่สมุหพระกลาโหม^(๑)หาอยู่ไม่ ออกไปราชการลักเลขหัวเมืองฝ่ายตะวันตก จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา^(๒)จางวางพระคลังสินค้ารับทูตแทน

ครั้น ณ วันแรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ปีจอโทศก เพลาบ่าย ๓ โมงเศษ ท่านพระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา ๑ พระยาราชสุภาวดี ๑ พระยาศูรเสนา ๑ พระพิพัฒน์โกษา ๑ พระยาจุฬาราชมนตรี ๑ พระยาเพชรบูรณ์ ๑ พระยาสวรรค์วาร ๑ พระมหามนตรี ๑ พระสุริยภักดี ๑ พระนายไวยวรนาถ ๑ พระนรินทรเสนี ๑ จมื่นราชามาตย์ ๑ รวม ๑๒ คน ข้าราชการ ณ กรุงฯ และหัวเมือง พร้อมกันที่บ้านพระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษาเป็นอันมาก ให้เขาเรือเก๋งทั้งบรรจจุพลพายให้ครบกระทง ไปรับโย่งฟ้าเตี้ยเตี้ยที่เรือนพัก ครั้นเรือทูตมาถึงบ้านท่านพระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา ฯ ให้พระยาพิเศษส่งความจางวางทหารปืนใหญ่ หาดองฉมสุรเดช หาดองฤทธิ์จำแดง เจ้ากรม แต่งตัวโอ้อวด กับเจ้ากรมปลัดกรมนายทหาร ๘ คน ลงไปรับทูตที่สะพานตามธรรมเนียมฝรั่ง ขุนนางไทยนั้นพร้อมกันที่รับแขกรับตามธรรมเนียม

(๑) คือ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ฯ ในรัชกาลที่ ๔.

(๒) คือ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ ฯ ในรัชกาลที่ ๔.

โยเดฟบาเลศเตียทูตชนจากเรือ เขามีชนนารัหมอดมีทบตรเจียง มี-
 ชนนารัหมอยอนซึ่งอยู่ทกรุง ฯ แต่ก่อน ถือหีบราชดำรัสเจ้าแผ่นดินเมือง
 อเมริกันมามีหนังสือ ถือรวมของโยเดฟบาเลศเตียหนึ่งรักแร้วคนหนึ่ง
 เดินทางลงชนไปบนหน่อง แต่มีชนนารัหมอดมี มีชนนารัหมอยอน
 มีชนนารัหมอมะตุณ มาคอยอยู่ก่อนแล้ว ครั้นโยเดฟบาเลศเตียมาถึง
 ที่ประชุมแล้ว ก็นั่งบนเก้าอี้ข้างคต มีชนนารัหมอดมีนั่งถัดลงมากับ
 มีชนนารัหมอยอน มีชนนารัหมอมะตุณ ซึ่งอยู่ ณ กรุง ฯ ก็นั่งเป็น
 ลำดับถัด ๆ กันลงมา ท่านเสนาบดีปราชัยกับโยเดฟบาเลศเตียทูตว่า
 บาเลศเตียมาทางทะเลดบายอยู่หรือ มาแต่เมืองอเมริกันเมื่อไร บาเลศ-
 เตียตอบว่ามาแต่เมืองอเมริกันเมื่อ ณ เดือน ๓๐ ปีระกาเอกคก มาตาม
 ทางดบายอยู่ จึงถามว่ามาแต่เมืองอเมริกัน มาจากบ้านด่านหรือมาจากบ้าน
 ลำไค บาเลศเตียบอกว่ามาแต่เมืองอเมริกัน มาจากบ้านไฟลำหนึ่ง มาลง
 ที่บ้านด่านที่เมืองกวางตุ้ง จึงถามว่ามาอยู่ที่นี่เมืองกวางตุ้งนานอยู่หรือ
 บาเลศเตียตอบว่าอยู่ที่นี่เมืองกวางตุ้ง ๓ เดือน จึงถามว่ามาแต่เมือง
 กวางตุ้งเมื่อเดือนไร มาแะที่ไหนบ้าง หรือเข้ามากรุง ฯ ที่เดียว
 บาเลศเตียตอบว่า ตามอยู่อย่างนี้โดยการเพลา บาเลศเตียจึงชักหนังสือ
 เขียนอักษรไทยใช้กระดาศฝรั่งเห็นมาในกลีบเสื้อตั้งให้ว่า ให้ดูความ
 ในหนังสือนั้นเถิด

ความในหนังสือนั้นว่า ท่านโยเดฟบาเลศเตียราชทูตอเมริกันมา
 ถึงท่านเสนาบดีผู้ใหญ่ให้ทราบ ด้วยว่าข้าพเจ้าได้รับคำสั่งเจ้าแผ่นดิน
 อเมริกัน แล้วถือราชดำรัสเข้ามาถวาย และข้าพเจ้าปวารณาจะหา

ห้องโถงใต้ที่จะเอาราชดำเนินเข้าถวาย ตามคำสั่งเจ้าอเมริกัน และเมื่อถวายราชดำเนินของเจ้าอเมริกันแล้ว จะใคร่เอาหนังสือข้าพเจ้าแต่งไว้ฉบับหนึ่ง ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวคราวเมื่อยังเสวยอยู่นั้น หนังสือแปลพอเป็นใจความเป็นภาษาไทยแล้ว เพื่อท่านจะได้ทราบหนังสือทำ ณ วันอังคาร แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ปีจอโทศก

(พระยาศรีพัฒนรัตนราชโกษา) จึงว่า อย่างธรรมเนียมกรุงฯ ที่จะเอาหนังสือเข้าไปถวายสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวดังว่านั้นไม่ควร จะพุดจาการสิ่งใดให้พุดกับเสนาบดีให้รู้ความก่อน เสนาบดีทั้งปวงก็รักใคร่กับชาติอเมริกันเป็นอันมาก ความจะพุดจากันประการใดก็จะได้พุดจากันไปตามการ ให้สมควรกับที่เป็นไมตรีอันสนิทกัน

บาทศเดียดตอบว่า จะเอาหนังสือให้กับเสนาบดีนั้นไม่ได้ จะขอเฝ้าเอาหนังสือฉบับถวายสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก่อน ให้ถูกกับในหนังสือเจ้าแผ่นดินเมืองอเมริกัน ซึ่งมีเข้ามาถวายสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จะโปรดฯ ให้ขุนนางคนใดพุดการอันนั้น จึงจะได้พุดความต่อไป

(พระยาศรีพัฒนรัตนราชโกษา) จึงว่า กรุงฯ กับเมืองอเมริกันแต่ก่อนมากยังหาเคยรู้จักอย่างธรรมเนียมบ้านเมืองกันไม่ทั้งต้องฝ่ายเมื่อมีมะโรงจตุลาคศศักราชฝรั่ง ๑๘๓๓ ปี (พ.ศ. ๒๓๗๖) เอดแมนรอบเตถือหนังสืออันเรียกสอนเจ้าเมืองอเมริกันเข้ามาขอทำหนังสือสัญญาทางการค้าขาย หนังสือซึ่งเจ้าเมืองอเมริกันมีเข้ามาปิดตราประจำผนึกเป็นสำคัญเข้ามา ท่านเสนาบดีได้จัดเรือกันยารับหนังสือมาแปลได้ความแล้ว จึงพาเอดแมนรอบเตเข้ามาเฝ้าทูลละอองฯ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวแล้ว

ท่านเดนาบดักจึงทำหนังสือสัญญาทางค้าขายกับชาติอเมริกัน เฮดแมน-
 รอบเขตพาเอาหนังสือสัญญานี้ออกไปปิดตราเจ้าเมืองอเมริกัน ครั้นเมื่อออก
 อัฐก ศักราชฝรั่ง ๑๘๓๗ ปี (พ.ศ. ๒๓๘๐) เฮดแมนรอบเขตกับขุนนาง
 หลายคนเอาหนังสือสัญญาเข้ามาตั้ง แล้วว่าขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยในเมือง
 อเมริกัน มีความยินดีพร้อมกัน จึงได้ปิดตราเจ้าเมืองอเมริกันลงใน
 หนังสือดวงหนึ่ง ปิดตราสำหรับเมืองผูกมาในหนังสือสัญญาอีกดวงหนึ่ง
 ท่านเดนาบดักได้จัดแจงเรือดีเรียนทองไปรับหนังสือสัญญากรุง ฯ กับ
 ชาติอเมริกัน จึงได้เป็นไมตรีฉันท์กันมาที่กรุง ฯ จึงได้ถือเอาหนังสือ
 สัญญากันอย่างเฮดแมนรอบเขตเข้ามา ๒ ครั้งเป็นธรรมเนียมมาจนทุกวันนี้
 บาเด็คเคยเข้ามาครองนาวาถหนังสือเจ้าเมืองอเมริกันเข้ามา เราได้
 จัดแจงเรือจะให้ไปรับหนังสือ ให้เป็นยศเป็นเกียรติในเจ้าเมืองอเมริกัน
 เหมือนครั้งเฮดแมนรอบเขตเข้ามาด้วย สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวรักใคร่
 ในเจ้าเมืองอเมริกันมาก จะให้ไมตรียืนยาวสืบไป บาเด็คเคยว่า
 มีหนังสือเข้ามาว่า ๒ ฉบับ ๆ หนึ่งว่าเป็นหนังสือสำหรับตัวเจ้าเมือง
 อเมริกัน ให้มาให้คนทงป่องรู้ว่าบาเด็คเคยเป็นทูตเมืองอเมริกันฉบับหนึ่ง
 ต่อบาเด็คเคยได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงจะถวาย ไม่สั่งให้
 ผิดอย่างธรรมเนียมเมื่อครั้งเฮดแมนรอบเขตมาทำอย่างธรรมเนียมไว้แต่
 ก่อน บาเด็คเคยจึงเอาหนังสือคัดออกให้ดูดวงตรา

(พระยาศรีพิพัฒน์ ฯ) จึงตอบว่า ตราซึ่งปิดมาในหนังสืออื่น
 เราไม่สงสัย เราสงสัยอยู่แต่ว่า ตราไม้ปิดประจำฉนั้น จะมาเขียนเอา
 อย่างไรเขียนได้ผิดกับอย่างที่เคยมาแต่ก่อน

บาเลศเตยตอบว่า เจ้าเมืองอเมริกันเปลี่ยนกันมาหลายคนแล้ว
เดี๋ยวเจ้าเมืองอเมริกันจะมีหนังสือไปถึงเจ้าเมืองฝรั่งเศส เมืองอังกฤษ
ก็มีไปอย่างนี้ มอบกุญแจหีบหนังสือให้ผู้ถือหนังสือไปแล้วก็หาได้ปิด
ตราประจำฉีกไม่

(พระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา) จึงว่า ซึ่งมีหนังสือไปถึง
เจ้าเมืองฝรั่งเศส เจ้าเมืองอังกฤษ ได้หีบฉีกกุญแจไปไม่ปิดตรารั้ง
เราไม่รู้ เราถืออย่างธรรมเนียมครั้งเอดแมนรอเบตเข้ามาทำหนังสือ
สัญญาครั้งนั้น มีหนังสือปิดตราประจำฉีกเข้ามาด้วยเป็นสำคัญ
หนังสือเข้ามาครั้งนั้นว่าเป็นหนังสือเจ้าเมืองอเมริกัน ไม่ประจำฉีกผิด
กับเมื่อครั้งเอดแมนรอเบตเข้ามา จะเชื่อฟังยังไม่ได้ ที่กรุง ฯ เราถือ
พระ (พุทธคำดนา) ได้พูดจาสัญญาเป็นธรรมเนียมลงแล้ว ถึงจะนานไป
สักเท่าใด ๆ ก็กลับธรรมเนียมไม่ได้

บาเลศเตยตอบว่า หนังสือเจ้าเมืองอเมริกันเข้ามาครั้งนั้นจะรับ
หรือไม่รับ

(พระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา) จึงว่า หนังสือนั้นจะส่งให้
ก็จจะรับ แต่ที่จะให้เฝ้าสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวนั้นไม่ได้ ด้วยผิด
ธรรมเนียมกรุง ฯ อยู่

บาเลศเตยก็ลุกจากเก้าอี้ยืนขึ้นแล้วจึงว่า ถ้าไม่รับหนังสือแล้ว
จะไปบอกเจ้าเมืองอเมริกัน เขาจะคิดอย่างไรไม่รู้ด้วย หันหน้าออก
เดินไปประมาณ ๕ ศอก ๖ ศอก แล้วกลับเข้ามาถามว่า จะรับหนังสือ
หรือไม่รับ

(พระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา) จึงว่า หนังสือให้ไว้ก็จ้ะรับ
แต่ความในหนังสือสัญญาข้อ ๘ มีอยู่ว่า ชาตินอเมริกันเข้ามา ณ กรุง ฯ
ก็ให้ทำตามอย่างธรรมเนียมกรุง ฯ บาเลศเตียพูดให้ผิดอย่างธรรมเนียม
กรุง ฯ ไปดังนี้จะให้เขาเฝ้าไม่ได้

บาเลศเตียจึงว่ากับพวกหมอออเมริกันว่า ให้หมอออยู่เถิดข้าจะไป
แล้วบาเลศเตียก็ลงเรือไปโดยกำลังโทโส

ครั้น ณ วันแรม ๓๓ ค่ำ เดือน ๕ โยเลเฟบาเลศเตียทูลทำหนังสือ
มายื่นอีก ความในหนังสือทูลบาเลศเตียย่นนว่า มิใช่โยเลเฟบาเลศเตีย
ผู้เป็นราชทูตรับใช้แต่เจ้าแผ่นดินอเมริกันทั้ง ๓๐ เมืองที่เข้ากันเป็นเมือง
เดียว จะให้ถวราชสาส์นมาถึงเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ล้นพ้นพิภพอาเซียทิศ
ตะวันออกเฉียงใต้ มีมหานครศรีอยุธยาเป็นต้น เมื่อพิจารณาแล้ว
ก็เห็นควรที่จะแต่งหนังสือไปมาเรียนท่านเจ้าคณะศรีพิพัฒน์ ฯ ด้วยความ
ว่า เพลาเวลานเมื่อข้าพเจ้าไปอยู่ที่หอเฝ้าเจ้าคุณ มีขุนนางเป็นอันคับ
อยู่พร้อมมีเจ้าคุณเป็นใหญ่ ข้าพเจ้าได้เข้าใจว่า พระที่ประชุมกันนั้น
เป็นที่จะได้ปรึกษาด้วยการเอาราชสาส์นซึ่งข้าพเจ้าถวมา ถวายแก่ท่าน
ผู้เป็นกษัตริย์ในมหานครศรีอยุธยา เมื่อแรกเดิมเจ้าคุณได้ถาม
ข้าพเจ้าว่าด้วยออกมาจากเมืองอเมริกันเมื่อไร ข้าพเจ้าเห็นว่าคำถาม
ดังนี้มิได้เข้าใจในเรื่องความ อันเป็นเหตุให้ประชุมกัน แต่จะได้ตอบ
ให้ท่านทราบด้วยดี ท่านจึงได้ถามข้าพเจ้าต่อไปว่า ครั้นออกจาก
เมืองจนแล้วได้ไปแะที่เมืองอันบ้างหรือไม่ คำถามอันนี้ข้าพเจ้ามิได้
ควรจะตอบประการใด ด้วยพระที่ประชุมกันเป็นที่ปรึกษาด้วยการ
ถวราชสาส์น ข้าพเจ้าจึงนำหนังสือที่แปลเป็นภาษาไทยแล้วส่งให้แก่

เจ้าคุณให้ทราบ เมื่อเจ้าคุณได้อ่านหนังสือนั้นแล้วท่านได้ตามข้าพเจ้า
 ว่า หนังสือที่กล่าวนั้นเป็นอย่างไร จึงเรียกว่าเป็นราชดำรัส ข้าพเจ้า
 ได้ตอบว่าหนังสือพระราชดำรัสนั้นได้แปลเป็นภาษาไทย และคุณพระ
 นายไวยวรนาถได้รับฉบับหนึ่งเป็น ๔ วัน ๕ วันแล้ว คุณพระนายไวย
 วรนาถอยู่ที่ประชุมก็ว่าได้ด้วยความนี้ เจ้าคุณยังได้ว่าหนังสือราช-
 ดำรัสนั้นไม่มีตราดำหรือแผ่นดินเป็นสำคัญ ท่านยังมิได้เห็นหนังสือ
 ข้าพเจ้าจึงได้ชี้หีบอันเป็นทองคำเอาหนังสือพระราชดำรัสน์ออกมาส
 ให้เห็นว่า มีตราดวงดำหรือแผ่นดินอเมริกันติดไว้ตามธรรมเนียม
 เจ้าคุณก็ได้ว่าต่อไปว่า กระดาษอันห่อพระราชดำรัสนั้น มิได้ผูกตาม
 อย่างแต่ก่อน ข้าพเจ้าได้ตอบว่า ราชดำรัสได้รักษาไว้ในหีบทำด้วย
 ไม้จันทร์ มีกุญแจทั้งลูกเป็นทอง ตามอย่างที่ถวายราชดำรัสแก่มหา
 ราชครูเจ้าปลกั้ง อันได้รักษาดังนี้ก็เป็นด้วยหวังจะให้เป็นที่เกียรติยศ
 แก่ราชครูแห่งมหานครนเป็นอย่างไร เจ้าคุณได้อ้างว่า ด้วยอย่าง
 ธรรมเนียมคราวมีศัรวเบตเถียรราชดำรัสมา ข้าพเจ้าได้ตอบว่า ข้าพเจ้า
 มิได้มีซองจะรับด้วยธรรมเนียมของมีศัรวเบตไปทั่ว ไม่เป็นข้อใหญ่ ที่อน
 มิได้ถือ เมื่อเจ้าคุณว่าด้วยอย่างธรรมเนียมคราวมีศัรวเบตมาเป็น
 อันมากแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้ถามว่า วันข้าพเจ้าจะได้โอกาสถวายพระ-
 ราชดำรัสตามรับสั่ง เสนาบดีผู้ใหญ่จะยอมหรือมิยอมเป็นประการใด
 เจ้าคุณได้บอกความว่าด้วยความคราวมีศัรวเบตเถียรราชดำรัสมา ข้าพเจ้า
 ได้ถามอีกว่า อันข้าพเจ้าจะได้เข้าเฝ้าถวายราชดำรัสจะได้หรือมิได้
 เจ้าคุณได้กล่าววว่า เสนาบดีจะรับหนังสือราชดำรัส และครั้นได้ปรึกษา

กันจะจัดแจงตามสมควร ข้าพเจ้าจึงได้ว่า ถ้าเสนาบดีทั้งปวงจะรับ
 หนึ่งสี่๐ และครั้นพิจารณาปรึกษากันแล้ว จึงจะคนให้แก่ข้าพเจ้า
 และข้าพเจ้าจะได้ถวายตามรับสั่ง ข้าพเจ้าจะเอาหนึ่งสี่๐มอบให้แก่เสนาบดี
 ไฉนได้ชัด เมื่อข้าพเจ้าว่าดังนี้ไม่มีผู้ใดตอบประการใด ข้าพเจ้าเห็นว่า
 เสนาบดีผู้ใหญ่มิยอมให้เอาพระราชดำล้นถวายตามรับสั่ง ข้าพเจ้าจึง
 ได้ลุกขึ้นจากที่นั่งและได้ว่า อันมิยอมให้รับราชดำล้นเป็นการประมาท
 ต่อท่านผู้เป็นเจ้าแผ่นดินอเมริกันทั้ง ๓๐ เมืองที่เขาขึ้นเป็นเมืองเดียว
 การประมาทนั้นเป็นข้อใหญ่ เจ้าแผ่นดินนั้นแต่งหนึ่งสี่๐ราชดำล้นให้
 จำเริญพระราชไมตรี ตีตราสำหรับแผ่นดินลงข้อด้วยลายมือของตน
 ตั้งข้าพเจ้าเป็นทูตถือราชดำล้นมาในกำปั้นหลวงใช้ข้างอเมริกัน มาทาง
 ไกลสุดแผ่นดิน มาแต่เมืองอันเป็นเมืองใหญ่ อันเสนาบดีมิยอมให้
 เอาราชดำล้นถวายแก่ท่านผู้เป็นกษัตริย์ในมหานครนั้น เป็นข้อขัดต่อ
 เมืองอเมริกันโดยมาก จะบังเกิดเหตุเป็นประการใดข้าพเจ้าจะว่ามิได้
 ครั้นข้าพเจ้าได้ว่าดังนี้แล้ว ข้าพเจ้าได้ก้มหน้าคำนับเจ้าคุณกับขุนนาง
 ทั้งหมดแล้วถอยออกมาถึงท่อย

ท่านนรราชทูตจะใคร่ว่าด้วยข้อที่เจ้าคุณได้ถาม ด้วยความอันมียู่
 ในราชดำล้นแห่งเจ้าเมืองอเมริกัน ถ้าเจ้าคุณเข้าใจว่าหนึ่งสี่๐
 ราชดำล้นนั้นผิดแล้ว ที่ไหนเจ้าคุณจะได้เห็นว่าราชการ ทูตได้รู้จัก
 ความในหนึ่งสี่๐อันผิดแล้ว แต่ครั้นออกมาดูเห็นว่าตีตราหลวง
 เป็นปรากฏแก่ตาอยู่แล้ว ท่านจึงอ้างเอาเหตุว่า เมื่อมีศรัทธา
 ราชดำล้นติดมืออยู่เป็นเหมือนหนึ่งท่านจะก่อก่อกุให้รับราชดำล้นได้

ที่มีให้ถวายราชสาส์นแห่งเจ้าแผ่นดินอเมริกันตามรับสั่ง จะเป็นเหตุให้
อัปยศแด่ขอเดชะท่านน้ามิได้ ราชทูตได้จ้างคนจีนคนหนึ่งจะให้เขียน
หนังสือ ครนคนจีนนั้นช่นบกแล้ว พวกขุนนางให้พาเอาจีนคนนั้น
ไปบ้านของขุนนางผู้ใหญ่ ให้ซักถามด้วยเหตุทั้งปวงของราชทูตตั้งแต่
ออกจากเมืองจีนจนถึงเมืองนี้ ครนได้ความแฉะกจเขียนไว้ต่อหน้า
ขุนนางผู้ใหญ่ อันทำดังนี้ต่อราชทูตมาจากเมืองอันเป็นไมตรีกัน เป็น
การผิดการเคืองมากนัก ท่านไม่ได้ต้องการจะแก้โทษเสีย

อนึ่ง ราชทูตนั้นก็เสียใจว่าได้อยู่ที่ ๘ วันมาแล้ว และขุนนาง
ผู้ใหญ่ผู้ใดหนึ่งมิได้มาเยี่ยมเยียนสักทีสักครั่งหนึ่งเลย อันใครผู้ใด
จะได้เชิญไปหาผู้ใหญ่ผู้ใด หรือไปดูอะไรแปลกประหลาดก็หาไม่มี
เห็นจะผิดธรรมเนียมแต่ก่อน

อนึ่ง ราชทูตได้ยื่นข้อหนึ่งซึ่งเป็นเหตุให้หลกใจหนักหนา ซึ่ง
ราชทูตช่นมาจากกำปั่นแต่ผู้เคยฉมแต่คนหนึ่งมาด้วย ถ้าหวั่นจะชวยแต่ง
หนังสือ ขุนนางผู้ใหญ่เอาเป็นเหตุว่ากล่าวเป็นที่สุดด้วย เจ้าคุณทราบ
อยู่ว่าที่กำมะโตผู้เป็นใหญ่ในกำปั่น กับขุนนางฝ่ายทหารและทหาร
ทั้งหลายมิได้ช่นมานั้น เป็นเพราะขุนนางไทยอันมีธุระออกไปถึงกำปั่น
เป็นพยานได้กล่าวว่ โรคตรงรากเป็นกำลังมีที่ในกรุงฯ ผู้คนตายมาก
หนักแล้ว และยังตายทุกวัน ๆ วันจะหลายคน จึงมาล้งมิให้ชาวเรือ
ช่นบกเลย เป็นเหตุดังนี้ลงเดียว

อนึ่ง นอกจากการถวายราชสาส์น ราชทูตได้รับสั่งให้ว่าด้วยการ
เปลี่ยน (แก้) หนังสือสัญญาอันแต่งไว้แต่ก่อน เปลี่ยน (แก้)

บ้างเต็มเข้าบ้าง เพราะเหตุดังนี้ ราชทูตได้แต่งหนังสือฉบับหนึ่ง
จะได้กราบทูลพระกรุณาให้ทราบ หนังสือฉบับนั้นแปลเป็นภาษาไทย
ฉบับหนึ่ง ฝากไปให้เจ้าคุณด้วยกับหนังสือใบนี้

ข้อ ๒ ในหนังสือสัญญาอันแต่งไว้ในศักราชปี ๑๘๓๓ คือปีมะโรง
ศักราชไทย ข้อนี้ว่า ใครผู้ใดที่มีสินค้าจะซื้อขายกันให้มีใครห้าม
แต่ครั้นตั้งเจ้าภาษีแล้วไม่มีใครว่าจะซื้อขาย เงินได้แต่ตามค่าของเจ้า
ภาษีนั่น คำสัญญาอันจึงตั้งกำลังเป็นประโยชน์มิได้ เพราะเจ้า
ภาษีกดค่าแพงให้เกินขนาด พ่อค้าจะซื้อขายมิได้ อันจะขาย
กันได้มีแต่เจ้าภาษีพวกเดียว เพราะมิได้อีกคำสัญญาข้อนี้ และ
เพราะค่าธรรมเนียมเป็นอันมากนัก หนังสือสัญญานี้ฝ่ายการซื้อ
ขายกัน จึงเป็นเหมือนหนึ่งไม่ได้เป็น ดังนี้เป็นหลายปีมาแล้ว
ในศักราชปี ๑๘๓๘ (พ.ศ. ๒๓๗๑) มีกัปตันอเมริกัน ๒ (เจ้าครั้งซื้อ
สัตว์มาถึงเมืองไทยนี้ จะใคร่ซื้อนาตาลทรายบรรทุกเต็ม) ถ้า คราวนั้น
นาตาลทรายมีอยู่ใน (คลังสินค้า) โรงหลวงเป็นอันมาก อันจะ
ตีราคาให้แก่เจ้าภาษี และว่าเจ้าภาษีกดราคาแพงนัก ผู้ที่นาตาล
ทรายมีอาจะขายผิดคำสั่งเจ้าภาษี ถ้าบั้นนั้นจึงต้องไปซื้อในเมือง
มินดา ตั้งแต่คราวนั้นเป็น ๓๒ ปีมาแล้ว และกัปตันอเมริกันมีอา
จะเข้ามาตั้งค้า

ประการหนึ่งราชทูตจะใคร่ว่าต่อไปให้เจ้าคุณทราบ ว่า การตั้ง
เจ้าภาษิตั้งมาแต่เดิมเป็นการผิดต่อสัญญา แล้วการซื้อขายกับประเทศ
อื่นๆ จะทำได้แต่ในกัปตันถือธงไทย ถ้าบั้นเหล่านั้นมิได้เสียค่าธรรมเนียม

และกรรมดินค้าเป็นของพวกไทย ถึงจะฝากขายเมืองนอก หรือจะซื้อ
เข้ามาติดองเสียภาษี อันเป็นรายต่อการซื้อขายของพวกชาวอเมริกัน
ความการตั้งนั้นแล้ว และแผ่นดินอเมริกันกับแผ่นดินไทยเป็นมิตรสหาย
กันดีแล้ว เห็นเป็นอันควรจะได้จัดแจงแต่งหนังสือสัญญาใหม่ ฝ่าย
เจ้าแผ่นดินและขุนนางในเมืองอเมริกันก็ปรารถนาจะได้ไปมาซื้อขาย
ทำการเป็นอันสมควรใจกว้างขวางอารบอบ ถ้าและท่านผู้เป็นกษัตริย์
และขุนนางในเมืองไทย ยอมให้ทำอันสมด้วยทางไมตรีต่อเมือง
อเมริกัน ข้างเมืองอเมริกันก็จะยอมทำต่อเมืองไทยเหมือนกัน ถ้าบ้าน
อเมริกันได้เข้ามาในเมืองไทยฉันใด ถ้าบ้านไทยจะเข้าถึงเมืองอเมริกัน
ก็ฉันนั้นขอ (ความในต้นฉบับขาด) ราชทูตในปลายหนังสือ (ความ
ในต้นฉบับขาด) คำนับเป็นอันดี หนังสือเขียนไว้โดยราชทูต
ในกรุง ฯ (ความที่ขาดตอนนั้นคงเป็นลงวันที่เขียนหนังสือฉบับนี้ คือ
ที่ ๓๐ เมษายน คริสต์ศก ๑๘๕๐.)

(จดหมายฉบับต่อไปนี้เป็นคำที่เตรียมจะกราบบังคมทูล
เจดาเจ้าเผ่า) ข้าพเจ้า (ผู้ซึ่งแปลตีพิมพ์) อเมริกัน (ซึ่ง) ครองทั้ง
สามสิบเมืองที่เขากันเป็นเมืองเดียว ท่านได้โปรดตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นทูต
ใช้มาถึงเมืองในทวีปเอเชีย อันตั้งอยู่ในส่วนทวีปเอเชียตะวันออกเฉียง
ใต้ มีพระนครศรีอยุธยาเป็นต้น จึงขอราชดำล้นมาถวายแก่พระองค์
ราชดำล้นนั้นขอถวายเดยวอน ท่านเจ้าแผ่นดินนั้นได้ส่งข้าพเจ้าให้กราบ
ทูลว่า ท่านมีใจถือไมตรีต่อพระองค์เป็นอันดี ด้วยหวังจะให้ทรงพระ
ราชไมตรีจำเริญยิ่งใหญ๋ ด้วยเปิดทางชนให้ชาวอเมริกันกับชาวมหา

นครศรีอยุธยาไปมาหาสู่ค้าขายถึงไต่หย่างมาก เมื่อเจ้าแผ่นดินอเมริกัน
ตั้งใจดังนี้ ท่านจึงตั้งข้าพเจ้าให้ถืออาชญา มาปรึกษาหารือกันกับ
เสนาบดีผู้ใหญ่ จะได้เอาหนังสือสัญญาเดิมซึ่งได้จัดแจงไว้ในปี
คริสต์ศักราช ๑๗๓๓ เป็นมีมะโรง มาแปลงเปลี่ยนตกแต่งเสียใหม่ให้
ถูกต้องตามธรรมเนียมแห่งเมืองอันที่เป็นเมืองใหญ่ มีเมืองอเมริกัน
เป็นต้น ด้วยว่าในเมืองทั้งหลายเหล่านั้น ผู้เป็นกษัตริย์ครองและ
ขุนนางผู้ใหญ่เข้าใจซัดอยู่แล้วว่า เมื่อชาวบ้านชาวเมืองไปมาค้าขาย
ถึงกันกับประเทศอื่น ๆ มากเท่าใด อดณาเกียรติยศแห่งเมืองนั้นก็แผ่
ย่งมากช่นเท่านั้น

อนึ่งเจ้าแผ่นดินอเมริกันประสงค์จะให้พระองค์ทราบ ว่า เมือง
อเมริกันนั้นหาเมืองในประเทศอื่นมาชนไม่ แลดูการศึกสงคราม
กับประเทศใด ๆ ทอทั้งโลกนี้ไม่มี ชาวบ้านชาวเมืองทั้งปวงจึงปองใจ
ทำมาหากินด้วยวิชาต่าง ๆ คือ หาเงินด้วยทางค้าขายในประเทศอื่น
โดยมาก

อนึ่งเจ้าแผ่นดินนั้นก็ได้ตั้งข้าพเจ้าว่า ซึ่งพอกหม่ออเมริกันที่ได
มาอาศัยในมหานครนี้ ได้ฟังพระบรมมีของพระองค์ จึงปราศจากภัย
อันตราย ท่านได้รู้พระคุณแล้วก็ชอบใจ แลดูท่านยัง (หวัง) ใจว่า
พระองค์ยังจะโปรดคนเกราหัดต่อไป แต่พอกหม่อกับทั้งชาวอเมริกัน
ผู้ใด ๆ ที่จะมา และมีได้ประพฤติให้ละเมิดต่อกฎหมายแผ่นดิน ข้าพเจ้า
ก็ยินดีเป็นอันมาก เพราะข้าพเจ้ามีโอกาสดังนี้ว่า อันได้รับคำนับ
ข้าพเจ้า โดยสมควรตามอย่างที่ได้รับราชทูตก็ชอบใจหนักหนา อัน

ข้าพเจ้าได้โอกาสเข้ามาเฝ้าพระองค์เดี๋ยวนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นเกียรติยศ และคุณต่อข้าพเจ้าเป็นอันมาก

ท่านพระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา ทำหนังสือตอบบาเด็คเตีย ไปใจความว่า หนังสือพระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษาเดนาบดี มาถึง โยเล่ฟบาเด็คเตีย ทูต ด้วยมีหนังสือมาว่า ข้อ ๒ ในหนังสือสัญญา อันแต่งไว้ในคักราช ๑๘๓๓ คือ บิเระโรงคักราชไทย ข้อนั้นว่าใคร ผู้ใดที่มิได้ดินค้าจะซื้อขายกันมิให้ใครห้าม แต่ครั้นคงเจ้าภาษีแล้วไม่มี ใครอาจะซื้อขาย เว้นไว้แต่ตามคำของเจ้าภาษีนั่น คำสัญญาจึงตั้ง ก่าตั้งเป็นประโยชน์มิได้ เพราะเจ้าภาษี (พิกัต) ค่าแพงให้เกินขนาด พอค้าจะซื้อขายกันมิได้ อันจะขายกันได้มีแต่เจ้าภาษีพวกเดียวเพราะ มิได้ถือสัญญาข้อนี้ และเพราะค่าธรรมเนียมเป็นอันมากนัก หนังสือ สัญญานี้ฝ่ายการซื้อขายกัน จึงเป็นเหมือนหนึ่งมิได้เป็นดังนี้ เป็น หลดขายปีมาแล้ว ในคักราช ๑๘๓๘ มีกำนันอเมริกัน ๒ เค้าครั้งซื้อสัตว์ มาถึงเมืองไทย จะใคร่ซื้อนาตาตทรายบวรทุกพอเต็มด้า คราวนั้น นาดาตทรายมีอยู่โรงหลวงเป็นอันมาก อันจะตีราคามีแต่เจ้าภาษีและ เจ้าภาษีนาคาราคาแพงนัก ผู้ที่นาตาตทรายมีอาจะขายผิดคำเจ้าภาษี กำนันนั้นจึงต้องซื้อในเมืองมนิดา ตั้งแต่คราวนั้นเป็น ๑๒ ปีมาแล้ว และกำนันอเมริกันมีอาจะเข้ามาดักด้า

ประการหนึ่งราชทูตจะใคร่ว่าต่อไปให้เจ้าคุณทราบ ว่า การตั้งเจ้า ภาษีนี้นั้นมาแล้ว เป็นการผิดข้อคำสัญญา และการซื้อขายกับประเทศ อื่น ๆ จะทำได้แต่กำนันของไทย กำนันเหล่านั้นมิได้เสียค่าธรรมเนียม

และครนดินค้าเป็นของพวกไทย ถึงจะฝากขายเมืองนอกหรือจะซื้อเขามามีต้องเสียภาษี อันเป็นการร้ายต่อการของพวกชาวอเมริกัน ครนการตั้งนี้แล้ว และแผ่นดินอเมริกันกับแผ่นดินไทยเป็นมิตรสหายกันดีแล้ว เห็นเป็นอันควรจะได้จัดแจงแต่งหนังสือสัญญาใหม่ ฝ่ายเจ้าแผ่นดินและขุนนางในเมืองอเมริกัน ก็ปรารถนาจะได้ไปมาซื้อขายทำการเป็นอันดีด้วยใจกว้างขวางอารบอบ ถ้าแต่ละท่านผู้เป็นกษัตริย์และขุนนางในเมืองไทย ยอมให้ทำอันดีด้วยทางไมตรีต่อเมืองอเมริกัน ข้างเมืองอเมริกันจะยอมทำต่อเมืองไทยเหมือนกัน ถ้าบ้านอเมริกันได้เข้ามาถึงเมืองไทยฉันใด ถ้าบ้านไทยจะเข้าเมืองอเมริกันเหมือนฉันนั้น

ความชอบเห็นวามเอื้อศักราชฝรั่ง ๑๘๓๓ ปี เขตแมนรอบเตเป็นทูตเข้ามาทำหนังสือสัญญาไว้ ๑๐ ข้อ ตั้งแต่นั้นมาห้ามกำนันชาวอเมริกันเข้ามาค้าขายไม่ได้ อยู่หลายปีเมื่อศักราชฝรั่ง ๑๘๓๘ ปี ศักราชไทย ๑๘๘๘ ปีระกานพศก กำนันชาติดอเมริกันเข้ามาจำหน่ายจะมาจัดซื้อนาตาตทรายเป็นปลายมรดัม นาดาตทรายซื้อขายกันตั้งแต่ นาดาตทรายในโรงหลวงก็ไม่มี ยังมีอยู่บางแต่นาดาตทลูกค้าคนละเล็กน้อย ประมาณนาตาตทรายต้นด้วยกันหนักสัก ๕,๐๐๐ บาท ครึ่งนั้นนักกตามะหะหมัด นักกตาคูตะมะหะหมัด แซกลูกค้าเมืองมมไบคุมกำนัน ๒ ถ้าเข้ามาจัดซื้อนาตาตทราย ราคานาตาตทรายแพง เจ้าของจะขายหาบละ ๒ ตำดั่ง ๒ บาท นักกตามะหะหมัด นักกตาคูตะมะหะหมัดต่อให้หาบละ ๒ ตำดั่ง ๑ บาท ๒ ตำดั่ง ลูกค้าอเมริกันจะซื้อหาบละ ๒ ตำดั่ง เจ้าพนักงานเห็นว่า ลูกค้าชาติดอเมริกันไม่ได้มาค้าขาย

นานแล้วที่จะมีมา จะช่วยส่งเสริมให้ลูกค้าชาวอเมริกันได้ซื้อ
 วัสดุดำทราขายไป จะได้เข้ามาซื้อขายอีก ช่วยว่ากล่าวกับลูกค้า ณ กรุงฯ
 จะให้ขายวัสดุดำทราขายให้กับพวกอเมริกันให้ลดราคาลงบ้าง ให้พวก
 อเมริกันชวราคาให้บ้าง นักกุดามะระหมัด นักกุดากุลมะระหมัด
 ลูกค้าเมืองบุมไบมาต่อใจหาบละ ๒ คำถึง ๓ บาท ๒ ถึง ลูกค้าพวก
 อเมริกันก็ไม่วางราคาให้ เจ้าของวัสดุดำทราขายก็ไม่ยอมขาย ก็ไม่ได้ซื้อ
 กัน ความดังนั้นจะว่าเจ้าภาษิตงפקตราคานาวัสดุดำทราขาย ให้ลูกค้าซื้อขาย
 กันให้ผดหนังดีต่อสัญญาประการใด ใครเอาความไปบอกเล่ากับโยเดฟ
 บาเล็คเดียวทูต จึงได้หยาบยกเอาชื่อนว่า ขอหนึ่งว่าการตั้งเจ้าภาษิตงว่า
 มาแล้วเป็นการผิดข้อคำสัญญา และการซื้อขายกับประเทศอื่นๆ จะทำ
 ได้ก็แต่ในกำปั่นถือธงไทย กำปั่นเหล่านี้มิได้เสียค่าธรรมเนียม และ
 ครั้นสินค้าเป็นของไทยไทย ถึงจะฝากขายเมืองนอกหรือจะซื้อเขามามี
 ต้องเสียภาษี อันเป็นการร้ายของพวกชาวอเมริกัน ครั้นการอันนั้นแล้ว
 และแผ่นดินอเมริกันกับแผ่นดินไทยเป็นมิตรสหายกันดีแล้ว เห็นเป็น
 อันจะได้จัดแจงแต่งหนังสือสัญญาใหม่ ความดังนั้นยากที่จะพูดจา
 ความบ้านเมืองด้วยโยเดฟบาเล็คเดียวต่อไป มาถึงแรกจะได้พบปะกัน
 ควรที่จะปราศรัยพูดจาเป็นความยินดีต่อกัน โยเดฟบาเล็คเดียวก็โกรธ
 ชนมา ตัดความห้ามเสียไม่ให้พูดจาว่าปดการเพดา เอาหนังสือซึ่ง
 เขียนได้กลีบเลื้อมาส่งให้ ความในหนังสือว่าจะขอถวายหนังสือแด่
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว แล้วจะใคร่เอาหนังสือที่ทำไว้ฉบับ
 หนึ่ง ถวายแด่สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ในคราวเมื่อยังเฝ้าอยู่นั้น

เสนาบดีพร้อมกันตอบว่า ขรรมนิยมกรุง ฯ ต้องรับเอาพระราชดำรัส
มาแปลให้รู้ความในพระราชดำรัสนั่นก่อน จึงจะนำทูตเข้าเฝ้าทูลละออง ฯ
เหมือนอย่างเมื่อครั้งเฮตแมนรอบเบตเป็นทูตเข้ามา โยเลฟบาเล็คเดีย
ก็โกรธชุกจนกระทั่งห้ามข่มขู่ในที่ประชุม กรุง ฯ รักใคร่ในทาง
ไมตรีชาติอเมริกันอยู่ จึงกระทำไต่ต้อน ฝักกับทูตขรรมาแต่ก่อน ฯ
จะพูดจาการบ้านเมืองกันสืบต่อไปประการใดได้

ข้อหนึ่งว่า ได้จ้างคนจีนคนหนึ่งจะให้เขียนหนังสือ ครั้นจีนคนนั้น
ชนบกแล้ว พวกขุนนางให้พาตัวจีนคนนั้นไปบ้านของขุนนางผู้ใหญ่
ให้ชักตามด้วยเหตุทวงของโยเลฟบาเล็คเดียราชทูต ตั้งแต่ออกจาก
เมืองจีนมาจนถึงเมืองนี้ ครั้นได้ความแล้ว ก็ให้จดหมายเขียนไว้ต่อหน้า
ขุนนางผู้ใหญ่ อันทำดังนี้โยเลฟบาเล็คเดียราชทูตที่มาจากเมืองอันเป็น
ไมตรี เป็นการผิดการเคืองมากนักทนไม่ได้ ต้องการจะแก้โทษเสีย
ความชอบจีนซึ่งโดยลารเรื่อนำชนมาจากกำนันรบ จีนคนนั้นเป็นจีนเข้ามา
อยู่เมืองไทย แล้วกลับออกไปเมืองจีนกลับเข้ามาอยู่กับกำนันรบ ฝ่ายไทย
จะรู้ว่า โยเลฟบาเล็คเดียจ้างมาเขียนหนังสืออันหาไม่ เป็นอย่าง
ขรรมนิยมกรุง ฯ คนมาแต่ทางไกลแล้วก็ต้องไต่ถามถึงทางไปมาตาม
ขรรมนิยม ไม่เกี่ยวข้องอันใดกับโยเลฟบาเล็คเดีย ไม่ควรที่จะหยิบยก
เอาความเล็กน้อยจนโกรธซึ่งเป็นข้อใหญ่

ข้อหนึ่งว่า นิกเลียดายว่าได้อยู่ที่นี้ ๘ วันมาแล้ว และขุนนาง
ผู้ใหญ่ผู้ใดผู้หนึ่งมิได้เยี่ยมเยียนสักทีสักครั้งหนึ่งเลย อันใครผู้ใดจะได้
เชิญให้ผู้ใหญ่ผู้ใดหรือไปดูอะไรแปลกประหลาดหาไม่ได้ เห็นว่าผิด

ธรรมเนียมแต่ก่อน ความชอบตามแต่เจ้าพนักงานที่มาอพยพทักษรक्षा
พร้อมแล้ว ได้จัดเรือพดพายให้มาประจำอยู่ สำหรับจะได้ไปเที่ยวเล่น
ตามลำบาย ชุนนางฝรั่งพระยาภิเศกสงคราม นายทหารผู้ใหญ่ ก็ได้
ไปมาเยี่ยมเยียนอยู่มิได้ขาด ชุนนางไทยนั้นจะไปมาเยี่ยมเยียนบ้างก็ผิด
ภาษากัน เห็นว่าโยเล่ฟบาเลศเดียมก็โกรธชง จะพูดจาประการใด
ก็กลัวจะเกิดความจิงไม่มา หนังสือมา ณ วันศุกร์ชน ๘ ค่ำ เดือน ๖
ปีจอโทศก

เมื่อ ณ วันพฤหัสบดี ชน ๘ ค่ำ เดือน ๖ บาเลศเดียมทำหนังสือมาขึ้น
อีกว่า หนังสือของโยเล่ฟบาเลศเดียม ผู้ราชทูตรับใช้ของเจ้าแผ่นดิน
อเมริกันทั้งลำดับเมืองอันเข้ากันเป็นเมืองเดียว ถือราชดำณ้มาถึง
เมืองต่าง ๆ ที่อยู่ใ้ในภัพล่นชาเซียทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีมหานคร
ศรีอยุธยาเป็นต้น ฝากมาถึงเจ้าคุณเจ้าพระยาพระคลัง ด้วยว่าเมื่อ
เจ้าคุณยังมีได้กลับเข้ามาในกรุงเทพ ฯ กับนั้นหลวงเป็นเรือรบชื่อแประ
โมตถือธงอเมริกัน ได้ตั้งข้าพเจ้าเข้ามาถึงกรุงเทพมหานคร ครั้นได้
เข้ามาแล้ว ได้รับเชิญเข้าที่หอเฝ้าของเจ้าคุณศรีพิพัฒน์ ฯ กับชุนนาง
อื่น ๆ ได้ว่ากล่าวปรึกษากัน ด้วยการที่จะเอาราชดำณ้ซึ่งข้าพเจ้าถือ
มานั้น จะเข้าเฝ้าถวายตามข้าพเจ้ารับสั่งแต่เจ้าแผ่นดินอเมริกัน เจ้าคุณ
ศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา กับชุนนางทั้งหลาย เพราะเหตุต่าง ๆ มียอม
ให้ถวายราชดำณ้ ข้าพเจ้าจึงได้คอยท่าหลายวัน คิดจะได้ยินด้วย
ความนั้นต่อไป ครั้นหลายวันมาแล้วข้าพเจ้าก็ได้แต่งหนังสือ ๒ ฉบับ
ฝากให้เรียนเจ้าคุณศรีพิพัฒน์ฉบับหนึ่ง ได้เล่าเหตุการณ์ที่ปรึกษาว่า

ถ้าวกับเจ้าคุณเมื่อไปบ้านของท่านวันก่อนนั้น ก็ได้เล่าความอันเป็นเหตุจะให้ว่าและควรจะได้เสีย

อนึ่งก็ได้ว่าด้วยการในขุนนางผู้ใหญ่ในมหานครกระทำให้เสียประโยชน์ในหนังสือสัญญาอันมีมาแล้ว อันควรจะได้ให้ครัดเคร่งหนังสือฉบับหนึ่งนั้นแต่งไว้หวังจะให้ทราบว่า ด้วยการทางจะถวายราชดำเนิน ข้าพเจ้ามิได้ปรารภว่าจะผิดอย่างธรรมเนียมแห่งแผ่นดินสยาม หนังสือทั้งสองฉบับนั้น หม่อมะคุณได้ถือไปให้แก่บุตรของเจ้าคุณ คือคุณพระนายโดยวราต ๆ ได้ว่าจะส่งให้เจ้าคุณศรีพิพัฒน์ ๆ ตั้งแต่นั้นมาเป็น ๕ วัน ราชทูตมิได้รับหนังสือตอบประการใดเลย ไม่ได้ยินผู้ใดว่าจะมีหนังสือตอบมา ฝ่ายแผ่นดินอเมริกันยังถือไม่ตรัสต่อมหานครเป็นอันดี ทว่าแผ่นดินอเมริกันให้ทูตถือราชดำเนินมาถวายควานเป็นสำคัญ ว่ายังถืออยู่ ถึงการตั้งนั้นอนราชทูตเห็นว่ามหานครทั้งผู้เป็นใหญ่ในมหานครถือไม่ตรัสต่อเมืองอเมริกันก็หาเห็นไม่ มีแต่จะเห็นว่ามหานครมิได้ปรารภจะขาดจากทางไมตรีแล้ว เมื่อการเป็นดังนี้แล้วจำเป็นต้องให้ราชทูตเรียนเจ้าคุณว่า ถ้าเดิณบัดนี้ผู้ใหญ่ในมหานครไม่สนใจปรึกษาหารือกันต่อไป ราชทูตจะได้ลงเรือออกไปถึงกับอันถือของอเมริกัน จะกำหนดวันลงเรือออกไป ก็กำหนดเป็นวันเสาร์ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๖ ขอเจ้าคุณได้โปรดสั่งด้วยเรือออกไป ราชทูตขอคำนับเจ้าคุณเจ้าพระยาพระคลังเป็นอันดี หนังสือมา ณ วันพุธขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๖ ปีจอโทศก

หนังสือฉบับนั้นขาดแต่เพียงว่าเจ้าพระยาพระคลังกดับบอกถึงกรุง ฯ
ณ วันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๕ จึงทำมา ให้ เจ้าพระยาพระคลังไม่ตอบ

ณ วันเสาร์ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๖ โยเซฟขาดแต่เพียงทำหนังสือมายื่น
อีกฉบับหนึ่งว่าจะขอลากลับไปกำปั่น ความในหนังสือว่า หนังสือของ
ท่านโยเซฟขาดแต่เพียงราชทูตเมืองอเมริกัน ฝากมาถึงท่านคุณพระนาย
โดยอรนาทให้ทราบ ว่า ข้าพเจ้าได้ยินพวกหมอออเมริกันได้พบคุณพระ
นายโดยอรนาทเมื่อเพลาคันนั้นว่า แต่ขุนนางไทยปรารภจะให้พวก
หมอออเมริกันนั้นไปส่งท่านราชทูตถึงกำปั่น ท่านราชทูตก็มีความยินดีด้วย
แต่ว่าเพลาคันนี้เป็นวันพระของพวกกรัตพระเยซู เป็นวันถือ พวกหมออ
ไม่ชอบที่จะไปในกลางทางในวันพระนั้น ข้าพเจ้าจะกำหนดที่จะออกไป
กำปั่นนั้นแต่ ณ วันจันทร์ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๖ เพลาคันเดียว

อีกประการหนึ่งเรือที่จะไปนั้นข้าพเจ้าขอเรือหลวงที่ไปรับข้าพเจ้า
เข้ามาขึ้น หรือเรือล่องบดกระปัดันปรอนหรือมิคเฮล์ ถ้าจะไปรดให้
เรือกระปัดันปรอนไปส่งข้าพเจ้า ขอให้กระปัดันปรอนไปส่งด้วย เพราะ
ว่าข้าพเจ้าไม่รู้จักคนอื่น ด้วยกระปัดันปรอนไว้เนื้อเชื่อใจเป็นคนชำนาญ
ในการทะเลนั้น หรือจะหนังสือไปถึงนายกำปั่นให้เอาเรือล่องบดเข้ามา
รับที่หลังเต่าก็ได้ แต่ว่าเห็นไม่สู้ดี เพราะว่าพวกหมออไปส่งถึงกำปั่น
ไม่ได้ด้วย พวกหมออจะกลับมาก็ไม่มีเรือจะกลับมา ข้าพเจ้าขอให้ไปมา
โดยดี หนังสือฉบับนั้น ณ วันเสาร์ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๖ บิจอโทคก หนังสือฉบับ
ไม่ได้ตอบ

ท่านเสนาบดีทราบความแล้ว จึงให้จัดเรือแจวทรายยาว ๑๒ วา ๓๓ วา ๒ จ้า มีขงทอนคนแจวดำละ ๔๐ คน ๕๐ คน ได้เสื่อแดง หมวกแดงเตรียมไว้ ถึงกำหนดจะได้ตั้งโยเส่ฟบาเดศเดียวทอดลงไปถึง เมืองสมุทรปราการ แล้วให้หนังสือพระนายไวยวรนาถส่งไปถึงกำมะโด นายทหารกำปั่นรบอเมริกัน ซึ่งเข้ามาอยู่กับบาเดศเดียวทอดนับหนึ่ง

ความในหนังสือว่า หนังสือพระนายไวยวรนาถผู้ได้บังคับกำปั่นรบ และปากน้ำกรุงเทพ มาถึงกำมะโดอิทธิ ชุนนางนายทหารกำปั่นรบ อเมริกันด้วยใจรักใคร่ยิ่งนัก ขอเล่าความออกมาให้กำมะโดอิทธิฟัง ด้วยท่านมีหนังสือเข้ามาถึงเราว่า ให้จัดเรือใหญ่ลำหนึ่งกับคนแจว ทดออกไปรับชุนนาง ถ้าเราพบชุนนางที่เข้ามาแล้ว ขอให้ (รับรอง) โดยดี ด้วยคนนั้นเป็นชุนนางผู้ใหญ่มิใช่ชุนนางผู้น้อย เราจะได้นับถือ ตามหนังสือของท่านทมิฬเข้ามา จึงจัดเรือเส่า เรือใบยาว ๑๓ วา ๑๒ วา ๓ จ้า คนแจว ๔๐ คน ๕๐ คน ได้เสื่อแดงหมวกแดงมีขงทอน บักเหมือนอย่างรับทูตมาแต่ก่อน ๆ ออกไปรับโยเส่ฟบาเดศเดียวทอดกับ หนังสือทมิฬมาแต่เมืองอเมริกัน ณ วันแรม ๖ ค่ำ เดือน ๕ โยเส่ฟบาเดศเดียวทอดอเมริกันนาย ๑ มิชชันนารีชอติณ ๑ คนใช้คน ๑ ลงเรือทอดออกไปรับมาถึงเมืองสมุทรปราการ ก็ได้ยิงปืนบ้อมรับทูตอเมริกัน ๒๓ นัดเป็นคำนับ ตามอย่างรับทูตมาแต่เมืองใหญ่ซึ่งเป็นไมตรีกัน ได้เชิญโยเส่ฟบาเดศเดียวทอดขึ้นกินเลี้ยงที่เมืองสมุทรปราการ แล้วตั้ง โยเส่ฟบาเดศเดียวทอดขึ้นมาถึงเมืองนครเขื่อนขันธ์เป็นเมืองชั้น ๒ ผู้รักษาเมืองกรมการก็ได้จัดลูกไม้ของกินไปกำนัดและเลี้ยงดูตามอย่าง

ธรรมเนียม ท่านเล่านาบตีรู้ความให้จัดแจงปลูกเรือนใหญ่เป็นที่อยู่มี
 รั้วล้อมรอบเป็นบริเวณ ทำให้ทูตอยู่สมัยศักราชในชาติอเมริกัน
 ครั้นโยเซฟบาเลศเตียขึ้นไปกรุงฯ ก็ได้เชิญโยเซฟบาเลศเตียอยู่ที่
 เรือนใหม่ จัดพอควรมาให้ประจำทำกับข้าวของกินเลี้ยงดูมิได้ขัดสน
 จัดเรือและคนไว้สำหรับโยเซฟบาเลศเตียจะได้ไปเที่ยวตามสบายอย่าง
 ธรรมเนียมกรุงฯ ทูตมาแต่ก่อน ๆ ขึ้นไปถึงที่อยู่เป็นปรกติดีแล้ว ชุนนาง
 เจ้าพนักงานได้จัดเรือให้ลงมารับหนังสือขึ้นไปแปลจะได้รู้ความใน
 หนังสือ ท่านเล่านาบตีจะได้นำความในหนังสือขึ้นกราบบังคมทูลแด่
 พระบาทสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาเจ้าให้ทรงทราบ โยเซฟบาเลศเตีย
 มาถึงที่อยู่ ณ วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๕ เจ้าพนักงานรับโยเซฟบาเลศเตีย
 ขึ้นอยู่พักแล้ว บอกว่าในวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๕ เพลาเที่ยง จะจัด
 เรือกระบวนแห่รับหนังสือ โยเซฟบาเลศเตียก็ยอม ครั้นรุ่งขึ้นเพลาเช้า
 โยเซฟบาเลศเตียทูล ให้มิชชันนารีหมอมะตุณมาบอกว่าหนังสือ
 มีมา ๒ ฉบับ ฉบับหนึ่งเป็นหนังสือเบรดิเตนต์เจ้าแผ่นดินอเมริกันมีมา
 ถวายในสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวกรุงฯ เมื่อโยเซฟบาเลศเตียได้เข้า
 เฝ้าทูลละอองฯ แล้วจึงจะเอาหนังสือถวายในสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 อีกฉบับหนึ่งเบรดิเตนต์มีมาจะให้คนทั้งหลายรู้ว่า ได้แต่งให้โยเซฟ-
 บาเลศเตียเป็นทูตเข้ามา ณ กรุงฯ เป็นหนังสือสำหรับตัวมิได้มีมาถึง
 ผู้ใด จะให้รับไปนั้นไม่ได้ การซึ่งจัดแจงกระบวนแห่เรือไว้จะไปรับ
 หนังสือก็ค้างอยู่

ครั้น ณ วันแรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ท่านเสนาบดีประชุมพร้อมกัน
 ณ บ้านท่านพระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา แล้วจึงให้เรือยาวมิกันยา
 ลำรับขุนนางซึ่ง พดพาย ๒๐ คน ไปรับโยเดฟบาเล็คเตีย จะได้พุดจา
 กันโดยฉันทไมตรีรักใคร่ เมื่อเรือถึงสะพานที่จะขึ้นบ้านท่านเสนาบดีๆ
 ก็ให้พระยาศรีพิพัฒน์ฯ ฝรั่งนายทหารใหญ่ ๑ หลวงอุดมสวรรค์
 หลวงฤทธิธำแดง นายทหารที่ ๒ กับตัวนาย นายทหาร ๘ คนลงไป
 คอยรับขึ้นบกตามธรรมเนียมฝรั่ง ขุนนางไปขึ้นพร้อมกันที่รับแขกตาม
 ธรรมเนียมไทย โยเดฟบาเล็คเตียขึ้นจากเรือ เห็นมิชชันนารีลัทธิ
 บุตรเลี้ยงมิชชันนารียอน ถือหีบหนังสือท้าวเป็นราชดำเนินปิดรา
 เจ้าเมืองอเมริกันมาคนหนึ่ง ถวายของโยเดฟบาเล็คเตียทูตมาคนหนึ่ง
 เดินตามหลังมา ขุนนางไทยได้เห็นดังนั้นก็มีความเสียใจ ว่าพระราช
 ดำเนินเจ้าเมืองอเมริกันมาดั่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ กรุงฯ
 พระนามทรงต้องฝ่ายอยู่ในหนังสือ เขาถือเดินตามหลังมาดังนี้ไม่สมควร
 ตามอย่างธรรมเนียมไทย เมื่อครั้งเอดแมนรอเบตพาพระราชดำเนิน
 เจ้าเมืองอเมริกันเข้ามาครั้งก่อน ขุนนางเจ้าพนักงานได้จัดแจงเรือ
 เชียนทองไปรับพระราชดำเนินขึ้นมาแปลตามอย่างธรรมเนียม เมื่อ
 เอดแมนรอเบตไปหาท่านเสนาบดีก็ทูลทูลพดพาย มีปี่ มีกลอง เป่า
 นำหน้าลัทธิเกียรติยศความ ครั้น โยเดฟบาเล็คเตียขึ้นมาถึงที่ประชุม
 แดงกึ่งบนเก้าอี้ข้างดี มิชชันนารีหมอดินหนึ่งถดลงมากับมิชชันนารี
 หมอยอน มิชชันนารีหมอมะตุยซึ่งอยู่ ณ กรุงฯ กันนั่งเป็นลำดับติดๆ กัน
 ลงมา ท่านเสนาบดีปราศรัยตามอย่างธรรมเนียมว่า โยเดฟบาเล็คเตีย

ทูตมาทางทะเลได้ขายอยู่หรือ มาแต่เมืองอเมริกันเมื่อไร มากำบ้าน
ด้านหรือมากำบ้านลำไย มาอยู่เมืองกวางตุ้งนานอยู่หรือ

โยเซฟปาเล็คเตียตอบว่า มาแต่เมืองอเมริกันเมื่อเดือน ๓๐ ปีระกา
เอกคก มาทางทะเลได้ขายอยู่ มาจากเมืองอเมริกัน มาจากกำบ้านไฟ
มาอยู่เมืองกวางตุ้ง ๓ เดือน มาดงกำบ้านด้านเมืองกวางตุ้ง

ท่านเสนาบดีถามต่อไปว่า มาแต่เมืองกวางตุ้งแวะที่ไหนบ้าง
หรือเขากรุง ๆ ที่เคย

โยเซฟปาเล็คเตียว่า จะถามอยู่อย่างนี้ด้วยการเพล่า ว่ากล่าว
เป็นโกรธขง จึงชักเอาหนังสือในกลีบเสื้อออกยื่นให้ เขียนเป็นอักษร
ไทยว่า ท่านโยเซฟปาเล็คเตียราชทูตอเมริกัน จะขอถวายหนังสือแด่
พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว แล้วจะได้เอาหนังสือที่แต่งไว้นั้น
ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวควรวาดเหมือนง่าอยู่ยนั้น หนังสือ
นั้นแปลเป็นภาษาไทยเพื่อท่านจะได้ทราบ ท่านเสนาบดีจึงว่าอย่าง
ธรรมเนียมกรุงฯ ๆ ที่เอาหนังสือไปถวายในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดังนี้
ไม่ได้ จะพูดการสิ่งใดก็ให้พูดกับเสนาบดีให้รู้ความก่อน เสนาบดี
และขุนนางทั้งปวงก็รักใคร่กับชาติอเมริกันอยู่เป็นอันมาก ความจะพูด
กันประการใดจะได้พูดกันไปตามการ ให้สมควรที่เป็นไมตรีฉันท์กัน
โยเซฟปาเล็คเตียว่าจะขอเฝ้าเอาหนังสือฉบับนั้นถวายพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัวก่อน ถ้าพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจะโปรดฯ
ให้ขุนนางผู้ใดทำการอันนี้ จึงจะได้พูดความต่อไป ท่านเสนาบดีจึง
ตอบว่า เมื่อปีมะโรงจัดวัดาศักดิ์การฯ ๑๘๓๔ ปี (พ.ศ. ๒๓๗๖)

เขตแมนรอบต ถือนางสี้ออันเรยักด่อนเจ้าเมืองอเมริกันเข้ามาขอทำ
 หนังสือสัญญาทางค้าขาย หนังสือซึ่งเจ้าเมืองอเมริกันมีมากับศตรา
 ประจำนึกเป็นสำคัญเข้ามา ท่านเสนาบดีได้จัดเรือกันยาพนักทองรับ
 หนังสือมาแปล ได้ความแจ้งจึงพาเขตแมนรอบตเข้าเฝ้าทูลละออง ฯ
 ดมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างธรรมเนียมมาแล้ว โยเสฟบาเลศเตีย
 เข้ามาครั้งนั้นต้องทำให้เหมือนเมื่อครั้งเขตแมนรอบตเข้ามา โยเสฟ
 บาเลศเตีย จึงว่าหนังสือเจ้าเมืองอเมริกันมีเข้ามาครั้งจะรับหรือไม่รับ
 ท่านเสนาบดีจึงว่าหนังสือนั้นส่งให้ก็จะรับ แต่จะให้เข้าเฝ้าสมเด็จพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวถวายหนังสือเองนั้นไม่ได้ ด้วยผิดอย่างธรรมเนียม
 มาแต่ก่อน โยเสฟบาเลศเตียก็กลับจากเฝ้าออกเดินออกไปแล้วกลับ
 เข้ามาถามอีกว่า หนังสือนั้นจะรับหรือไม่รับ ท่านเสนาบดีว่าหนังสือ
 ให้ไ้ก็จะรับ แต่จะให้เข้าเฝ้าก่อนนั้นไม่ได้ โยเสฟบาเลศเตียจึงพูด
 กับหมอภาษาอเมริกันจะว่าประการใดไม่รู้ แต่หมอยอนแปลความว่า
 ถ้าไม่รับหนังสือจะไปบอกเจ้าเมืองอเมริกันเขาจะคิดอย่างไรไม่รู้ด้วย
 แล้วโยเสฟบาเลศเตียโกรธก็กลับไป ความซึ่งจะได้พูดจากันโดยฉับ
 ไม่ตรึงยังค้างอยู่ หนังสือสัญญาข้อเก่านั้นมีอยู่ว่า ชาตอเมริกันจะเข้ามา
 ณ กรุงไทย (จะ) ทำตามกฎหมายอย่างธรรมเนียมกรุง ฯ ทุกสิ่ง
 โยเสฟบาเลศเตียจะเอาตามใจของโยเสฟบาเลศเตียไม่ได้ ก็โกรธซึ่ง
 ว่ากล่าวเป็นคำแข็ง

ณ วันชน ๒ ค่ำ เดือน ๖ โยเสฟบาเลศเตียทำหนังสือมาให้อีก
 ว่า ข้อ ๒ ในหนังสือสัญญาอันแต่งไว้ในศักราช ๑๘๓๓ คือ บิมะโรง

กักราชไทยชั้นนี้ว่า ใครผู้ใดที่มีสินค้าจะซื้อขายกันมิให้ใครห้าม แต่
 ครนตงเจ้าภาษีแล้วไม่มีใครอาจะซื้อขาย เห็นได้แต่ตามคำของพวก
 เจ้าภาษีนั่น คำสัญญาจึงตั้งกำหนดหาประโยชน์มิได้ เพราะเจ้าภาษีคาด
 ค่าแพงให้เกินขนาด พ่อค้าจะซื้อขายกันมิได้ อันจะขายกันได้มีแต่
 เจ้าภาษีพวกเดียว เพราะมิได้ถือคำสัญญาชั้นนี้ และเพราะค่าธรรมเนียม
 เป็นอันมากนัก หนังสือสัญญาชั้นฝ่ายการซื้อขายกันจึงเป็นเหมือนหนังสือ
 มิได้เป็นดังนี้เป็นหลายปีมาแล้ว ในศักราช ๑๘๓๘ มีกำนัน ๒ เจ้าครั้ง
 หนึ่งชื่อตักมาถึงเมืองไทยนี้ จะใคร่ซื้อน้ำตาลทรายบรรทุกพ้อเต็มลำ
 ครวนน้ำตาลทรายมีอยู่ในโรงหลวงเป็นอันมาก อันจะตีราคามีแต่
 เจ้าภาษีและเจ้าภาษีว่าราคาแพงนัก ผู้ทำน้ำตาลทรายมีอาจะขายผิดคำ
 เจ้าภาษี กำนันนั้นจึงต้องไปขอเมืองมนิดา ตั้งแต่ครวนนั้นเป็น ๑๒ ปี
 มาแล้ว และกำนันอเมริกันมีอาจะเข้ามาดักล่าหนึ่ง

ประการหนึ่งราชทูตจะได้อำนาจต่อไปให้เจ้าคุณทราบ การตงเจ้าภาษี
 ตั้งมาแล้ว เป็นการผิดข้อสัญญาและการซื้อขายกับประเทศอื่น ๆ
 จะทำได้แต่ในกำนันถือของไทย กำนันเหล่านั้นมิได้เสียค่าธรรมเนียม และ
 ครนสินค้าเป็นของพวกคนไทย ถึงจะฝากขายเมืองนอกหรือจะซื้อเข้ามา
 มิต้องเสียภาษี อันนี้เป็นกรรไกรของการของพวกชาวอเมริกัน ครนการ
 ตั้งแล้ว และแผ่นดินอเมริกันกับแผ่นดินไทยเป็นมิตรสหายกันดีแล้ว
 เป็นอันควรจะได้จัดแจงแต่งหนังสือสัญญาใหม่

ฝ่ายเจ้าแผ่นดินและขุนนางในเมืองอเมริกัน ก็ปรารถนาจะได้
ไปมาซื้อขายทำการเป็นอันสัมพันธ์ด้วยใจกว้างขวางอารีรอบ ถ้าและ
ท่านผู้เป็นกษัตริย์และขุนนางในเมืองไทย ยอมให้ทำอันสัมพันธ์ด้วยไมตรี
ต่อเมืองอเมริกัน ข้างเมืองอเมริกันจะยอมทำต่อเมืองไทยเหมือนกัน
ถ้าบ่อนอเมริกันได้เข้ามาในเมืองไทยฉันใด ถ้าบ่อนไทยก็เข้าไปในเมือง
อเมริกันเหมือนกันนั้น แล้วโยเซฟบาเตสเดียวพูดว่า ได้จ้างคนจีนคนหนึ่ง
จะให้เขียนหนังสือ ครั้นคนจีนคนนั้นชนบกแดงพวกขุนนางไทยพาเอาตัว
จีนคนนั้นไปบ้านขุนนางผู้ใหญ่ ให้ซักถามด้วยเหตุทั้งปวงของโยเซฟ
บาเตสเดียวราชทูต ตั้งแต่ออกจากเมืองจีนจนมาถึงเมืองนี้ ครั้นได้ความ
แล้วก็ให้จดเขียนไว้ต่อหน้าขุนนางผู้ใหญ่ อันทำดังนี้ โยเซฟบาเตสเดียว
ราชทูตที่มาจากเมืองอันเป็นไมตรี เป็นการผิด การเคืองมากนัก ทน
ไม่ได้ต้องการจะแก้โทษเสีย

ความ ๒ ขอนท่านเสนาบดีตอบไปว่า เมื่อศักราช ๑๘๓๓ เฮดแมน
รอบเขตเข้ามาทำหนังสือสัญญาไว้ ๑๐ ข้อ ตั้งแต่บัดนั้นมาหามีกำปั่นชาติ
อเมริกันเข้ามาค้าขายไม่ คอยอยู่เป็นหลายปี ครั้นเมื่อศักราชฝรั่ง
๑๘๓๘ ปี ศักราชไทย ๒๓๘๑ ปี มีกำปั่นชาติอเมริกันเข้ามาดำหนึ่ง
จะมาจอดซื้อน้ำตาลทราย เป็นปลายมรสุม น้ำตาลทรายซื้อขายกัน
ตั้งแต่ น้ำตาลทรายในโรงหลวงก็ไม่มี ยังมีอยู่บ้างแต่น้ำตาลทราย
ถูกค่าคนละเล็กน้อย ประมาณน้ำตาลทรายต้นด้วยกันหนัก ๕,๐๐๐ บาท
ครั้นนั้นนักกุดามะหะหมัด นักกุดาอะมะหะหมัด แยกลูกค้าเมืองบุมไบ
(นำ) กำปั่น ๒ ลำเข้ามาจอดซื้อน้ำตาลทราย ราคาน้ำตาลทรายแพง

เจ้าของจะขายหาบละ ๒ ตำลึง ๒ บาท นักกุดามะหะหมัด นักกุดา
 กุดมะหะหมัดต่อให้หาบละ ๒ ตำลึง ๑ บาท ๒ ตำลึง ลูกค้าชาวอเมริกัน
 เขามาจะซื้อหาบละ ๒ ตำลึง เจ้าพนักงานเห็นว่าลูกค้าชาวอเมริกัน
 ไม่ได้มาค้าขายนานแล้ว ฟังจะมีมา จะช่วยส่งเคราะห์ให้ลูกค้าชาว
 อเมริกันได้ซื้อน้ำตาลทรายไป จะได้เข้ามาซื้อขายอีก ช่วยว่ากล่าว
 ลูกค้ากรุงเทพ ฯ จะให้ขายน้ำตาลทรายให้กับพวกอเมริกัน ให้ลดราคา
 ลงบ้าง ให้พวกอเมริกันขึ้นราคาให้บ้าง นักกุดามะหะหมัด นักกุดา
 กุดมะหะหมัด ลูกค้าเมืองบุมไบต่อให้หาบละ ๒ ตำลึง ๑ บาท ๒ ตำลึง
 ลูกค้าพวกอเมริกันไม่ขึ้นราคาให้ เจ้าของน้ำตาลทรายก็ไม่ยอมขาย
 ก็ไม่ได้ซื้อกัน ความดังนั้นเจ้าภาษิตั้งפקตราคาน้ำตาลทรายให้ลูกค้า
 ซื้อขายกันประการใด กรุง ฯ ได้ทำสัญญาแล้วรักษาสัญญาไปชั่วฟ้า
 ชั่วดิน ไม่ทำให้ผิดหนังสือสัญญา ใครเอาความไปเล่าบอกกับโยเซฟ
 บาเลศเตียทุตจึงได้หยิบยกขึ้นว่า และเงินซึ่งโดยสาร์เรือมาชนจากกำบัน
 รบ เงินคนนี้เป็นเงิน เขามาอยู่เมืองไทย แล้วกลับออกไปเมืองจีน
 กลับเข้ามากับกำบันรบ ฝ่ายไทยจะรู้ว่าโยเซฟบาเลศเตียทุตจ้างมา
 ให้เขียนหนังสือค้นหาไม้ เป็นอย่างธรรมเนียมกรุง ฯ คนมาแต่ทางไกล
 แล้วก็ต้องได้ถามถึงทางไปมา ถามก็ถามเป็นความดีจะถือโทษประการใด
 ความข้อนี้เห็นว่าไม่ผิด กรุง ฯ รักษาสัญญาทางไมตรีชาติอเมริกัน
 ยิ่งนัก จะรักษาไปชั่วพระอาทิตย์พระจันทร์นั้นอยู่ จะได้หมั่นประมาท
 ทำสิ่งไรเหลือเกินให้โยเซฟบาเลศเตียทุตโกรธขึ้นหาไม้ จะพาโยเซฟ

บาเลศเตียทูตเข้าเฝ้าตามซึ่งทำหนังสือมาขอ ก็ยังไม่รู้ความใน
พระราชดำรัส นิดด้วยอย่างธรรมเนียมกรุง ฯ ท่านเสนาบดีเห็นว่า
โยเสฟบาเลศเตียทูตเป็นคนโตโตโมโหมาก จะไปกระทำเสียเกิน
ในที่เฝ้าเหมือนกระทำกับท่านเสนาบดีขุนนาง และทหารพร้อมกันอยู่
ในที่เฝ้า ไม่ให้กระทำจะวิวาทกันชน ทางไมตรีจึงจะหม่อมองไป
ท่านเสนาบดีคิดเห็นโดยใจปรารถนาจะมีให้ทางไมตรีหม่อมอง จึงมิได้
นำโยเสฟบาเลศเตียทูตเข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ไซ้จะมีความรังเกียจในชาติ
อเมริกันนั้นหาไม่ ราชดำรัสนั้นโยเสฟบาเลศเตียทูตสั่งให้ก็จะรับ
ไม่สั่งให้จึงไม่รับ ความดังนี้ให้กำมะโดรหิตขุนนางนายทหาร และ
ทหารในกำปั่นรบพิเคราะห์ความตึงเครียด ถ้าและขุนนางผู้ใหญ่ในเมือง
อเมริกันจะแต่งให้ขุนนางผู้ใดเข้าไปพูดจาด้วยทางไมตรีต่อไป ขอคนที่
มีสติปัญญาฉลาดดีไม่เป็นโตโตโมโห ให้ (เหมือน) เฮดแมนรอบเบต
เข้ามาทำหนังสือสัญญาครั้งก่อน จะได้พูดจาปราศรัยโดยดี ผ่านปรน
ตามอย่างธรรมเนียมกรุง ฯ บ้าง ทางไมตรีและไมตรียั่งยืนจะได้
ยิ่งสันติหายวอดดับต่อไปภายหน้า หนังสือมา ณ วันอาทิตย์ ชน ๙ คำ
เดือน ๖ ปีจอ โทศก

ครั้นถึง ณ วันเสาร์ชน ๙ คำ เดือน ๖ ท่านเสนาบดีสั่งให้จัด
กาแฟกระสอบ ๑ ใบชาหีบใหญ่หีบ ๑ น้ำตาลทรายหนัก ๑๑ หาบ
มะพร้าวอ่อน ๑๐๐ ทะลาย ผลตาลเนาะ ๖๐ ทะลาย มอบให้กรมการ
เมืองสมุทรปราการ ลงไปให้กำมะโดรหิตนายทหารกำปั่นรบอเมริกัน

ครั้นถึงกำหนดวันจันทร์ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๖ จึงเอาเรือแจวทราย
ที่เตรียมไว้ ๒ ลำมารับโยเซฟบาเลศเตีย กระบี่ตันปรอน มิชชันนารียอน
มิชชันนารีเหา มิชชันนารีสมิท มิชชันนารีสิน มิชชันนารีบุตร หลวง
อุดมศรีเดชฝรั่ง หลวงอาจ เจ้ากรมทหารปืนใหญ่ นายยิ้ม นายใหญ่
ล่ามฝรั่ง ไปล่าหนึ่ง หลวงอุดมศรีเดชเจ้ากรมทหารปืนใหญ่เรือบ้องกัน
ทอดลงไปถึงเมืองสมุทรปราการล่าหนึ่ง ได้มอบหนังสือทมิไปถึงกำมะโด
ให้นายยิ้มล่ามลงไปส่งให้กำมะโดที่กำบั้น ครั้นทอดลงไปถึงเมือง
นครเขื่อนขันธ์ เจ้าเมืองกรมการให้เชิญทูตขึ้นพักที่ศาลากลาง
ได้จัดตำรวจ ๓๐ ตำรับ ตำรับหวาน ๓๐ ตำรับ ลูกไม้ร่อนหน้าชา
เลี้ยงทูต ครั้นลงไปถึงเมืองสมุทรปราการเพลาย่ำ ๔ โมงเศษ
เจ้าเมืองกรมการได้เชิญทูตขึ้นพักที่ศาลากลาง จึงจัดกับข้าวของกิน
อย่างฝรั่งมาเลี้ยงทูต แล้วโยเซฟบาเลศเตียทูต กระบี่ตันปรอน
มิชชันนารีบุตร มิชชันนารียอน มิชชันนารีสมิท มิชชันนารีเหา มิช
ชันนารีสิน นายยิ้ม นายใหญ่ล่าม ลงเรือของกระบี่ตันปรอนไปลง
กำบั้นนอกหลังเต่า

ครั้นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีจอ โทศก กระบี่ตันปรอน
มิชชันนารีสิน มิชชันนารียอน มิชชันนารีสิน มิชชันนารีเหา มิช
ชันนารีสมิท นายยิ้ม นายใหญ่ กลับมาจากกำบั้นรบอเมริกัน กำมะโด
อรหิตมีหนังสือตอบมาถึงพระนายโดยฉนวนถาณายยิ้มล่ามขึ้นมา
ฉบับหนึ่ง โยเซฟบาเลศเตียทูตมีหนังสือมาถึงเจ้าคุณท่านพระยา
ศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา ให้มิชชันนารีบุตรถือขึ้นมาฉบับหนึ่ง ถึง

กรุง ฯ ณ วันแรมค่ำหนึ่ง เดือน ๖ พระยาพิพัฒน์โกษากราบทูลให้
นายพานิชบุตรมีศัหันแดร ชุนปรีชาชาญสมุทร นายยิ้มล่าม พร้อม
กันทูลเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทว่า แปะหนังสือออกเป็นไทย

ได้ความในหนังสือโยเซฟบาเลต์เดี่ยวว่า หนังสือโยเซฟบาเลต์
เดี่ยวราชทูตเมืองอเมริกัน นายยังท่านเจ้าคุณพระยาศรีพิพัฒน์รัตน-
ราชโกษาผู้ประเสริฐ ด้วย ณ วันชน ๙ ค่ำ เดือน ๖ ปีจอ โทศกเพลาค่ำ
ได้รับหนังสือของเจ้าคุณพระยาศรีพิพัฒน์ ฯ ตอบข้อ ๑ ข้อ ๒ บาเลต์
เดี่ยวได้ความเข้าใจแล้ว เมื่อไรมีเวลาจะเอาหนังสือของเจ้าคุณพระยา
ศรีพิพัฒน์ ฯ กับหนังสือบาเลต์เดี่ยวไปให้เบรติเตนดท์ เจ้าคุณพระยา
ศรีพิพัฒน์ ฯ ว่าวันพรุ่งนี้ทูลขอของเจ้าคุณพระยาศรีพิพัฒน์ ฯ นั้น
บาเลต์เดี่ยวโกรธเป็นคนโทโสโมโหขึ้นไม่จริง บาเลต์เดี่ยวหาได้คิด
โกรธซึ่งไม่ บาเลต์เดี่ยวไปหาขุนนางเมืองอื่น ๆ ก็หาตามธรรมเนียม
อย่างนั้น เจ้าคุณพระยาศรีพิพัฒน์ ฯ จะต้องรู้ธรรมเนียมทเมืองอาหรวบ
อเมริกัน ไม่ได้บนอบหมอบคลานกันเหมือนที่กรุง ฯ เจ้าคุณคิดว่า
บาเลต์เดี่ยวโกรธนั้นเจ้าคุณโกรธเสียเปล่า ด้วยธรรมเนียมอเมริกัน
จะพูดจากันในที่ประชุมขุนนางพร้อมแล้ว คนที่พูดต้องยืนขึ้นพูดดัง ๆ
ให้ได้ยินทั่วกัน เจ้าคุณหยิบเอาความโกรธขึ้นไว้ว่ามาไม่มีหนังสือ
เจ้าคุณว่าความที่ไม่ให้เผ้าท่งต้องครั้งนั้นก็ไม่ได้บอก ด้วยเหตุไม่ให้
ไปเผ้า เพราะไม่ได้ปิดตราเบรติเตนดท์หนังสือ เมื่อที่หลังนั้นได้ให้
ขุนนางไปตราเบรติเตนดท์ แล้วขุนนางว่าไม่มีตราประจำณกิจจึง
ไม่ยอมให้ไปเผ้า เจ้าคุณเห็นจะลืมไปด้วยเหตุที่พูดจาขี้ตายนั่นก่อน

บาเล็คเตียถูกชนจากเกาะ ได้ว่าทำอย่างนั้นไม่ถูก ต้องว่าอย่างนั้น
 เป็นความประมาทเปรดีเคนต์เจ้าแผ่นดินอเมริกัน แล้วประมาทไมตรี
 ชาติอเมริกันทั้งนั้น ชุนนางไทยทั้งนั้นคิดทำอย่างนั้นก่อนบาเล็คเตีย
 ยังไม่ถึงปากน้ำ ชุนนางไทยได้บอกความอันนั้น จะว่าต่อไปด้วยความ
 ที่จะถวายหนังสือเปรดีเคนต์เจ้าแผ่นดินอเมริกัน ทูตบาเล็คเตียได้
 อ่านหนังสือพิมพ์เดอะแมนรอเบตเข้ามากรุง ฯ ครึ่งก่อน หาเห็นมี
 ข้อความซึ่งแจ้งที่จะถวายหนังสือของเปรดีเคนต์ประการใดไม่ เพราะ
 อย่างนั้นบาเล็คเตียจึงไม่มีข้อที่จะรู้ เมื่อการระมัดทุดอังกฤษเข้ามา
 ทำหนังสือสัญญาที่กรุง ฯ มีข้อความเป็นประการใดได้ได้ในหนังสือ
 พิมพ์ทุกข้อ เมื่อทูตการระมัดทุดหนังสือเจ้าเมืองบังกดาเข้ามาถวายนั้น
 เสด็จมาได้มาประชุมพร้อมกันเหมือนอย่างที่บ้านเจ้าคุณศรีพิพัฒน์ ฯ
 เมื่อทูตการระมัดจะส่งหนังสือให้ชุนนางไทยนั้น ชุนนางไทยได้สัญญา
 ว่าหนังสือนั้นจะแปลออกเป็นภาษาไทย แล้วจึงจะเอาต้นหนังสืออังกฤษ
 คำที่แปลออกเป็นไทยไปถวายเมื่อเสด็จพาทูตการระมัดเข้าเฝ้านั้น ทูต
 หาได้เห็นชุนนางผู้ใดได้เอาต้นหนังสืออังกฤษและคำที่แปลออกเป็นไทย
 เข้าถวายไม่ เพราะบาเล็คเตียเห็นในหนังสือนั้นแล้ว บาเล็คเตียจะทำ
 เหมือนอย่างทูตการระมัดเข้ามานั้นไม่ได้ ผิดคำสั่งของเปรดีเคนต์
 เจ้าแผ่นดินอเมริกัน และหนังสือของบาเล็คเตียที่แปลเป็นภาษาไทย
 ส่งให้กับเสมียนผู้คุม ความในหนังสือนั้นเป็นหนังสือเปรดีเคนต์
 ฉบับหนึ่ง หนังสือบาเล็คเตียฉบับหนึ่ง เจ้าคุณได้ทราบในหนังสือนั้น
 แล้ว กับเจ้าคุณได้ว่าความที่ภาษานาตาจทรายนนั้น เจ้าคุณไม่ได้บอกตรง

ว่าภาษามี ภาษไม่มี เจ้าคุณว่าใครเอาความไปบอกกับบาเลศเตียว่า
 ภาษมี ทำไมบาเลศเตียว่าเจ้าภาษตั้งפקิคราคานาตาตทรายให้ลูกค้า
 ซ้อขายกันไม่ได้ให้ผดหมั่งดื้อดัญญา บาเลศเตียตอบว่า ซึ่งลูกค้า
 ขายซ้อกันเองไม่ได้ก็ไม่ได้ว่า ลูกค้าจะซ้อนาตาตทรายที่เจ้าภาษไม่ได้
 ก็ไม่ได้ว่า ตำแหน่งที่เคยซ้อนาตาตทรายที่ในกรุง ฯ ควรที่จะซ้อได้
 ไม่บอกให้บาเลศเตียรู้ความ นาดาตทรายที่กรุง ฯ ทั้งต้นต้องไปหา
 คน ๒ คน ซ้อเจ็ดควมผู้ใหญ่ ๑ เจ็ดด้วย ๑ คน ๒ คนนั้นตรา
 นาดาตทรายแล้วให้ส่งขายกับลูกค้าตามชอบใจ ตีราคาแพงกว่า
 เจ้าของโรงนาตาต ฯ ขายราคานาดาตทรายถูกกว่าที่กรุง ฯ ก็ยังมีกำไร
 อยู่ และนาตาตทรายที่ลูกค้าบรรทุกเข้ามาขาย ณ กรุง ฯ นั้นเก็บเข้า
 ในคลังหลวงเสียเกือบหมด ถึงเวลาเจ้าภาษจะต้องการขายก็เอา
 ออกขาย ความดั่งนี้บาเลศเตียว่าไทยทำผดหมั่งดื้อดัญญา ประเดยวณ
 บาเลศเตียเห็นว่าเป็นความผดจริง ในหนังสือบาเลศเตียได้เขียน
 แต่เดิมนั้นได้ขอให้แปลงความดั่งนี้เสียใหม่ และน่านมมะพร้าวเป็นของ
 ซ้อขาย ของอื่น ๆ ก็ภาษาเหมือนกันกับนาตาตทราย เมื่อศักราช
 ๑๗๔๒ ปี (พ.ศ. ๒๓๘๕) ในปีนั้นราคาน่านมมะพร้าวหาบละ
 ๑ ตำดั่ง ๓ บาท ๒ ตำดั่งบ้าง ๑ ตำดั่ง ๒ บาท ๒ ตำดั่งบ้าง ในเดยวณ
 เจ้าภาษเก็บไว้จำหน่ายเอง ราคาน่านมมะพร้าวเป็นหาบละ ๑ ตำดั่ง
 ๓ บาท ๒ ตำดั่ง แล้วเอาออกขายปลัดพอใช้สอยกันที่กรุงเทพฯ หาบ ๑
 เป็นราคา ๑๒ บาทบ้าง ๑๕ บาทบ้าง กับทำผดดัญญาอีกอย่างหนึ่ง
 เหล็กกล้าและเหล็กอื่น ๆ ที่ได้เขามาจากกับนอเมรกันที่ไต้เสียค่าธรรมเนียม

เนียมวาระ ๓,๗๐๐ บาทแล้ว ลูกข้าจะขอเหล็กหนึ่งต้องเสียภาษีออก
หามละ ๑ บาท เพราะอย่างนั้นราคาเหล็กจึงสูงจนหามละ ๑ บาท
หาได้ยอมให้บาเลศเดียวทูตมีท่าทางปรึกษาราชการของทูตไม่ บาเลศ-
เดียวจะใคร่พูดความอื่น ๆ เป็นความสำคัญหลายอย่าง ท่านเดนมาร์ก
จะได้ปรึกษากันอย่างนั้นเป็นอย่างหนึ่ง ขอได้โปรดให้กงสุลอเมริกัน
เข้ามาอยู่ ณ กรุง ฯ คนหนึ่ง ถ้าไม่โปรดให้กงสุลเข้ามาอยู่ จะทำ
หนังสือสัญญาประกรวโคกก็ไม่เป็นผล

เจ้าคุณแก้ความที่จับเอาตัวเงินของทูตไปได้ตามได้เพียงความนั้น
ว่าไม่ถูก เพราะว่าคุณพระนายไวยวรนาถให้คนที่ปากน้ำไปเอาตัวเงิน
มากุมได้ แล้วส่งขึ้นมา ณ กรุง ฯ ได้เพียงได้ตามความต่อไป เมื่อ
แรกถามขุนนางก็จะตั้งรู้ว่าเป็นคนของทูตบาเลศเดียว ทูตจะต้องให้
ขุนนางรู้ว่าความอื่นนั้นเป็นความผิด แล้วผิดกับธรรมเนียมนับถือทศ
ชาติเจ้าขอคำนับมายังเจ้าคุณพระยาศรีวิพัฒน์ ฯ เป็นอันดี หนังสือ
เขียนที่บ้านราชทูตอยู่ ณ วันขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๖ คักราชฝรั่ง ๑๗๕๐ ปีจอ
โทศก หนังสือฉบับนี้ไม่ได้ตอบ

หนังสือกำมะโตตอบมาถึงพระนายไวยวรนาถนั้น แปลออกได้
ความว่า หนังสือกำมะโตหรือหัตถ์นายทหารและกองทัพบกของเมืองอเมริกัน
ข้างอินเดีย คำนับมาถึงท่านพระนายไวยวรนาถ ผู้ได้บังคับกำนันรบ
และปากน้ำ ณ กรุงเทพ ฯ ให้ทราบ ด้วยได้รับหนังสือของท่านเขียน
มาแต่กรุง ฯ ณ วันขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๖ เจ้าความซึ่งทูตอเมริกันมีคโยเลฟ
บาเลศเดียว ได้กระทำการเมื่อมาจัดแจงว่ากล่าวด้วยหนังสือสัญญา

อเมริกัน ณ กรุง ๖ นั้น อนึ่งคำนับมาถึงต่อไปว่า หนังสือของท่าน
ซึ่งมื่อออกมาถึงด้วยการตั้งนี้ ก็จะมีไปถึงเปรดิคเตนต์เมืองอเมริกัน
ข้างเหนือให้ทราบด้วยคำนับมาถึงท่าน หนังสือเขียนที่เรือกำปั่นรบ
ปลดประโมตทอดที่ใกล้เกาะรัน เมื่อ ณ วันขึ้น ๓๔ ค่ำ เดือน ๖ ปีจอ
โทศก ต้นฉบับอยู่ (กับ) คุณพระนายไวยวรรณาด

และหนังสือเจ้าแผ่นดินเมืองอเมริกันที่บาเลต์เตียถือเข้ามาว่าเป็น
ราชสาส์นนัน มีสำเนาเข้ามาด้วย ได้ขอคัดลอกเอาสำเนามาจาก
หมอออเมริกันไว้ ความในสำเนานั้นมีว่า

ลากริเตเลอ ผู้เป็นเจ้าแผ่นดินอเมริกันทั้ง ๓๐ เมืองที่เข้ากัน
เป็นเมืองเดียว คำนับมาถึงท่านผู้เป็นกษัตริย์อันใหญ่ในพระมหานคร
ศรีอยุธยา คุณกรท่านผู้เป็นมิตรสหายอันใหญ่อันประเสริฐ เราได้ลงใจ
เลือกให้มีศิโยเลฟบาเลต์เตียไว้ใช้เป็นราชทูตผู้ใหญ่ ไปอาศัยใน
เมืองของท่าน ให้รับธุระที่จะปรึกษากว่ากล่าวด้วยความอันเป็นข้อใหญ่
หลายข้อ อันเป็นการสำหรับเมืองอเมริกันกับมหานครศรีอยุธยา เรา
ขอให้ท่านโปรดปรานบอingkักรักขามิชิโยเลฟบาเลต์เตียไว้ อนุเคราะห์
ให้มีช่องจะได้ทำให้พนักงานนี้สำเร็จโดยสะดวก มิชิโยเลฟบาเลต์เตีย
ผู้จะเป็นประการใด ขอให้ท่านวางพระทัยเชื่อได้ ถ้าจะว่า
ข้าพเจ้าถือไมตรีต่อท่านเป็นชนิดดี จงเชื่อเถิดเป็นความจริง ข้าพเจ้า
ขอพระเป็นเจ้าทรงพระกรุณารักษาท่าน ผู้เป็นมิตรสหายและประเสริฐ
ให้จำเริญพระชนนาถิต ข้าพเจ้าจึงปิดตราสำหรับเมืองอเมริกันทั้ง
๓๐ เมืองเข้ากันเป็นเมืองเดียวนั้นเป็นสำคัญ และเขียนชื่อของข้าพเจ้าเป็น

สำคัญด้วย ณ เมืองวอชิงตันคริสตศักราช ๑๘๔๘ เดือนออกัสต์ ๒๖ คำ
นับแต่อเมริกันตั้งเป็นเมือง ๗๔ ปี

แปลเป็นไทย จุลศักราช ๑๒๖๓ ปี เดือน ๘ แรม ๑๒ ค่ำ ปีมะกา
เยกศก

ความในหนังสือเจ้าแผ่นดินเมืองอเมริกัน ซึ่งบาเลศเตียว่า
เป็นหนังสือให้เข้ามาเป็นลัทธิบัดนั้นได้ความว่า ลัทธิเตเดอ ผู้เป็น
เจ้าแผ่นดินเมืองอเมริกัน ให้มาแก่ชนนางผู้ใหญ่ผู้ควรจะรู้หนังสือ
ให้เข้าใจเกิดว่า มิคโยเลฟบาเลศเตียเป็นชาวเมืองอเมริกันนั้น เรา
ไว้วางใจในมิคโยเลฟบาเลศเตียเป็นอันดีว่า เป็นผู้ซื่อสัตย์มีสติปัญญา
เราจึงตั้งมิคโยเลฟบาเลศเตียขึ้นให้ว่าความดีดีชชาติ ให้รับพระฝ่าย
ข้างเมืองอเมริกัน เป็นพนักงานสำหรับจะได้อำนาจบริหารงานกับ
ผู้ใด ๆ ที่พระมหากษัตริย์ผู้ครองราชสมบัติในกรุงศรีอยุธยาได้
ตั้งให้มีความดีดีชชาติเหมือนกัน จะได้เอาหนังสือสัญญาเดิมซึ่งจัดแจง
ทำไว้ในบั้นโรง ตั้งมาได้ ๗๘ ปีแล้ว ออกมาปรึกษาแล้วจะได้
แปลงเปลี่ยนเสียบ้างเติมเข้าบ้าง เมื่อปรึกษาดูด้วยการทางไมตรีและ
การซื้อขายและข้อความใด ๆ อันเป็นเหตุที่การจะปรึกษาให้ตกลงเห็น
พร้อมกันแล้ว มิคโยเลฟบาเลศเตียจะได้ลงชื่อเป็นสำคัญฝ่ายข้าง
เมืองอเมริกันนั้น แล้วจะได้เอาหนังสือสัญญานั้นส่งออกไปให้แก่
เจ้าแผ่นดินอเมริกันนั้น เมื่อเจ้าแผ่นดินอเมริกันกับที่ปรึกษาเห็นชอบ
พร้อมกันแล้ว จะได้ลงชื่อของเจ้าแผ่นดินนั้นเสร็จแก่กันด้วยเหตุที่ว่า
มาแล้ว เราจึงปิดตราสำหรับแผ่นดินเมืองอเมริกันเป็นสำคัญ ได้
เขียนชื่อของเราด้วยที่เมืองวอชิงตันในคริสตศักราช ๑๘๔๘ เดือนออกัสต์

๑๖ คำ เป็นจุดศักราช ๑๒๓๑ ปี เป็นเดือน ๘ แรม ๑๒ ค่ำ ปีระกา
เอกศก ต้นความในหนังสือ ๒ ฉบับเท่านี้

ต้นหนังสือและสำเนาหนังสือ ๒ ฉบับ มาแต่ศักราชไม่ได้ตั้งให้
มาแต่ศักราชจะขอเข้าเฝ้าถวายสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทศเดยว มาแต่ศักราช
ไม่ได้แล้ว ต้นหนังสือสำเนาหนังสือมาแต่ศักราชถูกไฟไหม้ออกไปเมือง
อเมริกันทั้งสองฉบับ ร่างมีชดชดกไว้จากหมอลอเมริกัน

เงินเลี้ยงที่มากำกับด้าเดียวกับโยเดฟบาแต่ศักราชว่าจ้างเงิน
(เลี้ยง) มาเขียนหนังสือ ขุนนางเอาตัวเงิน (เลี้ยง) มาได้ตามนั้น
ถามได้ความว่า

ข้าพเจ้าเงินเลี้ยงแต่จว แซ่หลิม ให้การว่า เดิมข้าพเจ้าอยู่เมือง
หัวเนี้ยกย แขวงเมืองต่งเตง เมื่ออายุข้าพเจ้า ๒๗ ปี ข้าพเจ้าโดยสาร
ด้าเกาลูกค้าเมืองต่งเตงเข้ามา ณ กรุงเพา ไต้บหนึ่ง หมอลดินฝรั่ง
อเมริกันเชิญให้ข้าพเจ้าสอนหนังสือจีน ข้าพเจ้าได้สอนหนังสือจีน
หมอลดินอยู่ได้ประมาณ ๘ ปี หมอลดินให้ค่าจ้างข้าพเจ้าเป็นเงินตรา
เดือนละ ๔ ตำลึง แล้วหมอลดินดรรเดริฐค่าส่นาของหมอลดินว่า
ประเดริฐ ข้าพเจ้าก็เชิดถ ข้าพเจ้าจึงเข้ารีตฝรั่งชาติอเมริกัน
จนทุกวันนี้ จะเป็นปีเดือนใดข้าพเจ้าจำมิได้ หมอลดินโดยสารกำบ้าน
ออกไปอยู่เมืองจีนได้ประมาณ ๓ ปี เมื่อปีมะแมนพศก (พ.ศ. ๒๓๘๐)
ข้าพเจ้าโดยสารกำบ้านตั้งพระราชดำส่นออกไป ณ เมืองกวางตุ้ง ข้าพเจ้า
ไปสอนหนังสือจีนหมอลดินอยู่ช่อกงได้ประมาณ ๓ ปี เมื่อเดือน
ข้างแรมก็ค่าจำไม่ได้ หมอลดินไปเมืองมาเก๊า หมอลดินกลับเข้ามา

บอกกับข้าพเจ้าว่า กำปั่นรบชาติอเมริกันมาทอดอยู่น้ำเมืองมาเก๊า
 ลำหนึ่ง จะเข้ามา ณ กรุงเทพฯ ได้ไปว่าขอแก่กะปิตันนายกำปั่น
 จะโดยสารเข้ามา ณ กรุงเทพฯ ด้วย นายกำปั่นก็ยอมให้โดยสาร
 ครั้น ณ วันชน ๙ ค่ำ เดือน ๕ นายกำปั่นมีหนังสือมาถึงหมอดินว่า
 กำปั่นจวนกำหนดจะใช้ใบให้หมอดินไปลงกำปั่น ข้าพเจ้ากับหมอดิน
 ก็ขึ้นของจากเรือเล็ก ให้มาส่งชนกำปั่นรบที่หน้าเมืองมาเก๊าอยู่ที่กำปั่น
 วันหนึ่ง

ณ วันชน ๓๓ ค่ำ เดือน ๕ ปีระกาเอกศก กำปั่นรบอเมริกัน
 ออกใช้ใบจากเมืองมาเก๊ามาลงทะเล & วันถึงปากน้ำเมืองหุยวาน
 ชุนนางญวนนายด่านลงมาถามที่กำปั่น ได้ทราบความแล้วมีหนังสือ
 บอกขึ้นไปถึง จงตัก เมืองหุยวานว่า กำปั่นรบชาติอเมริกันมาทอด
 อยู่ที่ปากน้ำลำหนึ่งอยู่ประมาณ ๑๒ วัน ญวนนายด่านลงไปบอกกับนาย
 กำปั่นว่า จงตัก เมืองหุยวานลงมาที่ปากน้ำแล้ว จะมาพูดประการใด
 ก็ให้นายกำปั่นขึ้นไปปากน้ำเถิด นายกำปั่นทราบความว่าจงตักเมือง
 หุยวานลงมาอยู่ที่ปากน้ำ ชุนนางนายกำปั่นชาติอเมริกัน & คนกับ
 ลูกเรือคนต่อประมาณ ๓๐ คน ข้าพเจ้ากับหมอดินก็ขึ้นไปด้วย ข้าพเจ้า
 เห็นที่ปากน้ำมีโรงงักวณ ชื่อประมาณ ๓๐ คอก หลังคามงกระเบื้อง
 หลังหนึ่ง จะเป็นห้องนั้นข้าพเจ้าหาได้สังเกตไม่ ข้าพเจ้าเห็น
 จงตัก เมืองหุยวานนั่งเก้าอี้อยู่ ญวนถืออาวุธ ถือดาบ ถือได้
 ยืนอยู่ข้างหน้า ๒ แถว ๆ ละ ๓๐ คน ชุนนางฝรั่งอเมริกันไปถึง จงตัก
 ก็ขึ้นชนต้อนรับ แล้วนั่งลงพูดกันเป็นภาษาอังกฤษ จะพูดกันประการใด

ข้าพเจ้าหาทราบไม่ พุดกันอยู่ประมาณชั่วโมงหนึ่ง จึงตกให้ญวน
 จัดโต๊ะอย่างฝรั่งโต๊ะหนึ่ง เชิญให้นายกำนันกิน นายกำนันก็ไม่กิน
 พุดกันแล้วก็กลับลงมากำนัน ข้าพเจ้าถามหมอดินว่าชนไปพุดกันด้วย
 ความสิ่งไร หมอดินจึงเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า นายกำนันชนไปพุด
 กับจตุตถาจะมาทำหนังสือสัญญาซื้อขายที่เมืองญวน จึงตกว่าดิน
 ที่เมืองญวนมีน้อย ดูกำแพงที่จะรับรองดินค้ำก็ไม่มี ที่จะมากำขาย
 นั้นเห็นจะไม่ได้ นายกำนันจัดแจงดักนาหาพื้นได้เสร็จแล้ว ครน
 ณ วันชน ๒ ค่ำ เดือน ๕ นายกำนันก็ออกไปจากปากน้ำเมืองหฺยวณ
 มากลางทะเล ข้าพเจ้าได้พุดกับหมอดินว่า ฝรั่งเศสคืออเมริกันจะเข้า
 มากรุง ฯ ด้วยราชการสิ่งไร หมอดินบอกกับข้าพเจ้าว่าจะเข้ามาทำ
 หนังสือสัญญาซื้อขายกับกรุงเทพ ฯ ใหม่ จะขอดลดค่าธรรมเนียมให้น้อย
 ลงกว่าที่มาทำหนังสือสัญญาไว้ครั้งก่อน หมอดินได้พุดให้ข้าพเจ้าฟัง
 แต่เท่านั้น กำนันใช้ไปมากลางทะเล ๓๐ วัน ณ วันชน ๓๒ ค่ำ เดือน ๕
 ถึงปากน้ำเจ้าพระยา อยู่ ๒ วันข้าพเจ้าเห็นกำนันไฟฝรั่งชาติอังกฤษ
 แล่นกลับออกไป ครน ณ วันแรม ๓ ค่ำ เดือน ๕ จมื่นโดยฉนวนาให้
 เรือบรรทุกของออกไปให้กำนัน ข้าพเจ้าจึงโดยสารมาด้วย มาถึง
 ด้านเมืองสมุทรปราการ ชุนนางจะซื้อไรหาทราบไม่ เอาตัวข้าพเจ้า
 ไปถามจดหมายเอาถ้อยคำข้าพเจ้าไว้ แล้วส่งข้าพเจ้ามา ณ กรุง ฯ ขึ้น
 คำให้การข้าพเจ้าเท่านั้น

บาเลศเตียทูตเข้ามากรุงนี้ เจ้าพนักงานจัดของแต่งเรือนทูตและ
 จัดของทักและจ่ายของหลวงในนี้

วันอาทิตย์แรม ๓ ค่ำ เดือน ๕ ปีจอโทศก พระยาพิพัฒน์โกษา
รับพระราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า
เจ้าเมืองอเมริกันแต่งให้บาเลศเตียขุนนางถือหนังสือเข้ามาเป็นทางไมตรี
บาเลศเตียเข้ามาบรรจบเข้ามา กำปั่นกินน้ำลึกเข้ามาปากน้ำไม่ได้ ให้เรือ
ออกไปรับตัวบาเลศเตีย ๑ ขุนนางรอง ๑ หมอคน ๑ คนใช้ ๑ รวม ๔ คน
กำหนดจะไต่ชนมาถึงกรุงฯ ขนอยู่เรือนพักหน้าวัดประยุรวงศาวาส

ณ วันแรม ๗ ค่ำ เดือน ๕ ปีจอโทศกเพลาเช้านี้ สัตว์ารวจไปยืม
เตียงมาจากกรมท่าไปตั้งให้บาเลศเตีย ๑ ขุนนางรอง ๑ หมอ ๑ รวม
๓ หลัง พระคลังวิเศษเอามุ้งแพรไปผูกให้บาเลศเตีย ๑ ขุนนางรอง ๑
หมอ ๑ รวม ๓ หลัง พระคลังในซ้ายเอาฟูกไปปูเตียง ๓ ฟูก ผ้าขาว
ไปปูฟูก ๓ ฟูก หมอนหนุนศีรษะ ๓ ใบ หมอนข้าง ๓ ใบ ให้บาเลศเตีย ๑
ขุนนางรอง ๑ หมอ ๑ รวม ๓ คน ให้รักษาศรีบริบาลเชิงต่อพระคลัง
ในซ้ายไปตั้งให้ฝรั่ง ๓ ใบ ให้พระคลังในซ้ายจ่ายอ่างเขียวให้รักษา
พระองค์ ๓ ใบ ให้กรมพระกลาโหมจ่ายตุ่มน้ำให้กรมเมือง ๒ ใบ
ให้กรมเมืองรับเอาตุ่มน้ำต่อกรมพระกลาโหมไปตั้งให้ฝรั่งแขกเมือง ๒ ใบ
ให้กรมนาเอาข้าวสารซ้อมไปจ่ายให้ฝรั่งและทหาร ๑๐ ถังไปครึ่งหนึ่ง
ครึ่งละ ๓๐ ถังกว่าฝรั่งจะกลับ และพระคลังราชการเอาเสื้ออ่อน ๒ ชิ้นไป
ปูเตียงให้ฝรั่ง ๓ ผืน เสื้อห่อ ฟืนหุงข้าว น้ำมันมะพร้าว ให้เจ้าพนักงาน
ข้างที่โรงเอาสิ่งของไปเตรียม ณ โรงพักฝรั่งแต่ ณ วันแรม ๖ ค่ำ เดือน ๕
เพลาเย็นให้พร้อม และให้ขุนศาลมหาดไทย ขุนศาลกลาโหม ขุนศาล
จตุสดมภ์จัดแจงแต่งสิ่งของเวียนกันไปพักฝรั่งเมืองอเมริกัน มหาดไทย

วันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๕ ที่ ๓ กดาโหม วันแรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๕ ที่ ๒
 กรมวังวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๕ ที่ ๓ กรมนาวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๖ ที่ ๔
 กรมเมืองวันขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๖ ที่ ๕ กรมท่าวันขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๖ ที่ ๖
 และให้เจ้าพนักงานท่งนาคตั้งของเวียนกันไปทักแซกเมืองฝรั่ง ๓ วัน
 ครึ่งหนึ่งกว่าแซกเมืองจะกลับไป และส่งของซึ่งไปทักนั้นราคาเป็น
 เงิน ๑ ตำลึงจงทุกครึ่ง แล้วให้ทำทางว่าเย็นเสมียนตรา ยื่นกรมท่า
 จงทุกครึ่ง

ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษาธิบดีรับพระราชโองการได้เกล้า ฯ ทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า ให้กรมนาเขานามโคมาจ่ายให้ฝรั่งแซก
 เมืองแต่ ณ วันแรม ๗ ค่ำ เดือน ๕ เพดาเข้าเต็มอทุกวันกว่าฝรั่งแซก
 เมืองจะกลับไป

วันแรม ๗ ค่ำ เดือน ๕ ปีจอ โทศก โปรดเกล้า ฯ ให้พระราชทาน
 เงินกับขุนนางอเมริกันให้ซื้อจ่ายรับพระราชทาน ๑ ชั่ง ให้พระคลังมหา
 สมบัติจ่ายเงินให้พระคลังวิเศษ ๑ ชั่ง ให้พระคลังวิเศษไปรับเอาเงิน
 ต่อเจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ ลงไป ณ จวนท่านพระยาศรีพิพัฒน์
 รัตนราชโกษา แต่ ณ วันแรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ปีจอ โทศก เพดาเข้า
 จะได้พระราชทานให้กับขุนนางอเมริกัน

วันพฤหัสบดี แรม ๗ ค่ำ เดือน ๖ ปีจอ โทศก หมายไปว่า ให้
 หลวงอุดมภักดีจางวางฝัฟายจัดเรือกวายยาว ๑๑ จา ลำหนึ่ง มีกัญยา
 ให้นายนิค นายชิต จัดพนักงานกวดัง แต่งให้ครอบครัว ให้มา
 คอยรับอาคันตุกะกับพาน ๒ ชั้น ไปรับหนังสือเจ้าเมืองอเมริกันที่โรงพัก

หน้าวัดประยูรวงศ์วรารามแต่ ณ วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๕ เพลาเช้า ดำเฒ่า
หนึ่งดี้อมาตั้งให้ อาตักษณ์เอาหนึ่งดี้อไต้พาน ๒ ชั้นกลับมาประทับหน้า
พระตำหนักหน้า ให้อาตักษณ์เอาหนึ่งดี้อมาตั้ง ณ โรงพระมาลาภุษา
แล้วให้พันพุม พันเทพราชจ่ายแจกให้นายนิพนธ์นายชิต แล้วนายนิ
พนธ์นายชิตไปรับเสื้อแดงหมวกแดงต่อชาวพระคลังเสื้อหมวกให้ครบกะทง
แล้วให้นายเวรกรมพระอาตักษณ์เอาพาน ๒ ชั้นไปลงเรือหน้าพระ
ตำหนักหน้า

ณ วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๕ บิ๊จอ ไทศก เพลาเที่ยงไปรับหนึ่งดี้อ
อเมริกัน ณ โรงพักหน้าวัดประยูรวงศ์วราราม ดำส่งหนึ่งดี้อให้แล้ว
ให้อาตักษณ์ไต้พาน ๒ ชั้นมาถึงหน้าพระตำหนักหน้า แล้วให้เอาหนึ่งดี้อ
มาตั้งณตึกพระมาลาภุษา แล้วให้นายเวรกรมทำรับเอาหนึ่งดี้ออเมริกัน
ไปแปล ให้พระคลังเสื้อหมวกจ่ายเสื้อแดงหมวกแดงให้กับนายนิ
พนธ์นายชิตให้ครบพลพาย อย่าให้ขาดได้ตามรับตั้ง เงินซึ่งเคยพระราชทาน
ให้ทูตเข้ามาแต่ก่อน ๆ กับให้ขุนศาลทักทูตนั้น ทูตเข้ามาครั้งนี้ให้
หาได้พระราชทานและจัดของให้ขุนศาลจัดของมาทักไม่ แต่เงินค่า
กับข้าวซึ่งทำเลี้ยงทูตนั้น ให้เรียไรเอาเงินที่เจ้าภาษีขึ้นในกรมทำ
พระคลังสินค้า ให้พระยาวิเศษส่งความฝ่งจัดพอควรทำกับข้าว

รายนามบุคคลที่ปรากฏในจดหมายเหตุเรื่องบัลเลสเตีย
ทูตอเมริกันเข้ามาในรัชกาลที่ ๓ เท่าที่สืบสวนได้

- ๑ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ คือพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
- ๒ เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) คือสมเด็จพระยาบรมมหาราชยุรวงศ์ ในรัชกาลที่ ๔ เวลานั้นลงไปตั้งตักเสวยอยู่ที่เมืองชุมพร
- ๓ พระยาศรีพัฒน์ (ทัต) คือสมเด็จพระยาบรมมหาพิชัยญาติ ในรัชกาลที่ ๔
- ๔ พระยาราชสุภาวดี (โต) คือเจ้าพระยานิกรบดินทร ที่ตั้งมุนายก ในรัชกาลที่ ๔
- ๕ พระยาศรีเสนา (สุก) เป็นเจ้าพระยาอมราช ในรัชกาลที่ ๔
- ๖ พระยาโชฎิกกราชเศรษฐี (บุญมา) เป็นพระยาไกรโกษา ในรัชกาลที่ ๔
- ๗ พระยาจุฬาราชมนตรี (นาม)
- ๘ พระยาพิพัฒน์โกษา (บุญศรี) เป็นพระยามหาอำมาตย์ แล้วเลื่อนเป็นเจ้าพระยาธรรมมาในรัชกาลที่ ๔ เลื่อนเป็นเจ้าพระยาสุรธรรมมนตรีในรัชกาลที่ ๕
- ๙ พระยาเพชรขรพา สืบไม่ได้ความ
- ๑๐ พระยาราชวงศ์ (บัว)

- ๑๑ พระยาวิเศษสงคราม (จัน นามศรีตั้งว่า เบนิติกัด)
- ๑๒ พระยาวิเศษคักดา สืบไม่ได้ความ
- ๑๓ พระยาสวัสดิการี (นิม) เรียกในจดหมายเหตุบางแห่งว่า เจ้าฉนวนิม
- ๑๔ พระพิทักษ์ทศกร (ยัง) เรียกในจดหมายเหตุบางแห่งว่า เจ้าด้วง
- ๑๕ พระนายไฉยวรรณ (ช่วง) ต่อมาเป็นพระยาศรีสุริยวงศ์ จางวาง
มหาดเล็ก ถึงรัชกาลที่ ๔ เป็นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ที่สมุห
พระกลาโหม ถึงรัชกาลที่ ๕ เป็นสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหา
ศรีสุริยวงศ์
- ๑๖ พระมหามนตรี (สวัสดิ์) ถึงรัชกาลที่ ๔ เป็นพระยาสุรเสนา
- ๑๗ พระสุริยภักดี (นุช) ในรัชกาลที่ ๔ เป็นพระยามหามนตรี
แต่เลื่อนเป็นเจ้าพระยาอมราช และเป็นเจ้าพระยาภูธราภัย ที่
สมุหนายก
- ๑๘ พระนรินทร์เสนี สืบไม่ได้ความ
- ๑๙ จมื่นราชามาตย์ (ชำ) ถึงรัชกาลที่ ๔ เป็นเจ้าพระยารัตนวงศ์
แต่เลื่อนเป็นเจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี
- ๒๐ หลวงอาจณรงค์ สืบไม่ได้ความ
- ๒๑ หลวงอุดมศีรเดช สืบไม่ได้ความ
- ๒๒ หลวงฤทธิศีรเดช สืบไม่ได้ความ
- ๒๓ หลวงฤทธิธำแดง สืบไม่ได้ความ

- ๒๔ ขุนปรีชาชาญสมุท (ติศ) ฝรั่งเศสเรียกว่ากัปตันติก เป็นข้าหลวง
เดิมในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงรัชกาลที่ ๕ เป็น
หลวงสรราชา
- ๒๕ นายยิ้ม เป็นฝรั่ง ชื่อเซมส์ เฮด
- ๒๖ นายใหญ่ ดืบไม่ได้ความ
- ๒๗ หมอยอน เตเถอ โยนล์ (ในจดหมายเหตุเรียกว่าหมอยอน)
เป็นมิชชันนารีอเมริกันพวกบัปติสต์ มาอยู่กรุงเทพ ฯ เมื่อ
พ.ศ. ๒๓๗๖
- ๒๘ หมอดิน เป็นมิชชันนารีอเมริกันพวกบัปติสต์ มาอยู่กรุงเทพ ฯ
เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๘ อยู่มาจนถึงรัชกาลที่ ๕
- ๒๙ หมอมะตุณ เป็นมิชชันนารีอเมริกันพวกเพรสบิเตอร์ียน มาอยู่
กรุงเทพ ฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๐
- ๓๐ หมอเฮาด์ ในจดหมายเหตุเรียกว่า หมอเหา เป็นหมอยาใน
พวกมิชชันนารีอเมริกันเพรสบิเตอร์ียน มาอยู่กรุงเทพ ฯ เมื่อ
พ.ศ. ๒๓๘๐ อยู่มาจนรัชกาลที่ ๕
- ๓๑ หมอดมัท เป็นมิชชันนารีพวกบัปติสต์ มาอยู่กรุงเทพ ฯ เมื่อ
พ.ศ. ๒๓๘๒ เป็นเจ้าของโรงพิมพ์ที่บางคอแหลม อยู่มาจน
รัชกาลที่ ๕

อังกฤษขอแก้หนังสือสัญญา

เมื่อประเทศสหปาดรัฐอเมริกา แต่งให้มีดีเตอร์โยเดฟบัลเลตเตีย เป็นทูตเข้ามาขอแก้หนังสือสัญญา ในเดือน ๕ ต้นปีจอ พ.ศ. ๒๓๙๓ ดังเล่ามาแล้วในตอนที่ว่า อเมริกาขอแก้หนังสือสัญญา นั้น ครั้นต่อมาถึงเดือน ๙ ในปีเดียวกัน อังกฤษก็แต่งให้เซอร์เซมส์บรุค เป็นทูตเข้ามาขอแก้หนังสือสัญญาที่นายร้อยเอก เฮนรี เบอว์นี เข้ามาทำไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘ ด้วยปรารถนาเหตุทำนองเดียวกับอเมริกันนั่นเอง

แต่การมาของเซอร์เซมส์บรุค เป็นเพียงผู้ถือหนังสือของเสนาบดีว่าการต่างประเทศอังกฤษ หาใช่เป็นราชทูตจำทูตพระราชดำذنไม่

เซอร์เซมส์บรุคนี้ เรียกชื่อในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ เรียกว่า เซอร์เซมส์บรุค หรือเรียกในที่อื่นบางแห่งว่า เยลล์บรุค, เยลล์บรุค ในจดหมายเหตุต่อไปนี้เรียกว่า เซอร์เซมส์บรุคหรือเซอร์เซมส์บรุค ข้อความพิสดารอันว่าด้วยการต้อนรับ, การโต้ตอบระหว่างข้าราชการไทยกับเซอร์เซมส์บรุค ตลอดจนกระแสพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีแจ้งอยู่ในจดหมายเหตุเรื่องเซอร์เซมส์บรุค ทศอังกฤษเข้ามาขอแก้หนังสือสัญญา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๓ ดังพิมพ์ไว้ต่อไป

จดหมายเหตุเรื่องเซอร์เชมสับรูกทูตอังกฤษเข้ามา
ขอแก้หนังสือสัญญาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๓

วันเสาร์เดือน ๙ ขึ้น ๒ ค่ำ จุลศักราช ๑๒๓๒ ปีจอโทศก
พระยาพิชิตณรงค์ พระยารามกำแหง บอกชนมาเถิงกรุงฯ เพลา
บ่าย ๔ โมงเศษว่า กำปั่นไฟมาเถิงหลังเต่าดึก ๒ ลำ ลำหนึ่งกำปั่นเล็ก
เข้ามาทอดอยู่หน้าด่าน กระบี่ตันขอเด็กแจ้งว่าเซอร์เชมสับรูก ให้ถือ
หนังสือมาเถิงผู้รักษาเมืองสมุทรปราการฉบับหนึ่ง ขอคนนำร่องให้
ออกไปนำกำปั่นลำใหญ่เข้ามา

รุ่งขึ้น ณ วันอาทิตย์ เดือน ๙ ขึ้น ๓ ค่ำ เพลาเช้า ๔ โมงเศษ
จมนใจยวรนาคให้พระอภัยพลรบขี่เรือดำบันเก้งกงลำหนึ่ง แฉ่ทราย
ลำหนึ่ง ลงไปรับหนังสือที่กำปั่นไฟ ขึ้นมาที่โรงรับแขกเมือง
๒ ฉบับแล้ว ยิงปืนรับ ยิงปืนส่งกันข้างละ ๒๑ นัด จึงให้หมื่นแม่น
กับไพร่ ๖ คน ออกไปเถิงร่องน้ำ ให้หมื่นจรเจนชดาเป็นลำนไปด้วย
ครั้นออกไปเถิงกำปั่นใหญ่แล้ว กระบี่ตันนายกำปั่นให้กำปั่นลำเล็ก
เข้ามาทอดอยู่ชายน้ำระวางในตรงร่องน้ำ คอยยกธงให้ลำนัญ

ครั้นเพลาบ่าย ๔ โมง กำปั่นลำเล็กยกธงขึ้น กำปั่นลำใหญ่
เห็นธงลำนัญก็ถอนลำนอใช้กำปั่นเข้ามา หมื่นแม่นให้หมื่นจรเจนชดา
ลำนบอกว่า น้ำขึ้นยังไม่เต็มที่จะเข้าไปยังไม่ได้ ตันหนไม่ฟัง
ขึ้นแล่นข้ามสันดอนเข้ามา กำปั่นลำใหญ่ครีอดิน จักรพัดโคลน
ฟุ้งขึ้นเต็มกรอบจักร ๆ ไม่เดิน พอเถิงปีกรวด กำปั่นติดตันอยู่

แต่เพลา ๒ ทุ่มนาตง

กำนันตแปงดินมูนข้างกำนันสูงชนประมาณ
ศอกเศษ

ครนเพลาเข้านาชนเอากำนันไฟดำเล็กเข้าชักกไม่ออก จมื่นไวย-
วรนาถจึงให้พระยาอภัยธรรมราช จมื่นราชามาตย์ ชีเร็วแห่งทวาย
คนตะล้า ออกไปเยี่ยมเยียนเซอร์เซมด้บรุกที่กำนันติด

ครน ณ วันเดือน ๙ ชน ๖ ค่ำ เพลา ๕ โมงเช้า เซอร์เซมด้บรุก
ตงกำนันไฟดำเล็กเข้ามาทอตอยุ่หน้าด่าน เซอร์เซมด้บรุกให้กะบัตัน
บรุก มิคเซนยอน ชนมาหาจมื่นไวยวรนาถ ๆ บอกว่า เจ้าพระยา
พระคลังยังอยู่ ณ กรุง ฯ ได้บอกชนไปว่ากำนันเซอร์เซมด้บรุกติดอยู่
ทชายช้าระฆางใน เจ้าพระยาพระคลังมีความวิตกมาก ด้วยเป็น
เมืองไมตรีกัน จึงสั่งลงมาว่า ถ้าเซอร์เซมด้บรุกจะต้องการถึงอันใด
ก็จะให้จมื่นไวยวรนาถจัดแจงให้ อย่าให้ขัดสน เจ้าพระยาพระคลัง
จะลงมาวันพรุ่งนี้

คำแปล หนังสือเซอร์เซมด้บรุก ถึงเจ้าพระยาพระคลัง

หนังสือ เซอร์เซมด้บรุก มายังท่านเจ้าพระยาพระคลัง เสด่นาบตี
ผู้ใหญ่ ณ กรุงพระมหานครศรีอยุธยา ให้ทราบ

ด้วยข้าพเจ้าใช้ให้พี่น้องข้าพเจ้า ชื่อกะบัตันบรุกคนหนึ่ง ชื่อ
มิคเซนยอนคนหนึ่ง ถือนหนังสือมาแจ้งกับท่านให้ทราบ ว่าเจ้าวิลาศ
ให้ข้าพเจ้าเข้ามาจำเริญทางพระราชไมตรีไทยกับอังกฤษ ซึ่งเป็นมหา
มิตรกันมาช้านาน จะได้จัดแจงทางค้าขายให้ลูกค้าได้ไปมาค้าขาย

แก่กันเป็นสุขสบาย มีประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย กับเจ้าวิลาศรับสั่ง
 ให้มีหนังสือจดใจเกาปดมะสดัน ขุนนางผู้ใหญ่ในชาติอังกฤษมาแจ้ง
 ท่านผู้เป็นเสนาบดี ณ กรุงพระมหานครศรีอยุธยาฉบับหนึ่ง เมื่อ
 ข้าพเจ้าเข้ามาแจ้งแล้วจะส่งหนังสือให้ต่อมือท่าน ความในหนังสือนั้น
 ว่าด้วยความไมตรี ขอให้ท่านนำเอาความในหนังสือชนกราบบังคมทูล
 แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ กรุงพระมหานครศรีอยุธยา
 ให้ทราบ กับขอให้ท่านรับพระพุทไธยกรุงพระนครศรีอยุธยา จะพูดจา
 คิดอ่านกับข้าพเจ้า การงานทั้งปวงก็จะสำเร็จได้โดยง่าย ทางไมตรี
 ทั้ง ๒ ฝ่ายก็จะไยยนาน และเมื่อข้าพเจ้าจะเข้ามา เจ้าวิลาศก็ให้สั่งให้
 จัดเอากำปั่นไฟกำปั่นรบท่อนเดียวเข้าไปให้หลายลำ ให้สมยศคุ้มเกียรติ
 ด้วยกรุงพระมหานครศรีอยุธยาและเมืองวิลาศเป็นเมืองใหญ่ จะได้เป็น
 เกียรติเป็นยศทั้งสองฝ่าย ข้าพเจ้าปรึกษากับแม่ทัพฝ่ายชเล ซึ่งสำเร็จ
 ราชการอยู่ ณ อินเดีย เห็นว่าไพร่บ้านพลเมืองที่กรุงพระมหานครศรี-
 อยุธยา ไม่เคยเห็นกำปั่นไฟกำปั่นรบหลายลำก็จะตกดินหาควมไม่
 ข้าพเจ้าจึงจัดแจงเอาแต่กำปั่นไฟ ๒ ลำเข้ามา ถ้าในสมเด็จพระพุทธเจ้า-
 อยู่หัว ณ กรุงพระมหานครศรีอยุธยา และท่านจะเห็นว่า ข้าพเจ้าเป็น
 ขุนนางผู้น้อยจึงมีกำปั่นไฟ ๒ ลำ ไม่ควรที่จะเข้ามาว่าด้วยการงานทั้งปวง
 ถ้าการเป็นดังนี้ ภายหลังก็ต้องมาให้มากหลายลำ ข้าพเจ้าเข้ามา
 ครองนี้ เจ้าวิลาศให้แทนตัวเข้ามา ขอให้ท่านเห็นแก่ทางไมตรีรับรอง

ให้ควรแก่ประเทศอันใหญ่ การไมตรีทั้งสองพระนครก็จะได้ปรากฏแก่
นานาประเทศทั้งปวง

และข้าพเจ้ามีพระอยู่ในใจที่จะมาพบแก่ท่านโดยมาก จะเขียนได้
มาในหนังสืออีกหาควรไม่ ต่อเมื่อใดข้าพเจ้าเข้ามาถึงท่านแล้ว ก็จะได้
พูดจาแจ้งให้ท่านแจ้ง หนังสือฉบับนี้เขียนที่กำปั่นไฟชื่อเฟนิวา ณ วัน
เดือน ๘ แรม ๑๔ ค่ำ ศักราชฝรั่ง ๒๔๕๐ ปีจอโทศก

ครั้น ณ วันเดือน ๘ ขึ้น ๘ ค่ำ เจ้าพระยาพระคลังให้จัดเรือเก๋งกง
บีตทอง ยาว ๓๐ วา ๒ ตำ ยาว ๘ วาตำหนึ่ง รับเซอร์เซมดัมบุรุษกับ
ขุนนางอังกฤษซึ่งมาที่โรงปลูกไผ่รับแขกเมือง ยาว ๘ ห้อง มีเฉลียง
รอบ ดาดเพดานผ้าขาวแต่งรับ ที่หน้าโรงรับแขกเมืองมีทหารบนยืน
๒ ฟากถนน มีทหารได้เสื้อแดง ได้หมวกแดง ถือบิน ถือบถวน ถือบ่า
ถือดาบ นั่งอยู่หน้าโรง ๒๐๐ คน เซอร์เซมดัมบุรุษมาหา เจ้าพระยา
พระคลังถามว่ากิจอันใด มาตามทะเลได้บายอยู่หรือ เซอร์เซมดัมบุรุษ
ตอบว่า มาแต่เมืองฉิดา ๒ ปี มาอยู่เมืองสระแก้ว มาอยู่เมืองใหม่
มาจากเมืองใหม่ ๕ วันถึงเมืองสมุทรปราการ ว่ามีรับสั่งเจ้าฉิดาจะใคร่
เป็นไมตรีกับกรุงฯ ให้ฉันท์ ให้ขุนนางอังกฤษปรึกษาพร้อมกันเห็นว่า
พระมหากษัตริย์จะมีพระราชดำริเห็นว่าด้วยทางไมตรีก่อนนั้นยาก ให้
ขุนนางพูดจากันเสียให้ตกลงก่อน ดูก้าวฉิดาไปมาค้าขายถึงกันแล้ว
ภายหลังจึงจะได้มีราชดำริไปมาถึงกัน จึงมีรับสั่งเจ้าฉิดาให้ถอดไถ-
เกาปดมะดัดขึ้นนางผู้ใหญ่ มีหนังสือเข้ามาถึงเจ้าพระยาพระคลัง

เสนาบดีผู้ใหญ่ เซอร์แฮมลับรูกจะได้พูดจากันกับเจ้าพระยาพระคลังให้ตกลง เจ้าพระยาพระคลังถามว่า อังกฤกับกรุง ฯ เป็นไมตรีกันมาแต่ปีจอชัฐศก ศักราชฝรั่ง ๓๘๒๐ ปี กระบี่ต้นบารมีเข้ามาทำหนังสือสัญญาทางค้าขายคำสัญญาก็ยังอยู่ ทำไมความดั่งนี้เจ้าวิลาศไม่ทราบหรือ เซอร์แฮมลับรูกตอบว่า ความอันนี้เจ้าวิลาศก็รู้อยู่ แต่เป็นความของกัมปนี เจ้าพระยาพระคลังจึงว่า กรุง ฯ ไม่เข้าใจดั่งนั้น เข้าใจว่าทำไมตรีกับชาติอังกฤ เซอร์แฮมลับรูกจึงว่า ชอบอยู่ความซึ่งทำไมตรีกันนั้น เจ้าวิลาศก็ทราบ แต่อุปมากัมปนีเหมือนเมืองนคร เมืองวิลาศอุปมาเหมือนหนึ่งกรุง ฯ เจ้าวิลาศว่ากรุง ฯ เป็นมหาภคตริยจะทำไมตรีให้สนิท ภคตริยต่อภคตริยเป็นพระราชไมตรีกันจึงสมควร พูดจากันแล้ว เซอร์แฮมลับรูกก็กลับไป ขอขุนนางผู้ใหญ่ ๒ นายไปรับหนังสือกำกับ

จดหมายคำสนทนาในระหว่างเจ้าพระยาพระคลัง กับเซอร์แฮมลับรูก

วันศุกร์ เดือน ๘ ขึ้น ๘ ค่ำ เพลาบ่าย ๒ โมง เซอร์แฮมลับรูก
เข้ามาหาเจ้าพระยาพระคลัง ฯ พูดกับเซอร์แฮมลับรูก

ขอหนังสือเจ้าพระยาพระคลังถามว่า มาบัดนี้จึงถึง มาตามทะเล
ดบายอยู่หรือ

เซอร์แฮมลับรูกตอบว่า มาแต่เมืองวิลาศ ๒ ปี มาอยู่เมืองสระ
แล้วมาอยู่เมืองใหม่ มาจากเมืองใหม่ ๕ วันถึงเมืองสมุทรปราการ

ข้อหนึ่งเจ้าพระยาพระคลังว่า เซอร์เชมส์บรุคไม่เคยเข้ามา กำปั่นติดต^๕น เจ้าพระยาพระคลังรู้ความไม่มีความสบายจึงลงมา

เซอร์เชมส์บรุคตอบว่า กำปั่นมาติดก็เสียอีก จะรู้ใจขุนนาง ณ กรุง ฯ จะช่วยหรือไม่ช่วย ถ้าเห็นแก่ทางไมตรีก็จะช่วยมาก ๆ

เจ้าพระยาพระคลังตอบไปว่า เพราะรู้ความว่าเรือติดจึงลงมา ขุนนางซึ่งอยู่ที่เมืองสมุทรปราการนั้น ได้ช่วยเหลืออย่างไรบ้าง

เซอร์เชมส์บรุคว่า ได้ลงไปช่วยสมควรที่เมืองเป็นไมตรีกันแล้ว

เจ้าพระยาพระคลังว่า เดียวนี้เป็นคราวน้ำตาย กดางเดือนน้ำจึงจะมาก ถ้าถึงเพดาน้ำมากขึ้น จะให้จมนโดยรวดเร็วลงไปช่วยเอากำปั่นออกจากต^๕น

เซอร์เชมส์บรุคว่า อย่าให้ออกไปเลยลำบาก การไม่ควรที่จะไป

ข้อหนึ่งเจ้าพระยาพระคลังถามว่า มาอยู่ที่อินเดีย ๒ ปีแล้ว มีหนังสือมาแต่เมืองวิลาศหรือ จึงได้ถือหนังสือเข้ามา

เซอร์เชมส์บรุคว่า มีรับสั่งเจ้าวิลาศ จะใคร่เป็นไมตรีกับกรุง ฯ ให้สนิท ให้ขุนนางอังกฤษปรึกษากัน ขุนนางปรึกษากันเห็นว่า พระมหากษัตริย์จะมีพระราชดำริเห็นว่าด้วยทางไมตรีก่อนน^๕นยาก ให้ขุนนางต่อขุนนางพูดกันเสียให้ตกลงก่อน ถูกคำวานิชไปมาค้าขายถึงกันแล้ว ภายหลังจึงจะได้มีพระราชดำริ^๕ไปมาถึงกัน จึงมีรับสั่งเจ้าวิลาศให้ถอดใจเกลียดระแค้นขุนนาง

ผู้ใหญ่ มีหนังสือเข้ามาถึงกรมพาสุนทรพระกลาโหมเจ้าพระยาพระคลัง
เซอร์เชมลับรุกจึงได้พูดกับเจ้าพระยาพระคลังให้ตกลง

เจ้าพระยาพระคลังจึงว่า ความในหนังสือมีมาประการใดจะฟัง
ความในหนังสือก่อน

เซอร์เชมลับรุกจึงตอบว่า ไม่ตรีไม่อยู่ที่หนังสือ ไม่ตรีอยู่ที่ใจ
ใจรักจะเป็นไมตรีจึงจะได้เป็นไมตรีกัน ปากเป็นไมตรี ใจไม่เป็นไมตรี
ก็ไม่เป็นไมตรีกันได้

เจ้าพระยาพระคลังตอบไปว่า ไทนี้ใจซื่อ ปากอย่างไรใจก็
อย่างนั้น

เซอร์เชมลับรุกจึงว่า อังกฤษก็เหมือนกัน ปากอย่างไรใจก็
อย่างนั้น

เจ้าพระยาพระคลังตอบไปว่า ซึ่งเซอร์เชมลับรุกว่า ปากอย่างไร
ใจก็อย่างนั้น ขอบใจหนักหนาแล้ว เจ้าพระยาพระคลังถามว่า อังกฤษ
กับกรุง ฯ เป็นไมตรีกันมาแต่ปีจออัฐศก คักราชวงศ์ ๓๘๒๖ ปี
กระปีต้นบารมีเข้ามาทำหนังสือสัญญาทางค้าขาย คำสัญญาก็ยังอยู่
ทำไมความอันนั้นเจ้าบิดาไม่ทราบหรือ

เซอร์เชมลับรุกตอบว่า ความอันนั้นเจ้าบิดาก็รู้อยู่ แต่เป็นของ
กับปี

เจ้าพระยาพระคลังจึงตอบว่า กรุง ฯ ไม่เข้าใจดังนั้น เข้าใจว่า
ทำไมตรีกับชาติอังกฤษ

เซอร์เซมส์บรุคจึงว่าชอบอยู่ ความซึ่งทำไมตรีกันนั้นเจ้าวิลาศ
ก็ทราบ แต่อุปมาอุปไมยเหมือนเมืองนคร เมืองวิลาศอุปมาเหมือน
หนึ่งกรุง ฯ เจ้าวิลาศว่ากรุง ฯ เป็นพระมหากษัตริย์ จะทำไมตรี
ให้สนิท กษัตริย์ต่อกษัตริย์เป็นพระราชไมตรีกันจึงจะสมควร

เจ้าพระยาพระคลังจึงตอบว่า เซอร์เซมส์บรุคว่า สมควรเป็นผู้
มีสติปัญญาเข้ามาพุดจาทางพระราชไมตรีแล้ว

เซอร์เซมส์บรุคว่า ความดี ๆ อยู่ในใจเซอร์เซมส์บรุคอยู่
หลายอย่าง จะใคร่พุดให้เจ้าพระยาพระคลังฟัง ท่านรักจะฟังก็จะพุด
ให้ฟัง ถ้าท่านไม่รักฟังก็จะลากลับไป หรือท่านมีการอยู่จะไม่ได้มา
พบกับเซอร์เซมส์บรุค ถ้าท่านมีธุระสิ่งใดก็ใช้ให้ขุนนางที่ควรจะพุดการ
ใดก็ให้ลงไปพุดกับเซอร์เซมส์บรุค ถ้าเซอร์เซมส์บรุคมีธุระจะพุดกับ
เจ้าพระยาพระคลัง ไม่สบายด้วยป่วยไข้ จะขอให้กะบัตันบรุคที่ ๒ ขุน
มาพุดจากกับเจ้าพระยาพระคลัง

เจ้าพระยาพระคลังจึงว่า เคยฉวนใจของเซอร์เซมส์บรุคคิดอย่างไร
จะอยู่ที่เมืองสมุทรปราการหรือจะได้พุดจากกันที่เมืองสมุทรปราการ

เซอร์เซมส์บรุคตอบว่า ดุจดแต่ใจเจ้าพระยาพระคลังจะให้ขึ้นไป
กรุง ฯ ก็จะไป จะให้อยู่ที่เมืองสมุทรปราการก็จะอยู่ หรือจะให้
กลับออกไปอยู่กำนันใหญ่ก็จะกลับออกไป เซอร์เซมส์บรุคว่า ตัว
เป็นขุนนางวิลาศเข้ามาถึงกรุง ฯ แล้วก็เหมือนเป็นขุนนางที่กรุง ฯ
เหมือนกัน เซอร์เซมส์บรุคว่า ไม่รู้จักอย่างธรรมเนียม ณ กรุง ฯ จะ

พูดจาผิดพลงเหลือเกินประการใด ขออย่าให้ถือโกรธเลย ช่วยส่งสอน
บอกกล่าวให้ด้วย

เจ้าพระยาพระคลังตอบว่า เซอร์เซมส์บุรกเข้ามาพูดทางไมตรี
๒ พระนครอันใหญ่มีอาณาเขตกว้าง ดมควรที่จะเป็นทศพรอยู่แล้ว

เซอร์เซมส์บุรกยมแล้วก็ลากลับไป ขอขุนนางผู้ใหญ่ ๆ ลงไป
รับหนังสือ ๒ คน

จึงให้พระยาพิชัยรณฤทธิ พระยาพิชิตณรงค์ ลงเรือเก๋งเปิดทอง
ยาว ๓๒ วา ลำหนึ่ง เรือยาว ๓๐ วา ลำหนึ่ง ลงไปรับหนังสือตลอดปดมะ-
สดันขุนนางผู้ใหญ่อังกฤษผู้ได้อำนาจการต่างประเทศ ต่อเมื่อเซอร์เซม-
ส์บุรก ๆ ให้ กระบัตินบุรก ๓ มัด เขนยอน ๒ มัด บราน ๓ ตาม
หนังสือขุนมาส่ง ณ โรงรับแขกเมือง พระยาวิเศษสงครามได้ทำโต๊ะไป
เลี้ยงทักขาน

คำแปล หนังสือตลอดปดมะสดัน ถึงเจ้าพระยาพระคลัง

หนังสือ ตลอดไคเถาปดมะสดันกันกรอดอดนิโมตเนาเปอริบัด
เจ้าพระยาอัครมหาเสนาผู้ใหญ่ ซึ่งอยู่ในใต้บังคับเจ้านางพระยา
วิภิกตอเรีย ทรงอยู่บนแท่นเจ้ากรุงอังกฤษ ทมิอาชญาดีทมิบังคับ
ฝ่ายเหนือฝ่ายใต้เมืองอริสันด์และเมืองยีนดุดัน นอกแต่นั้นเมืองอื่นๆ
เหนือลมใต้ลม ซึ่งอยู่ในบังคับเจ้าอังกฤษ และเจ้าพระยาอัครมหา
เสนาของนางพระยาวิภิกตอเรียนั้น ประทับมาเป็นทางพระราชไมตรี
ต่อกัน และผู้ว่าทกรมพาหุห่มหพระกลาโหมเจ้าพระยาพระคลัง ซึ่ง
อยู่ใต้บังคับของพระราชโองการ ที่ทรงพระประทมอยู่เหนืออาสน์อัน

ประเสริฐ แล้วอัครมหาเสนาผู้ใหญ่ผู้น้อยคิดราชการพร้อมกัน
ปรึกษาเห็นทางพระราชไมตรีต่อกัน เพื่อจะให้ชอบพระทัยเจ้ากรุงเทพ ฯ
ศรีอยุธยา และเจ้ากรุงอังฤษจึงใช้ให้หิศเอกต์เดนมซีเยี่ยมลับริก
เนกคะมันเตออดนิโมคเนาเปอริบัต เป็นเจ้าเมืองลับริกและเมือง
ลาบอน ซึ่งจะให้เจ้าชวต ณ กรุงศรีอยุธยาชอบพระทัย แก่หิศเอกต์เดนม
ซีเยี่ยมลับริกเนกคะมันเตออดนิโมคเนาเปอริบัต เจ้าเมืองลับริก
และเมืองลาบอนเป็นอันมาก และซึ่งขอราชการในครั้งนั้นเพื่อจะให้
เป็นไมตรีต่อกันไป และสินค้าของอันใด ๆ ที่มีภาษีเป็นอันมาก ถ้าขุนนาง
ผู้ใหญ่ผู้น้อยคิดเห็นชอบด้วยกันแล้ว จึงทำหนังสือไว้ต่อกัน และ
เจ้ากรุงเทพ ฯ ศรีอยุธยา กับเจ้ากรุงอังฤษนางพระยาวิจิตตอเรียจะได้
เป็นทองแผ่นเดียวกันที่มีไว้รักษา และซึ่งขอภาษีนั้นเพื่อจะให้
เป็นประโยชน์แก่กันทั้งสองฝ่าย และเจ้ากรุงศรีอยุธยากับเจ้ากรุงอังฤษ
จะได้เป็นไมตรีกันเป็นอันมาก ฝ่ายภักมา ณ วัน

รุ่งขึ้นวันเดือน ๙ ขึ้น ๙ ค่ำ เพลาเช้า ๕ โมงเศษ เจ้าพระยา
พระคลัง ให้จมนไวยรนาถ พระยาอภัยธรรมราช จมนราชามาตย์
ซึ่งเรือกินยาว ๑๑ วา ลงไป ๆ พุดกับเซอร์เซมลับริกทกานัน เซอร์เซม
ลับริกพุดว่า จมนไวยรนาถลงไปในน้ำมีความยินดีมาก จะพุดจา
ถ้อยความสิ่งไรจะได้พุดกับจมนไวยรนาถ แล้วว่าเข้ามาครั้ง
นี้ปรารภจะคิดการกับท่านเจ้าพระยาพระคลัง ท่านบำรุงทางไมตรี
กรุง ฯ กับอังฤษให้สนิทกันเข้า ลูกค้าพาณิชจะได้มีความสุข มิได้
คิดหาประโยชน์ได้ตัวเองเหมือนลูกค้าทางปอง ใจลูกค้าทางปองเข้ามา

ปรารถนาจะห้ามลประโยชน์ได้ตัวเขาอย่างเดียว หากได้คิดถึงผู้อื่นไม่
 จมื่นไวยวรนาถว่าเชอร์เชมส์บุรกคิดตงนกรชอบอยู่แล้ว การงานทั้งปวง
 จะสำเร็จได้ด้วยปัญญาตัวเอง หากสำเร็จด้วยอภัยคำคนอื่นมาเป็น
 อารมณ์ไม่ ถ้าเขาอภัยคำคนอื่นมาเป็นอารมณ์ แล้วการงานทั้งปวง
 ก็ะพ้นเพื่อนเสียไป

จดหมายคำสนทนาในระหว่างจมื่นไวยวรนาถ กับเชอร์เชมส์บุรก

วันเดือน ๘ ขึ้น ๘ ค่ำ เพลาเช้า ๕ โมง จมื่นไวยวรนาถลงไป
 กำปั่นไฟ เชอร์เชมส์บุรกให้ขุนนางอังกฤษที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ แต่งตัว
 สำหรับยศ ขนมารับบนปากเรือ เชิญลงไปในห้องข้างท้ายกำปั่น
 ที่เชอร์เชมส์บุรกอยู่ เห็นเชอร์เชมส์บุรกแต่งตัวรับเหมือนกันกับแต่งตัว
 ขนมาหา ฯ พณ ฯ แลดยนชนรบจับมือบอกให้หนึ่ง ไต่ອັນเดียวกัน
 เชอร์เชมส์บุรกว่า ลงไปนั้นมีความยินดีนักหนา จะพูดจาอภัยความ
 จะได้พูดกับจมื่นไวยวรนาถ และอย่างธรรมเนียมอังกฤษกับไทยไม่
 เหมือนกัน อังกฤษนับสี่ขึ้น ไทยนับถือนั่ง ถ้าเชอร์เชมส์บุรก
 จะไปมาหา ฯ พณ ฯ จะผิดอย่างธรรมเนียมเหลือเกินไปบ้างเล็กน้อย
 ประการใด ขอให้จมื่นไวยวรนาถกราบเรียน ฯ พณ ฯ อย่าให้ถือ
 โทษเลย

ข้อหนึ่งเชอร์เชมส์บุรกว่า เป็นขุนนางเข้ามาครั้งนปรารถนา
 ที่จะคิดการกับ ฯ พณ ฯ ทำนุบำรุงทางไมตรีกรุงเทพ ฯ กับอังกฤษให้

ฉันก็เห็นว่า ลูกข้าพเจ้านี้จะได้มีความสุข มิได้คิดหาประโยชน์
ได้ตัวเองเหมือนลูกข้าท้าวปวง ใจลูกข้าท้าวปวงเข้ามาปรารภจะหา
ผลประโยชน์ได้ตัวเขาอย่างเดียว หาได้คิดถึงผู้อื่น ๆ ไม่

ฉันในใจพรรณาน่าว่า เซอร์เซมลับรักคิดตั้งนั้นก็ชอบสมควรเป็น
ผู้ใหญ่อยู่แล้ว การงานทั้งปวงจะสำเร็จได้ด้วยปัญญาตัวเอง หากสำเร็จ
ด้วยถ้อยคำคนอื่นมาเป็นอารมณ์ไม่ ถ้าเขาถ้อยคำผู้อื่นมาเป็นอารมณ์
แล้ว การงานทั้งปวงก็จะพินเฟือนเสียไป

ข้อหนึ่งเซอร์เซมลับรักว่า เข้ามารับงานนี้ ปรารภจะใคร่ขึ้นไป
เถิงกรุง ฯ จะได้อยู่เหยาเรือนให้สบาย

ฉันในใจพรรณาน่าว่า จะขึ้นไปอย่างไร

เซอร์เซมลับรักว่า จะใคร่เอากำปั่นไฟลำเล็กขึ้นไป

ฉันในใจพรรณาน่าว่า เอาขึ้นไปไม่ได้ กำปั่นไฟเป็นเรือรบ
ไพบ้านพลเมืองที่ไม่เคยเห็นก็จะตั้งตระเทือนตกใจ แต่ขุนนางและ
คนทั้งปวงรู้การงานนั้นหากกลัวไม่ตก เซอร์เซมลับรักเข้ามารับงาน
ตั้งใจอยู่ว่าจะมาให้คนทั้งปวงมีความเย็นใจ จะมาทำให้คนที่ไม่มี
ปัญญาได้รับความร้อนใจนั้น หากควรที่จะเอากำปั่นไฟขึ้นไปไม่

เซอร์เซมลับรักว่า ไม่ให้เอากำปั่นขึ้นไปก็ไม่ได้เอาไปตก จะขอ
เรือเล็ก ๒ ลำบรรทุกหีบผ้าเครื่องใช้ด้วย กับคนไว้ขึ้นไปก่อน เพลา
พรุ่งนี้จะขอให้มิศับรักที่ ๒ มิศึเซนยอนที่ ๓ ขึ้นไปจัดแจงเหยาเรือน
เสียให้เสร็จก่อน มิศับรัก มิศึเซนยอนกลับลงมาแล้ว เซอร์เซมลับรัก
จึงจะขึ้นไปต่อภายหลัง

ข้อหนึ่งว่า เซอร์เซมส์บุรุกขึ้นมา ๆ พณ ๆ ว่าจะให้จ้มนไวย-
 วรรณาดลงไปช่วยดูแลที่กำนันนั้น ชอบใจ ๆ พณ ๆ นักหนา แต่คนที่
 กำนันเป็นคนมาแต่เมืองวิลาศใหม่ จะไม่มีอัตราดัย จึงขอไว้ว่า
 อย่าให้ลงไปเลย วันขึ้น ๑๑ ค่ำ เพลาเช้า เซอร์เซมส์บุรุกจะออกไปที่
 กำนัน ให้จ้มนไวยวรรณาดออกไปเที่ยวเล่นด้วยเถิด กระบี่ต้นที่กำนันเดิม
 เป็นนายกำนันก็จริง แต่เป็นลูกขุนนางผู้ใหญ่

จ้มนไวยวรรณาดก็รับว่าจะออกไป

ข้อหนึ่งเซอร์เซมส์บุรุกถามว่า กรุงเทพฯ เมื่อคักราชวงศ์ลงมาแล้ว
 ได้ ๓๕๐ ปีเศษ ที่กรุงเทพฯ แต่งทูตไปเมืองฝรั่ง ๒ ครั้ง จ้มน
 ไวยวรรณาดูบ้างหรือไม่

จ้มนไวยวรรณาดว่า รู้

แล้วเซอร์เซมส์บุรุกเล่าว่า เมื่อปีกลายนี้เจ้าเมืองนิพนธ์อยู่
 ปลายนาเมืองมั่งกล่าต่อกับแดนจีน แต่งทูตขุนนาง ๔ คน เชื้อเจ้า
 คนหนึ่ง เขากัน ๕ คน ไปเป็นไมตรีกับเจ้าวิลาศ เมืองนิพนธ์ต่อคำดนา
 เหมือนไทย แต่พูดภาษาดันต์ถุก

กับข้อหนึ่งเล่าว่า เมื่อปีกลายนี้เจ้าเมืองญวนให้ไปขอตราตั้งมา
 แต่เจ้าปะกิ่ง เจ้าปะกิ่งแต่งให้ขุนนางคนหนึ่งลงมาตั้งเจ้าเมืองญวน
 กับเล่าว่า ที่เมืองจีนเดี๋ยวนี้เปลี่ยนเจ้าเมืองใหม่ บุตรเจ้าปะกิ่งที่ ๔
 ได้เป็นเจ้า แต่ขุนนางเสนาบดีผู้ใหญ่นั้นเป็นคนเก่าหาได้เปลี่ยนไม่ ฉบับ
 ธรรมเนียมบ้านเมืองก็ยังยืนอยู่เหมือนดังเก่า แล้วว่าผลไม้มากกรุงเทพฯ

เขาเล่าเรื่องราวบริบูรณ์นัก มีสารพัดทุกอย่างรดต่าง ๆ กัน ที่เมืองสระ
ดุกไม่มีน้อย มีชุมนุมอยู่แต่ทุเรียนอย่างเดียว จะใคร่หาพันธุ์ออกไป
ปลูกสร้างไว้บ้าง เมื่อจะไปจึงจะเอาไป

จมีนไวยวรรณนาจึงว่า เซอร์เซมดัมรุกกินผลไม้สิ่งไรขอใบ
เมื่อไปจะหาต้นออกไปให้

พูดจากันแล้วจมีนไวยวรรณ พระยาอุทัยธรรมราช จมีนราชา-
มายุก็กลับมาก พระยาราชวงศ์ได้จัดผู้กระ เบ็ด ใ้ ไปสั่งให้ กับได้
ให้ผลไม้ไปแจกกันกินที่กำนันทั้งสองตำบ ตั้งทุกวัน กำนันตำบเล็กขึ้นมา
จดอยู่ที่หน้าเมืองสมุทรปราการ ยิ่งกตไม่มีมั่งจะนอน เจ้าพระยา
พระคลังได้จัดมั่งไปให้ นาย ๖ หลัง ไพร่ ๓๒๐ หลัง รวม ๓๒๖ หลัง
เซอร์เซมดัมรุกขอเรือลำเดียวออกไปถ่ายของในตำบนั้นที่ติด พระยา
ราชวงศ์ได้จัดเรือลำเดียวจากออกมาออกไปถ่ายของที่กำนัน ๗ ตำบ รับ
ถ่ายถ่ายไซ้ ถ่าน ปั้น ชนจนกำนันเบาชน กำนันติดอยู่แต่ ณ วันเดือน ๙
ชน ๓ ค่ำ จน ณ วันเดือน ๙ แรม ๓ ค่ำ น้ำเกิดมาก กำนันจึงออก
จากที่ตนได้กลับออกไปทอดอยู่น้ำตก ๗ ฉ

รายงานน้ำ

วันเดือน ๙ ชน ๓๓ ค่ำ เพลา ๒ ทุ่มเศษ จมีนมหาสนิท
ขึ้นมาแจ้งว่า จมีนไวยวรรณให้ภูษานิคม ออกไปหยงนาทกำนันติด

ทรวงลึก	๘	๘	๘
	๑๐	๑๐	๑๐

วันเดือน ๙ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เพลาเช้า ๔ โมงเศษ ขุนประสิทธิ์ราช

ชนมาแจ้งว่า ทกาทันตตลก ๖ นว นาทรองดก ๖๐๐ | ๖๐๐

๐
๖๐
๑๑
๔

ครนวันเดือน ๙ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เพลา ๒ ทุ่มเศษ จมนคักตบรืบาท
ชนมา ได้ความน่าเหมือนเพลาเช้า

วันเดือน ๙ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เพลาเช้า ๔ โมงเศษ จมนราชาบาท

ชนมาแจ้งว่า นาวนเดือน ๙ ขึ้น ๑๒ ค่ำ นาทกาทันตตลก ๐๐๐ | ๖๐๐

ห่างก้านออกมา ๕ วา ดก ๐๐๐ | ๖๐๐

เขาถ้ำบันเล็กเขวชก้านใหญ่ ก้านใหญ่กตติไฟชนด้วย แดงก้าน
ถ้ายส้มอกระแตนาชนจนนาชุด จะให้หน้าเรือลงร้อง ก็ไม่ออกจากที่

วันเดือน ๙ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เพลาเช้า ๕ โมงเศษ จมนมนเทียร
พทกษมาแจ้งว่า นาวนเดือน ๙ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ขึ้น ๑๒ นว นาทรอง

๐๐๐ | ๐๐๐
๑๑๑ | ๑๑๑
๖๐๐ | ๖๐๐

วันเดือน ๙ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เพลาเช้า ๔ โมงเศษ จมนดิถีธิดันยา
วทกษมาแจ้งว่า นาวนเดือน ๙ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ขึ้น ๑๓ นว นาทรอง

๐๐๐ | ๐๐๐
๑๑๑ | ๑๑๑
๖๐๐ | ๖๐๐

๑๓๔

วันเดือน ๙ แรม ๑ ค่ำ เพลาเช้า & โมงเศษ จมื่นอินทรเสนา
 ขนมาแจ้งว่า นาวนเดือน ๙ ขน ๑๕ ค่ำ ขน ๕ นว นาทรวง

๐	๐	๐	๐
๑๐	๑๐	๑๐	๑๐
๕	๕	๕	๕

ทกำปนตดลก

วันเดือน ๙ แรม ๒ ค่ำ เพลาเช้า & โมงเศษ ขนประสิทธิ์ราช
 ขนมาแจ้งว่า นาวนเดือน ๙ แรม ๓ ค่ำ ขน ๑๗ นว นาทรวง

๐	๐	๐	๐
๑๐	๑๐	๑๐	๑๐
๕	๕	๕	๕

ทกำปนตดลก

เรือออกจากที่ ๓ เดือน

วันเดือน ๙ แรม ๓ ค่ำ เพลาเช้า & โมงเศษ จมื่นราชาบาท
 ขนมาแจ้งว่า นาวนเดือน ๙ แรม ๒ ค่ำ ขน ๒๒ นว นาทรวง

๐	๐	๐	๐
๑๐	๑๐	๑๐	๑๐
๕	๕	๕	๕

ทกำปนตดลก

เรือไม่ออกจากที่

วันเดือน ๙ แรม ๔ ค่ำ เพลาเช้า & โมงเศษ จมื่นมนเทียร
 พทขมาแจ้งว่า นาวนเดือน ๙ แรม ๓ ค่ำ ขน ๑ ค่ำ นว นาทรวง

๐	๐	๐	๐
๑๐	๑๐	๑๐	๑๐
๕	๕	๕	๕

ทกำปนตดลก

เรือออกได้

กระแสพระราชดำริ

วันอังคารเดือน ๙ ขน ๑๒ ค่ำ ปีจอโทศก เพลาบ่าย ๓ โมง
 โปรดพระราชทานกระแสพระราชดำริให้พระยาพิพัฒน์โกษา พระยา
 จุฬาราชมนตรี จดข้อรับสั่งออกมา

ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ความฝรั่งเศสนั้นควร
 เสนาบดีจะได้ปรึกษาหารือกัน ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดำรัส
 ได้แต่ข้อค่าธรรมเนียมข้อเดียว ว่าจะเข้ามาขอให้ลด จะขोन้อย
 ที่ไหน จะขอก็จะขอมาก ๆ เราจะยอมลดให้ตามใจดีหรือไม่ยอม
 ลดให้ดี เจ้าพระยาพระคลังเป็นเสนาบดีผู้ใหญ่กว่าเสนาบดีทั้งปวง แล้ว
 ก็เป็นเจ้าพนักงานด้วย เจ้าพระยาพระคลังกราบบังคมทูลพระกรุณา
 ว่าเขาเข้ามาโดยทางไมตรีจะขอลดค่าธรรมเนียม จะขอแล้วเห็นจะ
 ขอมากสักหน่อย เหมือนอย่างทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ครั้น
 จะไม่ลดให้ก็จะเสียทางไมตรีไป ถัดลงไปแล้ว ต่อไปข้างหน้า
 เถิงมาตรว่าจะมีกำนันเข้ามาค้าขาย ก็เห็นจะไม่มากชั้นสักก็ถ้า
 นักหนา คงจะมีเข้ามาค้าขายแต่กำนันสุรตุมไป กับกำนันเมืองใหม่
 เข้ามาบรรทุกของคนอยู่ท่นสักก็ถ้าหนึ่งสองตัว ความข้างฝ่ายกรุงเทพฯ
 ก็ยังเกี่ยวของอยู่ด้วยเขตแดนเมืองกระ เราจะได้ยกขึ้นว่ากับเขาบ้าง
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดำรัสว่ายังไม่ทรงเห็นด้วย จะทรง
 พระราชดำริดูก่อน ถัดให้จะมีคุณอย่างไร จะมีโทษอย่างไร ถ้า
 ไม่ลดให้จะมีคุณอย่างไร จะมีโทษอย่างไร จึงโปรดเกล้าฯ ทรง
 ปรึกษา พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนเดชอดิศร และพระยาศรีพิพัฒน์
 พระยาพิพัฒน์โกษา พระยาจุฬาราชมนตรี จะเห็นอย่างไรบ้าง พระเจ้า
 น้องยาเธอ กรมขุนเดชอดิศร พระยาศรีพิพัฒน์ พระยาพิพัฒน์โกษา
 พระยาจุฬาราชมนตรี กราบบังคมทูลพระกรุณาต้องคำกันว่า ไม่ชอบใจ
 ที่จะลดให้ ความจึงยังเป็นแก่งแย่งกันอยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ว่าราชการเป็นการแผ่นดินต้องที่จะปรึกษารือกัน พระยาราชสุภาวดี พระสุรเสนา พระยาเพชรพิชัย และข้าราชการผู้น้อยนอกกวานทเสนาบดี เคยใช้ศอย เห็นว่าผู้ใดมีสติปัญญาควรจะเอาเข้ามาเป็นที่ปรึกษาด้วย การครองนถเป็นการฝรั่ง สมเด็จพระเจ้าอนงยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุน อิศเรศวรสังวรศรทราบอย่างธรรมเนียมฝรั่งมาก ควรจะเอาเป็นที่ปรึกษา ใหญ่ได้ ก็แต่ว่าติดประจำเมืองสมุทรปราการ จมื่นไวยวรนาถ เล่า ก็เป็นคนล้นทักหนักในอย่างธรรมเนียมฝรั่ง ก็ลงไปรักษาเมือง สมุทรปราการ อยู่ แต่ทว่าเห็นจะได้พูดจาปรึกษารือกับเจ้าพระยา พระคลังแล้ว ก็จะได้เห็นถูกต้องกันกับเจ้าพระยาพระคลัง ยิ่งแต่พระยา อุทัยธรรมราช ก็เป็นบุตรเจ้าพระยานครศรีธรรมราช อายุก็เป็นผู้ใหญ่ อยู่บ้างแล้ว ดำรงจะรู้การครองเจ้าพระยานครศรีธรรมราชเจรจากับ ฝรั่งทุกสิ่งทุกประการ ก็ต้องลงไปอยู่เมืองสมุทรปราการ ให้พระยา ศรีพิพัฒน์แต่งคนใด มีสติปัญญาเข้าใจความ เชิญกระแด่พระราช ดำริลงไปปรึกษา เจ้าฟ้ากรมขุนอิสเรศวรสังวรศร พระยาอุทัย- ธรรมราชที่เมืองสมุทรปราการ พระยาสุรเสนาที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ ด้วย และกระแด่พระราชดำริโปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดีข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อยที่อยู่กรุงเทพ ฯ และที่ลงไปรักษาราชการอยู่ ณ เมือง สมุทรปราการ เมืองนครเขื่อนขันธ์ก็ให้ประชุมกันปรึกษารืออ จงพร้อมมูลปรองดองกัน อย่าได้ถือทิฐิमानะแก่งแย่งให้เสียราชการ ไป ถ้าผู้ใดจะเห็นว่าให้ลดค่าธรรมเนียมดี หรือไม่ลดให้จะดี

พวกที่เห็นว่าจะลดให้นั้นแต่จะมีสักคน ที่เห็นว่าจะไม่ลดให้นั้นแต่จะมีสักคน พวกที่เห็นว่าจะลดให้ดังนี้ ให้ตรัสตรองการหน้าการหลังดู จงรอบคอบ จะมีคุณอย่างไรบ้าง จะมีโทษอย่างไรบ้าง ที่พวกที่เห็นว่าจะไม่ลดให้ดังนี้ ก็ให้ตรัสตรองการหน้าการหลังดูให้รอบคอบ จะมีคุณอย่างไรบ้าง จะมีโทษอย่างไรบ้าง ฉันทโศกมณชิพรามณไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินจะได้อยู่เย็นเป็นสุขนั้นและเป็นอย่างดี ถ้าผู้ใดจะว่าเข้ามาว่า การอันนี้ใหญ่โตนักเหลือสติปัญญา ต้องควรแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจะทรงพระราชดำริ ก็ให้ตรัสตรองดูเสียก่อนว่า ซึ่งเขมลับรุกเข้ามาพูดจาครั้งนี้ เจ้าวิชาศกก็เป็นเจ้าผู้หญิง จะคิดราชการให้เข้ามาพูดจาหาเหตุพาดพิงมาถึงเพียงนี้ได้เจียวหรือ หรือจะเป็นแต่ขุนนางเขาปรึกษาหารือพร้อมกันให้เข้ามา หรือจะเป็นการของเขมลับรุกกับพระลูกคำเข้ามาพูดจาขู่เด่นตามสบายใจออกกระมัง ถ้าเห็นว่าเป็นการของขุนนางเขาให้เข้ามา ก็จะต้องเป็นการของขุนนางฝ่ายเราบ้าง ถ้าผู้ใดคิดเห็นการแล้วก็อย่าให้ทำคมในฝักไว้ ประหนึ่งว่าเกรงใจเจ้าเกรงใจนาย จึงไม่พูดให้แจ่มแจ้งตามใจของตัวเห็นของตัวรัก ถ้าคิดดังนี้ คนผู้นั้นถอนาพระพิพัฒน์สัตยา ถิ่นกว่าเหมือนหงอนนาทกไวณเหมือนกันเกิด

วันพุธ เดือน ๙ ขึ้น ๓๓ ค่ำ ปีจอโทศก เพลาบ่าย ๓ โมงเศษ โปรดพระราชทานกระแสพระราชดำริให้พระยาพิพัฒน์โกษา พระยาจุฬาราชมนตรี จดข้อรับสั่งออกมา

เมื่อเซมส์บุรุษจะมาพูดจา จะถามว่าเซมส์บุรุษเข้ามาครั้งไหนจะทำ
ทางไมตรีหรือ เซมส์บุรุษจะพูดจาประการใดก็ตามใจเขาจะว่าไปชอบ
เราว่าเมื่อศักราชฝรั่ง ๑๘๒๖ ปีจออัฐศก กระบี่ต้นบวรนี้^(๑)เข้ามาขอทำ
หนังสือสัญญา ไทยก็ยอมให้ทำหนังสือสัญญา ด้วยเข้าใจว่าทำไมตรี
กับชาติอังกฤษ ความจริงเซมส์บุรุษว่ากับเราที่เมืองสมุทรปราการว่า
ไมตรีที่ทำได้ครั้งกระบี่ต้นบวรนี้เป็นการของเจ้าเมืองมังกดากับกัมปนีดอก
เมืองมังกดาก็คือเมืองน้อย อุปมาเหมือนหนึ่งเมืองนครกรุงเทพ ฯ กับ
เมืองวิลาศเป็นเมืองใหญ่ ชอบจะทำไมตรีกันตามเมืองใหญ่จึงจะดี
เราคิดว่าเซมส์บุรุษว่าดังนี้ สักควรที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จมาพูดจาทางไมตรี
เราจะเล่าให้ฟัง เออ ครั้งกระบี่ต้นบวรนี้เข้ามาพูดจาทางไมตรีครั้งนั้น
ก็ว่าตัวเป็นขุนนางผู้ใหญ่ล่ำราพัดจะอดอ้างไปต่าง ๆ ว่าเข้ามาแทนตัว
เจ้าเมืองมังกดา เราคิดว่าเมืองมังกดาก็คือเมืองน้อย จะทำหนังสือ
สัญญาการบ้านเมืองจะดีก็หาได้แล้วหรือ กระบี่ต้นบวรนี้จึงว่าเมือง
วิลาศอยู่ไกล ฝ่ายข้างอินเดียเจ้าวิลาศได้มอกับเจ้าเมืองมังกดาก็คือ
ดีก็หาได้ เจ้าเมืองมังกดาต้องการตั้งไว้ก็เหมือนกับเจ้าวิลาศเหมือน
กัน เราจึงได้ยอมทำหนังสือสัญญากับชาติอังกฤษ เซมส์บุรุษเข้ามา
ว่าดังนี้ ดูประหนึ่งว่ากระบี่ต้นบวรนี้เข้ามาพูดจาไว้แต่ก่อนนั้นฟังเขาไม่ได้
ให้ถามว่าเพียงใดกระบี่ต้นบวรนี้อยู่ที่ไหน ถ้าบอกว่ากระบี่ต้นบวรนี้
ยังอยู่ที่เมืองนั้น ก็ให้ว่าเซมส์บุรุษเข้ามาจะทำหนังสือสัญญาครั้งนั้น

(๑) นายร้อยเอก เฮนรี เบอร์นี ดูซิงฮอร์ด หน้า ๑๔๔

กรุงเทพ ฯ เมืองเดียว แต่มีเมืองชนเมืองออกมา จะรับทำหนังสือ
 สัญญาทาง ๒ แยก ๓ แยกดังนี้ ยากที่จะรักษาสัญญาทางไมตรี ให้
 เหมลักรุกดัดออกไป พาดักระปิตนบารนีเข้ามาถอนหนังสือสัญญา
 เดิมเสียก่อน เราจึงจะยอมทำหนังสือสัญญาตามคำเหมลักรุกซึ่งจะให้
 คติด้วยกันได้ ถ้าบอกว่าจะปิตนบารนีตายเสียแล้ว ก็ให้ว่าเหมลักรุก
 เข้ามาจะทำหนังสือสัญญาครั้งน กรุงเทพ ฯ เมืองเดียว แต่มีเมืองชน
 เมืองออกมา จะรับทำหนังสือสัญญา ๒ แยก ๓ แยกดังนี้ ยากที่
 จะรักษาสัญญาทางไมตรี ให้เหมลักรุกดัดออกไปหาเจ้าเมืองมังกล่าฯ
 ก้อยในบังคับเมืองวิลาศ ให้เจ้าเมืองมังกล่ามีหนังสือแต่งตั้งคนเข้ามาถอน
 หนังสือสัญญาเดิมเสียก่อน เราจึงจะยอมทำหนังสือสัญญาตามคำ
 เหมลักรุกซึ่งจะให้คติด้วยกันได้ ถ้าเหมลักรุกจะว่าไม่ถอนหนังสือ
 สัญญาเดิม จะขอสัญญาเดิมขึ้นอีก ก็ให้ว่าหนังสือสัญญาเดิมก็มาก
 หลายข้ออยู่แล้ว จะมาเติมสัญญาขึ้นอีกยากที่จะรักษาสัญญาได้ ถ้า
 จะว่าขอลดข้อสัญญาเดิมลง ก็ให้ว่า หนังสือสัญญาเดิมหลายข้อเป็น
 ความบ้านความเมืองและการค้าขายติดต่อกัน จะลดข้อไหนเสียก็เห็นจะ
 ไม่ได้ จะมาทำหนังสือสัญญาเป็นพูดจาไม่รู้ด้วยอย่างนี้ หาสมควรที่
 จะเป็นเมืองใหญ่ทั้งต้องฝ่ายไม่ว่าจะว่าที่กรุงเทพ ฯ มีหนังสือออกไป
 เถิงเจ้าเมืองมังกล่า ขอถอนหนังสือสัญญาข้อ ๓๓ เสียข้อหนึ่งนั้น(๑)
 เป็นไรจึงถอนได้ ก็ให้ตอบว่า ซึ่งถอนหนังสือสัญญาข้อ ๓๓ นั้น ด้วย

(๑) ความตรงนี้เป็นหลักฐานว่า ไทยขอยกเลิกหนังสือสัญญา
 บางข้อต่ออังกฤษ ตามที่กล่าวมาในหน้า ๖๓ นั้น โทษความจริงมาก

พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเมืองคืนให้กับพระยาไทร หนังสือสัญญาฉบับนี้จึงต้องถอนเสีย แล้วมีคืบหน้าได้มีหนังสือเป็นพยานเข้ามาขอให้พระยาไทรได้มาอยู่บ้านเมืองตามเดิม

ณ วันเดือน ๙ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๕ รัตนโกสินทร์ ๒๓๑๕ ปี ๑๐๖๕ จัตวา เมืองสมุทรปราการตั้ง เรือเซอร์เชมตันบุรุษ นายคิดดำ ขีดำบน เก่งกังปัดทอง ยาว ๓๑ วา หลวงจงพยุหะ ปลัดจางวางทหารปืนซ้าย เป็นนายดำ

เรือกระปัดบุรุษ มีคืบหน้า ขีดำบน เก่งกังปัดทอง ยาว ๓๐ วา หลวงยกรับตร ปลัดทหารปืนขวา เป็นนายดำ

เรือมีคืบราน นายทหาร ขีดำบน เก่งกัง ยาว ๘ วา หลวงไกร-
ชามาตย์ ปลัดกรมทหารปืนขวา เป็นนายดำ

เรือพอกทหารดีปาย คนใช้ ขีเรือแจ่งทราย ๒ ลำ มีธงปักท้ายเรือทั้งสองลำ ปลัดกรมทหารปืนซ้าย เป็นนายดำ

เรือพระอภัยพลรบ หลวงราชมาตย์ ขีเรือลำบน เป็นเรือป้องกันคนตะล่ำ

เรือแซ่เมืองนครเขื่อนขันธ์ กรมการเป็นนายดำ ป้องกันชนมาตั้งด้วย ๔ ลำ เข้ากันเป็นฝูงตัวนาย ๔ ฝูงทหารดีปาย คนใช้ ๓๒ รวม ๓๖ คน ขึ้นมาทางคลองขุดใหม่ปากตะวันตก ออกถึงปากคลองออกแม่น้ำ เจ้าเมืองกรมการ เมืองนครเขื่อนขันธ์ ได้จัดกับข้าวของกินผลไม้ต่าง ๆ มาทักให้กินขึ้นตามทาง ครั้นมาถึงกรุง ฯ

เซอร์เซมส์บรูกขึ้นมาอยู่บนตึก ขุนนางที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ กับนายทหาร
ดีปายอยู่ที่เรือนเครื่องไม้จากปลูกไว้รับ เซอร์เซมส์บรูกอยู่ที่กรุง ฯ
ได้มาคำนับท่านเสนาบดีพร้อมกันทจวนเจ้าพระยาพระคลังทรงหน
ปราศรัยกันโดยทางไมตรี ไม่ได้ว่าถ้อยความอันใด

จดหมายคำสนทนาในระหว่างเสนาบดีกับเซอร์เซมส์บรูก

วันเดือน ๙ แรม ๓ ค่ำ ปีมะโรงชอก พุทธศักราช ๒๔๕๕
พร้อมกัน ณ จวน ฯ พณ ฯ เซอร์เซมส์บรูก กับที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔
นายทหารขุนมาหา ฯ พณ ฯ

พณ ฯ ถามว่า เซอร์เซมส์บรูกมาอยู่ที่กรุง ฯ ๓ คืนแล้ว อยู่
ที่ใดกับอยู่ที่เมืองสมุทรปราการใครจะส่งบายกว่ากัน

เซอร์เซมส์บรูกว่า อยู่ที่นี่บายกว่าอยู่ที่เมืองสมุทรปราการ

พณ ฯ ว่า ท่านเสนาบดีทงปองรู้ว่า เซอร์เซมส์บรูกมาทางไกล
ก็พร้อมกันมาต้อนรับด้วยความยินดี

เซอร์เซมส์บรูกว่า ท่านเสนาบดีมีความยินดีกับเซอร์เซมส์บรูก
ดีใจนักหนา ขอให้ท่านเสนาบดีเป็นมิตรไมตรีกันโดยแท้โดยจริง

ท่านเสนาบดีตอบว่า เซอร์เซมส์บรูกว่านดีแล้ว

เซอร์เซมส์บรูกให้เรียน ฯ พณ ฯ ว่า พณ ฯ ให้ชนมสืบกับ
ทุเรียนไปนั้นมีความยินดีนัก

พณ ฯ ว่า เซอร์เซมส์บรูกเคยกินแล้ว แต่มีศบรูกกับขุนนาง
๔ คน เป็นคนมาแต่เมืองวิลาศใหม่ ไม่เคยกิน จึงอุตส่าห์หาไปให้กิน
จะได้รู้จักรสทุเรียน

เซอร์เซมด้บรูกกับขุนนางว่า ขนมหีบมีรดีหนัก

ฯพณฯ ว่า มีของสิ่งไรก็จะเอาไปให้ อย่าถือว่ามีมากว่าน้อยเลย

เซอร์เซมด้บรูกก็ลงคำนับ

ฯพณฯ จึงว่า มาพบกันวันนี้เป็นความชื่นชมยินดีต่อกัน เมื่อมีความสิ่งไร ก็ให้ทำหนังสือให้กะบัตันบรูกมายื่นกับจมีนไวยวรนารถ ๆ จะได้เอาความมาเรียน ฯพณฯ แล้วว่า ถ้าจะเขียนหนังสือมาให้ จะเขียนเป็นอักษรอังกฤษ ไทยก็ไม่รู้ อักษรอังกฤษก็ไม่ใคร่จะได้ใจ จะแปลไม่ถึงความ ถ้าจะเขียนมา ให้เป็นอักษรไทยฉบับหนึ่ง อักษรอังกฤษฉบับหนึ่ง

เซอร์เซมด้บรูกว่า จะเขียนมาเป็นอักษรไทยฉบับหนึ่ง อักษรอังกฤษฉบับหนึ่ง ถ้าด้วยคำผิดพลั้งประการใดบ้างขอได้โปรดอย่าถือเลย แล้วเซอร์เซมด้บรูกว่า ซึ่งเซอร์เซมด้บรูกป่วยนั้นค่อยคลายขึ้นแล้ว แต่ยังหาสบายดีไม่ วันนี้ได้พบกับท่านเสนาบดีพร้อม มีความสบาย ความที่เจ็บป่วยค่อยหายมากจนกว่าเก่า แล้วเซอร์เซมด้บรูกก็ลาไป

เซอร์เซมด้บรูกกลับไปแล้ว ทำหนังสือมายื่นครั้งหนึ่ง ๔ ฉบับ ครั้งหนึ่ง ๒ ฉบับ ว่าด้วยจะทำสัญญาความ ๘ ข้อ ท่านเสนาบดีปรึกษาพร้อมกัน ทำหนังสือตอบให้ไป ๕ ฉบับ

ณ วันเดือน ๘ แรม ๑๒ ค่ำ ปีจอ โทศก กะบัตันบรูก มีศเสนยอน มีศบรอน เอาหนังสือมาส่งให้จมีนไวยวรนารถที่บ้าน ๔ ฉบับ

หนังสือเซอร์เชมสับรูก ถึงเจ้าพระยาพระคลัง ฉบับที่ ๑

หนังสือของเซอร์เชมสับรูก มาถึงเจ้าคุณเจ้าพระยาพระคลังว่าที่
สมุหพระกลาโหม ด้วยเซอร์เชมสับรูกเห็นควรจะเรียนเจ้าคุณให้ทราบ
ด้วยความปรารถนาอันให้เป็นราชทูตเข้ามาในแผ่นดินเหตุการณ์ใด หวัง
มิให้เป็นเหตุสงสัยด้วยข้อความอันจะใคร่ปรึกษากัน และครั้นปรึกษากัน
แล้วจะได้กราบทูลพระมหากษัตริย์ ณ กรุงเพท ฯ ศรีอยุธยาให้ทรงทราบ
เพื่อพระองค์จะได้เห็นชอบด้วย เมื่อพระมหากษัตริย์เจ้าเมืองอังกฤษ
ตรัสสั่งให้เซอร์เชมสับรูกเป็นราชทูตมาในมหานครศรีอยุธยา ก็
ตรัสสั่งให้กราบทูลพระองค์เป็นกษัตริย์ในกรุงพระมหานครศรีอยุธยา
ว่าท่านเจ้าเมืองอังกฤษมีจิตผูกพันมิตรไมตรีเป็นต้น หวังจะให้
ความดีแห่งเมืองทั้งสองจำเริญขึ้นด้วยตั้งราชไมตรี และจะได้มี
โอกาสไปมาหาสู่ค้าขายเป็นสะดวก ถ้าเป็นคุณเป็นประโยชน์พร้อม
ด้วยกันทั้งสองฝ่าย พระราชไมตรีจึงจำเริญนานได้ ถ้าเป็นฝ่ายเดียว
ไม่เป็นที่จำเริญได้ ถ้าแต่งหนังสือสัญญาเป็นไมตรี เติงเอาแต่
ประโยชน์ฝ่ายเดียวก็หาจำเริญไม่ ความชอบเจ้าคุณทราบอยู่แล้ว
เหตุฉนั้นเซอร์เชมสับรูก ขอเจ้าคุณได้กราบทูลพระเจ้ายู๋หัวให้ทราบ
ได้พระบาท ให้ทราบว่าเซอร์เชมสับรูกเห็นแก่ราชการบ้านเมืองก็
เห็นชอบแก่นำใจตนก็ดี ก็ยังปรารถนาจะแสวงหาประโยชน์และ
ความดี ทั้งเมืองอังกฤษให้เสมอกัน เมื่อเซอร์เชมสับรูกเข้ามา
อาศัยในกรุงเพท ฯ ดังนี้แล้ว ปลงใจลงจะใคร่ให้จริงว่า เซอร์-

เยี่ยมสปรุกได้คำนับถือในท่านผู้เป็นเจ้าเมืองอังกฤษตามควรนั้นใด จะใคร่คำนับถือในท่านผู้เป็นกษัตริย์ในกรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยาด้วยด้วยกัน และในการงานและกิริยาทั้งปวงที่จะทำนั้น จะใคร่ดำแดงให้ประจักษ์ว่า เมืองอังกฤษสัมพันธ์มิตรไมตรีต่อเจ้ากรุงเทพ ฯ ศรีอยุธยาอันนี้ หวังจะให้ปรากฏด้วยกิริยาและการทำ ดีกว่าดำแดงแต่ด้วยถ้อยคำเท่านั้น เซอร์เยี่ยมสปรุกมิได้คิดเห็นว่า จะบังเกิดมีเหตุความประการใดที่จะขัดขวางห้ามไว้ เพื่อจะมีได้ทำหนังสือเป็นพระราชไมตรี และเปิดการซื้อขายแก่กัน ให้ดำเนินเร็วทันด้วยดี แต่ทว่าถ้ามีข้อใดที่มิได้เห็นพร้อมใจกัน เซอร์เยี่ยมสปรุกก็เชื่อใจว่าเจ้าคุณจะพิจารณาหารือกันด้วยดี ปราศจากเหตุ ขย่ำให้เคืองใจได้ และฝ่ายเซอร์เยี่ยมสปรุกก็จะอดสำหระกระทำเหมือนกัน ในการไมตรีและการซื้อขายแก่กัน สิ่งใด ๆ ที่เป็นคุณเป็นประโยชน์ฝ่ายเมืองอังกฤษก็เป็นคุณและประโยชน์ฝ่ายเมืองไทย เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะแปลกกันก็หาไม่ได้ บัดนี้เป็น ๒๕ ปีมาแล้ว นับแต่เมษายนปี^(๑) รัชชัฏแต่กับปีอันครองเมืองอินเดียเข้ามา และได้แต่งหนังสือสัญญาเป็นราชไมตรีกัน คุณและประโยชน์อันเกิดแต่ก่อนนั้น เป็นปรากฏอยู่แล้วทั้งต้องฝ่าย ถ้าหนังสือนั้นไม่มีแล้ว ก็ขาดจากประโยชน์ทั้งต้องฝ่ายเหมือนกัน ความการปรากฏอยู่ดังนี้ ก็เป็นเหตุที่จะ

(๑) นายร้อยเอก เฮนรี เบอร์นี ทูตอังกฤษมาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘
ดูคำอธิบายในหน้า ๔๓

ให้มีโอกาสไปรารณาทางต้องฝ่าย หวังจะคิดอ่านตงพระราชไมตรีให้ยิ่ง
 แม่นมั่นคงจำเริญได้เป็นอันมาก จะได้ถอยน้อยลงชาติไปนั้นหาไม่ได้
 เมื่อการเป็นตงนี้เซอร์เยิมส์บรูกยังเข้ามาว่า ในการที่จะปรึกษาหารือ
 กันครั้งนี้ ต้องเห็นแต่ความที่จะเป็นคุณและประโยชน์แก่เมือง
 ทางต้องฝ่าย เซอร์เยิมส์บรูกได้ว่าในข้อนี้ เจ้าคุณจะเห็นพร้อมด้วย
 อนึ่งเซอร์เยิมส์บรูกเห็นว่า เรื่องความเป็นขอ ๆ ลำดับที่จะใคร่กล่าว
 นั้น ครั้นเข้าใจแล้วจะเป็นที่ชอบ จะได้เห็นว่าหน้าที่จะให้ราชไมตรี
 อันตงอยู่กับกบป็นอันครองเมืองอินเดียให้ยังยืนดี เป็นเหตุที่จะป้องกัน
 กรุงเทพ ฯ ศรีอยุธยาให้ปราศจากภัย และให้บ้านเมืองจำเริญความดี
 เป็นอันมากแล้ว การซื้อขายกับพวกอังกฤษ จะเป็นประโยชน์
 แก่เมืองไทยยิ่งมากกว่าทุกวันนี้ อนึ่งซึ่งจะทั้งทำลายหนังสือสัญญา
 อันแต่งไว้ในจุลศักราช ๑๓๘๘ ปี คริสต์ศักราช ๑๘๒๗ นั้นก็หา
 มิได้ แต่ว่าจะใคร่ให้สัญญานั้นยังมั่นมั่นคงไป อันจะคิดเบียด
 เปลี่ยนนั้นเป็นแต่คำवादด้วยการซื้อขาย อันมีอยู่ที่ปลายหนังสือ
 สัญญานั้น และเซอร์เยิมส์บรูกนั้นก็เห็นว่า คำนั้นจะเปลี่ยนแปลงได้
 บ้าง แล้วก็ยังไว้ใจว่า เมื่อเจ้าคุณพิจารณาตงแล้ว เจ้าคุณยังจะเห็นว่า
 ที่จะเปลี่ยนนั้น ก็จะเป็นอาณาประโยชน์แก่ราชสมบัติ แห่งพระมหา
 ษัตริย์ในกรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา และจะเป็นที่ขอบพระทัยแก่
 พระองค์ เพราะว่าซึ่งพระองค์ปลงพระทัยแ่ดวงหาคุณและประโยชน์
 ของคนทั้งปวงจะได้บำรุงความดีให้ทั่ว ความนี้ถือเลื่องไปรู้ถึง
 ประเทศไกลแ่ละไกล ถึงกระนั้นถ้ากษัตริย์ทางต้องฝ่าย จะตงแต่ง

หนังสือสัญญาเป็นฉบับดำแดงราชไมตรีต่อกัน ว่าด้วยความอันสมควร แก่กษัตริย์ผู้เป็นใหญ่ ถ้ากระทำไดงั้นควร เมื่อยังมีได้อาการชอ การขาย เจ้าคุณมิเห็นควรด้วยหรือ หนังสือสัญญาอย่างว่ามานั้นเป็น ลักษณะสำคัญ ต้องด้วยพระเกียรติยศแห่งกษัตริย์ทั้งสองฝ่าย เห็นว่า จะเป็นที่ชอบแก่ท่านผู้ครองเมืองไทย ทั้งผู้ครองในเมืองอังกฤษ ในข้อเซอร์เยียมส์บรุคจะส่งสั๊กห้ามได้ แล้วจะว่าด้วยการชอการขาย ขอนั้น จึงจะค่อยคิดค่อยว่าต่อภายหลัง อันจะตกลงกันนั้นจะได้ ถกต้องกันตลอดไป ครั้นเซอร์เยียมส์บรุกล้ำแดงความแก่เจ้าคุณดังนี้ ก็ยังคอยที่คอยทางจะได้แก้ไขต่อไป และจะแต่งร่างคำสัญญานั้นจะได้ ส่งให้เจ้าคุณพิจารณาตริตรองในที่ประชุมเสนาบดีผู้ใหญ่ ในกรุงเทพฯ พระมหานครศรีอยุธยาเป็น ๓ ประการ คือว่าหนังสือสัญญาปลุกตง พระราชไมตรีเป็นอันสนิทได้ดัง ตามซึ่งชอบแก่ท่านผู้เป็นกษัตริย์ ครองเมืองอังกฤษฝ่ายข้างหนึ่ง และซึ่งชอบแก่ท่านผู้เป็นกษัตริย์ ครองกรุงเทพ ฯ ฝ่ายข้างหนึ่งนั้นประการหนึ่ง อนึ่งจะแปลกเปลี่ยน คำว่าด้วยทางอันจะชอจะขายอันเป็นคำเบ็ดเสร็จจัดตามหนังสือ ด้วย มหากษัตริย์ ณ กรุงเทพฯ ฯ ฝ่ายหนึ่ง และกัมปนาทครองเมืองอินเดีย ฝ่ายหนึ่ง แต่งไว้ในปี ๑๘๒๗ ตามคริสต์ศักราช จุดศักราช ๑๓๘๘ ป็นประการหนึ่ง แต่ว่าเซอร์เยียมส์บรุคยังได้ใจว่า การ จะได้ถึงที่สำเร็จด้วยดี จะได้เป็นคุณและประโยชน์แก่เมืองทั้งสองเมือง และจะได้เป็นเกียรติยศแก่กษัตริย์ทั้งสองเป็นอันมาก เซอร์เยียมส์บรุค จึงขอเจ้าคุณดำริตริตรองความตามสมควร และขอค้ำับเจ้าคุณ ตามดัดยานุสัย ในทางไมตรีเป็นอันดี หนังสือมา ณ วัน ๖

หนังสือเซอร์เชมสับรูก ถึงเจ้าพระยาพระคลัง
ฉบับที่ ๒

ในหนังสือฉบับก่อน ที่เซอร์เชมสับรูกส่งฝากแก่เจ้าคุณเจ้าพระยาพระคลัง และเซอร์เชมสับรูกได้กล่าวไว้แล้วว่า ถ้าเห็นแก่การรักษาเขตแดนกันก็ดี และการซื้อขายกันก็ดี สิ่งใด ๆ ก็จะเป็นคุณและประโยชน์ข้างหนึ่ง ดังนั้นคงเป็นคุณและประโยชน์พร้อมกันทั้งสองฝ่าย จะแตกกันแปลกกันก็หาไม่ได้

บัดนี้เซอร์เชมสับรูกจะวิตถารจำแดงด้วยการอื่นหน่อยหนึ่งให้เจ้าคุณทราบ เมื่อการศึกพม่ากับอังกฤษสงบเสร็จกันแล้ว เขตแดนอังกฤษแผ่มาต่อเขตแดน ณ กรุง ฯ เหตุนี้จึงต้องทำหนังสือสัญญาขึ้น เพื่อมิให้เกิดเหตุวิวาทห่มเดียวกันได้ เมื่อบริเตนจึงรับใช้แก้กัมปนีที่ครองเมืองอินเดียนฝ่ายข้างอังกฤษ เข้ามาในกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา ช่วยแต่งหนังสือขึ้น ๆ ขอมรว่า กรุงพระมหานครเป็นเมืองใหญ่มิได้ชนแก่ประเทศใด แล้วว่าให้ระงับด้วยความอันเป็นเหตุเคืองกันกับพวกมลายู ข้างเมืองไทรเมืองตานีเมืองถลันตัน เป็นต้น แล้วจำเดิมแต่นั้นมา พวกไทยได้รู้เห็นว่า พวกอังกฤษที่ต่อแดนกันประพฤติเป็นอันสมด้วยไมตรี มิได้ฉวยฉวยปองร้ายเหมือนพม่าแต่ก่อน ครั้นเป็น ๒๔ ปีมาแล้วทางไมตรีได้จำเริญมา มิได้เกิดเหตุวิวาทกันด้วยแดนต่อแดน เมื่อก่อนพวกพม่าเคยยกกองทัพมารบชิงชัยกัน คราวหลังนี้สงบดี อันจะได้เป็นความกันกับ

ขุนนางอังกฤษในเมืองสิงห์บุรีนั้นหาไม่ได้ แล้วขาดจากไมตรีกันเพราะ
 ความพินาศกันคิดปองร้ายกันก็มีได้เป็น แต่พวกอังกฤษยังได้ช่วยให้
 อาณาจักรข้างกรุงพระมหานครยังมั่นอยู่ในเมืองไท่ แล้วครั้นเกิด
 การขบถโคตลาหลในพวกลม้ายแห่งใด ๆ อังกฤษก็ได้ช่วยกันไว้
 มิให้เกิดภัยต่อมหากษัตริย์กรุงเทพ ๆ นั้นได้ ตั้งแต่ทำหนังสือสัญญา
 ขอเป็นทางพระราชไมตรีต่อกัน และหนังสือว่าด้วยการซื้อขายกัน
 ในคริสต์ศักราช ๑๗๒๗ ปี ตลอดมาจนวันนี้เป็น ๒๔ ปี กำกับ
 ณ กรุงเทพพระมหานครจะออกไปค้าขาย และทอดอยู่ ณ เมืองสิงห์บุรี
 นั้น และเมืองใด ๆ แขวงใดตำบลใดก็ดี อันอยู่ในบังคับของเจ้าเมือง
 อังกฤษนั้นไม่ขัดไม่ข้องสิ่งใด ๆ และประโยชน์อันเกิดเพื่อหนังสือ
 สัญญาเป็นปรากฏอยู่แล้ว และบัดนี้พวกอังกฤษจึงได้ขอไมตรีอัน
 ชื่อสัตย์ จึงขออย่าให้การฝ่ายอังกฤษเสียประโยชน์นั้นไป เพราะผู้ใด
 มิได้ถือคำสัญญาที่ทำไว้ในปี ๑๗๒๗ หนังสือสัญญานั้นได้เป็นคุณ
 และประโยชน์ ณ กรุงเทพพระมหานครเป็น ๓ ประการ คือ ให้
 ปราศจากการศึกสงคราม ๑ ให้ปราศจากข้าศึกแต่ประเทศเมืองอื่น ๑
 และการซื้อขายได้จำเจริญขึ้นเป็นอันดี ๑ เป็น ๓ ประการด้วยกัน
 เมืองทั้งสองฝ่ายเป็นสัมพันธไมตรี มิได้เคืองกันเป็นช้านานมา
 แล้ว ถ้าจะขาดกันห่างกัน เดียวกันเองจะมีเป็นเหตุน่ากลัวภัย ก็ยัง
 จะเป็นเหตุให้สงสัยน้อยใจแก่กันทั้งปวง แต่ทว่าถ้าได้เอาหนังสือ
 สัญญามาตั้งขึ้นใหม่ ดำแดงว่าท่านผู้เป็นกษัตริย์ครองเมืองอังกฤษ
 และท่านผู้เป็นกษัตริย์ครองนครเดิมา ณ กรุงเทพพระมหานคร ยังทรง

พระทัยต่อพระราชไมตรีฉันท์ คิดเห็นว่าฉันจะมีคุณและประโยชน์แก่เมืองทั้งสองเมืองยิ่งมาก และพระเกียรติยศแห่งกษัตริย์ทั้งสองฝ่ายจะยืนแน่นมั่นคงใหญ่ ครั้นพิจารณาเหตุการณ์ดังนี้แล้ว เซอร์เยมส์บรูกก็เห็นเป็นแน่ว่า การอันจะเป็นประโยชน์แก่เมืองไทย ก็เป็นประโยชน์แก่เมืองอังกฤษ และซึ่งเป็นประโยชน์แก่เมืองอังกฤษก็เป็นประโยชน์แก่เมืองไทย ด้วยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้าจะแยกกันให้แปลกกัน เป็นไม่ดี กลับเป็นร้ายไป

ง่ายท่านผู้เป็นเสนาบดีทั้งหลายในกรุงเทพพระนครฉันท์ ท่านจะได้มีหัวใจปรารภจะทำความดีทางสัมพันธไมตรี อันได้จำริญเนืบนานมาแล้วดังนี้ได้หรือ ฝ่ายเมืองอังกฤษก็เป็นเมืองใหญ่ แต่มิได้ปรารภสิ่งใด ๆ เว้นแต่ที่ควรแก่ทางธรรม ทางอันให้เป็นประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย เสนาบดีทั้งหลาย ณ กรุง ฯ จะห้ามได้หรือ ฝ่ายท่านเจ้าคุณเจ้าพระยาพระคลัง ท่านประกอบด้วยใจอารักขาชอบธรรม จึงมิได้คิดสิ่งใด ฉันท์ยอมแจ้งอยู่กับใจเซอร์เยมส์บรูกแล้ว แล้วท่านผู้เป็นมหากษัตริย์ ณ กรุงเทพพระมหานคร ทรงพระทัยยกปรด้วยพระมหากรุณาอันมหาประเสริฐ ความอันเลื่องดังไปทั่วทั้งโลกแล้ว เซอร์เยมส์บรูกเข้าใจว่า ควรท่านผู้เป็นเสนาบดีที่อยู่ใต้ฝ่าพระบาทฉันท์ จะได้มีหัวใจเป็นเหมือนกัน ถ้าเกิดความเนื่อง ๆ ทุกปีด้วยการซื้อขาย กัดองเอาเป็นธุระปรึกษาหารือกันเนื่อง ๆ เหมือนกัน เป็นการลำบากต่าง ๆ เป็นอันมาก แต่เดี๋ยวนี้จะจัดแจงหมดคราวเดียว ให้เสร็จกันด้วยดีได้จะให้ง่ายกว่าเมืองทั้งสองแล้ว จะเป็นเหตุให้

ราชไมตรีฝ่ายกษัตริย์ทั้งสองจำเวรไปยังสนิทที่ อันนคงประจักษ์แจ้งแก่
 เจ้าคุณ หนังสือสัญญาเป็นพระราชไมตรี และคำสัญญาที่จะว่าด้วยการ
 ขอลาขายแก่กัน ที่เซอร์เยิมส์บรูกจะใคร่ส่งฝากให้ท่านเสนาบดี
 ทั้งหลายพิจารณาตรึกตรองดูนั้น จะทำให้กรุงเทพพระมหานคร
 ศรัทธา เป็นไมตรีสนิทกับเจ้ากรุงอังกฤษ ด้วยมีพยานนี้
 มากอาศัยแต่ที่ชกบธรรมเนียม จะได้จำเวรผู้ซื่อสัตย์ปราศจากภัยเป็น
 เนืองนิตย์

หนังสือเซอร์เซมส์บรูก ถึงเจ้าพระยาพระคลัง

ฉบับที่ ๓

ในหนังสือฉบับก่อน เซอร์เยิมส์บรูกได้ว่าด้วยข้อความ
 ๓ ประการ ประการหนึ่งและที่ ๒ นั้นว่าด้วยหนังสือสัญญาราชไมตรี
 และหนังสือสัญญาด้วยการขอการขาย เซอร์เยิมส์บรูกนึกเห็นว่า จะ
 จัดแจงข้อความในหนังสือทั้งสองใบได้ ให้เป็นที่ชอบแก่เจ้าคุณ
 เจ้าพระยาพระคลัง และชอบแก่เสนาบดีทั้งหลาย ที่อยู่ใต้พระบาท
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ กรุงเทพมหานคร

ที่นี้เซอร์เยิมส์บรูกจะใคร่ว่าด้วยเหตุอันให้เขามาคิดความกัน
 ครั้นหนอยหนึ่ง หวังจะให้สำเร็จกันด้วยดี ครั้นแต่งหนังสือ
 สัญญาแล้วในคริสต์ศักราช ๑๗๕๗ ปี ต่อภายหลัง ฝ่ายผู้มาหา
 กษัตริย์ในเมืองอังกฤษที่ลงเสียแล้วนั้น ท่านพิจารณาเห็นว่า

ประโยชน์แก่บ้านเมือง และเห็นแก่กำลังที่ให้กับป็นที่ครองเมือง
อินเดีย จึงประกาศอนุญาตให้ใคร ๆ ผู้ใดที่อยู่ได้บังคับ ก็เห็น
ประจักษ์ว่าคำสัญญา^๕นั้นจะได้ประโยชน์แก่เมืองไทยตามที่ควรก็หาไม่
จะเป็นประโยชน์แก่เมืองอังกฤษตามที่ควรก็หาไม่เหมือนกัน แล้ว
ถ้าทำหนังสือสัญญา^๕ใหม่ ก็จะต้องเลิกการซึ่งจะเป็นประโยชน์
ใหญ่ในการซื้อขายกันเป็นคุณ^๕ทั้งสองฝ่าย และจะเป็นอันล้มด้วย
พระเกียรติยศแห่งกษัตริย์^๕ทั้งสองพระองค์ เซอร์เยียมส์บรุคเห็นว่า
ถ้าทำได้ดังนี้จึงจะเป็นที่ชอบ เป็นการประกอบด้วยคุณและประโยชน์
แก่กรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา และแก่เมืองอังกฤษเหมือนกัน
มิได้ขัดข้องประการใด จะให้ล้มพันธมิตรไมตรี^๕แก่กันเท่าเดิมอีก
เป็นที่พอใจ^๕เนื้อเชื่อใจได้ เซอร์เยียมส์บรุคยังจะใคร่ว่า^๕ข้าให้แน่ว่า อัน
ขุนนางฝ่ายข้างอังกฤษ จะได้กินแห่งดังด้อยต่อขุนนางฝ่ายข้างกรุงเทพฯ
นั้นหาไม่ได้เลย ความที่ความนั้น ครั้นจะรวบรวมเข้าเป็น ๓ ประการ
คือว่า จะทำเหมือนอย่างกำหนดไว้^๕ เป็นอันล้มด้วยพระเกียรติยศ
แห่งมหากษัตริย์ในกรุงนั้น ประการหนึ่งจะเป็นความจำเริญความ
สุขดำรงแก่เมืองทั้งสองเมืองนั้น ประการหนึ่งเจ้ากรุงอังกฤษ ถ้ามี
ใจปรารถนาไปค้าขายในประเทศอินเดีย ประเทศจีน และประเทศอื่น ๆ
ฝ่ายทิศตะวันออกให้ไปได้ ครั้นการเป็นดังนี้แล้ว ก็เห็นเป็นควรแก่
เสนาบดีในเมืองอังกฤษ จะปลงใจตรงรักษาซึ่งประโยชน์ของคนทั้งสอง
ที่จะได้มาค้าขายตามหนังสือ^๕ที่เมะเบอนีจัดแต่งไว้ แต่ว่า^๕ครั้น
พวกจีนประทุษร้ายต่อผู้คนและการ^๕ซื้อขาย ข้างอังกฤษจึงเกิดการ

คือสงคราม พวกขุนนางอังกฤษเป็นภาระชุกชุม เหตุฉะนี้แต่
คริสต์ศักราช ๑๘๔๐ ปี เมื่อบังเกิดเหตุผิดคำสัญญาประการใด พวก
ขุนนางอังกฤษมิได้มาเรียนท่านผู้เป็นเสนาบดีในกรุงฯ อันข้อผิดนั้นข้อใด
ก็เห็นว่าพระเจ้าอยู่หัวมิได้ทราบ มิได้เห็นชอบด้วยดังซึ่งเห็นว่าท่าน
ผู้เป็นเสนาบดีทั้งหลายมิได้เห็นชอบด้วย อันขุนนางฝ่ายเมืองไทยจะมีถือ
ตามคำสัญญาให้ครบถ้วนนั้น ชื่อนี้จะเป็นที่สงสัยแก่ขุนนางฝ่ายเมือง
อังกฤษก็หาไม่ได้ แต่ว่าครั้นพวกอังกฤษตั้งใจซื้อตรงพิจารณาในคำ
สัญญาที่เมษะเบอนช่วยแต่งนั้น จะทำให้ได้ประโยชน์ในการซื้อขาย
แก่กัน ฝ่ายเมืองไทยแต่ละเมืองอังกฤษให้ใหญ่ขึ้นมากกว่าทุกอัน
ประการหนึ่ง เป็น ๓ ประการด้วยกัน

• เซอร์เยิมส์บรุค ขอคำนับเจ้าคุณเจ้าพระยาพระคลังตามทาง
ไมตรีเป็นอันสนิท มา ณ วันนี้ ฯ

หนังสือเซอร์เยิมส์บรุค ถึงเจ้าพระยาพระคลัง
ฉบับที่ ๔

หนังสือ เซอร์เยิมส์บรุค กราบเรียนมายังเจ้าคุณเจ้าพระยา
พระคลัง

ด้วยว่าเมื่อเซอร์เยิมส์บรุค เอร่างหนังสือสัญญานี้ส่งให้เจ้าคุณ
พิจารณาณนี้ เซอร์เยิมส์บรุคยังจะใคร่ว่าช้ากว่า ฝ่ายขุนนาง
ข้างอังกฤษ เมื่อจะหาหรือปรึกษาคความนั้นมิอยากทำสิ่งอันใด เว้นแต่

ทำได้ด้วยทางอันควรจะบำรุงราชไมตรีให้จำเริญไว้กับเมืองทั้งสอง ถ้า
ได้บำรุงรักษาราชไมตรีให้ยังแน่นมั่นคง และจัดแจงทางซื้อขายแก่กัน
ให้ยิ่งง่าย มีประโยชน์ยิ่งมากทั้งสองเมือง การนี้ตั้งเดี๋ยวถูกต้อง
กันกับกระแด้วตั้ง อันเซอร์เยียมสับรุกได้รับแต่เจ้ากรุงอังกฤษนั้น
จะได้ว่ากล่าวสิ่งใด ๆ เกินจากเจ้ากรุงอังกฤษก็ห้ามมิได้ ถ้าผู้ใดมาว่า
อย่างอื่น ผู้นั้นเป็นแต่ลวนคนใจพาดเป็นศัตรูต่อเมืองทั้งสอง เซอร์-
เยียมสับรุกไวใจว่า ท่านผู้เป็นเสนาบดีในกรุงเทพ ฯ เห็นจะไม่ฟังคำ
แต่ข้างเดียวเลย ยังเหลือแต่จะว่า ถ้าในร่างหนังสือสัญญาข้อใด ๆ
อันมิได้เข้าใจโดยแท้ เป็นเหตุที่สงสัยอยู่ เซอร์เยียมสับรุกจะแก้ไข
ให้แจ้ง แล้วถ้าเห็นชอบดี จะเอาคำแก่นมาเขียนดงกำกับในหนังสือ
สัญญาไว้ให้ชัดเจนสักได้ แล้วเพื่อจะได้เข้าใจง่ายควรที่จะหมายไว้ว่า
หนังสือสัญญาที่ทำไว้ในคริสต์ศักราช ๑๗๖๖ บีมิดีเสีย แต่ว่าข้อ ๖
กับ ๑๐ ในหนังสือนั้นทำให้สับสนวุ่นวายหนึ่งในหนังสือใหม่ และ
ข้อ ๗ กับข้อ ๘ ในหนังสือก่อน ๒ ข้อเท่านั้นเป็นเหตุระยกระหนว่าใหม่
ข้อ ๗ ในหนังสือที่เมะเบอว์นทำไว้ใหม่ว่า ถ้าขุนนางในกรุงฯ มีขอบใจ
ให้คนอังกฤษคนใดที่อยู่ในเมืองไทยให้ไปจากเมืองให้พ้นก็ได้ แล้วถ้า
ขุนนางข้างอังกฤษมีขอบใจ จะให้คนไทยอยู่ในแดนอังกฤษ จึงให้ไป
จากแดนนี้ให้พ้นก็ได้ ขอนักเด็กเสีย เอาข้อ ๒ ในหนังสือใหม่มาใช้
แทนข้อนั้นว่า อันคนอังกฤษจะได้ที่อยู่ในเมืองไทย และคนไทยจะได้
ที่อยู่ในแดนอังกฤษก็ควร และครั้นว่าเมืองไทยเกิด เมืองอังกฤษเกิด

ก็ตั้งเอาความว่า จะได้ที่อยู่ในหัวเมืองในเมืองชนบทต้องฝ่ายเหมือนกัน
ตลอดไป ครั้นว่าที่อยู่ก็เข้าใจว่าที่ดิน พอที่ปลูกโรงปลูกเรือนก่อตึก
ก็พออยู่แะทำการสบาย อันท่านผู้ครองกรุงเทพ ฯ จะกำหนดที่ดิน
สำหรับคนอังกฤษและคนอื่น แต่ประเทศยุโรปจะอยู่ แะที่จะได้ฝั่งศพ
เขาด้วยการนี้ เซอร์เยียมลับริกเห็นว่าควรพระกรุณากระทำได้ด้วย
ที่อันพระองค์จะทรงกำหนดไว้นั้น ให้คนอังกฤษเข้าตามราคาอันควร
แก่กรรมเป็นหลายปีตามที่ระคตลงกันได้ หรือถ้าจะให้ซื้อก็ซื้อเอา
พอจะปลูกบ้านโรงแะเรือน ตามแต่จะต้องการ ฝ่ายคนไทยในแดน
อังกฤษเล่า ถ้าจะซื้อที่ดินก็ด จะเข้าเอาที่ดิน ไม่มีอันใดจะขัดขวาง
สิ่งใดห้ามได้เลย อันคนอังกฤษจะซื้อไร่นาแะที่ดินมากเกินไปจากที่
กำหนดไว้ว่า ว่าแต่ที่กำหนดไว้แล้วเท่านั้น ครั้นข้อ ๙ ใน
หนังสือที่เมะเบอว์นแต่งไว้ว่า เมื่อเรือพ่อค้าข้างอังกฤษดำโดมาถึงที่
จอดแล้ว นายเรือด่านจะมาให้การแก่เจ้าเมืองกรมการ แะผู้ใด
รักษาเมืองที่จอดนั้นให้ทราบ แต่ว่าในข้อ ๒ หนังสือใหม่ว่า พ่อค้า
นั้นจะค้าขายหรือจะไม่ค้าขาย ดุ้แต่พ่อค้านั้นจะเห็นชอบแต่ตนเอง เมื่อ
เซอร์เยียมลับริกได้ใจเนื้อเรื่องในเจ้าคุณเจ้าพระยาพระคลัง เฒ่าบด
ทั้งหลายฝ่ายกรุงเทพพระมหานครเป็นอันดี

ร่างหนังสือสัญญา เซอร์เชมสับรูก ส่งให้เจ้าพระยาพระคลัง

ท่านผู้เป็นกษัตริย์ครองเมืองอังกฤษ คือว่า เศวตบริตันและอิรลันด์
อันเข้ากันเป็นเมืองใหญ่แห่งหนึ่ง และยังครองเมืองฮินดุดานนั้นฝ่าย
ข้างหนึ่ง กับท่านผู้เป็นอธิปไตยครองราชสมบัติในมหานครศรีอยุธยา
ฝ่ายข้างหนึ่ง ตงพระทัยพร้อมประสงค์จะระงับดับเหตุ อันมิได้เข้าใจถึง
กันด้วยดีอย่าให้สูญปรารภ แล้วรักษากันเมืองทั้งสองฝ่ายให้เป็นสุข
ดำรงาญ จึงปลงพระทัยตงแต่นั้นตั้งสัญญากันเป็น ๘ ประการดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ตงแต่นั้นไปจะได้ความสุขดำรงาญ และราชมิตรไมตรีจำเวญ
ไว้แก่เมืองทั้งสองตราบเท่ากตปาด้าน ทั้งสัญญาตงนั้น คือกษัตริย์
ผู้ครองเมืองเศวตบริตัน เมืองอิรลันด์ และเมืองฮินดุดาน ฝ่ายข้างหนึ่ง
และท่านผู้เป็นอธิปไตยครองราชสมบัติในมหานครศรีอยุธยา
ฝ่ายข้างหนึ่ง และราชวงศ์สืบ ๆ กันไปเบื้องหน้า ควรจะถือตามกัน
ทั้งสองฝ่าย

ข้อ ๒ ฝ่ายคนอันอยู่ใต้บังคับอังกฤษ ยอมจะให้มาและมีที่อยู่
และค้าขายในเมืองไทย และหัวเมืองที่เป็นขอบเขตแดนมาแห่งท่าน
ผู้ครองกรุงเทพ ฯ แล้วพวกประเทศอื่น ๆ ได้คุณและโอกาสในการ
ซื้อขายและการอื่น ๆ เป็นคุณประการใด จะได้แก่คนอันอยู่ใต้บังคับ
อังกฤษเหมือนกัน อนึ่งถ้าคนอันอยู่ใต้บังคับกรุงเทพ ฯ จะไปมีที่อยู่
ค้าขายในแดนอังกฤษทั่วเขตแดนก็ยอมให้ทำได้ แล้วคนประเทศอื่น ๆ
ได้คุณและโอกาสในการซื้อขายและการอื่น เป็นคุณประการใด ก็จะได้
แก่คนไทยเหล่านั้นเหมือนกัน

ข้อ ๓ ฝ่ายท่านผู้เป็นกษัตริย์ครองกรุงเทพฯ พระองค์ด้ญญาไว้ว่า ถ้าผู้ใดถือศาสนาแห่งพระเยซูคริสต์และได้นมัสการตามพระศาสนานี้ ในแคว้นแคว้นแห่งเมืองที่พระองค์ทรงครองอยู่ พระองค์อนุญาตให้ทำไฉนไฉน แต่พระองค์จะประทานให้มัทนควรจะฝังศพของคนทอคงนั้น อนึ่งฝ่ายท่านผู้เป็นกษัตริย์ครองเมืองอังกฤษนั้น ด้ญญาว่า ถ้าคนถือพระพุทธศาสนาในแดนเมืองอังกฤษ คนเหล่านั้นจะได้นมัสการตามลัทธิของตนไม่ขัดสิ่งใด แล้วจะประทานให้มัทนจะฝังศพของคนถือพระพุทธศาสนาเป็นอันสมควร

ข้อ ๔ ท่านผู้เป็นอธิบดีครองเมืองเครตบริตัน เมืองอิรลันด์ และเมืองยีนคุดถานฝ่ายข้างหนึ่ง และท่านผู้เป็นกษัตริย์ครองกรุงเทพฯ ฝ่ายข้างหนึ่ง ยังปลงพระทัยพร้อมกันจะตั้งคำด้ญญาอีกฉบับหนึ่ง ว่าด้วยทางค้าขายแก่กัน บรรดาจะให้การมีประโยชน์มากมายแก่เมืองทั้งสอง

ข้อ ๕ ฝ่ายท่านผู้เป็นกษัตริย์ครองเมืองเครตบริตัน เมืองอิรลันด์ และเมืองยีนคุดถาน ท่านด้ญญาไว้ว่า ตั้งแต่นั้นไปภายหน้า ถ้าคนทอคงได้บังคัมกรุงเทพฯ ไปค้าขายในแดนอังกฤษ พวกอังกฤษจะทำการอันใด ขัดขวางให้คนไทยเสียประโยชน์ในการซื้อการขายก็ห้ามมิให้ทำก็ได้ กัห้ามเสียมิให้ทำได้ และฝ่ายท่านกษัตริย์ผู้ครองกรุงเทพฯ ศรีอยุธยาเล่า ท่านด้ญญาไว้ว่า ตั้งแต่นั้นไปภายหน้า เมื่อคนอยู่ในบังคับอังกฤษเข้ามาค้าขายในกรุงเทพฯ ฝ่ายกรุงฯ นั้นจะทำการใดขัดขวางให้พวกคนอังกฤษพ่อค้าเหล่านั้นเสียประโยชน์ในการซื้อขายนั้นก็ห้ามเสียมิให้ทำได้

ข้อ ๖ ฝ่ายท่านผู้เป็นกษัตริย์กรุงเทพ ฯ ก็อนุญาตว่า ถ้าข้าง
อังกฤษได้เห็นชอบจะตั้งกงสุล คือผู้สำหรับเอาธุระเป็นพนักงาน จะว่า
กล่าวในการซื้อขายให้มาอยู่ในเมืองใด ๆ อันเป็นท่าจอดในแคว้น
กรุงเทพ ฯ ก็ให้มาได้ แล้วพนักงานของกงสุลเหล่านั้น คือว่าถ้าพวก
อังกฤษอันอยู่ในกรุงเทพ ฯ เป็นความกันเองก็ดี เป็นความกันกับชาว
กรุง ฯ กงสุลเหล่านั้นจะเอาเป็นธุระพิจารณาปรึกษากันกับขุนนางใน
กรุง ฯ ให้ระบัดับความให้ยุติได้ แล้วฝ่ายท่านผู้เป็นอธิบดีในเมือง
อังกฤษเล่า ท่านก็อนุญาตว่า ถ้าข้างกรุงเทพ ฯ ได้เห็นชอบจะตั้งกงสุล
ไปอยู่เมืองใด ๆ อันเป็นท่าจอดในแดนอังกฤษ เป็นภาระธุระเหมือนกัน
ก็ให้ทำได้เป็นเสมอกัน

ข้อ ๗ ถ้าแต่เรือรบของเจ้าแผ่นดินอังกฤษ และของกัมพูชา
ครองเมืองอินเดีย มีเหตุจะมาถึงที่จอดถึงแม่น้ำแห่งใด ๆ ในแคว้น
ในกรุงเทพ ฯ บรรดาจะซื้อขายของอันสำหรับใช้ในเรือ คือเครื่อง
อาหารและพื้นเป็นต้น ฝ่ายท่านผู้เป็นกษัตริย์ครองราชสมบัติในกรุงเทพ ฯ
ท่านก็ยอมสัญญาไว้ว่าจะทำได้แล้ว ครั้นจะซื้อขายของนั้น ยอมให้ชอ
ตามราคาอันควรด้วยธรรม ถ้าแต่กำปั่นและเรือรบอันเป็นของเจ้า
แผ่นดิน ณ กรุง ฯ มีเหตุจะเข้าในที่จอดและแม่น้ำใด ๆ ที่เป็นแดนอังกฤษ
ฝ่ายท่านผู้ครองเมืองเครตบริตันเมืองอิตันด์และเมืองอินดุสตาน ท่าน
ก็ยอมสัญญาไว้ว่าจะทำได้เหมือนกัน มิได้ขัดประการใด

ข้อ ๘ ถ้าจะกำนันเรือใด ๆ ที่ใช้ธงอังกฤษจะเกยหาดทรายโดนหินแตกอับปางใกล้ฝั่งเขตแดนกรุง ฯ ฝ่ายท่านกษัตริย์ผู้ครองกรุงเทพ ฯ นั้นท่านยอมสัญญาไว้ว่า ถ้ามีช่องจะช่วยได้จะให้ช่วยจนเต็มกำลังเก็บเรือเก็บชาวของนักรบไว้ จะได้ส่งคืนให้แก่เจ้าของด้วยดี อนึ่งด้วยนายเรือลูกเรือที่เสียตงนนกับทั้งชาวของของเขา พวกไทยจะรักษาบำรุงไว้ให้ปราศจากอันตรายแล้ว ถ้ากำนันและเรือดำใด ๆ ที่ใช้ธงไทยได้ถึงที่แตกเสียใกล้แดนอังกฤษ ท่านผู้ครองเมืองอังกฤษก็ยอมสัญญาไว้ว่า จะให้พวกอังกฤษส่งเคราะห์ช่วยให้ผู้คนและชาวของให้ปราศจากอันตรายได้

ข้อ ๙ ถ้าเงินไว้แต่ข้อความที่เปลี่ยนแล้วในหนังสือฉบับนี้ และที่จะเปลี่ยนในฉบับอื่นจะสัญญาด้วยการซื้อขายนั้น ข้อใด ๆ อันอันเป็นคุณประโยชน์แก่เมืองทั้งสอง ก็คงจำไว้ตามหนังสือสัญญาเก่าที่กัมปนีอันครองเมืองอินเดียได้สัญญาไว้กับท่านกษัตริย์ผู้ครองกรุงเทพ ฯ ให้จำไว้แต่ไปตราบเท่ากัลปาวสาน ฯ

วันอังคาร เดือน ๑๐ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีจอโทศก เพลาบ่าย ๔ โมงเศษ กระบี่ตันบุรุษ มีคเชนยอน มีศบราน ๓ คน เอาหนังสือมาส่งให้ที่บ้านจมน้ำโดยวณาก

หนังสือเซอร์เชมสับรุก ถึงเจ้าพระยาพระคลัง

ฉบับที่ ๕

หนังสือ ของเซอร์เชมสับรุก คำนับมายังเจ้าคุณเจ้าพระยา
พระคลัง หนังสือใบนี้เป็นที่นำหน้าและกำกับเรื่องความว่าด้วยการ
ซื้อขายแก่กัน ซึ่งเซอร์เชมสับรุกแต่งร่างไว้และส่งมายังเจ้าคุณให้
พิจารณา ในข้อ ๆ ที่ลำดับกันไว้ก็มีหลายสิ่ง อันยอมไว้ให้อาณา
ประโยชน์แก่กรุงเทพพระมหานครฝ่ายเดียว เซอร์เชมสับรุกพอใจท่าน
ผู้เป็นเสนาบดีทั้งหลาย จะหมายดูถึงข้อเหล่านี้ จึงจะเห็นว่าอันยอม
ดังนี้ หวังจะให้คิดอ่านจัดแจงให้การซื้อขายนั้นเป็นอันดีมีคุณตลอด
ทั้งสองเมือง

เมื่อแต่งร่างหนังสือเป็นข้อ ๆ ลำดับกันดังนี้ ก็ถึงเอาความว่า
ครั้นคนปรารภจะซื้อสินค้าเป็นมากไป คนที่จะขายก็จะจัดแจงทำ
สินค้าให้มาก ถ้ากำนันพ่อค้าอังกฤษเข้ามาค้าขายในกรุง ฯ เป็นอันมาก
กำนันพ่อค้าเจ้ากรุง ฯ จะไปค้าขายในเมืองแดนอังกฤษยิ่งมากขึ้นเหมือน
กัน แลดูถ้าการค้าขายกับประเทศอื่น ๆ ทั่วชนมาก ก็จะเป็นเหตุให้
เมืองกรุงเทพ ฯ เป็นล้นบายปรกติ ด้วยว่าพวกจีนและคนชาติอื่น ๆ ที่อยู่
ใต้บังคับของกรุง ฯ ก็จะมีการทำเต็มมือเต็มใจ การอันนี้มีคุณ และ
เงินภาษีด้วยถ้าอากรที่จะเขาคงหลวงก็จะยิ่งช่นมากกว่าทุกวันนี้

ในเมืองใด ๆ ถ้าบ้านเมืองส่งบดบายนตลอดขอบรั้วเช่นที่ได้มาเป็น
ปรกติดีแล้ว เงินด้วยค่าอาหารที่จะเขาคงหลวงจึงจะมากขึ้น ทบามเมือง
เล่าก็จะสบาย อย่างนั้นก็อาศัยเหตุการณ์ค้าขายกันกับประเทศอื่นโดย
มาก ถ้าภาษีและค่าธรรมเนียมแรงนัก การค้าขายก็ถอยลง อาณา
ประชาราษฎรได้รับความเดือดร้อนเป็นอันมาก เงินที่เขาคลังหลวงก็น้อยลง
น่าที่จะเกิดโศกนาฏภัยพระเกียรติยศไป ความอันนี้ถูกกันกับเมืองนี้
และเมืองอื่นทั่วกันไป

เซอร์เยิมล์บรูกมิได้สงสัยว่า ท่านผู้เป็นเสนาบดีในกรุง ๆ มิได้
เข้าใจความดังนี้ อันจะสงสัยดังนี้มิได้ แต่ว่าเซอร์เยิมล์บรูกเห็น
ความสมควรแก่การที่จะปรึกษาหารือกัน จึงซักถามว่าในภาษาอังกฤษ
มีคำปราชญ์มาว่า เมื่อไพร่ฟ้ามังคละบริบูรณ์ ท่านกษัตริย์บรรทมด้วยดี
เมื่อไพร่ฟ้ายากจน ท่านกษัตริย์มแต่จะก่นแ่ง เหตุดังนี้ ถ้าท่านผู้เป็น
เสนาบดีปรารถนาจะให้ความสุขแก่ไพร่ฟ้าจำนวนมากในกรุงเทพ ฯ ทั้งเมือง
อังกฤษ และปรารถนาจะให้จำเริญสุขสวัสดิ์กษัตริย์ทั้งสองฝ่าย จึงควร
ให้เสนาบดีทั้งสองเมืองอดสำหะพากเพียรจะให้การซื้อขายแก่กันยิ่ง
ยิ่งง่าย อย่าให้ขัดขวางเพราะเห็นแก่ประโยชน์คนหนึ่งสองคน หรือ
เพราะใจสงสัยกันและกัน

ใครผู้ใดมิได้กลัวคนที่เป็นเพื่อนกัน ก็ไวใจในเพื่อนคนนั้นแล้ว
หาภัยอันตรายมิได้ และเพื่อนนั้นกลับไวใจในเพื่อนที่ไวใจในตน
แต่ถ้าคนมาสงสัยด้วยเพื่อน น่าจะให้เพื่อนกลับมาสงสัยแทน จึง
มีแต่จะถกถกกันมา ทั้งต้องถอยค้ำกายนอกยังหวาดดี แต่ภายในก็

กินแห้งซึ่งซังกัน เป็นอย่างไรกับผู้คน กับบ้านเมืองก็เป็นอย่างนั้น
แต่ว่าฝ่ายกรุงเทพมหานครกับเมืองอังกษก็มีได้ดังด้วยกัน มีแต่จะ
ไว้อใจกัน และที่ไว้อใจนั้นบันดาทำให้ไว้อใจยิ่งมาก

ดังนั้นและพระเกียรติยศแห่งกษัตริย์ทั้งสองจะสูงขึ้นเป็นอันยิ่ง
เดี๋ยวนี้จะเป็นใหญ่ และคนยากคนจนได้มีอาหารกิน ในคำที่ว่าด้วย
การค้าขายที่ ความปรารถนาอันจะเป็นประโยชน์แก่อังกฤษแต่ ๒ ถึง
เท่านั้น คือให้ลดค่าธรรมเนียมในกำปั่นค่าปากเรือให้น้อยลง
ประการหนึ่ง แล้วย่าให้มีใครพิศมัยค่าสินค้า เว้นไว้แต่เจ้าของ
สินค้า ให้พ่อค้าไทยพ่อค้าอังกฤษซื้อขายกันโดยคลองๆ ไม่มีใครขัด
กัทานนั้นเป็น ๒ ประการด้วยกัน

ควรที่จะกล่าวไว้ว่า ค่าปากเรือเคยจนเป็นมากนัก เหตุดังนี้
เรืออังกฤษจะเข้ามาค้าขายน้อยถ้า ถ้ากำปั่นจะมากเป็นหลายลำ
ก็จะทำให้สินค้าในกรุงฯ ยิ่งมากขึ้น แลวครนมาหลายลำค่าปากเรือ
เมื่อรวมกันเข้าก็จะมากขึ้น และครนสินค้าเกิดมากแลวค่าภาษีก็จะยิ่งมาก
เหมือนกัน ถ้าทำดังนี้ ทลดค่าปากเรือจะกลับเป็นประโยชน์แก่
กรุงเทพฯ เหมือนกับเมืองอังกษ และการที่จะซื้อขายกันก็จะเจริญขึ้น
ทั้งสองฝ่าย

อนึ่งครนจะให้พ่อค้าอังกฤษกับพ่อค้าข้างกรุงฯ ค้าขายกันด้วย
คลองง่าย มิให้ผู้ใดขัดขวางนั้น เดี๋ยวนี้อังกฤษมิได้ปรารถนา
สิ่งใดอื่น เว้นไว้แต่การที่สัญญาไว้แล้วในหนังสือที่เมะเบอรันช่วยแต่ง
แต่ก่อน

ถ้าจะว่าด้วยนาตาตทรายหรือดินค้ำอัน ถ้าเจ้าภาษีมาพิกตกค่า
ไว้แล้ว พ่อค้าจะซื้อดินค้ำนั้นด้วยคลองเป็นปรกติไม่ได้ ถ้าเจ้าภาษีกด
คนอื่นกีด ถ้อยฎกามาคาค่าดินค้ำได้ ก็เห็นว่ามีคนอื่นแทรกตัวเข้า
มิใช่คนที่จะซื้อมิใช่คนที่จะขายแล้ว ที่จะซื้อจะขายด้วยคลองด้วยไม่ได้
อันจะทำดังนี้เป็นที่ห้ามแล้วในหนังสือสัญญาอัน ถ้าเจ้าภาษีหรือคนอื่น
มิได้ฎีกาให้อาญาแก้ตัว ก็มีอาชที่จะทำได้ ถ้านาตาตทรายนั้นขายได้
แต่แห่งเดียว ยังจะว่าขายคลองถูกต้องกับใจความในคำสัญญาอันก็หา
มิได้ เหตุดังนี้เซอร์เยมส์บรุคเห็นว่ามีข้อใหม่ ๆ เป็นข้อที่ยอมได้
แล้วในหนังสือก่อนแล้ว ถ้าได้ถือตามก็จะเป็นคนและประโยชน์แก่พ่อค้า
อังกฤษและพ่อค้าข้างกรุง ฯ ด้วยให้ข้อให้ขายกันดี ถ้าจะเอาข้าวของ
อันเป็นดินค้ำมาพิกตกค่าให้แรงมากนัก ก็ขายไม่ได้คนจึงไม่ทำ ถ้า
ขายได้ก็ขายแต่น้อย คนทำจึงทำน้อยเข้า ถ้าจะทำให้คนผู้ซื้อและผู้ขาย
ก็ให้มีกฎหมายหลวงกำหนดค่าภาษตามควรแก่ขรรวม ครั้นใช้ภาษ
นั้นแล้ว ให้เจ้าของดินค้ำและผู้ซื้อตกลงกันเองตามแต่จะได้ อย่าให้
คนอื่นแทรกเข้ามาว่าได้จึงจะดี

ถ้าและข้างอังกฤษและกรุง ฯ คิดอ่านเห็นพร้อมกัน ตามความที่
ลำดับไว้ในร่างหนังสือสัญญาอันตั้งมานี้ ก็จะเป็นคุณและประโยชน์
แก่พวกอังกฤษเป็นประการใด ก็เป็นประโยชน์แต่เพียงว่า การซื้อ
การขายมีกำหนดเป็นแน่แล้วจึงจะทอชนมาก และประโยชน์อันได้แก่
ชาวกรุง ฯ เหมือนกันกับชาวอังกฤษ

ท่านผู้เป็นมหากษัตริย์ครองราชสมบัติในกรุงเทพมหานคร
ได้ทรงพระกรุณาตั้งพระทัยปรารภจะให้ชาวพระนครอยู่เย็นเป็นสุขทั่ว
ได้ทรงโปรดปรานต่อพ่อค้าอังกฤษ และตั้งเป็นราชดัมพันธมิตรไมตรี
ต่อแผ่นดินอังกฤษอันสนิทแล้ว เมื่อพระองค์ทรงพระทัยประกอบด้วย
พระกรุณากว้างใหญ่และพระปัญญาอันแหลมฉับ ก็นำที่พระองค์จะเห็น
ชอบในการคิดตั้งว่ามาแล่น และยิ่งกว่านั้น ถ้าเป็นแต่ผู้มีวาทะน้อย
ปัญญาอันน้อยอันจะเป็นที่ไว้ใจตั้งนั้นหาไม่ได้

ถึงดังนั้นแล้ว เซอร์เยียมลัมบรูกได้ตรึกตรองความเห็น ว่า ท่านผู้
เป็นอธิบดีโดยครองแผ่นดินอังกฤษ ทรงพระทัยถือไมตรี ต่อท่านผู้เป็น
กษัตริย์เสวยราชสมบัติในกรุงเทพ ฯ เป็นอันสนิท เซอร์เยียมลัมบรูก
จึงเห็นว่า ควรที่จะยกดินแดนอันเป็นของสำคัญถึง ๗ ประการ ด้วยดินแดน
๗ ดังนั้น ถ้าขุนนางฝ่ายกรุง ฯ จะจัดแจงอย่างไร ๆ ขุนนางอังกฤษไม่ว่า
ประการใด ถ้าจะให้เจ้าภาษีพิกัดค่าตั้งเหล่านี้หรือไม่พิกัด จะขาย
หรือไม่ขาย อังกฤษไม่ว่า ถ้าจะถือว่าที่ลดค่าปากเรือเป็นที่เสียประโยชน์
แก่กรุง ฯ ที่ยอมยกดินแดนให้เป็นประโยชน์แก่กรุง ฯ ฝ่ายเดียวเป็นที่แทน
กันหลายเท่า

ฝ่ายชาวเปลือกขาวดำร คำสัญญาอันส่งมานว่า เมื่อใช้คำภาษี
แล้วจึงชอกันขายกันและเอาไปได้ เซอร์เยียมลัมบรูกเข้าใจว่า เมื่อแรก
ดูความนั้นดูเหมือนเป็นเหตุที่จะขัดได้ แต่ทว่าเซอร์เยียมลัมบรูกยังเห็นว่า
ถ้าเจ้าคุณเจ้าพระยาพระคลังกับเจ้านาบตทั้งหลาย ได้พิจารณาตรึกตรอง

คือๆแล้ว จึงจะทราบว่าการนี้คงจะมีประโยชน์มาก เงินภาษีที่จะเข้าคลังหลวงจะมากขึ้น และอาหารกินในเมืองจะบริบูรณ์ขึ้นมาก

ดินในกรุงเทพ ฯ เป็นที่เกิดผลตกบริบูรณ์มาก ผู้คนก็มาก ถ้าเขาชาวเปลือกขาวดาร์ชชเอาไปจากเมืองเป็นมาก ๆ คนทั้งหลายจึงอุตสาหุ่ทำนาให้เกิดผลขาวไ้ยิ่งมาก ครั้นชาวมียามากแล้ว ราคาแก่ชาวบ้านพดเรือนคงจะถอยน้อยลง คนจนจะได้ซื้อง่าย ๆ ไม่ขัดสนเลย บดินถึงดินควรและบริบูรณ์มาก คนปลงใจลงทำไร่นามีแต่น้อย ด้วยว่าเมื่อทำแล้วจะเอาชาวนั้นทำอะไรเขาไม่รู้ จะขายไปเมืองอื่นเอาเงินเป็นกำไรไม่ได้ ห้ามเสียแล้ว

ถ้าเขาชาวเป็นภาษีหาบจะล่ถึง ค่าภาษีรวบกัันจะเป็นอันงามและเมื่อจะบรรทุกเรือกำปั่นไม่ต้องเก็บภาษีเรือ และผู้ซื้อผู้ขายจะได้ซื้อขายกันด้วยคดลองไม่มีใครขัด

สินค้าทั้งเจ็ดประการที่ยอมให้ไว้แก่กรุงเทพ ฯ กับทั้งค่าปากเรือและค่าภาษีต่าง ๆ จะเป็นเงินเข้าคลังหลวงเป็นมาก และเป็นทีกำหนดเป็นแน่ ถ้าเว้นไว้แต่ ปืน ลูกปืน ดินปืนเท่านั้น แล้วให้เจ้าภาษีถือและพิกัดค่าเหมือนทุกวันนี้ ไม่เป็นที่ผิดหน้ดีดัดัญญาที่แต่งไว้ในปี ๑๘๒๗ หรือ การนี้เป็นเหตุที่ล่ถึงได้ แต่ว่าที่นียกไว้อย่าให้เป็นทีเคื่องกันเคย ด้วยว่าเซอร์เยียมล่บรูกจะใคร่กล่าวให้เจ้าคุณเจ้าพระยาพระคลังทราบเป็นแน่ว่า เมื่อเซอร์เยียมล่บรูกเข้ามาปรึกษาหารือกันคราวนี้ มิได้ปรารภรณาที่จะเอาความล่ถึงใดอันมิชอบ

แก่เสนาบดีข้างกรุงเทพ ฯ เป็นที่เคืองใจกัน เขาความนั้นมาว่าหามิได้
มีแต่จะขอให้เจ้าคุณพิจารณาในประโยชน์ที่จะเกิดแต่คำสัญญาดังว่า
มานี้ แล้วเอาเหตุการณ์ทุกสิ่งกราบทูลแก่พระมหากษัตริย์กรุงเทพ ฯ
จะได้ทรงพระบัญชาอันประเสริฐตรัสให้ทราบ

อนึ่ง อันจะกำหนดค่าภาษีแห่งสินค้าต่าง ๆ ด้วยการนั้น หนังสือ
ที่สัญญากับเมะเบอรันได้ว่า ถ้าขุนนางฝ่ายกรุงเทพ ฯ คาดค่าภาษีมาก
เท่าใดตามแต่เห็นชอบก็ทำได้จึงไม่มีห้าม แต่ทว่าถ้าพิศุดาค่าภาษีใน
สินค้าที่เกิดในกรุงเทพ ฯ ให้แรงนักเกินเหลือ ก็เป็นที่ดำแดงน้ำใจเป็น
ปรากฏว่า หวังจะให้การค้าขายกันกับคนอังกฤษเสีย และเมืองทั้งสอง
จะให้ขาดจากกัน ถ้ากำหนดค่าภาษีเป็นแน่ในคำสัญญาใหม่ได้กำหนด
ไว้แล้ว ที่หลังพอค้าจะทุ่มเถียงกันไม่ได้ ตัดเหตุที่จะวิวาทกันให้สูญสิ้น
ทีเดียวจะต้องดลบายดี

เซอร์เยียมลบลูกเห็นว่า มิตรไมตรีที่จำเริญมานานแล้ว ยังจะ
จำเริญยิ่งแม่นยิ่งสนิทกว่าแต่ก่อน

ฝ่ายอังกฤษที่ครองเมืองอินเดียได้ทำหนังสือสัญญากับกรุงอังวะว่า
อันพวกพม่าจะมาประทุษร้ายต่อกรุงเทพ ฯ ก็หามิได้ และเป็น ๒๔ ปีมา
แล้วก็สงบดี ฝ่ายเมืองมลายูถึงเกิดการกบฏวุ่นวายด้วยกัน ก็ยังกันได้
มิให้เป็นอันตรายแก่เมืองไทย แล้วขุนนางฝ่ายอังกฤษเห็นแก่คำสัญญา
มิได้บังคับบัญชาในเมืองเหล่านั้นเป็นประการใดเลย อนึ่ง คิดอ่าน
กันด้วยการค้าขายกันนี้ เป็นเหตุที่จะให้ไปมาซื้อขายกันยิ่งมากยิ่งขึ้น

ให้ประโยชน์ยิ่งมากแก่เมืองทั้งสองเมือง อันขุนนางอังกฤษจะถือมานะ
หวังจะให้เมืองตนเป็นใหญ่แต่ทำแต่ยอหักหาญได้ แต่ว่าตั้งใจเหมือนเป็น
เพื่อนสนิทจะไม่ปิดซ่อนสิ่งใด ตั้งใจควรแก่ไมตรีเป็นอันดี เห็นประโยชน์
ข้างไหนมาชักชวนให้เข้าด้วยกัน ประโยชน์ด้วยกัน ในหนังสือที่กษัตริย์
ใหญ่ทั้งสองทรงอนุญาตตั้งสัญญากัน สิ่งใดที่จะเป็นประโยชน์แก่เมือง
อังกฤษก็เป็นประโยชน์แก่กรุงเทพ ฯ เหมือนกัน จะแยกกันไม่ได้ ถ้า
บุคคลผู้ใดเป็นชาวอังกฤษก็ดี ชาวกรุงเทพ ฯ ก็ดี ได้ปรารภนาให้
ความดีจำไว้แก่เมืองของตน ผู้นั้นคงปรารภนาให้ความดีจำไว้
ไว้แก่เมืองทั้งสองฝ่ายเหมือนกัน

เซอร์เยียมส์บรูกชกกล่าวไว้ดังนี้ หวังจะให้ท่านผู้เป็นเสนาบดี
ณ กรุงเทพ ฯ เข้าใจประจักษ์ว่า เสนาบดีข้างอังกฤษจะใคร่ทำการ
แต่ด้วยดีด้วยดีเป็นสุจริตธรรมกันทั้งนั้น แล้วเซอร์เยียมส์บรูกยังได้ใจว่า
ครั้นเสนาบดีได้พิจารณาความที่กล่าวมาแล้ว จะเอาไปกราบทูลท่าน
ผู้เป็นมหากษัตริย์กรุงเทพ ฯ จะได้ทรงพระดำริ

เรื่องความกำหนดการซื้อขายกันเป็นหลายข้อสำคัญกัน ที่
เซอร์เยียมส์บรูกส่งมายังเจ้าคุณเจ้าพระยาพระคลังจะได้พิจารณา

ร่างสัญญาพิกัดสินค้า

ตั้งแต่แรกตั้งพระราชไมตรีกับกัมปนีทครองเมืองอินเดียฝ่ายหนึ่ง
และพระมหากษัตริย์กรุงเทพ ฯ ฝ่ายหนึ่ง ก็ได้รักษาทางพระราช-

ไมตรีสืบกันลงมา และครั้นในจุลศักราช ๑๓๘๓ คริสต์ศักราช ๑๘๒๖ ได้
 คิดอ่านกันทำหนังสือกำหนดว่าด้วยค่าปากเรือและการค้าขายกัน หนังสือ
 นั้นสำเร็จในเดือนธันวาคม ๑๗ ค่ำ ปี ๑๘๒๗ นับแต่ครั้งนั้นลงมา เหตุ
 การที่บ้านเมืองติดกันกับการแต่ก่อนหลายสิ่ง ไม่เหมือนแต่ก่อนแล้ว
 ครั้นเหตุถึงนั้นแล้ว ท่านผู้เป็นใหญ่ครองเมืองนครบริตัน เมืองอิรันด์
 และเมืองฮินดูสถานฝ่ายหนึ่ง กับท่านผู้ดำรงแผ่นดินกรุงเทพฯ ฝ่ายหนึ่ง
 จึงปลงพระทัยพร้อมกันปรารภจะแต่งคำสัญญาใหม่ กำหนดว่าด้วยทาง
 ค่าขายกัน หวังจะให้ไปมาซื้อขายในเมืองทั้งสองยิ่งมากยิ่งคล่อง มี
 ประโยชน์ยิ่งมากทั้งสองฝ่าย แล้วคำสัญญาใหม่จะเป็นที่แทนคำสัญญา
 เก่าก่อนที่ขาดด้วยการค้าขาย แล้วให้คำใหม่ขึ้นติดเนื่องกันเข้าที่ปลาย
 หนังสือสัญญาปลุกพระราชาไมตรีกับกษัตริย์ทั้งสองพระองค์ก่อนที่พึงทำ
 สำเร็จแล้วด้วยดี

ข้อ ๑ ผืนเป็นของต้องห้ามมิให้ซื้อขายเลยในแคว้นแคว้นกรุงเทพฯ
 ถ้าใครเอาผืนมา จับได้ให้ริบผืนนั้นเป็นของหลวง และผู้เอามา ใหม่
 เสียเป็นเงินเหรียญร้อยแผ่น ถ้ามิได้ใช้เงินให้เอาตัวจำไว้กำหนด ๖ เดือน

ข้อ ๒ ดินคาทางเจดีย์สูง คือ นามัน ๑ บิน ลูกบิน และดินบิน
 รวบไว้เป็น ๑ เหล็ก ๑ กะทะเหล็ก ๑ เหล็กกล้า ๑ สุ่มา ๑ ไม้ดัก ๑
 เป็น ๗ ประการด้วยกัน ทั้งเจดีย์สูงยอมให้ไถแก่กรุงเทพฯ ฝ่ายเดียว
 จะคิดพิกต์ค่าภาษีไม่พิกต์ตามแต่จะเห็นชอบในกรุงเทพฯ ๑ เรือและ

กำนันดำโตที่ใช้ของอังกฤษ จะเอาของเหล่านี้นำมาขายหรือ
จะบรรทุกเอาไปก็มีได้ห้ามเสีย เว้นไว้แต่มีบัตรหมายของขุนนางไทย
อันเป็นเจ้าพนักงานยอมให้จึงจะทำได้

ข้อ ๓ ชาวต่างประเทศ ชาวเรือ และของขึ้นท่งป่องที่เป็น
สินค้าอย่าให้ต้องเสียค่าภาษี เว้นไว้แต่ตามที่กำหนดไว้ในคำสัญญา
ใบนี้

ข้อ ๔ เว้นไว้แต่สินค้า ๗ ประการ ที่ยอมให้ไว้แก่กรุงเทพ ฯ
ฝ่ายเดียว คนไทยบังคับอังกฤษคนใดบังคับแห่งกรุงเทพ ฯ กิต จะซื้อ
จะขายกันในกรุงบางกอกกิต ในเมืองอันอื่นมีท่าจอดกิต จะทำได้จะต้อง
มิให้ขัดข้องประการใด เมื่อว่าดังนี้เข้าใจว่าเว้นแต่ค่าภาษีที่กำหนดไว้
แล้ว เจ้าภาษีจะมาพิกัดค่ามิได้ จะตั้งภาษีสินค้าว่าเป็นของขาย
ไปนอก เป็นของเข้ามาแต่อกมาขายนั้นมิได้ ผู้ใดอื่น เว้นแต่ผู้ซื้อผู้ขาย
จะแทรกตัวเข้ามาตัดทานมิให้ซื้อขายกันจะต้องจ่ายอย่าให้ทำได้

ข้อ ๕ ค่าภาษีในนาตาตทรายขาว บัตนเป็นหามละ ๒ ถึง
คำสัญญาจะให้ได้ว่าให้แปลกเปลี่ยนกันก็ห้ามได้ ด้วยสินค้าที่เขียน
ลำดับกันไว้ข้างหนานก็เหมือนกัน แต่สินค้าอันมิได้คิดเป็นแทนภาษี
ที่ใช้ในของเข้ามา และของที่เอาไปข้างนอกจตตงทั้น ให้ถือว่าห้ามค่า
ภาษีไม่เลย

ข้าวสาร ^๕ ให้เป็ห ^๕ ภา ^๕	หาบละ ^๕ ด้ ^๕ ง	} คิดเป็นแทน
น้ำตาลทรายขาว	หาบละ ๒ ^๕ ด้ ^๕ ง	
ครึ่ง	หาบละ ๒ ^๕ ด้ ^๕ ง	
เชา ^๕ ด้ ^๕ ค ^๕	หาบละ ^๕ ด้ ^๕ ง	
น้ำตาลทรายแดง	หาบละ ^๕ ด้ ^๕ ง	
เกลือ ^๕ เก ^๕ ย ^๕ น ^๕ ด ^๕	๒ บาท	
ไม้ ^๕ ฝ ^๕ าง	หาบละ ^๕ เพ ^๕ อง	

ภา^๕ษ^๕ที่^๕ใช้^๕ใน^๕ของ^๕เข^๕า^๕มา^๕และ^๕ของ^๕ที่^๕เ^๕า^๕ไป^๕ข^๕าง^๕น^๕อก

ข้อ ๖ ถ้ากำนันอังกฤษบรรทุกของมาขาย บรรทุกของไปขาย
ข้างนอก หรือบรรทุกของเข้ามาทั้งบรรทุกออกไปด้วย ต้องใช้ค่า
ปากเรือ^๕ว^๕า^๕ละ ๕๐๐ บาท วน^๕น^๕น^๕ค^๕ิด^๕เป็น ๘๘ ^๕น^๕ว^๕ง^๕ก^๕ถ^๕ษ^๕ เมื่อจะวัดปากเรือ
ให้วัดบนคาค้ำ^๕ซ^๕น^๕บ^๕น^๕ก^๕ไ^๕่ ^๕ซ^๕น^๕ ๒ ^๕ก^๕ไ^๕่ ให้วัดตามที่กว้างมาก ค่าปาก
เรือ^๕ด^๕ง^๕นี้^๕ให้^๕ค^๕ิด^๕เ^๕า^๕แทน^๕ภา^๕ษ^๕ของ^๕เข^๕า^๕ออก ค่าทำ^๕จ^๕อด ค่า^๕ร^๕อง^๕น^๕้ำ^๕ด^๕ำ^๕ร^๕พ^๕ัด
คร^๕น^๕ก^๕ำ^๕บ^๕ัน^๕ด^๕ำ^๕ไ^๕่ใช้^๕ค่า^๕ปาก^๕เรือ^๕ด^๕ง^๕นี้^๕แ^๕ล^๕ว^๕ ถึงจะ^๕น^๕ของ^๕ซ^๕น^๕ท^๕ ๒ ^๕แ^๕ง^๕ หรือ
จะ^๕บ^๕ร^๕ร^๕ก^๕ของ^๕ที่ ๒ ^๕แ^๕ง^๕ ๓ ^๕แ^๕ง^๕ใน^๕แ^๕ว^๕น^๕แ^๕ว^๕น^๕กร^๕ง^๕เท^๕พ^๕ ๖ มิ^๕ต^๕้อง^๕ใช้^๕อะไร^๕
อีก^๕ใน^๕เ^๕ย^๕ว^๕น^๕นี้^๕

อนึ่ง ถ้ากำนันอังกฤษดำไ^๕จะ^๕เข^๕า^๕มา^๕ใน^๕แ^๕น^๕กร^๕ง^๕เท^๕พ^๕ ๖ ปร^๕าร^๕ร^๕ด^๕นา
แต่จะ^๕ซ^๕อม^๕แ^๕ล^๕ง^๕เรือ^๕ท^๕เ^๕ย^๕ หรือจะ^๕ซ^๕อม^๕เ^๕บ^๕ย^๕ง^๕อา^๕ห^๕าร^๕ หรือจะ^๕ไ^๕คร^๕ว^๕า^๕ม^๕ซ^๕ำ^๕
ร^๕ว^๕า^๕ค^๕ำ^๕น^๕ค^๕ำ^๕เ^๕า^๕น^๕ก^๕ย^๕อม^๕ อย่า^๕ให้^๕เ^๕ย^๕ค่า^๕ปาก^๕เรือ^๕เ^๕ย^๕

ยังมีเหตุ^๕อื่น^๕ขอ^๕เ^๕ก^๕น^๕ย^๕ จะ^๕ค^๕ิด^๕อ^๕ำ^๕น^๕ก^๕ัน^๕ค^๕อ^๕ภ^๕า^๕ย^๕ห^๕ด^๕ง^๕ไ^๕่

จดหมายเหตุถวายร่างหนังสือตอบเซอร์เชมส์บรุค

วันอาทิตย์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๘ ค่ำ จตุลศักราช ๑๒๑๒ ปีจอ โทศก
 เพลาย่ำ ๒ โมง เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระยาศรี-
 พพัฒน์รัตนราชโกษาธิบดี จางวางพระคลังสินค้า เหาว่าหนังสือ
 ตอบเซอร์เชมส์บรุคฉบับที่ ๓ ขนกราบบังคมทูลพระกรุณา หดง
 ศรีโยธภาษเป็นผู้อ่านทูลเกล้าฯ ถวายต้นข้อความ ทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ ให้ตกแทรกลงบ้าง วงกาเดี่ยบ้างแล้ว ให้เอาว่าหนังสือ
 ไปสั่งให้จมนไวยวณาด ๆ จะได้ให้ชนกระตาสไปสั่งเซอร์เชมส์บรุค
 อนึ่ง พระเจ้าน้องยาเธอ กรมวงศาธิบดี จางวางกรมหมอ พระยา
 พพัฒน์โกษา พระยาจุฬาราชมนตรี เหาว่าหนังสือตอบเซอร์เชม-
 ส์บรุค ฉบับที่ ๓ ที่ ๒ ที่ ๔ ขนกราบบังคมทูลพระกรุณา พระยาจุฬาราช-
 มนตรีอ่านทูลเกล้าฯ ถวายต้นข้อความ ทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้าฯ ให้ตกแทรกวงกาเดี่ยบ้างแล้ว ให้เอาว่าหนังสือไปสั่งให้
 จมนไวยวณาด ๆ จะได้ให้ชนกระตาสไปสั่งให้เซอร์เชมส์บรุค

ในทันใดนั้น หมอยอนฝรั่งแปลคำไทยเป็นคำอังกฤษแล้ว ให้
 นายพานิชเขียนฉบับที่ ๓ ที่ ๓ นายโยเสฟเขียนฉบับที่ ๒ ที่ ๔ เป็น
 อักษรอังกฤษชนกระตาสตัวดีแล้ว ได้ให้โยเสฟฝรั่งกับหมื่นพิพิธ-
 อักษรนายเคนกรมทำทาน โยเสฟฝรั่งด้อักษรอังกฤษ หมื่นพิพิธอักษร
 ชานฉบับไทยไปจนจบ ครั้นจบแล้วได้ถามโยเสฟฝรั่งว่า เนื้อความ
 ถูกต้องกับฉบับไทยแล้วหรือ โยเสฟฝรั่งว่าถูกต้องดีแล้ว ๆ ได้ให้

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์, ทูลกระหม่อม
 พระ, เสด็จนิพนธ์ ทานสอบทั้งต้นบอ กี่ตัวถูกต้องไม่ผิดคแล้ว ๆ
 โยเดฟฝรั่งเอาอักษรอังกฤษพบบัณนักปิดตราฉบับประจำนักกำกับกัน
 อักษรไทยเข้าดูตอนหลังมีลายรูปปากดู ปิดตราประจำครั้งประจำ
 ลายรูปแล้ว ได้พานกาไหล่ทองปากประดับพลอย ให้หมื่นพิพิอักษร
 นายเวรกรมท่าถือไปหน้า จมื่นราชามาตย์ จมื่นทิพเสนา นายจำเรศ
 ไปให้เซอร์เชมลับรุกทักทวนว่าดัดประยูรวงศ์อาวาสที่เซอร์เชมลับรุกอยู่

หนังสือเจ้าพระยาพระคลัง
 ตอบหนังสือฉบับที่ ๑ ของเซอร์เชมลับรุก

หนังสือ เจ้าพระยาพระคลังว่าที่สมุหพระกลาโหม ให้มายัง
 เซอร์เชมลับรุก ด้วยเซอร์เชมลับรุกทำหนังสือมาให้เรา ๔ ฉบับ เป็น
 อักษรไทย ปิดตราประจำมาด้วย และมีอักษรฝรั่งกำกับ เรา
 พิจารณาเหตุใจความหาแจ่มแจ้งถูกต้องตามทำนองหนังสือไทยไม่ ว่า
 ความซ้ำซากจนเวียนกลับหน้าเป็นหลัง ๆ เป็นหน้า เป็นทำนอง
 หนังสืออังกฤษซึ่งเคยมีมาแจ้งเราแต่ก่อน ๆ นั้น ครั้นจะให้พระยา
 พิพัฒน์โกษาไปตามด้วยข้อที่ยังดั่งดั่งยี้ เซอร์เชมลับรุกก็ว่าหนังสือ
 ไทยนั้นทำไปจะแจ้งอยู่แล้ว อย่าให้มาถามเลย เราจึงเก็บเอาความ
 ในหนังสือของเซอร์เชมลับรุกที่เข้าใจบ้าง ทำเป็นหนังสือมาให้เซอร์
 เชมลับรุก ใจความในหนังสือของเซอร์เชมลับรุกฉบับที่ ๑ นั้นว่า

เซอร์เซมดัลบุรกเป็นราชทูตได้รับตั้งพระมหากษัตริย์เจ้าเมืองอังกฤษเข้ามา ว่าท่านเจ้าเมืองอังกฤษมีจิตผูกพันมิตรไมตรีเป็นสนิท หวังจะให้ความสุขแห่งเมืองทั้งสองจำเริญขึ้นด้วยตั้งราชไมตรี และจะได้มีโอกาสไปมาหาสู่ค้าขายเป็นสะดวก จะตั้งเอาแต่ประโยชน์ฝ่ายเดียวก็หาจำเริญไม่ เซอร์เซมดัลบุรกเข้ามาอาศัยในกรุงพระมหานครศรีอยุธยา ดังนี้ เซอร์เซมดัลบุรกก็นับถือเจ้ากรุงอังกฤษนับใด จะไคร้ก็นับถือในพระมหากษัตริย์กรุงพระมหานครศรีอยุธยาด้วยเหมือนกัน เซอร์เซมดัลบุรกก็นับถือใจว่า เราจะได้พิจารณาหารือกันด้วยดี ปราศจากเหตุอย่าให้เคืองใจได้ การที่เป็นคุณเป็นประโยชน์ฝ่ายเมืองอังกฤษก็เป็นคุณเป็นประโยชน์ฝ่ายเมืองไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะแปลกกันก็หาไม่ได้ แล้วว่านับได้ ๒๔ ปีมาแล้ว กระบี่ต้นหนัดบริวารนี้รับใช้แต่กับปิ่นอนงค์เมืองอินเตีย เข้ามาแต่งหนังสือสัญญาเป็นราชไมตรีกัน คุณและประโยชน์อันเกิดแต่ก่อนก็ปรากฏอยู่แล้วทั้งสองฝ่าย เซอร์เซมดัลบุรกว่า การที่จะปรึกษากันครั้งนี้ ให้ตั้งด้วยพระเกียรติยศแห่งพระมหากษัตริย์ผู้ครองเมืองไทยทั้งผู้ครองเมืองอังกฤษ และซึ่ง เซอร์เซมดัลบุรกว่าเป็นราชทูตเข้ามาครั้งนี้ จะจัดแจงปรึกษาหารือกับเสนาบดีที่กรุงพระมหานครศรีอยุธยา ทำนุบำรุงทางพระราชไมตรี กรุงพระมหานครศรีอยุธยากับเมืองอังกฤษให้สนิทยิ่งขึ้นไปกว่าครั้ง กระบี่ต้นหนัดบริวารนี้เข้ามาทำหนังสือสัญญา เมื่อคริสต์ศักราช ๑๖๒๖ ปี เซอร์เซมดัลบุรกก็นับถือใจที่จะให้เป็นประโยชน์แต่ฝ่ายเดียวหาไม่ได้

คิดแต่จะให้มีความจำเริญ ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินทั้งต้องพระนครจะได้
อยู่เย็นเป็นสุขให้เหมือนกันทั้งสองฝ่าย ถ้าเซอร์เชมส์บรุคทำได้ดัง
เราผู้เป็นเสนาบดีก็มีความยินดี ควรจะสรรเสริญว่าเซอร์เชมส์บรุค
เป็นผู้มีสติปัญญารอบคอบ พูดจาอยู่ในยุติธรรม อุปมาเหมือน
ตราขุทนต์เที่ยง ไม่รู้เลยใครจะไปข้างฝ่ายเขาฝ่ายเรา จะจำเริญสุข
ภียโยศ ปรากฏชื่อเดียวไปชักกัดปากด้าน หนังสือจริงใจของเราให้
มา ณ วันพุธ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๒ ค่ำ จุลศักราช ๑๒๑๒ ปีจอ
นักษัตรโทศก

หนังสือเจ้าพระยาพระคลัง
ตอบจดหมายฉบับที่ ๒ ของเซอร์เชมส์บรุค

หนังสือ เจ้าพระยาพระคลังว่าที่สมุหพระกลาโหม ให้มายัง
เซอร์เชมส์บรุค ด้วยในหนังสือฉบับที่ ๒ ของเซอร์เชมส์บรุค เรา
พิจารณาหัดก็ไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง ซึ่งเซอร์เชมส์บรุคว่าได้กล่าวไว้
แล้วว่า ถ้าเห็นแก่การรักษาสเตตกันกันดี และการซื้อขายกัน
ก็ดี สิ่งใด ๆ ที่เป็นคุณเป็นประโยชน์ฝ่ายข้างหนึ่ง สิ่ง
ก็เป็นคุณและประโยชน์พร้อมกันทั้งสองฝ่าย จะแตกต่างกัน
ก็หาไม่ได้ แล้วเซอร์เชมส์บรุคว่า เมื่อครั้งศึกพม่ากับอังกฤษสงบ
เสร็จกันแล้ว สเตตพม่าต่อสเตตกรุงพระมหานครศรีอยุธยา
เกรงจะเกิดวิวาทกัน ก็เป็นผู้ครองอินเดียจึงให้กะปิตันหันตริบาริน

เข้ามาทำหนังสือสัญญา เพื่อมิให้วิวาททู่เถียงกันด้วยที่เขตแดน
 จำเดิมแต่นั้นมา พวกไทยจึงได้รู้ว่าพวกอังกฤษที่ต่อแดนประพาศเป็น
 อันสมควรด้วยไมตรี มิได้ปองร้ายเหมือนพม่า เมื่อแต่ก่อน
 พม่าเคยยกกองทัพเข้ามาชิงชัยกัน คราวหลังนี้สงบดี ความซึ่ง
 เซอร์เชมดัลบุรกว่า เมื่อการศึกพม่าสงบเสร็จกันแล้ว เขตแดนแฉะ
 มาต่อเขตแดนกรุง ฯ เกรงจะเกิดวิวาทกัน กับป็นผู้ครองอินเดียนจึง
 ให้กะบีตันหันตริบารนีเข้ามาทำหนังสือสัญญา เพื่อจะมิให้วิวาทกัน
 ด้วยเขตแดนนั้น ความชอบหาเป็นอย่างเซอร์เชมดัลบุรกว่าไม่ เมื่อเจ้า
 เมืองมังกด่าให้กะบีตันหันตริบารนีเข้ามาทำหนังสือสัญญานั้น อังกฤษ
 กำลังทำศึกกับพม่าอยู่ ยังหาแตกกันไม่ พวกรามัญที่อยู่
 ณ กรุงเพ ฯ จึงเรียนท่านเสนาบดี ให้กราบบังคมทูลแต่พระบาท-
 สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ขอยกกองทัพออกไปกวาดต้อนครอบครัว
 แต่บรรดาญาติพี่น้องเข้ามาไว้ที่กรุง ฯ ให้สิ้น จึงโปรดเกล้า ฯ ให้
 เจ้าพระยามหาโยธารามัญราชกุมภกษัตริย์ยกออกไป ก็ได้
 ครอบครัวรามัญผ่อนเข้ามาบ้าง กองทัพก็ยังคงอยู่ที่แม่กษัตริย์ เรา
 เห็นว่าการครั้งนี้อังกฤษคิดหน้าระวังตั้งพระว่าพระวงศ์อยู่ เจ้าเมือง
 มังกด่าจึงให้กะบีตันหันตริบารนีเข้ามา ว่าเจ้ากรุงอังกฤษให้เจ้าเมือง
 มังกด่าแต่งให้เป็นทูตเข้ามาขอทำหนังสือสัญญาเป็นไมตรีกับกรุง ฯ
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริเห็นควรจะเป็นทาง
 พระราชไมตรีกับเจ้ากรุงอังกฤษ จึงโปรดเกล้า ฯ สั่งเสนาบดีให้หา
 กองทัพรามัญกลับเข้ามา ณ กรุง ฯ ซึ่งเซอร์เชมดัลบุรกว่าของพระนคร

เป็นทางพระราชไมตรีกัน ไม่ต้องระวางข้าศึกศัตรูกัน เราเห็นว่า
 เป็นไมตรีกันนั้นแลดี ใคร่ฟ้าข้าแผ่นดินก็ได้อยู่เย็นเป็นสุข ทุกวัน
 ไทยกับอังกฤษเป็นไมตรีกัน ไม่ต้องระวางรักษาเขตแดนเหมือนอยู่
 ใกล้กับพม่าข้าศึกอย่างแต่ก่อน และขอความที่เซอร์เชมดัมบุรกว่าด้วย
 ความเมืองแวกมลายู เมื่อเกิดการกบฏใกล้หาหลี่เมืองไหน อังกฤษ
 ก็ได้ป้องกันไว้มิให้เกิดภัยต่อกรุง ฯ ไฉน ความชอบเมื่อครั้ง
 ศักราช ๒๔๒๖ ปี เจ้าพระยานครศรีธรรมราชลงไปจัดกองทัพ
 เมืองไหน จะยกไปตีเมืองต่างอ ครองนกะปัตนหันตริบารนีจะ
 เข้ามาทำหนังสือสัญญา ยังอยู่ที่เมืองเกาะหมาก เจ้าเมืองเกาะหมาก
 จึงใช้ให้กะปัตนหันตริบารนีเข้ามาหาเจ้าพระยานครศรีธรรมราชที่เมือง
 ไทโร ขอห้ามกองทัพมิให้ยกผ่านเมืองเกาะหมากลงไป ว่าพวก
 ลูกค้า แวก จีน ที่เมืองเกาะหมากจะพากันตบตบใจ เจ้าพระยานคร
 ศรีธรรมราชก็งดกองทัพไว้ หาได้ยกกองทัพลงไปตีเมืองต่างอไม่
 แลแล้วเจ้าพระยานครศรีธรรมราชกับกะปัตนหันตริบารนีพากันเข้ามาทำ
 หนังสือสัญญาที่กรุง ฯ แลแล้วกะปัตนหันตริบารนีขอพวกครัวรามัญ
 มะริด ทะวาย ตะนาว เป็นคนชายหญิงใหญ่น้อย ๑,๔๓๘ คน
 กับเมืองแปะซึ่งเป็นเมืองชนกรุง ฯ ได้ถวายดอกไม้ทองเงิน ๒ ครั้ง
 แลแล้ว ก็เอาไปขึ้นกับเมืองเกาะหมากด้วย ให้เซอร์เชมดัมบุรกระลึก
 คอยบ้าง หรือจะหาข้อความอื่นไม่ แลแล้วกะปัตนหันตริบารนีได้ทำ
 หนังสือสัญญาว่าด้วยการบ้านเมือง ๓๔ ข้อ การค้าขาย ๖ ข้อ ใน
 หนังสือสัญญาข้อ ๑๓ นั้น ว่าด้วยความเมืองไทโร มิให้พวกพี่น้อง

พระยาไทรเข้ามารบกวณเมืองไทร เมื่อจุลศักราช ๓๓๙๓ ปีเถาะ
 ตรีศก พวกพี่น้องพระยาไทรยกมารบเมืองไทรครั้งหนึ่ง เมื่อ
 จุลศักราช ๓๒๐๐ ปีจอธัมมฤทธิศก พี่น้องพระยาไทรก็ยกมารบเมือง
 ไทรบุรีอีกครั้งหนึ่ง เจ้าเมืองเกาะหมากได้ให้มาช่วยเจ้าพระยานคร-
 ศีรธรรมราช เขากำปั่นมาปิดปากน้ำเมืองไทรทั้งสองครั้ง พวกได้มี
 หนังสือไปแจ้งเจ้าเมืองเกาะหมาก ชอบใจเจ้าเมืองเกาะหมากเป็น
 อันมาก เซอร์เซมลับรุกยกเอาความชอบนั้นว่า เห็นว่าเราจะดื่มเดียว
 หรือ เราจะไม่ดื่มคุณซึ่งได้เป็นทางไมตรีกับเจ้ากรุงอังกฤษ ผู้เป็น
 อธิปไตยในชาติอังกฤษ และเซอร์เซมลับรุกเห็นว่า การอันจะเป็น
 ประโยชน์เมืองไทย ก็เป็นประโยชน์แก่เมืองอังกฤษด้วยเป็นอันหนึ่ง
 อันเดียวกัน ถ้าจะแยกกันให้แปลกกันก็เหมือนไม้ดี ถัดเป็นร้ายไป
 ฝ่ายอังกฤษก็เป็นเมืองใหญ่ แต่มิได้ปรารถนาสิ่งใด ๆ เว้นแต่ที่ควร
 แก่ทางธรรมด้วยกันทั้งสองฝ่าย เสนาบดีจะมาห้ามได้หรือ แล้วว่าเรา
 ประกอบไปด้วยใจอารีรักที่ชอบธรรม จึงมิได้กลัวสิ่งไร แจ้งอยู่กับใจ
 เซอร์เซมลับรุกแล้วนั้น ซึ่งเซอร์เซมลับรุกพูดดังนั้นก็ถูกต้องตามประเพณี
 เห็นว่าเซอร์เซมลับรุกเป็นคนมีสติปัญญาจากที่อ่อนหวาน สัมกับคำ
 เขาเล่าสืบเข้ามาว่า เซอร์เซมลับรุกจะเจรจาสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ด้วยจริง
 มิได้เจ้อด้วยมารยาและอุปายจะเอาแต่ประโยชน์ฝ่ายเดียว ซึ่งจะคิด
 ให้ต้องพระนครจำเวิญทางไมตรีให้ยังสันตินั้น เสนาบดีจะห้ามปราม
 ด้วยเหตุอันใด ถ้าการทำได้ด้วยกันทั้งสองฝ่ายก็เป็นประโยชน์ด้วยกัน
 ถ้าทำได้แต่ฝ่ายเดียว ฝ่ายข้างหนึ่งใช้นิยัตทำมิได้ ก็ไม่เป็น

ประโยชน์ สัมด้วยคำเซอร์เซมส์บอกว่าถ้าแยกกันแปลกัน ความดี
ก็กลับเป็นร้ายไป ข้อซึ่งเซอร์เซมส์บอกว่าด้วยหนังสือสัญญา ที่ว่า
ด้วยการซื้อการขายแก่กันนั้น จะใครให้ท่านเห็นว่าดีหลายพิจารณา
ไตร่ตรองดู จะทำให้กรุงพระมหานครศรีอยุธยาเป็นไมตรีสัมพันธ์กับ
เจ้ากรุงอังกฤษ อันมีพหุชนะมาก อาศัยแต่ที่ชอบธรรม จะได้จำเริญ
สุขสวัสดิ์ปราศจากภัยเป็นเนืองนิตย์ ความชอบเราคิดเห็นว่า ขรรคมดา
เมืองใหญ่ทั้งสอง จะได้ทำหนังสือสัญญาในทางพระราชไมตรีให้สนิท
และการซื้อการขายแก่กัน จะได้ไปด้วยน้ำใจสุจริตซื่อตรงต่อกันทั้งสอง
ฝ่ายอย่างเดียว อันจะได้ด้วยชุมชนอันหาใจกันนั้นหาได้ไม่ ซึ่งว่าเจ้ากรุง
อังกฤษมีพหุชนะมากนั้น พหุชนะภาษาไทยเรียกว่ายวดยานคานหาม
รกรัตถ์สัตว์ ดำที่แปลหนังสืออังกฤษออกเป็นคำไทยจะเข้าใจว่า
เป็นสัตว์กำปั่นหรือ อันมีกำปั่นรบกำปั่นไฟเป็นอันมากนั้น นานา
ประเทศทั้งปวง ก็ย่อมสรรเสริญว่าเป็นที่เกรงขามสง่างามอยู่ในท้อง
ทะเลลึก อุปมาเหมือนปลาฉลาม จะได้บริโภคมังตะกวดแล้วเนื้อใคร่ของมัน
เป็นอันยาก ซึ่งเซอร์เซมส์บอกว่า เมื่อเกิดการศึกสงครามที่เมืองจีน
พวกขุนนางอังกฤษเป็นภาระชุกชุมมาก เหตุดังนี้นับแต่คริสต์ศักราช
๑๘๔๐ ปี เมื่อบังเกิดเหตุผิดคำสัญญาประการใด พวกขุนนาง
อังกฤษมิได้มาเรียนท่านเห็นว่าในกรุงพระมหานครศรีอยุธยาอัน ซึ่ง
เซอร์เซมส์บอกว่าฝ่ายไทยทำผิดคำสัญญานั้น จะเป็นความอันใด จะ
เป็นด้วยความฉุนเรื่อพุกัด เมื่อจุลศักราช ๑๒๐๓ ปีขุนเอกศก กอง
พระเวณจับฉุนเรื่อพุกัดได้ตำหน่ง เมื่อจุลศักราช ๑๒๐๘ ปีมะเมียอัฐศก

กองตระเวนก็จับได้อีกดำหนึ่ง พวกจีนเรือผู้ก่เหตุด้านบวรทุกฝั่ง
 เข้ามาเที่ยวจอดแอบฝั่งแอบเกาะชาย จนวิปากณาเจ้าพระยา นัด
 หมายกันกับจีนคนชวในบ้านในเมืองเราให้ออกไปซื้อขายกัน ไม่เข้า
 ซอยขายในบ้านในเมือง แล้วเที่ยวกระทำการขายชำต่างๆ พวกจีนเอาเงิน
 เข้ามาซื้อขาย มาทางบกก็มี ทางน้ำก็มี จะห้ามปรามดักเท่าใดๆ
 ก็ไม่ฟัง จับได้กระทำการโทษจำไว้ เขียนเสียก็มี ฆ่าเสียก็มี วิวาชบาตร
 จนหนีหายสิ้นทรัพย์สิ่งสิ้นก็ไม่เข็ดหลาบ เติงอยู่ที่เมืองจีนบ้านเมือง
 เดิมของตัวก็นิยมกันสู้บ่เงิน พวกกันยากจนไม่เป็นอันซื้ออันขาย
 เกิดใจผู้ร้ายซุกซุมจนบ้านเมืองจะล่มจมเสียด้วยเงินแล้ว จีนที่เขา
 มาอยู่ในขอบเขตแดนมากรุ่งๆ ก็กระทำการนั้น ซักชวนคนเพศอื่น
 ภาษาอื่นและคนไทยให้สู้บ่เงิน ถ้าบ้านใดเมืองใดพากันสู้บ่เงินมากแล้ว
 ก็ไม่จำรัญกับบ้านนั้นเมืองนั้นเลย พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 ผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ ทรงเกลียดชังคนสู้บ่เงินนัก
 เสด็จมาตีและชำระการผู้ใหญ่ผู้น้อยช่วยกันระวังรักษา จะมีให้คนไทย
 และคนในบ้านในเมืองสู้บ่เงินได้ ให้เหมือนชาติฝรั่ง ไม่มีผู้ใดสู้บ่เงิน
 เลยแต่สักคนหนึ่ง ดันกัหนา บรรดาจีนเป็นข้าแผ่นดินพระเจ้ากรุง
 บะกั้งไปเที่ยวทำมาหากินอยู่ในบ้านในเมืองใด ก็ถือความเป็นไพร่บ้าน
 พลเมืองๆ นั้น ได้ทรัพย์สิ่งสิ้นแล้วกลับไปบ้านเมืองของตัวเอง จีน
 คนชวพวกนี้ค้าขายไม่สุจริต คิดแต่จะหาผลหาประโยชน์ได้ตัว
 จะให้เมืองเป็นไมตรีว่าอดาน เหมือนจะเลี่ยมเขาควางให้ชนกัน
 จีนเรือผู้ก่เหตุซึ่งจับไว้ได้ครั้งก่อนจำไว้ มีคบบนนำเจ้าเมืองสิงห์ไปรา

มีหนังสือเข้ามาขอโทษออกไป แล้วจะห้ามปรามมิให้เอาผิดเข้า
มาขายต่อไป ก็ให้พ้นโทษออกไปครึ่งหนึ่งแล้ว จันเรอผู้ถูกค้นหา
เขตหาลบไม้ ยังเข้ามาขายผิดต่อไป กำปั่นตระเวนก็จับได้อีกลำหนึ่ง
กอดแนดบัตัดเจ้าเมืองสิงห์ไปรามมีหนังสือขอโทษเข้ามา ก็ได้ให้
ออกไปโดยทางไมตรีอีกครั้งหนึ่ง ได้มีหนังสือออกไปให้กำชับว่า
กล่าว อย่าให้เข้ามาเที่ยวลอบลักขายผิดต่อไป ทุกวันข้างฝั่งทะเล
ตะวันตก จันเรอผู้ถูกก็ยังบรรทุกผิดเข้ามาในเขตแดนเนื่อง ๆ มา
คราวละ ๕ ลำ ๕ ลำ ๖ ลำ เทียวจอดซื้อขายตามเกาะทุ่งอำเภอทะเล
พบปะเรือไทยเล็ก ๆ ซึ่งไปมาตามริมฝั่ง ก็ลงเรือช่วงเอาปืนคาบศิลา
ไต่ยิงให้คนหนีชนบก เก็บเอาทรัพย์สินสิ่งของไปแล้วจะทุ้งเรือขึ้นมาเสีย
กระทำเนื่อง ๆ ต้องให้กำปั่นตระเวนและเรือรบเรือไล่ออกไปประจำ
รักษา คอยระวังปราบปรามอยู่มิได้ขาด ซึ่งเราเจ้าความเรือเรือ
ผู้กตมาให้เซอร์เซมดัมบุกรูตงนี้ ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
ของเรา ทรงเกลียดชังคนชื้อผิดขายผิดลอบผิดยิ่งนัก ความซึ่งเราว่า
มาในฉบับ ๒ นี้ เซอร์เซมดัมบุกรูตงเป็นผู้มีสติปัญญาตั้งอยู่ในยุติธรรม
สันดานปราศจากโทโสโมโห ตั้งใจเข้ามาจะปรึกษาหารือกันแต่ด้วย
ความดี ให้สองพระนครเป็นไมตรีสนิทจำเริญยิ่งขึ้นไปกว่าแต่ก่อน
จงพิเคราะห์ตรึกตรองดู ก็จะเห็นว่าเราพูดเป็นความจริงบ้าง

หนังสือให้มา ณ วันพฤหัสบดี ๓๐ ขน ๑๒ คำ จุลศักราช ๑๒๓๒
ปีจอโทศก

หนังสือเจ้าพระยาพระคลัง
ตอบจดหมายฉบับที่ ๓ ของเซอร์เชมส์บรุค

หนังสือเจ้าพระยาพระคลังว่าที่สมเด็จพระกตาโหม ให้มายัง
เซอร์เชมส์บรุค ด้วยในหนังสือฉบับที่ ๓ ของเซอร์เชมส์บรุค เรา
พิจารณาเห็นว่าคุณไม่สนใจแจ่มแจ้ง ซึ่งเซอร์เชมส์บรุคว่าฝ่ายขุนนางข้าง
อังกฤษ เมื่อจะหารอปรึกษาความนี้ มีอยากทำดังอันใด เว้นแต่ทำ
ได้โดยทางอันควรจะบำรุงราชไมตรีให้จำเริญไว้กับเมืองทั้งสอง ถ้าได้
บำรุงรักษาราชไมตรีให้ยังแน่นมั่นคง และจัดแจงทางซื้อขายแก่กัน
ให้ยังง่าย มีประโยชน์ยิ่งมากทั้งสองเมือง การนี้ตั้งแต่ถูกต้อง
กันกับกระแสนี้ตั้ง อันเซอร์เชมส์บรุคได้รับแต่เจ้ากรุงอังกฤษนั้น
จะได้ว่ากล่าวสิ่งใด ๆ เกินจากเจ้ากรุงอังกฤษก็หาไม่ได้ และความซึ่ง
เซอร์เชมส์บรุคว่าพระมหากษัตริย์ผู้ครองเมืองเคนต์บริตันเมืองอิรลันด์
เมืองฮินดูลถาน มีคำสั่งให้เซอร์เชมส์บรุคผู้มีสติปัญญารอบรู้ใน
ความที่จะเข้ามาจำเริญทางพระราชไมตรี มาเจรจาการบ้านเมืองให้
สองพระนครใหญ่เป็นไมตรีให้ยังแน่นมั่นคงชื่อนั้น ฝ่ายเราก็มองความ
ยินดีในถ้อยคำเซอร์เชมส์บรุคว่ามาทั้งนี้ พระราชไมตรีจะได้ถาวร
วัฒนาไปชั่วกัลปาวสาน และซึ่งถ้าผู้ใดมาว่าอย่างอื่น ผู้นั้น
เป็นแต่ฉวนคนใจพาด เป็นศัตรูแก่เมืองทั้งสอง เซอร์เชมส์บรุคได้ใจ
ว่าท่านผู้เป็นเสนาบดีในกรุงฯ เห็นจะไม่ฟังคำแต่ข้างเดียวเลย ความ
ซึ่งว่าดังนี้ ตั้งแต่เรารู้ความว่าเซอร์เชมส์บรุคจะเข้ามา ณ กรุงพระมหา

นครศรีอยุธยา พวกลูกค้าก็เข้ามาเล่าตลกกันต่าง ๆ เมื่อเซอร์เชมส์บรุค
 ยังอยู่ที่เมืองสิงคโปร์ ไทย เวียดนาม แวก ลูกค้าซึ่งไปซื้อขาย
 ณ เมืองสิงคโปร์ กลับเข้ามา ณ กรุงพระมหานครศรีอยุธยา ก็พูดจา
 ว่าความต่าง ๆ กัน ครั้นเซอร์เชมส์บรุคไปอยู่ที่เมืองเกาะหมาก ฝ่าย
 แวกเมืองไทโร เมืองปะติศไทยจีน เมืองพังงา เมืองถดาง ไปค้าขาย
 เมืองเกาะหมาก กลับมาก็พูดจาเลื่องตลกกันเป็นหลายอย่างมาจนทุกวันนี้
 เวียดนามลูกค้าไปค้าขายเมืองไญ้กะตรา เมืองลำปาหลัง เมืองกุกัง
 กลับเข้ามาก็ยังพูดจาเลื่องตลกกันไป เสนาบดีรู้ความแฉะก็มิได้เอื้อเฟื้อใน
 ถ้อยคำอันนั้น ถึงมาตราบว่าคนพาดจะนำหลอกหลวงพูดจาเขาแต่ประโยชน์
 ตัว มิให้เป็นประโยชน์กับผู้อื่น จะทำให้เสียประโยชน์ซึ่งเป็นไมตรี
 กันนั้น หากควรจะฟังเขามาเป็นแก่นสารไม่ ที่กรุงฯ นี้แล้ว ลูกค้าจีน แวก
 ฝรั่งเศส ต่างชาติต่างภาษาเข้ามาอยู่ค้าขายมากด้วยกัน เป็นคนดีก็มี เป็น
 คนชั่วก็มี คนชั่วจะเก็บเหตุการณ์ในบ้านในเมืองไปพูดจาประการใด
 ให้เซอร์เชมส์บรุคฟัง ก็อย่าให้ถือเอาถ้อยคำอันนั้นไว้เป็นอารมณ์
 เหมือนกับเสนาบดีมิได้ฟังเอาถ้อยคำแห่งลูกค้าไว้ ถ้าใจเซอร์เชมส์บรุค
 กับใจเสนาบดีประพุดต้อย่างเดียวกัน ไม่ฟังเอาถ้อยคำคนผู้น้อยมาผูกพัน
 ให้เป็นเหตุใหญ่ขึ้นแล้ว ทางพระราชไมตรีทั้งสองพระนครใหญ่ก็จะ
 จำริ้วไปชั่วฟ้าและดิน กับว่ายังเหลือแต่จะว่า ถ้าในร่างหนังสือสัญญา
 ได้พบข้อใด ๆ อันมิได้เข้าใจโดยแท้ เป็นเหตุที่สงสัยอยู่ เซอร์เชมส์บรุค
 จะแก้ไขให้แจ้งแล้ว ถ้าเห็นชอบดี จะเอาคำแก่นนั้นมาเขียนลงกำกับ

หนังสือสัญญาไว้ให้ต้นสังกัดก็ได้ แล้วเพื่อจะได้เข้าใจง่าย ควรที่จะ
 หมายไว้ว่าหนังสือสัญญาที่ทำไว้ในคริสต์ศักราช ๑๙๒๖ ปี มิได้เสีย
 ซึ่งเซอร์เชมดัมบริกว่าหนังสือสัญญาข้อใดที่เป็นที่สงสัย เซอร์เชมดัมบริก
 จะแก้ไขให้แจ่มขึ้น เราถามถึงความสงสัยสิ่งหนึ่งซึ่งใดในข้อซึ่งจะสัญญา
 กันไม่ และซึ่งเซอร์เชมดัมบริกว่าความมาว่า ข้อ ๖ กับข้อ ๓๐ ในหนังสือ
 นั้นทำให้สับสนวุ่นวายหนึ่งในหนังสือใหม่ และข้อ ๗ กับข้อ ๘ ในหนังสือ
 สัญญาก่อน ๒ ข้อนั้นเป็นเหตุ จะขอยกขึ้นว่าใหม่ และซึ่งเซอร์เชมดัมบริก
 ว่าจะขอยกหนังสือสัญญาเก่า ๒ ข้อ จะเพิ่มเติมขึ้นในหนังสือสัญญาเก่า
 อีก ๒ ข้อนั้น จะยกออกไปเราก็จะยอมให้ถอนไปตามใจ ฝ่ายเราก็เคย
 ไปถอนหนังสือสัญญาครั้งกะบัตินหันตริบารนี มาทำไว้ว่าด้วยความ
 เมืองไทรข้อ ๑๓^(๑) เมื่อจุลศักราช ๑๒๐๓ ปีฉลูตรีกก มาครั้งหนึ่งแล้ว
 เซอร์เชมดัมบริกจะขอเพิ่มเติมลงในหนังสือสัญญาข้อ ๖ กับข้อ ๓๐ นั้น
 ก็จะให้เพิ่มเติมลง แต่จะเพิ่มเติมความลงอย่างไร ก็ให้ว่ามาเสียให้
 เข้าใจก่อน ถ้าเราเห็นว่าเป็นประโยชน์ทำได้ด้วยกันทั้งสองฝ่ายแล้ว จะ
 เพิ่มเติมความลงและจะถอนความไปเราก็จะยอมให้ ถ้าเห็นการเป็นแต่
 ฝ่ายเดียวแล้ว เราจะยอมให้มันไม่ได้ ซึ่งเซอร์เชมดัมบริกว่าเป็นใจความ
 ว่าคนอังกฤษจะได้ที่อยู่ในเมืองไทย และคนไทยจะได้ที่อยู่ในแดนอังกฤษ
 ก็ควร แล้วว่าพ่อค้านจะค้าขายหรือไม่ค้าขาย สุดแต่พ่อค้าเห็นชอบ
 กับตนเอง กับเซอร์เชมดัมบริกว่าได้ไว้นั้นเชื่อใจในเราและเดนาบดี
 ทั้งหลายฝ่ายกรุงเทพ ฯ เป็นอนันต์นั้น เรากับเดนาบดีทั้งสองก็จะปรึกษา

(๑) ดูเชิงอรรถหน้า ๑๓๘

หาข้อจัดแจงโดยยุติธรรม แต่ที่ควรจะเป็นประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย
ให้ไพร่บ้านพลเมืองอยู่เย็นเป็นสุขสืบไป ซึ่งว่าท่านผู้เป็นกษัตริย์ผู้ครอง
เมืองเครตบริตัน เมืองอิรดินด์ เมืองฮินดูสถานนั้นฝ่ายข้างหนึ่ง กับท่าน
ผู้เป็นอธิปไตยครองราชสมบัติในกรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา ฝ่าย
ข้างหนึ่ง ตงพระทัยพร้อมประสงค์จะระงับดับเหตุอันมิได้เข้าใจถึงกัน
ด้วยดีให้สูญปรารภ แล้วรักษาเมืองทั้งสองให้เป็นสุขสำราญ จึงปลง
พระทัยตงแห่งข้อสัญญา ๘ ประการ ดังนี้ เราจะนำความในหนังสือ
สัญญา ๘ ข้อของเซอร์เฮมส์บรุคขึ้นกราบทูลพระราชวงศ์ให้ทราบ
จะได้มีรับสั่งให้ประชุมเสนาบดีปรึกษาในข้อสัญญา ซึ่งเซอร์เฮมส์บรุค
ทำมานี้ ถ้าปรึกษาเห็นพร้อมกันว่าถูกต้องตามพระราชประเพณีกรุง
พระมหานครศรีอยุธยาแล้ว จึงจะให้มาต่อภายหลัง หนังสือให้มา ณ
วันพุธ เดือน ๓๐ ขึ้น ๑๒ ค่ำ จุลศักราช ๑๒๓๒ ปีจอ นักษัตรโทศก

คำปรึกษาข้าทูลละออง ฯ ที่ตรวร่างสัญญา

วันอาทิตย์ เดือน ๓๐ ขึ้น ๘ ค่ำ จุลศักราช ๑๒๓๒ ปีจอโทศก
ท่านเสนาบดีและข้าทูลละออง ฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งรู้ต้นตอชัดเจนในการ
นานาประเทศทั้งปวง ประชุมกันในพระราชวังวัดนั้นมหาสถาน มีเจ้า-
พระยาพระคลังเสนาบดี ทูลสมุหพระกลาโหมเป็นประธาน พระยาศรี-
พิพัฒน์รัตนราชโกษาธิบดี พระยาราชสุภาวดีศรีบรมหงส์ เจ้าพระยา
มหาโยธารามัญราช จมื่นไวยวรนาถภักดีศรีสุริยวงศ์ พระยาพิพัฒน์

โกษาราชปดัต พระยาจุฬาราชมนตรีเจ้ากรม กรมท่าขวา พระยา
 ไชยกิจราชเศรษฐีเจ้ากรม กรมท่าซ้าย จมื่นทิพเสนา จมื่นราชามาตย์
 ปลัดกรมพระตำราจทหารแห่คัน เชือกซ้ายขวา นายจ้าวเรศมหาดเล็ก
 พระยาลี้วงศ์ดิฉวรเจ้าวงษาเกษียณ ปรีกษาพร้อมกันด้วยหนังสือสัญญา
 ๘ ขั้วของเซอร์เฮมดัลบุรุษนางอังกฤษ ซึ่งเป็นทูตถือรับสั่งพระมหา-
 กษัตริย์ผู้เป็นอธิปไตยในเมืองเครตบริตัน อีรลันด์และฮินดูลถาน มาขอ
 ทำหนังสือสัญญากับท่านเสนาบดี ณ กรุงเทพพระมหานครบรรพตวรารวดี
 ศรีอยุธยา ในหนังสือสัญญาข้อ ๑ นั้นว่า ตั้งแต่นี้ไปจะให้ความสุขสำราญ
 และราชไมตรีจำเริญไฉไลแก่เมืองทั้งสองตราบเท่ากัฒปาด้าน ที่สัญญา
 ดังนี้ คือกษัตริย์ผู้ครองเมืองเครตบริตัน เมืองอีรลันด์ และฮินดูลถานฝ่าย
 ข้างหนึ่ง กับท่านผู้เป็นอธิปไตยครองราชสมบัติในพระมหา-
 นครศรีอยุธยาฝ่ายข้างหนึ่ง และราชวงศ์สืบ ๆ กันไปเบื้องหน้า ควร
 จะถือตามกันทั้งสองฝ่าย ข้อสัญญาของเซอร์เฮมดัลบุรุษข้อ ๑ นั้น เสนาบดี
 ทั้งปวงปรึกษากันเห็นชอบด้วย ดลรัศมิ์กันปามัดต้นขุนนางผู้ใหญ่กรุง
 อังกฤษกับเซอร์เฮมดัลบุรุษที่เป็นทูตเข้ามาจำเริญพระราชไมตรี จะให้
 ต้องพระนครใหญ่เป็นสัมพันธไมตรีวัฒนาถาวร ดลนัยยิ่งขึ้นกว่าแต่
 ก่อนจนชัฏกัฒปาด้าน ตามอย่างบุราณราชประเพณีสืบ ๆ มา เรามี
 ความยินดีเป็นอันมาก แต่ว่าจะจารึกพระนามพระมหากษัตริย์ทั้งสอง
 พระนครลงไว้ในหนังสือข้อสัญญานี้หาสมควรไม่ อันราชประเพณี
 กรุงพระมหานครศรีอยุธยา ท่านเสนาบดีแต่โบราณท่านจารึกพระนาม

พระมหากษัตริย์ทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นราชไมตรีกันไว้ในแผ่นดินพระสุพรรณ-
 บัญ ๕๕ เห็นสมควรที่จะจารึกไว้ในแผ่นดินพระสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ ครอบครองสิริ
 ราชสมบัติในกรุงเทพมหานครพระมหานครราชวดีศรีอยุธยา กับพระมหา
 กษัตริย์ผู้ดาเลศ อันเป็นอธิปไตยในเมืองนครบริตัน เมืองบริตันด์
 และเมืองฮันดูล์ดากัน พระมหากษัตริย์ทั้งสองฝ่ายเป็นมหามิตรไมตรี
 สัถยบรรณบัฏเดียวกันอันสนิท ตั้งแต่ครั้ง จุลศักราช ๑๒๑๒ ปีจอโทศก
 ศักราช ๑๘๕๐ ปี เซอร์เชมดัลบุรุษเป็นราชทูตเข้ามาจำเริญพระราช
 ไมตรี ณ พระนครศรีอยุธยา ทั้งควรจะให้ประกาศกับเมืองประเทศราช
 และเมืองชนชาวชนบทเสมาอาณาจักรปกใต้ฝ่ายเหนือ ตะวันตก
 ตะวันออก และอาณาประชาราษฎร์ พ่อค้าพานิชทั้งปวง ให้รู้แจ้งทั่ว
 กันว่า สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ กรุงพระมหานครศรีอยุธยา กับ
 พระมหากษัตริย์เจ้ากรุงอังกฤษ เป็นมหามิตรพระราชไมตรีสนิทยิ่งกว่า
 แต่ก่อน ถ้าเซอร์เชมดัลบุรุษเห็นชอบด้วยเราแล้ว กัดับออกไปแจ้งแจ้ง
 ความตั้งกับลอร์ดวิกกันปามส์ตันขุนนางผู้ใหญ่ในกรุงอังกฤษ ถ้า
 ลอร์ดวิกกันปามส์ตันขุนนางผู้ใหญ่เห็นดีถูกต้องด้วยประเพณีข้างอังกฤษ
 อยู่แล้ว ก็ควรที่จะกระทำด้วยกันตั้งนงสองฝ่าย ให้ทางพระราชไมตรี
 วัฒนาถาวรไปชั่วฟ้าและดิน

ในหนังสือสัญญาข้อ ๒ ของเซอร์เชมดัลบุรุษนั้นว่า ฝ่ายคนอันอยู่
 ได้บังคับอังกฤษ ยอมจะให้มาและมีที่อยู่และค้าขายในเมืองไทย หัว
 เมืองที่เป็นขอบชนบทเสมาแห่งท่านผู้ครองกรุงเทพ ฯ แล้วพวกประเทศ

อื่น ๆ ได้คุณและโอกาสในการซื้อขายและการอื่น ๆ เป็นคุณประการใด จะได้แก่คนอันอยู่ได้บังคับอังกฤษเหมือนกัน อนึ่งถ้าคนอันอยู่ได้บังคับกรุงเทพ ฯ จะไปมีที่อยู๋ค้าขายในแดนอังกฤษทั่วเขตแดนก็ยอมให้ทำได้ แล้วคนประเทศอื่น ๆ ได้คุณและโอกาสในการซื้อขายและการอื่น ๆ เป็นคุณประการใด ก็จะได้แก่คนไทยเหล่านั้นเหมือนกัน ความข้อ ๒ นี้ เสนาบดีปรึกษาพร้อมกันเห็นว่าคนไทยที่เป็นพ่อค้าพานิชจะไปตั้งซื้อขายในบ้านเมืองอังกฤษหาไม่ มีแต่คนไทยยกหยกละญาติพี่น้องทั้งภุมิฉาไปเที่ยวอยู่ในเขตแดนอังกฤษ คนดังนี้เราหาเขาเป็นขจรไม่ เถิงจะไปเที่ยวอยู่บ้านใดเมืองใดกระทำผิดกฎหมายบ้านเมืองประการใด ก็ให้กระทำโทษกันตามอาญากฎหมายบ้านเมืองนั้นเถิด ซึ่งคนอยู่ได้บังคับอังกฤษจะเข้ามาอยู่ค้าขายในแดนเมืองไทย หัวเมืองซึ่งเป็นขอบเขตแดนมาให้ได้เหมือนคนประเทศอื่น ๆ นั้น คนประเทศอื่นเข้ามาตั้งทำมาหากินอยู่ในขอบเขตแดนเข้ามาช้านานหลายชั่วอายุคนมาแต่ก่อนมีภรรยา มีบุตร มีหลานเกี่ยวพันกันทุกชาติทุกภาษา เช่นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเหมือนกัน จะทำเรื่องถ่วงไถ่ทำมาหากินประการใดก็กระทำได้ ถ้าคนเหล่านั้นกระทำผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมายก็กระทำโทษได้เหมือนคนไทย และคนชาติอังกฤษแต่โบราณมา ก็ยังไม่เคยเข้ามาอยู่ในเขตแดนกรุง ฯ เมื่อจุลศักราช ๑๑๘๖ ปีออกนอศก มีศัหันแตรเข้ามาตั้งค้าขายอยู่ ณ กรุง ฯ ก่อนตั้งค้าอังกฤษทั้งปวง เมื่อแรกเข้ามาอยู่ก็ซื้อขายกับลูกค้าพานิชเรียบร้อยเป็นปกติ หามีถ้อยความเกี่ยว

เดมาแห่งใด ๆ ก็จะมีความทะเลาะวิวาทจนถึงทุบตีกัน ฝ่ายอังกฤษ หรือฝ่ายไทยล้มตายลงฝ่ายหนึ่ง ก็จะเป็นความใหญ่ขึ้น เห็นการดังนี้ ก็จะให้อังกฤษเข้ามาอยู่มากนักไม่ได้ บ้านเมืองจะไม่อยู่เย็นเป็นสุข จะทำให้ทางไมตรีมีวามองไป ความข้อ ๒ นั้นขอเสียเถิด เราจะยอมให้ไม่ได้

ในหนังสือสัญญาข้อ ๓ ของเซอร์เฮมดิงตันนั้นว่า ฝ่ายท่าน ผู้เป็นกษัตริย์ครองกรุงฯ พระองค์สัญญาไว้ว่า ถ้าผู้ใดถือ คำสั่งแห่งพระเยซูคริสต์ และได้สมัครตามคำสอนนั้น ในแคว้น- แคว้นแห่งเมืองที่พระองค์ทรงครองอยู่ พระองค์อนุญาตให้ทำได้ มิให้ขัด และพระองค์จะประทานให้ผู้ที่สมัครจะฝังศพของคนทอ- ดงนั้น อนึ่งฝ่ายท่านผู้เป็นกษัตริย์ครองเมืองอังกฤษนั้นก็สัญญาว่า ถ้าคนถือพระพุทธคำสอนอยู่ในแดนเมืองอังกฤษ คนเหล่านั้นจะได้ นมัสการตามลัทธิของตนไม่ขัดสิ่งใด แล้วจะประทานให้ผู้ที่ฝังศพ จะเผาศพของคนทอพระพุทธคำสอนเป็นอันเต็มควร ความข้อ ๓ นั้น เดี๋ยวนี้ปรึกษาร่วมกันเห็นว่า กรุงฯ เป็นประเทศใหญ่ ไพร่บ้าน พลเมืองหลายเพศหลายภาษา ถือลัทธิคำสอนต่าง ๆ กัน ฝ่ายชาติ พุทธเกิดบาทหลวงฝรั่งเข้ามาสั่งพระบรมโฑธิ์สมภาร ตั้งบ้านเรือน เป็นภาคภูมิซ้านานแต่โบราณมา มีบุตรหลานสืบ ๆ หลายชั่วคน มาแล้ว ฝ่ายชาติพุทธเกิดกตัญญูรู้พระเดชพระคุณสมเด็จพระพุทธเจ้า อยู่หัว คนใดที่มีสติปัญญาทรวงพระมหากรุณาชุบเลี้ยงให้มีวิชา

คักตามลัทธิคอร จึงโปรดเกล้าฯ ให้ทำวัดตั้งสอนศาสนา หมอมริกัน
 ซึ่งเข้ามาเข้าปลุกโรงสดด แจกหนังสือแปลคำสอนยูกทกรุงฯ น กิจจาก
 พระเดชพระคุณสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ว่าได้เข้ามาอยู่มีความดีช
 ดบาย มิได้มีผู้ใดเบียดเบียน หมอปรัดเล็กได้แปลหนังสือตำรา
 ปลุกผีตาชและตำราหญิงคลอดบุตร สั่งให้เจ้าพนักงานทูลเกล้าฯ
 ถวาย หมอยอนก็เป็นคนรู้หนังสือไทยหนังสืออังกฤษชัดเจน ก็ได้
 มาช่วยเจ้าพนักงานเขียนหนังสือแปลหนังสืออังกฤษออกเป็นคำไทยอยู่
 เมือง ๆ หมอมริกันเข้ามาทำหนังสือแจกแปลคำสอนเรื่องความพระเยซู
 คริสต์ มิได้ทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้เหลือเกิน ก็อยู่ไปได้ด้วยกัน ถ้า
 กระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ผิดอย่างธรรมเนียม ก็จะต้องขับให้ไปเสีย
 จากบ้านจากเมือง พวกหมอมริกันและกะปิตันตันหนพ่อค้าอังกฤษ
 เข้ามาตั้งซื้อขายยูกทกรุงฯ ก็หลายปีมาแล้ว บ่อยใช้ลมตายลงก็มี
 ได้ฝังศพฝังกันตามเพศภาษา พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรง
 พระมหากรุณาอันประเสริฐ ก็ได้ห้ามปรามเกลี้ยกันในทางศาสนา
 ของคนต่างประเทศ เมื่ออยู่ไม่ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ผิดกฎหมายประเพณี
 บ้านเมืองแล้วก็อยู่ด้วยกันไปได้ ความก็แจ้งประจักษ์อยู่ดังนี้ และ
 คนฝ่ายไทยถ้าไปอยู่ในบ้านในเมืองแคว้นของอังกฤษ และบ้านเมือง
 อื่น ๆ ก็ดี ก็เป็นไพร่บ้านพลเมืองของเมืองนั้น จะกระทำความผิด
 ความชั่วสิ่งใดก็ถูกลงโทษตามกฎหมายประเพณีบ้านเมือง คนเหล่านั้นจะยังถือ
 คำสอนของตนอยู่ หรือจะไปถือศาสนาภาษาใด ๆ ก็ดี ล้มตายลง
 จะฝังศพเผาศรีอย่างไรก็สุดแต่ใจของเขา เราก็มิได้เอาเป็นธุระ ซึ่ง

เซอร์เซมดัมบุรจะมาขอทำหนังสือสัญญาด้วยที่ฝั่งศพฝั่งนั้น เห็นหา
ต้องการที่จะเป็นข้อสัญญากันไหม

ในหนังสือสัญญาข้อ ๔ ของเซอร์เซมดัมบุรนั้นว่า ท่านผู้เป็น
อธิปไตยครองเมืองเครตบริตัน เมืองอิรตันด์ และเมืองฮินดูสถาน
ฝ่ายข้างหนึ่ง และท่านผู้เป็นกษัตริย์ครองกรุงเทพ ฯ ฝ่ายข้างหนึ่ง ยัง
ปลงพระทัยพร้อมกันจะตั้งคำสัญญาอีกฉบับหนึ่ง ว่าด้วยทางค้าขาย
แก่กัน ปรารภจะให้การมีประโยชน์ยิ่งมากขึ้นแก่เมืองทั้งสอง ความ
ข้อ ๔ นี้ เสนาบดีปรึกษาร่วมกัน ซึ่งว่าจะให้เป็นประโยชน์ในการ
ค้าขายมากขึ้นนั้น เราหาเห็นความแจ่มแจ้งไม่ ไม่รู้ที่จะโต้ตอบจะเอา
เป็นข้อสัญญาประการใดได้

ในหนังสือสัญญาข้อ ๕ ของเซอร์เซมดัมบุรนั้นว่า ฝ่ายท่านผู้
เป็นกษัตริย์ครองเมืองเครตบริตัน อิรตันด์ และฮินดูสถานท่าน
สัญญาไว้ว่า ตั้งแต่นี้ไปภายหลัง ถ้าคนที่อยู่ใต้บังคับกรุงเทพพระมหา
นครศรีอยุธยาไปค้าขายแดนอังกฤษ พวกอังกฤษจะทำการอันใดขัดขวาง
ให้คนไทยเหล่านั้นเสียประโยชน์ในการซื้อขายก็ห้ามมิได้ ก็ห้ามเสีย
มิให้ทำได้ แล้วฝ่ายท่านผู้เป็นกษัตริย์ครองกรุงเทพ ฯ เสด็จท่านสัญญา
ไว้ว่า ตั้งแต่นี้ไปภายหลัง เมื่อคนอันอยู่ในบังคับอังกฤษเข้ามาค้าขาย
อยู่ ณ กรุงเทพ ฯ ฝ่ายกรุงเทพ ฯ นั้นจะทำการอันใดขัดขวางให้พวกคนอังกฤษ
พ่อค้าเหล่านั้นเสียประโยชน์ในการซื้อขายก็ห้ามมิได้ ก็ห้ามเสียมิให้
ทำได้ ความข้อ ๕ นี้ เสนาบดีปรึกษาร่วมกันว่า ณ กรุงเทพ
พระมหานครศรีอยุธยา สินค้าซึ่งถูกค้าในประเทศนอกประเทศก็

จะเอาเข้ามาค้าขาย ห้ามแต่เงินเป็นของหวง ไม่ให้ลูกค้าเข้ามาขาย
 ในแคว้นแคว้นพระราชอาณาเขตชาติเดียว แต่เป็น กระสุนปืน ดินปืน
 นัน ถ้าลูกค้าจีน แหก ฝรั่งเศส และลูกค้าชาติอื่น ๆ กิด จะบรรทุก
 ดุลูกกำนันเข้ามาก็ให้ขายให้ในหลวง ถ้าในหลวงไม่ต้องการซื้อไว้
 ก็ให้ลูกค้าเอาเป็น กระสุนปืน ดินปืนกลับออกไปเสีย ไม่ให้ขาย
 กับลูกค้าและไพร่บ้านพลเมือง ณ กรุงฯ และดินคาอื่น ๆ ก็ตามแต่
 ลูกค้าจะซื้อขายกันมิได้ขัดขวาง แต่ชาวเปลือกขาวสำรเป็นของต้องห้าม
 ให้ซื้อให้ขายกันได้แต่ในประเทศซึ่งเป็นข้าขอบขัณฑสีมา ถ้าลูกค้า
 นอกประเทศเข้ามาค้าขายจะกลับออกไป ก็ห้ามมิให้ซื้อชาวเปลือก
 ขาวสำรเป็นสินค้า ให้ซื้อไปแต่พอเป็นเสบียงกินกลางทางตามเมือง
 โกลดและโกลด สัมคอรกับคนที่มาในลำดูลูกกำนันลำเอาและเรือปากได้
 ด้วยชาวฉิ่นเป็นอาหารแก่ไพร่พลเมือง ทั้งเป็นกำลังแก่บ้านแก่เมืองด้วย
 จึงห้ามไว้ ไพร่บ้านพลเมืองจึงมิได้ซอดโซเหมือนเมืองประเทศอื่น ๆ
 ถ้าแม่น้ำฟ้าฝนตกเป็นปกติไร่นาทำได้ผลมาก เม็ดข้าวจะสุราเสียเปล่า
 จึงให้ขายไปนอกประเทศบ้าง และซึ่งฉิ่นกับชาวเปลือกขาวสำร ปืน
 กระสุนปืน ดินปืนนี้ เป็นของต้องห้ามมาแต่โบราณราชประเพณีสืบ ๆ
 มาแต่ก่อน ซึ่งว่าอย่าให้ขัดทางค้าขายนั้นแต่บรรดาลูกค้าไทยจีน ลูกค้า
 แหกชาติมเหัน ชาติลัหู่ ชาติลัรุต ชาติมัตราต ฝรั่งเศสชาติอังกฤษ
 ชาติพุกเกต ชาติอิตัลคา ที่ไปมาค้าขายอยู่ที่กรุงฯ ถ้ามีผู้ใด
 ขัดขวางในทางค้าขาย ก็ชอบแต่ลูกค้าจะมาบอกกับพระยาศรีพิพัฒน์-

ทำจดในแด่อังกฤษ เป็นภาระธุระเหมือนกันให้ทำได้เป็นเดิม
กันนั้น ความข้อ ๖ นี้ เสนาบดีปรึกษาพร้อมกันว่า แต่โบราณมี
ฝรั่งเชื้อเชื้อวิไชยเอนทร์เข้ามาอยู่ ณ กรุงพระมหานครศรีอยุธยาคนหนึ่ง
วิไชยเอนทร์จะอย่างธรรมเนียมฝรั่งเสีย มาถือประเพณีไทยตามพระราช
กำหนดกฎหมายกรุงฯ เป็นคนมีสติปัญญาดีมีศักดิ์สมควรทำราชการ
สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจึงโปรดเกล้าฯ ตั้งให้วิไชยเอนทร์เป็นขุนนางผู้ใหญ่
ใช้สอยอยู่ที่กรุงฯ ชำนาญจนวิไชยเอนทร์เก่งแก่กรรม แต่นั้นมากก็มีฝรั่ง
ต่างประเทศชาติใดเข้ามาอยู่ ณ กรุงฯ อีกไม่ มีแต่ฝรั่งชาติพุทเกตตั้งบ้าน
เรือนเป็นภาคภูมิอยู่ ณ กรุงฯ แต่โบราณมาจนเท่าทุกวันนี้เป็นอันมาก
ที่เป็นขุนนางทำราชการอยู่ในตำแหน่งต่าง ๆ ก็มี เมื่อจุลศักราช ๑๓๘๒
ปีมะโรง โทศก เจ้าเมืองปัตตานีมีหนังสือเข้ามาแจ้งเสนาบดีให้ทราบ
บังคมทูลแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ขอตั้งให้กาละตดเป็น
ที่กองสูงสุดแล้วขอทูลให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ด้วย ฝรั่งชาติพุทเกตซึ่งเป็นขุนนาง
อยู่ ณ กรุงฯ มีความยินดี จึงเรียนกับท่านเสนาบดีรับว่า ถ้ากองสูงสุดจะ
ทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็จะประพฤติตามอย่างธรรมเนียมของไทย เหมือน
ฝรั่งชาติพุทเกตซึ่งอยู่ ณ กรุงฯ จึงโปรดเกล้าฯ ให้กาละตดเป็นกองสูง
ทั้งพระราชทานให้ทำเรือนอยู่ กาละตดอยู่ที่กรุงฯ หลายปีแล้วดา
เสนาบดีก็ดับออกไป เจ้าเมืองมะเกาโหมมีศัตินเข้ามาอยู่รักษาที่ซึ่งพระ
ราชทานนั้นใจจนเท่าทุกวันนี้ มีศัตินก็มานั่ง ๆ อยู่ ไม่มีถ้อยความสิ่งใด
สลับกำบังดูค้าชาติพุทเกตเล่า ก็ไม่มีเข้ามาซื้อขายแต่สักลำหนึ่ง

ไม่เห็นเป็นผลเป็นประโยชน์สิ่งไรกับบ้านเมืองฝ่ายเราเลย และลูกค้า
ฝรั่ง แกรง จีน ต่างประเทศเข้ามาค้าขาย ณ กรุง ฯ มีความถึงไต่
เกี้ยวของกันกับลูกค้า ณ กรุง ฯ ด้วยการซื้อขาย เป็นแต่ความเล็กน้อย
เจ้าพนักงานก็ชำระว่ากล่าวให้ ถ้าเป็นความข้อใหญ่เดี๋ยวนั้นก็ตัดสินให้
ตามกฎหมายอย่างธรรมเนียมของไทยให้เป็นอันจำเริญแก่กัน ถ้าลูกค้า
ไปค้าขายหัวเมืองใด ๆ ที่เป็นข้าขอบขัณฑสีมากรุง ฯ จะมีความ
เกี้ยวของด้วยเหตุสิ่งหนึ่งสิ่งใด เจ้าเมืองกรมการก็ได้ชำระว่ากล่าว
ตัดสินให้ตามกฎหมาย อันประเพณีกรุง ฯ แต่ก่อนก็หาได้เคยไปตั้ง
กงสุลอยู่ที่บ้านใดเมืองใดไม่ เถิดมาตรว่าบ้านใดเมืองใดจะมาชักชวน
ให้แต่งคนไทยไปตั้งเป็นกงสุลอยู่ที่บ้านนั้นเมืองนั้น เราก็มิรักจะให้ไป
ตั้งอยู่ ด้วยไม่เห็นเป็นผลเป็นประโยชน์อย่างไร จะไปกีดขวางบ้านเมือง
เขาเปล่า ๆ หาต้องการไม่ ถ้าลูกค้าฝ่ายกรุง ฯ จะไปค้าขายบ้านใดเมือง
ใด มีความเกี้ยวของสิ่งใด ก็ต้องฟังบังคับตามกฎหมายบ้านนั้นเมืองนั้น
จึงจะชอบ เสนาบดีเห็นดังนั้น จึงไม่พอใจที่จะให้คนอังกฤษเข้ามาเป็น
กงสุลอยู่ในบ้านในเมือง ความซึ่งว่าจะขอตงกงสุลนั้นขอเสียเถิด อย่า
น้อยใจเลย

ในหนังสือสัญญาข้อ ๗ ของเซอร์เฮมส์ตันกล่าวว่า ถ้าและเรือรบ
ของเจ้าแผ่นดินอังกฤษของกัมปนาทครองเมืองอินเดียนั้นมีเหตุจะมาถึงที่จอด
ถึงแม่น้ำแห่งใด ๆ ในแคว้นแคว้นกรุง ฯ ปรารภจะซื้อข้าวของอัน

สำหรับจะใช้ในเรือ คือเครื่องอาหารและพื้นเป็นต้น ฝ่ายท่านผู้เป็น
 กษัตริย์ครองราชสมบัติในกรุงฯ ท่านก็ยอมสัญญาไว้ว่าจะทำได้แล้ว
 ครั้นจะซื้อข้าวของนั้นยอมให้ซื้อตามราคาอันควรด้วยธรรม ถ้าแต่
 กำปั่นและเรือรบอันเป็นของเจ้าแผ่นดิน ณ กรุงฯ มีเหตุจะเข้าไปใน
 จอดและแม่น้ำใด ๆ ที่เป็นเขตแดนอังกฤษ ฝ่ายท่านผู้ครองเมือง
 เครตบริตัน เมืองอิรตันด์ เมืองฮินดุดาน ท่านก็ยอมสัญญาไว้ว่า
 จะทำได้เหมือนกัน มิได้ขัดขวางสิ่งใดนั้น ความข้อ ๗ นั้น เสด็จมา
 ประชุมพร้อมกันเห็นว่า กรุงฯ เขตแดนฝ่ายบกทิศตะวันตกตะวันออก
 ออกกว้างขวางเป็นอันมาก ทิศใต้เป็นทางชลบ้นเมืองน้อย ไม่เหมือน
 ฝ่ายชเล้างอังกฤษใหญ่กว้างมีบ้านเมืองมาก ทั้งมีท่ากำปั่นจอดทุกบ้าน
 ทุกเมือง และหัวเมืองซึ่งชนกับกรุงฯ ทางชลฝ่ายตะวันตก ตั้งแต่เมือง
 ดังขดาเข้ามาจนฝ่ายตะวันออกเพียงเมืองตราดอยู่ในอ่าวชเลเดียวกัน
 ปากน้ำคดองน้ำลึกขนาดทุกเมือง ไม่เป็นที่ท่าทอดกำปั่นได้แต่เล็กเมือง
 หนึ่ง กำปั่นรบจะมาทอดที่หน้าเมืองใด ๆ จะทอดได้ก็แต่ในท้องชเล
 โดยว่ากำปั่นรบ กำปั่นไฟจะเข้ามา ณ กรุงฯ ถ้าเป็นกำปั่นกินน้ำลึก
 ก็จอดอยู่ได้แต่ที่นอกคันดอน จะซื้อของใช้สอยในกำปั่นและของกิน
 เป็นต้นด้วยนาและพื้นประการใด ไทยก็จะต้องช่วยทำนุบำรุงให้ได้
 ซื้อหาไปตามราคาถูกค่าซื้อขาย เมืองเป็นไมตรีกันจะนั่งละเมิดเสียได้
 หรือ ฝ่ายกำปั่นและเรือรบของไทยมีเหตุอันใดจะไปที่แดนเมืองอังกฤษ
 จะต้องการเครื่องใช้สอยสำหรับกำปั่น และจะขัดเคืองอาหารประกรุด

ก็คงจะซ้อหาได้โดยสะดวก ทุกวันนบ้านเมืองเป็นไมตรีฉันท์กันอยู่แล้ว
ก็เหมือนบ้านเมืองเดียวกัน จะต้องทำสัญญาทำไมเล่า

ในหนังสือสัญญาข้อ ๘ ของเซอร์เฮมส์บรุคนี้ว่า ถ้าและกำนัน
เร็วใด ๆ ที่ใช้ของอังกฤษจะเกยหาดทรายโดนหินแตกอับปางใกล้ฝั่งเขต
แดนกรุง ฯ ฝ่ายท่านกษัตริย์ผู้ครองกรุงเทพ ฯ นั้นท่านยอมสัญญาไว้
ว่า ถ้ามีช่องจะช่วยได้จะให้ช่วยจนเต็มกำลัง เก็บเรือเก็บข้าวของนั้น
รักษาไว้ จะได้ส่งคืนให้แก่เจ้าของด้วยดี อนึ่ง ด้วยนายเรือตูกเรือที่
เลี้ยงดำนกับทั้งชาวของของเขา พวกไทยจะรักษามารุงไว้ให้ปราศจาก
อันตราย แล้วถ้ากำนันและเรือดำใด ๆ ที่ใช้ของไทยได้ถึงที่แตกเสีย
ใกล้แดนอังกฤษ ท่านผู้ครองเมืองอังกฤษก็ยอมสัญญาไว้ว่าจะให้
พวกอังกฤษส่งเคราะห์ช่วยในผู้คนและข้าวของให้ปราศจากอันตรายได้
ความข้อ ๘ นี้ เสนาบดีปรึกษาพร้อมกันเห็นว่า กำนันตูกค้าใช้ของ
อังกฤษเข้ามาค้าขาย ณ กรุงเทพ ฯ แต่ก่อนมาก็ไม่เคยเกยหินเกยดิน
แตกแต่สักครั้งหนึ่ง โดยว่าสืบต่อไปภายหน้าตูกกำนันใช้ของอังกฤษ
เข้ามา จะเกยหินเกยดินแตกริมฝั่งที่แห่งใดในแขวงหัวเมืองใดที่ชนกับ
กรุง ฯ ถ้านายเรือตูกเรือไปบอกผู้รักษามืองกรมการรู้แล้ว ก็คงจะ
ช่วยโดยสมควรที่จะช่วยได้ และเมื่อเดือน ๘ ปีจอ โทศก มีคเบมเซน
ต้นหนกับกะลาดี ๘ คน ขี่เรือบดเข้ามาแจ้งว่า กำนันเกยหินแตกที่แดน
เมืองเขมร เข้ามาจะขอโดยสารเรือ ณ กรุง ฯ กลับออกไปเมืองสิงห์ปรา
ฝ่ายเราจึงได้รู้ว่ากำนันที่ใช้ของอังกฤษมาแตกที่หน้าเมืองเขมรลำหนึ่ง จึง

ให้เจ้าพนักงานเบิกเงินหลวงพระราชทานให้ ๓๐ ตำลึง ด้วยเมตตาแก่
คนที่ได้ทุกข์ยากลำบาก จะได้ไปซื้อเสื้อผ้าเลี้ยงอาหารแจกกันกันโดย
ทางไมตรี เมืองเขมรเป็นเมืองประเทศราชขึ้นกับกรุงเทพฯ แผ่นดิน
เมืองเขมรต่อเขตแดนกันกับเมืองญวน ดั้นไปเมื่อหน้าถ้ากบฏใช้
ของอังกฤษจะมาแตกที่เขตแดนเมืองเขมรอีก ถ้าญวนจะมีหนังสือไป
ให้เมืองเขมรช่วยส่งเคราะห์ และกำนันล่าเงาเรือตอแงฝ่ายข้างไทยไป
ค้าขายอับปางลงในเขตแดนบ้านเมืองฝ่ายอังกฤษ ขุนนางอังกฤษรู้แล้ว
ก็คงจะช่วยโดยเมืองเป็นไมตรีกัน จะนิ่งละเมินเสียได้หรือ ความซน
จะต้องสัญญากันทำไม

ในหนังสือสัญญาข้อ ๘ ซึ่งเซอร์เชมบล์บุรกว่า ถ้าเกินไว้แต่
ข้อความที่เปลี่ยนแล้วในหนังสือฉบับนี้ และที่จะเปลี่ยนในฉบับอันจะ
สัญญาด้วยการค้าขายนั้น ข้อใด ๆ อันอันเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่
เมืองทั้งสองฝ่าย ก็คงจะจำไว้ตามหนังสือสัญญาเก่าที่กัมปนี
อันครองเมืองอินเดีย ได้สัญญาไว้กับท่านกษัตริย์ผู้ครองกรุงเทพฯ
ก็ได้จำไว้แต่ไปตราบเท่ากัลปาวสาน ความข้อ ๘ นั้น เสนาบดี
ปรึกษาพร้อมกันเห็นว่า มีความแต่จะให้รักษาน้ำสัญญาเดิมไว้
ซึ่งเซอร์เชมบล์บุรกว่าความสัญญา มา ๘ ข้อครึ่ง ความข้อ ๑ นั้น
จะให้ทางพระราชไมตรีส่งพระนครจำไว้ยังขึ้นไปนั้น พวกมิใช่
ยินดีว่ากล่าวตอบมาในฉบับสัญญาข้อ ๑ แจ่มอยู่ทุกประการแล้ว และ
ความซึ่งว่ามาในข้อ ๔ นั้น พิเคราะห์ดูก็หาเห็นมีความผิดใดไม่
ก็ได้ตอบตามความซึ่งว่ามาในข้อ ๔ นั้นแล้ว แต่ความในข้อ ๕

ข้อ ๗ ข้อ ๘ ถ้ามีข้อนี้บ้านเมืองเป็นไมตรีกันอยู่แล้ว ไม่ต้องการ
ที่จะทำสัญญากัน และความข้อ ๒ ข้อ ๓ ข้อ ๖ ถ้ามีข้อนี้ เป็น
ความชอบใจของเซอร์เฮมดัลบุรก ด้วยคิดเห็นผลเห็นประโยชน์แล้ว
จึงจะขอทำหนังสือสัญญา ฝ่ายไทยไม่เห็นเป็นผลเป็นประโยชน์สิ่งใด
จึงหารักทำสัญญาไม่ ได้ตอบความมาแจ้งอยู่ทั้งสามข้อแล้ว และ
ความในข้อ ๙ นั้น เซอร์เฮมดัลบุรกว่าให้รักษาน้ำสัญญาเก่า
ซึ่งกัมปนีผู้ครองอินเดียนได้ทำสัญญากับกรุงฯ ไว้ด้วยกัน ก็ให้
จำวินิจฉัยไปทราบเท่าที่กล่าวส่วนนั้นก็ชอบอยู่แล้ว หนังสือสัญญาเก่า
ได้ทำไว้แล้วจะเอาไปเสียข้างไหนได้เล่า ฝ่ายเราก็จะต้องรักษาความ
สัญญาไว้ซึ่งกัลปาวสานดังคำเซอร์เฮมดัลบุรกว่า เสนาบดีประชุมกัน
ปรึกษาคความ ๙ ข้อของเซอร์เฮมดัลบุรกแล้ว จึงปรึกษากันต่อไปด้วย
ความซึ่งเซอร์เฮมดัลบุรกได้พูดจากับท่านเจ้าพระยาพระคลังว่าที่สมุห
พระกลาโหมที่เมืองสมุทรปราการว่า ทางไมตรีที่ได้ทำไว้คงจะบีบตัน
หันตราบารนี้เป็นการของกัมปนีเจ้าเมืองมังกล่า เมืองมังกล่าเป็น
เหมือนน้อยอุปมาเหมือนเมืองนคร กรุงฯ กับกรุงวีสาคีเป็นเมือง
ใหญ่ ชอบจะทำไมตรีกันตามเมืองใหญ่จึงจะดี ท่านเจ้าพระยา
พระคลังว่าที่สมุหพระกลาโหมก็ได้ตอบว่า เซอร์เฮมดัลบุรกว่าดังนี้
สมควรที่มิได้ปัญญามาพูดจากทางไมตรีแล้ว ก็แต่ว่าเมื่อคงจะบีบตัน
หันตราบารนี้เข้ามา ครองหนกฉกษัตริย์ผู้ครองกรุงอังฤษมรบังคับ
ให้กัมปนีเจ้าเมืองมังกล่า แต่งหนังสือให้กะบีตันหันตราบารนี้คุม
สิ่งของเครื่องราชบรรณาการเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย แต่พระบาท

ดมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐขอทำ
 หนังสือสัญญาว่าด้วยการบ้านเมืองและการค้าขาย ครองนกระปิตัน
 หันตริบารนีกอวอย่างไปต่างๆ ว่าตัวเป็นขุนนางผู้ใหญ่แทนกัมปนี
 เจ้าเมืองมังกลาเข้ามา ฝ่ายเราก็คือเจ้าเมืองมังกลาเป็นเมืองชนกับกรุง
 วิลาศ ซึ่งจะมาทำหนังสือสัญญาการบ้านเมืองนั้นจะดีก็ชั่วก็ได้แล้วหรือ
 กระปิตันหันตริบารนีกอวว่ากรุงวิลาศอยู่ไกล ฝ่ายข้างอินเดียเจ้ากรุงวิลาศ
 ได้มอบให้เจ้าเมืองมังกลาเป็นผู้บังคับบัญชา เจ้าเมืองมังกลาจะทำ
 การสิ่งใด ๆ ก็ทำได้เหมือนกับเจ้ากรุงวิลาศเหมือนกัน เดี๋ยวนี้กรุง ฯ
 จึงได้ยอมทำหนังสือสัญญากับกัมปนีเจ้าเมืองมังกลา ก็เข้าใจว่า
 ทำหนังสือสัญญากับชาติอังกฤษเหมือนกับได้ทำสัญญากับเจ้ากรุงวิลาศ
 แล้ว ตามด้วยคำกระปิตันหันตริบารนีกอวว่าเจ้ากรุงวิลาศมีรับสั่งมา จึงได้
 รักษาทางไมตรีอันใหญ่ยิ่งทั้งสองพระนครถาวรจำเริญมาจนทุกวันนี้ ซึ่ง
 เซอร์แฮมลันท์รุกเข้ามาว่าจะทำหนังสือสัญญาอีกนั้น จะเฝ้าแต่ทำหนังสือ
 สัญญาไม่รู้แล้วรู้เถิดงั้น กรุง ฯ มีเมืองชนเมืองออกมาก ไพร่ฟ้า
 ข้าแผ่นดินมากมายชาติหลายภาษา ที่จะรับทำหนังสือสัญญาเป็น
 ๒ แยก ๓ แยกดังนี้ จะรักษาความสัญญาทางไมตรียาก ถ้าคนข้าง
 ฝ่ายไทยผู้ใดคนหนึ่งไปทำให้เกิดสัญญาข้างวิลาศหรือข้างอินเดีย ให้
 เกิดการใหญ่จนจนถึงเสียทางไมตรีไป นานาประเทศก็จะติเตียนว่า
 กรุง ฯ ก่อเหตุขึ้นก่อน ความชวักจะอยู่กับกรุง ฯ ไปชั่วฟ้าและดิน
 เซอร์แฮมลันท์รุกเป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้ ในการทวงปอง เป็นเหตุถูกรับสั่ง
 พระมหากษัตริย์เจ้ากรุงวิลาศเข้ามาเจรจาการบ้านเมืองกรุง ฯ จะให้

เป็นผลเป็นประโยชน์ทั้งต้องฝ่ายโดยยุติธรรม จงพิจารณาหัตถ์ทรงดู
ตามความแต่ต้นจนปลายให้สมควรกับการนั้นเถิด หนังสือฉบับนี้
เขียนเป็นอักษรไทย อักษรอังกฤษ กำกับกันทั้งฉบับ ข้อความต้องกัน
หนังสือมา ณ วันพุธเดือน ๓๐ แรม ๔ ค่ำ จตุลศักราช ๑๒๑๒ ปีจอ
นักษัตรโทศก

หนังสือเสนาบตีพร้อมกัน มั่งถึงเซอร์เชมลับรุก

หนังสือ เสนาบตีพร้อมกันให้มายังเซอร์เชมลับรุก ซึ่งเซอร์เชม
ลับรุกทำหนังสือมาให้ท่านเจ้าพระยาพระคลังอีก ๒ ฉบับ เราพิจารณา
ดูก็ไม่ได้เข้าใจแจ่มแจ้ง ฉบับหนึ่งว่าด้วยการซื้อขายแลกเปลี่ยน กับว่าด้วย
พิพัตคำภาษ ใจความในหนังสือของเซอร์เชมลับรุกว่า หนังสือฉบับนี้
เป็นต้นหน้าและกำกับเรื่องความว่าด้วยการซื้อขายแลกเปลี่ยน ซึ่งเซอร์-
เชมลับรุกแต่งไว้ และส่งมายังเจ้าคุณให้พิจารณาในข้อ ๆ ที่
ลำดับกันไว้ ก็มีหลายสิ่งอันยอมไว้ให้มีประโยชน์แก่กรุงพระมหา
นครฝ่ายเดียว เซอร์เชมลับรุกได้ใจว่าท่านผู้เป็นเสนาบดีทั้งหลาย
จะหมายตงข้อเหล่านี้ จงจะเห็นว่าอันยอมตงนี้ หวังจะได้คิดอ่าน
จัดแจงให้ซื้อขายนั้นเป็นอันดี มีคุณตลอดทั้งต้องเมือง เมื่อแต่งร่าง
หนังสือเป็นข้อ ๆ ลำดับกันตงนี้เองเดาความว่า ครั้นคนปรารภ
จะซื้อสินค้าเป็นมากไป คนที่จะขายจะจัดแจงทำสินค้าให้มาก ถ้า
กำนันพ่อค้าอังกฤษเข้ามาค้าขายในกรุง ฯ เป็นอันมาก ถ้ากำนันพ่อค้า

ข้างกรุง ฯ จะไปค้าขายในเมืองแดนอังกฤษยิ่งมากขึ้นเหมือนกัน แล้วถ้า
การค้าขายกับประเทศอื่น ๆ ทวชนมาก ก็จะเป็นเหตุให้เมืองกรุงเทพ ฯ
เป็นสบายปรกติดี ด้วยว่าพวกจีนและคนชาติอื่นที่อยู่ใต้บังคับของกรุง ฯ
ก็จะมีกรทำเต็มมือเต็มใจ การอันมีคุณ และเงินภาษีด้วยสำอากรที่
จะเข้คลังหลวงก็จะยิ่งช้นมากกว่าทุกวันนี้ ในเมืองใด ๆ ถ้าบ้านเมือง
ดังสบายตลอดชอบช้นทศมาเป็นปรกติดีแล้ว เงินด้วยสำอากรที่จะ
เข้ท้องพระคลังหลวงจึงจะมากขึ้น ที่บ้านเมืองเล่าก็จะสบาย อย่างนั้น
ก็อาศัยเหตุการค้าขายกันกับประเทศอื่นโดยมาก ถ้าภาษีและค่า
ธรรมเนียมแรงนักการค้าขายก็ถอยลง อาณาประชาราษฎรได้ความ
เดือดร้อนเป็นอันมาก เงินที่เข้คลังหลวงก็ถอยลง นำที่จะเกิดโศกนาถ
เดียวพระเกียรติยศไป ความอันนี้ถูกกันกับเมืองนี้และเมืองอื่นทั่วกันไป
เซอร์แฮมดัมบุคมิได้สงสัยว่าท่านผู้เป็นเสนาบดีในกรุง ฯ มิได้เข้าใจความ
ดังนี้ อันจะสงสัยความดังนี้มิได้ แต่ว่าเซอร์แฮมดัมบุคเห็นความนี้ควร
แก่การที่จะปรึกษาหารือจึงซักมาว่า ในภาษาอังกฤษมีคำปราชญ์มาว่า
เมื่อไพร่ฟ้ามั่งคั่งบริบูรณ์ ท่านกษัตริย์บรรทมด้วยดี เมื่อไพร่ฟ้ายากจน
ท่านกษัตริย์มิแต่จะก่นแด่ เหตุดังนี้ถ้าท่านผู้เป็นเสนาบดีปรารถนาจะ
ให้ความสุขแผ่ไปใหญ่ขึ้นมากในกรุง ฯ ทั้งเมืองอังกฤษ และปรารถนา
จะให้เจริญสุขสวัสดิ์แก่กษัตริย์ทั้งสองฝ่าย จึงควรให้เสนาบดีทั้งสอง
เมืองอุตสาหะพากเพียรจะให้การซื้อขายแก่กันยิ่งมั่งง่าย อย่าให้
ขัดข้องเพราะเห็นแก่ประโยชน์คนหนึ่งต้องคน หรือเพราะใจสงสัยกัน

และกัน ใครผู้ใดมิได้กลัว คนที่เป็นเพื่อนกันก็ไวใจเพื่อนคนนั้น และ
 หากยังอันตรายมิได้ และเพื่อนนั้นกลับไวใจในเพื่อนที่ไวใจในตน แต่ว่า
 ถ้าคนมาดังด้วยเพื่อน น่าที่จะให้เพื่อนกลับมาดังด้วยแทน จึงมีแต่
 จะกลัวกันทั้ง ๒ ถ้อยคำภายนอกยังหวานดี แต่ภายในก็กินแห่ง
 ชิงชังกัน เป็นอย่างไรกับผู้คน กับบ้านเมืองก็เป็นอย่างนั้น แต่ว่าฝ่าย
 กรุงฯ กับเมืองอังกฤษก็มิได้ดังด้วยกัน มีแต่จะไวใจแก่กัน และที่ไวใจ
 นั้นมันดาลให้ไวยิ่งมาก ดังนั้นแลพระเกียรติยศแห่งกษัตริย์ทั้ง ๒ จะสูง
 ขึ้นเป็นอันยิ่ง เสด็จมาดีจะเป็นใหญ่ และคนยากจนได้มีอาหารกิน ในคำ
 พวดยการค้าขายทั้ง ความปรารภรณานั้นจะเป็นประโยชน์กับอังกฤษ
 แต่ ๒ ดังเท่านั้น คือว่าให้ลดค่าธรรมเนียมในกำปั่นค่าปากเรือให้น้อยลง
 ประการหนึ่ง แล้วอย่าให้มีใครพิศคาค่าสินค้า เว้นไว้แต่เจ้าของ
 สินค้า ให้พ่อค้าไทย พ่อค้าอังกฤษซื้อขายแก่กันโดยคลอง ๆ ไม่มีใคร
 ขัดท้าวกันนั้น เป็น ๒ ประการด้วยกัน การที่จะกล่าวได้ว่าค่าปากเรือ
 เดียวนี้เป็นมากนัก เหตุดังนี้เรืออังกฤษจะมาค้าขายน้อยลง ถ้ากำปั่น
 จะมามากเป็นหลายลำ ก็จะทำให้สินค้าที่มิในกรุงฯ ยิ่งมากขึ้น ครั้นมา
 หลายลำค่าปากเรือเมื่อรวมกันเข้าจะมากขึ้น และครั้นสินค้าเกิดมาก
 แลลงขายก็จะยิ่งมากขึ้นเหมือนกัน ถ้าทางนี้ทอดค่าปากเรือขึ้นก็จะ
 กลับเป็นประโยชน์แก่กรุงเทพ ฯ เหมือนกันกับเมืองอังกฤษ และการ
 ที่จะซื้อขายกันก็จะเจริญขึ้นทั้งสองฝ่าย อนึ่ง ครั้นจะให้พ่อค้าอังกฤษ
 กับพ่อค้าชาวกรุง ฯ ค้าขายแก่กันด้วยคลองง่าย มิให้ผู้ใดขัดขวางนั้น

เสนอบัตรอังกฤษมิได้ปรารภนาสิ่งใดอื่น เห็นไว้แต่การที่สัญญาไว้แล้ว
 ในหนังสือที่เมษเมอร์นช่วยแต่งแต่ก่อน ถ้าจะว่าด้วยนาตาตทรายหรือ
 ดินค้ำอื่น ๆ ถ้าเจ้าภาษีมักคิดค่าไว้แล้ว พ่อค้าจะซื้อดินค้ำนี้
 ด้วยคลองเป็นปรกติไม่ได้ ถ้าเจ้าภาษีกด คนอื่นกด ถือฎีกามาาคค่า
 ดินค้ำได้ ก็เห็นว่ามีคนอื่นแทรกตัวเข้า มีใช้คนที่ซื้อ มีใช้คนที่ขาย
 แล้ว ที่ซื้อที่ขายด้วยคลองด้วยง่ายไม่ได้ อันจะทำงานนี้เป็นที่ห้าม
 แล้วในหนังสือสัญญาอัน ถ้าเจ้าภาษีหรือคนอื่นมิได้ฎีกาให้อาญาแก้ตัว
 ก็มีอาจะทำได้ ถ้านาตาตทรายนั้นขายได้แต่แห่งเดียว ยังจะว่า
 ขายคลองถูกต้องกับใจความในคำสัญญานั้นก็หาไม่ได้ เหตุดังนี้เซอร์-
 เชมลับรุกเห็นว่ามิใช่ข้อใหม่ ๆ เป็นข้อที่ยอมไว้แล้วในหนังสือก่อนแล้ว
 ถ้าได้ถือตามก็จะเป็นคุณและประโยชน์แก่พ่อค้าอังกฤษและพ่อค้าข้าง
 กรุง ๆ ด้วยให้ซื้อให้ขายกันดี ถ้าจะเอาข้าวของอันเป็นดินค้ำมาพิกัดค่า
 ให้แรงมากนักก็ขายไม่ได้ คนจึงไม่ทำ ถ้าขายได้ก็ขายแต่น้อย คนทำ
 จึงทำน้อยเข้า ถ้าจะทำให้ดีแก่ผู้ซื้อและผู้ขาย ก็ให้มีกฎหมายลง
 กำหนดค่าภาษีตามควรแก่ธรรม ครั้นใช้ค่าภาษีนั้นแล้ว ให้เจ้าของ
 ดินค้ำและผู้ซื้อตกลงกันเองตามแต่จะได้อ ย่าให้คนอื่นแทรกเข้ามาว่า
 ได้จึงจะดี ถ้าและข้างอังกฤษและกรุง ๆ คิดอ่านเห็นพร้อมกันตามความ
 ที่ลำดับไว้ในร่างหนังสือสัญญาอันตั้งมานี้ ก็จะเป็นคุณและประโยชน์
 แก่พวกอังกฤษเป็นประการใด ก็จะเป็นประโยชน์แต่เพียงว่าการซื้อขาย
 มีกำหนดเป็นแน่แล้วจึงจะทวชนมาก และประโยชน์อันได้แก่ชาวกรุง ๆ

เหมือนกันกับชาวอังกฤษ ท่านผู้เป็นพระมหากษัตริย์ครองราชสมบัติ
 ในกรุงเทพ ฯ ได้ทรงพระกรุณาตั้งพระทัยปรารภจะให้ชาวพระนคร
 อยู่เย็นเป็นสุขทั่ว ได้ทรงโปรดปรานต่อพ่อค้าอังกฤษ และตั้งเป็นราช
 ดัมพ์พันธมิตรไมตรีต่อแผ่นดินอังกฤษเป็นอันสนิทแล้ว เมื่อพระองค์ทรง
 พระทัยประกอบด้วยพระกรุณากว้างใหญ่ และพระปัญญาอันแหลมดั่งนี้
 ก็น่าที่พระองค์จะเห็นชอบในการคิดตั้งว่ามาแล่น และยิ่งกว่านั้น ถ้า
 เป็นแต่ผู้มิวฉานน้อย ปัญญาน้อย อันจะเป็นที่ไว้ใจดั่งนี้ก็หามิได้ เถิง
 ดั่งนั้นแล้วเซอร์เชมดัลบุรุกได้ตรึกตรองความเห็น ว่า ท่านผู้เป็นอธิปไตย
 ครองแผ่นดินอังกฤษ ทรงพระทัยถือไมตรีต่อท่านผู้เป็นกษัตริย์เสวยราช-
 สมบัติในกรุงเทพ ฯ เป็นอันสนิท เซอร์เชมดัลบุรุกจึงเห็นว่า ควรที่จะยก
 ดินค้าอันเป็นของสำคัญถึง ๗ ประการ ด้วยสินค้า ๗ สิ่งนั้น ถ้าขุนนาง
 ฝ่ายกรุง ฯ จะจัดแจงอย่างไร ๆ ขุนนางฝ่ายอังกฤษไม่ว่าประการใด ถ้า
 จะให้เจ้าภาษีพิกัดค่าตั้งเหล่านี้หรือไม่พิกัด จะขายหรือไม่ขาย อังกฤษ
 ไม่ว่า ถ้าจะถือว่าที่ลดค่าปากเรือเป็นที่เสียประโยชน์แก่กรุง ฯ ที่ยอม
 ยกสินค้าให้เป็นประโยชน์แก่กรุง ฯ ฝ่ายเดียวเป็นที่แทนกันหลายเท่า
 ฝ่ายชาวเบ็ดเตล็ดชาวค้าสำคัญอันตั้งมานี้ว่า เมื่อใช้ค่าภาษีแล้ว
 จึงชอกช้ำขายกันเขาไปได้ เซอร์เชมดัลบุรุกเข้าใจว่า เมื่อแรกดูความ
 เหมือนเป็นเหตุที่จะขัดได้ แต่ทว่าเซอร์เชมดัลบุรูกยังเห็นว่า ถ้าเจ้าคุณ
 เจ้าพระยาพระคลังกับเสนาบดีทั้งหลายได้พิจารณาตรึกตรองดี ๆ แล้ว
 จึงจะทราบว่าการนี้คงจะมีประโยชน์มาก เงินภาษีที่จะเข้าพระคลัง

จะมากขึ้น และอาหารกินในเมืองจะบริบูรณ์ขึ้นมาก ดินในกรุงเทพฯ
 เป็นที่เกิดผดผกบริบูรณ์มาก ผู้คนก็มาก ถ้าเขาขาดเปลือกข้าวสาร
 ขายเขาไปเสียจากเมืองเป็นอันมาก ๆ คนทั้งหลายจึงจะอดลำบากทำให้
 เกิดผดข้าวให้ยิ่งมาก ครั้นข้าวมีมากแล้ว ราคาแก่ชาวบ้านพลเรือน
 คงจะถอยน้อยลง คนจนจะได้ซื้อง่าย ๆ ไม่ขัดสนเลย บัดนี้ถึงดินควร
 และบริบูรณ์งาม คนปลงใจลงทำไร่นามีแต่น้อย ด้วยว่าเมื่อทำแล้ว
 จะเอาข้าวนั้นทำอะไรได้เขาไม่รู้ จะขายไปเมืองอื่นเอาเงินเป็นกำไร
 ไม่ได้ ห้ามเสียแล้ว ถ้าเขาข้าวเป็นภาษีหาบจะตั้งค่าภาษีรวมกันจะ
 เป็นอันงาม และเมื่อจะบรรทุกเรือกำปั่นไม่ต้องเก็บภาษีเรือ และผู้ซื้อ
 ผู้ขายจะได้ซื้อขายกันด้วยคดองไม่มีใครขัด ดินค้าทางเจ็ดประการที่ยอม
 ให้ไว้แก่กรุง ฯ กับทั้งค่าปากเรือ และค่าภาษีต่าง ๆ จะเป็นเงินเข้า
 คลังหลวงเป็นอันมาก และเป็นที่กำหนดเป็นแน่ ถ้าวันใดแต่เป็น
 ลูกขึ้น ดินขึ้นเท่านั้น แล้วให้เจ้าภาษีถือและพิศค่าเหมือนทุกวันนี้ ไม่
 เป็นที่ผดผกดังสัญญาที่แต่งไว้ในปี ๑๘๒๗ หรือมิเป็นเหตุที่สงสัยได้
 แต่ว่าที่นี่ยกไว้อย่าให้เป็นที่เคืองกันเลย ด้วยว่าเซอร์เชมดัลบุรุษจะใคร่
 กล่าวให้เจ้าคุณเจ้าพระยาพระคลังทราบเป็นแน่ว่า เมื่อเซอร์เชมดัลบุรุษ
 เข้ามาปรึกษาหารือกันคราวนี้ มิได้ปรารถนาที่จะเอาความถึงไต่ถาม
 มีขอบแก่เดนมาร์กกรุง ฯ เป็นที่เคืองใจกัน เอาความนั้นมาว่าหาไม่ได้
 มีแต่จะขอให้เจ้าคุณพิจารณาดูในประโยชน์ที่จะเกิดแต่คำสัญญาตั้งว่า
 มานี้ แล้วเอาเหตุการณ์ทุกสิ่งกราบทูลแก่พระมหากษัตริย์กรุงเทพฯ ฯ

จะได้ทรงพระบัญชาอันประเสริฐตรัสให้ทราบ อนึ่ง อันจะกำหนดคำ
 ภาษีแห่งดินค้าต่าง ๆ ด้วยการนั้น หนังสือที่สัญญากันกับเมะเบอรัน
 ได้ว่าถ้าขุนนางฝ่ายกรุง ฯ คาคำภาษีมากเท่าใด ตามแต่เห็นชอบ
 ก็ทำได้จึงไม่มีห้าม แต่ทว่าถ้าพิศคาคำภาษีในดินค้าที่เกิดในกรุง ฯ
 ให้แรงหนักเหลือเกิน ก็เป็นที่ดำแดงน้ำใจเป็นปรากฏ ว่าหวังจะ
 ให้การค้าขายกันกับคนอังกฤษเสีย และเมืองทั้งสองจะให้ขาดจากกัน
 ถ้ากำหนดคำภาษีเป็นแน่ในคำสัญญาใหม่ได้กำหนดไว้แล้ว ที่หลัง
 พ้อคำจะทู่เดียวกันไม่ได้ ตัดเหตุที่จะวิวาทกันให้สูญสิ้นทีเดียวจะต้อง
 ดับยาคี เซอร์เซมส์บุรุษเห็นว่า มิตรไมตรีที่จำเวญมานานแต่ยังจะ
 จำเวญยิ่งแน่นยิ่งสนิทกว่าแต่ก่อน ฝ่ายอังกฤษที่ครองเมืองอินเดีย
 ได้ทำหนังสือสัญญากับกรุงอังวะว่า อันพวกพม่าจะมาประทุษร้าย
 ต่อกรุง ฯ ก็ห้ามไว้ และเป็น ๒๔ ปีมาแล้วก็สงบดี ฝ่ายเมืองมลายู
 เกิดเกิดการกบฏวุ่นวายด้วยกัน ก็ยังกันไว้มิให้เป็นอันตรายแก่เมืองไทย
 แล้วขุนนางฝ่ายอังกฤษเห็นแก่คำสัญญามิได้บังคับบัญชาในเมืองเหล่า
 นั้นเป็นประการใดเลย อนึ่งคิดอ่านกันด้วยการค้าขายกันนี้ เป็นเหตุ
 ที่จะให้ไปมาซื้อขายกันยิ่งมากยิ่งขึ้น ให้ประโยชน์ยิ่งแก่เมืองทั้งสอง
 เมือง อันขุนนางอังกฤษจะถือมานะหวังจะให้เมืองตนเป็นใหญ่แต่
 ทำเดียวก็ห้ามไว้ แต่ว่าตั้งใจเหมือนเป็นเพื่อนสนิท จะไม่มีขัดข้อง
 ถึงใด ตั้งใจควรแก่ไมตรีเป็นอันดี เห็นประโยชน์ข้างไหนมาชักชวน
 ให้เข้าด้วยกันเป็นประโยชน์ด้วยกัน ในหนังสือที่กษัตริย์ใหญ่ทั้งสอง
 ทรงอนุญาตตั้งสัญญากัน ตั้งใดที่จะเป็นประโยชน์แก่เมืองอังกฤษ ก็

เป็นประโยชน์แก่กรุง ๆ เหมือนกัน จะแยกกันไม่ได้ ถ้าบุคคลผู้ใด
 เป็นชาวอังกฤษก็ดี ชาวกรุง ๆ ก็ดี ได้ปรารถนาให้ความสุขจำเริญไว้
 แก่เมืองของตน ผู้นั้นคงปรารถนาให้ความสุขจำเริญแก่เมืองทั้งต้องฝ่าย
 เหมือนกัน เซอร์เชมลับรูกบอกกล่าวไว้ดังนี้ หวังจะให้ท่านผู้เป็น
 เสนาบดี ณ กรุง ๆ เข้าใจประจักษ์ว่า เสนาบดีชาวอังกฤษจะใคร่
 ทำการแต่โดยดีด้วยเป็นสัจจธรรมชั้นหนึ่ง และเซอร์เชมลับรูกยัง
 ใฝ่ใจว่า ครั้นเสนาบดีได้พิจารณาความที่กล่าวมาแล้ว จะเอาไป
 กราบทูลท่านผู้เป็นมหากษัตริย์ ณ กรุง ๆ จะได้อรรถพระคำวิ (ชั้นข้อ
 ความฉบับหนึ่ง) ยังอีกฉบับหนึ่งนั้น เซอร์เชมลับรูกว่า เรื่องความ
 กำหนดการซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นหลายข้อลำดับกัน ที่เซอร์เชมลับรูกตั้ง
 มายังเจ้าคุณเจ้าพระยาพระคลังจะได้พิจารณาตั้งแต่แรกตั้งพระวราช
 ไมตรีกับกัมปนีทครองเมืองอินเดียฝ่ายหนึ่ง และพระมหากษัตริย์ผู้
 ครองกรุงเทพ ฯ ฝ่ายหนึ่ง ก็ได้รักษาทางพระราชไมตรีสืบกันลงมา
 และครั้นในจุลศักราช ๓๑๘๓ คริสต์ศักราช ๑๘๒๖ ได้คิดอ่านกัน
 ทำหนังสือกำหนดว่าด้วยค่าปากเรือและการค้าขายกัน หนังสือฉบับ
 ดำรงในเดียนชันนุเอรี ๑๗ ค่ำ ปี ๑๘๒๗ นับแต่ครั้นนั้นลงมา เหตุ
 การณบ้านเมืองติดกันกับการแต่ก่อนหลายสิ่งไม่เหมือนแต่ก่อนแล้ว
 ครั้นเหตุดังนี้แล้ว ท่านผู้เป็นใหญ่ครองเมืองเครตบริตัน เมืองฮิลันด์
 และเมืองฮินดูลถานฝ่ายหนึ่ง กับท่านผู้ดำรงแผ่นดินมหานครศรีอยุธยา
 ฝ่ายหนึ่ง จึงปลงพระทัยพร้อมกันปรารถนาจะแต่งคำสัญญาใหม่ กำหนด
 ว่าด้วยทางค้าขายกันหวังจะให้ไปมาซื้อขายในเมืองทั้งสองยิ่งมากยิ่งขึ้น

คลอง มีประโยชน์ยิ่งมากทั้งสองฝ่าย และคำสัญญาใหม่จะเป็นที่
แทนคำสัญญาเก่า ก่อนที่ว่าจะด้วยการค้าขายแล้วให้คำใหม่ติดเนื่องกัน
เข้าที่ปลายหนังสือสัญญาปลูกพระราชไมตรีกับกษัตริย์ทั้งสองพระองค์
อันทพงท่าสำเร็จแล้วด้วยดี

ข้อ ๓ ผืนเป็นของต้องห้ามมิให้ซื้อให้ขายเลยในแคว้น
กรุงเทพ ฯ ถ้าใครเอาผืนมาจับได้ให้ริบผืนนั้นเป็นของหลวง และ
ผู้เอามาให้ไหมเสียเป็นเงินเหรียญ ๓๐๐ แผ่น ถ้ามิได้ใช้เงินให้เอาตัว
จำไว้กำหนด ๖ เดือน

ข้อ ๔ ดินคาทางเจดีย์ ๕ คอ นามัน ๓ ปัน, ดูกป็นและดินป็น
รวมไว้เป็น ๑ เหล็ก ๑ กระทะเหล็ก ๑ เหล็กกล้า ๑ ดุรา ๑ ไม้ดัก ๑
เป็น ๗ ประการเข้าด้วยกัน ทั้งเจดีย์นั้นยอมให้ไว้แก่กรุงเทพ ฯ ฝ่ายเดียว
จะพิกต์ค่าภาษีไม่พิกต์ตามแต่จะเห็นชอบในกรุง ฯ เรือและกำปั่นลำใด
ที่ใช้ธงอังกฤษจะเอาของเหล่านี้บรรทุกเข้ามาขายหรือจะบรรทุกเอาไป
ก็มีได้ห้ามเสีย เว้นไว้แต่มีบัตรหมายของขุนนางไทยอันเป็นเจ้าพนักงาน
ยอมให้จึงจะทำได้

ข้อ ๕ ชาวสารกิด ชาวเปตอกกิด และของอื่นที่ปวงที่เป็น
สินค้า อย่าให้ต้องค่าภาษี เว้นไว้แต่ตามที่กำหนดไว้ในคำสัญญา
ไปนี้

ข้อ ๖ เว้นไว้แต่สินค้า ๗ ประการที่ยอมให้ไว้แก่กรุงเทพ ฯ
ฝ่ายเดียว คนได้บังคับอังกฤษกิด คนได้บังคับแห่งกรุงเทพ ฯ กิด

จะซื้อขายกันในกรุงเทพ ฯ ก็ได้ ในเมืองอื่นอันเป็นท่าจอดกักตุน จะทำได้ก็ต้องมีให้ชัดของประการใด เมื่อว่าดังนี้ ก็เข้าใจว่าเงินแต่คำภาษีกกำหนดไว้แล้ว เจ้าภาษีมักจะมาพิกตาคำมิได้ จะตั้งภาษิตินคำว่าเป็นของขายไปนอก เป็นของเข้ามาแต่่นอกมาขายหนีได้ ผู้ใดอื่นเงินใดแต่ผู้ซื้อขาย จะแทรกตัวเข้าทักทานมิให้ซื้อขายกันคงต้องง่ายอย่าให้ทำได้

ข้อ ๕ คำภาษีนานาตาตทรายขาวบันเป็นหาบละ ๒ ดั่ง คำสัญญาจะให้ได้ว่าให้แปลกเปลี่ยนกันก็ห้ามได้ ด้วยสินค้าที่เขียนกำกับกันไว้ข้างหนานกเหมือนกัน แต่สินค้าอื่นมิได้คิดเป็นแทนภาษีที่ใช้ในของเข้ามา และของที่เขาไปข้างนอกจึงลงโทษให้ถือว่าห้ามภาษีไม่ได้

ขาวดำนให้เป็นภาษี	หาบละดั่ง	} คิดเป็นแทนภาษี ที่ใช้ในของเข้า มาและของที่เขา ไปข้างนอก
นาตาตทรายขาว	หาบละ ๒ ดั่ง	
ครึ่ง	หาบละ ๒ ดั่ง	
เขาสัตว์	หาบละดั่ง	
นาตาตทรายแดง	หาบละดั่ง	
เกลือ	เกวียนละ ๒ บาท	
ไม้ฝาง	หาบละเฟื้อง	

ข้อ ๖ ถ้ากำนันอังกฤษบรรทุกของมาขาย บรรทุกของไปขายข้างนอก หรือบรรทุกเข้ามาทั้งบรรทุกออกไปด้วย ต้องใช้ค่า

ปากเรือวาระ ๕๐๐ บาท ^๕คิดเป็น ๗๘ ^๕ของกฤษ เมื่อจะวัด
ปากเรือให้วัดบนคาค้ำขึ้นบนก็ได้ ^๕ขึ้น ๒ ก็ได้ ให้วัดตามที่กว้าง
มาก ค่าปากเรือดังนี้ให้คิดเอาแทนภาษีของเข้าออก ค่าท่าจอด
^๕การ่องนำตัวรอด ครั้นกำนันดำโตใช้ค่าปากเรือดังนี้แล้ว ถึงจะ
^๕ชนของชนท ๒ แห่ง หรือจะบรรพทุกท ๒ แห่ง ๓ แห่งในแฉ่นแฉ่น
กรุง ๆ มีต้องใช้อะไรอีกในเที่ยวฉนั้น อนึ่งถ้ากำนันอังกฤษดำโต
จะเข้ามาในแดนกรุงเทพ ๆ ปรารภณาแต่จะซ่อมแปดงเรือที่เสีย หรือ
จะซื้อเสบียงอาหาร หรือจะใคร่ถามข่าวรู้ราคาสินค้าเท่านั้น ก็ยอม
อย่าให้เสียค่าปากเรือเลย ยังมีเหตุอื่นข้อเล็กน้อยจะคิดอ่านกันต่อ
ภายหลังได้ และซึ่งเซอร์เซมดัมบุรกว่ามาดังนั้นอีก ครั้นจะตอบให้
เป็นข้อ ๆ มา ก็ได้ตอบตามใจความเป็นข้อ ๆ มาแต่ก่อนถึง ๓ ฉบับ
แล้ว ซึ่งจะทำหนังสือสัญญาความ ๘ ข้อ เราก็กได้ตอบไปทุกข้อ ๆ
แล้ว ซึ่งเซอร์เซมดัมบุรก็จะขอให้ลดค่าธรรมเนียมปากกำนันลงจะให้
เรียกแต่วาระ ๕๐๐ บาท ^๕นั้น ค่าธรรมเนียมดังลูปกำนันเคยเรียกมา
แต่ก่อน ทั้งค่าธรรมเนียมปากกำนัน ค่าจ้างกอบภาษี คิดเข้าด้วยกัน
ได้วาระหนึ่งถึง ๒,๒๐๐ บาทเศษ เมื่อครั้งกะบีตันหันตราบารนี้เข้ามา
ขอทำหนังสือสัญญาทางไมตรี แล้วว่าด้วยค่าธรรมเนียมดังลูปกำนัน
ขออย่าให้เรียกเป็นค่าธรรมเนียมจ้างกอบภาษีเลย จะขอเสียรวมกัน
คิดเป็นค่าปากกำนัน ถ้ากำนันมีสินค้าเข้ามาให้เรียกวาระ ๓,๗๐๐
บาท ถ้ากำนันไม่มีสินค้าเข้ามาให้เรียกวาระ ๓,๕๐๐ บาท เล่นาบตี

ณ กรุงพระมหานครศรีอยุธยาปรึกษาร่วมกันเห็นว่าควรจะเป็นไมตรี
กับชาติอังกฤษ จึงได้ทำหนังสือสัญญาเป็นไมตรีด้วยการบ้านเมือง
๑๕ ข้อ การค้าขาย ๖ ข้อ แต่ปัจจุันนี้ จุฬศักราช ๑๓๘๘ ปี
๕ ตั้งแต่นั้นมาเจ้าพนักงานจึงได้เรียกค่าธรรมเนียมปากสดับกำนันที่มี
สินค้าเข้ามาอาศนะ ๑,๗๐๐ บาท ที่ไม่มีสินค้าเข้ามาอาศนะ ๑,๕๐๐ บาท
จนเท่าทุกวันนี้ ซึ่งเซอร์เฮมส์ตันจะมาขอลดค่าธรรมเนียมดังนั้นก็
จะให้เรียกแต่อาศนะ ๕๐๐ บาทนั้น เรายอมให้ไม่ได้ แต่ว่าสินค้า
ซึ่งเกิดในกรุงพระมหานครศรีอยุธยาเหมือนข้าวเปลือกข้าวสาร
ที่เป็นของต้องห้ามแต่โบราณมา ก็ว่าให้มีภาษีเสียให้ลูกค้าไทย
ขายกัน เราจะยอมตามใจให้ไม่ได้ ถ้านอยทำไรทำนาไม่ได้ผล
ไพร่บ้านพลเมืองก็จะได้อาหารอดอยากอดไขเสียเปล่า ๆ ของที่ไม่
ต้องห้ามลูกค้าเคยซื้อขายกันมาแต่ก่อน ให้ยกเป็นของต้องห้าม
เอาไว้สำหรับแผ่นดิน พุดจาแต่ตามชอบใจดังนี้ ส้มที่เป็นผู้ดี
ปัญญาฉลาด คิดอ่านมาจัดแจงในการซื้อขายให้เป็นประโยชน์
เล่มอกันทั้งสองฝ่าย ข้างมีอยู่ด่าหะพากเพียรแต่งหนังสือมาแต่ต้น
จนปลาย ว่ากล่าวขัดขวางทบทวนจนเย็นไม่รู้สึกจะมาดบด้าง
เปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียมประเพณีพระนครใหญ่ อันตั้งไว้ได้
หลายร้อยปีมาแล้วให้พื้นแผ่นดินแปรไปเสียเช่นนี้ ก็ควรจะยกย่องว่า
เซอร์เฮมส์ตันเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ตั้งแต่เราเป็นขุนนาง
ทำราชการฉลองพระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินมา

ได้ ๗๐ ปีก็มี ๖๐ ปีก็มี ๕๐ ปีก็มี ๔๐ ปีก็มี ๓๐ ปีก็มี ๒๐ ปีก็มี
 ๑๐ ปีก็มี จะได้เคยพบเคยเห็นผู้ใดมาเจรจาความบ้านเมือง ประดุจดัง
 ครูบาอาจารย์มาสั่งสอนบังคับบัญชา เหมือนน้ำท่วมป่าท่วมทุ่งเข่น
 หามีไม่ ฝ่ายแต่ตั้งใจหลังคิดว่ากลัวจัดแจงในการชื้อขาย จะให้
 ลูกค้าพาณิชเกิดผลเกิดประโยชน์เฟลิดเฟลีนไป ไม่คิดปราณีกับเรา
 พงหลายเจ้าของบ้านเจ้าของเมืองบ้างเลย และหนังสือ ๒ ฉบับซึ่ง
 เซอร์เชมส์บรุคให้มาอีกทีหลังนี้ เสนาบดีข้าพเจ้าขอของ ๑ ผู้ใหญ่ผู้น้อย
 ฝ่ายทหารพลเรือนทุกตำแหน่ง ได้ประชุมพร้อมกันพิจารณาหนังสือ
 เซอร์เชมส์บรุคแล้ว จึงได้ตอบหนังสือมาให้เซอร์เชมส์บรุคตรึงตรอง
 ดูเถิด ได้เชิญเอาตราท่านเจ้าพระยาพระคลังปิดมาเป็นสำคัญ ได้
 เขียนเป็นอักษรไทยฉบับหนึ่ง อักษรอังกฤษฉบับหนึ่ง ข้อความ
 ต้องกัน หนังสือให้มา ณ วันศุกร์ เดือน ๑๐ แรม ๖ ค่ำ จุลศักราช
 ๑๒๓๒ ปีจอโทศก

หนังสือ เซอร์เชมส์บรุคให้ กระปิดันบรุค มิคเซนยอน มายิน
 จมื่นไวยวรนาถ วันจันทร์เดือน ๑๐ แรม ๒ ค่ำ ปีจอโทศก เซอร์
 เยี่ยมส์บรุคได้ใช้ให้กระปิดันบรุค มิคเซนยอนมาให้ ขอให้จัดแจงเรือ
 ที่จะส่งเซอร์เยี่ยมส์บรุคลงไปถึงกำปั่นที่ปากน้ำ เซอร์เยี่ยมส์บรุคได้
 ตั้งให้กระปิดันบรุค มิคเซนยอน เป็นผู้รับหนังสือของเจ้าคุณพระคลัง
 ตามอย่างของเจ้าคุณตั้งไว้ จะเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น ๆ ไปนั้นไม่ได้
 อันจะส่งหนังสือทกรุงเทพ ๑ นั้นเป็นอันยากอย่างไร เซอร์เยี่ยมส์บรุค
 ก็ไม่ยากที่จะให้มีความลำบาก เมื่อเจ้าคุณจะอยากส่งหนังสือขึ้น

ก็ขอให้ลงไปส่งที่กำนัน จะได้รับให้เหมือนรับหนังสือลอร์ดปลมะสดัน ถ้าเจ้าคุณจะมีใบปรารณาที่จะส่งหนังสือขึ้นแล้ว และซึ่งเซอร์เยียมส์บรูกเข้ามาหวังจะจำเริญทางพระราชไมตรีนั้น ก็เป็นอันสำเร็จแล้ว เซอร์เยียมส์บรูกจะขอลากลับไป เมื่อจะกลับไปในั้น เซอร์เยียมส์บรูกก็ยังถือใจว่า ท่านเสนาบดีทั้งปวง ณ กรุงเทพฯ ได้รักใคร่ครองมากแล้ว ก็จะมีใบปรารณาซึ่งจะทำหนังสือสัญญาตามทักกล่าวมาแล้ว เพื่อความนี้จะสำเร็จนั้น จะได้ตั้งผู้ใดคนหนึ่งเป็นผู้ใหญ่ เป็นราชทูตไปถึงเมืองลอนดอน อันเป็นที่อยู่แห่งกษัตริย์ เซอร์เยียมส์บรูกขอให้จัดเรือส่งลงไปให้ถึงกำนันที่ปากน้ำ โดยอันควรแก่เวลามิให้มีความลำบาก เมื่อเซอร์เยียมส์บรูกจะกลับไปนั้น จะให้กะบีตันบรูก มีคเชนยอนมากกราบลาเจ้าคุณ ให้เป็นอันสมควรกับทางไมตรี

ครั้น ณ วันเดือน ๓๐ แรม ๒ ค่ำ เซอร์เซมส์บรูกทำหนังสือให้กะบีตันบรูกที่ ๓ มีคเชนยอนที่ ๒ มาให้จมีนไวยวรนาถว่าจะลากลับไป ท่านเสนาบดีจึงได้ทำหนังสือตอบไปถึงลอร์ดปลมะสดันฉบับหนึ่ง ดังเซอร์เซมส์บรูก ๆ รับหนังสือแล้วก็ลากลับไปจากกรุงเทพ ฯ

หนังสือเจ้าพระยาพระคลังทูลตอบ ลอร์ดปลมะสดัน

หนังสือ ท่านเจ้าพระยาพระคลังเสนาบดีผู้ใหญ่ ณ กรุงพระมหานครศรีอยุธยาแจ้งความโดยยินดี มายังลอร์ดไวกาปลมะสดันเนครัน กรอตอบนิโมตเนาเบอริบัต ผู้ได้ว่าการต่างประเทศแห่งนางพระยา

วิจิตรต่อเรียพระเจ้ากรุงอังกฤษ ที่มีอำนาจสิทธิ์บังคับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
 เมืองอิตาลี และเมืองฮันดูลาน ด้วยมีหนังสือให้หิเคอกัดเงิน
 เซอร์เยยมลับริกนกันเดอออกนิโมคเนาเบอริเบด เข้าไปจำเริญทาง
 พระราชไมตรี คิดปรึกษาพร้อมกันท่านเสนาบดีทูลว่า ราชการ
 ครองเพื่อจะให้เป็นไมตรีต่อไป และเป็นประโยชน์กับไพร่บ้านพลเมือง
 ทั้งสองฝ่าย พระเจ้ากรุงอังกฤษเห็นว่าเซอร์เยยมลับริกจะเข้ามาว่า
 ด้วยความตั้งใจ ท่านเสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อยคงจะชอบใจ ถ้าเสนาบดี
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยกับเซอร์เยยมลับริกเห็นชอบด้วยกันทำความตกลงกันแล้ว
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ กรุงฯ กับนางพระยาริวิจิตรเรีย
 พระเจ้ากรุงอังกฤษ จะได้เป็นไมตรีอันสนิทมีความจำเริญด้วยกัน
 ทั้งสองพระนครนั้น ได้แจ้งความตามหนังสือซึ่งว่าเข้ามา ก็มีความยินดี
 โดยฉันทไมตรี ซึ่งได้เป็นสัมพันธไมตรีรักใคร่ผูกพันกันมาแต่ก่อนช้านาน
 และเซอร์เยยมลับริกเข้าไปเฝ้ากรุงฯ ครองฯ ก็ได้รับรองสมควร โดย
 ราชประเพณี จดทิศทางให้เซอร์เยยมลับริกอยู่ เที่ยงดูเบิกเงินหลวง
 พระราชทานให้ใช้จ่ายของกิน ทั้งสิ่งของชาวปดามดไมต่างๆ ตั้งเสีย
 มิได้ขาด และกำนันไฟลำใหญ่ซึ่งเซอร์เยยมลับริกเข้าไปเมื่อแรก
 เฝ้าปากน้ำกรุงฯ กำนันติดตันทอดอนชเดนอกปากน้ำ ค้างอยู่
 หลายวัน ก็ได้เอาเป็นธุระโดยทางไมตรีอันสนิท ให้ผู้รักษาเมือง
 สุ่มทรวาการ จัดเรือลำเดียวออกไปถ่ายสิ่งของในลำจนกำนันเบา
 หนักออกจากต้นได้ ช่วยทำนุบำรุงมิได้ขัดสนแต่สิ่งหนึ่งสิ่งใด และ
 เซอร์เยยมลับริกทำหนังสือมาให้ ๕ ฉบับ ได้รับหนังสือแล้วพิเคราะห์ดู

มีความเป็นหลายประการ ด้วยเหตุจะทำหนังสือสัญญาใหม่อีก ๙ ข้อ
 ท่านเสนาบดีปรึกษาพร้อมกัน เห็นว่าคำสัญญาซึ่งกะปิดันหันตริบารนี
 เข้ามาทำได้ แต่เมื่อครั้งจุลศักราช ๑๓๘๘ ปีจออุ้งคัก ความบ้านเมือง
 ๑๔ ข้อ การค้าขาย ๒ ข้อก็มีอยู่แล้ว ซึ่งจะทำสัญญาต่อไปอีกนั้น
 ข้างฝ่ายไทยอย่างธรรมเนียมมีมาแต่โบราณราชประเพณีประการใด ก็
 จะประพฤติไปตามประเพณีบ้านเมือง จะด้อย่างธรรมเนียมแต่ก่อนนั้น
 เสียไม่ได้ จึงทำหนังสือตอบให้เซอร์เยิมด้บรุก ความแจ้งมากับ
 เซอร์เยิมด้บรุกทุกประการแล้ว กรุงฯ รักทางไมตรีกรุงอังกฤษยิ่งนัก
 ตั้งแต่ศักราช ๑๓๘๔ ปีมะเมียจัตวา คัก การะมัดเข้ามาจำเวญทางไมตรี
 ไทยก็รักษาทางไมตรีมาจนทุกวันนี้ ขอให้ดอร์โดเวเกาปลมะตั้นผู้สำเร็จ
 ราชการต่างประเทศ ได้ช่วยทำนุบำรุงทางไมตรียิ่งนานให้ยิ่งสนิทสืบ
 ต่อไป ได้เขียนเป็นอักษรไทยฉบับหนึ่ง อักษรอังกฤษฉบับหนึ่ง
 ข้อความถูกต้องกัน

หนังสือมา ณ วันศุกร์เดือน ๓๐ แรม ๒ ค่ำ จุลศักราช ๑๒๓๒ ปีจอ
 นักษัตรโทศก

ณ วันเดือน ๓๐ แรม ๗ ค่ำ เมื่อเซอร์เซมด้บรุกจะลงเรือ ฝากหีบ
 ไม้กับนายพาณิขไบหนึ่ง ให้กับพระยาวิเศษสงคราม ฯ เปิดออกดู
 ได้เสื้อดักหลาดคำอย่างฝรั่ง ๒ ตัว กางเกงดักหลาดคำตัว ๓ เซอร์เซม-
 ด้บรุกเข้ามาอยู่ ณ กรุงเทพฯ ๓๘ วัน ได้จ่ายของหลวง (ดังนี้)

ให้เงินซื้อกินเดือนละ ๓ ชั่ง คิดให้ ๒ เดือน เงิน ๖ ชั่ง

นมโควันละ ๖ ทะนาน ๒๒๘ ทะนาน

ชาวดาร์ชาวคนหนึ่งวันละทะนาน เป็นข้าว ๑๘ ถึง

น้ำมันมะพร้าววันละ ๓๐ ทะนาน ๓๘๐ ทะนาน

พื้นแล่มรอนที่กรุงเทพฯ ๒๕๐๐๐ ดูน

พื้นแล่มขนาดกลางให้ที่ปากน้ำ ๗๐๐๐ ดูน

ได้ ๕๒๐ ใบ

เจ้าพระยาพระคลังตั้งที่เรียน ดังกล่าว ผลไม้ดี ๆ ขนมของหวาน
ทุกวัน ๆ วันละ ๓-๕-๕ โต๊ะบ้าง ใบชา กาแฟกินเป็นนิสัย ดินประติ
จะลายนาแซ่เหล้า แซ่ข้าวอบ หนัก ๑ ชั่ง ๓ ตำลึง ๒ ตำลึง กับเรือ
ดำปั่นเก๋งกงเขียนลายทองยาว ๗ วา ให้เซอร์เชมส์บุรุกไปซื้อที่เมือง
อังกฤษลำหนึ่ง

เซอร์เชมส์บุรุกลงไปถึงเมืองสมุทรปราการ วันเดือน ๓๐ แรม
๗ ค่ำ เพลาบ่าย ๒ โมง รุ่งขึ้น ณ วันเดือน ๓๐ แรม ๘ ค่ำ เพลาเช้า
โมงหนึ่ง จมื่นไวยวรนาถให้พระยาวิเศษสงคราม หมื่นวรวาทีล้ำ
โยธะฟ ลงไปเยี่ยมเยียนที่กำบัง เซอร์เชมส์บุรุกเอาหนังสือสนึก
กระต่ายฉีกหนึ่ง กับหีบเป็นหีบใส่บุหรณ์ปากหีบ มาส่งให้
พระยาวิเศษสงคราม หมื่นวรวาทีล้ำ โยธะฟ แล้วฝากหีบไว้ก็ดั่ง
ดั่งมากับโยธะฟ ว่าให้เอามาให้กับจมื่นไวยวรนาถ^(๑) พอพระยา

(๑) ความปรากฏตามจดหมายเซอร์เชมส์บุรุกพิมพ์ไว้ในเรื่องอื่น
ว่ากลองด่องนี้ เซอร์เชมส์บุรุกฝากถวายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว และได้พิมพ์พระราชหัตถเลขา ซึ่งทรงภาษาอังกฤษตอบรับ
กลองด่องนี้ไว้ในหนังสือ

วิเศษสงคราม หมิ่นวราที่ตาม โยเดฟ ลงมาถึงเรือ กำปั่นที่ใช้
จักรออกจากเมืองสมุทรปราการไปในเพลาวัน จมื่นไวยวรนาถเปิดหีบ
ออกดู เห็นกระดาษห่อปิดตราดัดกัณฑ์ว่า ดังมายังระภักดีศรีสุริยวงศ์
ครั้นฉีกกระดาษออกเห็นห่อผ้าใบเย็บแน่น ดัดกัณฑ์ว่า เถิดเจ้าคุณ
พระนายไวย ซึ่งได้รับใช้พระมหากษัตริย์ ครั้นฉีกห่อผ้าใบออก
มีถุงแพรท่อนหุ้มหีบดัดกัณฑ์ว่า มาแต่ราชทูตอังกฤษถึงท่านเสนาบดี
กรุงเทพ ฯ ผู้ได้รับใช้พระมหากษัตริย์ แก่ถุงออกเห็นหีบญี่ปุ่นได้
กุญแจ จึงไขกุญแจออกดู มีหนังสือได้ถุง ๓ ถุง กระดาษเปล่าพับ
เหมือนหนังสือ ไม่มีตัวอักษรแผ่น ๑ แพร่ห่อทองคำใบห่อหนึ่ง หนังสือ
๓ ถุง ดัดกัณฑ์ถึงเจ้าคุณพระคลังฉบับหนึ่ง ได้ถุง ๑ เถิดเสนาบดี
๒ ถุง ทองคำเป็นทองใบซังได้หนัก ๓๐ ตำลึง ๑ เฟื้อง ดัดกัณฑ์
ห่อทองคำราคา ๗๒๒ บาท หนังสือถึงจมื่นไวยวรนาถฉบับหนึ่ง หนังสือ
ในหีบ ๓ ฉบับ เถิดเจ้าพระยาพระคลังฉบับหนึ่ง เสนาบดี ๒ ฉบับ นั้น
แปลมีความแจ้งอยู่ในหนังสือนั้นแล้ว ดันความเท่า

ในหนังสือฉบับหนึ่งว่า เซอร์เยียมลับริกได้รับหนังสือ ๔ ฉบับ
ของเจ้าคุณพระคลัง เอาอ่านคิดถวณแล้ว เซอร์เยียมลับริกจะลาไป
ขอฝากคนในวังของอังกฤษซึ่งอยู่ ณ กรุงเทพ ฯ ได้บังคับพระมหากษัตริย์
ระวางช่วยตั้งเคราะห์ด้วย หนังสือเขียนทปากนาวนท ๒๘ เดือนธันวาคม
แถมเบอร์ คักราช ๑๘๕๐ ปี

หนังสือฉบับเขียนสดักหลังว่า มาแต่แห่งนางพระยาไช้ด้อย
 เถิงเจ้าคุณเจ้าพระยาพระคลัง ผู้เป็นอัครมหาเสนาแห่งพระมหากษัตริย์
 ผู้ครองเมืองไทย พวกอังกษซึ่งเป็นทูตเข้ามาครั้งนั้น ได้รับสิ่งของของ
 ท่านตามอย่างธรรมเนียมไทยซึ่งมีมาแต่โบราณแล้ว ขอให้ท่านเสนา
 บัดได้รับของทูตตามธรรมเนียมเมืองอังกษด้วยยินดีบ้าง หนังสือเขียน
 ที่ปากนา วัน ๒๘ เดือนแซบแตมเบอร์ คักราช ๓๘๕๐ ปี

หนังสือฉบับเขียนสดักหลังว่า ทูตอังกษมาแต่นางพระยา
 ไช้ด้อย เถิงเสนาบดีทั้งหลายแห่งเมืองไทย เซอร์เยียมลับริกได้อ่าน
 หนังสือของท่านเสนาบดีกรุงไทยแล้ว เซอร์เยียมลับริกมีความเสียดาย
 ด้วยเสนาบดีในกรุงเทพ ฯ ล้มเสียซึ่งความหนักแห่งอายุซึ่งจะยืดยาวไป
 ข้างหน้า และยศศักดิ์ซึ่งพระมหากษัตริย์ได้ชุบเลี้ยงตั้งแต่งไว้ตาม
 ตำแหน่งที่จะให้สูงขึ้นไป และการที่เคยทำของพระมหากษัตริย์เจ้า
 ของตัวไทยดียว หนังสือเขียนที่ปากนาวัน ๒๘ เดือนแซบแตมเบอร์
 คักราช ๓๘๕๐ ปี คิดเป็นวันเสาร์ เดือน ๓๐ แรม ๗ ค่ำ ปีจอ
 โทศก

หนังสือฉบับเขียนสดักหลังว่า มาแต่แห่งนางพระยาไช้ด้อย
 เถิงเสนาบดีทั้งหลายแห่งพระมหากษัตริย์ผู้ครองเมืองไทย

หนังสือเซอร์เยียมลับริก มาถึงท่านนักคิดครุฑวิวงศ์ ด้วยนึก
 เสียดายว่า เมื่อยังอยู่ที่บางกอกมิได้พบกัน และกลัวว่าจะมิได้พบกัน
 กว่าจะไป เพราะว่าจะต้องกลับไปเมืองสิงห์ปอร์ตเดียว เราขอใจ
 ท่านหนักหนา เพราะมีขณาด้ายต่อเราเสมอเป็นอันดี ถ้าจะได้พบกัน

ต่อไปภายหน้า ก็จะเป็นเหตุให้ชนติดต่อกัน หนังสือเขียนทากาบันนัมมัตท
ทอดอยู่ที่ปากน้ำ จันเจาร์เดือน ๓๐ แรม ๗ ค่ำ ศักราชฝรั่ง ๑๘๕๐ ปี

รายนามบุคคลที่ปรากฏในจดหมายเหตุเรื่องเซอร์เชมสบุรูก
ทูตอังกฤษเข้ามาขอแก้หนังสือสัญญา

ทูตกระหม่อมพระ	พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศ	พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
วังสวรรค์	
กรมขุนเคชอติศัร	เป็นสมเด็จพระกรมพระเจชาดิศร
	ในรัชกาลที่ ๔
กรมหลวงวงศาธิราช	เป็นกรมหลวงวงศาธิราชชั้น
	ในรัชกาลที่ ๔
เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ)	เป็นสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์
	ในรัชกาลที่ ๔
พระยาศรีพิพัฒน์ (ทัต)	เป็นสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ
	ในรัชกาลที่ ๔
พระยาพิพัฒน์โกษา	เป็นพระยามหาอำมาตย์ แดงเป็นเจ้าพระยา
(บุญศรี)	ธรรมมา ในรัชกาลที่ ๔ เป็นเจ้าพระยา
	สุธรรมมนตรี ในรัชกาลที่ ๕

พระยาจุฬาราชมนตรี

(นาม)

พระยาโชฎึกราชเศรษฐี เป็นพระยาไกรโกษา ในพระบรมราชวงศ์
(บุญมา) รัชกาลที่ ๔

พระยาธวัชดีการี (นิม)

หมื่นพิพิธอักษร (แสง) เป็นหลวงพิทักษ์คงคา ในรัชกาลที่ ๔

หมื่นจรเจรชลา

หมื่นวรฉาทิ ล่าม

หมื่นแม่น

นายพานิช

พระยาสุรเสนา (สุก) เป็นเจ้าพระยามหา ในรัชกาลที่ ๔

เจ้าพระยามหาโยธา

(ทอเรียะ ภาษาไทยว่า
ทองดี)

พระยาพิชัยรณฤทธิ เป็นพระยามหาอัครนิกร จางวางทหารปืน

(เหม็น) เมืองสมุทรปราการ ในรัชกาลที่ ๔

พระยาศรีดิศณรงค์ (พัก) เป็นพระยาพิชัยสงคราม ในรัชกาลที่ ๔

พระยารามกำแหง เป็นพระยาอภัยพิพิธิ ในรัชกาลที่ ๔

(กะต่าย)

พระยาราชบังสัน (บัว)

- พระยาภิเษกสงคราม (จัน ชื่อครุฑตั้ง ชื่อเบญจกิต) เป็นพระจักราราชมนตรี ในรัชกาลที่ ๔
- หลวงศรีเยาภาน เป็นพระจักราราชมนตรี ในรัชกาลที่ ๔
- พระยาราชสุภาวดี (โต) เป็นเจ้าพระยานิกรบดินทร์ ที่สมุหนายก ในรัชกาลที่ ๔
- พระยาเพชรพิชัย (เสือ) เป็นเจ้าพระยาธรรมา ในรัชกาลที่ ๔
- พระยาอภัยธรรมราช (หนูใหญ่) เป็นเจ้าพระยามหาศรัทธา พโปลัมภา ผู้รักษากรุงเก่า ในรัชกาลที่ ๔
- จมื่นไวยวรนาถภักดี ศรีสุริยวงศ์ (ช่วง) เป็นพระยาศรีสุริยวงศ์ จางวางมหาดเล็ก ในรัชกาลที่ ๓ เป็นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ที่สมุหพระกลาโหม ในรัชกาลที่ ๔ เป็นสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ในรัชกาลที่ ๕
- จมื่นมหาสนิท (แสง บุตรเจ้าพระยาบดินทรเดชา) เป็นจมื่นประธานมนเทียร ในรัชกาลที่ ๔
- นายจำเริญ (เม่น) เป็นพระสุนทรนุรักษ์ ผู้ช่วยราชการเมือง แล้วเป็นพระยาภิเษกศิริ ผู้ว่าราชการเมือง สงขลา ในรัชกาลที่ ๔ เป็นเจ้าพระยาภิเษกศิริ ในรัชกาลที่ ๕
- จมื่นทิพเสนา (เรือง) ทิพเสนาตาแหวนกีรียก

จมนราชามาตย์ (ข้า) เป็นเจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี ใน
รัชกาลที่ ๔

จมนราชามาต (ขุนทอง) เป็นพระยาเพชรปानी ในรัชกาลที่ ๔

จมนมนเทียรพิทักษ์

(ด้วงดีดี บุตรเจ้าพระยาอภัยภูธร)

จมนดีทนต์แสนยรักษ์

จมนศักดิ์บริบาล

จมนอินทรเดชา (เอี่ยม) เป็นพระยาไพบูลย์สมบัติ ในรัชกาลที่ ๔

เป็นพระยาอิศวานุภาพ ในรัชกาลที่ ๕

พระอภัยพลรบ (แก้ว) เป็นพระยาวิจิตรณรงค์ ในรัชกาลที่ ๔

หลวงราชมาตย์ (อาจ)

ขุนดรุณศิริราช

หมอยอน

หมอ ยอน. เตเตอ. โยนด์ มิชชันนารี
อเมริกัน

นายโยเดฟ

โยเดฟฝรั่ง

จิตันตา เป็นล่ามของจมนโดยฉนวนาก

เดมิยอนยบ

มิดเตอร์ เซมส์ เฮ อังกฤษ ที่เรียกว่า มิดเฮ
ในคำปรึกษา ถิ่นนี้เอง

จดหมายเหตุ เรื่องเซอร์เซมส์บุรุษอังกฤษ พิมพ์ครั้งแรก
พ.ศ. ๒๔๕๓ โรงพิมพ์ไทย สะพานยศเส

ทางไมตรีกับฝรั่งในรัชกาลที่ ๔

เมื่อ^(๑)ปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๘๘ เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาลที่ ๔ สมเด็จพระราชินีจิกตอเรีย พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ ทรงแต่งตั้งให้เซอร์ยอนเบาริง เป็นอัครราชทูตเชิญพระราชดำล้นและเครื่องราชบรรณาการเข้ามาถวาย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อจะขอทำหนังสือสัญญา ให้ประเทศอังกฤษกับประเทศสยาม มีทางพระราชไมตรีตามประเพณี ประเทศที่เป็นอิสระเสมอกันสืบไป

ที่กรุงอังกฤษกับไทย ได้เริ่มมีไมตรีกันตั้งแต่สมเด็จพระเอกาทศรถ ครองกรุงศรีอยุธยา เป็นเวลาแรกที่อังกฤษจะมาก้าขายถึงเมืองไทยใน รัชกาลนั้น แต่นั้นมาพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษกับพระเจ้าแผ่นดินสยาม ก็มีพระราชดำล้นและเครื่องราชบรรณาการไปมาถึงกันเนื่อง ๆ แต่ไม่ปรากฏว่าได้เคยแต่งราชทูตแต่ราชสำนักฝ่ายใดไปถึงอีกฝ่ายหนึ่งเหมือนกัน อย่างฝรั่งเล่า พระราชดำล้นและศุภอักษรเสนาบดีที่อังกฤษกับไทยมี ถึงกัน เป็นแต่ให้พวกพ่อค้าเป็นผู้เชิญไปมา จนต้นสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานี มาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ในรัชกาลที่ ๓ ทางประเทศยุโรปกำลังเกิดสงครามนะโปเลียน ฝรั่งต่างชาติต้องกังวล ด้วยการสงครามนั้นอยู่นาน จน พ.ศ. ๒๓๕๓ พวกสัมพันธมิตรจึงมี

(๑) พระอธิบายของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาตราชูชีพ ใน หนังสือดัตช์ธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ ๘

ชัยชนะฝรั่งเศส แต่^๕นั้นอังกฤษ^{๑๗๙๘}ก็มีอำนาจมากขึ้นทางประเทศตะวันออก
 แต่อำนาจนั้นยังอยู่ในบริษัทยุโรปซึ่งปกครองประเทศอินเดีย รัฐบาล
 อังกฤษเองยังหาใครจะได้มาเกี่ยวข้องกับทางประเทศตะวันออกไม่ เพราะ
 ๕
 ฉะนั้น หมอครอเฟิต^๖ที่เป็นทูตอังกฤษเข้ามาในรัชกาลที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๓
 ๑๗๙๘
 กิด เช่นริเบรอน^๗ทูตอังกฤษ ที่เข้ามาทำหนังสือสัญญาฉบับแรก ที่ไทย
 ทำกับอังกฤษในรัชกาลที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘ กิด เป็นแต่ทูตของผู้สำเร็จ
 ราชการอินเดีย หาได้เป็นราชทูตมาแต่ราชสำนักพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ
 ไม่ รัฐบาลอังกฤษจึงจับบัญชาการทางประเทศตะวันออกเอง เมื่อ
 พ.ศ. ๒๓๗๕ ตรงในรัชกาลที่ ๓ เริ่มได้เกิดอริวิวาทกับประเทศจีนจนเคย
 ถึงรบพุ่งกัน อังกฤษมีชัยชนะจีนต้องยอมทำหนังสือสัญญาค้าขายกับ
 อังกฤษ และต้องยกเกาะฮ่องกงให้แก่อังกฤษ เมื่ออังกฤษมีอาณาเขต
 เป็น^๘ที่มั่นทางเมืองจีนแล้ว รัฐบาลอังกฤษจึงคิดขยายการค้าขายของ
 อังกฤษให้กว้างขวางออกไปตามประเทศที่ใกล้เคียง เมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๓๘๓
 ๑๗๙๘
 ดอว์สัน^๙พลเรือตรีเดินทางมาตีว่าการต่างประเทศอังกฤษ ให้เซอร์เชมบล
 รุก^{๑๐}ถือหนังสือเข้ามาถึงเสนาบดีในกรุงเทพ ฯ จะขอแก้ไขหนังสือสัญญา
 ซึ่งเช่นริเบรอน^๗ได้มาทำไว้ ให้เป็นประโยชน์แก่พ่อค้าอังกฤษยิ่งขึ้นกว่า
 เดื่อก่อน แต่หาสำเร็จดังประสงค์ไม่ ด้วยเมื่อเซอร์เชมบลรุกรุกเข้ามาเป็น
 เวลาจวนจะสิ้นรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวประชวร
 อยู่แล้ว ฝ่ายไทยไม่ยอมแก้ไขสัญญาให้ตามประสงค์ของรัฐบาลอังกฤษ

เซอร์เซมส์บรูกก็ต้องกลับไป ความมาปรากฏภายหลังว่า เมื่อ เซอร์เซมส์บรูกบอกรายงานไปยังรัฐบาลอังกฤษ ๆ มีคำสั่งมาว่า ให้ กลับมาเมืองไทยอีก และควรวนให้เขาเรอวนในกองทัพของอังกฤษ ที่เมืองจีนมาด้วย ถ้าไทยไม่ยอมแก้หนังสือสัญญา ก็ให้ใช้อำนาจ เหมือนที่ไต้หวันเมืองจีน ให้ไทยยอมทำหนังสือสัญญาตามอังกฤษ ต้องการให้จงได้ แต่เมื่อคำสั่งนั้นออกมาถึง ประจวบเวลาทางเมืองไทย เปลี่ยนรัชกาลใหม่

อังกฤษแต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๘

อังกฤษทราบข่าวพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรง ศึกษาทราบภาษาอังกฤษ และมีราชหฤทัยนิยมต่อการที่จะสมาคม กับฝรั่ง เข้าใจว่ารัฐบาลไทยคงจะไม่ถือคติอย่างจีนเหมือนแต่ก่อน รัฐบาลอังกฤษจึงเปลี่ยนความคิดเดิม แต่งให้เซอร์ยอนเบาริงเจ้าเมือง ชื่องกงเป็นอัครราชทูตเชิญพระราชดำรัส ของสมเด็จพระราชินีวิกตอเรีย กับเครื่องราชบรรณาการเข้ามา ขอทำหนังสือสัญญาโดยทางไมตรี

การที่เซอร์ยอนเบาริงเข้ามาครั้งนี้ เป็นการสำคัญแก่ฝ่ายไทย ที่อาจจะมียุทธวิธีหรือรายได้ทั้งสองสถาน คือถ้าหากว่า ไทยแข็งจึง ตั้งต้นไม่ยอมแก้สัญญาอย่างเมื่อครั้งเซอร์เซมส์บรูกเข้ามา ก็คงเกิดรบ กับอังกฤษ แต่ถ้าหากหาหนทางเกรงอำนาจอังกฤษ ยอมแก้สัญญา

ด้วยความกลัวเกินไป ก็คงเสียเปรียบในกระบวนการสัญญาที่เป็นผลร้ายเหมือนกัน ทางที่จะได้ผลดีมีแต่ที่จะต้องให้เป็นการศึกษาหารือกัน โดยปรองดอง ด้วยมีไมตรีจิตต่อกันทั้งสองฝ่าย เพราะฉะนั้นการรับราชทูตอังกฤษครั้งนี้ จึงเป็นการสำคัญ ผิดกับทูตที่เคยมาคราวก่อน ๆ อยู่อย่างหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง ประเพณีการรับราชทูต ย่อมเป็นการทักเฝ้าของเมืองต่อพระมหาราชวงศ์แต่โบราณมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ ไม่ว่าในประเทศไหน ๆ ด้วยราชทูตถือว่า เป็นผู้มาต่างพระองค์พระเจ้าแผ่นดินของตน ถ้าเจ้าของเมืองไม่รับรอง หรือประพฤติน่าเกลียดเกียติยศ ราชทูตก็ถือว่าเป็นการประมาทหมิ่นไม่นับถือพระเจ้าแผ่นดิน อาจจะเกิดเหตุให้ถึงหมองหมางทางพระราชไมตรีก็เป็นได้ ฯลฯ

เซอร์ยอนเบาริงเข้ามาคราวนี้ เป็นราชทูตอังกฤษคนแรกที่จะได้เข้ามาเมืองไทย เพราะผู้มาก่อน ๆ เช่นหมอครอเฟิด และเฮนรีเบอว์น เป็นแต่ทูตของขุนนางผู้สำเร็จราชการอินเดีย เซอร์เชมบลูร์ก็เป็นแต่ผู้ถือหนังสือของเสนาบดีว่าการต่างประเทศดังกล่าวมาแล้ว ยังหาเคยมีราชทูตมาจากราชสำนักของพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษไม่

แท้จริงราชทูตฝรั่งที่ได้เคยมาเมืองไทย จากราชสำนักประเทศอื่นแต่ก่อนมา เคยมีปรากฏแต่เมื่อครั้งพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงแต่งตั้งราชทูตฝรั่งเศสเข้ามาในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช อันล่วง

เวลามาได้ถึง ๑๖๗ ปี แต่หากจดหมายเหตุยังมีอยู่จึงรู้เรื่องได้
 ความปรากฏในหนังสือซึ่งเซอร์ยอนเบาริงกลับไปแต่งเรื่องเมืองไทยว่า
 เซอร์ยอนเบาริงเข้ามาครวณหนักตั้งใจมาว่า ถ้าไทยรับรองเพียงเดิม
 อย่างหมอครอเฟ็คหรือเฮนรีเบอร์นี ก็จะต้องไม่รับรองให้สัมเกียรติยศ
 ได้คนหาจดหมายเหตุครั้งสมเด็จพระนารายณ์ทรงรับรองราชทูตฝรั่งเศส
 ของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เตรียมมาไว้สำหรับจะคอยว่ากล่าวกับรัฐบาล
 แต่ข้างฝ่ายไทยในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรง
 คาดการณ์โดยพระปรีชาญาณเห็นว่า เซอร์ยอนเบาริงคงจะเกยงให้
 รับรองให้เกียรติยศสูงกว่าเคยรับทูตฝรั่งมาแต่ก่อน เพราะเป็นราชทู
 มาแต่ราชสำนัก พระองค์เคยทรงหนังสือจดหมายเหตุเรื่องราชทู
 ฝรั่งเศสเข้ามาเมื่อครั้งสมเด็จพระนารายณ์ ทรงพระราชดำริเห็น
 ลักษณะการตรงกับที่เซอร์ยอนเบาริงเข้ามาครั้งนั้น จึงโปรดให้จัดการรับ
 เซอร์ยอนเบาริงตามแบบอย่างครั้งสมเด็จพระนารายณ์รับราชทูตฝรั่งเศส
 มิให้ใช้แบบแผนซึ่งเคยถือเป็นตำรารับแขกเมืองในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์
 กระแต่พระราชดำริ ไปตรงกับความมุ่งหมายของเซอร์ยอนเบาริงเหมือน
 อย่างว่ารู้เท่าทันกัน ก็ไม่มีข้อที่จะเกิดเป็นปากเสียงเกยงอนกันด้วยเรื่อง
 การรับรองราชทูตอังกฤษในครั้งนั้น ถึงเซอร์ยอนเบาริงได้ชมไว้ใน
 หนังสือที่แต่งว่า เมื่อราชทูตอังกฤษเข้ามาครวณนั้น พระบาทสมเด็จพระ
 จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรับรองพระราชทานเกียรติยศเหมือนอย่าง
 ครั้งราชทูตพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เข้ามาเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ โดย

พระราชหฤทัยนิยมในทางพระราชไมตรีที่จะได้มีกับสมเด็จพระราชินี-
จิกตอเรีย ดังนี้^(๑)

เมื่อเซอร์ยอนเบาริง ราชทูตอังกฤษ ทูลลากลับไปแล้ว ก็มีทูต
ประเทศอื่น ๆ เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี อีกหลายประเทศ ซึ่งจะ
ได้ทราบรายละเอียดว่าด้วยการต้อนรับราชทูต จากลำนาคความใน
พระราชหัตถเลขา, ในจดหมายเหตุ, และในหมายรับสั่ง เป็นลำดับไป

(๑) พระอธิบายของสมเด็จพระเจ้า ๖ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ใน
หนังสือดัตติกรรมนิยมต่าง ๆ ภาคที่ ๘

พระราชหัตถเลขาภาษาอังกฤษ
ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระราชทานไปยัง เซอร์ยอนเบาริง

ราชทูตอังกฤษ พ.ศ. ๒๓๕๘
ว่าด้วยเรื่องจัดคนรับรอง เซอร์ยอนเบาริง^(๑)
หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ แปล^(๒)

๒
ท ๔๒

พระราชสมเด็จ

พระบรมมหาราชวัง กรุงเทพฯ

วันที่ ๓ เมษายน ค.ศ. ๑๘๕๕

มายังอุปการมิตรของข้าพเจ้า

เมื่อเช้านี้ ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้ทราบ แต่หนังสือของ
ฯพณฯ เจ้าพระยาศรัทธาวิงศ์ ส.พ.ท. อัครมหาเสนาธิบดี และ
ราชประยูรอันสนิทเลขาของข้าพเจ้า (ซึ่งข้าพเจ้าได้ส่งลงไปปากน้ำ
เพื่อให้ไปต้อนรับ พณ ท่าน ถึงปากแห่งแม่น้ำของกรุงเรา ใน
เมื่อแรก พณ ท่านมาถึงนั้น บอกความให้ข้าพเจ้าทราบว่า เรือไฟ
แรตเตอร์ ซึ่งพา พณ ท่านมานั้น ได้มาถึงเมืองปากน้ำ แต่บ่าย
๕ โมงเมื่อวานนี้แล้ว และว่าในเมื่อ พณ ท่าน จักได้พบกับตัว

(๑) ในหนังสือ พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว รวมครั้งที่ ๔ พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ โรงพิมพ์โสภณ
พิพรรฒธนากร

(๒) พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ในเวลานั้น ประมาณเวลาสัก ๕ โมงเช้าวันนั้น
 แล้วก็จะได้พา พณ ท่านขึ้นมาโดยเร็ว อันได้ตกแต่งไว้แล้วสรรพ
 ช่างข้าพเจ้าได้ส่งลงไป เพื่อแก่เกียรติยศของ พณ ท่าน ในการที่
 พณ ท่านจะเดินทางขึ้นมาสู่พระนครนั้นนกว่า พณ ท่านจะมาถึง
 ณ ที่ด่านักใหม่ อันได้จัดเตรียมไว้แล้วนั้นในเย็นวันนั้น ครั้น
 เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบว่ พณ ท่านมาถึงแล้ว ข้าพเจ้าจึงให้ขุนนาง
 มหาเด็ก ๒ คน ถือหนังสือลายมือมา เพื่อมาประค่อมรับรอง
 พณ ท่าน โดยสันตวาการวะ ในเมื่อแรก พณ ท่านมาถึง คนหนึ่งมี
 บรรดาศักดิ์เป็นพระยาวรวงศ์พัฒนจางวางที่ ๒ หรือจางวางฝ่ายซ้าย
 แห่งเวรมหาเด็กทั้งสี่ตำแหน่งเหมือนกัน หรือคู่กันกับอีกคนหนึ่ง
 ซึ่ง ๑ พณ ๑ เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ผู้พี่ชายได้ให้ไปเยี่ยมเยียน
 พณ ท่าน ในเมื่อแรกเรือไฟเข้ามาถึงปากน้ำ เมื่อเย็นวันนั้น
 ขุนนางผู้เป็นราชปฤษฎางค์ของข้าพเจ้า เหมือนกันกับ ๑ พณ ๑
 เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ด้วยเป็นชาติสัมพันธ์กับพระราชวงศ์บัดนี้ กับอีก
 คนหนึ่งมีบรรดาศักดิ์ เป็นจมนัสดรรเพชภักดี หัวหน้ามหาเด็กเอร์ ๑
 ใน ๔ เอร์นั้น มีศักดิ์ก่อกำกับพระนายไวยวรนาถบุตร ๑ พณ ๑
 เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ซึ่งได้ไปเยี่ยมเยียน พณ ท่านที่นอกด่านตอน
 และที่ พณ ท่านได้เรียกรับเอา และได้รับชมอาหารของข้าพเจ้า
 จากเขานั้น ขุนนางคนที่ ๒ (คือ จมนัสดรรเพชภักดี) นี้ อันที่จริง
 เป็นปิยบุตรบุญธรรมของข้าพเจ้า บิดามารดาได้ถวายแต่ข้าพเจ้าตั้งแต่
 เด็กยังเป็นทารกอยู่ และได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้นโดยข้าพเจ้าเลี้ยงดูมา

ข้าพเจ้าเคยส่งลงไปถึงค โปรศรีฯ หนึ่งแถวตั้งแต่เมื่อข้าพเจ้ายังเป็นแค่
 เพียงเจ้านายอยู่ในกรุงนี้ ณะนั้นเขาจึงรู้จักกับเพื่อนของ พณ ท่าน
 คือ ท่าน ว.จ. บัตเตอร์เวอร์ธ ค.บ. กับภรรยา กับทั้งเพื่อนของ
 ข้าพเจ้าในเมืองท่านนอกหลายคน แต่ก่อนนั้นทเมื่องท่านนั้นเรียกชื่อเขา
 ว่า จิง นะ โปเตียน ครั้นมาบัดนี้ก็ได้ชื่อหรือเดิมเขากับบรรดาศักดิ์
 ของเขา คือ พระนายสวรรค์เพชภักดี นนและเพื่อนของข้าพเจ้า นาย
 พันเอก ว.จ. บัตเตอร์เวอร์ธ ค.บ. ก็ยังคงส่งจดหมายส่วนตัวของเขา
 มายังเจ้านายสวรรค์เพชภักดี ผ่านทางข้าพเจ้าอยู่เสมอ แม้ในขณะที่ข้าพเจ้า
 เสด็จด้วยราชสมบัติแล้วนี้

ข้าพเจ้าขอส่งขุนนาง ๒ คนที่ได้ออกนาม และได้พรรณนามา
 แล้วนี้ มายัง พณ ท่าน เพื่อมาต้อนรับ พณ ท่าน ในนาม
 ของข้าพเจ้า ในเมื่อแรก พณ ท่านมาถึงพระนครนี้ ด้วยขุนนาง
 ทั้งสองนี้ เป็นที่โปรดปรานและจงรักภักดีต่อข้าพเจ้าเป็นที่สุด กับทั้ง
 เป็นที่ไว้วางใจของข้าพเจ้าอย่างยิ่งด้วย ด้วยข้าพเจ้าขอแนะนำเขา
 ทั้งสองนี้มายัง พณ ท่าน แม้ว่า พณ ท่านจักต้องการสิ่งใดจาก
 ข้าพเจ้า หรือจักใคร่แจ้งกิจการอันใดแต่ข้าพเจ้า พณ ท่านไม่
 จำเป็นจะต้องเขียนจดหมายไปยังข้าพเจ้าบ่อย ๆ ให้ลำบาก ขอให้พูด
 หรือแจ้ง หรือบอก แก่ขุนนางทั้งสองนี้ คนใดคนหนึ่งก็ได้ แล้ว
 และสั่งให้เขานำความกราบบังคมทูลแต่ข้าพเจ้าเถิด หรือถ้าบางเวลา
 พณ ท่านจักใคร่เขียนหนังสือไปยังข้าพเจ้าแล้ว ก็ขอให้ส่งไปกับ

เขาทั้งสองนั้นพร้อมกัน หรือแต่คนเดียวก็ได้ เขาทั้งสองนี้จะได้เชื่อฟัง
ถ้อยคำของ พณ ท่านเสมอไป และถ้าหากว่า เขาแจ้งความใดๆ ให้
พณ ท่านทราบด้วยวาจา ว่าข้าพเจ้าได้สั่งให้เขาแจ้งแก่ พณ ท่าน
หรือให้ปรึกษาหารือกับ พณ ท่านแล้ว ข้าพเจ้าขอแนะนำด้วยความ
สัตย์ซื่อ ขอให้ พณ ท่านเชื่อโดยปราศจากความสงสัยเกิดว่า เป็น
ถ้อยคำหรือเป็นคำสั่งของข้าพเจ้าเองดังนี้

จงเชื่อข้าพเจ้าเถิด ข้าพเจ้าขอยืนยันคงเป็นมิตรอันซื่อสัตย์ของ
พณ ท่าน

(พระปรมาภิไธย) ส.พ.ป.ม. มงกุฏ

พระเจ้ากรุงสยาม

ป.ต. ข้าพเจ้าจะให้ขุนนางมหาดเล็กของข้าพเจ้า ซึ่งกล่าวมา
แล้วนั้นคนใดคนหนึ่ง หรือทั้งสองคน มาเยี่ยมเยียน พณ ท่าน
ณ ที่สำนักทุกๆ วันตลอดเวลาที่ พณ ท่านพักอยู่ในพระนครนี้

(พระปรมาภิไธย) ส.พ.ป.ม. มงกุฏ

มายัง พณ ท่าน เซอร์ยอน เบาริง

ก., ดด. ต., และผู้มีอำนาจเต็ม

ฝ่ายสมเด็จพระนางเจ้ากรุงอังกฤษ

๑๑๑ ๑๑๑ ๑๑๑

พระราชหัตถเลขาภาษาอังกฤษ
 ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 พระราชทานไปยังเซอร์ยอนเบาริงราชทูตอังกฤษ
 พ.ศ. ๒๓๘๘ ว่าด้วยเรื่องการยิงสลุตรับเซอร์ยอนเบาริง^(๑)
 หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ แปล^(๒)

ฉบับที่ ๔๓

พระที่นั่งราชฤดี

พระบรมมหาราชวัง

วันที่ ๓ เมษายน ค.ศ. ๑๘๕๕ เวลา ๔ โมง.

มายังปรีมิตร์ของข้าพเจ้า

ตามความที่ พณ ท่านได้สนทนากันวันนั้น กับขุนนางจางวาง
 มหาตเด็กทั้งสอง ในเรื่องการยิงสลุต ๒๓ นัดแต่เรือแรตตเตอร์ ซึ่ง
 จะได้เข้ามาถึงบ้อมใหม่ได้พระนครในวันพรุ่งนี้ จางวางมหาตเด็กทั้ง
 สองได้แจ้งประเพณีของฝ่ายไทย และได้ห้ามมิให้ยิงสลุต ๒๓ นัดนั้น
 บัดนี้ข้าพเจ้าตกลงยอมอนุญาตให้ตามประเพณีของฝ่าย พณ ท่าน
 และตามความประสงค์ของ พณ ท่าน ที่จะแสดงความเคารพ
 ยิงต่อข้าพเจ้านั้นแล้ว ฉะนั้น เพื่ออนุโลมตามความประสงค์ของ

(๑) พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 รวมครั้งที่ ๔ หน้า ๑๒

(๒) พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

พณ ท่าน ข้าพเจ้าจึงได้ออกประกาศ (พิมพ์กระตาสบาง ซึ่ง
 ข้าพเจ้าได้ถือติดมากับหนังสือแล้ว ๑ ฉบับ) ห้ามมิให้ประชาชน
 พลเมืองตระหนกตกตื่น ข้าพเจ้าจึงขออนุญาตให้ หรือยินยอมให้
 เรือไฟเรดเตอร์ยิงสลุต ๒๑ นัดได้ในเมื่อมาถึงท่าเด ที่ได้จัดไว้ให้
 สำหรับทอดสมอ ใกล้บ่อนใหม่^๕ ครั้นเมื่อยิงสลุต ๒๑ เร็จแล้ว
 ทางฝ่ายทหารในบ่อนจะได้ยิงตอบจำนวนเดียวกัน ขอ พณ ท่าน
 ได้ส่งนายเรือแห่งเรือไฟของ พณ ท่าน ให้ยิงสลุตตามประเพณีของ
 ฝ่ายอังกฤษนั้นเถิด

^๕ ๕๘๘
 ทงนมมาแต่มิตรของ พณ ท่าน

(พระปรมาภิไธย) ส. พ. ป. ม. มงกุฎ

พระเจ้ากรุงสยาม

มายัง พณ ท่าน เซอร์ยอนเบาริง

ก. ต. ต. ๑๓๑ ๑๓๑ ๑๓๑

พระราชหัตถเลขาภาษาอังกฤษ
 ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 พระราชทานไปยังเซอร์ยอนเบาริง
 ราชทูตอังกฤษ พ.ศ. ๒๓๕๘^(๑)
 หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ แปล^(๒)

พระที่นั่งราชฤดี

พระบรมมหาราชวัง กรุงเทพฯ

วันที่ ๓๑ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๕๕

เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

มายังท่านผู้เป็นที่เคารพ

ข้าพเจ้าได้ถือโอกาสเขียนหนังสือมาถึง พณ ท่าน ๒ ครั้ง
 แล้ว ทั้งเมื่อก่อนและภายหลังที่ได้รับหนังสือของ พณ ท่าน ดัง
 วันที่ ๑๑ และที่ ๒๖ พฤษภาคมนี้ ดังมาทางสิงคโปร์ ซึ่งข้าพเจ้าได้
 ทราบว่าหนังสือของข้าพเจ้านั้น ๆ ดันก็มาถึงตัวแทนของข้าพเจ้า ได้
 ส่งต่อไปยัง พณ ท่านแล้วโดยทางเรือไฟ ในหนังสือฉบับท้าย
 ของข้าพเจ้า ๆ ได้รับรองแก่ พณ ท่านไว้ว่า ข้าพเจ้าจะส่งของบาง
 อย่างที่ต้องการไปให้ พณ ท่านโดยเรือของข้าพเจ้าชื่อ เนปตยูน อัน
 จะเดินทางไปอยู่ยงกนั้น ฉะนั้นบัดนี้ ข้าพเจ้าจึงถือโอกาสประดาท

(๑) พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 รวมครั้งที่ ๔ หน้า ๑๕

(๒) พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

หนังสือไวยากรณ์ภาษาละติน และภาษาไทย ให้แก่ พณ ท่านหนังสือเล่มนี้ ท่านตั้งชราช จอห์น บัปติสต์ บัลลัคซ์ เป็นผู้แต่งและเป็นบรรณาธิการและได้พิมพ์ขึ้นในกรุงนี้ ๔ ปีมาแล้ว ในหนังสือเล่มนี้มีจดหมายเหตุและพงศาวดารสยามต้น ๆ แสดงเป็นภาษาละตินต้น ๆ รวมอยู่ด้วย แต่ข้าพเจ้ามีความเสียใจที่จะต้องกล่าวว่า มีถ้อยคำคลาดเคลื่อนในกระบวนชื่อบ้านเมือง ฯลฯ อยู่มาก และชื่อถิ่นที่บางแห่งในพงศาวดารนั้น ก็ผิดกันมากกับที่เราเห็นว่าจริง และที่ผู้แต่งหนังสือไทยอื่น ๆ ได้กล่าวไว้นั้น เพราะว่าท่านตั้งชราชบัลลัคซ์ผู้แต่งหนังสือเล่มนี้ แม้จะได้ข้อความและความรู้ในเรื่องวรรณคดีมาจากบุคคลผู้มีความรู้มากอยู่ก็ดี แต่ก็ได้มาหลายปีมาแล้ว เมื่อท่านตั้งชราชเพิ่งเข้ามาถึงกรุงสยาม หรือเข้ามาถึงใหม่ ๆ นั้น หนึ่งซึ่งท่านตั้งชราชจะบำเพ็ญตน เพื่อจะให้รอบรู้ในภาษาไทย ยิ่งกว่าที่จะปฏิบัติกิจการ อันจำเป็นแก่ฐานะที่เป็นผู้ส่งสอนศิษยานุศิษย์ หรือตฤณที่เขารวบรวมถือคริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิก ในกรุงสยามนั้น ก็เป็นการที่ทำไม่ได้ด้วยเหตุนี้ ถ้อยคำหลายแห่งจึงผิดกันหรือผิดจากความเป็นจริงและถ้อยคำที่ถูกต้อง ข้าพเจ้าได้จดบันทึกลงในหน้าแห่งหนังสือซึ่งมีจดหมายเหตุ หรือพงศาวดารตั้งเขปของกรุงสยามพิมพ์อยู่นั้นแล้ว ๒ แห่ง หนึ่งข้าพเจ้าได้แต่งเรื่องตั้งเขปแห่งรายการเป็นไปของพระราชวงศ์ปัจจุบันนี้ จำเดิมแต่ที่เรารู้เรื่องราวมา ด้วยข้าพเจ้าคิดว่า พณ ท่านคงจะเปรียบเทียบกับสมัยในรัชกาลของพระเจ้ากรุงสยามแต่ก่อน ๆ ซึ่งมีกล่าวไว้ในหนังสือ

ทวน น ข้าพเจ้าจึงได้แนบเอกสารมาด้วยอีก ๒ ฉบับ แด่ตั้งเรื่องราว
 ดังเขาแห่งพระราชวงศ์ของเรา ตั้งแต่ลัทธิเดิมแห่งบรรพบุรุษของเรา
 พณ ท่านคงจะว่า, โดยไม่ต้องสงสัย, ว่าเรื่องราวอันนี้ และ
 ไม่รู้ข้อความบริบูรณ์ แต่ก่อนอันดีท่านปริยมิตรของข้าพเจ้า ข้าพเจ้า
 หาเวลาไม่ได้จริง ๆ ถ้าหากที่จะแต่งเรื่องราวให้สมบูรณ์ตามความ
 ประสงค์ของข้าพเจ้า ด้วยมีอุปสรรคราชการมาทำให้ต้องงดเว้นอยู่
 เนื่องด้วยฉะนี้ กับอีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าไม่มีความรู้ในภาษาอังกฤษ
 เพียงพอ ที่จะแต่งให้เป็นผลสำเร็จบริบูรณ์ได้ โดยไม่ได้รับความ
 ช่วยเหลือจากผู้อื่น ซึ่งข้าพเจ้าจะเอาตัวเขามาไว้กับข้าพเจ้าหลาย ๆ
 ชั่วโมง และหลาย ๆ วันไม่ได้

อนึ่ง ข้าพเจ้าขอส่งตำราอักษรไทยโบราณ ซึ่งได้เริ่มประดิษฐ์
 คิดขึ้นในกรุงสยามฝ่ายเหนือ เมื่อปีคริสต์ศักราช ๑๒๘๒ นั้นมาให้
 พณ ท่าน ๒ ฉบับ อักษรเหล่านี้ ถัดมาจากหลักศิลาอันจารึก
 อักษรนั้น ๆ ได้ ข้าพเจ้าได้เริ่มแปลเป็นภาษาอังกฤษให้ พณ ท่าน
 แล้ว แต่ข้าพเจ้ายังทำไม่แล้ว หรือยังทำไม่สำเร็จในคราวนี้ ข้าพเจ้า
 จึงจะส่งมาให้ พณ ท่านในโอกาสอื่นในเมื่อทำเสร็จแล้ว

เพื่ออนุโลมตามคำขอของ พณ ท่าน ข้าพเจ้ากับน้องชาย
 ของข้าพเจ้า คือ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ผู้มีอำนาจเต็มฝ่ายเรา
 คนหนึ่ง ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปรึกษากับ พณ ท่านในพระนครนี้ เมื่อ
 เดือนเมษายนนั้น กำลังพยายามจะเตรียมแต่งพงศาวดารสยามอัน
 ถูกต้อง จำเดิมแต่ตั้งกรุงศรีอยุธยาโบราณราชธานี เมื่อปี ค.ศ.

๓๓๕๐ นั้น กับทั้งในเรื่องพระราชวงศ์ของเรา^๕ ก็จะได้กล่าวโดย
พิสดาร^(๑) ยิ่งกว่าที่ข้าพเจ้าได้เรียบเรียงมาให้ พณ ท่านทราบใน
คราวนี้ด้วย

เราได้ลงมือแต่งแล้วเป็นภาษาไทย ในขั้นต้น เราเลือกสรร
เอาเหตุการณ์บางอย่างอันเป็นที่เชื่อถือได้ มาจากหนังสือโบราณ
ว่าด้วยกฎหมายไทยและพงศาวดารเขมรหลายฉบับ กับทั้งคำบอกเล่า
ของบุคคลผู้เฒ่า อันเป็นที่นับถือและเชื่อถือได้ ซึ่งได้เคยบอกเล่า
ให้เราฟัง^๕ หนังสือซึ่งเราได้ลงมือเตรียมแต่งและแก้ไขอยู่ใน
บัดนี้ ยังไม่มีข้อความเต็มบริบูรณ์เท่าที่เราจะพึงพอใจ เมื่อแต่ง
สำเร็จเสร็จสิ้นแล้ว เราจะได้ขอถามภาษาอังกฤษคนหนึ่ง มาจาก
มิชชันนารีอเมริกัน เพื่อให้แปลเป็นภาษาอังกฤษ และให้แก้ไข
บรรดาชื่อสันสกฤตและชื่อไทย ให้ถูกต้องตามแบบไวยากรณ์สันสกฤต
ซึ่งได้พิมพ์จำหน่าย ณ เบงกอลและลังกาเมื่อเร็ว ๆ นี้ และจะได้ส่ง
มาให้ พณ ท่าน เพื่อให้เป็นไปตามความประสงค์ของ พณ ท่าน
แต่ขอได้โปรดผ่อนเวลาให้บ้าง คือ ให้พอแก่การ เพราะว่าบางเวลา
เราก็ทำการเตรียมแต่งเช่นนั้นไม่ได้ทุก ๆ วันไป ด้วยกิจการของเรา
หลายอย่าง ก็ต้องเป็นอันงดเว้นเป็นส่วนใหญ่อยู่แล้ว

ข้าพเจ้าใคร่จะขอหนังสือ พณ ท่านสักเล่มหนึ่ง คือหนังสือ
เรื่องคณะเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสมาเจริญทางพระราชไมตรี ในรัชสมัย

(๑) คือหนังสือพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา พิมพ์
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕

สมเด็จพระนารายณ์ พระเจ้ากรุงสยามแต่ก่อนนั้น ฉบับหมายเลข ๔
ในสมุดซึ่งส่งมาด้วยนั้น หนังสือเขียนข้าพเจ้าโดยนิตา ท่านกงสุลแฮร์
ปาร์กต์ มีมาด้วยเล่มหนึ่ง ในเมื่อเข้ามากับ พณ ท่าน พณ ท่านจะ
หาหนังสือเช่นนั้น และส่งไปให้ข้าพเจ้าได้หรือไม่ ข้าพเจ้าคิดว่า
หนังสือเล่มนั้น บางหน้าบางตอนคงจะช่วยให้เราแก้ไขประวัติที่เราจะแต่ง
ขึ้นใหม่ได้ ข้าพเจ้ามีหนังสือฝรั่งแค่แต่โบราณ ว่าด้วยคณะ
เอกอัครราชทูตครั้งนั้นเล่มหนึ่ง แต่ข้าพเจ้าอ่านไม่ออกข้าพเจ้าได้แต่
ครุภาพ หรือแผ่นรูปและชื่อแห่งวัดต่างๆ เท่านั้น อนึ่ง ข้าพเจ้า
จักมีความยินดีที่จะได้หนังสือดังกล่าวนี้ ว่าด้วยรายการที่คณะ
เอกอัครราชทูตสยามไปเจริญทางพระราชไมตรียังกรุงฝรั่งเศสเพื่อเป็น
การตอบแทนในรัชกาลอันเดียวกันนั้น คณะเอกอัครราชทูตนั้นกล่าวกันว่า
บรรพบุรุษของเราคนหนึ่งได้เป็นหัวหน้า ในกรุงสยามนั้นก็มีจดหมายเหตุ
รายการ หรือรายละเอียดแต่งขึ้นไว้ นับว่าเป็นจดหมายเหตุของคณะ
เอกอัครราชทูต ในเมื่อกลับมาจากฝรั่งเศส แต่ด้านวนและข้อความ
ไม่เป็นที่พอใจที่เราจะเชื่อได้ เพราะว่าเป็นการกล่าวเกินความจริงไป
มาก กับทั้งขัดต่อความรู้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเราอยู่ในเวลานี้ ว่าเป็นการ
เป็นไปที่แท้จริงแห่งโลกนั้นมาก ด้วยผู้แต่งจดหมายเหตุของคณะ
เอกอัครราชทูตสยามในครั้งนั้น คงจะคิดว่าไม่มีใครในกรุงสยามจะได้
ไปดูไปเห็นประเทศฝรั่งเศสอีกเลย

ขอ พณ ท่านจงรับสวดมนต์ของคำไว้ ๖ เวที เป็นลาตเมหิโย หรือ
ต่อกับลายสวอยของคำ ซึ่งข้างทองของเราเป็นผู้ทำ ได้ลงมือทำสำหรับ
เป็นของขวัญเพื่อให้ พณ ท่าน ในเมื่อ พณ ท่านมาราชการใน

พระนครนี้ แต่เมื่อก่อน พณ ท่านออกเดินทางไปจากนั้น ยังไม่แลวัด
จึงตกค้างอยู่ท่าน

ข้าพเจ้าได้ปากกาทองคำ ซึ่งทำขึ้นใหม่ ๆ นี้ มาจากเมือง
อังกฤษ ๒ เล่ม ข้างทองของเราได้ทำตามแบบเดิม และได้ทำเทียม
หัตถกรรมอันงดงาม ทั้งประเทศและคล้ายกับหัตถกรรมของชาวยุโรป
นมาก ปากกาทองคำข้างทองทำขึ้น กับทั้งตามกะไหล่ทองเบา ๆ
สำหรับกันสนิม ข้าพเจ้าขอส่งมาพร้อมกับลูกคัม ซึ่งข้าพเจ้าให้ พณ ท่าน
เป็นของขวัญน้อยด้วย ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า พณ ท่านคงจะพอใจรับได้
สำหรับความสบายในการเขียน ด้วยเบาดีมากและหนักกว่าปากกา
ธรรมดาแต่เพียงนิดหน่อยเท่านั้น ทั้งจุ่มหมึกครั้งหนึ่งก็ได้หมึกไว้มาก
กว่าปากกาธรรมดาทุกชนิด

ในโอกาสนี้ ข้าพเจ้าขอส่งนายทัต ข้าในกรมของบุตรชายใหญ่
ของข้าพเจ้า คือพระเจ้าดกยาเธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาศให้มา
เยี่ยมเยียน พณ ท่าน กับทั้งส่งหนังสือและของขวัญของข้าพเจ้าซึ่งส่ง
มาโดยเรือ เนปตยูน และขอยืนยงคงเป็น

มิตรอันซื่อสัตย์ของ พณ ท่าน

(พระปรมาภิไธย) ส. พ. ป. ม. มงกุฏ

สยามินทร์

มายัง พณ ท่าน เซอร์ยอนเบาริง

ก. ลต. ต. ผู้ดูแลการค้าขายในประเทศจีน

และผู้สำเร็จราชการเมืองฮ่องกงกับเขตดังกล่าว

๒๕๑

หมายรับสั่ง

เรื่องต้อนรับเซอร์ยอนเบาริงราชทูตอังกฤษ

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๘

ฉบับที่ ๑

เรื่องจัดของไปทักท้ออังกฤษที่เมืองสมุทรปราการ

ด้วยท่านผู้สำเร็จราชการในกรมท่า รับพระบรมราชโองการ
ไล่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า พระยาราชวังสัน
พระยามหาอัครนิกร พระยาสมุทรบริรักษ์ บอกขึ้นมาว่า ณ วันอังคาร
เดือน ๕ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีเถาะ ยังเป็นฉอดศก (พ.ศ. ๒๓๕๗) อยู่
เพลเช้าเห็นกำปั่นไฟมาทอดอยู่นอกสันดอนก่อนลำหนึ่ง จะเป็นกำปั่น
ทูตอังกฤษหรือทูตเมืองอเมริกันยังหาได้ความชัดไม่ โปรดเกล้า ฯ
ให้จัตนาตาตากาแพโบชากด้วยส้มดังลงไป ให้พระยามนตรีสุริยวงศ์
เตรียมไว้คอยทักท้อ ที่เมืองสมุทรปราการ ตามเยี่ยงอย่างแต่ก่อน
ถ้าเป็นกำปั่นทูตเป็นแน่ก็จะให้ทักเดียวทีเดียวนี้ ให้เจ้าพนักงานพระคลัง
สินค้าจัดกาแพหนัก ๕๐ ชั่ง ให้เจ้าพนักงานพระคลังในซ้ายจัตนาตา
ทวายขาวหนัก ๕๐ ชั่ง ๑๐ ตำลึง ให้เจ้าพนักงานกรมท่าซ้ายจัดใบชา
หีบใหญ่หีบหนึ่ง ถ้วย ๕๐ เครือ มะพร้าวอ่อน ๓๐๐ ทะลาย ให้
พระแก้วพระคลังล่วนจัดส้มโอ ๓๐๐ ผล แล้วให้เจ้าพนักงานท่งนึ่งเร่งจัด
ดังของลงไปส่งให้พระยามนตรีสุริยวงศ์ ณ เมืองสมุทรปราการ

แต่ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้น ๘ ค่ำ เพลาเช้าเป็นการเร็ว อย่าให้
ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๒

เรื่องจัดสิ่งของของหลวงไปทักท้วงอังกฤษที่เรือกลไฟ

ด้วยท่านผู้สำเร็จราชการกรมท่า รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า กำปั่นไฟเซอร์ยอนเบวริง
ทูตอังกฤษเข้ามาทอดอยู่ที่หน้าบ่อนมีตึกขึ้นกีดขวางเซอร์ยอนเบวริง ชนมา
พักอยู่ที่ตึกหน้าวัดประยุรวงศาวรา ม ทหารกะลาสี พักอยู่ในกำปั่นไฟนั้น
แต่ก่อนเป็นอย่างขรึมเย็นมทมาจากต่างประเทศเกณฑ์ให้ชุนค้า
มหาไทย์ กลาโหม จตุสดมภ์ เวียนกันเอาสิ่งของไปทักแลกเมืองกว่า
แลกเมืองจะดับไป และเมื่อครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัว เซอร์เยี่ยมด้มรุกทูตอังกฤษเข้ามาครั้งนั้น โปรดเกล้าฯ
ให้เกณฑ์จีนเจ้าภาษีเวียนกันเอาสิ่งของไปทักแลกเมืองครั้งนั้น พระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริเห็นว่าจะเกณฑ์ให้
เจ้าภาษีเวียนกันเอาสิ่งของไปทักแลกเมืองอย่างเมื่อครั้งเซอร์เยี่ยมด้มรุก
นั้น ก็เป็นที่เบียดเบียนเจ้าภาษีอากรไป จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงาน
พระคลังมหาสมบัติ เบิกเงินหลวงออกซื้อสิ่งของไปพระราชทานทูต
ครั้งนั้น เพื่อจะให้เฉลิมพระเกียรติยศแก่นานาประเทศ เมื่อกำปั่นไฟ
กำปั่นรบ ๒ ลำยังอยู่นอกสันดอน แล้วเข้ามาอยู่เมืองสมุทรปราการ
ก็โปรดให้เจ้าพนักงานซื้อของดังแลกเมืองมิให้อุดอยาก เคียงกันกำปั่นไฟ

ชนมาทอดอยู่ที่บ่อมปิดปัจจุบันนี้ แล้วให้เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ
จัดซื้อสุกร เบ็ดไก่ ผักผลไม้ต่าง ๆ เครื่องกับข้าวพอสมควร
ไปพักแรมเมืองที่กำนันไฟเต้ ณ วันอาทิตย์ เดือน ๕ แรม ๔ ค่ำไป
แล้ววัน ๓ วัน มาพักครั้งหนึ่ง กว่าจะแหกเมืองจะกลับไปแล้วสิ่งของ
จะเอาไปพักนั้น ครั้นจะกำหนดมากมายและน้อยก็ได้ พระยาราชภักดี
ทรงพระมหากรุณาชุบเลี้ยงเป็นอุปนิสัยผู้ใหญ่มิได้บัญชาอยู่แล้ว ให้
จัดไปพักให้สมควรกับการเกิด เมื่อจะเอาของไปพักทุกครั้งไว้ให้บอก
บัญชีต่อพระสุธรรมไตรู้ให้รู้ด้วยจงทุกครั้ง จะได้จดตามพนักงาน
นำเอาสิ่งของไปส่งที่กำนัน

อนึ่งให้ชาวพระคลังราชการ เอาได้ไปจ่ายให้แขกเมืองไว้พัก
หลวงหน้าวัดประยุรวงศาราม พอสมควรอย่าให้แขกเมืองขาด เมื่อ
จะเอาได้ไปจ่ายครั้งใด ก็ให้บอกบัญชีต่อพระสุธรรมไตรู้ให้รู้ด้วย
จงทุกครั้ง ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๓

เรื่องพระราชทาน เบี้ยเลี้ยงทูต

ด้วยท่านผู้สำเร็จราชการกรมท่า รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า เจ้าแผ่นดินอังกฤษเมืองวิลาศ แต่ง
ให้เซอร์ยอนเบาริง เจ้าเมืองฮ่องกง ผู้สำเร็จราชการในเมืองจีน เป็น
ทูตเข้ามา ดำเนินทางพระราชไมตรีกรุงเทพฯ กับอังกฤษให้ยิ่งขึ้นกว่า
แต่ก่อน

บัดนี้เชอร์ยอนเบาริง ชนมาพักอยู่ที่กหหลวงหน้าวัดประยูรวง-
ศาaramแล้ว แต่ก่อนเป็นอย่างธรรมเนียม ถ้าทูตมาแต่ต่างประเทศ
โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานจัดเอาเงินหลวงไปพระราชทานทูตเป็นค่า
กับข้าวของกินเสมอทุกเดือนกว่าทูตจะกลับไป และเมื่อเชอร์เยี่ยมด้บรูก
เป็นทูตเข้ามาครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ก็
โปรดพระราชทานเงินหลวงไปเป็นค่ากับข้าวของกินเดือนละ ๓ ชั่ง ด้วย
ครั้งนั้นเชอร์เยี่ยมด้บรูก หาได้เอากำปั่นชนมา ณ กรุงเทพฯ ไม่ ครั้ง
โปรดให้เชอร์ยอนเบาริง เอากำปั่นมา ณ กรุงเทพฯ มีอังกฤษนายไพร่
ชนมาด้วยมาก โปรดให้เอาเงินหลวงพระราชทานเชอร์ยอนเบาริงเพิ่ม
ชนอีก เป็นเงิน ๕ ชั่ง เสมอทุกเดือนกว่าจะกลับไปในั้น ให้เจ้าพนักงาน
พระคลังพิเศษไปเบิกต่อเจ้าพนักงานชาวพระคลังมหาสมบัติ ไปพระ-
ราชทานเชอร์ยอนเบาริง กำหนดเดือนละครั้ง ตั้งแต่ ณ วัน เดือน ๕
ปีเถาะยังเป็นฉดศกไป จงเสมอทุกเดือนกว่าทูตจะกลับไป เมื่อจะเอา
เงินไปพระราชทานแขกเมืองนั้น ให้บอกบัญชีต่อพระสุพรรณมนตรี
ให้รู้ด้วยจงทุกครั้ง

อนึ่งให้เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ จ่ายเงินให้ชาวพระคลัง
พิเศษไปพระราชทานทูตเดือนละ ๕ ชั่ง ตั้งแต่ ณ วัน เดือน ๕ ปีเถาะ
ยังเป็นฉดศกไป เสมอทุกเดือนกว่าทูตจะกลับไป อย่าให้ขาดตาม
รับสั่ง

๒๔๕

ฉบับที่ ๔

ให้จุฑาไพเราะทางราชทูตเข้าเฝ้า

ด้วยจมีนจข้ายรับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ณ วันศุกร์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๕ เพลาค่ำ แยกเมืองเข้ามาเฝ้านั้น โปรดเกล้าฯ ให้จุฑาทะเกียงช่องใบเสมาประตูปิมาณชัยศรี ๕๕ ตะเกียง โคมแขวนทิมดั่งซี่ ๖ โคม นั้น ให้ชาวพระคลังราชการจ่ายน้ำมันมะพร้าวให้แก่ขุนหมื่นวังนอก ๓๐ ทะนาน ให้เร่งจ่ายให้แก่ ณ วันศุกร์ เดือน ๕ แรม ๕ ค่ำ เพลาบ่าย อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๕

หมายกำหนดการเสด็จออกรับแขกเมือง

ด้วยท่านเจ้าพระยาผู้สำเร็จราชการกรมท่า รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า เจ้าวิกตอเรีย เจ้าเมืองวิศาส์ ซึ่งเป็นใหญ่ในชาติอังกฤษ แต่งให้เซอร์ยอนเบาริง เจ้าเมืองฮ่องกง ผู้สำเร็จราชการเมืองจีน เป็นทูตเข้ามาดำนับทางพระราชไมตรี ซึ่งอังกฤษกับไทยได้รักใคร่กันมาแต่ก่อนให้ยังขึ้น แล้วให้เซอร์ยอนเบาริงทำหนังสือสัญญาเสียใหม่ ให้ติดต่อกันทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายอังกฤษนั้น กำหนดเซอร์ยอนเบาริงจะได้เข้าเฝ้าทูตของขลุ่ดีพระบาทในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ณ วันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ

ปีเถาะยังเป็นฉศก เพลาเข้าเดี๋ยจออกรับแขกเมืองอย่างแขกเมือง
ประเทศใหญ่นั้น ให้มหาดไทย กดาโหม กรมพระลี้ดี หมายบอก
เจ้าพนักงานและข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหาร พลเรือน ใน
พระบรมมหาราชวังจงทุกพนักงาน เมื่อวันแขกเมืองเข้าเฝ้านั้น ให้
นั่งดมบั๊กตาย ได้เสื่อเข้มาบนใน เสื่อครุฑชาวนอก

อนึ่งให้ชาวทกรมวัง แต่งทรับเดี๋ยจนพระที่นั่งบุษบกมาดา
มหาจักรพรรดิพิมานแห่งหนึ่ง ที่โรงพระวิสูตรรัตนกรณี่แห่งหนึ่ง แต่งที่
แล้วให้เชิญพระเกาหม่มทองคำ และทจะตงพานพระขันหมากเครื่อง
ราชบริโภคตงด้วยแห่งหนึ่ง

อนึ่งให้ชาวพระคลังพิมานอากาศ เอาพรมใหญ่ที่ใหม่งามดี
ไปปูในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยแห่งหนึ่ง ที่ทิมดาบไว้กตองแห่งหนึ่ง
แล้วให้จ่ายพรมให้เจ้าศาลา ปู่ศาลาลูกขุนในฝ่ายขวาที่พักแขกเมือง

อนึ่งให้เจ้าศาลายืมพรมต่อชาวพระคลังพิมานอากาศ ไปปูที่ศาลา
ลูกขุนฝ่ายกดาโหมแห่งหนึ่ง

อนึ่งให้กรมท่าจัดเกาออกไปตงให้ฝรั่งนั่งที่ศาลาลูกขุนฝ่ายกดาโหม
ให้พอ

อนึ่งให้มหาดเล็กพนักงานนำวอน จัดเครื่องนำชา กาแฟ ไปคอย
เสวยแขกเมือง ณ ศาลา

อนึ่งให้ชาวพระคลังมหาสมบัติ เอาพานทอง ๒ ขันเข้าไปตงไว้
ในพระที่นั่ง คอยรับหนังสือทเซอร์ยอนเบาริงจะทูตเกล้า ๆ ถวาย

อนึ่งให้ชาวพระอภิม จัตเครื่องเจดชน ๒ เครื่อง หาชัน ๓๐ เครื่อง
ชุมสาย & หักทองขวาง เข้าไปตั้งในพระที่นั่ง

อนึ่งให้กรมแสงใน กรมแสงต้น จัดพระแสงทอน พระแสงปืน
ให้กำนัลเชิญเข้าไปในพระที่นั่ง แล้วให้จัดพระแสงหอก พระแสงทอน
พระแสงจ้าว ตั้งให้มหาดเล็กตามอย่างแต่ก่อน

อนึ่งให้ชาวพระมาลาภษา จัตพระมหาพิชัยมงกุฏ จัตพานพระภูษา
และพระกลด เชิญเข้าไปตั้งในพระที่นั่ง

อนึ่งให้พระวันทรเด็นี พระศรีดห์เทพ พันพุมอนราช พันเทพราช
เกณฑ์พระหหลวงขุนหมื่นนั่งทิมดาบกรมวัง ๑๕๐ คน นั่งทิมสังข์ ๕๐ คน
นั่ง (คำดา) ลูกขุนซ้าย ๘๐ คน นั่ง (คำดา) ลูกขุนขวา ๘๐ คน
นั่งทิมคดหน้าพระมหาปราสาท ๒๐ คน นั่งทิมดาบชั้นใน ๓ ทิม ๓๐๐ คน
เกณฑ์ไพร่ยืน ๒ ฟากถนน นอกประตูพินามชัยศรีถือเครื่องอาวุธต่าง ๆ
ถือดาบ ๒ มือ ๑๒๐ คน ถือดาบเขน ๑๒๐ คน ถือดาบดิง ๑๒๐ คน
ถือจาว ๑๒๐ คน ถือตรี ๑๒๐ คน ถือกระบอง ๑๒๐ คน ถือทวนทอง
๑๒๐ คน ถือขลุ่ยหางไก่ ๑๒๐ คน ถือหอกคู่ ๑๒๐ คน ถือเต้โล่ห์
๑๒๐ คน ถือทวนเงิน ๑๒๐ คน ถือปืนหลังม้า ๑๒๐ คน ถือดาบเขย
๑๒๐ คน ถือดาบโล่ห์ ๑๒๐ คน ถือดาบกระหริ่ง ๑๒๐ คน รักษา
พระองค์ถือปืนทองปลาย ๑๐๐ คน ถือปืนปลายหอกรักษาประตู ๑๐๐ คน
เกณฑ์หกดบ้นวางแดง ๒๐๐ คน ถือกระบองกลึง ๑๖ คน ถือฉัตรถวาย
& คน ถือฉัตรหางม้า & คน ถือกรรขิงเกล็ด ๒ คน ถือโต๊ะกลึง
โต๊ะออย ๕ คน

อนึ่งให้ชาวพระคลังวิเศษ จ่ายผ้าขาวเท่ให้ ๔ ตำรวจทำเพดาน
ประำพระยาข้างพระยาม้า

อนึ่งให้หลวงมหามนเทียรกรมแสงด้รวพยุท จักเครื่องดาว
เครื่องกุดั่นเครื่องถมปักดูภูฎำหรับข้างพระที่นั่ง ประดับข้างพระที่นั่ง
ให้งามดี

อนึ่งให้กรมม้า จักเครื่องม้าพระที่นั่ง ผูกม้าพระที่นั่งประดับให้
งามดี แล้วให้กรมช้าง กรมม้า จักพระยาช้าง พระยาม้า มาผูก
ยืนตามท่แต่งไว้เหมือนอย่างทุกครั้ง

อนึ่งให้กรมแสงในซ้าย กรมแสงด้รวพยุท ค้างเลื่อหมวก
คลังวิเศษ จ่ายเครื่องอาวรุ ๑๔ อย่าง ๆ ละ ๑๒๐ เลื่อหมวก ถางกอง
เกยวดายให้แก่ผู้ต้องเกณฑ์ให้ครบจำนวน

อนึ่งให้ขุนมหาลิทธิโหวหา รุณอักษรประเสริฐ กรมพระอาลักษณ์
ทูตเบิกแขกเมือง เมื่อทรงพระราชปฏิสันถาร ๓ ครั้งแล้ว ให้อาลักษณ์
กราบทูลตีบบคำแขกเมืองต่อไป

อนึ่งให้เจ้าพระยาและพระยา ฝ่ายทหารพลเรือน เอาพานทอง
โต๊ะทอง ถาดทอง เครื่องยศสิ่งของซึ่งได้รับพระราชทานเข้าไปตั้งกิน
ในที่เฝ้าตามตำแหน่งจงทุกคน

อนึ่งให้ชาวพระคลังมหาสมบัติ เอาเจียดทอง เจียดถม เข้าไปตั้ง
ให้ขุนนางตามตำแหน่ง แล้วให้เอากระโถนถมตะทอง ชันนำถมตะทอง
เข้าไปตั้งให้แขกเมืองในที่เฝ้า ๒ ตำรับ

อนึ่ง ให้ขุนนางจีน ขุนนางแขก ขุนนางฝรั่ง ขุนนางพม่า ขุนนาง
ทวาย ขุนนางมอญ ขุนนางลาว แต่งตัวตามเพศของตนให้เข้ามา
พร้อมกันในทึบ

อนึ่ง ให้ชาวพระคลังวิเศษ คอยรับเครื่องราชบรรณาการเข้าไป
ทูลเกล้า ฯ ถวายตามอย่างแต่ก่อน

อนึ่ง เมื่อเสด็จออก ให้มหาดเล็กทูลรับสัญญาแล้วให้ตัวดีชาววัง
ชักม่านสองไข แล้วให้ชาวนาฬิกาประโคมมโหรีทักขึ้น เมื่อเสด็จ
ออกแล้ว ให้หลวงราชมาชนุดอกไม้ทองเป็นสัญญา ให้ห้ามประโคม
กลองชนะ แตรสังข์ เมื่อเสด็จออกเสด็จขึ้นทั้งสองครั้ง

อนึ่ง ให้นายประภาษมนเทียรปลัดวังซ้าย นายเสด็จรักษาลัด
วังขวา ออกไปรับแขกเมือง แล้วให้หลวงราชฤทธานนท์ หลวงนนทเสน
กับล่ามพนักงาน นำแขกเมืองเดินเป็นคู่ ๆ กันเข้าประตูปิมาณชัยศรี
แล้วให้นำเข้าไปในพระทวารพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ครั้นถึงทึบหน้า
พระที่นั่งบุษบกมาตามหาจักรพรรดิพิมาไนที่เฝ้าแล้ว ให้กราบถวาย
บังคม ๓ ครั้ง

อนึ่ง ให้ขุนทึบบรรณาการ ขุนธารกำนัล ตั้งหมากเวียนให้แขก
เมืองรับพระราชทาน แล้วให้ตำรวจหน้า ตำรวจวัง คอยห้ามปาก
ห้ามเสียงห้ามสูงห้ามต่ำตักหน้าตามอย่างแต่ก่อน

อนึ่ง ถ้าเสด็จขึ้นแล้ว ให้ข้าราชการและแขกเมืองกราบถวาย
บังคม ให้ชาววังชักม่านสองไขปิดเสีย ถ้าแขกเมืองยังไม่ลุกจากที่
ให้ข้าราชการนั่งลงอยู่ อย่าให้ลุกเดินไปเดินมาเป็นอันขาดทีเดียว

ถ้าแขกเมืองกราบถวายบังคมลุลจากที่แล้ว ให้หลวงราชฤทธานนท์
หลวงนนทเด่น จัดคนถือกระบองทอง ๔๐ คน ถือกระบี่ฝักหนึ่ง ๒ คน
ยืนที่ในหว่างประตู ๒ ชั้น ให้เบิกกระบองทอง เบิกกระบี่ฝักหนึ่งต่อ
กรมแสงใน แล้วให้ขุนหมื่นคุมไพร่ข้างละคน แล้วลำนพนักงานนำแขก
เมืองออกมาพักอยู่ที่ทิมดาบชาววังชั้นในก่อน ให้ขุนนางออกไปต้อนรับแล้ว
จะเสด็จออกพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ ไปประทับที่โรงพระพิศุตรรัตนกรณ
นั้น ให้ชาวพระราชยานเชิญพระที่นั่งทองคำคอยเสด็จยก

อนึ่ง ให้เจ้าพนักงานอภิรม พนักงานราชยาน จัดแคร่ไม้เท้า ๕
จัดลั่นทม แล้วจัดแคร่ตามอย่างธรรมเนียมขุนนางไทยชั้น ๓๓ แคร่
ให้มัลลปทนคนหามให้ครบ ลงไปเตรียมคอยรับที่ประตูท่าพระ

อนึ่ง ให้มหาดเล็กรับพานพระขันหมากต่อท่านเจ้าพนักงานข้างใน
เชิญไปตั้งที่พระที่นั่ง แล้วเชิญไปตั้งที่โรงพระพิศุตรรัตนกรณด้วย

อนึ่ง ให้กรมพระสังคีตฯ หมายบอกเจ้ากรม ปลัดกรม ให้ทูต
พระเจ้าฟยาเธอ กรมสมเด็จพระเดชาดิศร ๑ กรมพระพิทักษ์เทเวศร์ ๑
กรมหลวงภูวนาถนรวิมลฤทธิ ๑ กรมหลวงมหิศวรินทราธิราช ๑ รวม
๔ พระองค์ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทเวศร์วัชรินทร์ ๑ กรมขุน
สรวรพศิตปรีชา ๑ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ๑ กรมขุนสดีดิยธาดาพร ๑
กรมหมื่นถาวรวงศ์ ๑ กรมหมื่นอภัยภูกิจปรีชา ๑ กรมหมื่นวรศักดิ์
พิศาล ๑ กรมหมื่นภูบาลบริรักษ์ ๑ กรมหมื่นวรจักรธรานุภาพ ๑
สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหามาลา ๑ รวม ๑๐ พระองค์ พระราชวรวงศ์เชอ

กรมหมื่นเชษฐาธิเบนทร์ ๑ กรมหมื่นอมเรนทรมรินทร์ ๑ กรมหมื่น
 ภูมินทรภักดี ๑ กรมหมื่นราชสีหวิกรม ๑ กรมหมื่นอุดมศักดิ์เสน่สมบัติ ๑
 กรมหมื่นอมรัตนราช ๑ กรมหมื่นภูปติราชฤทัย ๑ รวม ๗ พระองค์
 พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาศ ๑ พระองค์เจ้าสุประคิษฐ์ ๑
 รวม ๒ องค์ รวมทั้งสิ้น ๒๓ พระองค์ ให้แต่งพระองค์ผ้าทรงเขียนทอง
 พันธุ์ นิลทองพระองค์อย่างน้อยข้างในครุยกรองสีข้างนอก แล้วให้เอา
 พานหมากเสวยพระเต้าวันพระโชนน้อย เข้าไปตั้งในทพระที่นั่ง
 อมรินทร์วินิจฉัย เหมือนครั้งเสด็จออกแขกเมืองครั้งก่อน แล้วให้เชิญ
 เสด็จเข้ามาให้พร้อมกันจงทุกพระองค์ แต่ ณ วันจันทร์ เดือน ๕ แรม
 ๗ ค่ำ เพลาเช้า

ให้เจ้าพนักงานเตรียมให้พร้อมตามกำหนด ถ้าวัดดวงสงฆ์ที่
 ช้อไหน ให้ไปเฝ้าทูลถามสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหาดา
 ก่อน ให้เจ้าพนักงานเตรียมการให้พร้อม จะกำหนดเมื่อไรให้ไปฟังดู
 ที่ศาลาลูกขุน จงทุกพนักงานตามรับสั่ง ฯ

ฉบับที่ ๖

เรื่องจ่ายเลขเข้ากระบวนตั้งรับแขกเมือง

ด้วยเจ้าพระยาผู้สำเร็จราชการกรมท่า รับพระบรมราชโองการ
 ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า กำหนดแขกเมืองจะเข้า
 เฝ้าทูลละออง ฯ ณ วันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ ปีเถาะยังเป็นฉดก

เพลาเช้า ซึ่งส่งไปแต่ก่อนว่า ให้จ่ายเลขให้กรมช่างถือแฉ่งหวาย ๔ แฉ่งหางม้า ๔ (รวม) ๘ ถือกระบองกลิ้ง ๑๖ คน (รวม) ๒๔ จ่ายให้อภิรมถือกรรขิงเกิดดี ๒ ราชมัตถถือโต๊ะ ถัดด้วย อ้อย ๕ รวม ๓๓ คน ยังหาพอไม่นั้น ได้พันพุ่มอนุราช พันเทพราช จ่ายเลขเพิ่มชนอีกให้กรมช่างถือแฉ่งหวาย ๘ คน ถือแฉ่งหางม้า ๒ คน (รวม) ๑๐ กับถือกระบองกลิ้ง ๑๔ คน (รวม) ๒๔ ให้แก่อภิรมถือกรรขิงเกิดดี ๓๐ คน ให้แก่ราชมัตถถือเครื่องยศ ถัดด้วย อ้อย หนึ่ง หมู หนึ่ง หมอน้ำ ๑๘ คน รวม ๕๓ คน ให้เร่งจ่ายแต่ ณ วันอาทิตย์ เดือน ๕ แรม ๖ ค่ำ เพลาบ่ายให้ทันกำหนด จะได้เอาไปคอยเตรียมรับแขกเมือง ณ วันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่งให้กรมช่างรับเลขต่อพันพุ่มอนุราช พันเทพราช รวม ๒๔ คน แล้วให้เบิกแฉ่งหวาย ๘ แฉ่งหางม้า ๒ (รวม) ๑๐ กระบองกลิ้ง ๑๔ มงคตแดง ต่อคลังแสงสรรพยุทธ์แล้ว ให้เบิกกางเกงวทองรุ่งเกยวลาย ต่อชาวพระคลังเผื่อหมวก มานั่งห่มคอยเตรียมรับแขกเมือง ณ โรงช้าง ณ วันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ เพลาเช้า ให้ทันกำหนด

อนึ่งให้อภิรมจัดกรรขิงเกิดดีอีก ๑๐ คัน ให้รับเลขต่อพันพุ่มอนุราช พันเทพราช ๑๐ คน นั่งกางเกงยศ ใส่เสื้อมัสสุ มาคอยเตรียมรับแขกเมือง ณ โรงช้างให้ทันกำหนด ฯ

อนึ่งให้ราชมัตถกรมวังรับเลขต่อพันพุ่มอนุราช พันเทพราช ๑๘ คน ให้เบิกกางเกงวทองรุ่งเกยวลาย ต่อชาวคลัง เผื่อ หมวก แล้วให้รับโต๊ะเงินใส่ถาดด้วย ๓ อ้อย ๓ หมู ๓ (รวม) ๘ โต๊ะทองชาวได้

กตวัย ๓ อ้อย ๓ หน้า ๓ (รวม ๙) (รวม) ๑๘ ใบต่อวิเศษแล้ว
 ให้รับหมอนำเงิน ๓ หมอนำทองขาว ๓ (รวม) ๖ ใบได้นำต่อขุนศรี
 ตัยมพรมาคอยรับแขกเมือง ณ โรงช้าง ณ วันจันทร์เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ
 เสด็จเข้าให้ทันกำหนด

อนึ่ง ให้คลังแสงสรรพยท้จายแล้หวายแล้หางม้า กระบองกลิ้ง
 ให้คลังแสงหมวกจายกางเกงแสงหมวก ให้คลังวิเศษจายเกยวลายให้แก่
 ผู้ต้องเกณฑ์ให้พอ แต่ ณ วันอาทิตย์เดือน ๕ แรม ๖ ค่ำ เสด็จบาย
 ย่ำให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๗

เรื่องจัดการเพิ่มเติม

ด้วยท่านเจ้าพระยาผู้สำเร็จราชการกรมท่า รับพระบรมราช-
 โองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ซึ่งส่งไปแต่ก่อน
 ว่าเซอร์ยอนเบาริงแขกเมืองอังกฤษจะได้เข้าเฝ้าทูลละอองฯ ในพระที่นั่ง
 อมรินทร์วินิจฉัย ณ วันจันทร์เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ เสด็จเข้านั้น แจ้งอยู่
 ในหมายคร่งก่อนนั้นแล้ว บัดนี้สิ่งของยังขาดอยู่ให้เพิ่มเติมขึ้นอีกนั้น
 ให้ด้นมพลเรือนรับพวงมาลัยได้ตระกูลหน้า ๓ หลัง ๓ รวม ๖ พวง
 รับฟูกดินแขวนต่อท่านช้างในไปแขวนที่โรงพระวิสูตรรัตนกริณีแต่ ณ
 วันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ เสด็จเข้า

อนึ่งให้ชาวพระอภิรมจักรกรซึ่งเกิดที่บ้การวพระวิสูตรรัตนกริณี ๒
 ถือแทนพระยา ๒ รวม ๔ คน

ด้วยท่านเจ้าพระยาผู้สำเร็จราชการในกรมท่า รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า เจ้ากิตติเยี่ยงเมืองวิดาต ซึ่งเป็นใหญ่ในชาติอังกฤษ แต่งให้เซอร์ยอนเบาริง เจ้าเมืองฮ่องกงผู้สำเร็จราชการฝ่ายเมืองจีนเป็นทูตเข้ามาดำตบทางราชไมตรี ณ กรุงเพทฯ กำหนดเซอร์ยอนเบาริงกับขุนนางอังกฤษซึ่งเข้ามากับเซอร์ยอนเบาริง จะได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ วันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ ปีเถาะ ยังเป็นนศกเพศาเช่นนั้น เซอร์ยอนเบาริงว่าขุนนางอังกฤษซึ่งจะเข้ามาเฝ้ากับเซอร์ยอนเบาริง ๒๓ คน จะขอเรือหลวงซึ่งเข้าไปเฝ้านั้น ให้มหาดไทย ถลาใหม่ พันพุม อนุราช พันเทพราช เกณฑ์เรือหลวง เกณฑ์เลขาบรรจจุพลพายให้ครบกระบวนเร่งลงไปรับเซอร์ยอนเบาริง กับขุนนางอังกฤษที่ตักหลวงหน้าวัดประยวงศาอาราม ซึ่งเข้าเฝ้าแต่ ณ วันจันทร์เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ ปีเถาะ ยังเป็นนศก เพศาอย่างให้พร้อมกัน และเจ้าพนักงานซึ่งต้องเกณฑ์ ๒๕ ๖๕ ๗๕ ๘๕ ๙๕ ๑๐๕ ๑๑๕ ๑๒๕ ๑๓๕ ๑๔๕ ๑๕๕ ๑๖๕ ๑๗๕ ๑๘๕ ๑๙๕ ๒๐๕ ๒๑๕ ๒๒๕ ๒๓๕ ๒๔๕ ๒๕๕ ๒๖๕ ๒๗๕ ๒๘๕ ๒๙๕ ๓๐๕ ๓๑๕ ๓๒๕ ๓๓๕ ๓๔๕ ๓๕๕ ๓๖๕ ๓๗๕ ๓๘๕ ๓๙๕ ๔๐๕ ๔๑๕ ๔๒๕ ๔๓๕ ๔๔๕ ๔๕๕ ๔๖๕ ๔๗๕ ๔๘๕ ๔๙๕ ๕๐๕ ๕๑๕ ๕๒๕ ๕๓๕ ๕๔๕ ๕๕๕ ๕๖๕ ๕๗๕ ๕๘๕ ๕๙๕ ๖๐๕ ๖๑๕ ๖๒๕ ๖๓๕ ๖๔๕ ๖๕๕ ๖๖๕ ๖๗๕ ๖๘๕ ๖๙๕ ๗๐๕ ๗๑๕ ๗๒๕ ๗๓๕ ๗๔๕ ๗๕๕ ๗๖๕ ๗๗๕ ๗๘๕ ๗๙๕ ๘๐๕ ๘๑๕ ๘๒๕ ๘๓๕ ๘๔๕ ๘๕๕ ๘๖๕ ๘๗๕ ๘๘๕ ๘๙๕ ๙๐๕ ๙๑๕ ๙๒๕ ๙๓๕ ๙๔๕ ๙๕๕ ๙๖๕ ๙๗๕ ๙๘๕ ๙๙๕ ๑๐๐๕ ๑๐๑๕ ๑๐๒๕ ๑๐๓๕ ๑๐๔๕ ๑๐๕๕ ๑๐๖๕ ๑๐๗๕ ๑๐๘๕ ๑๐๙๕ ๑๑๐๕ ๑๑๑๕ ๑๑๒๕ ๑๑๓๕ ๑๑๔๕ ๑๑๕๕ ๑๑๖๕ ๑๑๗๕ ๑๑๘๕ ๑๑๙๕ ๑๒๐๕ ๑๒๑๕ ๑๒๒๕ ๑๒๓๕ ๑๒๔๕ ๑๒๕๕ ๑๒๖๕ ๑๒๗๕ ๑๒๘๕ ๑๒๙๕ ๑๓๐๕ ๑๓๑๕ ๑๓๒๕ ๑๓๓๕ ๑๓๔๕ ๑๓๕๕ ๑๓๖๕ ๑๓๗๕ ๑๓๘๕ ๑๓๙๕ ๑๔๐๕ ๑๔๑๕ ๑๔๒๕ ๑๔๓๕ ๑๔๔๕ ๑๔๕๕ ๑๔๖๕ ๑๔๗๕ ๑๔๘๕ ๑๔๙๕ ๑๕๐๕ ๑๕๑๕ ๑๕๒๕ ๑๕๓๕ ๑๕๔๕ ๑๕๕๕ ๑๕๖๕ ๑๕๗๕ ๑๕๘๕ ๑๕๙๕ ๑๖๐๕ ๑๖๑๕ ๑๖๒๕ ๑๖๓๕ ๑๖๔๕ ๑๖๕๕ ๑๖๖๕ ๑๖๗๕ ๑๖๘๕ ๑๖๙๕ ๑๗๐๕ ๑๗๑๕ ๑๗๒๕ ๑๗๓๕ ๑๗๔๕ ๑๗๕๕ ๑๗๖๕ ๑๗๗๕ ๑๗๘๕ ๑๗๙๕ ๑๘๐๕ ๑๘๑๕ ๑๘๒๕ ๑๘๓๕ ๑๘๔๕ ๑๘๕๕ ๑๘๖๕ ๑๘๗๕ ๑๘๘๕ ๑๘๙๕ ๑๙๐๕ ๑๙๑๕ ๑๙๒๕ ๑๙๓๕ ๑๙๔๕ ๑๙๕๕ ๑๙๖๕ ๑๙๗๕ ๑๙๘๕ ๑๙๙๕ ๒๐๐๕ ๒๐๑๕ ๒๐๒๕ ๒๐๓๕ ๒๐๔๕ ๒๐๕๕ ๒๐๖๕ ๒๐๗๕ ๒๐๘๕ ๒๐๙๕ ๒๑๐๕ ๒๑๑๕ ๒๑๒๕ ๒๑๓๕ ๒๑๔๕ ๒๑๕๕ ๒๑๖๕ ๒๑๗๕ ๒๑๘๕ ๒๑๙๕ ๒๒๐๕ ๒๒๑๕ ๒๒๒๕ ๒๒๓๕ ๒๒๔๕ ๒๒๕๕ ๒๒๖๕ ๒๒๗๕ ๒๒๘๕ ๒๒๙๕ ๒๓๐๕ ๒๓๑๕ ๒๓๒๕ ๒๓๓๕ ๒๓๔๕ ๒๓๕๕ ๒๓๖๕ ๒๓๗๕ ๒๓๘๕ ๒๓๙๕ ๒๔๐๕ ๒๔๑๕ ๒๔๒๕ ๒๔๓๕ ๒๔๔๕ ๒๔๕๕ ๒๔๖๕ ๒๔๗๕ ๒๔๘๕ ๒๔๙๕ ๒๕๐๕ ๒๕๑๕ ๒๕๒๕ ๒๕๓๕ ๒๕๔๕ ๒๕๕๕ ๒๕๖๕ ๒๕๗๕ ๒๕๘๕ ๒๕๙๕ ๒๖๐๕ ๒๖๑๕ ๒๖๒๕ ๒๖๓๕ ๒๖๔๕ ๒๖๕๕ ๒๖๖๕ ๒๖๗๕ ๒๖๘๕ ๒๖๙๕ ๒๗๐๕ ๒๗๑๕ ๒๗๒๕ ๒๗๓๕ ๒๗๔๕ ๒๗๕๕ ๒๗๖๕ ๒๗๗๕ ๒๗๘๕ ๒๗๙๕ ๒๘๐๕ ๒๘๑๕ ๒๘๒๕ ๒๘๓๕ ๒๘๔๕ ๒๘๕๕ ๒๘๖๕ ๒๘๗๕ ๒๘๘๕ ๒๘๙๕ ๒๙๐๕ ๒๙๑๕ ๒๙๒๕ ๒๙๓๕ ๒๙๔๕ ๒๙๕๕ ๒๙๖๕ ๒๙๗๕ ๒๙๘๕ ๒๙๙๕ ๓๐๐๕ ๓๐๑๕ ๓๐๒๕ ๓๐๓๕ ๓๐๔๕ ๓๐๕๕ ๓๐๖๕ ๓๐๗๕ ๓๐๘๕ ๓๐๙๕ ๓๑๐๕ ๓๑๑๕ ๓๑๒๕ ๓๑๓๕ ๓๑๔๕ ๓๑๕๕ ๓๑๖๕ ๓๑๗๕ ๓๑๘๕ ๓๑๙๕ ๓๒๐๕ ๓๒๑๕ ๓๒๒๕ ๓๒๓๕ ๓๒๔๕ ๓๒๕๕ ๓๒๖๕ ๓๒๗๕ ๓๒๘๕ ๓๒๙๕ ๓๓๐๕ ๓๓๑๕ ๓๓๒๕ ๓๓๓๕ ๓๓๔๕ ๓๓๕๕ ๓๓๖๕ ๓๓๗๕ ๓๓๘๕ ๓๓๙๕ ๓๔๐๕ ๓๔๑๕ ๓๔๒๕ ๓๔๓๕ ๓๔๔๕ ๓๔๕๕ ๓๔๖๕ ๓๔๗๕ ๓๔๘๕ ๓๔๙๕ ๓๕๐๕ ๓๕๑๕ ๓๕๒๕ ๓๕๓๕ ๓๕๔๕ ๓๕๕๕ ๓๕๖๕ ๓๕๗๕ ๓๕๘๕ ๓๕๙๕ ๓๖๐๕ ๓๖๑๕ ๓๖๒๕ ๓๖๓๕ ๓๖๔๕ ๓๖๕๕ ๓๖๖๕ ๓๖๗๕ ๓๖๘๕ ๓๖๙๕ ๓๗๐๕ ๓๗๑๕ ๓๗๒๕ ๓๗๓๕ ๓๗๔๕ ๓๗๕๕ ๓๗๖๕ ๓๗๗๕ ๓๗๘๕ ๓๗๙๕ ๓๘๐๕ ๓๘๑๕ ๓๘๒๕ ๓๘๓๕ ๓๘๔๕ ๓๘๕๕ ๓๘๖๕ ๓๘๗๕ ๓๘๘๕ ๓๘๙๕ ๓๙๐๕ ๓๙๑๕ ๓๙๒๕ ๓๙๓๕ ๓๙๔๕ ๓๙๕๕ ๓๙๖๕ ๓๙๗๕ ๓๙๘๕ ๓๙๙๕ ๔๐๐๕ ๔๐๑๕ ๔๐๒๕ ๔๐๓๕ ๔๐๔๕ ๔๐๕๕ ๔๐๖๕ ๔๐๗๕ ๔๐๘๕ ๔๐๙๕ ๔๑๐๕ ๔๑๑๕ ๔๑๒๕ ๔๑๓๕ ๔๑๔๕ ๔๑๕๕ ๔๑๖๕ ๔๑๗๕ ๔๑๘๕ ๔๑๙๕ ๔๒๐๕ ๔๒๑๕ ๔๒๒๕ ๔๒๓๕ ๔๒๔๕ ๔๒๕๕ ๔๒๖๕ ๔๒๗๕ ๔๒๘๕ ๔๒๙๕ ๔๓๐๕ ๔๓๑๕ ๔๓๒๕ ๔๓๓๕ ๔๓๔๕ ๔๓๕๕ ๔๓๖๕ ๔๓๗๕ ๔๓๘๕ ๔๓๙๕ ๔๔๐๕ ๔๔๑๕ ๔๔๒๕ ๔๔๓๕ ๔๔๔๕ ๔๔๕๕ ๔๔๖๕ ๔๔๗๕ ๔๔๘๕ ๔๔๙๕ ๔๕๐๕ ๔๕๑

ฉบับที่ ๘
อธิบายเรื่องเรือรับราชทูต

ด้วยเจ้าพระยาผู้สำเร็จราชการในกรมท่า รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ซึ่งหมายตั้งไปแต่ก่อนว่า
กำหนดเซอร์ยอนเบาริงกับขุนนางอังกฤษ ๒๑ คนจะได้เข้าเฝ้าฯ ทูลละอองฯ
ออกใหญ่ ณ วันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ เพลาเช้า ให้มหาดไทย
กลาโหม เกณฑ์เรือหลวงให้พันพุ่มนุราช พันเทพราช เกณฑ์เลขา
บรรจพุดพายให้ครบกระบวนไปรับเซอร์ยอนเบาริง ณ ตึกหลวง
หน้าวัดประยุรวงศาวรา ณ วันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ เพลาเช้า
ให้พ่อนั้น ความแจ้งอยู่ในหมายแต่ก่อนนั้นแล้ว แต่ความซึ่งว่าให้จัด
เรือหลวงนั้นหาจัดไม่นั้น ให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์เรืออสุรกาย-
ักษ์ดำ ๓ เรือมังกร ๒ ลำ เรือเหรา ๒ ลำ เรือกิกเลน ๒ ลำ (รวม)
๗ ลำ ที่เกณฑ์ลงไปรับเซอร์ยอนเบาริงที่เมืองสมุทรปราการครั้งก่อน
แล้วให้พันพุ่มนุราช พันเทพราช เกณฑ์เลขาบรรจเรือได้เสื่อแดง
หมวกแดง กางเกงแดงให้ครบกระบวนทุกลำ ให้คาดหลังคาดกแต่งเรือ
ทำให้เหมือนอย่างเมื่อลงไปรับเซอร์ยอนเบาริงที่เมืองสมุทรปราการ
แล้วให้นายเรือจัดเสื่ออ่อนปูให้เต็มให้มีหมอนอิงจงทุกลำ แล้วให้
เจ้าพนักงานทั้งนี้เร่งแต่งเรือลงไปรับเซอร์ยอนเบาริงแต่ ณ วันจันทร์
เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ ปีเถาะยังเป็นฉศกเพลาเช้า ย่ามของรุ่งให้ทันกำหนด
ให้เจ้าพนักงานฟังเอาหมายนี้เป็นแน่ตามวันตั้ง

๒๕๖

ฉบับที่ ๑๐

เลื่อนกำหนดแขกเมืองเข้าเฝ้า

ด้วยเจ้าพระยาผู้สำเร็จราชการกรมท่า รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ซึ่งตั้งไปแต่ก่อนว่า
เซอร์ยอนเบาริงกับขุนนางทหาร แยกเมืองจะเข้าเฝ้าทูตละของฯ นั้น
บัดนี้กำหนดแขกเมืองจะได้เข้าเฝ้า ณ วันพุธ เดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ ปีเถาะ
ฉัฏศก เพลาเช้าเป็นแน่แท้ ให้มหาดไทย กลาโหม กรมคลังดี พันพุม
อนุราช พันเทพราช หมายบอกเจ้าพนักงานซึ่งเกณฑ์กระบวนบก
กระบวนเรือ รับแขกเมืองตามหมายรับสั่ง ซึ่งตั้งมาแต่ก่อน ให้รู้จงทั่ว
ทุกพนักงาน และข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน เจ้าต่างกรม
เจ้านายไม่ได้ตงกรมตามกำหนด จะนั่งจะหมั้นให้เอาตามข้อรับสั่งเดิม
และผู้ต้องเกณฑ์แต่ก่อนนั้นเตรียมการให้พร้อมจงทุกพนักงาน อนึ่งให้
ส่งมพลเรือนรับพวงมาลัยฟักดิน ต่อท่านข้างในไปแขวนโรงพระวิสุตร-
รัตนกรณีให้พร้อม อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๑๑

เรื่องจัดเรือ ๕ ลำรับแขกเมือง

ด้วยเจ้าพระยาผู้สำเร็จราชการกรมท่า รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ซึ่งตั้งไปแต่ก่อนว่า

เชอรัยอนเบาริงกับขุนนางทหาร แยกเมืองจะเข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ณ บัดนี้
 บดินคาหนดแขกเมืองจะได้เข้าเฝ้า ณ วันพุธ เดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำปีเถาะ
 ดับตึกเพดาเข้าเป็นแน่น ให้นายเวรมหาดไทยหมายบอกล้อมวงซ้าย
 เรือมังกรจำแดงดำ ๑ ล้อมวงขวา เรือมังกรแดงฤทธดำ ๑ อาดำใหม่
 กรมวงซ้าย เรือเหราดองลอยสินธุ์ดำ ๑ อาดำใหม่กรมวงขวา เรือเหรา
 ดินดาดมุทรดำ ๑ อาดำวิเศษขวา เรืออาญักษ์ดำ ๑ รวม ๕ ลำ และให้
 ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ทงน รับเสด็จอพนพุมอนราช พันเทพราช มาบรรจ
 พดพายให้ครบกระทง แล้วให้ยกเรือลงนาแต่ ณ วันอังคาร เดือน ๕
 แรม ๑๓ ค่ำเข้า ครนรุ่งชน ณ วันพุธ เดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำเข้า ให้ถอย
 เรือไปรับแขกเมืองใหม่เลื้อยอ่นหมอนอิงจตุรดำ แต่เรืออาญักษ์ให้
 มารับเอาพรม ทวงส้มเศวตพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ามหาดลาง พดพาย
 ไล่เลื้อยแดง กางเกงแดง หมวกแดง นุ่งห่มตามรับสั่งเดิม ให้ทันตาม
 กำหนดตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๑๒

เกณฑ์จุกช่องล้อมวงเสด็จวัดอรุณ

ด้วยเจ้าพระยาธรรมาธิกรณ์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ณ วันเสาร์ เดือน ๕ แรม ๑๐ ค่ำเพดา
 เข้า เสด็จทางชลมารคไปทรงปรณิบัติพระสังข์ ณ วัดอรุณราชวราราม
 นั้นเกณฑ์ให้เบิกเป็นหลักทงไปจุกช่องล้อมวงทางบก กรมกองกลาง
 ซ้าย ๑ ขวา ๑ กรมเรือกันซ้าย ๑ ขวา ๑ กรมอาดำวิเศษซ้าย ๑

ขวา ๓ รวม ๖ บอก แล้วให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ทั้งนี้ เร่งเอาปืนไปจุด
ช่องล้อมวงตามตำแหน่ง ให้ทันเด็กรู้เหมือนอย่างทุกครั้งตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๑๓

สั่งกระบวนพยุหยาตราเสด็จวัดอรุณในพิธีสงกรานต์

ด้วยเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า จะเสด็จทางชลมารค
เป็นกระบวนพยุหยาตราไปวัดอรุณราชวราราม แยกเมืองจะได้เข้าเฝ้า
ทูลละออง ฯ กำหนด ณ วันเสาร์ เดือน ๕ แรม ๑๐ ค่ำ ปีเถาะดับศก
เพลาเช้านี้ ให้มหาดไทยกลาโหมกรมพระคลัง เศรษฐกระบวนแห่
รับเสด็จวัดอรุณราชวราราม มหาดเล็กนั้น เจ้าหมื่น นายเวร จำ
หุ้มแพรรองหุ้มแพร ให้นำผู้ยกไหมนุ่งบวม ให้ได้เสื้อเข็มขาวอดดัด
โพกขลิบขัดดาบ แต่เจ้ากรมเจ้าหมื่นนายเวรนั้น ให้ได้หมวกตุมปี ที่ยัง
ไม่มีหมวกตุมปีให้ไปยืมต่อชาวพระมาดามษา แต่ข้าทูลละออง ฯ ฝ่าย
ทหารพลเรือน พระยาพระหลวงที่นอกจากเจ้ากระบวนแห่เสด็จ ให้นำผู้
ปักกลาย ให้ได้เสื้อเข็มขาวเสื้ออดดัดขึ้นใน ให้ได้เสื้อครุยขาวขึ้นนอก จง
ทุกหมู่ทุกกรม ที่ได้รับพระราชทานเครื่องยศเจียดกระบี่ ก็ให้เอาตาม
ด้วยจงทุกคน แล้วให้เกณฑ์มหาดเล็ก ๔ เวรเป็นอินทร์พรหม ๑๖ เชิญ
พระแสงหว่างเครื่องต้น ๔ ยาว ๖ เจ้าหมื่นเชิญพระแสงนั่งรายต้นทอง
ในเรือพระที่นั่ง ๔ รวม ๓๐ แต่อินทร์พรหมพระแสงหว่างเครื่องนั้นให้

ตามไปรับที่วัดอรุณราชวราราม เชิญพระแสงหว่านเครื่องให้นุ่งบูน
 ได้เสื้ออย่างน้อยโพกขลิบ แล้วให้เกณฑ์ข้าทูลละออง ฯ เป็นคู่เคียง
 เจ้าพระยามหาไวย เจ้าพระยามหาศิริธรรม พระยาสุรเสนา พระยา
 มหาอำมาตย์ พระยาบวรราชดีมา พระยาราชภักดี พระยาราชสุภาวดี
 พระยาโชฎีการาชเศรษฐี พระยาศรีพิพัฒน์ พระยาศรีสุริยราชโกษา
 พระยามนตรีสุริยวงศ์ พระยารพวงศ์พิพัฒน์ ให้นุ่งส้มปักลายได้เสื้อ
 เข็มขาบ ขึ้นในได้เสื้อครุยขาว ได้ชฎาพอก ให้ไปเตรียมเครื่องที่
 พระที่นั่งพุทไธสน์ วัดอรุณราชวรารามตามกำหนด ให้ยืมชฎาพอก
 ที่ชาวพระมาดาภิเษก

อนึ่งให้เกณฑ์ปีพาทย์ ๔ ลำรับ กลองแขก ๔ ลำรับ ปีพาทย์
 จีน ๒ ลำรับ ปีพาทย์มอญ ๒ ลำรับ แตรฝรั่งให้พร้อม ไปเตรียม
 ประโคมที่วัดอรุณราชวรารามให้พร้อม

อนึ่งให้มหาดเล็กรับเครื่องใหญ่ขึ้นต่อท่านข้างใน เชิญไป
 ตามแต่จัดจรงเรือพระที่นั่งจงทกลึง ให้เหมือนอย่างแต่จัดออกแขกเมือง
 จงทุกครั้ง และเจ้าพนักงานทูลเรือพระที่นั่ง นุ่งยกไหมนุ่งบูน ได้เสื้อ
 อย่างน้อยโพกขลิบจงทุกคน

อนึ่งให้กรมพระสวัสดิ์ดีหมายบอกเจ้ากรมปลัดกรม ให้ทูลเจ้าต่าง-
 กรมที่ยังไม่ได้ตั้งกรม ไปตามแต่จัดขึ้นให้ทรงเขียนทองพนดี เสื้ออย่าง
 น้อยดี เสื้อครุยดี ให้เอาพานหมากเสวยพระเด้าวันพระโสมบุญน้อย
 จงทุกพระองค์ ทรงนุ้ยให้ชาดได้ตามรับสั่ง

สั่งกระบวนพยุหยาตราเสด็จวัดอรุณ

ด้วยเจ้าพระยาบรมราชโอรสธิบดี รับพระบรมราชโองการได้
เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า กำหนด ณ วันเสาร์เดือน ๕
แรม ๑๐ ค่ำเพลาเช้า จะเสด็จทางชลมารคเป็นกระบวนพยุหยาตราไป
ทรงปรนนิบัติพระสงฆ์ฉันฉลองพระทราย ณ วัดอรุณราชวรารามนั้น ให้
มหาดไทย กงสุลไทย เกณฑ์เรือประตู่หน้า ๒ ประตู่หลัง ๒ ได้เสื้อ
ผ้าแดง มงคุดแดง กางเกงดำหรับดำ นายเรือได้เสื้อเข้มขาบ ได้หมวก
ดำปี เรือนำเสด็จเรือตามเสด็จ พลพาย ตามธรรมเนียมให้พร้อมกัน
กำหนดเหมือนอย่างแต่ก่อน

อนึ่งให้พันพุมอนราช พันเทพราช จ่ายเตงให้แก่ผู้ต้องเกณฑ์
เข้ากระบวนให้ครบจำนวนจงทุกตำแหน่ง ให้เร่งจ่ายให้ทันกำหนด

อนึ่งให้ชาวพระคลังเตือ หมวก ขง จ่าย เตือหมวก กางเกง
ขง ให้แก่ผู้ต้องเกณฑ์ให้พอจงทุกตำแหน่ง

อนึ่งให้ชาวพระอภิรมย์จัดเครื่องสูงธงเรือพระที่นั่งเอกชัย ๓ ลำ
พัดโบก ๑ จามร ๑ ให้นุ่งห่มตามเคย ให้เร่งไปตั้งเรือพระที่นั่งให้พร้อม
รับเสด็จต่อพันพุมอนราช พันเทพราช ๑๗ คนตามเคย

อนึ่งให้เกณฑ์เจ้ากรมไพร่หลวงนั่งกองจุกช่องล้อมวงทางนาทาง
บกให้พร้อม

อนึ่งให้หมื่นเทพาภิบาลจัดกองมโหรีที่กลองเรือเอกชัยคู่ชุกตามเคย
ให้ทันกำหนด

อนึ่งให้กรมเมือง นครบาล กำกับได้เรือแพกรุยหัดกตอ และ
เขาศัลต์ว มนุษย์ ในน้ำ บนบก อย่าให้กตขวางทางเด็ดได้เป็น
อันตราย

อนึ่งให้นายเวรกรมวัง นายเวรทนายเลือกไปยกดำรับควาหวาน
ถวายพระสังฆฉัน แต่ ณ วัน เดือน ๕ แรม ๓๐ ค่ำเพลาเช้า ให้ชาวที่
ไปแต่งรับเสด็จให้พร้อม

อนึ่งให้ชาวพระคลังราชการหาซื้อไปปูทางรับเสด็จ และขนนาง
เผ้าเหมือนอย่างเคย

อนึ่งให้ชาวพระมาลาภูษาคัดพระเครื่องต้นลงเรือพระที่นั่งรองให้
พร้อม ให้เชิญพระกลดไปถวาย ในเรือพระที่นั่งถึงรับท้าวอดุณให้
พร้อมเหมือนอย่างเคย

อนึ่งให้มหาดไทย กตาทิพย์ หมายถึงบอกข้าทูลละอองฯ ผู้ใหญ่
ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือนนำเสด็จตามเสด็จ ให้นำงัดมบั๊กตาย คาคัดเสื้อ
ครุยขาว

อนึ่งให้กรมพระคลังตีหมายทูลเจ้าต่างกรม เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม
ซึ่งตามเสด็จ ให้ทรงผ้าเขียวเขียนทองดี ทรงเสื้อครุยดีทุกพระองค์

อนึ่งให้กรมแสงในซ้าย เชิญพระแสงไปทอดที่เรือพระที่นั่งให้
พร้อมตามเคย แล้วให้ส่งพระแสงให้มหาดเล็กดำรับเชิญนั่งราย
ต้นตองเหมือนอย่างแต่ก่อน

อนึ่งให้มหาดเล็กรับพระแสงต่อกรมพระแสงใน เชิญธงเรือ
พระที่นั่งให้พร้อมตามเคย

อนึ่งให้เกณฑ์หัดแต่งในจัดก้านตั้งเป็นรางแดง ใส่เสื้อเงินากฎ
ลาย ได้กางเกงเกยวดลาย ลงเรือตาร้ายลำละ ๒ คน แล้วให้ไปรับ
ทวดเหมือนอย่างแต่ก่อน และให้ผู้ตั้งเกณฑ์ทรงเตรียมการให้พร้อม
จงทุกพนักงานตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๑๕

เกณฑ์กระบวนแห่พระราชสาสน์ไปส่งเรืออังกฤษ

ด้วยพระยารักษ์มนเทียร รับพระบรมราชโองการใส่เกล้า ๆ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ๆ สั่งว่า เชอรัยอนเบาริงแซกเมืองจะได้กราบ
ถวายบังคมลาออกไป กำหนด ณ วันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำปีเถาะ
ดับศก จึงโปรดเกล้า ๆ ให้มีพระราชสาสน์มอบให้เชอรัยอนเบาริง
ราชทูตเชิญไปด้วยฉบับหนึ่ง พระราชสาสน์ใหญ่กำหนดจะได้แห่ไปส่ง
ณ เมืองสมุทรปราการ ลงเรือกำปั่น ณ วันอาทิตย์เดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำเพลา
เช้า^๕ ให้กรมท่าเกณฑ์กระบวนแห่บกแห่เรือ ให้พร้อมเหมือนอย่าง
แห่พระราชสาสน์ไปเมืองจีนแต่ก่อน กระบวนบก^๕รับพระราชสาสน์
ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แห่ออกประดิษฐานศรีลงเรือที่ท่าพระ
กระบวนเรือพระราชสาสน์ลงเรือเอกชัยให้มีเรือดงคู่ ๑ เร่งเกณฑ์ให้
พร้อมจงทุก ๆ พนักงาน ทั้งกระบวนบกกระบวนเรือเหมือนอย่างเคย
แห่พระราชสาสน์อย่าให้ขาดได้

อนึ่งให้เกณฑ์เรือกราบมีก้นยาว ๘ - ๓๐ วาไปส่งแหกเมือง
เหมือนเมื่อไปรับ ให้เกณฑ์พระบรมมหาราชวัง มหาดไทย เจ้าพระยา

กราบถวายบังคมลาออกไป ณ วันเดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีเถาะตัดศก จึ่ง
 ไปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชดำล้นมอบให้เชอรัยอนเบาวังราชทูต เชิญ
 ออกไปด้วยฉบบหนึ่ง พระราชดำล้นลงเรือเอกชัย ณ ประตูท่าพระ แห่ลง
 ไปลงลงเรือกำปั่น ณ เมืองสมุทรปราการ และเรือรูปสัตว์ ๗ ลำนั้น
 รับแขกเมือง ณ ตึกฝรั่งวัดประยุรวงศ์ ลงไปลง ณ เมืองสมุทรปราการ
 ให้นายเรือมารับเจดีย์พันพุ่มอนุราช พันเทพราช มาบรรจพุดพายให้
 ครบกระทรงนั้น ให้นายเวรมหาดไทยมาบอก นายเรือ เรือรูปสัตว์
 รับทูต กรมอาดำวิเศษขวา เรือวายุภักย์ดำหนึ่งผูกม่านทอง อาดำใหม่
 กรมวังซ้าย เรือเหราดำหนึ่งผูกม่านเขียวบังแดด อาดำใหม่กรมวังขวา
 เรือเหราดำหนึ่งผูกม่านเขียวบังแดด ล้อมพระราชวังซ้าย เรือมังกร
 ดำหนึ่งผูกม่านลายวิลาศ ล้อมพระราชวังขวา เรือมังกรดำหนึ่งผูกม่าน
 ลายวิลาศ ให้คาดลิหลังคาปูเสื่ออ่อนพรมเจียมหมอนอิง พุดพาย
 ได้เสื่อได้หมวกได้กางเกง แต่งตัวตามเคยจกทุกดำ เรือตั้งแห่พระ
 ราชดำล้น เรือตั้งกองกลางซ้ายดำหนึ่ง ขวาดำหนึ่ง รวม ๒ ดำ ให้
 คาดลิหลังคาให้เอาสีใหม่คาด ผูกพู่ผ้าหน้าโชนให้พร้อมงามดี ให้มี
 นายเรือดำหรบดำละคน ให้รับกลองชนะลำละ ๕ ใบ ให้มีธงปัก
 หน้ากันยาลำละ ๒ คัน พุดพายได้เสื่อแดงหมวกแดงกางเกงแดง
 จกทุกคน และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ทั้งนี้ มาคอยเตรียมรับทูต มาคอย
 เตรียมแห่พระราชดำล้น แต่ ณ วันพุธเดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำ เพลาเช้า ๓ โมง
 ให้ทันกำหนดตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๑๗

สั่งกระบวนแห่งพระราชสาส์นไปส่งเรืออังกฤษ

ด้วยพระยารักษ์มณฑลไทย รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า หมายถึงมากรมทำให้หมายเหตุกระบวนแห่งพระราชสาส์นซึ่งมอกออกไปถึงพระนางเจ้ากรุงลอนดอน ซึ่งเป็นใหญ่ในชาวอังกฤษ เป็นกระบวนทางบก ทางเรือ เหมือนอย่างแห่งพระราชสาส์นไปเมืองจีนนั้น กำหนดเซอร์ยอนเบาริงจะได้กราบถวายบังคมลาต่อจากกรุงฯ ณ วันเดือน ๖ ชัน ๗ ค่ำ มีเถาะลับตัก เพลาเช้าโมงหนึ่งนั้น ให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์เรือเอกชัยสำหรับให้พระราชสาส์น ๑ ลำ เรือคิงเป็นคู่ชัก ๒ ลำ ให้จัดแจงตกแต่งเหมือนกระบวนเล็ดจ์ เรือคิงนั้นให้รับมโหระทึกลงเรือด้วย ให้ผู้ต้องเกณฑ์เรือรับเล็ดต่อพันพุดมอนุราช พันเทพราช บรรจุพลพายได้เล็ดแดง หมวกแดง ลงเรือเอกชัย ลงเรือคิงให้ครบกระบวน ให้มาคอยเตรียมให้ ณ ประตูท่าพระ รับพระราชสาส์นลงไปส่ง ณ เมืองสมุทรปราการ ถ้าพระราชสาส์นลงเรือเอกชัยแล้ว ให้เรือเอกชัยคอยรับอาลักษณ์ รับปีกทอง รับตราสั่งฯ พร้อมแล้วจึงให้ออกเรือ

อนึ่งให้เสด็จารอรับพระราชยานต่อพันเงินองค์ ๑ ยืมพรมน้อยต่อพระคลังพิฆานอากาศ ๑ แล้วให้ไปรับเล็ดต่อพันพุดมอนุราช พันเทพราช มาได้เล็ดแดงหมวกแดงกางเกงแดง ห้ามพระราชยานไปรับกล้องพระราชสาส์น ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แห่ออกประตูวิเศษชัยศรี ลงประตูท่าพระ

แล้วให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์หลวง ขุนหมื่น เป็นคู่แห่ง
 เดินเท้า นุ่งส้มปักลาย ได้เสื้อครุย ลำพอกขาว แห่หน้า ๓๐ แห่
 หลัง ๒๐ รวม ๕๐ คู่ ให้เกณฑ์ไพร่ได้เสื้อแดง หมวกแดง กางเกงแดง
 ถือบั้นแห่หน้า ๒๐ ถือบงแห่หน้า ๒๐ แห่หลัง ๓๐ รวม ๕๐ คู่ แล้ว
 ให้เกณฑ์บิณฑ์ ๑ แตรวง ๓ คู่ แตรฝรั่ง ๒ คู่ กลองชนะ ๕ คู่
 จากทอง ๑ ดั้ง ๑ มโหระทึก ๒ ลำรับ ได้เสื้อแดง หมวกแดง
 กางเกงแดง คอยรับแห่ที่ประตูวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ออกประตู
 วิเศษชัยศรี ประตูท่าพระ

อนึ่งให้พันทองรับเลขต่อพันพุ่มอนุราช พันเทพราช มาแต่งตัว
 ตามเคย เชิญเครื่องสูงแห่หน้า ๖ แห่หลัง ๔ รวม ๑๐ องค์

ให้ชาวพระมาลาภูษาเชิญพระกลดองค์ ๑ ไปกับพระราชดำذن
 ครั้นคู่แห่พร้อมแล้วให้อาตักษณ์เชิญกลดพระราชดำذنทรงเหนือพระ-
 ราชยาน เอาด้วยคิบบุกลงให้นั้นคงอย่าให้โคลงได้ ให้กรมพระอาตักษณ์
 เดินเคียงพระราชยานข้างละ ๒ คน ถ้าพระราชดำذنลงเรือเอกชัยแล้ว
 ให้ปลากลด แตรดั่งขลุ่ย ดงเรือเอกชัย บิณฑ์ ๑ กลองชนะ ๕ คู่ แตรวง
 คู่ ๑ แตรฝรั่งคู่ ๑ ดั้งคู่ ๑ ประโคมพระราชดำذنลงไปส่งให้ถึงเมือง
 สมุทรปราการ

อนึ่งให้กรมพระตำรวจหน้า ๘ กรม จัดหัวหมื่นตำรวจถือหวาย
 แห่ ๒๐ คน ให้เตรียมแห่ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แห่เรือประตู
 ท่าพระ และให้อาตักษณ์รักษาราชดำذنไปด้วย ๒ คน

อนึ่งให้พันพมณราช พันเทพราช จ่ายเลขให้หลวงราชมนู
ดึกดองชนะ ๓๐ ให้บรรจเรือเอกชัย เรือตั้ง ให้ครบกระทง ให้
พันทองเชิญเครื่องสูง ๑๐ ให้สดำรวจหาพระราชยาน ๔

ให้เกณฑ์หัตถ์แต่งเป็นจ่ายเป็นคาบคิดาให้คู่แท้ ๔๐ บอก ให้กรม
พระกลาโหมจ่ายเสื้อแดง หมวกแดง กางเกงแดง ขงจีน ให้สพายให้
คู่แท้ ให้พันเงินจ่ายพระราชยานให้สดำรวจองค์ ๑ ให้คลังพินาณอากาศ
จ่ายพรมน้อยให้สดำรวจพระราชยานผืน ๑

และให้ผู้ตองเกณฑ์ทงนเร่งจัดแจงการมาเตรียมแห่พระราชดำذن
ให้พร้อม ให้เร่งแห่พระราชดำذنลงเรือ แต่ ณ วันจันทร์ เดือน ๖
ขึ้น ๗ คา เพลาเช้า ให้ท่นเซอร์ยอนเบาริงต้องจากกรุงเทพ ฯ

อนึ่งซึ่งดังไปแต่ก่อนว่า ให้เกณฑ์เรือแห่พระราชดำذنลงไป
ตั้งเซอร์ยอนเบาริง ณ เมืองสมุทรปราการ ณ วันเดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำ
นั้น เดือนไป ณ วันเดือน ๖ ขึ้น ๗ ค่ำ บีเกาะดัดศกเพลาเช้า ๑ โมง
ให้เจ้าพนักงานผู้ตองเกณฑ์ฟ่งเอาหมายรับดังฉบับเป็นแน อย่าให้
ขาดได้ตามรับดัง

ฉบับที่ ๑๘

จะเสด็จอပ္ประทับตำหนักน้ำให้แขกเมืองทูลลา

ด้วยเจ้าหมื่นสรวพเพชภักดี รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ดังว่า ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๖ ขึ้น ๗ ค่ำ
เพลาเช้าโมงหนึ่ง จะเสด็จออกบนพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ถึงพระราชดำذن

บนเกย แล้วจะเสด็จไปบนพระตำหนักน้ำทอดพระเนตรกระบวนแห่
โปรดเกล้าฯ ตั้งให้เจ้าพนักงานฉะเรือเชอร์ยอนเบาวิ่งเข้าที่แพดอย
แล้วให้เจ้าพนักงานพาเชอร์ยอนเบาวิ่งเข้าเฝ้าที่พระตำหนักน้ำ จะพระ-
ราชทานของให้เชอร์ยอนเบาวิ่งนี้ ให้มหาดเล็กรับของต่อท่านข้างใน
ที่จะพระราชทานเชอร์ยอนเบาวิ่ง ตั้งไปเตรียมที่พระตำหนักน้ำ แต่
เพลเข้าโมงหนึ่งให้พร้อม

อนึ่งโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า การที่จะแห่พระราชดำเนิน ณ วัน
พฤหัสบดีเดือน ๖ ขึ้น ๗ ค่ำ เปลาเข้าโมงหนึ่งนั้น ให้เจ้าพนักงานผู้
ต้องเกณฑ์ทุก ๆ พนักงานตระเตรียมไว้ให้พร้อมแต่เพลย่ำรุ่งอย่าให้
ขาดได้ ถ้าเจ้าพนักงานจะขัดข้องสงสัยด้วยการงานสิ่งใด ห้ามมิให้
กราบทูลฉลอง โปรดเกล้าฯ ให้ไปทูลถามพระเจ้าน้องยาเธอ กรม-
หลวงวงศาธิราชสนิท พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนครจักรวานุภาพ
สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหาเมตตา ทั้งสามพระองค์นั้น ให้
มหาดไทย กลาโหม หมายบอกเจ้าพนักงานซึ่งส่งมาทูลให้รู้จงถ
อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๑๕

ว่าด้วยเรื่องอนุญาตให้อเมริกันไปมานอกด่านทางใต้

ด้วยเจ้าพระยาผู้ช่วยสำเร็จราชการกรมท่า รับพระบรมราช
โองการไว้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาตำรวัดเหนือเกล้าฯ ตั้งว่า ซึ่งโปรด
เกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานกรมอาณัติฉะฉิน ตีพิมพ์หนังสือประทับตรา

พระราชัญจกร ให้มหาดไทยกลาโหมกรมท่า แจกประกาศกำชับ
 การซึ่งอยู่ในที่สุดแขวงพระนคร ณ กรุงเทพฯ ฯ ห้ามมิให้พวกฝรั่งชาติ
 อเมริกันออกไปเที่ยวนอกด่านความแจ้งอยู่ในหนังสือแต่ก่อนนั้นแล้ว^(๑)
 บัดนี้เจ้าแผ่นดินอังกฤษ ให้เซอร์ยอนเบาว์ริงขุนนางผู้ใหญ่เป็นทูตเข้ามา
 ทำหนังสือสัญญาฉบับทางพระราชไมตรี ณ กรุงเทพฯ ฯ กับกรุงอังกฤษ
 ครั้นพวกฝรั่งชาติอเมริกันได้มาช่วยสอบทานหนังสืออังกฤษกับหนังสือ
 คำสัญญาฝ่ายไทยให้ถูกต้องเป็นอันดีแล้ว จึงโปรดเกล้า ฯ ให้มหาดไทย
 กลาโหมกรมท่า คืนหนังสือพิมพ์ซึ่งแจกประกาศไว้ทุกด่านนั้นให้เลิก
 ถอนมาเสีย แต่จะไปพวกฝรั่งชาติอเมริกันจะเที่ยวไปนอกด่านทางก็ปล่อย
 ให้ไปตามใจเถิด ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องเสด็จออกรับแขกเมืองอังกฤษแขกเมืองฝรั่งเศส

ที่พระที่นั่งราชฤดี อย่างปรกติ

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๘

ด้วยท่านเจ้าพระยาผู้สำเร็จราชการ รับพระบรมราชโองการ
 ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า แยกเมืองอังกฤษ
 ฝรั่งเศสจะได้เข้ามาเฝ้าทูตตะทอง ฯ ในพระที่นั่งราชฤดี แต่ ณ วันจันทร์
 เดือน ๓๒ แรม ๘ ค่ำเพลาเช้า เสด็จออกแขกเมืองอย่างปรกติ

(๑) หมายประกาศออกเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๕๗

ให้เกณฑ์ยกเอาเลขนายด่านนายกองประจำการใน หมู่ชั้นรักษาระดับ
หมู่พายเรือขึ้นเกณฑ์ และให้ผู้ต้องเกณฑ์ทั้งนี้ เอาตัวเดรสตั้งให้แก่
เจ้าพนักงานแต่ ณ วันที่เดือน ๑๒ แรม ๘ ค่ำเพลาเช้า อย่าให้ขาดได้
ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องมิดคิง กงสุลเมืองมูเตีย เข้าเฝ้า

ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษาธิบดีพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า มิดคิง นายห้างเมืองเชียงไฮ ซึ่ง
เป็นกงสุลเมืองมูเตีย จะได้เข้าเฝ้าทูลละอองฯ ถวายของในพระที่นั่ง
อมรินทรวินิจฉัย ณ วันที่เดือนอ้ายขึ้น ๖ ค่ำเพลาเช้า ให้เกณฑ์
ยกเอาเลขนายด่านนายกองประจำการในหมู่ชั้นรักษาระดับขึ้นเกณฑ์
และให้ผู้ต้องเกณฑ์ทั้งนี้ เอาตัวเดรสตั้งให้แก่เจ้าพนักงานแต่ ณ
วันที่เดือนอ้ายขึ้น ๖ ค่ำเพลาบ่ายรุ่งเช้า จะได้ยื่นรักษาระดับให้ทัน
กำหนด อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

อังกฤษนำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีเข้ามาเปลี่ยน

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๘

หมายรับสั่ง

เรื่องต้อนรับฮารีปากส์ ทูตอังกฤษ

ฉบับที่ ๑

เรื่องจัดของไปทักทูตอังกฤษที่เมืองสมุทรปราการ

และรับทูตเข้ามากรุงเทพ ฯ

ด้วยเจ้าพระยาวรวงศาธิราชโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า ฮารีปากส์ ทูตอังกฤษ
ซึ่งเข้ามาทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี กับเซอร์ยอนเบาวริง
ณ กรุงเพท ฯ ครึ่งก่อนนั้น เอาหนังสือสัญญาออกไปปิดตราเจ้าแผ่นดิน
อังกฤษเมืองวิลาศเข้ามาเปลี่ยน บัดนี้เจ้าแผ่นดินอังกฤษ มีพระ-
ราชดำรัสกับของทรงยินดี ให้ฮารีปากส์ทูตซึ่งกำปั่นไฟเข้ามาทูลเกล้า ฯ
ถวาย และเป็นหนังสือสัญญาด้วย กำปั่นไฟฮารีปากส์ทูตเข้ามาถึง
ทอดอยู่นอกคันคองแต่ ณ วันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีเถาะดีปัตศก
แล้วโปรดเกล้า ฯ ให้จัดตั้งของส่งลงไป ให้พระยามนตรีสุริยวงศ์ทักทูต
ณ เมืองสมุทรปราการตามอย่างเคยแต่ก่อนนั้น ให้เจ้าพนักงาน

1

หนึ่งให้ชาวพระคลังมหาสมบัติ จัดพานทองพระมหากฐินส่งให้
 อาลักษณ์ รับพระราชสาส์นสำหรับให้ท่านกำหนด

อนึ่ง ให้พันพุม พันเทพราช จ่ายเลขให้หดวงราชมนูतिकดอง
 ชนะ ๓๐ ให้พันทองเชิญเครื่องสูง ๓๗ ให้ตั้งตำรวจหามพระราชยาน
 ๕ คน ให้ชาวราชยานหามแคร่ ๓๖ คน ให้พันเงินจ่ายพระราชยาน
 ให้ตั้งตำรวจจองค์หนึ่ง ให้พระคลังพิมาณอากาศให้จ่ายพรหมน้อย ๕ ตำรวจ
 บุพระราชยาน และให้ผู้ต้องเกณฑ์ทั้งนเรศวรจัดการให้พร้อมจงทุกพนักงาน
 เร่งมาคอยรับแห่พระราชดำเนินที่ประตู่ท่าพระ ณ วันเดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ
 ปีเถาะฉศก ให้ทันกำหนด อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๒

เรื่องให้พระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชุ่ม) ไปรับราชทูตอังกฤษ
 ที่เมืองสมุทรปราการ

โปรดเกล้าฯ สั่งว่า ข้าราชการผู้ใหญ่ซึ่งเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย
 ทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีกับกรุงเทพฯ นั้น เสด็จหนังสือสัญญา
 ออกไปปิดตราเจ้าแผ่นดินเมืองอังกฤษนั้น บัดนี้เจ้าแผ่นดินอังกฤษมี
 พระราชดำริกับของทรงยินดี ให้ข้าราชการผู้ใหญ่เข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย
 โปรดเกล้าฯ ให้พระยามนตรีสุริยวงศ์ กับข้าราชการลงไปจัดแจงการรับ
 ทูตอยู่ที่เมืองสมุทรปราการ เสด็จให้ทหารปืนหัวเมืองมาระดมทำการ
 รักษาประจำหนาทเป็นอันมาก กว่าทูตจะกลับไป โปรดเกล้าฯ ให้
 กรมหน้าจัดข้าวดำรงไปพระราชทานข้าราชการไทยสำหรับรักษาหน้าทหาร
 เมืองสมุทรปราการ ข้าวดำรงข้าวนาสดวน ๓ เกวียน ข้าวนาเมือง ๔ เกวียน

เป็น ๕ เกวียน รวมเป็น ๑ เกวียนนั้น ให้เจ้าพนักงานกรมนาเร่งจัดข้าวนาส่งลงไปส่งให้พระยามนตรีสุริยวงศ์ ณ เมืองสมุทรปราการ แต่ ณ วันเดือน ๔ ขึ้น ๓๐ ค่ำ เพลาบ่าย

อนึ่ง กำหนดจะได้รับชำระปากัดกับขุนนางอังกฤษทุกเดือนมีชื่อนายไพร่
 ขนมาพักอยู่ตึกหน้าวัดประยุรวงศาราม ณ เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ณ
 เดือนนั้นสำหรับทุกเดือน ๘ คนได้จัดตั้งไว้เสร็จแล้ว ให้เจ้าพนักงาน
 พระคลังในซ้ายจัดฟูกใหญ่ ไปปูเตียง ๘ ฟูก มีหมอนหนุนศีรษะ
 หมอนข้างผ้าขาว มีผ้าขาวปูลาดที่นอนด้วย ให้เจ้าพนักงานพระคลัง
 วิเศษจัดมุ้งแพรโตสี่มระบายผูกเตียง ๓ หลัง จัดมุ้งผ้าบางผูกเตียงขุนนาง
 อังกฤษ ๖ รวม ๙ และให้เจ้าพนักงานท่งนเว่งต่งไปจัดเตียงขนมา
 เย็บฟูกมุ้งให้ได้กับเตียง อย่าให้ฟูกมุ้งเล็กใหญ่กว่าเตียง ตกแต่งให้
 งามดี และให้เอาหมอนฟูกลงไปผูก แต่ ณ เดือน ๕ ขึ้น ๑๓ ค่ำ
 ให้พ้นกำหนด

อนึ่ง ให้พินทุม พันเทพราช เกณฑ์เดโชไพร่หลวงรองงานดี
ตำรวจมาอยู่เฝ้าที่

ฉบับที่ ๓

เรื่องจัดบ้นยงสลุตรบแวกเมือง

ด้วยเจ้าหมื่นไวยวรนาถ หวังหมื่นมหาตเล็ก รับตั้งพระเจ้าน้อง
ยาเธอ กรมหมื่นวรศักราชได้เกิดว่า ๑ ตั้งว่า กำหนดแขกเมือง

จะเข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ จะได้เอาเป็นกระสุน ๓๐ นัดลงไปยังสลุตรับ
 แหกเมืองที่บอมบ์บัดจันกัน ให้เจ้าภานีมะพรวด์พระคลังราชการเอา
 เปื๋อกมะพรวด์มาดั่ง ๕๐๐ ผล ให้เร่งมาดั่งที่โรงกองแก้วจินดาจะเอา
 มาทำลูกดอกปืนกระสุน ๓๐ นัด แต่ ณ วันอาทิตย์ เดือน ๕ ชน ๓ คา
 เพลาบ่าย ๓ โมง อย่าให้ขาดได้ตามรับดั่ง

ฉบับที่ ๔

เรื่องจัดการยิงสลุตรับแขกเมืองที่บอมบ์บัดจันกัน

อนึ่ง เพลาบ่าย ๓ โมง นายทิมตำรวจวังมาดั่งว่า ด้วยเจ้าหมื่น
 ไวยวรนาถหัวหมื่นมหาดเล็ก รับสั่งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่น
 วรศักดิ์พิศาล ได้เกล้าฯ ดั่งว่า กำหนดแขกเมืองจะเข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ
 จะได้เอากระสุน ๓๐ นัดลงไปยังสลุตรับแขกเมืองที่บอมบ์บัดจันกัน
 ให้เจ้าภานีมะพรวด์มาดั่ง ๓๐๐ ผล ให้เร่งเอามาดั่งที่โรงกองแก้วจินดา
 จะเอามาทำลูกดอกปืนกระสุน ๓๐ นัด แต่ ณ วันเดือน ๕ ชน ๓ คา
 เพลาโมงเช้า อย่าให้ขาดได้ตามรับดั่ง

ฉบับที่ ๕

เรื่องเกณฑ์เรือและคู่เคียงแห่พระราชสาส์น

อนึ่ง เพลาเช้า ๒ โมงเศษ นายตำรวจวังมาดั่งว่า ด้วยแขกเมือง
 จะชนมาเฝ้า เกณฑ์กระบวนเรือกระบวนบก กับเกณฑ์เป็นคู่เคียง
 พระราชสาส์น

ฉบับที่ ๖

เรื่องจุดไฟรับแขกเมืองตามช่องสี่มา

ด้วยพระยาบำเรอภักดิ์ รับสั่งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ได้เกล้าฯ ตั้งว่า ณ วันเดือน ๔ แรม ๖ ค่ำ เพลาค่ำ ฮารีปากดั่งจะเข้ามาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทที่พระที่นั่งราชฤดี ให้นายประดู่พิมานชัยศรีจุฑะเกียงช่องเดมารับแขกเมืองด้วยนั้น ให้เจ้าพนักงานชาวพระคลังราชการจ่ายน้ำมันมะพร้าวให้ชนหมื่นนายประดู่ ๓๐ ทะนาน สำหรับจะได้ตามตะเกียงรับแขกเมืองให้ทันเพลาตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๗

เรื่องจัดการรับราชทูตอังกฤษ ที่นำหนังสือสัญญาทาง
พระราชไมตรีมาส่งที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
ให้เตรียมการให้พร้อมทุกหน้าที่

ด้วยเจ้าพระยาวรวงศาธิราชโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า มิตรฮารีปากดั่งทูตอังกฤษ ซึ่งเข้ามาพบกับเซอร์ยอนเบาวริง ทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี ณ กรุงเพทฯ ครึ่งก่อนนั้น เอาหนังสือสัญญาออกไปปิดตราเจ้าแผ่นดินอังกฤษ ณ เมืองลอนดอน เข้ามาตั้ง บัดนี้เจ้าแผ่นดินอังกฤษมี

ราชดำเนินกับของทรงยินดี ให้ข้าราชการกับขุนนางอังกฤษมีชื่อเข้ามา
ทูลเกล้าฯ ถวาย และเอาหนังสือสัญญาที่ปิดตราแล้ว เข้ามาตั้งด้วย
ข้าราชการ ขุนนางอังกฤษที่กำบังไฟเข้ามาถึงกรุงฯ ทอดอยู่หน้าบ้อม
บ้อมปัจฉามิตร บ้อมปิดปัจจุบันนี้ แต่ ณ วันเดือน ๕ แรม ๓ ค่ำแล้ว
กำหนดข้าราชการ ๑ ขุนนางอังกฤษ ๑๓ คน เป็น ๑๒ คน จะได้เข้าเฝ้า
ทูลละอองฯ ในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ณ วันจันทร์เดือน ๕
แรม ๓๐ ค่ำ เสด็จเข้า เสด็จออกรับแขกเมืองอย่างแขกเมืองประเทศ
ใหญ่นั้น ให้มหาดไทยกลาโหมหมายบอกเจ้าพนักงาน และข้าราชการ
ผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน ในพระบรมมหาราชวัง จงทุกพนักงาน
เมื่อวันแขกเมืองเข้าเฝ้านั้น ให้นั่งสุมบัลลังก์ได้เสด็จเข้ามาขึ้นใน
ใต้เศียรราชอาสน์นอก

อนึ่งให้ชาวทกรมวังแต่งที่รับเสด็จบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
แห่งหนึ่ง แต่งที่เสด็จให้เชิญพระเกี้ยวหมวกทองคำ และที่จจะตั้งพาน
พระขันหมาก เครื่องราชบริโภคนั่งคอยแห่งหนึ่ง

อนึ่งให้พระคลังพิมาณอากาศเอาพรมใหญ่ที่ใหม่มาดี ไปปูใน
พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทแห่งหนึ่ง ที่ถมดาบไว้สองแห่งหนึ่ง แล้ว
ให้จ่ายพรมให้เจ้าศาลาปูศาลาตูกขุนฝ่ายขวาที่ปักทูลให้เต็ม

อนึ่งให้เจ้าศาลายืมพรม ต่อชาวพระคลังพิมาณอากาศ ไปปู
ที่ศาลาตูกขุนฝ่ายขวาแห่งหนึ่ง

อนึ่งให้มหาดเล็กพนักงานทำสวน จัดเครื่องชากาแฟไปคอย
กรมท่าจัดเกวียนไปตั้งให้ทุกที่นั่งที่ศาลาตูกขุนฝ่ายขวาให้พอ

อนึ่งให้เลี้ยงทูต ณ ศาลาดุจขุนฝ่ายขวาตามเคย

อนึ่งให้หลวงราชมนูจัดกลองชนะทอง ๒๐ เงิน ๒๐ แดง ๓๒๐ เป็น ๑๖๐ จัดจำปี ๒ จักทอง ๒ เป็น ๔ จัดแตรวง ๒๐ แตรฝรั่ง ๑๖ เป็น ๓๖ ดั้ง ๒ เข้าไปคอยเตรียมประโคมรับเสด็จจึ่งเสด็จเหมือนอย่างแต่ก่อน แล้วให้รับฟุ่มดอกไม้ของชาวพระคลังมหาสมบัติ เข้าไปคอยชุกถวายหน้าพระที่นั่ง

อนึ่งให้ชาวพระคลังมหาสมบัติ เอาพานทอง ๒ ชันเข้าไปตั้งไว้ในพระที่นั่ง คอยรับราชสาส์นเจ้าแผ่นดินอังกฤษ ที่ฮารีปากัด ทูลเกล้า ฯ ถวาย

อนึ่งให้ชาวพระอภิรม จัดเครื่อง ๗ ชัน ๒ เครื่อง ๕ ชัน ๓๐ เครื่องซุ่มสาย ๔ หักทองขวาง เข้าไปตั้งในพระที่นั่ง

อนึ่งให้กรมแสงในกรมแสงต้น จัดพระแสงทอนพระแสงปืน ให้ก้านตเชิญเข้าไปในพระที่นั่ง แล้วให้จัดพระแสงหอกพระแสงทอนพระแสงง้าว ตั้งให้มหาดเล็กตามอย่างแต่ก่อน

อนึ่งให้ชาวพระมาลาภูษาจัดพระมหาพิชัยมงกุฎ จัดพานพระภูษา และพระกลด เชิญเข้าไปตั้งในพระที่นั่ง

อนึ่งให้พระนรินทรเสนี ให้พระศรีสังเทพ ให้พันพุ่มอนราช พันเทพราช เกณฑ์พระหลวงขุนหมื่น นิ่งทิมดาบกรมวัง ๑๕๐ นิ่งทิมสังข์ ๕๐ นิ่งลูกขุนซ้าย ๘๐ ขวา ๘๐ เป็น ๑๖๐ นิ่งทิมคดหน้าพระมหาปราสาท ๖๐ นิ่งทิมดาบชั้นใน ๓ ทิม ๓๐๐ รวมเป็น ๗๒๐ คน เกณฑ์ให้ยืน ๒ ฟากถนนนอกประตูพิมานชัยศรี ถือบเครื่องอาวุธต่าง ๆ

ถอดาบท ๒ มอ ๓๒๐ ถอดาบทเขน ๓๒๐ ถอดาบทง ๓๒๐ ถอดาบท ๓๒๐
 ถอดาบท ๓๒๐ ถอดาบทบอง ๓๒๐ ถอดาบททอง ๓๒๐ ถอดาบทหางไก่ ๓๒๐
 ถอดาบทอก ๓๒๐ ถอดาบทโล ๓๒๐ ถอดาบทจัน ๓๒๐ ถอดาบทหังมา ๓๒๐
 ถอดาบทเขย ๓๒๐ ถอดาบทโต ๓๒๐ ถอดาบทเวียง ๓๒๐ รักษาพระองค์
 ถอดาบททองปลาย ๓๐๐ ถอดาบทปลายหอรักษาประตู ๓๐๐ เกณฑ์
 หักพันทนายถอดาบทรางแดง ๒๐๐ เกณฑ์หักอย่างยุโรป ๒๐๐
 ถอดาบทบองกลอง ถอดาบทหอย ถอดาบทหางมา ถอดาบทกรรชิงเกล็ด ถอดาบทกระดวย
 ไตรอ้อย

อนึ่งให้ชาวพระคลังวิเศษจ่ายผ้าขาวให้สั้ดารวด ทำเพดานประว
 พระยาช้างพระยาม้า

อนึ่งให้หลวงมนเฑียรแต่งสรรพายุข จัดเครื่องทองกุดั่นถมบัทม
 ลูกพลุดำหรับพระที่นั่ง ประดับช้างพระที่นั่งให้งามดี

อนึ่งให้กรมมาจัดเครื่องมาพระที่นั่งผูกมาพระที่นั่ง ประดับให้
 งามดี แล้วให้กรมมามีกรมช้างจัดพระยาช้างพระยาม้า มาผูกนตามท
 แต่งไว้เหมือนอย่างทุกครั้ง

อนึ่งให้แต่งในซ้ายสรรพายุข ให้คลังเลื้อยคลังหมอกคลังวิเศษ จ่าย
 เครื่องอาวตุ ๓๔ อย่าง ๆ ละ ๓๒๐ จ่ายเดื่อจ่ายหมอกจ่ายกางเกง จ่าย
 เกยวลาย ๓๒๐ ให้กับผู้ต้องเกณฑ์ให้ครบจำนวน

อนึ่งให้ขุนปฏิภาณพิจิตรกรมพระอาลักษณ์ ทูลเบิกแขกเมือง
 เมื่อทรงพระราชปฏิสันถาร ๓ ครั้งแล้ว ให้อาลักษณ์กราบทูลรับคำ
 แยกเมืองต่อไป

อนึ่งให้เจ้าพระยาและพระยาฝ่ายทหารพลเรือน เอาพานทอง
เอาโต๊ะทองเอาภาตทอง เครื่องยศสิ่งของ ซึ่งได้รับพระราชทานเข้าไป
ตั้งกันในที่เฝ้าตามตำแหน่งทุกคน

อนึ่งให้ชาวพระคลังมหาสมบัติ เอาเจียดทองเจียดถมเข้าไปตั้ง
ให้ขุนนางตามตำแหน่ง แล้วให้เอากระโถน เอาขันน้ำ ถมด้วยทอง
เข้าไปตั้งให้แขกเมืองในที่เฝ้า ๒ ถ้วย

อนึ่งให้ขุนนางจีนแขกฝรั่งมาทักทายมอญลาว แต่งตัวตามเพศ
ของตน ให้เข้ามาพร้อมกันในที่เฝ้า

อนึ่งให้ชาวพระคลังวิเศษ คอยรับเครื่องราชบรรณาการเข้าไป
ตั้งทุกเกล้า ๆ ถวายตามอย่างแต่ก่อน

อนึ่งเมื่อเสด็จออก ให้ข้าราชการกราบถวายบังคม ให้มหาดเล็ก
ตักรับสัญญา แล้วให้ตัวสักราวงษ์เข้ามา ๒ ไช แล้วให้ชาวนาฬิกา
ประโคมมโหรีทักขณเมื่อเสด็จออก แล้วให้หลวงราชมนูชตอกไม้ทอง
เป็นสัญญา ให้ห้ามประโคมแต่หลังขลุ่ยลงชนะ เมื่อเสด็จออกเสด็จขึ้น
ทั้งสองครั้ง

อนึ่งให้นายประภาสมนเทียรปลัดวังขวา ให้นายเสถียรรักษาลัด
วังซ้าย ออกไปรับแขกเมือง แล้วให้หลวงราชฤทธานนท์ให้หลวง
นพเสนกับล่ามพนักงานนำแขกเมืองเดินเป็นคู่กัน ๆ เข้าประตูพิมาน
ชัยศรี แล้วให้นำแขกเมืองเข้าไปเฝ้าทุกพระองค์ ๖ ครั้งถึงทหน้าพระ
ที่นั่งสุทโธมหาราษฎาในที่เฝ้าแล้ว ให้กราบถวายบังคม ๓ ครั้ง

อนึ่งให้ขุนทินบรรณาการให้ขุนทานกำนัด ตั้งหมากเวียนให้
แขกเมืองรับพระราชทาน แล้วให้ตำรวจหน้าวังคอยห้ามปากเสียงผู้ต่ำ
ตดหน้าตามอย่างแต่ก่อน

อนึ่งถ้าเสด็จไปแล้ว ให้ข้าราชการและแขกเมืองกราบถวายบังคม
ให้ชาววังชักม่าน ๒ ไขปิดเสีย ถ้าแขกเมืองยังไม่ลุกจากที่ ให้ข้าราชการ
นั่งลงอยู่ อย่าให้ลุกเดินไปมาเป็นอันขาดทีเดียว ถ้าแขกเมือง
กราบถวายบังคมลาจากที่แล้ว ให้หลวงราชฤทธานนท์ ให้หลวง
นนทเสน และล่ามพนักงานนำแขกเมืองออกมาพักอยู่ที่ทิมดาบชาววัง
ชั้นในก่อน ให้หลวงชนะแตรตั้งขยันทแตรคอยประโคมรับเสด็จดังเสด็จ
เหมือนอย่างแต่ก่อน

อนึ่งให้มหาดเล็กรับพานพระขันหมากและเครื่องราชบริโภค ต่อ
ท่านเจ้าพนักงานข้างใน เชิญไปตั้งที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

อนึ่งให้กรมพระดัดดีชวา หมายบอกเจ้ากรมปลัดกรมให้ทูล
พระเจ้าพญาเชอ กรมดมเด็จพระเดชาดิศว์ ๑ ทูลพระเจ้าพญาเชอ กรม-
พระพิทักษ์เทเวศร์ ๑ ทูลพระเจ้าพญาเชอ กรมหลวงภูวนตมุนิทร
ฤทธิ ๑ ให้ทูลพระเจ้าพญาเชอ กรมหลวงมหิศวรินทร์รามเรศ ๑ เป็น ๔
ให้ทูลพระเจ้าน้องยาเชอ กรมหลวงเทเวศร์วรินทร์ ๑ ให้ทูลพระเจ้า
น้องยาเชอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ๑ ให้ทูลพระเจ้าน้องยาเชอ
กรมขุนธรรพพิศปรีชา ๑ ให้ทูลพระเจ้าน้องยาเชอ กรมหมื่นถาวร-
วรยศ ๑ ให้ทูลพระเจ้าน้องยาเชอ กรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา ๑ ให้
ทูลพระเจ้าน้องยาเชอ กรมหมื่นวรศักราพิศาด ๑ ให้ทูลพระเจ้าน้อง

ยาเชอ กรมหมื่นภูบาลบริรักษ์ ๑ ให้ทูตพระเจ้าน้องยาเชอ กรมหมื่น
 วรจักรธรรณภาพ ๑ ให้ทูตสมเด็จพระเจ้าน้องยาเชอ เจ้าฟ้ามหามาดา ๑
 เป็น ๙ ให้ทูตพระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นเชษฐาธิเบนทร์ ๑ ให้ทูต
 พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นนอมเรนทรบดินทร์ ๑ ให้ทูตพระราช-
 วรวงศ์เชอ กรมหมื่นภุมรินทร์ภักดี ๑ ให้ทูตพระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่น
 ราชดีหิกรม ๑ ให้ทูตพระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นนุตรรัตนวารี ๑
 ให้ทูตพระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นนคฺคยดักษณสมบัติ ๑ ให้ทูต
 พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นภูบาลราชฤทธิ์ ๑ เป็น ๗ ให้ทูตพระเจ้า
 ดูกยาเชอ กรมหมื่นมหิศวศิววิลาส ๑ ให้ทูตพระเจ้าดูกยาเชอ
 พระองค์เจ้าชายสุประคิษฐ์ ๑ เป็น ๒ ให้แต่งพระองค์ทรงผ้าเขียนทอง
 พันธ์ ๕ เสื้อทรงอย่างน้อยข้างใน เสื้อทรงครุยทรงสีนูนนอก แล้วให้
 เอาพานหมากเสวย เอาพระเต้า เอาขันพระโขนงน้อย เข้าไปตั้ง
 ในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เหมือนอย่างเสด็จออกแขกเมืองครั้งก่อน
 แล้วให้เชิญเสด็จเข้ามาให้พร้อมกันจงทุกพระองค์ แต่ ณ วันเดือน ๔
 แรม ๓๐ ค่ำ เพลาเช้า ถ้าเจ้าพนักงานผู้ต้องเกณฑ์ทรงนั่งด้ายดั่งใด
 ไม่เข้าใจ ให้ไปทูตถามสมเด็จพระเจ้าน้องยาเชอ เจ้าฟ้ามหามาดา
 อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๘

เรื่องเตรียมเข้าเฝ้า ในเวลารับแขกเมือง

ด้วยพระยานครสวรรค์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า เสด็จพระราชดำเนินออกแขกเมืองครั้ง

ไม่เหมือนกับทุก ๆ ครั้ง กำหนดแขกเมืองจะเชิญพระราชสาส์นมาจาก
 กำปั่นเพลาอย่าเที่ยง แล้วจะไปพักศาลาดูกขน ตรงขนเฝ้าทูลละออง ฯ
 ที่เดียว เพลาอย่าเที่ยงให้ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เข้าไปเตรียมเฝ้าตาม
 ตำแหน่ง ที่ในพระที่นั่งสุทไธสมหาปราสาท พอไปถึงสุดชั้น พระบาท
 สัมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จออกที่เดียว อย่าต้องทรวงรอยเท้า
 เหมือนอย่างออกขุนนางทุก ๆ ครั้งนั้น ให้มหาดไทย ให้กลาโหม
 ให้จัดดี หมายบอกให้รู้จูงทอกันแต่ในเพลาบ่ายเย็นวันนั้น อย่าให้
 ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๕

เรื่องให้จัดของส่งเรือพระที่นั่งลำที่ไปส่งแขกเมืองอังกฤษ

ด้วยเจ้าหมื่นไวยวรนาถ หัวหมื่นมหาดเล็ก รับพระบรมราช-
 โองการได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า ให้แต่งเรือ
 พระที่นั่งสยามอรธุมพต ออกไปส่งมิคซาร์ปากส์ แยกเมือง ที่ปากอ่าว
 นั้น ให้เจ้าพนักงานคลังราชการ เอาพื้นไม้ตะบูนรอนใหญ่ ๒,๕๐๐ คัน
 นามันมะพร้าว ๓๐๐ ทะนาน ไต่เหนือ ๒๐ มัด ไปส่งที่เรือพระที่นั่ง
 สยามอรธุมพต แต่ ณ วันเดือน ๕ แรม ๒ ค่ำ ปีเถาะฉศก อย่าให้
 ขาดได้ตามรับสั่ง

๒๘๔

ฉบับที่ ๑๐

เรื่องเตรียมเข้าเฝ้าในเวลารับแขกเมือง

(ฉบับตอนต้นขาดหาย)

พระหลวงขุนฝ่ายทหาร ๒๐๐ คน ยืนนั่งที่ไหนให้ไปคแผนที ที่วังส้มเต๋จ
พระเจ้า้องยาเซอ เจ้าฟ้ามหา มาลา ให้แม่นอย่าให้เคลอนคลาดไปได้
ให้เร่งเตรียมเข้ามาเฝ้ามารักษาที่พระมหาปราสาท แต่ ณ วันเดือน ๕
แรม ๓๐ ค่ำ เพลาเช้าตามกำหนด อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๑๑

เรื่องราชทูตอังกฤษเข้าเฝ้า เสด็จข้าราชการเฝ้า
ตามที่กำหนดให้

ด้วยเจ้าพระยารัตนวงศ์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า มีข้าราชการทูตอังกฤษ
คือราชดำลันเจ้าแผ่นดินเมืองพลันดอน จะได้เข้าเฝ้าทูลละอองฯ
ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท กำหนด ณ วันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๓๐ ค่ำ
ปีเถาะฉศกคัณณ ให้มหาดไทย กลาโหม หมายเกณฑ์จางวาง
หัวหมื่น เจ้า นายเวร หม่มแพร มหาดเล็ก พระแสงนั่งรายดินทอง ๑๒ วง
ถืออาวุธฉศก ๒๐๐ ชาวองคค์วัด ข้างละ ๕ คน กำนัลเชิญพระแสงปืน
๕๐ คน พระแสงทวน ๕๐ คน

เกณฑ์จ้างวาง เจ้ากรม ปลัดกรม นายเวร หัวหมื่น ตำรวจ
นั่งตลอดแถว เกณฑ์หัวหมื่นตำรวจในซ้ายขวา ถือกะปิ ๕๐ คน
ถือกอก ๕๐ คน เกณฑ์ตำรวจนั่งถือตามกลด ๖๐ คน ถือก้อน
ทองปราบ ๓๐๐ คน รักษาพระองค์ถือหอก ๓๐๐ คน ทั้งจะนั่งหม
อย่างไร

ฉบับที่ ๑๒

เรื่องราวทูตอังกฤษเข้าเฝ้า ให้จัดการรับให้พร้อม

ด้วยเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า ซึ่งหมายลงไปแต่ก่อน
ว่ามีศักรียาภักดิ์ ๓ ขุนนางอังกฤษ ๓๓ รวม ๓๖ คน จะได้เข้าเฝ้าทูล
ละออง ฯ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ณ วันเดือน ๔ แรม ๑๐ ค่ำ
เพลาเช้า แล้งอยู่ในหมายรับตั้งครั้งก่อนแล้ว

บัดนี้ขุนนางอังกฤษมาขึ้นอีก ๕ คน รวมกัน ๓๗ คน ให้
เพิ่มเรือกันยาขึ้นอีกลำหนึ่ง เพิ่มแคร่อีก ๕ แคร่ รับมีศักรียาภักดิ์
ขุนนางอังกฤษให้พื่อนั้น ให้ราชยานจัดแคร่ตามธรรมเนียมขุนนางไทย
๕ แคร่ มีดุษฎีคนหามให้พร้อม ให้พันพุ่ม พันเทพราช จ่ายเตช
ให้ฝ่ายบรรจเรือ ได้เสด็จแห่หมวกแดง ให้ครบกระบวน ลงไปรับทูต
ที่กำนันไฟมาบ้อมบ้องบัจจามิตร แล้วให้จ่ายเตชให้ราชยานหามแคร่
๒๐ คน รวมกับหมายเดิมคนหามแคร่ ๘๖ คนให้ครบจำนวน และให้

ผู้ต้องเกณฑ์ทั้งนึ่งเร่งจัดแจงให้ทันกำหนด แต่ ณ วันเดือน ๔ แรม ๓๐ ค่ำ
เพล่าเข้า อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๑๓

เรื่องเกณฑ์เรือแห่ราชสาสน์ รัชชัตองักฤษ

อนึ่งเพล่า ๔ โมงเศษ นายแหม่มรองพันพรมราช ถือหมายมา
สั่งว่า เกณฑ์เรือแห่พระราชสาสน์ รัชราชทูตองักฤษ ณ วันเดือน ๔
แรม ๓๐ ค่ำ เกณฑ์เรือดงกองกลางซ้าย ๑ ขวา ๑ เป็น ๒ เกณฑ์เรือ
เหราอาลาในกรมวังซ้าย ๑ ขวา ๑ เป็น ๒ เกณฑ์เรือโคคดงดินค้า
ซ้าย ๑ ขวา ๑ เป็น ๒ เกณฑ์เรืออาลาในกรมท่าซ้าย ๑ ขวา ๑ เป็น ๒
รวม ๘ ลำ

ฉบับที่ ๑๔

เรื่องจัดเรือมโหระทึกนำแห่พระราชสาสน์องักฤษ

ด้วยนายเสถียรรักษาสถิตวังซ้าย รับสั่งสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
เจ้าฟ้ามหามาดา ได้เกล้า ฯ สั่งว่า กำหนดจะได้เชิญพระราชสาสน์
องักฤษเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย กับฮารีปากัดจะได้มาเผ้าทูตของชุดี
พระบาท ณ วันเดือน ๔ แรม ๓๐ ค่ำ เจ้าพนักงานจะได้จัดมโหระทึก
จะได้รับพระราชสาสน์ที่บ้อมบ้องปัจจุามิตร ที่บ้อมบ้อมปัจจุณิกยังห้าม
คนจะหามมโหระทึกไม่นั้น ให้พันพุม พันเทพราช จ่ายเลขให้

หมื่นเทวาทิตย์ เจ้าพนักงานโรงนาฬิกา & คน ให้เร่งจ่ายแต่ ณ วัน เดือน & แรม ๘ ค่ำ เพลาบ่าย

อนึ่ง ให้หมื่นเทวาทิตย์ เจ้าพนักงานโรงนาฬิกา รับเดชะต่อ พันพุม พันเทพราช & คนหามมโหระทึก ให้ทันเพลาตามกำหนด อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๑๕

เรื่องเกณฑ์เรือมังกร ๒ ลำ ในการรับราชทูต

อนึ่ง เพลาบ่าย ๒ โมงเศษ นายเข้มรองพันพรมราชกิจ หมาย มาตั้งเกณฑ์เรือมังกร ต่อมวังซ้าย ๑ ต่อมวังขวา ๑ (รวม) ๒ ลำ ลงไปหาพระราชดำล้นรับทูตอังกฤษ ณ วัน เดือน & แรม ๑๐ ค่ำ เวลาเช้า

ฉบับที่ ๑๖

เรื่องมีละครหลวง ให้จัดการให้พร้อม

ด้วยพระยาอวรพงศ์พิพัฒน์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า กำหนดจะได้มีละครมีพระที่นั่งดุสิต มหาปราสาทข้างมุขกระดาน วัน เดือน & แรม ๑๑ ค่ำ เพลาบ่าย โมงหนึ่ง ให้เจ้าพนักงานชาวพระคลังราชการ จัดเสียมาบูให้พอ เหมือนอย่างทุกคร้ง

อนึ่ง ให้กรมมาจัดมาทวียบรอยทละครเคยช มาคอยเตรียมให้
ทันเพล

อนึ่ง ให้ขุนวัดลูกคู่ละคร มาจัดแจงการที่จะเล่นละครเหมือน
อย่างทุกครั้ง

อนึ่ง ให้ จำยง จำยอด จัดรตละครเตรียมไว้ จะเรียกเมื่อใด
ให้ได้เมื่อใด

อนึ่ง ให้ขุนหมื่นชาวดัง กรมวัง จัดพระยี่ภู่ พระเชนย พระที่
ไปแต่งให้ทันเพล แดงเชิญพระเถาที่ขุนรักษาราชฤดีไปตั้งด้วย

อนึ่ง ชาวพระคลังราชการ จัดได้เล่มมีดดำใหญ่ ๒๐๐ เล่มมาส่งที่
ประตู ๒ ชั้น เพลาย่ำโมงหนึ่ง

อนึ่ง ให้ ตำรวจหน้า ตำรวจหลัง ทหารใน รักษาพระองค์เก่า
ใหม่ ทนายเลือก ปืนแดง แดงตัน มาตราบูชา มหาเด็กเชิญเครื่อง
ชาวที่ ชาวดัง คลังวิเศษมหาสมบัติ มาเตรียมเพลาย่ำโมงหนึ่ง
จงทุกพนักงานให้ทันเพล

อนึ่ง ให้พระแก้วพระคลังสวน นายระวาง จัดหาผลไม้ ดอกไม้
เบญจพรรณ เข้ามาส่งให้พลพันให้ทันเพลแต่งโรงละคร อย่าให้
ขาดได้ ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๑๓

เรื่องราชทูตอังกฤษเข้าเฝ้า

ด้วยพระยาบำเรอภักดิ์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า มิดฮารีปากส์ ชุมนางอังกฤษจะเข้าเฝ้า
ที่พระมหาปราสาท ณ วันเดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ เพลาบ่าย ให้
พระนรินทร์เสนี พระศรีสุนทรเทพ พันพดุม พันเทพราช เกณฑ์ผู้ตำรวจ
แขวนโคมที่ทิมสังข์ โคม ๖ เหลี่ยมใหญ่ในประธาน ๖ เหลี่ยมเล็ก
ในเฉลียงตามเคย

อนึ่งให้วังนอกถือตะบองรักษาประตูพิเศษชัยศรี ประคูปิณยานชัยศรี
คลังราชการปู่เสื้อที่ทิมสังข์

อนึ่งให้ชาวพระราชยานจัดแคร่ ๕ แคร่รับอังกฤษ เมื่อ ณ วัน
เดือน ๔ แรม ๑๐ ค่ำ ให้รับเลขต่อพันพดุม พันเทพราช หามแคร่ ๒๐ คน
ให้เร่งรับเลขต่อ ณ วันเดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ เพลาบ่ายโมงหนึ่ง แล้ว
ให้ไปเตรียมที่ท่าพระ

อนึ่งให้พันพดุม พันเทพราช จ่ายเลขให้ครบพระราชยาน ๒๐ คน
ให้เร่งจ่ายแต่ ณ วันเดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ เพลาบ่ายโมงหนึ่ง

อนึ่งให้ชาวพระคลังราชการจ่ายน้ำมันมะพร้าวให้รักษาพระองค์
ซ้ายขวาให้พอ ให้เร่งจ่ายแต่ ณ วันเดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ เพลาบ่าย
โมงหนึ่ง ให้เจ้าพนักงานท่งนจตแจงการให้พร้อมทันกำหนด อย่าให้
ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๑๘

เรื่องฮารีปากส์กับขุนนางอังกฤษเข้าเฝ้า ให้จัดการรับรอง

มีรับสั่งสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหาเมตตา โปรดเกล้าฯ
 สั่งว่า มีฮารีปากส์กับขุนนางอังกฤษจะได้เข้าเฝ้าทอดระของ ฯ ณ วัน
 เดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ เพลาค่ำอีก ให้เกณฑ์ยกเอาเสนาญ้านายกอง
 ประจำการใน หมู่พายุเรือ หมู่ชนรักษามหาแคว้นนั้นเกณฑ์ และ
 ให้หมู่ซึ่งต้องเกณฑ์ทั้งนี้ เอาตัวเสนาตั้งให้แก่เจ้าพนักงานแต่ ณ วัน
 เดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ เพลาบ่าย จะได้จ่ายเครื่องแต่งตัวให้ ครั้นเพลาค่ำ
 จะได้รับแขกเมื่องตามรับสั่ง ดำรงในซ้ายยืนรักษาสถูรัตนพิศาล
 กองพระรามพิชัยทำที่นั่งเก่า ๑๕ ใหม่ ๕ เป็น ๒๐ ดำรงในซ้ายยืน
 รักษาประตูพินามชัยศรีชั้นนอก กองหลวงรามรักษา ๑๕ กองพระราช-
 ยานบริคุต ๕ เป็น ๒๐ ดำรงในขวายืนรักษาสถูทิศชัยศรี กองหลวง
 อภัยพิทักษ์ ๑๕ กองหลวงแมนพลพ่าย ๕ เป็น ๒๐ ดำรงในขวา
 ยืนรักษาสถูทิศชัยศรีชั้นใน กองหลวงวรรณฤทธิ์ ๖ กองหลวง
 จัตุรงค์โยธา ๖ กองหลวงนิกรไพร่ตัญ ๖ กองหลวงนนทเสน ๒
 เป็น ๒๐ ดำรงเอกซ้ายขวา ดนมซ้ายขวา ยืนรักษาสถูสุนทร
 กองพระราชวรินทร์ ๔ กองพระอินทรเดช ๔ ในหมู่ดนม ๑๒ เป็น ๒๐
 ราชยานหามแคว กองพระยาดีหราชเดโชชัยท่ามถนนป ๕ กองหลวง
 วิจารย์ ๑๑ อภิรม ๔ เป็น ๒๐ ฝัฟายพายุเรือ ๓ จำ ฝัฟาย ๓๐
 ข้างล่าง ๑๕ กองหลวงราชโยธาเทพ ๑๑ กองขุนอินทรรักษา ๑๑ กอง
 หลวงอภัยเดชา ๑๑ กองพระยาดีหราชเดโชชัยท่ามถนนป ๖ เป็น ๑๔

๒๕๑

ฉบับที่ ๑๕

เรื่องจ่ายน้ำมันตามตะเกียงรับราชทูตอังกฤษในเวลาเข้าเฝ้า

ด้วยพระยารัตนาธิเบศร์ รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ หมายพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงศา-
ดิศกุลได้เกล้าฯ ตั้งว่า ณ วันเดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ ยี่สิบปากัดจะเข้าเฝ้า
ทูตของชาติพระบาทสมเด็จพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทนั้น ให้นายประ-
พินันชย์ศรี จตุตตะเกียงช่องเดิมมารับแขกเมืองด้วยนั้น ให้เจ้าพนักงาน
พระคลังราชนครินทร์ จ่ายน้ำมันมะพร้าวให้ขุนหมื่นนายประตุ ๓๐ ทะนาน
สำหรับจะได้ตามตะเกียงรับแขกเมืองให้ทันเวลาตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๒๐

เรื่องจัดเรือรับทูตอังกฤษเข้าเฝ้า

ด้วยเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ หมายพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงศา-
ดิศกุลได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า มีดยี่สิบปากัดกับขุนนาง
อังกฤษจะได้เข้าเฝ้าทูตของชาติพระบาทสมเด็จพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ณ วัน
เดือน ๔ แรม ๑๕ ค่ำ เพลากลางวัน ให้เกณฑ์ยกเอาเสนาบดีด้านนายกอง
ประจำการในหมู่พายุเรือรับแขกเมืองนั้นเกณฑ์ และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์
ทั้งนี้ เอาตัวเข้ดั่งให้แก้ผ้าพายุ แต่วันเดือน ๔ แรม ๑๕ ค่ำ เพลาเช้า
ให้ทันกำหนด อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ผีพายพายเรือ ๓ ลำ กองพันเชือก ๓๐ ข้างล่าง ๑๕ ผีพาย ๓๐
 เป็น ๕๕ เดชด้อมพระราชวัง กองพระรามพิชัย ๓๐ กองพระราชยาน
 บวิศุค ๕ กองหลวงอภัยพิทักษ์ ๓๐ กองหลวงรามรักษา ๓๐ เป็น ๕๕
 รวมเป็น ๘๐ คน หามแคร่ ๘ แคร่ กองพระรามพิชัย ๘ กองหลวง
 พลวาศัย ฉางพวน ๘ กองหลวงอภัยพิทักษ์ ๘ กองหลวงรามรักษา ๘
 นายประตูในหมู่ ๔๐ เป็น ๘๒ ยืนรักษาประตูพิเศษชัยศรี ตำรวจในขวา
 ในหมู่ ๕ กองพระยาเพชรพิชัย ๑๕ เป็น ๒๐ ยืนรักษาประตูรัตนพิศาล
 ตำรวจในซ้าย นายประตูซ้าย ๕ ขวา ๑๕ เป็น ๒๐ ยืนรักษาประตู
 พิมานชัยศรี ใช้ตำรวจในซ้ายชั้นนอกในหมู่ ๕ กองหลวงภักดีรัตนฤทธิ์ ๖
 กองหลวงนรภักดี ๕ กองพระรามพิชัยเดชะ ๕ เป็น ๒๐

ฉบับที่ ๒๑

เรื่องมีละครให้แขกเมืองดู

ด้วยนายเลี้ยยรรักษา ปลัดวังซ้าย รับสั่งพระเจ้าน้อยยาเธอ
 กรมหลวงเทเวศร์วัชรินทร์ ได้เกล้าฯ ตั้งว่า จะมีละครให้แขกเมืองดู
 ที่ศาลาตามหาปราสาท ณ วันเดือน ๔ แรม ๑๕ ค่ำ เพลาบ่าย ๑ โมงนั้น
 ให้ชาวพระคลังราชการ เอาเลื้อมาปูให้ทอดตามเคย

อนึ่ง ให้ต้นมพดเรือนผูกม่านแต่งที่สำหรับข้างใน ให้ทันเพลา
 ตามเคย

หนึ่งให้เจ้าหมื่นสรรพพิทักษ์ จัตุรพัตย์ดำรับใหญ่มา
เตรียมเล่นละครให้ทันเพลตามเคย

หนึ่งให้ชาวพระคลังวาชการจ่ายน้ำมันมะพร้าวรักษาพระองค์
ซ้ายขวา เติมน้ำมันตะเกียงให้พอตามเคย

หนึ่งให้ชาวบ้านกรมวังเชิญพระที่พระเก้าอี้ไปแต่งตั้งให้ทันเพล
ตามเคย

หนึ่งให้พระแก้วพระคลังสวน นายระวางซ้ายขวา จัดหาดอก
จำเริญหรือดอกเดงก็ได้ ดอกหนึ่ง มาส่งต่อผู้รับสั่ง กับดอกไม้
ผลไม้ต่าง ๆ มาส่งให้พลพิน ประดับแต่งต้นไม้ในโรงละครให้ทันเพล
กว่าจะพอตามเคย

หนึ่งให้พระยามนตรีสุริยวงศ์ จัดเชน ๒๐ คน ที่ไปเล่นที่
วัดบวรนิเวศน์ มาเตรียมเล่นละครให้ทันเพลตามเคย อย่าให้ขาดได้
ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๒๒

เรื่องให้ส่งจ่ายข่าวสารให้แขกเมืองอังกฤษ

ด้วยเจ้าพระยาวรดิฐมหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า ซึ่งส่งหมายไปแต่ก่อน
ว่า มิศซารีปากัดอังกฤษ ถือราชสาส์นเชื่อมายศตริควินวิกตอเรีย
เจ้าแผ่นดินอังกฤษเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย และนำหนังสือสัญญาเข้า
มาเปลี่ยน กำหนดมิศซารีปากัดกับขุนนางอังกฤษไพร่นาย ๘ คน

ชนมาพัก ณ ตึกวันเดือน ๕ ชน ๑๒ ค่ำ ให้กรมนายจ้างข้าวดำรให้มิศ-
 ษาริปากส์ไพร่นายรับพระราชทานคนหนึ่งวันละทะนาน ๑๐ วันจ่ายครึ่ง
 หนึ่ง ความแข็งแรงอยู่แล้วนั้น เจ้าพนักงานกรมนาได้เอาข้าวดำรไป
 พระราชทานมิศษาริปากส์นายไพร่ คิดตั้งแต่ ณ วันเดือน ๕ ชน ๑๒ ค่ำ
 บิเถาะลัปดศก มาจนถึงวันเดือน ๕ ชน ๑๒ ค่ำ ปีมะโรงอัฐศก ได้
 เดือนหนึ่ง ตั้ง ๓ ครั้งเป็นข้าวดำร ๓๓ ถึง ๓๐ ทะนาน แล้วบิคน
 มิศษาริปากส์จนจะกลบออกไปอยู่แล้ว ข้าวดำรก็ยังไม่ค่อยมีอยู่ อย่าให้
 เอาข้าวดำรไปพระราชทานมิศษาริปากส์อีกเลย ให้งดเสียตั้งแต่ ณ วัน
 เดือน ๕ ชน ๑๒ ค่ำไป ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๒๓

เรื่องมิศษาริปากส์เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทให้จัดการรับรอง

ด้วยพระยาวรวงศ์พัฒน รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า แยกเมืองมิศษาริปากส์จะเข้าเฝ้า
 ทูลละออง ฯ ทพระทนต์ราชฤดีแต่ ณ วันเดือน ๕ แรม ๕ ค่ำ เพลาบ่าย
 ให้เกณฑ์ยกเอาเลขนายด่าน นายกอง ประจำการใน หมู่ขึ้นรักษา
 ประตู หมู่พายเรือ หมู่หามแคร่นั้นเกณฑ์ และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์
 ทงน เอาตัวเลขตั้งให้แก่เจ้าพนักงาน แต่ ณ วันเดือน ๕ แรม ๕ ค่ำ
 เพลาบ่ายให้ทันกำหนดตามรับสั่ง ราชยานหามแคร่ กองหลวงวิจารณ์
 โภษา ๑๐ กองหลวงอภัยเจณา ๑๐ กองหลวงพลวาศัย ๘ เป็น ๒๘

ฝ้าย พายเรือดำ ๓ ฝ้าย ตำรวจในชายืนรักษาประตูต้นพิศาล
 กองหลวงราชโยธาเทพ ๓๐ กองขุนอินทรรักษา ๓๐ กองพระยา
 สี่ทราศเดโชชัยท่ามณฑป ๓๐ ทำอาหาร ๓๐ เป็น ๒๐ รวมเป็น ๔๐
 ตำรวจใหญ่ชายืนรักษาประตูพินาศชัยศรีชั้นนอก กองพระรามพิชัย
 ทำพระที่นั่งเย็น ๒๐ ตำรวจในชวายนรักษาประตูพิเศษชัยศรี กอง
 หลวงอภัยพิทักษ์ ๒๐ กองหลวงรามรักษา ๒๐ เป็น ๔๐ ตำรวจ
 ใหญ่ชวายนรักษาประตูพินาศชัยศรีชั้นใน กองพระรามพิชัยทำพระ
 ที่นั่งเก๋ง ๓๐ กองพระอินทรเดช ๕ กองพระราชวรินทร์ ๕ เป็น ๓๐
 รวมเป็น ๒๐ ตำรวจนอกชายชวา ๔๐ ตำรวจฉันทนพหารชายชวา ๔๐
 ยืนรักษาประตูเทวศรัทธา ประตูเทวภิบาล พันเชือก ๒๐ กองขุน
 วิเศษสงคราม ๓๕ กองพระยาลำภพพายทำตำแหน่ง ๗ ทำวัตร
 มหาธาตุ ๓ เป็น ๓๐ ทำโรงม้าในกองตำรวจในชาย ๕ ชวา ๕ เป็น ๓๐
 ใหญ่ชาย ๕ ชวา ๕ เป็น ๓๐ รวมเป็น ๒๐ ในหมู่ ๑๖ รวมเป็น ๘๓

อเมริกันแต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เมือ พ.ศ. ๒๓๕๕

หมายรับสั่ง

เรื่องต้อนรับ แสร้ ทูตอเมริกัน

ฉบับที่ ๑

เรื่องจัดสิ่งของไปทักทูลที่เมืองสมุทรปราการ

ด้วยเจ้าพระยารัตนวงศ์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
 ไล่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า เปรดิเตน ผู้บังคับ
 แผ่นดินเมืองอเมริกัน แต่งให้ มิคส์แสร้เยเนราลกงสุลเมืองญีปุ่น
 กำปโดปดิงแม่ทัพข้างฝ่ายอินเดีย เป็นทูตเรือจักรไฟ เข้ามาจำเริญ
 ทางพระราชไมตรี ณ กรุงเทพฯ เรือทอดอยู่นอกสันดอนนั้น โปรดเกล้า ฯ
 ให้จัดข้าวสารปลาหาง นํ้ามันพร้าว ออกไปพระราชทานทูตที่เรือนนอก
 สันดอนนั้น ให้เจ้าพนักงานกรมนาจัดข้าวสารนาถนอช้อมขาว
 ๒ เกวียน ให้พระคลังมหาสมบัติ จัดปลาหางหนัก ๓๐ หาบ ให้
 พระคลังราชการ จัดนํ้ามันพร้าวหนัก ๕ หาบ ออกไปพระราชทาน
 ทูตที่เรือนนอกสันดอนตามเคย และให้เจ้าพนักงานท่งเร่งจัดสิ่งของ
 ลงไปสั่งให้พระยามหาอัครนิกร พระยาสมุทรบุรณรักษ์ ณ เมือง
 สมุทรปราการ พระยามหาอัครนิกร พระยาสมุทรบุรณรักษ์ จะได้
 บรรทุกเรือออกไปพระราชทานทูตอเมริกัน กำหนดให้เจ้าพนักงาน

๕๕ เว่งจัตขาวด้าว ปตาแห่ง นามันพรวัด ลงไปตั้งพระยามหา
อัครนิกร พระยาสมุทรบุรณรักษ์ ณ เมืองสมุทรปราการ แต่ ณ วัน
เดือน ๕ ขน ๑๒ ค่ำ ปีมะโรงชุกศก ให้ทันทกำหนดอย่าให้ขาดได้
ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๒

เรื่องจัดเรือไปรับเครื่องราชบรรณาการ

ด้วยเจ้าหมื่นสรวรพเพชภักดี รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า เจ้าพนักงานจะลงไปรับเครื่องราช
บรรณาการที่แขกเมืองอยู่หน้าวัดประยุรวงศน์ ให้นายนิย นายขีด
จัดเรือกันยาไม่มีม่านลำหนึ่ง เรือเก่งงทิดลำหนึ่ง แต่เรือเก่งงทิดให้
ไปรับฝรั่งที่หน้าวังกรมหลวงวงศาธิราชสนิท แล้วให้รับเลขต่อพันพม
พันเทพราชนั้น ให้พันพมพันเทพราช จ่ายเลขให้แก่ นายนิย นายขีด
บรรจุเรือให้พอทั้งสองลำ แล้วให้ถอยเรือไปรับเครื่องบรรณาการฝรั่ง
แต่ ณ วัน เดือน ๕ ขน ๑๒ ค่ำ เพลา ๕ โมงเช้า อย่าให้ขาดได้
ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๓

จัดเรือพายไปรับทูตที่สมุทรปราการ

ด้วยเจ้าพระยาธรรมาธิบดี รัชพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า เปรดีเตน ผู้บังคับ

แผ่นดินเมืองอเมริกันแต่งให้มิคแซริเยเนราดลงสู่เมืองญี่ปุ่น แต่ง
ให้กำมะโคตเปริงแม่ทัพช้างฝ่ายอินเดีย เป็นทูตเรือจักรไฟชื่อเซนยะ
ซิงโต เข้ามาจำเวรทางพระราชไมตรี ณ กรุงเทพฯ เรือทอดอยู่นอก
คันตอน กำหนดจะได้รับทูตชนมาอยู่ที่เรือนพัก คตองผดุงกรุงเกษม
ณ กรุงเทพฯ ณ วัน เดือน ๕ แรม ๓ ค่ำ เป็นคนนาย ๔๐ คน ไพร
๔๐ คน ให้เกณฑ์ยกเอาเลข นายด่าน นายกอง ประจำการใน
หมู่ พายเรือไปรับแขกเมือง ที่เมืองสมุทรปราการ หมู่วัฒนารับใช้
ด้อยแขกเมืองกว่าจะกลับไปในนี้ เกณฑ์กองพระยาอนุชิตชาญชัย ๔
กองหลวงพิทักษ์โยธา ๒ กองหลวงนราเวียงเดช ๒ เป็น ๘ ผีพาย
พายเรือรับแขกเมือง ๒ ลำ ผีพาย ๓๐ ช้างฉาง ๒๐ กองหลวง
พิพิธเดช ๑๖ กองหลวงพิพิธณรงค์ ๕ กองพระอินทรเทพทิม ๖
กองพระพิเรนทรเทพ ๓ เป็น ๖๐ และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ทั้งนี้ เอา
ตัวเดชะตั้งให้แก่ฝ่ายนายเวรกรมท่า แต่ ณ วัน เดือน ๕ ชน ๑๔ ค่ำ
ให้ทันกำหนด อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๔

เรื่องจัดเรือรับทูตอเมริกัน มาพักที่ปากคลองผดุง
และให้จัดของไว้ให้ทูตให้พร้อม

ให้เกณฑ์ใน พระบรมมหาราชวัง มหาตไทย ๒ กลาโหม ๒
กรมวัง ๓ กรมเมือง ๓ กรมนา ๓ กรมท่าซ้าย ๓ กรมท่าขวา ๓

(รวม) ๘ พระคลังมหาสมบัติ ๑ กรมพระคลัง ๑ ดั้มพระราชวัง ๑
คลังสินค้า ๑ (รวม) ๑๓

ให้เกณฑ์ในพระบรมราชวัง มหาดไทย ๑ กตาทิ ๑ กรมวัง ๑
กรมเมือง ๑ กรมพระคลัง ๑ ดั้มพระบรมราชวัง ๑ คลังมหา
สมบัติ ๑ คลังสินค้า ๑ กรมนา ๑ (เป็น) ๘ (รวม) ๒๒ จำ
ให้มีเสื้ออ่อนบุ หมอชิง พรหมบุ เบาะ พุก ผ้าหน้าซน ผ้า
บังแดด มีพนักข้าง พนักหลัง เหมือนอย่างเรือขุนนางที่ตามเสด็จ
พระราชทานพระกรุณ ให้มีขุนหมื่นกำกับดำไปด้วยดำตะคนจงทุกดำ
และให้ผู้ต้อง (เกณฑ์) ๕๕ เร่งจัดแจงแต่งให้จงมาดี ดงไปให้ถึง
เมืองสมุทรปราการแต่ ณ วัน เดือน ๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะโรงชุก
เวลาบ่าย ณ วัน เดือน ๕ แรม ๑ ค่ำ เพลาเช้าโมงหนึ่งจะได้รับทูตขึ้น
มาทัก ณ กรุง ฯ

อนึ่งกำหนดจะได้รับทูตอเมริกันนายไพร่ ๕๐ คน ขึ้นอยู่ทเวอน
พักปากคลองผดุงกรุงเกษมได้บ้อมบ้องปัจจามิตร ณ วัน เดือน ๕ แรม
๑ ค่ำ ปีมะโรงชุกเพลาเช้านั้น ให้เจ้าพนักงานกรมนาจัดข้าวสาร
ขาวไปให้ทูตนายไพร่รับพระราชทานคนหนึ่งวันละทะนาน ๑๐ วันจ่าย
ครึ่ง แล้วให้จ่ายนมโคให้แขกกับพระราชทานวันละ ๒ ทะนาน ก่อ
แขกเมืองจะกลับ และให้ชาวพระคลังราชการจัดพื้นแถมกลาง น้ำมัน
พร้าว ได้ ไปจ่ายให้แขกพอตามสมควร ก่อแขกเมืองจะกลับ
และให้เจ้าพนักงานเร่งจัดสิ่งของไว้ ทูตขึ้นมาถึงวันใดให้ไปจ่าย
ให้ทันกำหนด

อนึ่งให้พันพุม พันเทพราช เกณฑ์เลขาของงานสัตว์าวจ ให้ไป
พิทักษ์รักษารับใช้ด้วยแขกเมืองเดือนละ ๘ คน กว่าจะกลับให้เร่ง
เอาเลขมาส่งต่อนายเวรกรมท่า แต่ ณ วัน เดือน ๕ ขึ้น ๑๔ ค่ำ
ปีมะโรงอัฐศก ให้ครบจำนวนตามกำหนด อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๕

เรื่องจัดเรือรับทูตอเมริกัน

ด้วยเจ้าพระยาบวรวิงค์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ไล่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า เปเรติเตนผู้บังคับ
แผ่นดินเมืองอเมริกันแต่งให้มีสแควียร์เนวาด กงสุลเมืองญี่ปุ่น กำมะโตด
เปริงแม่ทัพข้างฝ่ายอินเดีย เป็นทูตเรือจักรไฟ ชื่อเซนยะโค เข้ามา
จำเริญทางพระราชไมตรี เข้ามา ณ กรุงเทพ ฯ เรือทอดอยู่นอก
คันคอง กำหนดจะได้รับทูตชนมาอยู่ทเวอนพักปากคลองผดุงกรุงเกษม
ณ วัน เดือน ๕ แรม ๓ ค่ำ ปีมะโรงอัฐศก เป็นคนนายไพร่ ๕๐ คน
นั้น ให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์เรือลงไปรับทูต ณ เมืองสมุทร
ปราการ ให้นายนิย นายชิต จัดเรือกันยายนาว ๑๒-๑๓ วา สำหรับ
ทูต ๒ ลำ ให้มีเสื้ออ่อน พรม หมอนอิง ผูกผ้าหน้าโขน ผูกม่าน
บังแดด มีพนักข้าง พนักหลังปิดทองให้งดงามดั่งอย่างเรือขุนนาง
แล้วให้รับเลข ต่อพันพุม พันเทพราช ให้เบิก เสื้อแดง เบิก
หมวกแดง ต่อบาตรพระคลังเสื้อ พระคลังหมวก มาบรรจเรือให้ครบ

กระทรวง ให้พันธุ์ม พันเทพราช จ่ายเลขให้นายนิธย์ นายชิต บรรจุ
เรือให้พอ

อนึ่งให้เกณฑ์เรือกันย้าราชการยาว ๘ วา ยาว ๘ วา ยาว
๓๐ วา เป็นเรือสำหรับพวกรุ่นนางชาติอเมริกัน ซึ่งจะไปรับทูตที่เมือง
สมุทรปราการขึ้นมา ณ กรุงเทพฯ ณ วัน เดือน ๕ แรม ๑ ค่ำ (ก่อน
ไปต้นฉบับขาด)

ฉบับที่ ๖
เรื่องจัดเรือรับทูตอเมริกัน

ให้เกณฑ์ในพระบรมมหาราชวัง มหาไทย ๒ กลาโหม ๒
กรมวัง ๓ กรมเมือง ๓ กรมนา ๓ กรมท่าซ้ายขวา ๒ คลังมหา
สมบัติ ๓ กรมพระคลัง ๓ ล้อมพระราชวัง ๓ คลังสินค้า ๓ (รวม) ๓๓

ให้เกณฑ์พระบวรราชวัง มหาไทย ๓ กลาโหม ๓ กรมวัง ๓
กรมเมือง ๓ กรมคลัง ๓ ล้อมพระบวรราชวัง ๓ คลังมหาสมบัติ ๓
คลังสินค้า ๓ กรมนา ๓ (เป็น) ๘ รวม ๕๒ ลำ ให้มีเสื้ออ่อนบุ
หมอนอิง พรมปู ผูกผ้าหน้าโขนบังแดด มีพนักข้างหลัง เหมือน
อย่างเรือขุนนางติดตามเสด็จพระราชทานพระภิกษุ ให้มีชนหมื่นกำกับ
ลำไปด้วยลำละคนจนทุกลำ และให้ผู้ต้องเกณฑ์ทั้งนี้เร่งจัดแจงแต่งให้
จงามดี ลงไปให้ถึงเมืองสมุทรปราการแต่ ณ วัน เดือน ๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ

ปี่มะโรงอุ้งศอกเวลาบ่าย ณ วัน เดือน ๕ แรม ๑ ค่ำเพลาเช้า ๑ โมง
จะได้รับทูตชนมาพัก ณ กรุง ฯ

อนึ่งกำหนดจะได้รับทูตอเมริกันนายไพร่ (รวม) ๔๐ คน ขึ้นอยู่
ที่เรือนพักปากคลองผดุงกรุงเกษม ได้ข้อมบ้องบัจจามิตร ณ วัน
เดือน ๕ แรม ๑ ค่ำปี่มะโรงอุ้งศอกเพลาเช้านั้น ให้เจ้าพนักงานกรมนา
จัดข้าวสารชาวไปให้ทอด นายไพร่รับพระราชทานคนหนึ่งวันละทะนาน
๓๐ วันจ่ายครั้ง แล้วให้จ่ายนมโคให้แขกเมืองรับพระราชทานวันละ
๖ ทะนาน กว่าแขกเมืองจะกลับ

ให้ชาวพระคลังราชการจัดพื้นแถม จัดน้ำมันมะพร้าว ตาม
สมควร ไปจ่ายให้แก่แขกเมืองให้พอกว่าแขกเมืองจะกลับไป และ
ให้เจ้าพนักงานท่งนเรงจัดตั้งของไว้ ทูตชนมาถึงวันใดให้ไปจ่ายให้ทัน
กำหนด

อนึ่งให้พัฒน พันทเพราช เกณฑ์เลขาของงานดีดาร์จ ให้ไป
พิทักษ์รักษาไว้ใช้ด้วยแขกเมืองเดือนละ ๘ คน กว่าจะกลับไป ให้เร่ง
เอาเลขมาส่งต่อนายเวรกรมท่า แต่ ณ วัน เดือน ๕ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปี่มะโรง
อุ้งศอก ให้ครบจำนวนตามกำหนด อย่าให้ขาดได้ตามรับตั้ง

ฉบับที่ ๑

เรื่องจัดการรับรองและจัดของไปทักทูต

ด้วยเจ้าพระยาวรวงศาธิราชโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า เปรีติเตนผู้บังคับแผ่นดิน

เมืองอเมริกัน แต่งให้มิดแอเรียนราด กงสุลเมืองญี่ปุ่น แต่งให้
 กำมะโคตเปริงแมทท์ฝ่ายอินเดีย เป็นทูตเข้ามาจำเริญทางพระราชไมตรี
 ณ กรุงเทพ ฯ บัดนี้ได้จัดเรือรบทูตขึ้นมาเรือนรบทูตที่ปากคลองผดุง-
 กรุงเกษม แต่ ณ วันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๓ ค่ำ ปีมะโรงอัฐศกแล้ว
 ให้เจ้าพนักงานพระคลังในซ้ายจ่ายสิ่ง ให้นายเวรกรมท่าพื้นเทียนไซท์
 เรือรบทูตหนัก ๓๐ ชั่ง จ่ายด้ายดิบให้นายเวรกรมท่าไปทำได้เทียน
 ได้ตะเกียง ไซท์เรือรบทูตหนัก.....

อนึ่งให้เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติจัด เมื่อก มั่น ตูกร
 เบ็ดไก่เครื่องกับข้าวพอสมควร ไปทักทูตอเมริกันที่เรือรบทูตเหมือน
 อย่างแต่ก่อน กำหนดให้เขาของไปทัก แต่ ณ วันเดือน ๕ แรม ๓ ค่ำ
 ปีมะโรงอัฐศก แล้ววัน ๕ วันไปทักครั้งหนึ่ง กว่าจะกลับไป

อนึ่งให้พระแก้วพระคลังส่งฉนวนจันตะพรวว่อน จัดกัลด้วย จัด
 ผลไม้ต่าง ๆ พอสมควรไปทักตามเคย กำหนดให้ไปทักแต่ ณ วัน
 เดือน ๕ แรม ๖ ค่ำ ปีมะโรงอัฐศก แล้ววัน ๕ วันไปทักครั้งหนึ่ง กว่าจะ
 กลับไป

อนึ่งซึ่งตั้งไปแต่ก่อนว่า ให้กรมนาเอนมโคไปจ่ายทูตกับพระ-
 ราชทานวันละ ๖ ทะนาน กว่าจะกลับไป ความแจ้งอยู่ในหมาย
 แต่ก่อนนั้นแล้ว

บัดนี้คนขุนนางอเมริกันทูตขึ้นมาอยู่เรือนพัก คน ให้จ่ายนมโค
 วันละ ๖ ทะนานมากนัก ให้ลดลงเสีย ๓ ทะนาน ตั้งแต่ ณ วัน เดือน ๕

แรม ๒ ค่ำ ปีมะโรงชู้ศกไป ให้เจ้าพนักงานกรมท่าเอานมโคไปจ่าย
ให้แต่วันละ ๓ ทะนาน เด่มอจทุกวันนี้กว่าทูตจะกลับไปตามรับตั้ง

ฉบับที่ ๘

เรื่องทูตอเมริกันจะเข้าเฝ้า ให้จัดการรับรอง

ด้วยมีรับสั่งสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหาเมตตา ได้เกล้าฯ
ตั้งว่า เปเรติเตนผู้บังคับแผ่นดินอเมริกัน แต่งให้มีสหายตั้งชุมเมืองญี่ปุ่น
แต่งให้กำมะโตตปรัง เป็นทูตเรือจักรไฟเข้ามาจำเริญทางพระราช
ไมตรี บัดนี้ทูตอเมริกันชนมาพักอยู่ที่เรือนปากคลองผดุงกรุงเกษม
กำหนดจะได้เข้ามาเฝ้าทูตละองค์ ๆ ณ วัน เดือน ๕ แรม ๑๓ ค่ำ ให้
เกณฑ์ยกเอาเจ้านายด้านนายกอง ประจำการในหมู่ซุ้มมณฑลรองรับตั้ง
เสด็จณเกณฑ์ และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ทั้งนี้ เอาตัวเสด็จให้แก่หลวง
ราชมนูให้แก่หลวงเพชร ณดูเสด็จเจ้าพนักงาน แต่ ณ วัน เดือน ๕
แรม ๘ ค่ำ เด่มอจทุกวันนี้ไปกว่าแขกเมืองจะเข้าเฝ้าแล้ว อย่าให้ขาดได้
ตามรับตั้ง

ฉบับที่ ๙

เรื่องทูตเผ่าทพลับพลาทองสนามหลวง

ด้วยพระบามเรอภักดิ์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า จะเสด็จทางดัดถมารคทรงฟังพระสงฆ์

ลวดพระพุทธรูป ประดับพระสงฆ์ที่ท้องสนามหลวง ณ วัน
เดือน ๖ ขึ้น ๓ ค่ำ ข้าย ขึ้น ๔ ค่ำ เข้าบาย ขึ้น ๕ ค่ำ เข้าทูตแขกเมือง
จะได้เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ที่พลับพลาชั้น ให้มหาดไทย กลาโหม
หมายบอกข้าทูลละอองผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหารพลเรือน ตำรวจ
หน้าหลังและทหารในรักษาพระองค์ ทองปลาย ปลายทอง มหาดเล็ก
ชาวท้าววัง ชาวพระราชาชน กรมเมือง คลังราชการ คลังแสงใน
คลังแสงต้น เกณฑ์หัตถ์แสงใน เกณฑ์หัตถ์อย่างยุโรป ทหารอย่างยุโรป
ทหารปืนหามแต่ ชาวพระมาตานุชา กรมท่า ตั้งกอง จุกช่องล้อมวง
คลังมหาสมบัติ คลังในซ้าย คลังในขวา คลังพิเศษ ปืนใหญ่ทำตาม
คลังสินค้า กรมท่า กรมวัง กรมหมอ ต้นมพลเรือน ให้รู้แจ้งทั่วหมู่
ทั่วกรม เหมือนอย่างรับเสด็จมิจานท้องสนามทุกครั้ง แล้วให้รักษา
พระองค์ซ้ายขวา เบิกน้ำมันต่อชาวพระคลังราชการตามโคมให้พอ
แล้วให้ชาวพระคลังราชการจ่ายน้ำมันมะพร้าว ให้รักษาพระองค์ ข้าย
ขวา ตามโคมให้พอ ๒ คืบ ถ้ารองงานตำรวจจะเบิกน้ำมันมะพร้าว
ห้ามมิให้จ่าย

อนึ่งให้ชาวพระราชาชนจัดแคร่ ๓๒ แคร่ รับเสด็จต่อพันพุม
พันเทพราชมาหามแคร่ ๔๘ คน ให้ตั้งไปรับแขกเมืองที่ประตูท่าพระ
แต่ ณ วันเดือน ๖ ขึ้น ๕ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่งให้พันพุม พันเทพราช จ่ายเลขให้ฝ่ายบรรจเรือกันยา
๓ ลำ ราชยานหามแคร่ ๓๒ แคร่ ๔๘ คน ให้เร่งจ่ายให้แต่ ณ วัน
เดือน ๖ ขึ้น ๔ ค่ำ ให้ทันกำหนด อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๑๐

เรื่องทูตอเมริกันเข้าเฝ้าทูลลากลับ

ด้วยเจ้าพระยารัตนวงศมหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
 ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า เปร์ดีเตนผู้ครอบครอง
 อยู่ในทิศเทศ แต่งให้ตันเชรันแฮร์คิสต์แกวเป็นทูต เชิญอักษรดำนั้น
 แสดงความจำเริญทางพระราชไมตรี แล้วคุมเครื่องราชบรรณาการ
 เข้าทูลเกล้าฯ ถวาย และทำหนังสือสัญญาใหม่แก่หนังสือสัญญาเก่า
 ทำเสร็จแล้ว บัดนี้ตันเชรันแฮร์คิสต์แกว จะได้กราบบังคมลา
 กลับออกไปเมืองอเมริกา กำหนดตันเชรันแฮร์คิสต์แกว กับขุนนาง
 อเมริกัน ๓๓ คน จะได้เข้าเฝ้าทูลละอองฯ กราบบังคมลา
 ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ณ วันที่ ๖ แรม ๑๒ ค่ำ ปีมะโรง
 อัฐศก เพลาเช้า ๓ โมง แล้วจ้อออกทรงนมหึมอย่างวิจิตร กงสุล
 พุทเกต เข้าเฝ้าครั้งก่อนนั้น ให้มหาดไทย ถลาไหม หมายบอก
 ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย นายทหาร พลเรือน ในพระบรมมหาราชวัง
 ให้นั่งกรมักตามธรรมเนียม ได้เสด็จเข้าเฝ้าตามยศศักดิ์ เข้าเฝ้า
 จงทุกคน และตำรวจหน้าหลังนั่งกรมักตามธรรมเนียม คাত্রาตคด
 ได้เสด็จเข้าเฝ้าตามยศศักดิ์ ขัดกระบี่เข้าเฝ้าตามเคย

อนึ่งให้กรมแสงใน กรมแสงต้น จัด.....แสงปืน ๔๐ คน
 แสงหอก ๔๐ คนได้เสด็จอย่างน้อย.....ตามเคยเหมือนอย่างทุกครั้ง

อนึ่งเครื่องราชบริภค.....

หมายรับสั่ง

เรื่องจัดการรับรองมิดคินเล กงสุลอังกฤษ

ที่จะมาอยู่ประจำกรุงเทพ ฯ

ให้จัดการรับให้พร้อมทุกหน้าที่

ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษา รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า กงสุลอังกฤษซึ่งจะเข้ามาตั้งอยู่
 ณ กรุงเทพ ฯ ตามหนังสือสัญญาฉบับ บัดนี้มิดคินเล กงสุลอังกฤษมา
 กับเรือกลไฟชื่อออกแตรมเข้ามาถึงนอกด่านดอนที่ทอด ณ วันเดือน ๗
 ขึ้น ๒ ค่ำ ปีมะโรงอัฐศก ได้รับมิดคินเลซึ่งมาอาศัยอยู่ที่ตกรับทูต
 ณ กรุงเทพ ฯ แต่ ณ วันเดือน ๗ ขึ้น ๗ ค่ำแล้ว กำหนดมิดคินเล
 กงสุลจะได้เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ณ วัน
 เดือน ๗ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีมะโรงอัฐศก เพลาบ่ายโมงหนึ่ง เสด็จออกทรง
 เหมื่อนอย่างเมื่อครั้งตอนเฟดาวัดไผ่ กงสุลพุกเกศเข้าเฝ้าทูลละออง ฯ
 ครั้นก่อนนั้น ให้มหาดไทยกตาดำหมหมายบอกข้าทูลละออง ฯ ผู้ใหญ่
 ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน นุ่งส้มปักตามธรรมเนียม ได้เสด็จอย่างน้อย
 ต่างใส่เข้าเฝ้าจ้งทุกคน เสด็จขึ้นแล้วแขกเมืองยังไม่ลุกจากที่เฝ้า ยอว่าให้
 ลุกเดินไปเดินมาเป็นอันขาด

อนึ่งให้พันพุม พันเทพราช จ่ายเลขให้ผู้ต้องเกณฑ์ตามเคย

อนึ่งให้ขุนรักษาราชฤๅษีเชิญพระเถาขององค์ใหญ่ ที่พระยา
วรพงศ์พิพัฒน์นำไปตั้งบนพระที่นั่งถม ให้ทันเสด็จตามเคย แล้วให้
มหาดเล็กรับพานพระขันหมากเครื่องราชบริโภคน้ำดื่มข้างใน ไปตั้ง
ในพระที่นั่งให้พร้อม

อนึ่งให้ชาวพินาศอากาศเอาพรมใหญ่ ไปปูที่ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย แล้วให้จ่ายพรมให้เจ้าศาลา ปูศาลาตุงกฐนในฝ่ายขวา ให้
แขกเมืองพักให้พอ

อนึ่งให้เจ้าศาลายิมพรมต่อชาวพระคลังพินาศอากาศ ยิมเสื่อทอด
ต่อชาวพระคลังราชการ ไปปูศาลาตุงกฐนในฝ่ายขวา ให้แขกเมืองให้พอ

อนึ่งให้ชาวพระคลังราชการจ่ายเสื่อทอด ให้เจ้าศาลาปูศาลาตุงกฐน
ที่แขกเมืองพักให้พอ

อนึ่งให้กรมวังจัดที่ไปตั้งในพระที่นั่งให้ทันกำหนด แล้วให้นำ
แขกเมืองเข้าเฝ้าทูลละออง ฯ เหมือนอย่างทุกครั้ง

อนึ่งให้กรมแสงในซ้ายจัดก้านตุงส้มปักตามธรรมเนียม ได้เสื่อ
อย่างน้อยเชิญพระแสงทวน ๔๐ คน เข้าไปเชิญในพระที่นั่งตามเคย
ให้พร้อม ให้กรมแสงเป็นต้นจัดก้านตุงส้มปักตามธรรมเนียม ได้เสื่อ
อย่างน้อยเชิญพระแสงปืน ๔๐ คน เข้าไปเชิญในพระที่นั่งตามเคย
ให้เกณฑ์หัดแสงในจัดพันทนายนั่งกางเกงคาดเกยวดยถือปืนรางแดง
ล้อมวงที่พระที่นั่งตามเคย ๓๐๐ คน ให้จมื่นแก่งศิลาจัดทหารเกณฑ์
หัดอย่างยุโรปนั่งห่มตามเคย ยืนตามท ๓๐๐ คน

อนึ่งให้ขุนทินบรรณาการขุนธารกำนัล รับพานหมากพานบุหรีต่อ
วิเศษหมากพุดไปตั้งให้แขกเมืองรับพระราชทาน พานในทึ่เฝ้า พานถม
เครื่องทอง ๑ พานในทึ่ศาลา พานถมเครื่องทอง ๑

อนึ่งให้ชาวทึ่ใหญ่คอยเตรียมประโคมมโหรีทัก เมื่อเสด็จออก
ทรงหน่ง เมื่อเสด็จจนทรงหน่ง ให้พร้อมตามเคย

อนึ่งให้มหาดเล็ก จัดกาแฟ จัดนาร้อน ฝั่ยงแขกเมืองทึ่ศาลา
ลูกขุน ให้พอตามเคย

อนึ่งให้พระหลวงและดำนพนักงานกรมท่า จัดโต๊ะเก้าอี้ให้แขกเมือง
หน่งทึ่ศาลาลูกขุนให้พอ ให้นำแขกเมืองชนประทุท่าพระ แล้วนำเขาฝั่ย
ตามเคย

อนึ่งให้กรมปลัดตีหมายบอกเจ้ากรมปลัดกรม ให้ทูตกรมหลวง
เทเวศร์วัชรินทร์ ๑ ให้ทูตกรมหลวงภูวนเตรนรินทร์ฤทธิ ๑ ทูต
กรมหลวงมหิศวรินทร์ ๑ ทูตกรมหลวงวงศาธิราชสนิท ๑ ทูตกรมขุน
สรวพิศดึ่ปรีชา ๑ ทูตกรมหมื่นวรคัฎดาพิศาล ๑ ทูตกรมหมื่นภูบาล-
บริรักษ์ ๑ ทูตกรมหมื่นถาวรยศ ๑ ทูตกรมหมื่นวรจักรขรรณภาพ ๑
ทูตกรมหมื่นอลงกฎกิปรีชา ๑ ทูตดมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้า
มหามาตา ๑ เป็น ๑๑ ให้ทูตกรมหมื่นเชษฐาธิเบนทร์ ๑ ทูตกรมหมื่น
อมเรนทรบดินทร์ ๑ ทูตกรมหมื่นราชดิหภิกรม ๑ ทูตกรมหมื่นอดุลย
ลักษณดมบัต ๑ ทูตกรมหมื่นอุดมรัตนวาสิ ๑ ทูตกรมหมื่นภูบดิ
ราชฤทัย ๑ เป็น ๖ ให้ทูตกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาศ ๑ ทูตพระเจ้า
ลูกยาเธอ พระองค์เจ้าสุประดิษฐ์ ๑ เป็น ๒ รวมเป็น ๓๘ พระองค์

ให้แต่งพระองค์ผ้าทรงตามธรรมเนียม เลือกรองอย่างน้อยสีขาว ให้เชิญ
เสด็จเข้าไปเฝ้าให้พร้อมกัน แต่ ณ วันศุกร์เดือน ๗ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เพลาบ่าย
โมงหนึ่ง

อนึ่งให้พระวันทรเด็น ให้พระศรีธเทพ ให้พันพุม พันเทพราช
เกณฑ์หัวหมื่นนายตำรวจในซ้ายขวา เกณฑ์หัวหมื่นนายตำรวจใหญ่
ซ้ายขวา รักษาพระทวารเทวอภิบาล กรมละ ๕ คน เกณฑ์หัวหมื่น
นายตำรวจนอกซ้ายขวา รักษาพระทวารเทเวศร์ เกณฑ์หัวหมื่น
นายตำรวจชั้นในซ้ายขวา รักษากรมละ ๕ คน แล้วให้เกณฑ์ไพร่พัน
ทนาย ๘ ตำรวจนั่งกางเกงถือพลอง รักษาประตูวิเศษชัยศรี ๒๐ รักษา
ประตูรัตนพิศาล ๒๐ รักษาประตูพินาศชัยศรีชั้นใน ๒๐ รักษาประตู
พินาศชัยศรีชั้นนอก ๒๐ เป็น ๘๐ คน ให้เข้าไปยืนตามที และให้หมู่
ต้องเกณฑ์ทงน เร่งจัดแจงการให้พร้อมทันกำหนดจกทุกพนักงาน ถึงใด
สงสัยไม่แจ้งให้ไปทูลถามสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหาเมธา
ตามรับสั่ง

ฝรั่งเศษแต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๕

จดหมายเหตุเรื่องต้อนรับมอญตึกนี้ราชทูตฝรั่งเศษ

มองตึก ฝรั่งเศษเข้ามาทำหนังสือสัญญากรุงเทพฯ มา
กำปั่นไฟ ๒ ลำ กำปั่นรบ ๓ ลำ เป็น ๓ ลำ ถึงต้นเดือน ณ วันอาทิตย์
เดือน ๘ ชน ๔ ค่ำ กำปั่นไฟลำ ๓ ณ วันเดือน ๘ ชน ๗ ค่ำ เข้ามา
ถึงอีก กำปั่นไฟ ๑ กำปั่นรบ ๑ เป็น ๒

ครั้น ณ วันเดือน ๘ ชน ๑๐ ค่ำ กำปั่นไฟลำเล็กเข้ามาทอดหน้าด่าน
เมืองสมุทรปราการลำ ๑ แต่กำปั่นไฟกำปั่นรบลำใหญ่ไม่ได้เข้ามาใน
กรุงเทพฯ กำปั่นไฟทูตชนมา ณ กรุงเทพฯ ทอดที่ปากคลองผดุง
กรุงเกษม ณ วันเดือน ๘ ชน ๑๒ ค่ำ เพลาเที่ยง ครั้น ณ วันเดือน ๘
ชน ๑๓ ค่ำ กำปั่นไฟใช้จกรชนมาทอดหน้าจวนสมเด็จพระยาองค์ใหญ่
เพลาค่ำชนอยู่จวนสมเด็จพระยาองค์ใหญ่ ครั้น ณ วันเดือน ๘ แรม
๗ ค่ำ ทูตเข้าเฝ้าในพระบรมมหาราชวัง ครั้น ณ วันเดือน ๘ แรม ๑๒ ค่ำ
เข้าเฝ้าในพระบวรราชวัง ออกใหญ่ ณ วันพุธเดือน ๘ แรม ๑๓ ค่ำ
ทูตชนไปประชุมปรึกษาทำหนังสือสัญญาทั่วกรมหลวงวงศาครุฑหนึ่ง
เป็นวันแรกประชุม ยังไม่ตกลงกัน แล้วนัดกันชนไปประชุมปรึกษา

เดิมทุกวันนี้ จนถึง ณ วันเดือน ๕ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ๑๖ วันจึงสำเร็จ
ครั้น ณ วันเดือน ๕ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เพลาเที่ยง มองตี่งให้ทหารทาบไฟ
ยิงปืน คำนับวันเกิดเอมเปรอเจ้าแผ่นดินเมืองฝรั่งเศส ๒๓ นัด

ครั้นเพลาย่ำ ๓ โมงเศษ ฝ่ายกรุงฯ ส้มเต๋งเจ้าพระยาองค์น้อย ๑
เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ที่สมุหพระกลาโหม ๑ เจ้าพระยารัตนวงศาโกษา
ธิบดี ๑ เจ้าพระยายมราช ๑ เป็น ๔

ทูต มองตี่งราชทูต ๓ กำมะโตโตเตี้ย ๑ ขุนนางฝรั่งเศส ๑
เป็น ๓ เดมียน ๒ เป็น ๕ บาทหลวงดุษฎาบ ขึ้นไปประชุม
พร้อมกันที่วังพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ดั่งข้อ
ปิดตราหนังสือสัญญา มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้
เจ้าหมื่นสรรพพิทักษ์ เชิญพระราชสัญญาพระอนุาโสมรามา
ออกมาปิดตราหนังสือสัญญา ด้วยหนังสือสัญญาครั้น ทำเป็น
อักษรไทย ๓ ฉบับ อักษรฝรั่งเศสฉบับหนึ่ง ความต้งกันกับ
อักษรไทย กับอักษรฝรั่งเศส ทำให้ไว้คนละฉบับ ไม่ได้เขียน
ติดกันเหมือนหนังสือสัญญาอังกฤษอเมริกัน ครั้นจัดแจงเขียนทำ
เสร็จแล้ว มองตี่งทูตดั่งข้อในหนังสือสัญญาอักษรไทย อักษรฝรั่งเศส
ทุกใบกระดาษ แล้วประทับพระราชสัญญาพระอนุาโสมในหนังสือ
สัญญาอักษรไทย อักษรฝรั่งเศสด้วยทุกใบกระดาษ แล้วแต่ใบประกาศ
ที่ปิดตราทำหนังสือนั้น หาได้ปิดตราพระราชสัญญาพระอนุาโสมไม่
ดั่งข้อปิดที่หน้าท้องพระโรง พระนามกรมหลวงวงศาธิราชสนิท ปิด

ตราพระนารายณ์ทรงนาค ๑ ลงนามสมเด็จพระยาองค์น้อย ปิด
ตราพระจันทร์ทรงนาค ๑ เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์มหาดเลขา
ปิดตราพระศรี ๑ เจ้าพระยาวังวิงศ์มหาโกษาธิบดี ปิดตราบัว
แก้ว ๑ เจ้าพระยาอมราช ปิดตราพระศรี ๑ เป็น ๔ รวม ๕

ตั้งชื่อมอญตั้งทุก ปิดตราครุฑทอง ๑ ลงนาม ชื่อ ปิดตรา
ดงน ทนายสัญญา ๒๔ ข้อแห่งหนึ่ง ทนายกฎหมาย ๔ ข้อแห่งหนึ่ง
ทนายทบทดินคาแห่งหนึ่ง เหมือนกันทั้งอักษรไทย ฝรั่ง ครั้นตั้งชื่อ
ปิดตราหนังสือสัญญาแล้ว ฝ่ายไทยยังเป็นที่มอญชัยประดิษฐ์
๒๓ นิต ฝ่ายทูตฝรั่งเคียดยังเป็นที่กำปั่นไฟสดุด ๒๓ นิตเหมือนกัน
จนคำจึงแล้ว หนังสือสัญญานมมอญตั้งทุกเอาไปเมืองฝรั่งเคียด
อักษรไทย ๒ อักษรฝรั่งเคียด ๒ (รวม) ๔ ฉบับ เอาไว้ที่กรุง ฯ
อักษรไทยหนึ่ง อักษรฝรั่งหนึ่ง (รวม) ๒ ฉบับ แล้วมอญตั้งเชิญ
พระเจ้านองยาเธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท กับสมเด็จพระยา
องค์น้อย ฯ พณ ฯ เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ฯ พณ ฯ กรมท่า
ฯ พณ ฯ กรมเมือง ลงมากินโต๊ะที่พักทุกด้วย

วันเสาร์เดือน ๙ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะโรงชวดจร ๑๖๖๑
ผู้สำเร็จราชการกรมท่า ให้หมื่นวิเศษอักษรนายเวรกรมท่า เอา
หนังสือสัญญาทูตฝรั่งตั้งไว้ ณ หอพระมาดาภิเษก อักษรไทยฉบับหนึ่ง
อักษรฝรั่งเคียดฉบับหนึ่ง ๒ ฉบับ ขุนพิณภูษา นายเวรรับเวอร์ดัมมิติ

หมายรับสั่ง

เรื่องต้อนรับราชทูตฝรั่งเศส

ฉบับที่ ๑

เรื่องเตรียมการเสด็จออกรับมอติคินี ราชทูต

ด้วยเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการได้
เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ลูอิส์ โปเลซังเจ้าแผ่นดิน
ผู้ครอบครองเมืองฝรั่งเศส แต่งให้มอติคินีเป็นราชทูตคุมเครื่องมงคล
ราชบรรณาการเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย กำหนดแขกเมืองจะได้เข้าเฝ้า
ทูลละอองฯ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ ปีมะโรงอัฐศก
เพลาเช้าข้างต้นข้างพิเศษ จะได้ยื่นประรำรับแขกเมืองนั้น ให้พันพุ่ม
พันเทพราชจ่ายเลขให้กับกรมช่างถือแต่หอย ๑๒ ถือแต่หางม้า ๖
รวม ๑๘ ถือกระบององคถึง ๒๔ รวม ๔๒ จ่ายให้กับอภิกรมถือ
กรวยถึง ๑๐ ให้กับราชมนัถือเครื่องยศ ถือกลดยศ ๕ ถือข้อย ๕
ถือหญา ๕ ถือหมอน้า ๕ รวม ๒๐ รวม ๗๒ คน ให้เร่งจ่ายแต่
ณ วันเดือน ๘ แรม ๖ ค่ำ เพลาบ่าย ให้ทันกำหนด จะให้เขาไปถือ
เครื่องแห่ข้างมากคอยรับแขกเมือง ณ วันเดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่งให้กรมช่างจัดช่างต้น ช่างพิเศษไปผูกเกยยื่นประรำ แล้ว
ให้จัดช่างตั้ง ช่างปั้น ไปยืนที่ริมศาลาลูกขุนในฝ่ายขวา แล้วให้เบิก
เครื่องช่างสำหรับผูกช่างต้น ช่างพิเศษ ช่างตั้ง ช่างปั้น พู่ตาข่าย

มาปกหลังให้พร้อม กับผ้าหยา ๓๒ แฉหางม้า ๖ รวม ๓๘
 กระบองกตั้ง ๒๔ มงคดแดง ๓๖ ต่อคลังสรรพายุธ แล้วให้รับเลข
 ต่อพันพุม พันเทพราช ๔๒ คน แล้วให้เบิกทางเกงบัดดูเหลือง
 รวทองรุ่งประกอบด้วยเชิง เบิกเตอเส่นากูเหลืองเกยวลาย หมวก
 ยันต์เขียนลายทอง ต่อคลังเดื่อ คลังหมวก คลังวิเศษ ให้พอ
 แล้วให้จัดคนในกรมข้างเป็นจัดตั้งคบาท ใส่เสื้อ ใส่กางเกง ขัด
 กระบี่ ๓๒ คน นุ่งห่มคอยเตรียมรับแขกเมือง ณ วันเดือน ๘ แรม ๗ ค่ำ
 เพลาเช้า

อนึ่งให้อภิรมจักรกรชิงเกดต ๓๐ คัน ให้รับเลขต่อพันพุม
 พันเทพราช ๓๐ คน นุ่งกางเกง ยกเสื้อมีลุ่มาคอยเตรียมแห่ช้าง
 เข้าไปรับแขกเมืองในพระราชวัง ที่ประตูวิเศษชัยศรี แต่ ณ วันเดือน ๘
 แรม ๗ ค่ำ เพลาเช้า ให้ทันกำหนด

อนึ่งให้ราชมนักรมวงรับเลขต่อพันพุม พันเทพราช ๒๐ คน
 ให้เบิกทางเกงรทองรุ่งเกยวลายต่อชาวพระคลังเดื่อหมวก พระคลัง
 วิเศษ แล้วให้รับโต๊ะเงินใส่กลดด้วย ๒ อ้อย ๒ หนุ้า ๒ รวม ๖
 รับโต๊ะทองขาวใส่กลดด้วย ๓ ใส่อ้อย ๓ ใส่หนุ้า ๓ รวม ๙ รวม
 หงตั้ง ๑๕ ใบ ต่อวิเศษ ให้รับหม้อน้ำเงิน ๒ หม้อน้ำทองขาว ๓ รวม
 ๕ ใบ ใส่ผ้า ต่อขุนศรีลุ่มพร มาคอยเตรียมตามข้างต้น ข้างพิเศษ
 แห่เข้าไปรับแขกเมืองในพระราชวัง ที่ประตูวิเศษชัยศรี แต่ ณ วัน
 เดือน ๘ แรม ๗ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่งให้ขุนศรีสัตมพรหมรับเงิน ๒ หมอน้ำทองขาว ๓
รวม ๕ ใบต่อท่านข้างใน มาได้นำส่งให้ราชมนักรมวง แต่ณวัน
เดือน ๘ แรม ๗ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่งให้คลังแสงสรรพายุขจ่ายเครื่องช้าง แด่หว่าย แด่หางม้า
กระบองกลิ้งให้คลังวิเศษ ให้คลังเลื้อหมวก จ่ายกางเกง เลื้อหมวก
ให้คลังวิเศษจ่ายเกยวดยาให้แก่ผู้ต้องเกณฑ์ให้พอ แต่ณวันเดือน ๘
แรม ๗ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่งให้คลังราชการเขาเลื้อดวดไปอยู่ที่โรงพระบรมไกรสรให้
เต็ม สำหรับแขกเมืองจะได้ดูพระยาช้าง แต่ณวันเดือน ๘ แรม ๗ ค่ำ
เพลาเช้า ให้ทันกำหนด

อนึ่งให้กรมเกณฑ์หัดแต่งเป็นจัดเป็นรางวัลเวียนไต่บนดัลป์ข้างๆ
ละบอก ๗ ข้าง ๗ บอก ให้จัดขุนหมื่นนั่งบนดัลป์ข้างๆ ละ ๒ คน
๗ ข้าง ๑๔ คน แล้วให้เบิกเลื้อเสนาภูณำเงิน เบิกเกยวเจียรบาด
เบิกหมวกเขียนทอง ต่อคลังเลื้อหมวก คลังวิเศษ มานุ่งห่มคอยเตรียม
ขนช้างที่ประดิษฐ์ชัยศรี แต่ณวันเดือน ๘ แรม ๗ ค่ำ เพลาเช้า
และให้เจ้าพนักงานผู้ต้องเกณฑ์ทงนมาด้วย เตรียมให้พร้อมทุกพนักงาน
อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๒

ว่าด้วยจัดเรือพายไปรับราชทูตฝรั่งเศส

กับขุนนางรวม ๒๖ คน

ที่บ้านเจ้าพระยารวิวงศ์มหาโกษาธิบดี มาสั่งท่าพระ

อนึ่งเพลาเช้า ๔ โมงเศษ นายแหม่มรองพันพรหมราชมาตั้งว่า
 ลูกศน ไปเดิขิงเจ้าแผ่นดินผู้ครองเมืองฝรั่งเศส แต่งให้มองตังเป็น
 ราชทูตมากับเรือรบดำ ๓ เรือกกลไฟ ๒ ลำ คุมเครื่องมั่งคตราช
 บรรณาการเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย ขอเป็นทางพระราชไมตรี เข้ามา
 พักอยู่ที่บ้านดมเด็จเจ้าพระยาองค์ใหญ่ กำหนดมองตังราชทูต ๓
 กำมะโตด ๓ ขุนนางฝรั่งเศส ๒๒ รวม ๒๕ ตั้งขราชยวง บาทหลวง
 ลำ ๒ รวม ๒๖ คน จะได้เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ณ วันเดือน ๘
 แรม ๗ ค่ำ เพลาเช้า ๓ โมงนั้น ให้นายเวรมหาดไทยหมายบอก
 เรือวรสุรฉายักษ์ อาสาวิเศษซ้ายดำ ๓ รับมองตังทูต กำมะโตด
 เรือเหราอาดาในกรมวังซ้ายดำ ๓ ขวดดำ ๓ รวม ๒ ลำ รับขุนนาง
 ฝรั่งเศส ให้คาดสีหลังคาภู มีเสื้ออ่อน มีหมอนอิง มีพรม มีม่าน
 บังแดด ตกแต่งให้พร้อมงามดีจึงทุกดำ และให้ผู้ต้องเกณฑ์ทั้งนี้
 ไปรับเอาเลขต่อพันผูก พันเทพราช บรรจุพลพายให้ครบกระบวน
 พายให้ได้เสื้อแดง ใส่หมวกแดง จงทุกคน แล้วให้เบิกเสื้อแดง
 หมวกแดงต่อชาวพระคลังเดิม พระคลังหมวก แล้วไปเตรียมพร้อมกัน

ที่บ้านท่านเจ้าพระยาวรวิงศ์มหาโกษาธิบดี ณ วันเดือน ๘ แรม ๗ ค่ำ
เพลาเช้า ๑ โมง ให้ทันกำหนด ขึ้นมาส่งประดู่ทำพระ แล้วให้ส่งทูต
ถึงทพัก อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๓

ว่าด้วยเกณฑ์กระบวนแห่รับพระรูปเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศส
แต่ทำพระเข้าประดู่พิเศษชัยศรี

ด้วยเจ้าพระยาวรวิงศ์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า กำหนดมอญตั้ง ทูต
ฝรั่งเศสจะได้เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ถวายเครื่องมงคลราชบรรณาการ ณ
พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๘ แรม ๗ ค่ำ
ปีมะโรงอัฐศก เพลาเช้านั้น ให้มหาดไทยยกดาโหม ให้พันพุ่ม
พันเทพราชเกณฑ์ฝ้ายจัดเรือกราบยาว ๘ - ๑๐ วา รับทหารฝรั่งเศส
๔ ลำ รับเรือต่อพันพุ่ม พันเทพราช ได้เสื้อแดง ได้หมวกแดง
มาบรรจเรือให้ครบกระบวนลงมารับทหารฝรั่งเศส ที่บ้านส้มเด้งเจ้าพระยา
องค์ใหญ่ที่ทพัก ณ วันเดือน ๘ แรม ๗ ค่ำ เพลาเช้า แล้วให้
คอยรับคอยส่งให้ถึงทพัก อนึ่งให้จัดกระบวนแห่รับรูปเจ้าแผ่นดิน
เมืองฝรั่งเศสทางบก ที่ประดู่ทำพระเข้าประดู่พิเศษชัยศรี เกณฑ์ไพร่
นุ่งกางเกงแดง ได้เสื้อเฒ่าภูหมวกหนัง ถือบั้นรวงแดงแห่น้ำ ๒๐๐ คน
เกณฑ์กรมท่าซ้ายจัดปีฟ้าทขัยเงินดำรับ ๓ นุ่งห่มตามเคย เกณฑ์ปีฟ้าทขัย

ตำรับ ๑ กตองแซกตำรับ ๑ ปีกตองมลายูตำรับ ๑ ให้นุ่งกางเกงแดง
ใส่เสื้อแดง ใส่หมวกแดง แห่หน้า และให้ผู้ต้องเกณฑ์ทั้งนี้ ผู้ใด
ควรจะไปรับเสด็จต่อพันพุม พันเทพราช ก็ให้ไปรับเสด็จ แล้วให้เบิกของ
เบิกเสื้อ เบิกกางเกง หมวก ต่อพระคลังขง พระคลังเสื้อ พระคลัง
หมวก มาเตรียมแห่ให้ทันกำหนด

อนึ่งให้พันพุม พันเทพราช จ่ายเสด็จให้ผู้ต้องเกณฑ์ให้ครบ
จำนวน ให้ชาวพระคลังขง พระคลังเสื้อ พระคลังหมวก พระคลัง
กางเกง จ่ายของจ่ายเสื้อ จ่ายกางเกง จ่ายหมวก ให้ผู้ต้องเกณฑ์
ให้พอ ถ้าผู้ใดสงสัยไม่เข้าใจ เข้าไปทูลถามสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
เจ้าฟ้ามหามาดาล เสียก่อนตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๔

ว่าด้วยเกณฑ์เรือรับราชทูตกับขุนนางและทหารฝรั่งเสศ
ตามแห่พระรูปเจ้าแผ่นดินไปส่งในพระบรมมหาราชวัง
มีทหารปืนฝรั่งเสศ ๑๐๐ คน เกณฑ์เรือเพิ่มเติมให้พอ

ด้วยเจ้าพระยาวังวิงค์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า กำหนดมอญตั้งทูต
ฝรั่งเสศจะได้เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๘ แรม ๗ ค่ำ
ปีมะโรงอัฐศก เพลาเช้า เป็นจำนวนคนมอญตั้งราชทูต ๑ ขุนนาง
ฝรั่งเสศ ๒๐ คน ถ้าม ๒ คน มีทหารปืนฝรั่งเสศตามแห่พระรูปเจ้าแผ่นดิน

ฝรั่งเศสเข้าไปด้วย ๓๐๐ คน เรือซึ่งเกณฑ์รับทูตบรรทุกทหารไว้แต่ก่อน
คิดหาพอไม้นั้น ให้มหาดไทยกลาโหมเกณฑ์เรือกันยาข้าราชการ
ยาว ๘ หรือ ๘ วา เป็นเรือรับทูต เกณฑ์ในพระบรมมหาราชวัง
กรมมหาดไทย ๒ กรมกลาโหม ๒ กรมท่าขวา ๑ พระคลังมหาสมบัติ ๑
พระคลังสินค้า ๑ กรมพระคลัง ๑ กรมล้อมพระราชวัง ๑ รวม
๘ ลำ ให้มีเสื้ออ่อน ให้มีหมอนอิง ให้มีพรมปู มีพนักงาน
พนักงานหลัง ผ้า幔บังแดด ผ้าหน้าโขน เบิกเสื้อ เบิกหมวก
ผ้าแดงต่อพระคลังเสื้อ พระคลังหมวก มาบรรจพดพาย ให้ครบ
กระทรงจงทุกลำ ให้ลงไปรับทูตที่บ้านสมเด็จพระยาองค์ใหญ่ ณ
วันเดือน ๘ แรม ๗ ค่ำ เพลาเช้าโมงหนึ่ง ขึ้นท่าพระแล้วให้คอยรับ
คอยส่งทูตให้ถึงที่พัก

อนึ่งเรือกันยาข้าราชการในกรมวัง ในกรมเมือง ในกรมนา
ในกรมท่าซ้าย ซึ่งเกณฑ์รับทูตนั้น ให้เบิกเสื้อ หมวก ผ้าแดง ได้
พดพายด้วยจงทุกลำ อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๕

เรื่องให้พนักงานไปรับเครื่องราชบรรณาการของฝรั่งเศส
ที่บ้านสมเด็จพระยาองค์ใหญ่

ด้วยเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า นาไปเลออนที่ ๓
เฮมเปรอฝรั่งเศส แต่งให้มองตังเป็นราชทูตคุมเครื่องมงคลราช

บรรณาการเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย ขอทำหนังสือสัญญาเป็นทาง
พระราชไมตรีกับกรุงเทพ ฯ เมื่อมองตังทูตเข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ได้เชิญ
เอารูปเจ้าโฮมเปรอเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวายแล้ว แต่เครื่องมงคล
ราชบรรณาการนอกนั้น ยังหาได้ทรงทอดพระเนตรไม่เห็น ให้
เจ้าพนักงานพระคลังพิจารณาอาการรับเอา ระวังแก้วแว่นระย้า ๓
พนักงานคลังแก้วจินตามรับขึ้นไปเรียบทองบอก ๑ และให้เจ้า
พนักงานท่งนเรงลงไปรับขึ้นรับระย้าที่นายเวรกรมท่า ณ จวนส้มเตีจ
เจ้าพระยาองค์ใหญ่ที่ทูลพัก แต่ ณ วันเดือน ๙ แรม ๔ ค่ำ ปีมะโรง
อัฐศก เพลาเช้า เข้าไปตังทูตเกล้า ฯ ถวาย อย่าให้ขาดได้ตาม
รับสั่ง

ฉบับที่ ๖

เรื่องบุตรภรรยาราชทูตฝรั่งเศสเข้าเฝ้า
แล้วไปวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ให้จัดการรับให้สะอาด

ด้วยพระยาบำเรอภักดิ์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า บุตรภรรยาของตังทูตฝรั่งเศสจะเข้า
เฝ้าทูลละออง ฯ ในพระบรมมหาราชวัง แล้วจะไปวัดพระศรีรัตน-
ศาสดาราม แล้วจะได้มาในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ณ วันเดือน ๓๐
แรม ๔ ค่ำ ปีมะโรงอัฐศก เพลาบ่าย ๑ โมงนั้น ให้พระนรินทรเด็น
ให้พระศรีสังเทพ ให้พันพุม พันเทพราช เกณฑ์จ่ายพันนายไทย

รักษาประตูพิเศษชัยศรี ประตูปิณานรัตนพิศาล ประตูศรีสุนทร
ประตูเทพาพิทักษ์ ประตูศักดิ์ชัยดิถี รักษาตามเคย แล้วให้
เจ้ากรม ปลัดกรม จ่านายเวร นุ่งส้มบั๊กตามธรรมเนียม ได้เสด็จ
คอยเตรียมล้อมวงรักษาในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อเสด็จจากดับ
จะเสด็จมาพระมหาปราสาท ให้มาคอยเตรียมรับเสด็จทางประตู
ข้างฉนวนหน้าท้องพระโรง นำเสด็จมาตามเคย แล้วให้จมนั่ง
คิดปรีครจัดทหารอย่างยุโรป รักษาประตูพระมหาปราสาท ๗ ประตู
ละ ๘ คน ให้ทันกำหนด แล้วให้รักษาพระองค์ พลองปลายหอก
จัดพันทนายถือพลองปลายหอก นุ่งกางเกงดำ ใส่เสื้อดำ ใส่หมวกดำ
กับรักษาพระทวารมูขเด็ ๒ พระทวารมูขกระด้น ๒ ทวารเทเวศร์
รักษา ทวารเทวาภิบาล เป็น ๖ พระทวาร ๆ ละ ๘ คน ทยอยให้
ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๗

เรื่องมีละครที่โรงทหารหน้าโรงหล่อ ให้แขกเมืองฝรั่งเศสดู

ด้วยจมนั่งจางขา รับสั่งพระเจ้านั่งงยาเธอ กรมหลวงเทเวศร์
วัชรินทร์ได้เกล้าฯ ตั้งว่า กำหนดจะมีละครที่โรงทหารหน้าโรงหล่อ
ให้แขกเมืองฝรั่งเศสดู ณ วันเดือน ๑๐ ขึ้น ๓ ค่ำ เวลาเช้า
ให้คลังราชการเอาเสื้อไปปู ให้หลวงมahamanเทียรดาร์พัตรยุทธิ

คาดสินทรขนู ให้ถ่มมพดเรือนจัดแจงที่ข้างใน ผู้ภ่มาน ให้พระแก้ว
พระคลังถ่วนจัดดอกไม้ ถูไม้ มาตั้งกรมวัง ให้กรมวังชาวห้อง
ผู้ภ่มานแต่งที่ตามเคย ทุกพนักงานให้เตรียมไป แต่ ณ วันเดือน ๓๐
ชน ๓ ค่ำ ๕ ค่ำ ๕ ค่ำ เพลาเช้าทั้งสามวัน แต่พระแก้วพระคลังถ่วน
นายระวางซ้ายขวาจัดเอาดอกไม้ ถูไม้ มาตั้งแต่ ณ วันเดือน ๓๐
ชน ๓ ค่ำ ไปกว่าจะเลิกงานละคร อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องจัดเรือรับพระราชสาสน์กรุงปารีส

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๑

ด้วยเจ้าพระยาวรวิวงศ์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า เจ้าเฮมเปรอกองฝรั่งเศส
มีพระราชสาสน์ส่งเข้ามา ให้กงสุลฝรั่งเศสที่อยู่กรุงเทพ ฯ นำเข้า
ทูตเกล้า ฯ ถวาย กำหนดจะได้เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ในพระที่นั่งดุสิต
มหาปราสาท ณ วันเสาร์เดือน ๕ ชัน ๖ ค่ำ ปีมะเมียยังเป็นนพศก
เพลาเช้า แล้วกงสุลฝรั่งเศสจะเข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ณ พระที่นั่งดุสิต
มหาปราสาทด้วยนั้น ให้มหาดไทย ถลาโหม พันพุ่ม พันเทพราช
เกณฑ์เรือพระที่นั่งเอกชัยรับพระราชสาสน์ลำ ๑ เกณฑ์อาลักษณ์
รักษาพระราชสาสน์ รับพานทอง ๒ ชัน รับพระราชสาสน์ตั้งเหนือ
บุษบกเรือพระที่นั่งออกไป เอาด้วยคิบบุกให้มั่นคง ให้ลงไปกับเรือ

พระที่นั่งเอกชัย ๒ คน เรือคิงเป็นคู่ชัก ๒ ลำ จำปี ๑ จำกลอง ๑
 กลองชนะ ๕ คู่ ดงเรือโต เรือสำง เรือเหรา แตรวง ๓ คู่ แตรฝรั่ง
 ๒ คู่ ดั้งชัก ๑ ดงเรือคิง เรือเหราต้องดอยดินธุ์ ๑ เรือดินดาส้มทรวง ๑
 (รวม) ๒ เรือโตฆ้องกลิ้ง ๑ เรือโตผืนส้มทรวง ๑ (รวม) ๒ เรือสำง
 กำแหงหาญ ๑ เรือสำงชาญชดดินธุ์ ๑ (รวม) ๒ (เป็น) ๖ ลำมีคู่แห
 ไปมาคู่ชักเรือมังกรจำแดง ๑ เรือมังกรแผดงฤทธิ์ ๑ (รวม) ๒ เรือแข่ง ๒
 รวม ๔ ปีพาทย์ดงเรือโต เรือสำง เรือเหรา ๔ ลำรับ ขงมังกรได้เรือโต
 เรือสำง เรือเหรา ลำละ ๒ คน เรือกันข้าวราชการลำละคน ทวนดง
 เรือโต เรือสำง เรือเหรา ลำละ ๔ คน มีมโหรีที่กลองเรือคิง ๒ ลำรับ
 ชาวพระมาดาพระภุชญาเชิญพระกลดลงเรือพระที่นั่งเอกชัยกับพระราช-
 ดำสน้องค์ ๑ หัวหมื่นพระตำราวจึงดงเรือพระที่นั่งเอกชัยเป็นนักดั่ง
 นุ่งถมปักลายใต้เสื้อกรุยลำพอกขาว ถือขงหักทองขวาง ๒ คนนุ่งท้าย
 ตันตอง นุ่งถมปักลาย ใต้เสื้อกรุย ลำพอกขาว ๒ คน เครื่องสูง
 ดงเรือพระที่นั่งเอกชัย หน้า ๓ ท้าย ๒ (รวม) ๕ องค์ ผีพายจัดเรือ
 กันยาวาว ๑๒ - ๑๓ วา ลำหรับทุตธิดา ๑ ให้มีเสื้ออ่อน หมอนอิง
 พรหมปู ผูกผ้าหน้าโชน ม่านบังแดด มีพนักข้างหลังอย่างเรือขุนนาง
 และให้ผู้ต้องเกณฑ์ท่งไปรับเจดต่อพันพม พันเทพราช มาบรรจเรือ
 ให้ครบกระทงจทุกลำ พดพายให้ใต้เสื้อแดงหมวกแดงจทุกคน แล้ว
 ให้เบิกเสื้อกางเกงทงหมวก ต่อชาวคดงเสื้อคดงหมวก แล้วให้คดง
 เตรียมพร้อมกันททาชุนนางเหนือพระที่นั่งดลคพิมาน แต่ ณ วันเสาร์
 เดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำเพลาเช้า จงทุกพนักงานให้ทันกำหนด แล้วลงไปรับ
 กงตุณันและท่านเจ้าพระยาวังวิงศ์มหาโกษาธิบดีก่อน

อนึ่ง ให้เกณฑ์เรือกันยาข้าราชการเป็นเรือกำกับเกณฑ์ ใน
 พระบรมมหาราชวัง กรมมหาดไทย ๒ กรมพระกลาโหม ๒ กรมวัง ๓
 กรมเมือง ๓ กรมนา ๓ กรมท่าซ้าย ๓ กรมท่าขวา ๓ (รวม) ๘
 กรมพระคลังมหาสมบัติ ๓ กรมพระคลัง ๓ กรมล้อมพระราชวัง ๓
 กรมพระคลังสินค้า ๓ รวม ๓๓ เกณฑ์ในพระบรมราชวังมหาดไทย ๓
 กรมวัง ๓ กรมพระคลัง ๓ กรมล้อมพระบรมราชวัง ๓ กรมพระคลัง
 มหาสมบัติ ๓ กรมเมือง ๓ กรมพระกลาโหม ๓ (เป็น) ๘ ลำ ให้
 บรรจุพลพายให้ครบกระทง ให้มีขุนหมื่นกำกับดำรงทุกลำ ๆ ละคน
 ให้มีเสื้ออ่อน พรม เบาะ หมอนอิง ผูกผ้าหน้าไชน ผ้าบังแดด
 เหมือนอย่างเรือขุนนางขึ้นตามเสด็จพระราชทานพระกุญแจ เมื่อจะไปนั้น
 ให้เบิกขงมังกระดำคันจทุกลำ ให้เร่งลงไปพร้อมกันกับเรือพระราช-
 ลำต้นให้ทันกำหนด แล้วให้ผู้ของเกณฑ์ทั้งนี้เร่งจัดแจงแต่งเรือ ให้
 เหมือนกระบวนแห่พระราชลำต้นครั้งก่อน ให้พร้อมจกทุกพนักงาน
 ลงไปรับพระราชลำต้นรับกงสุดที่บ้านกงสุดฝรั่งเค็ด แต่ ณ วันเสาร์
 เดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำ เพลาเช้าให้ทันกำหนด เมื่อลงไปเรือพระที่นั่งเอกชัย
 รับเครื่องสูง เรือดั่งรับมโหระทึกแตรดั่งขี เรือล่าง เรือโต เรือเหรา
 รับปีพาทย์ กลองชนะ ลงเรือไปด้วยตามเคย แล้วจึงให้ด่องเรือไป
 แห่เรือพระที่นั่งเอกชัย เรือกันยาทุกชั้นนี้ เมื่อจะลงไป ให้แวะที่บ้าน
 เจ้าพระยาวรวิวงศ์มหาโกษาธิบดี ตรวจตราดูแลก่อน จึงให้ด่องไป
 แล้วแห่มาขึ้นประตู่ท่าพระ

อนึ่ง ให้มหาดไทย ให้กตาทิพย์ พันพุ่ม พันเทพราช เกณฑ์
 กระบวนแห่พระราชดำรัสทางบกที่ประตูท่าพระ แห่เข้าประตูพิเศษชัยศรี
 ณ วันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำ เวลาเช้า ให้เกณฑ์ขุนหมื่นเป็นคู่แห่
 เดินเท้า นุ่งกรมบัลลวยใส่เสื้อครุย ถ้าพอกขาว แห่หน้า ๖๐ แห่หลัง ๔๐
 (รวม) ๑๐๐ คน ให้เกณฑ์ ตำรวจเวร ๘ กรมใหม่คาวตวัตรประคตถือ
 มัดหวายแห่หน้า ๒๐ คน ให้เกณฑ์ที่ดีตำรวจ สนม ตำรวจถือธงมังกร
 นุ่งกางเกงแดง ใส่เสื้อเสนาภูกุ หมวกหนัง แห่หน้า ๖๐ แห่หลัง ๔๐
 (รวม) ๑๐๐ คน ให้เกณฑ์ที่ดีตำรวจรับพระราชยานต่อพันเงินองค์ ๑
 ให้ยืมพรมน้อยต่อพระคลังพิมาณอากาศเงิน ๑ ให้นุ่งกางเกงแดงคาด
 เขียวถวาย หามพระราชยาน

ให้เกณฑ์อภิรมนุ่งหม่มตามเคย เขียวเครื่องสูงแห่หน้า ๖ แห่หลัง ๔
 (รวม) ๑๐ องค์ ให้เกณฑ์พระราชยานจัดแถวตามธรรมเนียมอย่าง
 ขุนนางไทยปี ๑๙ แล้ว ให้มีสัปทนคนหามให้พร้อม

ให้เกณฑ์ชาวมาลาญญา จัดก้านตั้งเชิญพระกลดองค์ ๑ ให้เกณฑ์
 อาลักษณ์รับพานทอง ๒ ชั้นต่อชาวพระคลังมหาสมบัติ ไปรับพระราช-
 ดำรัสที่ประตูท่าพระตั้งบนพระราชยาน แล้วให้เดินเคียงพระราชดำรัส
 ข้างละ ๒ คน ให้เกณฑ์หัดแสงใน นุ่งกางเกงแดง ใส่เสื้อเสนาภูกุ
 ใส่หมวกหนัง ถือปืนวางแดง ๔๐ คน ให้เกณฑ์มหัศจรรย์ นุ่งกางเกงแดง
 ใส่เสื้อแดง ใส่หมวกแดง ลงไปแห่พระราชดำรัสที่ประตูท่าพระ ๒ ดำรับ

ให้ราชยานจัดพระที่นั่งน้อยหามบรรณาการองค์ ๓ จำปี ๓ จำ
กลอง ๓ กลองชนะ ๓๐ แตรวง ๖ แตรฝรั่ง ๕ (รวม) ๓๐ ตั้งข ๒ คน
นั่งห่มตามเคย แห้พระราชดำเนิน และให้หมู่ต้องเกณฑ์ทั้งนี้ ผู้ใดควร
จะรับเสด็จให้ไปรับเสด็จ ต่อพันพุ่ม พันเทพราช ให้ครบจำนวน เบิก
เสื่อ หมวก ขง ต่อชาวพระคลังเสื่อ พระคลังหมวก แต่ค้ำให้เดินเท้า
ให้มารับเสด็จ ครุฑ ลำพอก ท้องส้มเต๋จพระเจ้าอนงยาเซอ เจ้าฟ้ามหา
มาลา แล้วให้เร่งลงไปคอยเตรียมแห้พระราชดำเนิน ที่ประตูท่าพระ
แต่ ณ วันเสาร์ เดือน ๕ ขน ๖ ค่ำ เพลาเช้า ให้ทันกำหนด

อนึ่ง ให้พันพุ่ม พันเทพราช จ่ายเสด็จให้ผู้ต้องเกณฑ์ ทั้งกระบวน
บกกระบวนเรือ ให้ครบจำนวนเกณฑ์ทั้งต้องกระบวน

อนึ่ง ให้เกณฑ์ข้าทูลละออง ฯ เป็นคู่เคียงพระราชดำเนินที่ประตู
ท่าพระนั้น ให้เกณฑ์กรมท่า หลวงสดัดดีอุดม ๑ หลวงรักษาสัมบัติ ๑
(รวม) ๒ เกณฑ์กรมนา หลวงพิพิธธำม ๑ หลวงศรีทิพโภชน์ ๑
(รวม) ๒ เกณฑ์กรมเมือง หลวงปัตติจาร ๑ หลวงสุธาพิทักษ์ ๑
(รวม) ๒ เกณฑ์กรมวัง หลวงศรีราชบุตร ๑ หลวงอุทุมมามาตย์ ๑
(รวม) ๒ สนมกลาง หลวงภุเบศร์สังหนาท ๑ หลวงอรนทราชาธิ ๑
(รวม) ๒ (เป็น) ๓๐ คน ให้หมู่ถมบักลาย ได้เสด็จ ครุฑ ลำพอกชาว
เตรียมเครื่องราชดำเนินที่ประตูท่าพระ ณ วันเสาร์ เดือน ๕ ขน ๖ ค่ำ
เพลาเช้า

อนึ่ง ให้ชาวพระราชยานจัดเตียงน้อยองค์หนึ่ง ไปคอยรับ
พระราชดำเนิน ณ เกยที่ประตูท่าพระ ให้ทันกำหนด

อนึ่ง ให้ชาวพระคลังแสงสรรพาวุธ ไปแต่งเกยที่ประตูท่าพระ
แต่ ณ วันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำ เพลาเช้า ให้งามดี และให้ผู้ต้อง
เกณฑ์ทางนาคแดงการให้พร้อม ทั้งกระบวนบกระบวนเรือ ตามกำหนด
ที่วัน ถ้าการสิ่งใดไม่เข้าใจ ก็ให้ไปทูลถามสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
เจ้าฟ้ามหาดลามา อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องเสด็จออกรับกงสุลฝรั่งเศส

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๑

ด้วยเจ้าพระยาบวรวิกรมมหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ไล่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า มีหมายตั้งไปแต่ก่อน
ว่า แยกเมืองมลายูซึ่งคุมดอกไม้ทอง ดอกไม้เงิน เข้ามาทูลเกล้า ฯ
ถวายนั้น จะได้เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ กราบถวายบังคมลา ณ พระที่นั่ง
อมรินทรวินิจฉัย ณ วันอาทิตย์ เดือน ๑๑ แรม ๒ ค่ำ ปีมะเมีย
สัมฤทธิ์ศก ความแจ้งอยู่ในหมายรับสั่งนั้นแล้ว บัดนี้พระเจ้าแผ่นดิน
ฝรั่งเศส แต่งให้มอญซิเออร์กลเดอว์เกอว์ดัดเด็ตโนกงสุล เข้ามา
เปลี่ยนกงสุลคนเก่า เข้ามาอยู่ ณ กรุงเทพ ฯ กำหนดมอญซิเออร์กลเดอว์
เกอว์ดัดเด็ตโนจะได้เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
ในวันอาทิตย์ เดือน ๑๑ แรม ๒ ค่ำ เพลาเช้านี้พวกหนึ่ง เสด็จออก
แยกเมืองเป็น ๒ ครั้งนั้น ให้มหาดไทย ให้กดาโหม ให้กรมดัดดี

หมายบอกเจ้าพนักงานผู้ต้องเกณฑ์ในการรับตั้งแขกเมือง ให้รู้ทุก
พนักงานให้จัดแจงการเหมือนอย่างกงสุลเผ้าครั้งก่อน

อนึ่งให้ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือนผู้ใหญ่น้อย ที่มีตำแหน่ง
เผ้า ให้เขาเผ้าเข้มาเตรียมไว้ด้วยจงทุกคน ถ้าจะโปรดให้ได้
เผ้าเข้มาหรือเผ้าแพรดีประการใด จะได้ใส่เผ้าท้นการตามรับตั้ง

หมายรับตั้ง

เรื่องจัดการรับรองมิศยาเวชาติอังกฤษ
เข้าเผ้าทพระตำหนักนา

ด้วยพระยาวรพงศ์พิพัฒน์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า มิศยาเวชาติอังกฤษจะเข้ามาเผ้า
ทอดระของ ฯ ที่พระตำหนักนา ณ วัน เดือน ๖ แรม ๑๑ ค่ำเพลาบ่ายเที่ยง
นั้น ให้ชาวพระคลังราชการเขาเผ้าตลอดไปอยู่ที่พระตำหนักนา และที่
โรงเรือจะได้พักแขกเมืองให้พอ

อนึ่งให้ชาวพระคลังพิมาณอากาศ จัดพรมไปอยู่ที่พระตำหนักนา
ให้เต็ม เร่งไปให้ทันกำหนด

อนึ่งให้รักษาพระองค์ซ้ายขวา ให้ชาวที่พระบรมมหาราชวัง
ไปตั้งรับเสด็จ และเกาะรับแขกเมืองให้พอ แล้วชาวที่ใหญ่อุดม
มีเชิงปากมาตั้งรับแขกเมืองด้วย

อนึ่งให้อาสาจาม อาสาเดโช จัดเรือมาทอดท่นเหนือท่นท้ายนา
ตามเคย

อนึ่งให้ขุนทินบรรณาการ ให้ขุนธรรกำนัด จักกระโดนจัดขึ้นนำ
ไปตั้ง ให้แขกเมืองรับพระราชทานที่โรงเรือ เหมือนอย่างทุกครั้ง

อนึ่งให้นายบวรราชบพิตรมาลย์จันทรอนนาคาพาไปจัดแจง
ให้แขกเมืองรับพระราชทานให้ทันกำหนด

อนึ่งให้พันพุ่ม พันเทพราช จ่ายเลขให้นายนิล นายชิตให้พอ
เรือ ๓ ลำ จ่ายให้ ณ วันเดือน ๖ แรม ๑๓ ค่ำเข้ายารุง

อนึ่งให้มาลาภาษาให้ชาวพระราชยานให้ชาววงศ์ชาวที่ ให้มหาดเล็ก
ให้แสงในให้แสงต้น ให้เกณฑ์หัดแสงใน ทหารปืนเกณฑ์หัดอย่าง
ยุโรป จกช่องล้อมวงตงกองรายทางบกทางน้ำ ทั้งนี้ให้เตรียมทำตาม
รับสั่งเสร็จให้มากกว่าปกติสักหน่อย แต่อย่าให้มากนัก จงทุกพนักงาน
ตามรับสั่ง

ไปตุเกศแต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๑

หมายรับสั่ง

เรื่องต้อนรับทูตไปตุเกศ

ฉบับที่ ๑

เรื่องให้จัดที่พักปากคลองผดุงรับราชทูตไปตุเกศ

ด้วยเจ้าพระยาวังจันตมาลาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า เจ้าเมืองปัตตานี
แต่งให้พิเรนทร์ขุนนางไปตุเกศ เป็นทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

ณ กรุงเทพ ฯ พิเรนทร์ทูตมาเฝ้าขอเมืองติโก มาตั้งที่ทอดนอก
 ดันตอนแต่ ณ วันเดือนยี่แรม ๓ ค่ำแล้ว ทูตเข้ามาครองน จะให้ทูตชน
 พกทศกรับทูตปากคตของผดุงกรุงเกษม กำหนดทูตจะเฝ้าเข้ามาถึงตักพัก
 ณ วันอาทิตย์เดือนยี่แรม ๕ ค่ำนั้น ให้พระคลังพิจารณาอากาศจัดโคมหวด
 โคมหม้อดงไปแขวนห้องตัก ด้วยแก้วกระบอกสำหรับตัก เลื้อผ้า เบิก
 ยี่มเลวห้องตะเกียงต่อพระคลังในขวา ไปตักให้พอ ถับถวยแก้วให้พอ
 ตามเคยมาแต่ก่อน

อนึ่งให้พระคลังวิเศษเร่งไปแขวนไปตัก ให้จัดมั่งแพรวโลมี่ระบาย
 ไปผูกเตียง ผ้าขาวกำมะหยี่ปูที่นอนปูโต๊ะกินข้าว สำหรับขุนนางนอน
 ๑๘ หลัง ให้เร่งลงไปผูกให้พอตามเคย

อนึ่งให้กรมพระนครบาลเบิกยี่มคุ้มล้ามโคก ต่อกรมพระกลาโหม
 ไปตักทศกรับทูต ๒๐ ใบ

อนึ่งให้พระคลังราชการจัดเสื่อถวดเสื่ออ่อน ไปปักทศกรับทูตให้พอ
 แดงให้จ่ายน้ำมันมะพร้าว ฟืนแถม ได้ ให้แขกเมืองใช้สอยให้พอกล่าว
 จะกลับไป และให้เจ้าพนักงานทั้งนี้ เร่งจัดสิ่งของลงไปตักแต่งตัก
 รับทูต ที่ปากคตของผดุงกรุงเกษม แต่ ณ วันเสาร์เดือนยี่แรม ๕ ค่ำ
 ปีมะเมียลัมฤทธิศก ให้ทันกำหนด

อนึ่งให้พระแก้วพระคลังล้วน จัดมะพร้าวอ่อน จัดกล้วยส้มและ
 ผลไม้ต่าง ๆ ที่มีรสหวาน สิ่งละมาก ๆ ไปทักทูตที่ตักรับทูตแต่
 ณ วันจันทร์เดือนยี่แรม ๖ ค่ำครึ่งหนึ่งก่อน แดงเวณ ๕ วันทักครึ่งหนึ่ง
 กว่าทูตจะกลับไป เมื่อจะเอาสิ่งของไปทักทูตนั้นให้บอกจำนวนสิ่งของ
 ที่เวรกรรมทำางทุกครึ่ง

อนึ่งให้กรมนายจ่ายข้าวสารนาสงฆราช นมโค ให้ทูตนายไพร่
รับพระราชทานข้าวสารวันละถัง นมโควันละ ๓ ทะนาน ให้เร่งไป
จ่ายแต่ ณ วันจันทร์เดือนยี่แรม ๖ ค่ำเพลาเช้าไป เสมอจนทุกวันนี้อย่า
ให้ขาดจนกว่าทูตจะกลับ

อนึ่งให้พันพุม พันเทพราช จ่ายเสวยของงานดีตำรวจลงไป
รับใช้สอยทูต ๘ คน กว่าจะกลับไป ให้เร่งเอาเสวยลงไปจ่ายให้
ขุนอักษรสุมบัตี เสมียนตรากรมท่า แต่ ณ วันอาทิตย์เดือนยี่แรม ๕ ค่ำ
ให้ทันกำหนด

อนึ่งให้ชาวพระคลังในซ้ายจ่ายสิ่งส่ง จ่ายด้ายดิบ ให้หมื่นวิเศษ
อักษรมายเวรกรมท่าไป สำหรับพันเทียนให้ทูตใช้สอย สิ่งส่งหนัก
๒๐..... ด้ายดิบ ๕ เซ็ด ให้เร่งจ่ายแต่ ณ วันเสาร์เดือนยี่แรม ๔ ค่ำ
ให้ทันกำหนด และให้เจ้าพนักงานท่งนี้ เร่งเอาเสวยสิ่งของ ไปจ่าย
สิ่งส่งกับทูตปากคลองผดุงกรุงเกษม ให้ทันกำหนดจงทุกสิ่ง อย่าให้
ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๒

เรื่องจารึกพระราชสาสน์ไปประเทศไปตุคอก
ให้พิณพาทย์แดรสังข์ ไปคอยประโคม

ด้วยพระศรีสุนทรโวหาร รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า กำหนดจะได้จารึกพระสุพรรณบัฏ

แผ่นพระราชดำรัสที่จะออกไปกรุงไปตุคอต ที่หอพระมนเทียรธรรม
ณ วันศุกร์เดือน ๓ ขึ้น ๘ ค่ำ

อนึ่งให้ปีพาศย์แดร์ดังข้ ไปประ โคมเมื่อจารึกพระราชดำรัส ถ้า
เจ้าพนักงานรู้หมายนั้แล้ว ให้เร่งจัดแจงเอาไปตั้งไว้ในหอพระมนเทียร
ธรรม ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม จะได้จารึกพระราชดำรัสนั้น
ให้เจ้าพนักงานจัดแจงบายศรีตองดำรับ ๓ ศีรษะคู่ศรีษะ ๑ พร้อม
ด้วยแป้งหอมน้ำมันหอม สำหรับจะได้เจิมพระราชดำรัสตามรับตั้ง

ฉบับที่ ๓

เรื่องแขกเมืองจะมาตุลละครที่ริมเขาไกลาศ

ให้จัดการรับรองให้ดี

ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษา รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ณ วันจันทร์เดือน ๓ ขึ้น ๕ ค่ำเพลา
บ่าย ๑ โมง แยกเมืองจะเข้ามาทูลก่อนที่ริมเขาไกลาศ

อนึ่งให้ราชยานจัดแคร่ ๑๔ แคร่ แล้วรับเสด็จต่อพันพุ่ม พัน-
เทพราชหามแคร่คอยรับคอยตั้งแยกเมืองที่ท่าพระ ห้ามเข้ามาใน
พระบรมมหาราชวัง อย่าให้ขาดได้

อนึ่งให้ขุนทินบรรณการ ขุนธารกำนัล จัดกระโถนปั่นน้ำ
หมากพุดมาตงตามกำหนด

อนึ่งให้เจ้าศาลายืมพรมต่อชาวพระคลังพิมานอากาศ ไปปูศาลา
กลาโหมเหมือนอย่างทุกคร้ง

อนึ่งให้หว่านบ้ายมเกาฮ ๓๔ เกาฮ ยมโตะทขุนราชฤดี ไปดงที่
 ค้าตาลูกขุนในฝ่ายซ้าย อย่าให้ขาดได้
 อนึ่งให้พันพม พันเทพราช จ่ายเดรให้ฝ้ายให้เต็มดำเรือ
 อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๔

เรื่องแจกเมืองเขาเผ่าวงหน้าเดือน ๓ ขึ้น ๓๐ ค่ำ
 ทูลเจ้านายวังหน้า แต่งพระองค์เข้าเฝ้าให้พร้อม

ด้วยนายราชอัญญาเวรพระบวรราชวังมาสั่งว่า ด้วยพระราชา
 นุประดิษฐ์ รับพระบวรราชโองการได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้า ฯ สั่งว่า วิถีโกโรเข้าเฝ้าผ้าตะทอง ฯ ณ วันเดือน ๓ ขึ้น ๓๐ ค่ำ
 เพลาเช้า เสด็จออก ณ พระที่นั่งอัคราภิเศกณัย เหมือนครั้งเชอรัยอน-
 เบาริงเข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ให้หมายบอกจางวาง บอกเจ้ากรม บอก
 ปลัดกรมตมหมบญี่ กราบทูลพระบวรราชวงศ์เธอ ๓ ทูลพระบวรวงศ์เธอ ๒
 พระองค์เจ้าชนหน่ง ๒ เป็น ๗ พระองค์ ตมพันรงค์เธอ ๕ พระองค์
 แต่งพระองค์เริ่มไปเฝ้า

หมายรับสั่ง
เรื่องกงสุลอเมริกันเข้าเฝ้าถวายอักษรสาส์น
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๒

ด้วยเจ้าพระยาบวรวิจิตรมหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า เปรดิเตนผู้ครอบครอง
เมืองอเมริกา มีอักษรสาส์นตั้งเข้ามายังกงสุลอเมริกาให้นำขึ้นทูล
เกล้าฯ ถวาย กำหนดกงสุลอเมริกาจะได้เข้าเฝ้าทูลละอองฯ ถวาย
อักษรสาส์น ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ณ วันเสาร์เดือน ๓๐ ขึ้น ๑๔ ค่ำ
เพลาเช้า ให้เกณฑ์ยกเครื่องมีพายจ่ายการประจำการในหมู่พายเรือ
ห้ามแคว่ ถือกวรชิง ถือกมังกกร แห่พระราชสาส์นนนเกณฑ์ และให้
หมู่ซึ่งต้องเกณฑ์ทงนเอาตัวเลขตั้งให้เจ้าพนักงาน แต่ ณ วันศุกร์เดือน
๓๐ ขึ้น ๑๓ ค่ำเพลาบ่าย จะได้จ่ายเครื่องแต่งตัวให้ รุ่งชน ณ วันเสาร์
เดือน ๓๐ ขึ้น ๑๔ ค่ำเพลาเช้า จะได้เข้ากระบวนแห่พระราชสาส์น
อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ประชุมแต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓

หมายรับสั่ง

เรื่องก่อนรับทูตประชุม

ด้วยเจ้าพระยารัตนวงศมหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการได้
เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า พระเจ้าแผ่นดินเมืองประชุม
มีพระราชดำรัสแต่งให้ทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี ขอทำหนังสือ
สัญญาให้ลูกค้าไปมาค้าขาย เหมือนอย่างเมืองไทยต่างประเทศ แต่ง
ให้ราชทูตเข้ามาแต่ก่อน ๆ นั้น กำหนดราชทูตเข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ
ในเดือน ๗ ข้างแรมปีออกโทศก ทูตเข้ามาครั้งนั้นจะให้พักตกหล่น
หน้าวัดประยูรวงศารามนั้น ให้พระคลังฉัษจัดมุ้งแพรมีระบายสำหรับ
ผู้กตัญญูทูต ๔ ให้จัดมุ้งผ้ามีระบายสำหรับผู้กตัญญูขุนนางที่เข้ามา
กับทูต ๗ เป็น ๑๑ หลัง ให้เร่งเย็บตามเคยไปผู้กตัญญูให้ทันกำหนด
ให้พระคลังในซ้ายจัดฟูก ๑๑ จัดผ้าขาวปูที่นอน ๑๑ เป็น ๒๒ ผืน ให้
จัดหมอนหนุนศีรษะ ๑๑ หมอนข้าง ๒๒ รวมเป็น ๓๓ ใบ ให้เร่ง
เย็บลงไปปลาดุกที่นอนตามเคย ให้พระคลังพินานอากาศจัดโคมหวด
จัดโคมหมอนจัดโคมเตียงจัดด้วยแก้วกระบอก ไปแขวนไปตั้งที่ตกรับทูต
ให้พอ ให้กรมพระนครบาล ยืมตุ้มล้ามโคมต่อกรมพระกลาโหม ไป
ตั้งที่ตกรับทูต ๒๐ ใบ ให้พระคลังราชการจัดเสื้ออ่อนเสื้อสด ไปปัก

รับทูตให้พอตามเคย ให้เจ้าพนักงานท่ง^{๕๕}เร่งเอามุ้งหมอนฟูก เอาเสื้อ
 ช้อนเอาตุ้มไปต่ง เอาโคมไปแขวน ทักกรับทูตหน้าวัดประยูรวงศาราม
 แต่ ณ วันพุธ เดือน ๗ แรม ๓ ค่ำ ปีวอกโทศก เมื่อจะเอาของไปต่ง
 ให้บอกบัญชีต่อขุนอักษรมบัติ เตมีนตรากรมท่า พาทูตกลับไปแล้ว
 ให้เจ้าพนักงานท่ง^{๕๕}รับเอาสิ่งของที่ไปต่งคนมาตามเคย อย่าให้ขาดได้
 ตามรับสั่ง

ข้อสันดาแต่งตั้งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓

หมายรับสั่ง

เรื่องราชทูตฮอลันดาเข้าเฝ้ากราบถวายบังคมลา
 ให้จัดการให้พร้อม

ด้วยเจ้าพระยารัตนวงศ์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
 ไล่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า โยนฮอนเกอร์เซียค
 ราชทูต และขุนนางฮอลันดา จะได้เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ กราบถวาย
 บังคมลาในพระที่นั่งอนันตสมาคมนั้น ให้ชาวพระราชยานจัดแคร่มี
 เก้าอี้ ๓ จัดแคร่ไม่มีเก้าอี้ ๒ เป็น ๗ แคร่ ให้รับเลขาต่อพันพม
 พันเทพวาท นุ่งกางเกงขาวเกยวลายตามเคย หามแคร่ ๒๗ คน ให้ชาว
 อภิรมจัดตั้งท่นลงไปในทูตที่ท่าพระ ๗ คัน ให้เร่งส่งไปรับทูตที่ท่าพระ

เข้าประตูเวหาพิทักษ์ พักที่เก่งจวนกลาง ณ วันพฤหัสบดี เดือน
ขึ้น ๘ ค่ำ เพลาบ่าย ๒ โมง แล้วให้คอยรับคอยส่งตามเคย

อนึ่ง ให้กรมพระนครบาลจัดคนกวาดถนน ตั้งแต่ท่าพระถึงประตู
เวหาพิทักษ์ ให้เร่งกวาดแต่ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ขึ้น ๘ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่ง ให้พันพุม พันเทพราช จ่ายเลขให้ราชยานหามแคร่ให้พอ
ตามเคย ให้เร่งจ่ายแต่ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ขึ้น ๘ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่ง ให้คลังพินาศอากาศจัดเจียนจัดพรมให้คลังราชการ
เขาเดื่อมาปูที่เก่งจวนกลางให้พอ ให้เลือกเอาเดื่อเอาพรมที่ใหม่งามดี
มาปู ให้เร่งปูแต่ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ขึ้น ๘ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่ง ให้อธิบดีมโหรีมเภาอดตอ นายบำรุง จัดโต๊ะจัดเก้าอี้มาตั้ง
ที่เก่งจวนกลาง สำหรับทอดพักให้พอตามเคย

อนึ่ง ให้พระคลังมหาสมบัติจัดเผือกจัดมันต่าง ๆ หนัก ๑๕ ชั่ง

อนึ่ง ให้พระแก้วพระคลังส่วนจัดพักทอง ๒๐๐ ผล จัดส้มโอ
๔๐๐ ผล จัดลิ้นปะรด ๒๐๐ ผล ดึงไปทักทุดที่ตักปากคลองผดุงกรุงเกษม
แต่ ณ วันศุกร์ เดือน ขึ้น ๘ ค่ำ เพลาเช้า ให้ทันกำหนด อย่าให้ขาด
ได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องเตรียมแท่นพระราชสาสน์ ส่งเรืออเมริกันนอกสันดอน

ด้วยเจ้าพระยาวรวิวงศ์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ไล่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า เปเรลดีเนผู้ครอบครอง

แผ่นดินอเมริกา มีอักษรลำดับนี้ ตั้งเข้ามาให้มิคจันตเลงสุดอเมริกัน
 นำทูตเกล้า ๆ ถวายเมื่อ ณ วันเดือน ๑๐ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะแม เอกศก
 ยังหาได้ตอบพระราชดำรัสออกไปไม่ ครั้นกัปตันยี่แอมเปอริน นาย
 เรือรบซึ่งยอนอาตามของแผ่นดินอเมริกา ลาดตระเวนไฟทั้งทะเล
 แวะเข้ามาเยี่ยม กงสุลอเมริกาซึ่งอยู่ ณ กรุงเทพฯ จะขอให้เฝ้าทูต
 ละของ ๆ ด้วย ได้โปรดเกล้า ๆ ให้กัปตันยี่แอมเปอริน กับขุนนาง
 นายทหารเข้าเฝ้าทูตละของ ๆ แต่ ณ วันเสาร์ เดือน ๓ แรม ๑๔ ค่ำ แล
 บัดนี้กัปตันจะได้กราบถวายบังคมลากลับออกไป ได้โปรดเกล้า ๆ มี
 พระราชดำรัสและของทรงยินดี มอบให้กัปตันยี่แอมเปอริน นายเรือรบ
 เชิญออกไปแผ่นดินอเมริกาด้วย กำหนดจะได้แก่พระราชดำรัส ณ วัน
 พุธหัตถี เดือน ๔ ขึ้น ๕ ค่ำ เพลาเช้า จะได้จัดกระบวนแห่ตั้งแต่หน้า
 พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ แห่มาทางหน้าบ่อมณเฑียรจักร ลงเรือพระที่นั่ง
 กลไฟท่าพระ ลงไปถึงที่เรือรบนอกคันคองนั้น ให้พระอรุณมณฑล
 ภิบาล เจ้ากรม ให้หลวงชำนาญนาวา கட ปลัดกรม จัดเรือพระที่นั่ง
 กลไฟสยามอรุณมณฑลมาด้วย รับพระราชดำรัสที่ท่าพระลำหนึ่ง ให้มี
 โต๊ะเก้าอี้เก้าอี้มาให้พร้อม เมื่อจะลงไป ให้รับอาคันตุกะรับกลอง
 ชนะรับแตร รับเครื่องสูงรับของทรงยินดีลงไปด้วย แล้วให้ลงไปรับ
 กัปตันนายเรือรบ ที่บ้านมิคจันตเลงเรือไปด้วย ออกไปส่งที่เรือรบ
 ยอนอาตามนอกคันคอง ถึงเมืองสมุทรปราการแล้วให้แวะที่รับนายท้าย
 และพักเลี้ยงกัปตันก่อนจึงให้ออกไป

อนึ่ง ให้เกณฑ์กระบวนแห่ราชดำเนินทางบกกลงไปตั้งท่าพระนั้น
 ให้เกณฑ์หัตถ์วอจรับพระราชยานงต่อพันเงินองค์ ๑ ยืมพรมน้อยต่อ
 คตังพิมานอากาศผืนหนึ่ง ไปรับเลขต่อพันพุ่ม พันเทพราช มาได้ตั้ง
 เก่งได้ มาได้พระเกยอถายตามเคย ห้ามมารับพระราชดำเนินที่พระที่นั่ง
 พุทไธศวรรย์ลงไปตั้งท่าพระ หลวงขุนหมื่นเป็นทูตแห่เดินเท้า นุ่งส้ม
 บักถายได้เสื้อครุยขาว แห่หน้า ๓๐ คู่ หลัง ๒๐ คู่ เป็น ๕๐ คู่ โพร
 นุ่งกางเกงแดง ได้ลำพอก ได้เสื้อเด่นากฎ ได้หมวกหนัง ถือบั้นแห่มา
 หน้า ๒๐ ถือบงมังกรแห่มาหน้า ๒๐ แห่มาหลัง ๓๐ เป็น ๓๐ รวมเป็น
 ๕๐ คู่ หลวงราชมนู หลวงเพชรรัตนบุรี หมื่นสุรินทรวาชา หมื่นปรีดา
 ราช หมื่นเทวาทิตย์ จำปี ๑ จากทอง ๑ จักทองชนะ ๑๕ คู่ จัก
 แตรวง ๓ คู่ จักแตรฝรั่ง ๒ คู่ ได้เสื้อบัลลังก์ นุ่งกางเกง ได้หมวก
 คอยรับแห่พระราชดำเนินที่หน้าพระที่นั่งสุทไธศวรรย์ ให้เกณฑ์ชาว
 อภิวันท์รับเลขต่อพันพุ่ม พันเทพราช มาแต่งตัวตามเคย เชิญเครื่องสูง
 แห่หน้า ๖ แห่หลัง ๔ เป็น ๑๐ เชิญเครื่องสูงบังสุรย์ ๑ บังแทรก ๖
 พัดโบก ๑ ให้เกณฑ์ชาวพระคลังมหาสมบัติตั้งพานทอง ๒ ชั้นให้
 อาลักษณ์ ดำหรับรองพระราชดำเนิน ให้เกณฑ์ชาวพระมาลาภูษา
 เชิญพระกุดกั้นพระราชดำเนิน ให้เกณฑ์อาลักษณ์รับพานทอง ๒ ชั้น
 ต่อชาวพระคลังมหาสมบัติ มาคอยเตรียมรับพระราชดำเนิน แล้วให้
 เชิญพระราชดำเนินขึ้นพระราชยาน ให้ชนประคองไปด้วยคน ๑ ตามเคย
 เกณฑ์หัตถ์แบงเป็นจ่ายเป็นคาบศิลาให้คู่แห่ ๔๐ บอก ให้เกณฑ์ชาว
 พระคลังเสื้อพระคลังหมวกพระคลังธงพระคลังวิเศษ จ่ายเสื้อหมวก

จ่ายทางกองจ่ายเกยวลาย ให้ผู้ต้องเกณฑ์ให้พอ หัวหมื่นพระตำรวจ
 หนึ่งใหม่คาดวัดประคตอมัดทวยแห่น้ำ ๕ คู่ ให้เกณฑ์พระคลัง
 พیمانอากาศจ่ายยืมพรมมอบให้สดำรวจฉีน ๓ ให้พันเงินจ่ายพระราช
 ยานกง ให้สดำรวจองค์ ๓ ให้พันพุม พันเทพราช จ่ายเลขให้ผู้
 ต้องเกณฑ์ให้พอตามเคย ให้ผู้พายจัตเรือกันยายาว ๓๓ - ๓๒ วา ผู้ก
 ม่านทอง คอยรับพระราชดำล้นททาพระ ดงเรือพระที่นั่งกลไฟ คอย
 เรือกลไฟเข้านไม่ได้ดำ ๓ ครันคู่แห่พร้อมแล้ว ให้กรมพระ
 อาลักษณ์เดินเคียงพระราชดำล้นข้างละ ๒ คน ถ้าพระราชดำล้นดง
 เรือพระที่นั่งกลไฟแล้ว ให้อาลักษณ์ดงเรือพระที่นั่งกลไฟ รักษา
 พระราชดำล้นไปด้วย ๒ คน ให้ชาวพระมาลาภูษาดงเรือพระที่นั่ง
 กลไฟ เชิญพระกตักมาระดอกันพระราชดำล้น ๓ ให้ชาวพระอภิรม
 ดงเรือพระที่นั่งกลไฟโดยเครื่อง ๓๐ คน ให้จำปี ๓ จากดอง ๓ กดอง
 ชนะ ๕ คู่ แดรงอน ๖ แดรงรัง ๕ ดังข ๓ ดงเรือพระที่นั่งกลไฟ
 โดยพระราชดำล้นด้วย

อนึ่งโปรดเกล้าฯ ให้จัดของทรงยินดี ออกไปจำเวียนทางพระราช
 ไมตรีเปรีดีเคน คาบเห็ดกลายทำที่เมืองสยามตามรูปอย่างญี่ปุ่น มี
 ผักเงินถมยาค่ากะให้ด่งทอง และมีเครื่องประทับทองค่าเดิม ๓ พระรูป
 องค์ ๓ งาข้างใหญ่ ๒ กิ่ง กิ่งหนึ่งหนัก ๕๒..... กิ่งหนึ่งหนัก
 ๔๘..... รวม ๓๐๐..... ให้เจ้าพนักงานกรมแต่งรับคาบเดิม ๓ ให้
 เจ้าพนักงานชาวพระมาลาภูษาเชิญพระรูป ให้ชาวพระคลังมหาสมบัติ
 รับงาข้าง ของทรงยินดีดงเรือพระที่นั่งสยามอรลุ่มพลททาพระ พร้อม

ด้วยพระราชดำรัสฯ ไปมอบให้กัปตันยี่แอมเปอริน แต่ ณ วันพฤหัสบดี
เดือน ๔ ชัน ๕ คำ ให้พนักงาน ให้ผู้ต้องเกณฑ์ทั้งนี้เร่งจัดแจงการ
มาเตรียมหาพระราชดำรัสฯ ให้พร้อมแต่ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๔ ชัน
๕ คำเพลาเช้า ให้พนักงานจงทุกพนักงาน ถ้าสงสัยสิ่งใดไม่แจ้ง
ให้ทูลถามสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหาธาดา อย่าให้ขาดได้
ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องเลื่อนกำหนดหาพระราชสาสน์ ไปส่งเรืออเมริกัน

ด้วยเจ้าพระยาวรวิจิตรมหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า ซึ่งตั้งมาแต่ก่อนให้
เจ้าพนักงานเตรียมการหาพระราชดำรัสฯ ไปเมืองหลวงอเมริกัน ลงเรือ
สยามอรุณผด ไปส่งกำปั่นรบอเมริกันนอกต้นคอน ณ วันพฤหัสบดี
เดือน ๔ ชัน ๕ คำ..... ประการใดแจ้งอยู่ในหมายแต่ก่อนนั้นแล้ว
โปรดเกล้า ฯ ดำรัสว่า พระราชดำรัสฯ เขียนยังไม่ทัน บัดนี้ให้เลื่อนไป
กำหนดจะได้หาพระราชดำรัสฯ ณ วันศุกร์ เดือน ๔ ชัน ๖ คำเป็นแน่ ให้
เจ้าพนักงานทั้งปวงเตรียมการหาพระราชดำรัสฯ ให้พร้อมจงทุกพนักงาน
ตามหมายรับสั่งแต่ก่อน

อนึ่งให้พันพุม พันเทพราช จ่ายเลขให้นายนิต นายชิต ให้พอ
เรือทั้งสองลำ อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

โปตุเกสและเยอรมัน นำหนังสือสัญญา
ทางพระราชไมตรี เข้ามาเปลี่ยน
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔

หมายรับสั่ง

เรื่องกงสุลโปตุเกสและเยอรมัน กับขุนนางรวม ๕ คน
เข้าเฝ้าที่พระที่นั่งอนันตสมาคม ขอเปลี่ยนหนังสือสัญญา
และให้จัดการให้พร้อมทุกหน้าที่

ด้วยเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า เมื่อ ณ ปีมะเมียฉม-
ฤทธิศก พระเจ้าแผ่นดินโปตุกอด แต่งให้วิซิโกโรผู้สำเร็จราชการ
เมืองมะเกา เป็นทูตเข้ามาทำหนังสือสัญญาเป็นทางพระราชไมตรี
กับกรุงเทพ ฯ ประเทศหนึ่ง เปรดิเตนผู้สำเร็จราชการเมืองปติแมม
เมืองฮำเบอเมืองดีอแบคมส์ตัน เรียกว่าประเทศแซมได้วาดิกชาว
เยอรมัน แต่งให้ทิโอโดรทิดวิสค์เข้ามาทำหนังสือสัญญา เป็นทาง
พระราชไมตรีกับกรุงเทพ ฯ ประเทศหนึ่ง ทิโอโดรทิดวิสค์
ทำหนังสือสัญญาเสร็จแล้ว นำหนังสือสัญญาถือเอาไว้สำหรับแผ่นดิน
กรุงเทพ ฯ ออกไปประทับตราสำหรับแผ่นดินโปตุกอด แผ่นดิน
ได้วาดิกยังหาได้เปลี่ยนไม่ บัดนี้เจ้าแผ่นดินโปตุกอดเจ้าแผ่นดิน

เปรดิเคนประเทศแสมไฉวติก สิ่งหนึ่งคือสัญญาที่ประทับตราแล้วเข้ามา ให้มีคโมกงสุดโปตุเกศ ให้มีคทิตกงสุดเยอรมันนีซึ่งอยู่ ณ กรุง เทพ ๆ เปลี่ยนกับหนังสือสัญญาที่ประทับตราสำหรับแผ่นดินกรุงเทพ ฯ ออกไปไว้สำหรับแผ่นดินโปตุกอดแผ่นดินแสมไฉวติก แต่เปรดิเคน ประเทศแสมไฉวติก มีอักษรลำดับเข้ามาให้ทูตเกล้า ๆ ถวายด้วยนั้น กำหนดมีคโมกงสุดโปตุเกศกับขุนนาง ๓ เป็น ๒ กำหนดทิโอโดร ทิตวิสแกว กงสุดเยอรมัน กับขุนนาง ๒ เป็น ๓ รวม ๕ คน จะได้ เข้าเฝ้าทูตละรอง ๆ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม และเปลี่ยนหนังสือ สัญญาที่เก่งเหนือพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ณ วันพุธ เดือน ๙ แรม ๗ ค่ำ เพลาเช้า บิระกาดรีตกันนี้ ให้พันพุม พันเทพราช จ่ายเลขให้ฝ่าย พายเรือกันยยาว ๓๓ วา ๒ ลำ ลงไปรับกงสุดรับหนังสือสัญญา รับ อักษรลำดับบ้านกงสุด แต่ ณ วันพุธ เดือน ๙ แรม ๗ ค่ำเช้า

อนึ่งให้อาตถกษณ์รับพานทองรับโต๊ะเงิน ต่อชาวพระคลังมหา- ลมบัตรับอักษรลำดับเมืองแสมไฉวติก พานทองชั้นเดียวพานหนึ่ง รับหนังสือสัญญา ๒ โต๊ะ แล้วให้ไปกับเรือกันยาม่านทอง ลงไปรับ หนังสือสัญญาตามเคย

อนึ่งให้ชาวพระมาลาชาวพระภูษา จัดพระกตองค์ ๑ ชาวอภิม จัดต้พนปักตุงชิงชายคัน ๑ ลงเรือม่านทองสำหรับกนหนังสือสัญญา อักษรลำดับ แล้วให้กนทางบกทาทาพระ ให้มีกรรชิงด้วยตามเคย แล้ว ให้ผู้ตองเกณฑ์ทงน ผู้ใดควรจจะรับเลขต่อพันพุม พันเทพราช ก็ให้ รับเลขต่อพันพุม พันเทพราช เบิกเลื้อแดงหมวกแดง ต่อพระคลังเลื้อ

พระคลังมหาสมบัติ บรรจุน้ำมันยาให้ครบกระทง ลงไปรับอักษรดำนั้น
หนังสือสัญญาามาขึ้นทูลพระ แต่ ณ วันพุธ เดือน ๘ แรม ๗ ค่ำ
เพลาเช้า

อนึ่งเกณฑ์รับอักษรดำนั้นทางบกที่ประตูท่าพระ ให้เข้าประตู
เทวาพิทักษ์ เข้าพักที่เก๋งเหนือพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ณ วันพุธ เดือน ๘
แรม ๗ ค่ำ เพลาเช้า ให้เกณฑ์ขุนหมื่นคู่แท้เดินเท้า นุ่งส้มปักลาย
ใต้เสื้อครุยขาว แห่หน้า ๕๐ แห่หลัง ๕๐ เป็น ๑๐๐ คน เกณฑ์ชาว
พระราชยานจัดพระที่นั่งน้อยลงให้สดารวจ ๒ องค์ จัดแครงตามธรรมเนียม
๕ แครง เกณฑ์ใหม่หัดเล็กจตุรนาทราชกาแพ เฝ้ายกงสุดทึงเก๋งพัก
แล้วให้จัดเครื่องโต๊ะรับกับข้าวของกินต่อพระยาวิเศษสงครามเฝ้ายกงสุด
และขุนนางฝรั่ง ที่เก๋งโภชนาสนาด้วย ตามเคยเกณฑ์

อนึ่งให้กรมวังจตุมาโทรับทำ ให้กงสุลและขุนนางฝรั่งเฝ้าเมื่อ
กินโต๊ะด้วยตามเคย เกณฑ์ให้ชาวที่พระบรมมหาราชวัง แต่งรับเสด็จขึ้น
พระที่นั่งอนันตสมาคมตามเคย เกณฑ์ให้ชาวพระคลังราชการจ่าย
เสื่อทอดให้ชาวพระคลังพิมานอากาศจ่ายพรมที่ใหม่งามดี ตั้งให้เจ้าศาลา
บุตทิวงคตพักให้พอ แล้วให้จ่ายพรมน้อยปูพระที่นั่งองค์น้อย รับ
หนังสือสัญญาด้วย เกณฑ์ให้เจ้าศาลารับเสด็จต่อชาวพระคลังราชการ
ให้เจ้าศาลารับพรมต่อชาวพระคลังพิมานอากาศ ไปปูที่เก๋งให้เต็ม
เกณฑ์ให้กรมพระนครบาล จัดคนกวาดถนนตั้งแต่ประตูท่าพระจนถึง
ท้ายพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ให้เดียนสระอากาศ เกณฑ์ให้ชาวพระคลัง
มหาสมบัติจ่ายยืมพานทองโต๊ะเงินให้อาลักษณ์ เกณฑ์ชาวพระมณเฑียร

ชาวพระภูษารองหนังสือสัญญาให้พอ เกณฑ์ให้ขุนทิน ขุนทองรับ
พานหมากพานบุหรืดอกไม้เครื่องมากพูน ไปตั้งให้แขกเมืองรับพระราชทาน
ที่เก่งพัก แล้วให้จัดคนโขนถวายแก้ดำหรับกินทำคอยให้พร้อม
เกณฑ์ให้กรมท่าซ้าย จัดโต๊ะจีนไปตั้งที่เก่งกงสุตพัก ๒ โต๊ะ ให้มีผ้า
หน้าโต๊ะด้วย ดำหรับรองหนังสือสัญญา เกณฑ์ให้ชาวพระมาลาภูษา
จัดโต๊ะจีนคอยรับหนังสือสัญญาที่เก่งกงสุตพัก ๒ โต๊ะ

อนึ่งให้พันพุ่ม พันเทพราช จ่ายเตชให้ผู้ต้องเกณฑ์ตามเคย ให้
ชาวพระคลังเถิดคลังหมวกคลังวิเศษ จ่ายเถิดหมวกกางเกงเกยวลาย
ให้ผู้ต้องเกณฑ์ให้พอ และให้ผู้ต้องเกณฑ์ทั้งนั้น จัดแจงการให้ทัน
กำหนดเพลาจกทุกพนักงาน ผู้ใดควรจจะรับเตชได้ ให้ไปรับเตชต่อ
พันพุ่ม พันเทพราชตามเคย

อนึ่งให้ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน ในพระบรม-
มหาราชวงศ์ทั้งตำแหน่งเฝ้า ให้เข้ามาพร้อมกันที่เก่งท่ายพระที่นั่งสุทไธ-
สวรรย์ เหมือนอย่างเปลี่ยนหนังสือสัญญาครั้งก่อน เมื่อกงสุตเข้าเฝ้า
นั้น ให้ข้าราชการนั่งล้อมปักตามธรรมเนียมได้เลือกร้อยอย่างน้อย เข้าเฝ้า
ทูลละออง ฯ พร้อมกันจกทุกคน

อนึ่งให้กรมพระดัดดีชวา หมายบอกเจ้ากรมปลัดกรมจางวางให้
ทูลพระเจ้าน้อยยาเชอ พระราชวงศ์เชอ พระเจ้าลูกยาเชอ และให้
แต่งพระองค์ทรงผ้าและเสื้อทรงแพรดีตามธรรมเนียม แล้วให้เชิญเสด็จ
เข้าไปให้พร้อมจกทุกพระองค์ แต่ ณ วันพุธ เดือน ๙ แรม ๗ ค่ำ
เพลาเช้า ทั้งนี้ เร่งจัดแจงการให้พร้อมทันกำหนดวันกำหนดเพลา

ถ้าเจ้าพนักงานผู้ต้องเกณฑ์หนึ่ง ที่ส่งลี้ภัยไว้ให้ไปทูลถามสมเด็จพระเจ้า
พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหาเมตตา อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ปรุเขี้ยวแทงทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔

หมายรับสั่ง

เรื่องต้อนรับทูตปรุเขี้ยว

ฉบับที่ ๑

เรื่องจัดของไปรับทูตปรุเขี้ยว

ด้วยเจ้าพระยาธรรมาธิบดี วิชาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า พระเจ้าแผ่นดินปรุเขี้ยว
แต่งให้คอลอยเลนเบิดราชทูต เข้ามาจำเริญทางพระราชไมตรี ทำ
หนังสือสัญญาฉบับกรุง ฯ เข้ามาด้วยเรือรบ ๓ ลำ โปรดเกล้า ฯ ให้จัด
สิ่งของออกไปพระราชทานทูตและขุนนางทวารนายไพร่ รับพระราชทาน
ที่เรือรบนอกด่านตอน ตามอย่างธรรมเนียมบ้านเมืองเป็นไมตรีกันนั้น
ได้พระราชทานไปลา ๑ แล้ว ยังอีก ๒ ลำโปรดให้จัดสิ่งของเดิมอีกนั้น
ให้พระคลังในซ้ายจัดนำตาตทรายขาวหนัก ๒๕ หาบ ให้กรมท่าซ้ายจัด
ใบชาหีบใหญ่ ๕ หีบ ให้กรมนาจัดข้าวสารมารวมซ่อมขาวได้กระสอบ
๓ เกวียน ให้พระคลังราชการจัดน้ำมันมะพร้าวหนัก ๑๕ หาบ ให้กรม

พระคลังสินค้าเจ้าภาษีจัดปลาทูตากแห้ง ๓๐ หาบ จัดเผือกมัน ๓๐ หาบ
จัดผักทอง ๒๐๐ ผล และให้เจ้าพนักงานท่ง^{๕๕} จัดตั้งของไปพระราชทาน
ทูต^{๕๔} ทอดทวงหน้าวัดประยุรวงศาวรา^{๕๖} แต่ ณ วันศุกร์ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ
ปีระกาตรีศก เมื่อเอาสิ่งของไปทักทูน^{๕๗}นั้น ให้บอกบัญชีที่เวรกรมท่าก่อน
อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๒

เรื่องมีละครที่ท้องสนามหลวงให้ราชทูตประยูรเชิดชู

ด้วยเจ้าพระยาวรวิวงศ์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า กำหนดจะได้มีละคร
ที่ทุ่งสนามหลวง ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๓ ขึ้น ๓๓ ค่ำ เพลาเช้า
โปรดเกล้า ฯ ให้หาราชทูตและขุนนางประยูร เชิดชู ไปดูละครให้เป็นพระ-
เกียรติยศกับแผ่นดิน เหมือนอย่างราชทูตเข้ามาแต่ก่อน ให้เกณฑ์
ยกเงินเลขนายด่าน นายกองประจำการในหมู่หามแคว่ กั้นด้นท่น
รับราชทูตนั้นเกณฑ์ และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์^{๕๕}ท่งนั้นเอาตัวเลขตั้งให้แก่
ราชยาน แต่วันพุธ เดือน ๓ ขึ้น ๓๓ ค่ำ เพลาบ่าย จะได้จ่ายเครื่อง
แต่งตัวให้ รุ่งขึ้น ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๓ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เพลาเช้า
ให้หามแคว่ตามรับสั่ง คนหามแคว่ กองนาฉาพลานโยค ๓๐ คน
กองหลวงวิจารณ์โกศา ๓๐ คน กองหลวงราชฤทธาณน^{๕๖} ๗ คน

กองหลวงศัสตริ ๕ คน กองพระราชฐานบริศุคทำทิม ๗ ค่ำดา ๕
(รวม) ๑๒ ข้างหลวง ๘ (รวม) ๒๐ (รวม) ๓๒ (รวม) ๕๒
กัณฑ์พัน กองพระราชฐานบริศุค ๕ กองหลวงรามรักษา ๕ ทำ
พระที่นั่ง

อนึ่ง ในกองพระพิพิธดาสี ๓ (รวม) ๓๐ (รวม) ๓๓ คน

ฉบับที่ ๓

เรื่องจัดเสบียงให้เรือเสพลหายไปส่งทูตนอกสันดอน
และให้ไปรับทูตที่เพชรบุรีด้วย

ด้วยเจ้าพระยาอภัยภูเบศรมหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ดังว่า ให้แต่งเรือพระที่นั่ง
เสพลหายไมตรี คอยรับพระราชดำณที่ตักแขกเมือง แล้วรับพวก
ขุนนางประยูรเชื้อไปด้วย แล้วให้เรือพระที่นั่งเสพลหายไมตรีเลยไป
รับทูตที่เมืองเพชรบุรี เขามาตั้งที่เรือรบนอกสันดอนนั้น ให้กรมนา
เอาข้าวสารชาวอย่างดี ๑๕ ถังไปส่งไปจ่าย ให้คลังสรรพากรนอก
จัดปลาแห้ง ๕๐ หาง จัดปลาใบไม้ ๕๐๐ ตัว จัดปลากุเลา ๕๐ ตัว
จัดปลาอย่าง ๕๐ ไม้ จัดผักเขียว ๒๕ ผล จัดผักเหลือง ๒๕ ผล
เป็น ๕๐ ผล จัดมันเทศ ๒๐ ชั่งจีน ให้คลังราชการจัดน้ำมันมะพร้าว
๑๐๐ ทะนาน ให้จัดน้ำมันมะพร้าวอย่างใส ๕๐ จัดอย่างกดาง ๕๐
เป็น ๓๐๐ ทะนาน จัดไต้เหนือ ๑,๐๐๐ ถัง ให้คลังในซ้ายจัดน้ำตาดทราย

๗๐ ซึ่งไทย จัดไปขายอย่างดี ๕๐ ห่อ จัดฟองเบ็ดจืด ๕๐๐ ฟอง จัด
ฟองเบ็ดเค็ม ๕๐๐ เป็น ๓,๐๐๐ ให้เจ้าพนักงานถ่านตะบัน ๓ หาบภาษีพื้น
พื้นตะบัน ๓,๐๐๐ ดูน ให้คลังสินค้าจัดกระสอบ ๒ กระสอบ ซึ่งตั้งมา
๕๕ ให้เจ้าพนักงานจัดเอาสิ่งของทั้งนี้มาส่งที่ท่าฉนวนฉนวนพรหม
แต่ ณ วันอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๒ ค่ำเพลาเช้า อย่าให้ขาดได้ตาม
รับสั่ง

ฉบับที่ ๔

เรื่องแห่งพระราชสาสน์ไปส่งราชทูตปรูเซีย ที่ตึกหน้าวัดประยุรวงศ์

ด้วยเจ้าพระยาวรวงศาธิราชโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ไล่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า พระเจ้าแผ่นดินปรูเซีย
แต่งให้คอลลอยเจนเบิตเป็นราชทูต เชิญพระราชสาสน์ขอทำหนังสือ
สัญญาเป็นทางพระราชไมตรีกับกรุงเทพ ฯ ได้ทำหนังสือสัญญาเสร็จแล้ว
กำหนดจะได้แก่พระราชสาสน์ลงไปให้ราชทูตที่ตึกหน้าวัดประยุร-
วงศาaram ณ วันจันทร์ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำเพลาเที่ยง ให้เกณฑ์
ยกเอาเจ้านายท่านายกอง ประจำการในหมู่เมือง เชิญเครื่องสูง
ตึกทองชนะ หามราชยาน บัฟพาทย์ พายเรือเอกชัย เรือศรีรูปสัตว์
เรือแซเป็นอันมากนั้นเกณฑ์ และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ทั้งนี้เอาตัวเอง
สั่งให้แก่เจ้าพนักงานนายเรือ แต่ ณ วันอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๒ ค่ำ

จะโดยกเรือลงจ่ายเครื่องแต่งตัวให้ ครนรุ่งขึ้น ณ วันจันทร์ เดือน ๓
แรม ๓ ค่ำ เวลาเช้าจะได้พายเรือเข้ากระบวนแห่พระราชดำเนินทางบก
ทางเรือทั้งสองกระบวน อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง บก ๒๐๒ เรือ ๔๓๐
(รวม) ๒๓๒ คน

ตำรวจในซ้าย ตำรวจในขวาถือธงมังกร กองพระมหามนตรี ๓๓
กองหลวงสุทธาพิทักษ์ ๑๕ นายหมู่ ๕ (รวม) ๓๐ ตำรวจในซ้าย
ตำรวจในขวา ถือธงมังกร กองพระมหาเทพ ทำโรงม้า ๕ กอง
พระพิเรนทรเทพ ๕ กองพระราชฐานบริคุตคำดา ๕ กองนายแจ้ง ๗
กองขุนทรงฤทธิ ๕ ในหมู่ ๕ รวม ๓๐ ตำรวจนอกซ้ายตำรวจ
นอกขวาถือธงมังกร กองพระอภัยสุนทรวิชัย ๒ กองพระราช
โยธาเทพ ๕ กองหลวงเด่นภิมุข ๓ กองหลวงเทพเดช ๓ ในหมู่ ๕
(รวม) ๒๐

ต้นมซ้าย ต้นมขวา ถือธงมังกร กองพระราชโยธาเทพ ๓
กองขุนอินทรวรวิชัย ๗ กองขุนภักดีอาสา ๓ กองขุนโยชานุรักษ์ ๓
ในหมู่ ๕ (รวม) ๒๐

ตั้งตำรวจหามพระราชยาน กองพระอภัยสุนทรวิชัย ๘ หาม
บีฬาทย์ ๒ ตำรับ นายประตูซ้ายนายประตูขวา ๘ อภิกรมเชิญ
เครื่องสูงตั้งพาน กองพระรามพิชัยระเบียง ๗ นายประตู ๒ กอง
นันทะพิชัยชาญฤทธิ์ ๕ กองขุนชัยสรฤทธิ ๕ (รวม) ๓๗ ตั้งกองชนะ
กองขุนวิเศษสงคราม ๕ กองพันเชือก ๑๕ ข้างตาง ๓๐ (รวม) ๓๐

ราชยานหามเฉลียงน้อย หามแคว ๓๐ แคว ๕๐ กองพระ
ราชฐานบริศุท คิด ๖ กองหลวงยี่ด่านประเวศน์ ๖ กองหลวง
วิเศษสุริยงค์ ๖ กองหลวงไกรสรเดช ๖ กองขุนพรหมรักษา ๗
กองหลวงมนทานุโยค ๕ กองหลวงราชฤทธาณนท์ กองหลวง
วิจิตรไกร ๕ (รวม) ๘ (รวม) ๔๔

หามมโหระทึก นายประตูซ้าย นายประตูขวา กองหลวง
ราชดิทธิ ๕ มีพายเรือเอกชัย ๓๐ เรือศรี ๓๐ กองพระอนุรักษ
โยธา ๓๒ กองหลวงพลพายกริฑา ๓๐ มีพายประจำท่า ๒๓ กองพระ
อภัยวณฤทธิ โรงเงิน ๖ เก่ง ๓ (รวม) ๘ กองหลวงอภิบาลภูวนาถ ๘
(รวม) ๖๐ พายเรือเหราอาสำในกรมวังซ้าย กองพระพิเศษ
สงคราม ๓๓ กองหลวงดัดพิมาน ๓๓ กองหลวงอภัยพิทักษ์
ระเบียง ๗ กองพระอิศราภัย ๖ (รวม) ๓๕ กองพระอินทราพิทย ๒
การ.....๓๐ พายเรือเหราอาสำในกรมวังขวา กองพระรามพิชัยโรง
ทหาร ๓๐ กองหลวงประดู่ดำแดงฤทธิ ๓๐ กองหลวงเจดีย์
นุรักษ์ ๖ กองพระองค์เจ้าภุมเรศ ๖ กองหมื่นประจักษ์ราชกิจ ๓
(รวม) ๓๕

พายเรือดั่งเกณท์หัดซ้าย กองพระพิพิเศษ ๓๖ กองพระ
มหาเทพ ๓๓ ห้อง ๖ กองขุนราชกิจปรีชา ๓๐ กองหลวงราช
วรานุรักษ์ ๘ (รวม) ๕๐ พายเรือดั่งอาสำในกรมท่าซ้าย กองหลวง
ศรีทรงยศ ๕ กองหลวงวิสูตรสมบัติ ๕ กองขุนนราฤทธิไกร ๕
กองหมื่นรุด ๕ กองหมื่นภักดี ๕ (รวม) ๒๐ กองหลวงอนุรักษ

ภักดี ๘ กองหม่อมเจ้าหุ่น ๘ (รวม) ๓๕ กองหลวงนราเริงเดช ๒
 พายเรือดงเกณฑ์หัตถ์ขวา กองขุนชาติวิชา ๑๖ กองหลวงวงศาธิราช ๕
 กองหลวงภูเบศรพิทักษ์ ๕ กองหลวงรามรักษาดำหนักหน้า ๕ กอง
 หลวงไกลดาศ ๕ (รวม) ๕๐

พายเรือดงอาดำในกรมท่าขวา กองหลวงชินศรีรักษา ๘ กอง
 หมื่นภูบาลบริรักษ์ ๕ กองหลวงรักษานาถ ๘ กองขุนนิเคษดมบัติ ๘
 กองขุนผาญไพรณ ๖ กองหลวงพิทักษ์โยธา ๒ (รวม) ๓๕

พายเรือโต คลังสินค้า กองพระยานนาวาพยานโยค ๑๕ กอง
 ขุนศรีสังหาร ๕ กองพระราชฐานบริคุต ดำหนักหน้า ๓๐ (รวม) ๓๐

พายเรืออสุรกายภักษ์ กองหลวงพลาดัย การ..... ๕ ๖
 (รวม) ๑๑ กองขุนรณฤทธิพิชัย การวัด ๖ ๖ (รวม) ๑๒
 กองหลวงมนัรักษา ๖ กองพระพิพิธภูบาล ๕ กองหลวงเด่นพด ๖
 กองหลวงพิพิธมนเทียร ๖ ๘ ๗ (รวม) ๕๐

พายเรือโต คลังสินค้า กองหลวงวิจารณ์โกษา ๑๕ กอง
 หลวงอเรนทรชาติสังหาร ๘ กองพระราชฐานบริคุต ทำทิม ๘
 (รวม) ๓๐ ตีกระเชี่ยงแซง ๒ ลำ กองขุนจิตรจอมราชธวั ๓๐ กอง
 หลวงอินทโรดม ๘ กองขุนฤทธิพิชัย ๘ กองพระอินทรเดช ๘ กอง
 พระมหาเทพพร ๑๓ กองพระเทพมณู ๕ (รวม) ๕๐

เรื่องราชทูตปรุเข็กราบถวายบังคมลา
ให้จัดการรับรองให้พร้อมทุกหน้าที

ด้วยเจ้าพระยารัตนวงศ์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า คอยคอยเดินเบ็ด
ราชทูตจะได้เข้าเฝ้ากราบถวายบังคมลา รับพระราชดำล้น ณ พระที่นั่ง
อนันตสมาคม ณ วันจันทร์ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำ ปีระกาตรีศกนั้น ให้
เกณฑ์เรืออสุรกายักษ์ รับทูตลำหนึ่ง ให้คาดหัดคามี่เสื้ออ่อนมีหมอน
มีพรมพร้อม ให้บรรจุพลพายได้เสื้อแดงหมวกแดงให้ครบกระธง ลงไป
รับคอยคอยเดินเบ็ดราชทูต ที่ตักพักหน้าวัดประยุรวงศาราม ณ วันจันทร์
เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำเพลาเที่ยง มาชนประตูท่าพระแล้ว ให้คอยรับ
คอยส่งด้วย ให้ถึงที่เรือ ให้ชาวพระราชยานจัดแคร่จัดเก้าอี้ตาม
ธรรมเนียม ๓๐ แคร่ ให้รับสัปทนคนหามให้พร้อม มาคอยรับทูต
ที่ท่าพระ เข้าประตูเทวาพิทักษ์ ให้คอยรับคอยส่งตามเคย

หนึ่ง ให้พนักงานโต๊ะเกาจดโต๊ะเกาออกมาตักตักทูตพักให้พอ

หนึ่ง ให้ขุนทินบรรณาการขุนขารกำนัล จัดหมากบุนหรี จัด
คนโขน้า จัดถ้วยแก้ว มาตักให้ทูตรับพระราชทานที่เการับทูต
ตามเคย

หนึ่ง ให้พนักงาน พันทพราช จ่ายเลขให้ผู้ต้องเกณฑ์ให้พอ

อนึ่ง ให้อาสาสมัครที่ใหม่มาติดต่อชาวพืมาอากาศ มาปฏิบัติ
 เก่งทุกพัก เหนือพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ให้เต็มอย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๕

เรื่องราชทูตจะออกไปเพชรบุรี โดยเรือแจวเรือพาย

ด้วยมีรับสั่งพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จฯ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท
 โปรดเกล้าฯ สั่งว่า ราชทูตไปเมืองเพชรบุรี ซึ่งเข้ามาจำเริญทางพระราชไมตรี
 มาพักอยู่ที่กักแขกเมือง ณ วันจันทร์ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำ เพลาเช้า ราชทูต
 จะออกไปเที่ยวเล่นเมืองเพชรบุรี ให้ผู้พายจัดเรือให้ราชทูตสองลำ ให้
 เกณฑ์ยกเอาเจ้านายด้านนายกองประจำการในหมู่แจวเรือ พายเรือ
 ราชทูตไปเมืองเพชรบุรีนั้นเกณฑ์ และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ทวงนเอา
 ตัวเดรสให้แก่ผู้พาย ณ วันอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๒ ค่ำ จะได้จัดแจง
 ยกเรือลง ครั้นรุ่งขึ้น ณ วันจันทร์ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำ เพลาเช้า จะได้
 แจว พายเรือราชทูตไปเมืองเพชรบุรี ไปกว่าจะกลับ มาอย่าให้ขาดได้
 ตามรับสั่ง ฯ

ผู้พายแจวเรือพาย เรือราชทูตไปเมืองเพชรบุรี ๒ ลำ ๆ ละ ๒๐ คน
 กองหลวงศรีคงยศ ๒ กองหลวงอินทรมบัต ๒ กองขุนนางฤทธิไกร ๒
 กองหมื่นภักดี ๒ กองหมื่นรุศ ๒ กองพระพิพิชเดช ๘ กองขุนชาติวิจิตร ๘
 กองหลวงชินศรีรักษา ๓ กองพระมหาเทพ ๓๓ ห้อง ๓ กองพระอนุรักษ
 โยธา ๖ กองหลวงพลกายกริธา ๒ (รวม) ๘ (รวม) ๓๓ (รวม) ๒๘
 (รวม) ๕๐ คน ฯ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ให้จ่ายคนให้หามแคร่รับแขกเมือง

๑๐ แคว่ กองพระยานาวาพदानุโยค ๘ กองหลวงวิจารณ์โกษา ๘
 กองพระราชโยธาเทพ ๖ กองขุนอินทรรักษ์ ๖ กองพระรามพิชัย ๔
 กองหลวงเจตียนุรักษ์ ๔ (รวม) ๑๒ (รวม) ๒๘ (รวม) ๔๐ คน
 บอกนายด่านแล้ว

ฉบับที่ ๖

เรื่องแห่งพระราชสาสน์ตอบพระเจ้าแผ่นดินปรัสเซีย
 ไปสั่งให้ทูตที่ติดหน้าวัดประยุรวงศ์

ด้วยเจ้าพระยารัตนวงศ์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
 ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า พระเจ้าแผ่นดินปรัสเซีย
 แต่งให้คอตลอยเดนเบิตเป็นราชทูตเชิญพระราชสาส์น และของทรง
 ยินดีชนมาทูลเกล้าฯ ถวาย ขอทำหนังสือสัญญาเป็นทางพระราชไมตรี
 กับกรุงเทพฯ บัดนี้คอตลอยเดนเบิตราชทูตได้ทำหนังสือสัญญา
 เสร็จแล้ว จะได้กราบบังคมทูลกลับไป โปรดเกล้าฯ มีพระราช-
 สาส์นตอบออกไปยังพระเจ้าแผ่นดินกรุงปรัสเซียด้วยฉบับหนึ่ง กำหนด
 จะได้แก่พระราชสาส์นลงไปถึงให้คอตลอยเดนเบิตราชทูต ทักทูลหลวง
 หน้าวัดประยุรวงศ์คาราม ณ วันจันทร์ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำ ปีระกา
 ตรีศก เพลาเที่ยงนั้น ให้มหาดไทย ให้กลาโหม เกณฑ์กระบวนแห่
 พระราชสาส์นทางบกทางเรือ เหมือนอย่างแก่พระราชสาส์นไปต่าง
 ประเทศแต่ก่อน และกระบวนแห่ทางบกนั้น เกณฑ์พระพัฒน์โกษา

จัดทหารอย่างยุโรป มีปืนมิกดองพร้อม ๓๐๐ เกณฑ์ขุนหมื่นเป็นคู่
 แท้เดินเท้าหนึ่งสัปดาห์ ได้เสื้อครุยดำพอกแก้หน้า ๖๐ แห่หลัง ๕๐
 เป็น ๓๐๐ เกณฑ์ตำรวจเวร ๘ กรม นุ่งไหมคาดรัดประคดถือมีดหวาย
 แก้หน้า ๒๐ เกณฑ์มหาดเล็กทูลถามทางแกลงได้เสื้อแดงได้หมวกแดง
 แห่พระราชดำรัส ๒ ตำรับ ปี่พาทย์ ๒ ตำรับ เกณฑ์พระคลังมหา
 คมบดขี้น้ำมันทอง ๒ ชันให้อาลักษณ์รับพระราชดำรัสพาน ๑ เกณฑ์
 กรมกลองชนะ จัดจำปี ๑ จำกลอง ๑ เป็น ๒ จำกลองชนะ ๓๐
 จำแตรทอง ๖ จำแตรฝรั่ง ๔ เป็น ๑๐ จำสังข์ ๒ นุ่งกางเกงแดง
 ได้เสื้อแดงหมวกแดงตามเคย ๕๕ เกณฑ์ชาวพระอภิรมย์นุ่งห่ม
 ตามเคยเชิญเครื่องสูงแก้หน้า ๖ แห่หลัง ๔ เป็น ๓๐ เชิญบังสุกุล
 บังแทรกแก้พระราชดำรัส เกณฑ์เสนาบดีตำรวจรับพระราชยานต่อพัน
 เงินองค์ ๑ ยืมพรหมน้อยต่อพระคลังพิณอากาศชั้น ๑ นุ่งกางเกงแดง
 คาคบะถวายหามพระราชยาน ๘ คน เกณฑ์ชาวพระมาตานุชา
 เชิญพระกลดกันพระราชดำรัสองค์ ๑ เกณฑ์คลังพิณอากาศยืม
 พรหมน้อยให้เสนาบดีตำรวจรับพระราชยานชั้น ๑ เกณฑ์ให้ราชยานจัด
 พระราชยานกงสั่งให้เสนาบดีขององค์ ๑ ให้ราชยานจัดพระที่นั่งน้อย
 รับพระราชดำรัสพิเศษองค์ ๑ เป็น ๒ องค์ เกณฑ์อาลักษณ์รับ
 พานทอง ๒ ชัน รับพระราชดำรัสขึ้นตงบนพระราชยาน แดงเดิน
 เคียงพระราชดำรัสข้างละ ๒ คน เป็น ๔ เกณฑ์เสนาบดี เกณฑ์
 ดนตรีตำรวจนุ่งกางเกงแดงได้เสื้อเงินกุญได้หมวกหนัง ถือธงมังกร
 แก้หน้า ๖๐ แห่หลัง ๕๐ เป็น ๓๐๐ เกณฑ์กรมแสงในนุ่งกางเกงแดง

ได้เลือกเสนาภูกุได้หมวกหนึ่งถือปืนรางแดงแห่หน้า ๔๐ และให้ผู้ต้อง
เกณฑ์ทางนี้ ผู้ใดควรจะรับก็ให้ไปรับเสด็จต่อพันพุม พันเทพราช
ให้ครบจำนวน เบิกเลือกเบิกหมวกเบิกธงเบิกเกี้ยวถวาย ต่อชาวพระคลัง
เลือกคลังหมวกคลังธง แต่คู่แท้เดินทำให้มารับเลือกครุยดำพอก ที่
วังส้มเส็จพระเจ้าน้อยยาเธอ เจ้าฟ้ามหามาลา ให้ชาวพระคลังเลือก
คลังหมวกคลังธง จ่ายเลือกจ่ายหมวกจ่ายธงจ่ายเกี้ยวถวาย ให้ผู้ต้อง
เกณฑ์ให้ครบจำนวนทั้งกระบวนบกกระบวนเรือ

อนึ่ง ให้เกณฑ์ข้าหลวงเป็นคู่เคียงแห่พระราชดำรัส ที่หน้าพระ
ที่นั่งอนันตสมาคมนี้ เกณฑ์กรมท่าหลวงรักษาดมบตี ๓ หลวงอินท
โกษา ๓ เป็น ๒ เกณฑ์กรมท่า พระพิพิธดำตี ๓ หลวงศรีทิพโภชน์ ๓
เป็น ๒ เกณฑ์กรมเมือง หลวงส่วัดดินค์เรศ ๓ หลวงวิเศษธานี ๓
เป็น ๒ เกณฑ์อาสารมวัง หลวงวิเชียรไทยชน ๓ หลวงสกล
พิมาน ๓ เป็น ๒ เกณฑ์กรมต้นมกตาง หลวงภูเบนทรสิงหนาท ๓
หลวงชนวนทราชาติ ๓ เป็น ๒ นุ่งส้มปักถวาย ได้เลือกครุยขาวได้ดำพอก
ขาว รวมเป็น ๓๐ คน และให้ผู้ต้องเกณฑ์ทางนี้ เร่งมาคอยเตรียม
แห่พระราชดำรัสที่หน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม แต่ ณ วันจันทร์ เดือน ๓
แรม ๓ ค่ำ เพลาเที่ยงแล้วแห่ลงไปถึงที่เรือพระที่นั่งเอกชัยประตูท่าพระ
ให้พร้อมทันกำหนด

อนึ่ง ให้ชาวพระคลังแต่งสัตว์พยุทศแต่งเกยที่ท่าพระให้งามดี
เร่งแต่ง แต่ ณ วันจันทร์ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำ เพลาเที่ยงให้ทันตาม
กำหนด

อนึ่ง ให้เกณฑ์แห่พระราชดำด้นทางเรือนั้น เกณฑ์เรือเอกชัย
รับพระราชดำด้นดำ ๑ เรือศรีวัดหลังคาผูกม่านทอง บรรทุกกำปั่น
บรรณการดำ ๑ เกณฑ์อาลักษณ์รับพานทอง ๒ ขึ้นต่อชาวพระคลัง
มหาสมบัติตั้งเรือพระที่นั่ง เกณฑ์เอกชัยรับพระราชดำด้นตั้งบน
บุคบก เกณฑ์อาลักษณ์ตั้งเรือรักษาพระราชดำด้น เป็น ๒ คน เกณฑ์
ชาวพระมาลา ชาวพระภุษา เชิญพระกลดตั้งเรือพระที่นั่งเอกชัย
กับพระราชดำด้นองค์ ๑ แล้วยกขบวนยกพาพระด้วยองค์ ๑ เกณฑ์
เรือตั้งเป็นคู่ชัก ๒ ลำ เกณฑ์เรือเหวาล่องลอยสินธุ์ ๑ เรือเหว
ลิดลาดมุทร ๑ เป็น ๒ เรือโตรมังคุด ๑ เรือโตผืนส้มมุทร ๑ เป็น ๒
เกณฑ์เรือลำกำแพงหาญ ๑ เรือลำชาญชลสินธุ์ ๑ เป็น ๒ ลำ
๖ ลำให้มกลดมีตาดหลังคา แห่ไปท่าเรือคู่ชัก เกณฑ์เรือแซ่ จำปี ๑
จำกลอง ๑ เป็น ๒ เรือกลองชนะ ๕ คู่ ตั้งเรือโตเรือลำเรือเหว
๑๒ คน เกณฑ์แตรวง ๖ แตรฝรั่ง ๔ แตรดั่งข ๒ ตั้งเรือตั้ง
๑๒ คน เกณฑ์ปี่พาทย์ตั้งเรือโตเรือลำเรือเหว ๒ ลำรับ เกณฑ์
เรือโตเรือลำเรือเหวลำละ ๒ คน ให้ธงมังกรเรือกันยาข้าราชการ
ลำละคน เกณฑ์มโหระทึกตั้งเรือตั้ง ๒ ลำรับ เกณฑ์เครื่องสูงตั้งเรือ
เอกชัย เครื่องสูงหน้า ๓ วง เครื่องสูงท้าย ๒ วง บังสุริย์บังแทรก
หัวหมื่นตำรวจตั้งเรือพระที่นั่งเอกชัยเป็นนักดำนั่งร่มบักลายได้เสื้อ
ครุยได้ลำพอกขาว ถืองงหักทองขวาง ๒ คน นั่งม้านดินตองนั่งร่ม
บักลายได้เสื้อครุยได้ลำพอก ๖ คน และให้เจ้าพนักงานท่งนไปรับเสนา
ต่อพันพุม พันเทพราช มาบรรจเรือให้ครบกระบวน พลพายได้เสื้อแดง

ได้หมวกแดงจตุรพักตรพิมาน และให้ผู้ต้องเกณฑ์เบิกเสื้อเบิกหมวกเบิกธง
 เบิกกางเกง ต่อพระคลังเลือกคลังหมวกคลังธง แล้วให้มาคอยพร้อมกัน
 ที่ท่าพระ รับแห่พระราชดำเนินลงไปยังที่ที่ประทับทอดหน้าวัดประยุรวงศาราม
 แต่ ณ วันจันทร์ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำ เพลาเที่ยงจตุรพักตรพิมานให้ทัน
 กำหนด

อนึ่ง ให้พันพุม พันทพราช จ่ายเงินให้ผู้ต้องเกณฑ์ให้ครบ
 จำนวน ทงกระบวนบกกระบวนเรือ

อนึ่ง ให้เกณฑ์เรือกันยาราชการ เป็นเรือกำกับแห่พระราช-
 ดำเนิน เกณฑ์พระบรมมหาราชวัง ๒ กรมมหาดไทย ๒ กรมพระ
 กตาทิพย์ ๒ กรมวัง ๑ กรมเมือง ๑ กรมนา ๑ กรมท่าซ้าย ๑
 ขวา ๑ เป็น ๒ กรมพระคลังมหาสมบัติ ๑ กรมพระคลัง ๑ กรม
 ล้อมพระราชวัง ๑ กรมคลังสินค้า ๑ รวมเป็น ๓๓ เกณฑ์
 พระบวรราชวัง กรมมหาดไทย ๑ กรมพระกตาทิพย์ ๑ กรม
 เมือง ๑ กรมวัง ๑ กรมนา ๑ กรมท่า ๑ กรมพระคลัง ๑ กรม
 พระคลังมหาสมบัติ ๑ กรมล้อมพระราชวัง ๑ เป็น ๙ รวมเป็น
 ๔๒ ลำ ให้บรรจุกองทัพให้ครบกระบวน ให้ขุนหมื่นเป็นนายดำดด้วย
 ลำตะคน ให้มีเสื้ออ่อนมีพรมมีเบาะบุไหมหมอนอิง ผูกผ้าหน้า
 โขนม่านบังแดด ให้เบิกขบวนมังกษัตริย์จตุรพักตรพิมานให้เร่งไป
 พร้อมกันที่ท่าพระแต่ ณ วันจันทร์ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำ เพลาเที่ยง
 ให้ทันกำหนด แล้วให้ผู้ต้องเกณฑ์ทั้งนี้ เร่งจัดแจงกระบวนแห่ทางบก
 ทางเรือ ให้พร้อมทันกำหนดจตุรพักตรพิมาน ถ้าตั้งสัตย์ได้ก็ให้ไป

เฝ้าทูลถามสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหาเมธา ขอให้ขาดได้
ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๑

เรื่องจัดโต๊ะเลี้ยงเจ้านายและแขกเมือง ในงานฉลอง

พระสุพรรณบัฏ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์

ด้วยพระยาร่วงศ์พิพัฒน์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า ณ วันเดือน ๕ แรม ๓ ค่ำ ๓๔ ค่ำ
จะได้ทำงานโสกันต์พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าหญิงเยาวลักษณ์ ครั้น
ณ วันเดือน ๕ แรม ๕ ค่ำ แรม ๖ ค่ำ จะได้ทำงานพระราชทานพระ
สุพรรณบัฏและสมโภชพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ ให้ตั้งโรง
ครัวทำโต๊ะเลี้ยงพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยและแขก
เมือง ให้เกณฑ์หัวป่าพ่อครัว รักษาพระองค์ซ้ายขวา ทนายเลือก
หอก ให้ไปเข้าโรงครัวพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวรจักรธรานุภาพ
และเสวยรักษาพระองค์ซ้ายขวา ต้องจ่ายเข้าการตั้งจำนวน ห้ามคน
จะทำโรงครัว ให้เกณฑ์ชักเอาเสวยรักษาพระองค์ ซึ่งจ่ายการกอง
ให้แก่รักษาพระองค์เข้าโรงครัวนั้นเกณฑ์ และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์
ทั้งนี้ ให้เอาตัวเสวยรักษาพระองค์ สั่งให้แก่กรมรักษาพระองค์ไปเข้า
โรงครัว แต่ ณ วันศุกร์ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือนหกทุกวันไปกว่าจะ
เสร็จการ ขอให้ขาดได้ตามรับสั่ง

เรื่องจัดเรือรับแขกเมือง และเครื่องราชบรรณาการ
ที่บ้านเจ้าพระยารวียงคัมหาโกษาธิบดี

ด้วยเจ้าพระยารวียงคัมหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า แยกเมืองเอาเครื่อง
ราชบรรณาการเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย ณ วันเดือน ๕ แรม ๓๐ ค่ำ
เพลา ๓ โมงเช้าขึ้น ให้ฝีพายจัดเรือกันยาที่ตมก้างลำหนึ่ง แล้ว
ให้รับเสด็จต่อพันพุม พันเทพราช มาบรรจพุดพายให้พอลำ แล้วไป
รับแขกเมืองเครื่องราชบรรณาการ ที่บ้านเจ้าพระยารวียงคัมหาโกษาธิบดี
ตามเคย

อนึ่ง ให้พันพุม พันเทพราช จ่ายเลขให้ฝีพายบรรจเรือให้พอลำ
เร่งจ่ายแต่ ณ วันเดือน ๕ แรม ๓๐ ค่ำ เพลา ๒ โมงเช้า อย่าให้ขาด
ได้ทันกำหนด

อนึ่ง ให้จางวางตั้งในเจ้าหมื่นเพชดี ให้อาลักษณ์ไปรับเครื่อง
บรรณาการที่บ้านเจ้าพระยารวียงคัมหาโกษาธิบดี ณ วันอังคาร เดือน ๕
แรม ๓๐ ค่ำ เพลา ๓ โมงเช้า อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฮอลันดานำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี
เข้ามาเปลี่ยนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔

หมาบรบตั้ง

เรื่องต้อนรับทูตฮอลันดา

ฉบับที่ ๑

เรื่องให้จัดเรือไปรับราชทูตที่ตกหลวงหน้าวัดประยุรวงศ์

ด้วยเจ้าพระยาวรดิวงค์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ไล่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า พระเจ้าแผ่นดินนิเชอ
แดน แต่งให้มีศัลดอกคอ กับขุนนางฮอลันดา เป็นทูตเชิญหนังสือ
สัญญา ซึ่งโยนเทนเรกองเคอระเกอเรียตราทูต ได้ทำไว้ที่กรุงเทพ ฯ
แต่ก่อน ทูตรับออกไปประทับตราสำหรับแผ่นดินนิเชอแดน แล้วให้
เข้ามาเปลี่ยนหนังสือ ที่ประทับตราสำหรับแผ่นดินกรุงเทพ ฯ ออกไป
ไว้สำหรับแผ่นดินนิเชอแดน กำหนดทูตกับขุนนางฮอลันดา ๑๔ นาย
จะได้เข้าเฝ้าทูตละของ ฯ หน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม ณ วันที่ ๔
แรม ๑๑ ค่ำ เพลาเช้าโมงหนึ่ง จะได้เปลี่ยนหนังสือสัญญาดังนั้น
ให้นายเวรมหาไทย์หมายบอกนายเรือรูปด้ด กรมอาดวิเศษซ้ายดำ ๑
และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์กันไปรับเจดต่อพันพุม พันเทพราช มา

บรรจพุดพายให้ครบกระถาง แต่พุดพายได้เสื่อแดง ได้หมวกแดง
 คาคักริกข ให้เบิกเสื่ออ่อน เบิกหมอนอิง เบิกพรม เบิกม่านบังแดด
 เครื่องสำหรับเรือให้พร้อมทุกสิ่ง ให้เร่งไปยกเรือมา ณ วันเดือน ๔
 แรม ๑๐ ค่ำ ครุณรุ่งขึ้น ณ วันเดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ ลงไปรับทูตที่ตก
 หลวงหน้าวัดประยุรวงศาวรา มาขึ้นท่าพระแล้ว ถอยเรือมาคอยรับ
 คอยส่งให้ถึงที่เหมื่อนอย่างแต่ก่อน ให้เร่งลงไปรับแต่ ณ วันเดือน ๔
 แรม ๑๑ ค่ำ เพดาเข้าเฝ้าหนึ่ง ให้ทันตามกำหนด อย่าให้ขาดได้
 ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๒

เรื่องเตรียมรับทูตฮอลันดา เข้าเฝ้า
 ขอเปลี่ยนหนังสือสัญญา

ด้วยเจ้าพระยาวรวิงค์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
 ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า พระเจ้าแผ่นดินนิเรอ
 แดน แต่งให้มิศหุลคอรเกบกับขุนนางฮอลันดา เป็นทูตเชิญหนังสือ
 สัญญา ซึ่งโยนเทนเรกองเคอระเกวเซียตราขุด ได้ทำไว้ที่กรุงเทพ ฯ
 แต่ก่อน ทูตรับออกไปประทับตราสำหรับแผ่นดินนิเรอแดนแล้ว ให้
 เข้ามาเปลี่ยนรับหนังสือที่ประทับตราสำหรับแผ่นดินกรุงเทพ ฯ ออกไป
 ไว้สำหรับแผ่นดินนิเรอแดนนั้น กำหนดรับทูตกับขุนนางฮอลันดา
 ๓๔ นาย จะได้เข้าเฝ้าทูตของ ฯ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ณ วัน

บรรจุกุฬพายให้ครบกระทง แต่พดพายได้เสื่อแดง ได้หมวกแดง
 คาคักรักข ให้เบิกเสื่ออ่อน เบิกหมอนอิง เบิกพรม เบิกม่านบังแดด
 เครื่องสำหรับเรือให้พร้อมทุกสิ่ง ให้เร่งไปยกเรือมา ณ วันเดือน ๔
 แรม ๑๐ ค่ำ ครุณรุ่งชน ณ วันเดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ ลงไปรับทูตที่ตก
 หลวงหน้าวัดประยุรวงศาราม มาขึ้นท่าพระแล้ว ถอยเรือมาคอยรับ
 คอยส่งให้ถึงที่เหมื่อนอย่างแต่ก่อน ให้เร่งลงไปรับแต่ ณ วันเดือน ๔
 แรม ๑๑ ค่ำ เพดาเข้าเฝ้าหนึ่ง ให้ทันตามกำหนด อย่าให้ขาดได้
 ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๒

เรื่องเตรียมรับทูตฮอลันดา เข้าเฝ้า
 ขอเปลี่ยนหนังสือสัญญา

ด้วยเจ้าพระยาวรวิงค์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
 ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า พระเจ้าแผ่นดินนิเรอ
 แดน แต่งให้มิศหุลคอรเกบกับขุนนางฮอลันดา เป็นทูตเชิญหนังสือ
 สัญญา ซึ่งโยนเทนเรกองเคอระเกวเซียตราขุด ได้ทำไว้ที่กรุงเทพ ฯ
 แต่ก่อน ทูตรับออกไปประทับตราสำหรับแผ่นดินนิเรอแดนแล้ว ให้
 เขามาเปลี่ยนรับหนังสือที่ประทับตราสำหรับแผ่นดินกรุงเทพ ฯ ออกไป
 ไว้สำหรับแผ่นดินนิเรอแดนนั้น กำหนดรับทูตกับขุนนางฮอลันดา
 ๓๔ นาย จะได้เข้าเฝ้าทูตของ ฯ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ณ วัน

หนึ่ง ชาวพระบรมมหาราชวัง แต่งทริบเลตจปลายพระที่นั่งอนันตสมาคม
 แห่ง ๑ แต่งตั้งแล้วให้เชิญพระเกาหมื่นทองคำและที่จะตั้งพานพระ
 ชันหมาก เครื่องราชบริภคตด้วยแห่ง ๑ ให้ชาวพระคลังพิมาน
 อากาศจ่ายพรหมให้จำศาลา ปูที่เก่งจนกลางทูลพักให้พอ ให้กรมวัง
 จัดเบาะเข้าไปถึงให้ขุนนางทูลนั่งในที่เฝ้าตามเคย ให้จำศาลายืมพรหม
 ต่อชาวพระคลังพิมานอากาศ ยืมเสื้อดวดต่อชาวพระคลังราชการ ปูที่
 เก่งจนกลางแขกเมืองพักให้พอ ให้เอาพรหมที่ใหม่ ๆ มาปู อย่าให้
 เอาพรหมเก่าพรหมขาดมาปู ให้ชาวพระอภิรมจัดโต๊ะจัดเก้าอี้ไปถึงให้ทูล
 พักให้พอตามเคย ให้มหาดเล็กจัดนำร่อนนำชากาแฟไปเลี้ยงทูลที่เก่ง
 จนกลางที่ทูลพักตามเคย ให้กรมพระนครบาลจัดคนกวาดถนน
 ตั้งแต่ท้าวพระตอดถึงพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ให้เขียนสระอากาศ ให้กรม
 พระแสงใน พระแสงต้น จัดพระแสงทอน พระแสงปืน ให้กำหนด
 เชิญเข้าไปตั้งในพระที่นั่ง จัดพระแสงหอก พระแสงทอน พระแสงง้าว
 ตั้งให้มหาดเล็กเหมือนอย่างแต่ก่อนตามเคย ให้ชาวพระมาตานุษา
 จัดพระมหาพิชัยมงกุฎ ให้จัดพานพระภูษา ให้จัดพระกลดเข้าไปถึง
 ในพระที่นั่ง ให้เตรียมเครื่องทรงทูลเกล้าฯ ถวายด้วยตามเคย ให้
 มหาดเล็กรับพานพระชันหมากเครื่องราชบริภคต่อท่านข้างใน เชิญ
 เข้าไปถึงบนพระที่นั่งตามเคย ให้ขุนทินบรรณการ ขุนขรรค์ก้านด
 รับพานหมากพานบุหรี คนโทน้ำด้วยแก้ว ไปตั้งให้แขกเมืองรับพระราช
 ทานที่พัก แล้วเข้าไปตั้งพานหมากเจียนในที่เฝ้าตามเคย ให้ทหาร
 เกณฑ์หัดอย่างยุโรป จัดทหารถือปืนเข้ามายืนแถวตามเคย ๒๐๐ คน

ให้นายบารุง นายบารอ มหาเด็กพนักงานจัดโต๊ะจัดเครื่องโต๊ะ รับ
กับชาวของกินที่พระยาวิเศษสังคราม เฝ้ายทอดที่เก่งโภชนาตตามเคย
ให้พระพนมเกษา ให้หลวงโยธาธิบาล ให้ขุนพรหมรักษาจัดทหาร
อย่างยุโรป แต่งตัวถือปืนคาบศิลาขึ้น ๒ แถว ตั้งแต่ประตูหน้าพระที่นั่ง
อนันตสมาคมจนถึงหน้าเก๋งทอดพัก

อนึ่งให้หมายบอกเจ้าพระยา และพระยา พระหลวง ขุนหมื่น ที่มี
ตำแหน่งเฝ้า เมื่อวันทอดเฝ้านั้น ให้เข้ามาเฝ้าในพระที่นั่งอนันตสมาคม
ให้นั่งล้อมบัลลังก์ ได้เชื้อเขมราชันใน ได้เชื้อครุฑขึ้นนอกจกทุกคน
ให้เอาเชื้อแพรต้อยอย่างน้อยเตรียมไปด้วย ถึงจะติดการงานอยู่แห่งใด
ให้งดไว้ก่อน ให้เข้ามาเฝ้าพร้อมกัน

อนึ่งให้ขุนนาง จีน แรก ฝรั่ง ท่วย มอญ ลาว พม่า
แต่งตัวตามเพศของตัวเอง ให้มาพร้อมกันในที่เฝ้า ให้เจ้าพระยา และ
พระยา ฝ่ายทหาร ฝ่ายพลเรือน เอาพาน เอาโต๊ะ เอาถาด ของ
เครื่องยศสิ่งของซึ่งได้พระราชทาน เข้าไปตั้งกินในที่เฝ้าตามตำแหน่ง
จกทุกคน

อนึ่งเมื่อเสด็จออก ให้ข้าราชการกราบถวายบังคม ให้มหาเด็ก
ถือรับขึ้นเป็นสัญญาณ แล้วชาวที่ใหญ่ประโคนมโหระทึกแตรขึ้นเมื่อ
เสด็จออก

อนึ่งให้นายประพาสมนเทียรปลัดวังขวา นายเสด็จรักษาลัด
วังซ้าย ออกไปรับแขกเมือง แล้วให้หลวงราชฤทธาณที่ หลวงนนท-
เสนกับด้ามพนักงาน นำแขกเมืองเดินเป็นคู่ ๆ กัน แล้วนำแขกเมือง

เข้าเฝ้าทูลละออง ๕ ครั้นถึงหน้าพระที่นั่งในทึ่เฝ้าแล้ว ให้กราบถวาย
บังคม ๓ ครั้ง

อนึ่ง ให้พระยาพิพัฒน์โกษาทูลเบิกแขกเมือง เมื่อทรงพระราช-
ปฏิสันถาร ๓ ครั้งแล้ว ให้ทูลสืบคำแขกเมืองต่อไป ให้ตำรวจหน้า
ตำรวจวัง คอยห้ามปากเสียงสูงต่ำตักหน้าตามอย่างแต่ก่อน ถ้า
เล็ดจันแล้ว ให้ข้าราชการและแขกเมืองกราบถวายบังคม ถ้าแขกเมือง
ยังไม่ลุกจากที่ ให้ข้าราชการนั่งลงบอญอย่าให้ลุกไปมาเป็นอันขาด
ทีเดียว ถ้าแขกเมืองกราบถวายบังคมลาจากจากที่เฝ้าแล้ว ให้
หลวงราชฤทธานนท์ หลวงนนทเดช และดำนพนักงานนำแขกเมืองออก
มาพักที่เก้งโภชนลินตาคัก่อน

อนึ่ง ให้กรมพระสังคีติหมายบอกเจ้ากรมปลัดกรม ให้ทูลพระเจ้า
น้อยยาเธอ ให้ทูลพระเจ้าราชวงศ์เธอ ให้ทูลพระเจ้าอุทยยาเธอ
ให้ทูลพระวงศ์เธอ ให้แต่งพระองค์ทรงผ้าเขียนทองพันศรีเสื้อทรง
อย่างน้อยข้างใน กรุยกรองศรีขึ้นนอก ให้เอาเสื้อทรงศรีอย่างน้อย
เตรียมไปด้วย แล้วเอาพานหมากด้วย เอาพระเต้าบัวฉนวนพระโอบอุ้มน้อย
เข้าไปตั้งในพระที่นั่งอนันตสมาคม เหมือนอย่างเล็ดจออกแขกเมือง
ครั้งก่อน แล้วให้เชิญเล็ดจให้มาให้พร้อมกันจงทุกพระองค์ แต่ ณ
วันพุธ เดือน ๔ แรม ๓ ค่ำ ปีระกาศวีกก เพลา ๔ โมงเช้า และ
เจ้าพนักงานผู้ต้องเกณฑ์ทงนี้ ให้เร่งจัดแจงการให้พร้อมทันกำหนด
ถ้าถึงถึงถึงใดไม่เข้าใจ ให้ไปทูลถามสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้า
มหามาดา อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่งนั้น

ฉบับที่ ๓

เรื่องเล่นเวลาแขกเมืองเข้าเฝ้าไปวันเดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ

ด้วยเจ้าพระยารัตนวงศาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า ซึ่งส่งหมายไปแต่ก่อน
ว่ากำหนดอาเลกแซนเคอถูกลงซึ่งเชิญหนังสือสัญญาเข้ามาเปลี่ยน จะ
ได้เข้ามาเฝ้าทูลละออง ฯ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ณ วันเดือน ๔
แรม ๑๑ ค่ำ เพลา ๔ โมงเช้า แจ้งอยู่ในหมายรับตั้งครั้งก่อนนั้นแล้ว
บัดนี้โปรดเกล้า ฯ ดำรัสว่า ณ วันพุธ เดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ มีพระ
ราชกิจที่จะไต่กันต์เจ้าไม่มีเพลาว่าง ให้เลื่อนไปกำหนดเฝ้า ณ วัน
พฤหัสบดี เดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ เพลา ๔ โมงเช้าเป็นแน่แท้ ให้หมาย
บอกเจ้าพนักงานและข้าราชการ ที่ต้องจัดแจงในการรับแขกเมืองให้
จงทุกพนักงาน ให้เร่งจัดแจงการให้ทันรับแขกเข้าเฝ้า ณ วันพฤหัสบดี
เดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ เพลา ๔ โมงเช้าจงทุกพนักงาน

อนึ่ง ซึ่งส่งไปแต่ก่อนให้ชาวพระราชยาน จัดแคร่ไม้เกา ๑ แคร่
ไม้เกา ๑๓ รวม ๑๔ แคร่นั้น บัดนี้ขุนนางยอสดนาคที่เรออบเพิ่มเติม
ขึ้นอีก แคร่ที่จัดไว้หาพอไม่ ให้จัดแคร่เพิ่มขึ้นอีก ๓ แคร่ ให้รับเลข
ต่อพันพุ่ม พันเทพราชให้พอ

อนึ่ง ให้พันพุ่ม พันเทพราช จ่ายเลขให้ราชยานหามแคร่เพิ่ม
ขึ้นอีก ๓ แคร่ให้พอ

อนึ่ง นมโคตั้งไปแต่ก่อนให้ตั้งวันละ ๓ ทะนานนั้น แยกเมือง
หาพอรับพระราชทานไม้มัน ตั้งแต่ ณ วันเดือน ๔ แรม ๑๓ ค่ำไป ให้
ขุนโคจัดนมโคเดิมขึ้นอีกวันละ ๓ ทะนาน รวมเป็นวันละ ๔ ทะนาน ตั้ง
เสมอทุกวันนี้ กว่าแยกเมืองจะกลับไป

อนึ่ง มีหมายไปแต่ก่อนว่า ให้เจ้าพนักงานกรมนา- จัดข้าวสาร
นาสวนซ่อมข้าวไปส่งให้แยกเมืองรับพระราชทานเสมอทุกวันนี้ ให้ตั้ง
ครั้งละ ๔ ถึง ๕ วันให้ส่งครั้งหนึ่ง กว่าแยกเมืองจะกลับไป แจ่ง
อยู่ในหมายครั้งก่อนแล้ว เจ้าพนักงานได้อาหารข้าวไปจ่ายครั้งหนึ่ง
ข้าว ๔ ถึง ๕ ถังก็หาได้จ่ายต่อไปไม่นั้น ให้เจ้าพนักงานกรมนาจัด
ข้าวสารไปจ่ายให้แยกเมืองรับพระราชทานเสมอของทุกวันนี้ ๆ ละ ๒๐
ทะนาน กว่าทุกจะกลับไป ให้เร่งไปจ่ายแต่ ณ วันเดือน ๔ แรม ๑๐ ค่ำ
ปีระกาศวิศก ตามวันตั้ง

ฉบับที่ ๔

เรื่องจัดให้ราชทูตดูกระบวนแห่พยุหยาตรา เสด็จในพรหม

ด้วยเจ้าพระยารัตนวงศาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า เมื่อวันเดือน ๕ พระราชพิธี
ตรุษนี้ จะเสด็จพระราชดำเนินออกวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็น
กระบวนพยุหยาตรา โปรดเกล้า ฯ ให้หามศีลหอคอราชทูตยอตันดา
กับขุนนางพอกทุกเข้าเฝ้า ฯ ดูกระบวนแห่พยุหยาตราด้วย

อนึ่ง ให้ชาวพระอภิมม จดโต๊ะจัดเก้าอี้ไปตั้งให้แขกเมืองพัก
ที่ปะรำให้พอ

อนึ่ง ให้ชาวพระคลังราชการ จัดเสื่อถาดไปปูปะรำที่แขกเมือง
พักให้เต็ม

อนึ่ง ให้มหาดเล็ก จักรวณนาชาภาแพ้ให้ทูตรับพระราชทาน
ด้วยตามเคย และให้เจ้าพนักงานท่งเร่งจัดแจงการให้ทันกำหนดทุก
พนักงาน ถ้าสงสัยสิ่งใด ให้เฝ้าทูลถามสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้า
มหามาลา เสียก่อน อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๕

เรื่องจัดของกินส่งราชทูต

ด้วยเจ้าพระยาวรวงศ์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า พระเจ้าแผ่นดินนิเชอ
แดน แต่งให้โตคอนคัษรูนางเป็นทูตเชิญหนังสือสัญญา ซึ่งกอง
เคอระเกอเรียตราทูตเข้ามาทำไว้ ณ กรุงเทพ ฯ ออกไปประทับตรา
สำหรับแผ่นดินนิเชอแดน แล้วเข้ามาเบียดกับหนังสือสัญญาซึ่งประทับ
ตราสำหรับกรุง ฯ ออกไปนั้น ทูตมาด้วยเรือกลไฟ ๒ ลำ พลนาย
ไพร่ ๒๖๐ คนเศษ โปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานจัดสิ่งของลงไป
พระราชทานทูตนายไพร่ที่กำบัง รับพระราชทานฉันที่บ้านเมืองเป็น
ไมตรีกัน เหมือนอย่างทูตเข้ามาแต่ประเทศใหญ่แต่ก่อน ๆ นั้น ให้

พระคลังในซ้ายจัตน้ำตาตทรายขาวหนัก ๒๐ หาบ ให้กรมท่าซ้ายจัด
ใบชาหีบใหญ่ ๔ หีบ ให้พระคลังราชการเจ้าน้ำมันพร้าวหนัก ๓๐ หาบ
ให้กรมท่าจัดข้าวสารนาสวนใต้กระสอบ ๒ เกวียน ให้จัดเผือกมัน
หนัก ๒๐ หาบ ให้จัดผักทอง ๔๐๐ ผล ให้เจ้าภาษีคลังสินค้าจัดปลาหาง
หนัก ๖ หาบ ปลาใบไม้หนัก ๒๐ หาบ ให้พระแก้วพระคลังสวนจัด
มะพร้าวอ่อน ๓๐๐ ทะลาย ให้สัตว์พากรจัด กดยัย ลัม ผลไม้ต่างๆ
๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐

หมายรับสั่ง

เรื่องรับพระราชสาสน์กับกงสุลอังกฤษที่ท่าพระ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔

ด้วยท่านเจ้าพระยาบวรวิกรมมหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ
มีพระราชสาส์นส่งเข้ามา ให้เซอร์รอเบตซอมเบอร์กงสุลอังกฤษนำทูต
เกล้า ฯ ถวาย กำหนดจะได้แก่พระราชสาส์น ณ วันเสาร์ เดือนอ้าย
ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีระกาตรีศก นั้น ให้พันพุม พันเทพราช จ่ายเลขให้ส่งพาย

บรรจุนักกัณยา ยาว ๑๑-๑๒ วาดำหนึ่ง ให้ครบกระทอง ให้พระราชยาน
หามแคร่ ๘ แคร่ให้พอ

อนึ่ง ให้พระราชยานจัดแคร่รับกงสุลอังกฤษกับขุนนาง ที่ทำพระ
๘ แคร่ รับเสด็จต่อพันพุ่มอนูราช พันเทพราช มาหามแคร่ให้พอ ให้
มีสัปทนคนหามให้พร้อม ให้เร่งลงไปคอยรับที่ท่าพระเพลาเพียง อย่า
ให้ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องเตรียมแห่พระราชสาสน์ตอบไปเยี่ยมเยียน
ในการที่พระราชชนนีของพระเจ้ากรุงอังกฤษสวรรคต
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔
ฉบับที่ ๑

ด้วยเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์กราบบังคมทูลขอพระราชทานให้
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า สมเด็จพระเจ้ากรุง
วิกตอเรีย พระเจ้าแผ่นดินกรุงลอนดอน มีพระราชสาส์นจำเริญทาง
พระราชไมตรีตั้งต่อ ฯ เข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ กงสุลอังกฤษนำพระราช-
สาส์นขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย มีความในพระราชสาส์นนับว่า สมเด็จพระ-
มหาราชเจ้ากรุงลอนดอน ทรงพระประชวรสวรรคตแล้วนั้น กรุง
ลอนดอนกับกรุงเทพ ฯ เป็นทางพระราชไมตรีรักใคร่กันสนิท พระเจ้า
กรุงลอนดอนมีพระราชสาส์นบอกความทุกข์เข้ามา โปรดเกล้า ฯ ให้มี

พระราชดำذنออกไปเยี่ยมเยียนโดยทางพระราชไมตรี กำหนดจะได้
 เชิญแห่พระราชดำذنลงไปตั้ง ณ บ้านกงสุล ๆ จะได้ฝากเรือออกไปตั้ง
 ณ เมืองสิงคโปร์ จะได้ตั้งค่อ ๆ ออกไปกรุงลอนดอน กำหนดจะได้
 แห่พระราชดำذن ณ วันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๘ ค่ำ เพลาบ่าย ให้เกณฑ์
 ยกเอาเลขนายด่านนายกong ประจําการในหมู่ ตำรวจในซ้ายถือง
 กองพระพิพิธเศษ ๒ กองหลวงชินศรีรักษา ๓ กองขุนชาติวิชา ๒
 เป็น ๑๕ ตำรวจใหญ่ซ้ายถือง กองพระยานาวาพลาญโยค ๗ กอง
 หม่อมเจ้าหนู ๘ เป็น ๑๕ ตำรวจในขวาถือง กองพระราชโยธาเทพ ๘
 กองขุนอินทรรักษา ๗ เป็น ๑๕ ตำรวจใหญ่ขวาถือง กองหลวง
 วิจารณ์โกษา ๕ กองหลวงพิพิธมนเทียร ๓ กองหลวงอภัยพิทักษ์
 ทำในวัง ๓ ทำวัด ๕ เป็น ๘ รวมเป็น ๑๕ ตำรวจนอกซ้ายถือง กอง
 ขุนพรหมรักษา ๗ กองหลวงไกรนารายณ์ ๓ เป็น ๑๐ ตำรวจดนมซ้าย
 ถือง กองพระรามพิชัยทำโรงทหาร ๑๐ ตำรวจนอกขวาถือง กอง
 หลวงพลโยธานโยค ๒ กองหลวงพิษณุเสนี ๘ เป็น ๓๐ ตำรวจดนมขวา
 ถือง กองหลวงสรรพคัลล้าแดงฤทธิ์ ๑๐ ตำรวจหามพระราชยานองค์ ๑
 กองหลวงเจดียนุรักษ์ ๕ กองหลวงราชมนู ๕ กองหลวงเสนานิคมุข ๒
 เป็น ๑๒ นาฬิกาหามมโหระทึก ๒ ตำรับ กองหลวงคชสิทธิ์ ๕ อภิรม
 เชิญเครื่องสูงบก ๑๘ เรือ ๕ กองพระยาพิชัย ๕ กองพระรามพิชัย
 ระเบียบ ๕ กองพระราชฐานบริคุต ๘ กองพระเดชสงคราม ๕ เป็น ๒๓
 ต่อกองชนะบก ๓๐ เรือ ๓๐ กองพระพิพิธเศษ ๑๐ กองขุนชาติวิชา ๑๐

กองหลวงชินวรวิภา ๕ กองพระมหาเทพทอง ๕ กองพันเชือก ๓๐
 เป็น ๔๐ แล้งปืนโรงใหญ่ซ้ายขวา นุ่งกางเกงแดง ได้เสื้อเดื่อนากฎ
 หมวกหนัง ถือบั้งรางแดงเลขในหม้อ ๔๐ ทหารเกณฑ์หัดอย่างยุโรป
 ถือบั้งแห่น้ำทหารในกรม ๓๐๐ มีพาย พายเรือเอกชัยลำหนึ่ง ๓๐
 เรือศรีลำหนึ่ง ๓๐ กองหลวงอภิบาลภูวนาถ ๗ กองหลวงราชวรานุรักษ์ ๗
 เป็น ๑๔ กองหลวงมณีนรวิภา ๒ กองหลวงอนุรักษภักดี ๕ กองหลวง
 เลื่อนหิวัชิต ๒ ข้างล่าง ๑๒ กองหลวงรามรักษาทำในวัง ๓ ทำตำหนักนา ๕
 เป็น ๑๒ กองขุนจรรยาเวียงฤทธิ ๕ เป็น ๖๐ พายเรือคองทหารในซ้าย
 กองขุนราชกิจปรีชา ๓๐ กองขุนผลาญไพรณ ๕ กองขุนอินทรวรวิภา
 ตำ ๑๕ กองพระอินทรเดช ๗ เป็น ๔๐ พายเรือคองทหารในขวา กอง
 พระยาดำมภพพาย ๑๕ กองหลวงพลวาดัย ๓ กองหมื่นภูบาลบวรวิภา ๕
 กองขุนสิทธิจอมราช ๓๐ กองพระมหามนตรี ๗ เป็น ๔๐ ถือบั้งหม้อ
 ตีกลองชนะ หม้อเชิญเครื่องสูง หม้อหามพระราชยาน หม้อมโหรีตีกล
 พายเรือเอกชัย เรือศรีบัตถุมุทรี เรือคองเป็นอันมากถนนเกณฑ์ และ
 ให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ทงน เขาตัวเลขตั้งให้แก่เจ้าพนักงานนายเรือ แต่
 ณ วันจันทร์ เดือน ๘ ขึ้น ๘ ค่ำ จะได้ยกเรือลงจ่ายเครื่องแต่งตัวให้แล้ว
 จะได้เข้ากระบวนแห่พระราชดำเนินทางบกทางเรือ อย่าให้ขาดได้ตาม
 รับสั่ง

ด้วยเจ้าพระยาวรวงศ์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
 ใต้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า สมเด็จพระเจ้ากรุง
 อิกตอเรีย พระเจ้าแผ่นดินกรุงลอนดอนมีพระราชดำรัส จำเริญทาง
 พระราชไมตรีดังต่อไปนี้ เข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ กงสุลอังกฤษนำพระราช-
 ดำรัสขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย มีความในพระราชดำรัสว่า สมเด็จพระ-
 มารดาพระเจ้ากรุงลอนดอน ทรงพระประชวรสวรรคตแล้วนั้น กรุง
 ลอนดอนกับกรุงเทพ ฯ เป็นทางพระราชไมตรีรักใคร่กันสนิท พระเจ้า-
 กรุงลอนดอนมีพระราชดำรัสบอกความทุกข์เข้ามา โปรดเกล้า ฯ ให้มี
 พระราชดำรัสออกไปเยี่ยมเยียนโดยทางพระราชไมตรี กำหนดจะได้
 เจริญแก่พระราชดำรัสลงไปส่ง ณ บ้านกงสุล ฯ จะได้ฝากเรือออกไป
 ณ เมืองสิงคโปร์ จะได้ดังต่อไปนี้ ออกไปกรุงลอนดอน กำหนดจะได้
 แก่พระราชดำรัส ณ วันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๘ ค่ำ เพลาบ่าย ให้เกณฑ์
 ยกเอาเลขนายด่านนายกองประจำการในหมู่ถือธง หมู่ตักทองชนะ หมู่
 เจริญเครื่องสูง หมู่หามพระราชมารยา หมู่มโหรีทัก พายเรือเอกชัย
 เรือศรี เรือรูปสัตว์ เรือธง เป็นอันมากนั้นเกณฑ์ และให้ผู้ซึ่งต้อง
 เกณฑ์ทั้งนี้ เอาตัวเครื่องสูงให้แก่เจ้าพนักงานนายเรือ แต่ ณ วันจันทร์
 เดือน ๕ ขึ้น ๘ ค่ำ จะได้ยกเรือลงจ่ายเครื่องแต่งตัวให้แล้ว จะได้เข้า
 กระบวนแก่พระราชดำรัสทั้งบกทั้งเรือ อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องจัดของกินไปประทานกำมะโตด

นายเรือรบฝรั่งเศส ที่หน้าบ้านกงสุล

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔

ด้วยเจ้าพระยาธรรมาโศภณบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า กำมะโตดเฟรดีเนคุม
กำนันรบกดไฟ กรุงฝรั่งเศสเข้ามาเยี่ยมกงสุลซึ่งตั้งอยู่ ณ กรุงเทพ ฯ
นั้น กรุงฝรั่งเศสกับกรุงเทพ ฯ เป็นไมตรีกันสนิท กำมะโตด
นายทหารก็เป็นขุนนางของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส เข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ
แล้ว จะต้องจัดตั้งของพระราชทานให้โดยบ้านเมืองเป็นไมตรีกัน
เหมือนอย่างเรือประเทศใหญ่ ๆ ที่ได้เป็นไมตรีกับกรุง ฯ ซึ่งเข้ามา
แต่ก่อนนั้น ให้เจ้าพนักงานพระคลังในซ้าย จัดนำตาดทรายขาว
หนัก ๕ หาบ ให้กรมท่าซ้ายจัดใบชาหีบหนึ่ง ให้พระแก้วพระคลัง
ส่วนสัตว์พาคร จัดผลไม้มะพร้าวอ่อน ๖๐ ทะลาย ผลไม้ต่าง ๆ ที่มี
รสหวาน ๒๐ โต๊ะ ตั้งไปพระราชทานให้กำมะโตดที่บ้านกงสุลฝรั่งเศส
แต่ ณ วันอังคาร เดือน ๓๑ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีระกาตรีศก กว่ากำมะโตดจะ
กลับไปเดี๋ยวจ้ และเมื่อเจ้าพนักงานจะเอาของลงไปนั้น ให้แะบอกบัญชี
ที่เวรกรมท่าก่อน จะได้ให้ล้ามเจ้าพนักงานพาตงไป และให้เจ้าพนักงาน
ทงน เร่งจัดตั้งของตามหมายมานให้ได้ตามกำหนด อย่าให้ขาดได้
ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องกรุงฝรั่งเศสให้เรือรบเข้ามาส่งพระศรีพิพัฒน์ราชทูต
ส่งเจ้าหมื่นไวยอูปทูต ส่งพระณรงค์ตรีทูต
ขุนนางนายทหารเรือรบเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอนันตสมาคม
ให้จัดการรับรองให้พร้อมทุกพนักงาน

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔

ด้วยเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์กราบทูลขอรับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า สมเด็จพระเจ้า
กรุงฝรั่งเศส แต่งให้คนโกเลอฟา เป็นนายกำนันรบกับขุนนาง
นายทหาร คู่มือเรือกลไฟชื่อเยอร์เบียนเข้ามาส่งพระยาศรีพิพัฒน์ราชทูต
ส่งเจ้าหมื่นไวยอูปทูต ส่งพระณรงค์ตรีทูต ซึ่ง
ออกไปเจริญทางพระราชไมตรีกรุงฝรั่งเศสนั้น โปรดเกล้า ฯ ให้รับ
กำมะโดตกับขุนนางนายทหารขึ้น มาพักที่ตึกหน้าวัดประยุรวงศาวรา
แล้ว ยังหาได้เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ไม่ บัดนี้กำหนดให้กงสุลฝรั่งเศส
พากำมะโดต และขุนนางนายทหาร ๒๐ คนเข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ณ พระ
ที่นั่งอนันตสมาคม ณ วันอาทิตย์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๓ ค่ำ เวลาบ่าย
แขกเมืองเข้าเฝ้าครั้งนั้น จะเสด็จพระราชดำเนินออกเหมือนเมื่อครั้งมอ
ซิเออร์เลอตองมันตั้งวันเพ็ญตกของของ เขามารับทูตครั้งก่อนนั้น ให้
มหาดไทยให้กลาโหม ให้พันพุม พันเทพราช หมายถึงบอก เจ้า
พนักงานข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหารพลเรือนไพร่จันทน์ เมื่อ

วันแรกเมืองเข้าเผ้านั้น ให้ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหาร
พลเรือน ที่ตำแหน่งเผ้านั่งสับกตามธรรมเนียม ได้เลื้อยเข้ามา
อย่างน้อย ได้เลื้อยอวดต้อยอย่างน้อย เข้าเผ้าจนทุกคน แล้วให้เอา
พานทอง เอาโต๊ะทอง ถาดทอง เครื่องยศสิ่งของซึ่งได้พระราชทาน
เข้าไปตักกินในที่เผ้าด้วยจนทุกคน

หนึ่ง ให้พันพุม พันเทพราช จ่ายเลขให้ฝ่ายบวรบุรีเรือให้พอ
๓ ลำ จ่ายเลขให้ชาวพระราชยานหามแคร่ ๒๐ แคร่ กับดัดพัน
ให้พอ เร่งจ่ายให้แต่ ณ วันอาทิตย์ เดือนอ้าย ขึ้น ๓๓ ค่ำ ให้ทันกำหนด
ตามเคย

หนึ่ง ให้ชาวพระราชยานจัดแคร่อย่างขุนนาง ๒๐ แคร่ ให้มี
ดัดพันคนหามแต่งตัวตามเคยให้พร้อม ลงมารับที่ประตูท่าพระ ไปเข้า
ประตูทวารวิทักษ์ ให้คอยรับคอยส่งตามเคย

หนึ่ง ให้กรมวังชาวที่และเจ้าพนักงาน จัดแจงการแต่งที่รับเสด็จ
ในพระที่นั่งให้พร้อมจนทุกพนักงาน เหมือนอย่างเมื่อครั้งมองซิเออร์
เลอตองมันต์วันเพรตคอยของ เข้าเผ้ารับทูตออกไปเมืองฝรั่งเศส
ครั้งก่อน

หนึ่ง ชาวพระคลังพิมาณอากาศ จ่ายพรหมให้จำค่าดาบที่เก่งจน
กลางที่พักแรมเมืองให้พอ

หนึ่ง มหาเด็กจัดนำเรือนำซากาแพไปเลี้ยงแขกเมือง ที่เก่ง
จนกลางที่แรมเมืองพักตามเคย ให้พระยามนตรีสุริยวงศ์ จัดทหาร
คาบ ๕๐ คน ขัดดาบทุกคนถือโล่ทุกคน

หมายรับสั่ง

เรื่องจัดแคว่ ๓ แคว่ไปรับแขกเมืองฝรั่งเศสที่ท่าพระ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔

ด้วยหมื่นจัตติราชบริพารรับสั่งสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหาธาดา ได้เกล้าฯ ตั้งว่า ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๔ แรม ๕ ค่ำ ปีระกาศตรีศก เวลาบ่าย แหกเมืองฝรั่งเศสเข้ามาเฝ้าทูลละอองฯ ที่โรงห้องใน พระบรมมหาราชวัง เข้ามาดเฝ้าด้วยนั้น ให้ชาวพระราชยานจัดแคว่ ๓ แคว่ ไปคอยเตรียมรับฝรั่งเศสที่ท่าพระให้ทันกำหนด

อนึ่ง ให้พันพม พันเทพราช จ่ายเลขให้กับชาวพระราชยานจะได้ หามแคว่ ๓๒ คน ให้เร่งจ่ายแต่ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๔ แรม ๕ ค่ำ เวลาบ่าย ให้ทันกำหนดตามเคย ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องมีละครที่ท้องสนามหลวง ให้ตั้งกองรับเสด็จ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔

อนึ่ง ให้เกณฑ์เจ้ากรม ปลัดกรม ขุนหมื่น ตั้งกองรับเสด็จนั้น เกณฑ์ และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ทั้งนี้ ให้มีเครื่องกองให้พร้อมจงทุก กอง ให้เร่งไปตั้งกองรับเสด็จ แต่ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เพลาเช้าแล้ว ให้ผู้ซึ่งกองตรวจจัดดูแลห้ามปรามผู้คน อย่าให้เกิดเหตุถึงไต่ล้งหนึ่งชนใด ให้ทันกำหนด อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องรับแขกเมืองฝรั่งเศส

ให้นำเรือรบเข้ามารับข้างและสัตว์ต่าง ๆ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕

ด้วยเจ้าพระยารัตนวงศ์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า ข้างและสัตว์ต่าง ๆ
ซึ่งจะส่งออกไปทรงยินดีสมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ตกค้างอยู่ยังไม่ได้
ส่งออกไป บัดนี้สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินกรุงฝรั่งเศส แต่งให้กัมปะโต-
บัตการียาคุมเรือรบกลไฟชีวยิรวมเดช เข้ามารับข้างและสัตว์ต่าง ๆ
ออกไปถวายสมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ณ กรุงปารีส โปรดเกล้า ฯ
กำหนดให้กัมปะโตบัตการียา และขุนนางในเรือรบ และมองติเออร์-
ดิสตริยาผู้ว่าการกงสุลฝรั่งเศส รวมกัน ๓๓ นาย เข้าเฝ้าทูตละของ ฯ
ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ณ วันจันทร์ เดือน ๘ แรม ๓ ค่ำ ปีมะ
จุลศักราช ๒๔๐๕ เสด็จออกแขกเมืองครั้งนี้เหมือนอย่างเสด็จออก
รับกัปตันนายกำนันรบแต่ก่อน ๆ นั้น ให้มหาดไทยกลาโหมหมายบอก
ข้าทูตละของ ฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหาร พลเรือน ในพระบรมมหาราชวัง
ให้รู้จงทุกพนักงาน เมื่อวันแขกเมืองเข้าเฝ้าในพระที่นั่งอนันตสมาคม
ให้นั่งตามปักตามธรรมเนียม ให้ได้เสด็จอย่างน้อยเข้าเฝ้าจรงทุกคน

อนึ่ง ให้ชาวทพระบรมมหาราชวังรับเสด็จบนพระแท่นถม ให้เชิญ
พระเกาหมื่นทองคำ และที่จะตงพานพระขันหมากเครื่องราชบริโภค
ตงคอยแห่งหนึ่ง ให้กรมวังจัดเบาะเข้าไปปูให้แขกเมือง ๓ เบาะตามเคย
ให้มหาดเล็กรับพานพระขันหมากเครื่องราชบริโภค ต่อท่านข้างใน
เชิญเข้าไปตงบนพระที่นั่งตามเคย ให้ขุนทินบรรณการ ขุนธรรพ์กำนัล
รับพานหมากพานบุหรี หมากเวียน คนโทน้ำ ถ้วยแก้ว ไปตงให้
แขกเมืองรับพระราชทานทุกที แล้วเข้าไปตงพานหมากเวียนที่เผ้าด้วย
ตามเคย ให้ชาวทจัดเทียนจัดไฟเข้าไปตงให้แขกเมือง สำหรับจุดบุหรี
ที่เก่งจวนกลางตามเคย ให้ทหารเกณฑ์หัตถ์อย่างยุโรป จัดทหารถือปืน
เข้ามายืนแถวตามเคย ๓๐๐ คน ให้ชาวพระคลังพิมาณอากาศยืมพรหม
ให้จำค่าดา ปูที่เก่งจวนกลางที่แขกเมืองพักให้พอตามเคย ให้จำค่าดา ยืม
พรหมต่อชาวพระคลังพิมาณอากาศ ยืมเสื้อดอดต่อชาวพระคลังราชการ
ปูที่เก่งจวนกลางแขกเมืองพักให้พอ ให้เอาพรหมที่ใหม่ๆ มาปู อย่าให้
เอาพรหมเก่าชดมาปู ให้ชาวอภิรมจัดโต๊ะจัดเก้าอี้ไปตง ให้ทูตพัก
ให้พอตามเคย ให้มหาดเล็กจัด น้าร้อน น้าชา กาแฟ ไปเลี้ยงแขกเมือง
ที่เก่งจวนกลางที่แขกเมืองพักตามเคย ให้กรมพระนครบาลกวาดถนน
ตงแถววัดพระเชตุพนตลอดถึงประตูเทวาพิทักษ์ให้เดียนสะอาดดี

อนึ่ง เมื่อเสด็จออก ให้ข้าราชการกราบถวายบังคม

อนึ่ง ให้นายประภาษมนเทียรปลัดวังขวา ให้นายเสถียรรักษา
ปลัดวังซ้าย ออกไปรับแขกเมือง แล้วให้หลวงราชฤทธาณนท์ หลวง

นนท์เดินกับดำนพนักงานนำแขกเมืองเดินคู่ ๆ กัน แล้วนำแขกเมือง
เข้าเฝ้าทูลละออง ๖ ครนถึงหน้าพระที่นั่งในทึ่เฝ้าแล้วให้กราบถวาย
บังคม ๓ ครั้ง

อนึ่ง ให้พระยาพิพัฒน์โกษาทูลเบิกแขกเมืองเมื่อทรงพระราช
ปฏิสันถาร ๓ ครั้ง แล้วให้ทูลสืบทำแขกเมืองต่อไป

อนึ่ง ให้ตำรวจหน้าตำรวจวัง คอยห้ามปากเสียงผู้ตำตดหน้างาน
ตามอย่างแต่ก่อน ถ้าเล็ดจันแล้ว ให้ข้าราชการและแขกเมืองกราบ
ถวายบังคม ถ้าแขกเมืองยังไม่ลุกจากที่ ให้ข้าราชการส่งบอญ์ อย่าให้
ลุกไปมาเป็นอันขาดทีเดียว ถ้าแขกเมืองกราบถวายบังคมลาตลจากที่
เฝ้าแล้ว.....

อนึ่ง ให้กรมพระดัดดีหมายบอกเจ้ากรมปลัดกรม ให้ทูลพระเจ้า
นัองยาเธอ พระราชวรวงค์เธอ พระเจ้าลูกยาเธอ พระวงค์เธอ ให้แต่ง
พระองค์เฝ้าทรงตามธรรมเนียม ทรงเล็ดดี้อย่างน้อยแล้วให้เชิญเล็ดดี
เข้ามาเฝ้าพร้อมกัน เหมือนอย่างเล็ดจออกแขกเมืองแต่ก่อน ๆ และให้
เจ้าพนักงานท่งน^๕ไปเร่งจัดแจงการให้พร้อมทันกำหนด แต่ ณ วันจันทร์
เดือน ๘ แรม ๓ ค่ำ เพลาย้าย ถ้าตั้งดยตั้งใดไม่เข้าใจ ให้ไปทูลถาม
ลัมเล็จพระเจ้านัองยาเธอ เจ้าฟ้ามหามาดดา อย่าให้ขาดได้ตามรับตั้ง

หมายรับสั่ง

เรื่องจัดการรับรองแม่ทัพฝรั่งเศส

ด้วยเจ้าพระยาวรวิธคัมหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า พระพิเทศพานิชสยาม
พิชิตภักดี ซึ่งอยู่ ณ เมืองสิงคโปร์ มีหนังสือเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวายว่า
อัครมหาราชเบเนดิกต์แห่งฝรั่งเศส ซึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการเมืองไซ่ง่อน
จะเข้ามาเฝ้าทูลละออง ฯ ณ กรุงเพท ฯ อัครมหาราชเบเนดิกต์ได้ออกจาก
เมืองไซ่ง่อนแล้ว กำหนดจะได้มาถึงกรุงเพท ฯ ในเดือน ๑๑ ข้างขึ้น
ปีจอจัตวาศก โปรดเกล้า ฯ ว่า อัครมหาราชเบเนดิกต์เป็นชนนางแม่ทัพ
จะต้องจัดแจงการรับรองให้สมควรแก่ยศศักดิ์ จะให้ชนพักอยู่ ณ ตึก
หลวงหน้าวัดประยุรวงศารามนั้น ให้ชาวพระคลังราชการ จัดเสื่ออ่อน
เสื่อตดปูตึกและปูเตียงนอนให้พอ ให้ชาวพระคลังพินาศอากาศ
จัดโคมหวด โคมหม้อ โคมตั้ง ไปแขวนไปตั้งที่ตึกรับทูตตามเคย
ให้กรมพระนครบาลเบิกยืมตุ้มสำโคกต่อกรมพระกลาโหม มาตั้งให้
ทูต ๒๐ ใบ ทั้งนี้ให้เร่งเอาโคมไปแขวนไปตั้ง ตู้มไปตั้ง แต่ ณ วัน
เดือน ๑๑ ข้างขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีจอจัตวาศก ให้ทันกำหนด

อนึ่ง มั่ง ทนออน พุก ซึ่งเจ้าพนักงานไปจ่ายไว้สำหรับรับทูต
ต่างประเทศแต่ก่อนนั้น ได้รับทูตหลายครั้งแล้ว มั่ง ทนออน พุก เก่า
ขาดไป จะเอามาใช้ในการรับทูตครั้งต่อไปไม่ได้นั้น ให้ชาวพระคลัง

พิเศษจัดมุงแพรให้มีระบาย ๔ ผ้ามี่ระบาย ๔ รวม ๘ หลัง ให้ชาว
พระคลังในซ้ายจัดฟูกใหญ่ ๘ ให้มีผ้าซาบปูให้พร้อม จัดหมอนข้าง ๑๖
ให้มีผ้าซาบห่ม ให้เร่งเย็บทำไว้ให้แล้วพร้อม อัครมโหรีขนาดเข้ามาถึง
เมื่อใด ก็ให้เอาไปจ่ายทดทักรับทูตให้ทันราชการ อย่าให้ขาดได้
ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องจัดตั้งหลวงหน้าวัดประยุรวงศารามรับแม่ทัพฝรั่งเศส
ผู้สำเร็จราชการเมืองไซ่ง่อน

ด้วยเจ้าพระยาวรดิวงค์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ซึ่งส่งหมายมา
แต่ก่อนว่า อัครมโหรีขนาดแม่ทัพฝรั่งเศส ซึ่งสำเร็จราชการเมือง
ไซ่ง่อน จะเข้ามาเฝ้าทูตละของฯ โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งหลวง
หน้าวัดประยุรวงศารามเป็นที่พักอาศัย รับอัครมโหรีขนาด โปรดเกล้าฯ
ดำรัสว่า อัครมโหรีขนาดเป็นขุนนางผู้ใหญ่ ให้จัดแจงการ
รับรองให้สมควรกับขุนนางผู้ใหญ่ ให้ชาวพระคลังในซ้ายจัดฟูกใหญ่
๘ ฟูก หมอนข้าง ๑๖ ความแจ้งอยู่ในหมายแต่ก่อนแล้ว แต่
หมอนหนุนศีรษะกับฟูก หมอนขนาดเล็กสำหรับทหารยังห้ามิให้นั้น
ให้เจ้าพนักงานคลังในซ้าย จัดหมอนหนุนศีรษะสำหรับขุนนาง ๑๐ ใบ
ฟูกหมอนขนาดเล็กสำหรับทหาร ฟูก ๕๐ หมอน ๕๐ ให้เร่งลงไปส่ง

๗๕
 ทดกหลวงหน้าวัดประยูรวงศาวราณ แต่ ณ วันเดือน ๑๑ แรม ๓-๔ ค่ำ
 ปีกจัตวาศก ด้วยยัคมีราดเบนนาคจอร์จเข้ามาแล้ว ขอให้ขาดได้
 ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องเตรียมการรับรองมองซิเออร์ซาโนนกงสุลฝรั่งเศส
 จะเข้าเฝ้าที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕

ด้วยเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์รักษาป้อมหน้าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม รับพระบรมราชโองการ
 ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า มองซิเออร์ซาโนน
 กงสุลฝรั่งเศสคนใหม่จะได้เข้าเฝ้าทูลละอองฯ ดำรงตราตั้งทูลเกล้าฯ
 ถวาย ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท วันพฤหัสบดี เดือน ๕ แรม ๑๕ ค่ำ
 เวลาพระสงฆ์ฉันเช้าแล้ว ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทแล้วนั้น ให้
 กรมวังหมายสั่งเจ้าพนักงาน ให้เอาพรมมาปูที่ศาลาต้นกระถิง แล้วให้
 เอาโต๊ะมาตั้ง เก้าอี้ ๕ เก้าอี้ และโต๊ะนั้นให้มีผ้าปูโต๊ะด้วย แล้ว
 ให้จัดคนโขน้า จัดด้วยแก้ว จัดบุหรีฝรั่ง เทียนธูปบุหรี มาตั้งที่โต๊ะ
 ให้พร้อม และบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทนั้น จะตกแต่งอย่างไร
 ให้ไปทูลถามพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท สมเด็จฯ
 เจ้าฟ้ามหามาดลา ท่านรับสั่งบังคับอย่างไรก็ให้ทำตามรับสั่ง แล้วให้
 มหาดไทย ให้กลาโหม หมายบอกเจ้ากรมปดัดกรม นายเวร ให้ทูล

พระบรมวงศานุวงศ์ และหมายบอกข้าทูลละอองฯ นายทหาร พลเรือน
 ๕๕๐๐ ตำแหน่งเข้า ให้นำเข้าได้แต่ตามธรรมเนียมเข้าเฝ้า เมื่อวันพระ
 ให้มาเข้าเฝ้าทูลละอองฯ ให้พร้อมกัน และให้มีเลขาดีด้อมบั๊กตาม
 ธรรมเนียมเตรียมเข้าไปด้วย เพื่อจะผันแปรประการใดจะได้ทันการ
 ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องจัดสิ่งของไปทักขุนนางอังกฤษที่เรือกลไฟ

ซึ่งเข้ามาเยี่ยมกรุงสยาม

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕

ด้วยเจ้าพระยาธรรมาโศภณบดี รับพระบรมราชโองการ
 ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า พระยาสมุทรบุรณรัักษ์
 ผู้สำเร็จราชการเมืองสมุทรปราการ บอกขึ้นมาว่า เรือรบกลไฟอังกฤษ
 ขุนนางนายเรือชื่อกัมมะโตดคอยอนเฮ มาด้วยเรือกลไฟชื่อโอเคน
 ลำหนึ่ง กับต้นอาเล็กซันเด มาด้วยเรือกลไฟชื่อโกเกตลำหนึ่ง มา
 แต่เมืองสิงคโปร์ จะเข้ามาเยี่ยมเยียนบ้านเมืองที่เป็นไมตรีกัน แต่
 เรือกลไฟชื่อโกเคนลำหนึ่งนั้นทอดอยู่นอกสันดอน กัมมะโตดกับขุนนาง
 นายทหาร ลงเรือกลไฟชื่อโกเกตเข้ามาทอด ณ กรุงเทพฯฯ แต่ ณ วัน
 พฤษหัตถ์ เดือนอ้าย แรม ๕ ค่ำ แลวันนั้น อังกฤษกับกรุงเทพฯฯ เป็น
 ทางพระราชไมตรีกัน กัมมะโตดคุมกำปั่นเข้ามาเยี่ยมเยียนถึงบ้านเมือง

แล้ว จะต้องจัดตั้งของไปทักถามโดยทางไมตรี เรือเข้ามาทางนี้ ๒ ลำ
 ผู้คนก็มากนั้น ให้ชาวพระคลังในจันทน์ตาดชาวหนัก ๓๐ หาบ ให้
 กรมท่าซ้ายจัดใบชาหีบใหญ่ ๔ หีบ ให้พระคลังมหาสมบัติตั้งรพากร
 จัดกล้วย จัดส้มผลไม้ต่าง ๆ ๖๐ โตะ ให้พระแก้วพระคลังตั้งจัด
 มะพร้าวอ่อน ๒๐๐ ทะลาย และเรือรบเข้ามาครั้งนี้จะกลับไม่เร็ว ให้
 เจ้าพนักงานจัดตั้งของลงไปทักถามเมืองให้ทัน ณ วันอาทิตย์ เดือนอ้าย
 แรม ๘ ค่ำ ปีจอจัตวาศก เมื่อจะเขาสั่งของลงไปทักนั้น ให้แฉะบอก
 บัญชีที่เวรกรมท่าก่อนตามเคย จะได้ให้ตามพนักงานพาไป อย่าให้
 ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องกำหนดรับขุนนางเรือรบอังกฤษเข้าเฝ้า
 ในพระที่นั่งอนันตสมาคม

ด้วยเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์กราบทูลขอรับพระบรมราชโองการ
 ใต้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า พระยาสมุทรบุรณรักษ์
 ผู้สำเร็จราชการเมืองสมุทรปราการบอกขึ้นมาว่า เรือรบกลไฟ
 อังกฤษขุนนางคอยยอนเฮลลงมาด้วย นายเรือชื่อกัมมะโดด เรือกลไฟ
 ชื่อโกเกดลำหนึ่ง กับต้นอาเดกซันเด นายเรือกลไฟชื่อโกเกด
 ลำหนึ่ง มาแต่เมืองสิงคโปร์ จะเข้ามาเยี่ยมเยียนบ้านเมืองที่เป็น
 ไมตรีกัน แต่เรือกลไฟชื่อโอเคนั้น ทอดอยู่นอกสันดอน กัมมะโดด

กับขุนนางนายทหารลงเรือกลไฟชื่อโกเกิดเข้ามา ณ กรุงเทพ ฯ ทอด
 อยู่ใต้บ้อมบัจจามิตร บ้อมปิดบัจจันก แต่ ณ วันพฤหัสบดี เดือนอ้าย
 แรม ๔ ค่ำ แล้วก็มีมะโติดกับขุนนางทหารชนพักอยู่ที่ตึกเชอร์รอบเขต
 ซอบเปอร์กงสุตอังกฤษ ฯ มีหนังสือให้ทูตเกล้า ฯ ถวายว่า กับมะโติด
 กับขุนนางนายทหารอังกฤษ จะขอเข้าเฝ้าทูตละของ ฯ ๓๓ นายนี้
 โปรดเกล้า ฯ ให้กงสุตกับมะโติดขุนนางนายทหารอังกฤษเข้าเฝ้าทูต
 ละของ ฯ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ณ วันเสาร์ เดือนอ้าย แรม ๑ ค่ำ
 ปีมะจิดวาศก เวลาเที่ยงนั้น โหมหัตไทย กลาโหม หมายบอก
 ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน และเจ้าพนักงานในพระบรม
 มหาราชวังให้รู้ทั่ว เมื่อวันแรกเมืองจะเข้าเฝ้านี้ ให้ข้าราชการ
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือนที่ตำแหน่งเฝ้า นั่งสุมปักตามธรรมเนียม
 ใส่เสื้อแพรสีอย่างน้อยทั้งสามสี เข้าเฝ้าพร้อมกันจงทุกคน

อนึ่ง ให้ชาวพระคลังพิมานอากาศจัดพรหมที่ใหม่ จำยืมให้จำ
 ค้าดาไปปักที่เก่งจงกลางให้เต็ม

อนึ่ง ให้รักษาพระองค์จัดโต๊ะจตุรพักตรพิมาน ไปตั้งที่เก่งจงกลางให้
 แรกเมืองพักให้พอ ให้จำคำดาเยี่ยมพรมต่อชาวพระคลังพิมานอากาศ
 ไปปักที่เก่งจงกลางแรกเมืองพักให้พอ ให้กรมพระนครบาลกวาดถนน
 ตั้งแต่สะพานหน้าวัดพระเชตุพน ตลอดถึงประตูเทวาพิทักษ์ ให้เขียน
 สีขาวดี ที่เชิงสะพานหน้าทอมเประเป็อนอยู่ ให้เอากระดานมาทอด
 ให้ดีด้วย ให้ชาวที่กรมวังแต่งทรวบเล็ดจับบนพระที่นั่งอนันตสมาคม

แห่งหนึ่ง แล้วให้เชิญพระเกาหลุมทองคำตงบนพระแท่น แต่ที่จะตั้ง
พานพระขันหมาก เครื่องราชบริโภคน มาตั้งคอยตามเคย

อนึ่ง ให้ชาวพระราชยานจัดแคร่ตามธรรมเนียม ๑๓ แคร่ รั้วธง
ต่อพันพุ่ม พันเทพราช มาแต่งตัวได้กางเกงพระเกยวดยาห์หามแคร่ให้พอ
ลงไปรับแขกเมืองที่ท้าวด้พระเชตุพน เข้าประตูเทวาทิทัศน์ แล้วคอยรับ
คอยตั้งด้วย

อนึ่ง ให้นายทหารอย่างยุโรป ทหารเกณฑ์หัด จัดทหารแต่งตัว
ยืนแถวทางชนนอก ชนใน ชนกลาง ให้ครบตามเคย

อนึ่ง ให้จัดมโหรีมาทำเมื่อเวลาแขกเมืองรับพระราชทาน ที่เก้ง
โภชนลินลาคด้วยตามเคย

อนึ่ง ให้กรมวังจัดเบาะสำหรับให้แขกเมืองนั่ง เข้าไปในพระที่นั่ง
ด้วย ๒ เบาะตามเคย

อนึ่ง ให้ขุนทินบรรณาการ ขุนขารกำนันรับพานบุหรื หมายเจียน
คนโทน้ำ ถ้วยแก้ว กระโถน ไปตั้งให้แขกเมืองรับพระราชทานที่พัก
และตั้งในที่เฝ้าตามเคย

อนึ่ง ให้มหาดเล็กรับพานพระขันหมาก เครื่องราชบริโภคนต่อ
ท่านข้างใน มาตงที่พระที่นั่งตามเคย แล้วให้นายบำรุงมหาดเล็ก
จัดนารอนนาชาไปเลี้ยงแขกเมืองที่เก้งพักด้วย แล้วให้จัดเครื่องโต๊ะ
มาตงที่หอโภชนลินลาค ถัดรับคาวของกินต่อพระเพลิง พระราม
แสดงฤทธมาเลี้ยงแขกเมืองด้วย ให้ชาวนาพิกาประโคนมโหรีทัก

ประโคมแตรประโคมสังข์ เมื่อเสด็จออกเสด็จขึ้นตามเคย ให้พันพุม
พันเทพราช จ่ายเลขให้ชาวพระวราชยานห้ามแควให้พอ

อนึ่ง ให้ชาวพระคลังราชการจัดได้ มาคอยจ่ายให้รองงานตำรวจ
ส่งแขกเมืองให้พอ

อนึ่ง ให้นายประภาษมนเทียบปลัดวังขวา ให้นายเสถียรรักษา
ปลัดวังซ้าย ไปรับแขกเมือง แล้วให้หลวงราชฤทธานนท์ ให้หลวง
นันทเสน กับด้ามพนักงานนำแขกเมืองเดินเป็นคู่ ๆ กันเข้าประตูพระที่นั่ง
ให้นำแขกเมืองเข้าเฝ้าทูตละของ ๆ ครนถึงหน้าพระที่นั่งในทึ่มเฝ้าแล้ว
ให้ถวายบังคม ๓ ครั้ง

อนึ่ง ให้พระยาพิพัฒน์โกษาทูตเบิกแขกเมืองก่อน เมื่อทรง
พระราชปฏิสันถารกับแขกเมืองแล้ว ให้ทูตสืบคำแขกเมืองต่อไป

อนึ่ง ให้ตำรวจหน้าตำรวจวัง คอยห้ามปากเสียงและผู้คน อย่า
ให้ไปยืนล้อมดูแขกเมืองที่เก่งพักเหมือนอย่างแต่ก่อน ๆ เป็นอันขาด

อนึ่ง เมื่อเสด็จขึ้นแล้ว ให้เข้าทูตละของ ๆ ถวายถวายบังคม
ถ้าแขกเมืองยังไม่ลุกจากที่ ให้ข้าราชการนั่งลงบอญ์ อย่าให้ลุกเดิน
ไปมาเป็นอันขาดทีเดียว ถ้าแขกเมืองลาจากที่แล้ว ให้หลวง
ราชฤทธานนท์ หลวงนันทเสน และด้ามพนักงานนำแขกเมืองออกมาพัก
รับพระราชทานที่หอโภชนาณินลาศด้วย

อนึ่ง ให้กรมพระสวัสดิ์วัฒนายบอเจ้าปลัดกรมจางวาง ให้ทูต
พระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระเจ้าลูกยาเธอ ให้แต่ง
พระองค์มาทวงตามธรรมเนียม เสือทรงสี่อย่างน้อย ให้เชิญเสด็จเข้ามา

เฝ้าพร้อมกันจงทูลพระองค์ ถ้าเจ้าพนักงานทั้งนี้สงสัยสิ่งใดไม่เข้าใจ
ให้ไปทูลถามสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหาธาดา อย่าให้ขาดได้
ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องตั้งโรงครัวเลี้ยงฝรั่งที่หน้าวัดมหาธาตุ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖

ด้วยมีนิจจขารับสั่ง พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นมเหศวรศิว-
วิลาสได้เกล้า ฯ สั่งว่า โปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งโรงครัวเลี้ยงฝรั่งที่หน้า
วัดมหาธาตุนี้ ห้ามคนจะตักน้ำท่าของเลี้ยงฝรั่งนั้น ให้พันพุม
พันเทพราช จ่ายเลขให้กับด้อมพระราชวัง ๓๐ คน ให้เร่งจ่ายให้แต่
ณ วัน เดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ เวลาบ่าย ให้ทันกำหนดอย่าให้ขาดได้

อนึ่ง ให้กรมด้อมพระราชวังไปรับเลขต่อพันพุม พันเทพราช
๓๐ คนมาตักน้ำได้โรงครัวเลี้ยงฝรั่ง ตั้งแต่ ณ วัน เดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ
เวลาบ่าย ให้ทันกำหนดเสมอทุกวันไปกล่าวจะเลิกการครัวเสร็จ อย่า
ให้ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสแต่งราชทูต
ให้นำเครื่องราชอิสริยยศ เข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย

ด้วยเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
ฝรั่งเศส แต่งให้คาระแมนดิบ ไป ขุนนางนายทหารเชิญพระราช
อิสริยยศประดับเพชรองค์ ๑ ถึงญานาธิเบศร์ ๑ (ลงยาราชวดีองค์ ?)
เข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย กำหนดคาระแมนดิบไปและขุนนางนายทหาร
๒๐ นายจะได้เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ถวายพระราชอิสริยยศ ณ พระที่นั่ง
อนันตสมาคม ณ วัน เดือน ๖ แรม ๘ ค่ำ เวลาเช้า เจ้าพนักงานจะ
ได้จัดแจงรับ ให้เหมือนอย่างออกแขกเมืองกรุงใหญ่ทำมาแต่ก่อนนั้น
ให้นายเวรมหาตไทยหมายบอกกับนายเรือ เรือถวายภัณฑารักษ์กรมอา
าณัติ ๑ รับทูตเครื่องเรือเสด็จออก ๑ หมอนอิง ๑ พรม ๑
ม่าน ๔ ผืน บอกกับนายเรือ เรือเหวากรมอาษาในกรมวังซ้าย ๑
ขวา ๑ เป็น ๒ รับปีพาทย์ถ้าละถ้ารับ หมายบอกกับนายเรือตั้ง
กองกลางเป็นคู่ชักซ้าย ๑ ขวา ๑ เป็น ๒ ถ้ารับ กลองชนะ ๕ คู่
ฆ้องมโหรี ๒ คับ เบิกเต๊อดแดงหมอกแดง และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์
๕ ให้มีเครื่องเรือคาดดีหัดคำให้พร้อมตามเคย ให้ไปรับเส
ด็จพร้อม พันเทพราช มาบรรจุพลพายให้ครบกระบวน ให้เร่งไปยกเรือ
ลงน้ำแต่ ณ วัน เดือน ๖ แรม ๘ ค่ำ ให้พายเรือมาคอยเตรียมให้

พร้อมทั้งข้างเดียวก่อน จึงจะได้วิ่งเร็วไปรับขุนนางฝรั่งเศษที่เรือกลไฟ
หน้าบ้านกงสุลฝรั่งเศษ ขึ้นทำราชการวิชัย คอยรับคอยส่งตามเคย
เหมือนอย่างทุกครั้ง อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องให้จัดนมโคมาเลี้ยงฝรั่ง ที่มาตุลานมหรสพ

ด้วยจมีนจข้าย รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า ฝรั่งเศษมาตุงานที่พระศพ พระเจ้าสุริยวงศา
กรมหมื่นนครสวรรค์นฤนาถ เสร็จแล้วจะไปพักที่โรงนายบำรุงราชบท
มาตย์ ท้องสนามหลวงกินเลี้ยงนั้น ยังหานามโคกินกาแฟร้อน
ไม่นั้น ให้ขุนกษาให้ขุนโค กองโค จัดนมนมโคมาส่งเสมอทุกวันไปกว่า
จะเลิกแต่วัน เดือน ๖ แรม ๓๐ ค่ำ เพลาเช้า ๓ ทุ่มนานเวลาเช้า ๓ โมง
เพลาย่ำ ๓ ทุ่มนานเวลา ๓ โมง มาสั่งให้นายบำรุงให้ทันกำหนด
อย่าให้ขาดได้

หมายรับสั่ง

เรื่องให้พาทูตฝรั่งไปเที่ยวเมืองเพชรบุรี, เมืองสมุทรปราการ

ด้วยพระยาบวรรัตนราชพัลลภ จางวางทหารบกทุกหมู่ รับพระ
บรมราชโองการได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า ให้พา
ทูตฝรั่งไปเมืองเพชรบุรี ให้จัดเรือพระที่นั่งเสด็จหาหยไมตรี กำหนดจะ

ไป ณ วันพฤหัสบดีเดือน ๘ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีกุนเบญจศกเพลา ๓ โมงเช้า
ให้เจ้าพนักงานกรมนาจัดข้าวสารขาวสำหรับเลี้ยงทูต ๔๐ ถึง ข้าว
สารแดงสำหรับกะลาตี ๔๐ ถึง ให้กรมสรรพากรในจัดปลาแห้ง ๒๐๐
หาง ปลาใบไม้ใหญ่ ๕๐๐ ตัว เนื้อเค็ม ๒๐๐ แผ่น ปลาย่าง
๒๐๐ ไม้ ฟองเบ็ดสด ๕๐๐ ฟองเบ็ดเค็ม ๑,๐๐๐ (รวม) ๑,๕๐๐
ปลากุเลา ๕๐ ตัว ดัมนะขาม ๔๐ บั้ว กระบี่ปี ๒ กระบี่แกง ๒ (รวม)
๔ ถึง หอม ๒๐ หมอด กระเทียม ๒๐ หมอด พริก ๕ ถึง มันเทศ
๒ หาบ พักเขียว ๒ หาบ พักเหลือง ๒ หาบ เกล็ด ๒ ถึง คัดจรวงการ
จัดได้เหนือ ๑,๐๐๐ ตำ นำนมมะพร้าว ๓๐๐ ทะนาน นำนํยงได้
๓๐๐ ทะนาน กระลอบ ๑๐๐ ใบ ให้เร่งไปส่งที่เรือพระที่นั่งเสฟ
สหายไมตรี แต่ ณ วันพุธเดือน ๘ ขึ้น ๒ ค่ำ เพลาบ่าย ๓ โมงเช้า
ให้ทันกำหนดตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องจัดเรือรับฝรั่งที่มาใหม่ ขึ้นไปตามเสด็จกรุงเก่า

ด้วยพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ให้พระอรรคัมพลาภิบาลจัดเรือบัทโย
ปนิกา รับฝรั่งมาใหม่ตามเสด็จพระราชดำเนินไปกรุงเก่า ณ วันเดือน
๘ แรม ๔ ค่ำนั้น ให้เจ้าพนักงานจัดสิ่งของลงเรือพื้นตะบันตามเคย
ได้เหนือ ๒๐ มัด นำนมมะพร้าว ๑๕๐ ทะนาน ข้าวสารนาสวน ๑๕

ข้าวสารนาเมือง ๓๕ เป็น ๓๐ ถัง ฟองเบ็ดจืด ๓๐๐ ฟอง ฟองเบ็ดเค็ม
 ๒๐๐ เป็น ๓๐๐ ฟอง ปลาหาง ๓๐๐ หาง ปลาเก็ด ๓๐๐ ตัว ปลาดก
 ใหญ่ ๔๐๐ ตัว ปลาใบไม้ ๓๐๐ ตัว พริก ๒ ถัง เกดือ ๓ ถัง กระบี่ ๓ ถัง
 หอม ๓๐ หมอดด กระเทียม ๕ หมอดด กระเทียมคอง ๒ ไห ถัมมะขาม
 ๓๐ บัน กระสอบ ๒๐ ใบ ให้เอาไปส่งที่เรือ ณ วัน เดือน ปี แรม ๓ ค่ำ
 อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องกำหนดกงสุตฝรั่งเสศกับบาทหลวงจะเข้าเฝ้า

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖

ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษา รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ณ วันอาทิตย์เดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำปี
 เบญจศก มอญซีเฮอร์มาเรียนตกงสุตฝรั่งเสศ กำนกรชิมอร์เรือรบ
 กตไฟฝรั่งเสศกับบาทหลวง จะได้เข้าเฝ้าทูลละอองฯ ณ พระที่นั่ง
 อนันตสมาคม แชกเมืองจะเข้ามาพักที่เก๋งเหนือพระที่นั่งสุทไธสวรรย์
 นั้นให้กรมวังบอกเจ้าพนักงาน เอาพรมใหญ่มาปูที่เก๋งรับแขกเมือง
 และให้จัดโต๊ะ ๓ จัดเก้าอี้ ๕ เก้าอี้มาตั้งแล้ว ให้มีคนโทน้ำ
 ด้วยแก้วบุหรืฝรั่งเทียนธูปบุหรื และให้เจ้าพนักงานท่งนี้ เร่งจัดแจง
 เตรียมการไว้ให้พร้อม แต่ ณ วันอาทิตย์เดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำเวลาบ่าย
 ๑ โมง อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ชอลันดาแห่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖

หมายรับสั่ง

เรื่องต้อนรับทูตชอลันดา

ฉบับที่ ๑

เรื่องจัดเรือแก่พระราชสาสน์

ด้วยเจ้าพระยารัตนวงศมหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
นิเชอแลนด์ มีพระราชดำรัส ให้ยืมเจมัตเชดเชิญพระราชสาสน์
กับของทรงยินดีเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย อธิบดีเจมัตเชดมาด้วยพระ
ราชดำรัสกับทูตเรือกลไฟนั้น ให้นายเรือเรือตั้งล้อมพระราชวัง
เป็นคู่ชักซ้ายดำ ๑ ขวาดำ ๑ เป็น ๒ ลำ รับตรงอน แตรฝรั่ง
รับตั้งชักรับกลองรับมโหระทึก มหาดไทยหมายบอกนายเรือรูปสัตว์
นายเรือตั้งรับพระราชสาสน์ เรือเหราอาดำในกรมวัง ชัยดำ ๑ ขว
ดำ ๑ เป็น ๒ ลำ รับกลองชนะ ๕ คู่ เรือสาธิตอาดำในกรมท่า
ชัยดำ ๑ ขวาดำ ๑ เป็น ๒ ลำ รับกลองชนะ ๕ คู่ คลังสินค้า
เรือโต ชัยดำ ๑ ขวาดำ ๑ เป็น ๒ ลำ รั้วรับปีพาทย์รับกลอง
ชนะ ๕ คู่ เรือมังกรล้อมพระราชวัง ชัยดำ ๑ ขวาดำ ๑ เป็น ๒

ดำหรับรับปีพาทย์รับกลของชนะ & คู่ รับทศ วายุกฤษ์ อาลาคิเศษ
ซ้ายดำหนึ่ง มีเสื้ออ่อนมีหมอนพรมทงรับทงตั้ง และให้ผู้ซึ่งต้อง
เกณฑ์ทงนเตรียมเรือให้พร้อม รับเลขต่อพันพุมอนราช พันเทพราช
มาบรรจพดพายให้ครบกระทง

แต่พดพายได้เสื้อแดง หมวกแดง เบิกขงม้งกรจทงคน ให้เร่ง
ไปยกเรือตงนาแต่ ณ วันเดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ ครนรุ่งชน ณ วันเดือน ๗
แรม ๘ ค่ำเวลาเช้าโมงหนึ่ง ให้เร่งลอยเรือมาพร้อมกันที่ทวารว
วรดิษฐ์ เมื่อจะไปรับพระราชดำล้นกับทศ ทศกหลวงหน้าวัดประยูรวงศ์
แห่นาชนท่าช้าง เมื่อจะล่องลงไปแะที่บ้านเจ้าพระยารัตนวงค์มหาโกษา
ธิบติเสียก่อน เหมือนอย่างทุกครั้ง ให้ท่นกำหนดตามรับตั้ง

ฉบับที่ ๒

เรื่องกำหนดราชทูตเฝ้าที่พระที่นั่งอนันตสมาคม

*ให้จัดช้างต้นจัดช้างพิเศษรับแขกเมือง

ด้วยเจ้าพระยารัตนวงค์มหาโกษาธิบติ รับพระบรมราชโองการ
ไล่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า สมเด็จพระเจ้า
แผ่นดินนิเชอแดนดี มีพระราชดำล้นกับของทรงยนิติ แต่งให้ยปี
เจมัตเซตกับขุนนางวิถันดา ๕ นาย กำหนดยปีเจมัตเซตเข้ามาเฝ้า
ทูลละออง ฯ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ณ วันพุธเดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ
ปีกุนเบญจศกเวลาเช้า ให้จัดช้างต้นช้างพิเศษยปีระว่ารับแขก
เมืองนั้น ให้พันพุม พันเทพราช จำเลขให้กับกรมช้าง ถือได้

ทวายเป็น ๓๔ ถือแต่หางม้า ๒ เป็น ๒๐ กระบองกั้ง ๕๐ รวมเป็น ๖๐
 จ่ายเงินให้กับภริมาถึกกรรังเกิด ๓๐ ให้กับราชมัตถ์ ถือเครื่องยศ
 ถวาย ๒ ข้อย ๒ หย้า ๒ หมอน้า ๒ เป็น ๒๔ รวมเป็น ๔๔ คน
 ให้เร่งจ่ายแต่ ณ วันอังคารเดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ เวลาบ่ายให้ทันกำหนด
 จะได้อาไปถือเครื่องแห่ช้างม้า มาคอยรับแขกเมือง ณ วันพุธเดือน ๗
 แรม ๘ ค่ำ เวลาเช้า

อนึ่งให้กรมช่างจัดช่างต้นช่างพิเศษไปผูกเกยขึ้นประว้า แล้วให้
 จัดช่างตั้งช่างขึ้น ไปยืนที่ริมข้างโรงพระมหาศรีเศวต แล้วให้เบิก
 เครื่องช่างสำหรับผูกช่างต้นช่างพิเศษช่างตั้งช่างขึ้น พูตาข่ายผ้าปก
 หางให้พร้อม กับแต่ทวายเป็น ๓๔ แต่หางม้า ๒ เป็น ๒๐ กระบอง
 กั้ง ๕๐ มงคุดแดง ๖๐ เลือบักตุแชนตัน ๖๐ ต่อคั้งแสงธรรพยุทธ์
 แล้วให้รับเลขต่อพันพุ่ม พันเทพราช ๕๘ คน ให้เบิกกางเกงบักตุ
 เหลืองประกอบเชิง กางเกงรวทองรุ่งประกอบเชิง ให้เบิกเสื้อเสนาภฏ
 เหลืองเลือบักตุแชนตัน เกยวลายหมวกย่นดะเรียนลายทอง ต่อคั้ง
 เสื้อหมวกคั้งวิเศษให้พอ แล้วให้จัดคนในกรมช่าง เป็นจัตุรงค์
 บวท ได้เลือบักตุแชนตัน ๓๒ คน นุ่งหมวกเตรียมรับแขกเมือง
 ณ วันพุธเดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ เวลาเช้า

อนึ่งให้พระภริมาถึกกรรังเกิด ๓๐ คน ให้รับเลขต่อพันพุ่ม
 พันเทพราช ๓๐ คนนุ่งกางเกงขกเลือบักตุ มาคอยเตรียมแห่ช้างเข้าไป
 รับแขกเมืองในพระราชวัง ที่ประตูวิเศษชัยศรี แต่ ณ วันพุธ เดือน ๗
 แรม ๘ ค่ำ เวลาเช้า ให้ทันกำหนด

อนึ่ง ให้ราชมัตถกรมวัง รับเลขต่อพันพุม พันเทพราช ๑๘ คน
 ให้เบิกทางเงรุดทองรุ่งเรืองปักตู่แขนด้านเกยวลาย ต่อชาวคลังเลื้อ
 หมวกคลังวิเศษ แล้วให้รับโต๊ะเงินได้กลด้อย ๔ ได้้อย ๔ ได้หญ้า ๔
 เป็น ๑๒ ให้รับโต๊ะทองขาวได้กลด้อย ๒ ได้้อย ๒ ได้หญ้า ๒ เป็น ๖
 รวมเป็น ๑๘ ใบ ต่อวิเศษ แล้วให้รับหม้อน้ำเงิน ๔ หม้อน้ำทองขาว ๒
 เป็น ๖ ใบได้น้ำ ต่อขุนศรีสัตมพร มากอยเตรียมตามข้างต้นข้างวิเศษ
 ให้เข้าไปรับแขกเมืองในพระราชวัง ที่ประตูวิเศษชัยศรี แต่ ณ วันพุธ
 เดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ เวลาเช้า

อนึ่ง ให้ขุนศรีสัตมพรรับหม้อน้ำเงิน ๔ หม้อน้ำทองขาว ๒ เป็น
 ๖ ใบ ต่อท่านข้างใน มาได้น้ำส่งให้ราชมัตถกรมวัง แต่ ณ วันพุธ
 เดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ เวลาเช้า

อนึ่ง ให้คลังแสงสรรพยุทธ์จ่ายเครื่องช้าง แล้วถวายแล้วหาม้า
 กระบองกลิ้ง ให้คลังเลื้อหมวกจ่ายทางเงรุดเลื้อหมวก ให้คลัง
 วิเศษจ่ายเกยวลาย ให้กับผู้ต้องเกณฑ์ให้พอ แต่ ณ วันอังคารเดือน ๗
 แรม ๘ ค่ำ เวลาเช้า

อนึ่ง ให้คลังราชการเอาเสื้อสดไปปูให้เต็ม สำหรับแขกเมือง
 จะได้ดูพระยาข้างที่โรงพระมหาศรีเศวตฉัตรรัตน พระเศวต
 สุธรรณาภรณ์ ที่โรงพระฉัตรรัตนกนิณี แต่ ณ วันพุธเดือน ๗
 แรม ๘ ค่ำ

อนึ่ง ให้เกณฑ์หัดแสงปืน จัดปืนวางเรียงได้บนลั้กับข้างละบอก
 ๗ ข้าง ๗ บอก ให้จัดพันทนายนั่งบนลั้กับกำกับปืนข้างละ ๒ คน

แล้วเบิกกางเกงยี่เก็ดเงินมาผูกเงิน เกยวเจยระบาดหมวกเขียนทอง
 ต่อคองเดือคองหมวกวิเศษ มานั่งหม่อมคอยเตรียมขนช้างที่ประดิษฐาน
 ชัยวิเศษ แต่ ณ วันพุธ เดือน ๘ แรม ๙ ค่ำ เวลาเช้า และให้เจ้าพนักงาน
 ผู้ต้องเกณฑ์ทงน มาคอยเตรียมให้พร้อมจงทุกพนักงาน อย่าให้ขาดได้
 ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๓

เรื่องให้จัดดอกไม้สดสำหรับเครื่องบูชา

ด้วยนายบำรุงราชปทุมมาดย์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า ณ วันพุธ เดือน ๘ แรม ๙ ค่ำ
 เวลาเช้า แรกเมืองวัดนันทาจะเข้ามาเฝ้าทูลละออง ฯ บัดนี้โปรดเกล้า ฯ
 ให้ตั้งเครื่องบูชาเป็นอันมากนั้น ห้ามดอกไม้สดจะใส่จานแก้วเครื่องบูชา
 ไม่ ให้ชนมาลาการจัดดอกไม้สดต่าง ๆ กับผู้รับสั่งที่หอโภชนาณินลาด แต่
 ณ วันพุธ เดือน ๘ แรม ๙ ค่ำ เวลาเช้าโมงหนึ่ง อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ฉบับที่ ๔

เรื่องจัดเรือไปรับเครื่องบรรณาการที่พัทลุง หน้าวัดประยุรวงศ์

ด้วยเจ้าพระยาวรวิงค์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
 ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า พระเจ้าแผ่นดินนิเชอแลนด์

แต่งให้ฮ้อไว้มัดเชดเป็นทูตคุมเครื่องราชบรรณาการเข้ามาทรงยินดี
พระรูป ๓ ต้มหูกู้ ๓ พระแสงองค์ ๓ นดอกพระบาทคู่ ๓ และของอื่น
หลายสิ่งนั้น ให้เจ้าพนักงานชาวพระมาดาภาษา ให้เจ้าพนักงานกรม
พระแสง ให้เจ้าพนักงานพระคลังพิฆานอากาศ ลงไปรับเครื่องบรรณา
การที่พุกทุด หน้าวัดประยูรวงศาราม ณ วันเดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ เพลาเช้า
เมื่อจะลงไปให้พระที่เวรกรรมทำก่อน จะได้ให้ตามพนักงานพาไป

ฉบับที่ ๕

เรื่องเสด็จออกมารับแขกเมือง ให้จัดการให้พร้อม,

รับสั่ง แห่พระราชสาส์นพระเจ้าแผ่นดินนิเชอแลนด์ เสด็จออก
แขกเมือง ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ณ วันเดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ เวลา
ออกมารับเหมือนออกแขกเมืองใหญ่ทุกครั้ง

ฉบับที่ ๖

เรื่องแห่พระราชสาส์นตอบพระเจ้าแผ่นดินนิเชอแลนด์

ด้วยเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์กราบบังคมทูลขอรับสั่ง ด้รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
นิเชอแลนด์ แต่งให้ยี่เปี่ยมอดเด่นเชิญพระราชสาส์นของทรงยินดีเข้ามา
ทรงยินดี บัดนี้โปรดเกล้า ฯ ให้มีพระราชสาส์นและของทรงยินดี

ตอบแทนออกไปยังสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินนิเชอแดนค์มอบให้ยิปีเชมอด-
เด็นออกไปคอยรับพระราชดำรัส อยู่ที่เรือกลไฟชื่อลิกเดนแวนวันตะเออ
ชันนอกสันดอนแล้ว กำหนดจะได้แก่พระราชดำรัสออกไปยังที่เรือทูต
ณ วันเดือน ๘ ชัน ๕ คำ ปีกุนเบญจศก เวลาบ่าย ๑ โมงนั้น ให้
มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์กระบวนแห่งพระราชดำรัสทางบกลงเรือ
กลไฟที่ท่าพระ

ตั้งตำรวจรับพระราชยานงต่อชาวพระราชยานองค์ ๓ ตั้งตำรวจ
รับเสด็จต่อพันพุม พันเทพราช หามพระราชยาน ๓๐ คน ตั้งตำรวจรับ
พระราชดำรัสลงเรือกลไฟที่ท่าพระ ตั้งตำรวจรับพร้อมต่อชาวพระคลัง
พิมานอากาศ ปู่พระราชยานสี่หนึ่ง ตั้งตำรวจนั่งกางเกงยกคาดเกยวลาย

ขุนหมื่นเป็นคู่แห่เดินเท้า นั่งสุมักลาย ได้เสื้อครุย ได้ดาพอก
ขาว แห่หน้า ๓๐๐ แห่หลัง ๖๐ (รวม) ๓๖๐

เกณฑ์ไพร่ นั่งกางเกงแดง ได้เสื้อเสนาภุช ถืองมังกกรแห่
หน้า ๓๐๐ แห่หลัง ๖๐ (รวม) ๓๖๐

หลวงราชมนู หลวงเพชรรัตนบุรี จักจ่าปี ๓ จักกลอง ๓ จัก
กลองชนะ ๒๐ คน แตรวงอน ๒ แตรฝรั่ง ๔ สังข์ ๒ (รวม) ๓๒ ได้
เสื้อแดง หมวกแดง กางเกงแดง ประโคมแห่งพระราชยาน มโหระทึก
๒ ตำรับ นั่งห่มตามเคย

เรื่องจัดเรือนมณฑลสงพระราชสำนัก

ด้วยพระยาดุรงค์โดยฉันทน์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า ให้พระอรุณมณฑลภักดี จัดเรือ
พระที่นั่งมณฑลออกไปส่งพระราชดำรัส ซึ่งฉันทน์เข้ามาเฝ้าจออยู่
ณ ปากอ่าวเมืองเพชรบุรีนี้ ให้เจ้าพนักงานพระคลังราชการสินค้า
ตรวจพากรในกรมฯ ให้จัดสิ่งของมาตั้งแต่ ณ วันที่เดือน ๘ ขึ้น ๕ ค่ำ
เวลาบ่าย ที่เรือพระที่นั่งมณฑลให้พร้อมทุกพนักงาน แล้วให้เจ้า-
พนักงานมาบอกกับกงสี จะได้มอบของให้กับนายเรือในเวลาประเดียน
พื้นตะบันตามเคย ได้เหนือ ๒๐ มัด น้ำมันมะพร้าว ๕๐ ทะนาน ข้าวสาร
๑๕ ถึง ปลาหาง ๕๐ หาง ปลาทุกทั้ง ๕๐ ตัว ปลาใบไม้ ๕๐๐ ตัว กระสอบ
๑๐ กระสอบ มาส่งอย่าให้ขาดได้ตามรับตั้ง

หมายรับสั่ง

เรื่องจัดของไปทักแขกเมืองอังกฤษ ที่มาเยี่ยมกรุงเทพ ฯ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖

ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษา รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า พระยาศุภบุรณรัักษ์ กรมการ
บอกขึ้นมาว่า เรือรบกลไฟอังกฤษ ฯ เขาใช้จักรท้ายเข้ามาถึงเมือง

สมุทราการดำหนึ่ง กำมะโตวัดเยี่ยมฮาโนซอน นายเรือมาแต่เมือง
ไช้ฮั่น เข้ามาเยี่ยมเยียนกรุงเทพ ฯ และเยี่ยมกงสุลอังกฤษแล้วจะขอ
ถอยเรือขึ้นมา ณ กรุงเทพ ฯ จะเข้าเฝ้าทูตของ ฯ ด้วย เรือกลไฟ
ใช้จักรขนากรุงเทพ ฯ ณ วันจันทร์เดือนอ้ายแรม ๓ ค่ำทอดหน้าบ้าน
กงสุลอังกฤษแล้วณ อังกฤษกับกรุงเทพ ฯ เป็นทางพระราชไมตรีกัน
กำมะ โตคุมกำปั่น ไบเข้ามาเยี่ยมเยียนถึงบ้านเมืองแล้วจะต้องจัดตั้งของ
ไปทักทายโดยชอบเมืองเป็นไมตรีนั้น ให้ชาวพระคลังในซ้าย จัด
น้ำตาลทรายขาวหนัก ๕ หาบ ให้กรมท่าซ้าย จัดใบชาหีบใหญ่ ๒ หีบ
ให้พระคลังมหาสมบัติสรรพากร จัดกดยดัม ๖๐ โตะ ให้.....และ
เรือรบ (ต้นฉบับขาด)

หมายรับสั่ง

เรื่องกงสุลอังกฤษเข้าเฝ้า

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖

ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษา รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า กับต้นหวั้นเซฟองกริดกงสุลเข้ามา
เฝ้าทูตของทูตพระบาท พระที่นั่งประพาศพิพิภรณ์ ณ วันอังคาร
เดือนอ้ายแรม ๔ ค่ำเพลาบ่ายโมงหนึ่งนั้น ให้ทหารรักษาพระองค์ยืน
ประตู่รับแขกเมืองอย่างน้อยตามเคย

อนึ่ง ให้ชาวพระคลังพิมานอากาศ จัดพรมาบูทเก่งให้พอ

อนึ่ง ให้ชาวทยกเกา^{๖๕} ๑๐ เกา^{๖๕} ไต่^{๖๕} ๑ มาตงทเก่งให้ทันกำหนด
แล้วรับเทียบต่อท่านข้างในไปตงตามเคย

อนึ่ง ให้ขุนทินบรรณาการ ขุนธารก้านัด รับบุหรืรับขน^{๖๕}นา
ต่อท่านข้างใน มาตง^{๖๕}เตียงแขกเมือง ที่แต่งให้ทูตไปพักตามเคย อย่า
ให้ขาดได้ตามรับตั้ง

หมายรับตั้ง

เรื่องให้หาดอกไม้ทหอม มาตงรับแขกเมือง

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๗

รับตั้งให้พระแก้วพระคลังด้วน นายช่วง จัดหาดอกไม้ทหอม
มาตงพระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ ๓๐ ห่อ แยกเมืองเล่า ณ วันเดือน ๕
ชน ๙ คา

หมายรับตั้ง

เรื่องจัดช่าง มายืนรับแขกเมือง

รับตั้งให้พันการกรมช่าง จัดช่างต้นช่างพิเศษ มายืนประจำรับ
แขกเมือง ณ วันเดือน ๕ ชน ๙ คา

๕๐๗

หมายรับสั่ง
เรื่องให้จัดม้ามายืน รับแขกเมือง

รับสั่งให้พันเอกกรมม้า จัดม้าเกราะทอง จัดขุนหมื่นยืนม้า ๒๐
มายืนและแห่พระราชดำذن วันเดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำ

หมายรับสั่ง
เรื่องมองซิเออร์โอบาเรต์ฝรั่งเศส เข้าเฝ้า
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๗

ด้วยพระยาศรีวิสุทธิโกษา ปลัดกรมท่า รับพระบรมราชโองการ
ไล่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า สมเด็จพระเจ้าเอมเปรอ
ให้มองซิเออร์โอบาเรต์ ซึ่งให้เข้ามาเป็นกงสุล ณ กรุงเทพฯ เชิญ
พระราชดำذنเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย เจริญทางพระราชไมตรีนั้น
มองซิเออร์โอบาเรต์มาด้วยเรือกลไฟชื่อเวนตรีตาตอป เข้ามาทอด
 ณ เมืองสมุทรปราการ แล้วบอกขอเรือลงไปยังนั้น โปรดให้จัด
เรือกลไฟชื่ออัครเรศรัตนาวุธลงไปยังรับมา และเรือรบกลไฟเวนตรีตาตอป
ก็ใช้จักรชนมาพร้อมกัน ทอดอยู่ที่หน้าตึกกงสุลฝรั่งเศส ณ วันเสาร์
เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีชวดยังเป็นเบญจศก แล้วกำหนดมองซิเออร์
โอบาเรต์ จะได้เข้าเฝ้าทูลละอองฯ ถวายพระราชดำذنบนพระที่นั่ง
เศวตฉัตรในพระที่นั่งจักรวาลดิถี แต่ ณ วันจันทร์เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ

บิณฑกคกเพลาเข้า ๓ โมงนั้น ให้กรมพระดัดดี กรมฉนมพตเรือน
 หมายบอกจางวางเจ้ากรมปลัดกรมดมฺหับัญชี กราบทูลพระราชวงศ์เธอ
 กรมหมื่นภูมยันทนุเบนท์ ๑ กราบทูลพระราชวงศ์เธอ พระองค์เจ้า
 ดั่งหรา ๓ เป็น ๒ กราบทูลพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นกษัตริย์ศรี-
 ศักดิ์เดช ๑ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภุมเรศ ๑ เป็น ๒ กราบทูล
 พระวรวงศ์เธอชน ๑ พระองค์เจ้ายศนร ๑ พระองค์เจ้ารวงทอง ๑
 เป็น ๒ กราบทูลพระวรวงศ์เธอชน ๓ กรมหมื่นบวรวิชัยชาญ ๑
 กรมหมื่นมนตรวิรัช ๑ เป็น ๒ กราบทูลพระองค์เจ้ามหาหงส์ ใน
 กรมหมื่นสุรินทรรักษ์ ๑ กราบทูลพระองค์เจ้าชิต ในกรมหมื่นพิพิช
 โภคณเบนท์ ๑ กราบทูลพระองค์เจ้ามณฑลเลิศ ในกรมหมื่นมายุธา
 พิกษ ๑ ให้แต่งพระองค์เจ้าทรงเขียนพนศรี นดองพระองค์อย่างน้อย
 ข้างใน กรวยทองศรีข้างนอก แล้วให้เอาพานหมากด้วยเอาพระเต้าบัว
 พระโสมรู้ เข้าไปตั้งในพระที่นั่งอศราภินิฉัน เหมือนครั้งเด็จจออก
 แยกเมืองเมื่อครั้งก่อน แล้วให้เชิญเด็จจขึ้นมาพร้อมกันจงทุกพระองค์
 แต่ ณ วันจันทร์ เดือน ๕ ชน ๑๒ คา บิณฑกคก อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องจัดสิ่งของไปส่งเรือรบฝรั่งเศส

ด้วยเจ้าพระยารัตนวงศมหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
 ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า เรือรบฝรั่งเศสชื่อ

เวนตรีดาตอบ ซึ่งเข้ามาถึงกงสุลฝรั่งเศสนั้น กงสุลฝรั่งเศสได้เข้าเฝ้า
 ทูลละออง ฯ ถวายพระราชสาส์นแล้ว เรือรบเวนตรีดาตอบจะได้กลับ
 ออกไป ไปรตเกล้า ฯ ให้จัดสิ่งของลงไปส่งเกื้อหนุนกับต้นนายเรือ
 ขุนนางทหารเรือรบ ตามบ้านเมืองเป็นไมตรีกันนั้น ให้กรมพระคลัง
 ดินค้าเจ้าภาษีฝัก จัดมันพร้าวมันเทศและมันต่าง ๆ หนัก ๘ หาบ จัด
 ผลผักทอง ๓๐๐ ผล ลงไปส่งที่บ้านกงสุลฝรั่งเศส จะได้นำไปส่ง
 ที่เรือรบกลไฟฝรั่งเศส แต่ ณ วันจันทร์เดือน ๕ ขน ๓๒ ค่า ปี่ชวดนคัก
 เวลาเช้า เมื่อจะเอาสิ่งของไปส่งให้แะบอกบัญชีที่เวรกรรมทำก่อน จะ
 ได้ให้ลำนพาดลงไปตามเคยตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องเตรียมแห่พระราชสาส์นกรุงฝรั่งเศส

ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษา รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า สมเด็จพระเจ้าเอมเปรอเจ้าแผ่นดิน
 ฝรั่งเศส มีพระราชสาส์นส่งเข้ามาให้มองซิเออร์โอบาเรต์กงสุลฝรั่งเศส
 ทูลเกล้า ฯ ถวาย กำหนดจะได้แก่พระราชสาส์น ณ วันพฤหัสบดี
 เดือนอ้ายแรม ๒ ค่ำเพลาเที่ยง ให้เกณฑ์ยกเอาเสนาหาค้านนายกอง
 ประจำการในหมู่ตึกทองชนะ เชิญเครื่องสูง หามราชยานแคว พายเรือ
 เอกชัยเรือคิงเรือรูปสัตว์ รับพระราชสาส์นแขกเมืองนั้นเกณฑ์ และ
 ให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ทั้งนี้ เอาตัวเสด็จให้แก่เจ้าพนักงาน แต่ ณ วันพุธ

เดือนอ้ายแรม ๑ ค่ำ จะได้ยกเรือลงจ่ายเครื่องแต่งตัวให้ รุ่งชน ณ
วันพฤหัสบดีเดือนอ้ายแรม ๒ ค่ำเพลาค่ำเที่ยง จะได้พายเรือเข้ากระบวน
แห่พระราชดำรัส อย่ายให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ตำรวจในซ้ายมือของมังกะ กองพระมหาเทพ ๓๓ กองตำรวจใน
พระโรงข้าง ๒ เป็น ๓๕ ตำรวจนอกซ้ายมือของมังกะ กองตำรวจนอก
ซ้าย ๒ กองพระอินทรเดช ๘ เป็น ๓๐ ตำรวจในขวามือของมังกะ
กองพระมหามนตรี ๔ กองตำรวจในขวา ๒ กองหมื่นชำนาญ ๗ กอง
หลวงพิพิชฌนเทียบ ๒ เป็น ๓๕ ตำรวจนอกขวามือของมังกะ กอง
ตำรวจนอกขวา ๒ กองพระราชรินทร์ ๘ เป็น ๓๐ ตำรวจใหญ่ซ้าย
มือของมังกะ กองตำรวจใหญ่ซ้าย ๒ กองขุนวิจิตรจอมราช ๗ กอง
พระรามพิชัยโรงทหารเก่า ๖ เป็น ๓๕ ตำรวจด้นมซ้ายมือของมังกะ
กองตำรวจด้นมซ้าย ๒ กองพระอินทรเดช ๔ กองหลวงราชวรานุรักษ์ ๔
เป็น ๓๐ ตำรวจใหญ่ขวามือของมังกะ กองตำรวจใหญ่ขวา ๒ กอง
พระอินทรเทพ ๔ กองพระยาฤทธิไกรเกรียงหาญ ๖ กองพระยาพิชัย
ทำประตู่ ๓ เป็น ๓๕ ตำรวจด้นมมือของมังกะ กองตำรวจด้นมขวา ๒
กองพระศรีราชเดโชชัย ๘ เป็น ๓๐ ตีกลองชนะ บก ๓๐ เรือ ๓๐
ข้างล่าง ๑๖ กองพันเชือก ๓๔ เป็น ๓๐ ตีตำรวจหามราชยาน กอง
หลวงอภิบาลภูวนาถ ๔ กองหลวงเพชรคำแหง ๔ เป็น ๘ แล่งบัน
โรงใหญ่ซ้ายขวา หนึ่งทางแดงได้เลื่อนากุญหมอกหนึ่ง เดช
ในหมู่ ๔๐ อภิรมเชิฐเครื่องสูง บก ๒๐ เรือ ๗ หลวงราชบริพาร
นายประตู่ซ้าย ๓ ขวา ๓๔ กองหลวงราชฤทธานนท์ทำประตู่ ๓ เป็น ๒๐

นาฬิกาหามมโหระทึก กองพระรามพิชัยทำโรงทหารใหม่ ๔ ฝ้าย
 พายเรือเอกชัยดำหนึ่ง ๔๕ คน พายเรือกันยาดำหนึ่ง ๓๐ คน กอง
 พระยาอภัยรัตนฤทธิ ๕ กองพระราชโยธาทูเทพ ๓๕ กองขุนทิพย์
 ไพรสถณ์ ๘ กองหลวงไกรนารายณ์ ๒ กองพระยาวิชิตณรงค์ ๑๒
 กองพระยาอัมพันตริกามาตย์ ๕ กองพระรามพิชัยทางหลวง ๓๐ กอง
 หลวงไกรเทพการ ๓๓ เป็น ๗๕ หามแคร่ ๕ แคร่ กองหลวง
 นนทเด่น ๕ กองหลวงราชฤทธาณนัถ์ด้านใน ๔ กองหมื่นอัคราคดี ๔
 กองขุนกำแพงวังรี ๒ กองขุนศรีวังราช ๒ กองขุนรามรัตนฤทธิ ๕
 เป็น ๒๐ พายเรือเหราอาดำในกรมวังซ้าย กองหลวงวงศาธิราช
 ดินทิ ๒ กองหลวงภูเบศร์พิทักษ์ ๒ กองขุนราชกิจปรีชา ๗ กองพระ
 กำแพง ๗ กองพระราชวังเมือง ๒ กองหลวงรักษานาด ๓ เป็น ๓๕
 พายเรือเหราอาดำในกรมวังขวา กองหลวงชินศรีรักษา ๒ กอง
 หม่อมเจ้าหนู ๒ กองพระพิเดชสงคราม ๒ กองหลวงรามรักษามือง ๒
 กองขุนวิชัยสงคราม ๕ กองขุนกำแพงวังรี ๒ เป็น ๓๕ ค้างดินคำ
 พายเรือโตม้งคั่น ๓๐ ฝืนต้มุท ๓๐ กองหลวงวิจารณ์โกษา ๒
 ค้าน ๑๕ กองขุนศรีดังหาร ๓๓ กองขุนชำนาญภักดี ๒ กองขุน
 ราคานิ ๘ กองหมื่นพินิจจรณา ๘ กองหลวงวิสูตรสมบัติ ๓๐
 เป็น ๖๐ ตีกระเชียงเรือแซ ๒ ลำ กองส้มิงสุรินทรศักดิ์ ๒ กองส้มิง
 พิทักษ์ทอ ๒ เป็น ๑๒ กองหลวงพิศณุเสนี ๒ กองหลวงราช
 เสดก ๕ กองพระยานาถาพถานุโยค ๘ กองหลวงอภัยเด่นา ๘ กอง
 หลวงอเรนทรชาติดังหาร ๕ กองหลวงพลวาลัย ๕ เป็น ๕๐ พายเรือ

ดังกำหนดหาญ อาสาในกรมท่าซ้าย กองหลวงนราเริงเดช ๓
 กองนายเนียมพิสัย ๒ กองหลวงรัตนพิมพา ๓ กองขุนนราฤทธิ์
 ไกร ๓๐ กองหลวงอนุรักษภักดี ๒ กองหลวงศรีคงยศ ๗ เป็น ๓๕
 พายเรือต่างชาญตลิ่งชัน อาสาในกรมท่าขวา กองพิทักษ์โยธา ๓ กอง
 หมิ่นชำนาญอาวาส ๓ กองหลวงสุเรนทรวินิต ๓ กองหมิ่นภักดี ๒
 กองพระราชฐานบริศุ ๘ กง ๒ กองหลวงทิพยรักษ ๒ กองหลวง
 ตั้งวินิต ๒ กองขุนกำแพงวงรี ด้านใน ๒ เป็น ๓๕ พายเรืออีกเดิน
 ทำดูซ้าย กองพระยาพิชัยสงคราม ๕ กองหลวงกันภัยบาท ๕ กอง
 หลวงพิทักษ์ราชา ๕ กองพระยาพิพิธเดช ๑๒ กองพระยาอนุชิต
 ชาญชัย ๒ กองหลวงเสนาภิมุข ๒ เป็น ๓๕ พายเรืออีกเดินทำดูขวา
 กองหลวงเทพเดช ๒ กองหลวงอินทโรดม ๒ กองขุนพรหมรักษ ๒
 กองขุนนาถภักดี ๒ กองหลวงชัยเดช ๘ กองขุนประดิษฐ์ศิลา ๗
 เป็น ๓๕ พายเรือตั้งเกณฑ์หัดอย่างฝรั่งซ้าย กองหลวงศีลสาร
 ศรรพากร ๕ กองหลวงวินิตสรไกร ๓ กองหลวงแผนพลพาย ๓
 กองหลวงนราภักดี ๓ กองหลวงพรหมเดช ๓ กองหลวงชำนาญโยธา ๕
 กองหลวงพินิจพลชั้น ๕ กองขุนดาษมณีภรณ์ ๒ กองหลวงรามรักษ
 ด้านใน ๘ เป็น ๔๐ พายเรือตั้งเกณฑ์หัดอย่างฝรั่งขวา กอง
 หลวงศรีรัตนรงค์ ๒ กองขุนภักดีไตรรัตน์ ๒ กองขุนผลาญไพรณ ๒
 กองพระยาราชดัมภารากร ๘ กองหมื่นจ้านงครักษ์ ๘ กอง
 ขุนดลดีดลดี ๕ แต่งปืนโรงใหญ่ซ้ายขวา เชนในหมู่ถือปืน
 วางแดง ๔๐

หมายรับสั่ง

เรื่องเตรียมแห่พระราชสาสน์ กรุงอังกฤช

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓

ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษาธิบดีพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า สมเด็จพระนางเจ้าควีนวิกตอเรียเจ้า
แผ่นดินอังกฤษ มีพระราชสาส์นส่งเข้ามาให้มิดเดอว์นออกกงสุลนำทูต
เกล้า ฯ ถวาย กำหนดจะได้แห่พระราชสาส์นเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย
ณ วันศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๔ ค่ำ เพลาเช้า ให้เกณฑ์ยกเจ้าเลขนายบ้าน
นายกองประจำการ ในหมู่พายเรือเอกชัยเรือรูปัดตัวเรือดง หมู่หาม
เจดียง ถือขงถือเครื่องสูงตีกลองชนะ แห่พระราชสาส์นนับเกณฑ์
และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ทั้งนี้ เอาตัวเสื้อส่งให้แก่เจ้าพนักงาน แต่
ณ วันพฤหัสบดี เดือนอ้าย ขึ้น ๓ ค่ำ จะได้ยกเรือดง จำเรือ
แต่งตัวให้ รุ่งขึ้น ณ วันศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๔ ค่ำ เพลาเช้า จะได้พาย
เรือแห่พระราชสาส์นตามรับสั่ง มีพายพายเรือเอกชัยลำหนึ่ง ๔๕ คน
มีพายพายเรือกัญญาดำหนึ่ง ๓๐ คน กองพระยาอภัยรัตนฤทธิสงคราม
เขย็น ๕ กองพระราชโยธาเทพ ๑๕ กองขุนทิพย์ไพร่ดง ๘ กอง
หลวงไกรนารายณ์ ๖ กองหลวงไกรเทพ ๗ เป็น ๑๓ กองพระยา
วิจิตรณรงค์ ๑๒ กองพระยาอภัยนันทริการมาตย์ ๕ กองพระราม
พิชัยท่าหวางหลวง ๑๐ เป็น ๗๕ พายเรือเหราอาดำในกรมวังซ้าย
กองหลวงวงศาธิราชสนิท ๖ กองหลวงภูเบศรพิทักษ์ ๖ กองขุนราช

กิจปรีชา ๗ กองพระกำแพง ๗ กองพระราชวังเมือง ๖ กองหลวง
 รักษานาฏ ๓ เป็น ๓๕ คน พายเรือเหราอาดาในกรมวังขวา กอง
 หลวงชินศรีรักษา ๖ กองหม่อมเจ้าหมู่ ๖ กองพระพิเศษสงคราม ๖
 กองหลวงรามรักษา ๖ เป็น ๓๒ กองขุนวิจิตรชลหาญ กองขุน
 กำแพงวัง ราชยาน ๖ รวมเป็น ๓๕ พายเรือโตม้งคลื่น ๓๐ พาย
 เรือโตผืนสมุทร ๓๐ กองหลวงวิจารณ์โกษา นักร้อง ๘ พช ๖ เป็น ๓๕
 กองขุนศรีสังหารวัน ๕ พช ๘ เป็น ๓๓ กองขุนชำนาญภักดี ๖ กอง
 ขุนราชาปนิช ๘ กองหมื่นพินิจรจนา ๘ กองหลวงวิสูตรสมบัติ
 กำแพง ๖ เรือ ๒ ตระพาน ๒ เป็น ๓๐ รวมเป็น ๖๐ พายเรือต่าง
 กำแพงหาญ อาดาในกรมท่าซ้าย กองหลวงนราเรืองเดช ๓ กอง
 นายเนียมพิทยัง ๖ กองหลวงรัตนพิมพา ๓ กองขุนนราฤทธิไกร ๓๐
 กองหลวงนุรักษ์ภักดี ๖ กองหลวงศรีคงยศ ๘ เป็น ๓๕ พายเรือต่าง
 ขาญชลสินธุ์อาดาในกรมท่าขวา กองหลวงพิทักษ์โยธา ๓ กองหมื่น
 ขำนาญอาวาส ๓ กองหลวงสุเรนทรวินิต ๓ กองหมื่นภักดี ๖ กอง
 พระราชฐานบริศุคทำศาลา ๔ กองหลวงทิพยรักษา ๒ การ ๖ กอง
 หลวงรอบวิจิตร ๖ เป็น ๓๕ พายเรือกิเลนท่าดูซ้าย กองพระยา
 พิษยสงคราม ๕ กองหลวงกันภัยบาท ๕ กองหลวงราชเสนา ๕
 ระเบียงเป็น ๓๕ กองพระยาพิพิชเดช ๑๒ กองพระยาอนุชิตขานู
 ขัย ๖ กองหลวงเด่นาภิมุข ๕ เป็น ๓๕ พายเรือกิเลนท่าดูขวา
 กองหลวงเทพเดช ๒ กองหลวงอินทโรดม ๖ กองขุนพรหม
 รักษา ๖ กองขุนนาฏภักดี ๖ กองหลวงชัยเดช ๘ กองขุน

ประดิษฐาน ๗ เป็น ๓๕ พายเรือตงกองกลางซ้าย กองหลวงซ้าย
 โยธา ๕ กองหลวงพิพิธพัณฑ์ ๕ กองพระยานาวาพยานโยค ๘
 กองหลวงอภัยเสนา ๘ กองขุนเทศมนตรี ๖ กองหลวงวามรักษา
 หอพระคต ๘ เป็น ๕๓ พายเรือตงกองกลางขวา กองหลวงศรีวรรณ
 รงค์ ๖ กองขุนภักดีเกษตร์ ๖ กองขุนมลายูไพรชน ๖ กอง
 พระยาราชสรวพากร ๘ กองหมื่นจางค์รักษ์ ๘ กองขุนสัตว์ดัดดี ๕
 เป็น ๕๐ ตีกระเชียงเรือแซ่ กองมอญ ๒ ลำ กองส้มิงสุรินทร์ศักดิ์ ๖
 กองส้มิงพิทักษ์เทวา ๖ กองหลวงพิศณุเด็น ๖ กองหลวงพิทักษ์
 ราช ๕ กองหลวงยี่ดาร์สรวพเดช ๕ กองหลวงพดาดัย ๕ กอง
 หลวงวิจิตรไกร ๓ กองหลวงแผนพดราบ ๓ กองหลวงนราภักดี ๓
 กองหลวงพหลเดชะ ๓ กองหลวงอเรนทราตติงหาร ๕ เป็น ๕๐
 ตกลงชนะเรือ ๓๐ ปก ๓๐ กองฟันเชือกข้างกลาง ๓๐ อภิรมย์เครื่อง
 สูงเรือ..... ปก..... กองหลวง..... นายประตูซ้ายขวา ๓๕
 เป็น ๓๗ ตำรวจในซ้ายมือของ กองพระมหาเทพ ๓๓ กองท่าโรง
 ข้างในกรม ๒ เป็น ๓๕ ตำรวจนอกซ้ายมือของ กองพระอินทรเดช
 สวรรค์ ๘ กองท่าโรงข้างในกรม ๒ เป็น ๓๐ ตำรวจในขวามือของ
 กองพระมหามนตรี ๔ กองหมื่นธานี ๗ กองท่าโรงข้างในกรม ๒
 กองหลวงพิพิธรมนเทียร ๒ เป็น ๓๕ ตำรวจนอกท่ามือของ กองท่า
 โรงข้างในกรม ๒ กองพระราชรินทร์ ๘ เป็น ๓๐ ตำรวจใหญ่ซ้าย
 มือของ กองท่าโรงข้างในกรม ๒ กองขุนจิตรจอมราช ๗ กองพระ
 รามพิชัยท่าโรงทหารเก่า ๖ เป็น ๓๕ ตำรวจส่นมซ้ายมือของ กอง

พระอินทรเทษโรงผ้า ๔ กองทำโรงช้างในกรม ๒ กองหลวงราช
 ภาณุรักษ์ ๔ เป็น ๓๐ ตำรวจใหญ่ชาวเถียง กองทำโรงช้างในกรม ๒
 กองพระอินทรเทพ ๔ กองพระยาฤทธิไกรเกรียงหาญ ๒ กองพระ
 รามพิชัยทำประตู ๓ เป็น ๓๕ ตำรวจต้นมณฑลเถียง กองพระศรีราช
 เติชชัย ๘ กองทำโรงช้างในกรม ๒ เป็น ๓๐ ตำรวจหามเฉลียงรับ
 พระราชดำรัส กองหลวงเพชรคำแหง ๔ กองหลวงอภิบาลภูวนาถ ๔
 เป็น ๘ หามปีพาทย์ ๒ ตำรับ กองขุนตะเภา ๘ แล่งบันโรงใหญ่
 ช้างขวา เสด็จในหมู่ถือปืนวางแดง ๕๐ หามมโหระทึก กองพระ
 รามพิชัย ทำโรงทหาร ทหารใน ๔

หมายรับสั่ง

เรื่องเตรียมแห่งหนังสือเขเนราลอินเดีย

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๗

ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษา รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า เกอเนอเขเนราลอินเดียผู้ครองเมืองกั
 กะตาซึ่งชนแก่งกฤษ มีหนังสือตั้งเข้ามาให้กงสุลอังกฤษซึ่งอยู่ ณ กรุง
 เทพฯ นำทูตเกล้าฯ ถวาย กำหนดกงสุลกับขุนนาง จะได้นำหนังสือ
 ขนทูตเกล้าฯ ถวาย ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ณ วันศุกร์ เดือนอ้าย
 แรม ๓ ค่ำ เวลาบ่ายโมงหนึ่ง ให้เกณฑ์ยกเอาเดชนายด่านนายกอง
 ประจำการในหมู่ถือกรวซิง หามเฉลียงหามแคร่พายเรือแห่งหนังสือ

ทางบกถนนเกณฑ์ และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ทั้งนี้ เอาตัวเลขส่งให้แก่
เจ้าพนักงาน แต่ ณ วันพฤหัสบดี เดือนอ้าย แรม ๒ ค่ำ จะได้จ่าย
เครื่องแต่งตัวให้ รุ่งขึ้น ณ วันศุกร์ เดือนอ้าย แรม ๓ ค่ำ เวลาบ่าย
จะได้แห่หนังสือให้ทันกำหนด อย่าให้ขาดได้ตามรบดัง สัตว์วอหาม
เจ็ดยงในหมู ๕ ราชยานหามแคร่ ๕ แคร่ นายประตูซ้ายขวา ๒๐
อภิรมย์กรรขิง กองขุนกำแพงวงรี ๒ กองขุนศรีวงรีราช ๒ คำน
ใน ๔ ฝัฟายฟายเรือดำ ๓ ข้างล่าง ๒๐ กองพื้นเรืออก ๓๐. เป็น ๓๐

หมายรับสั่ง

เรื่องมีศนอกมาเป็นกงสุลอังกฤษเข้าเฝ้า

เมือ พ.ศ. ๒๔๐๓

ด้วยพระยาราชานุประพันธ์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า วาไวรอดเด่นเด่นาบตีซึ่งได้ว่าราชการ
ต่างประเทศกรุงลอนดอน มีหนังสือมายังท่านเด่นาบตี ให้กราบบังคม
ทูลพระกรุณาว่า ส้มเด็จพระนางเจ้าเสวยมัยยิตติกระวินิตขอเรียพระเจ้า
กรุงลอนดอน ตั้งให้มีศนอกเป็นกงสุลอังกฤษอยู่ ณ กรุงเทพ ฯ แทน
เซอร์วอเบตจอมเบิกกงสุลอังกฤษที่ลากลับไป กำหนดให้มีดีเตอร์นอก
กงสุลกับขุนนางในกงสุล ๕ นายจะได้เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ณ พระที่นั่ง
อนันตสมาคม ณ วันเสาร์ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำ เวลาบ่าย ให้เกณฑ์
ยกเอาเลขนายด่านนายกองประจำการในหมู่หามแคร่นั้นเกณฑ์ และ

ให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ท่งนเอาตัวเลขส่งให้แก่ราชยานเจ้าพนักงาน แต่
ณ วันเสาร์ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำ เวลาเที่ยงให้ท่งกำหนด อย่าให้ขาดได้
ตามรับสั่ง ห้ามแคว่ & แคว่ กองหลวงโยธา & กองหลวงตั้งขวิจิต &
กองขุนตระเวน ๓๐ เป็น ๒๐ คน

หมายรับสั่ง

เรื่องพระเจ้าแผ่นดินฮอลันดา ส่งหมวกอย่างเขเนราล

เข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓

ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษา รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า พระเจ้าแผ่นดินนิเชอแลนด์ จัดให้
หมวกยางเขเนราล ดังเข้ามาให้ท่งส่งนำทูลเกล้า ฯ ถวาย กำหนด
ณ วันเสาร์ เดือนอ้าย แรม ๕ ค่ำ เวลาบ่ายโมงหนึ่ง ท่งส่งขุนนางจะได้
เข้าเฝ้า ถวายหมวก ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ให้เกณฑ์ยกเอาเลข
นายด่านนายกองประจำการ ในหมู่พายเรือกันย้าหมู่ห้ามแคว่ รับท่งส่ง
ขุนนางนั้นเกณฑ์ และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ท่งน เอาตัวเลขส่งให้แก่
เจ้าพนักงานแต่ ณ วันเสาร์ เดือนอ้าย แรม ๕ ค่ำ เวลาเช้า ครั้นเวลาบ่าย
จะได้รับท่งส่งขุนนาง อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

มีพายเรือกันย้า ๒ ลำ มีพายประจำท่า ๒๐ กองพระยาอภัย-
รณฤทธิ & กองพระอินทรเทพ ๒ กองพระอินทรเดช ๒ กองพระยา

ฤทธิไกรเกรียงหาญ ๓๒ กองพระรามพิชัย ทำโรงทหารเก่า ๓๒
 เป็น ๖๑ ราชยานหามแคว ๕ แคว กองพระกำแพง ๖ กองพระราชวัง
 เมือง ๕ กองขุนกำแพงฉวี การนอก ๕ เป็น ๓๖ เรือรบวันศุกร์
 เดือนอ้าย แรม ๓ ค่ำ พายเรือเหรา อาศัยในกรมวังซ้าย กองขุน
 ขาบาดก๊ก ๕ กองขุนราคาปนิช ๘ กองหลวงวิสูตรสมบัติเรือแพ ๖
 กองขุนศรีสังหารพช ๘ กองหมื่นพิณจรรยา ๘ เป็น ๓๕ พายเรือ
 ดังอาศัยในกรมท่าซ้าย กองหลวงศรีรัตนรงค์ ๕ กองหลวงนรา-
 เวียงเดช ๓ กองพระยาพิชัยสงคราม ๕ กองหลวงกันภัยบาท ๕
 กองหลวงราชเสวก ๕ กองนายเนียมพิสัย ๘ กองหลวงอินทโรดม ๕
 กองขุนผาญไพรณ ๕ เป็น ๓๕ พายเรือเหราอาศัยในกรมวังขวา
 กองหลวงชินศรีรักษาร ๕ กองหม่อมเจ้าหนู ๕ กองพระพิเศษสงคราม ๕
 กองหลวงรามรักษาร ๕ กองหลวงวิจารณ์โกษา ๒ ด้าน ๓๓ กองหมื่น
 ขำนาญอาวต ๒ เป็น ๓๕ พายเรือดังอาศัยในกรมท่าขวา กองหลวง
 พิทักษ์โยธา ๓ กองหลวงทิพยรักษาร ๕ กองหลวงสังขวิจิต ๕ กอง
 หลวงชำนาญโยธา ๕ กองหลวงพินิจพลชั้น ๕ กองพระรามพิชัยท่าทาง-
 หลวง ๓๐ กองขุนสัตว์ศักดิ์ ๕ เป็น ๓๕ พายเรือดังคุ้มรักษา กอง
 พระยานาควาฬานุโยค ๘ กองหลวงอภัยเดชะ ๘ กองพระยาศรีวิหราช-
 เตโชชัย ๘ กองขุนพรหมรักษาร ๕ กองพระยาพิพิธเศษ ๓๐ เป็น ๓๘
 กองพระยาอนุชิตชาญชัย ๕ กองหลวงรัตนพิมพา ๒ กองขุนวิจิตรชลหาญ ๕
 เป็น ๓๓ รวมเป็น ๕๐

หมายรับสั่ง

เรื่องกงสุลอังกฤษพานายทหารเรือเฝ้าไปรเวท

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘

ด้วยท่านเจ้าพระยาวังวิงคัมหาโกษาธิบดี รัชมะบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ดังว่า ซึ่งหมายดังไปแต่
ก่อนว่า กำหนดมิสเตอร์นอกกงสุลอังกฤษกับต้นเกราและขุนนาง
นายเรือรบกลไฟชีวโกเถตจะได้เฝ้าทูตละของ ฯ ณ พระที่นั่งอนันต-
สมาคม ณ วันจันทร์ เดือน ๓ แรม ๕ ค่ำ ปีมะลูปัตศั ก เวลาราย ให้
เจ้าพนักงานจัดการให้พร้อม ความแจ้งอยู่ในหมายรับสั่งครั้งก่อน
นั้นแล้ว บัดนี้มิสเตอร์นอกกงสุลอังกฤษ ได้นำกับต้นเกราและนายเรือรบ
เข้าเฝ้าทูตละของ ฯ เป็นการเฝ้าไปรเวท แต่ ณ วันเสาร์ เดือน ๓
แรม ๓ ค่ำแล้ว มิสเตอร์นอกกงสุลกราบทูลว่าเรือจวนจะกลับไป การ
ที่จะเข้าเฝ้าในพระบรมมหาราชวัง ณ วันจันทร์ เดือน ๓ แรม ๕ ค่ำ
นั้นบอกเล็กน้อย จะขอเฝ้าแต่พระบรมศพในพระบวรราชวังแต่เท่านั้น
ให้มหาดไทย ถลาโหม หมายบอกให้ข้าราชการและเจ้าพนักงานให้รู้
จงทั่ว การทั้งนี้ให้เตรียมรับแต่ก่อนให้เล็กน้อย อย่าให้ขาดได้
ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องมีศนอกจะนำเรือรบเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘

ด้วยท่านเจ้าพระยาบวรวิงค์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ ได้เกล้าฯ ทวงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า มีสเดอร်นอกกงสุตอังกฤษ มีหนังสือให้เจ้าพนักงานนำทูลเกล้าฯ ถวาย ว่ากัปตันเกรวาชา นายเรือรบ กตไฟอังกฤษชื่อโกเบต ซึ่งเที่ยวตระเวนในท้องทะเลฝ่ายอินเดีย เข้า มาถึงกรุงเทพฯ จะขอเฝ้าทูลละอองฯ และเยี่ยมพระบรมศพพระบาท สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

บัดนี้เรือรบโกเบตขึ้นมากทอดท่าหน้าบ้านกงสุตอังกฤษ แต่ ณ วันพุธ เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีฉลูตัดศกแล้วนั้น โปรดให้มีสเดอร်นอก กงสุตนำกัปตันเกรวานายเรือ กับออฟฟิเซอร์ในเรือรบ ๗ นายเข้าเฝ้า ทูลละอองฯ ณ วันเสาร์ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำนั้น ให้มหาดไทย กตาทิม หมายบอกเจ้าพนักงานให้รู้จงทั่ว

อนึ่งให้กรมพระนครบาลจัดคนกวาดถนน ตั้งแต่ท่าออฟฟิศ หน้าวัดพระเชตุพน ตลอดถึงหน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ให้เทียบสะอาดดี เร่งกวาดให้ทันกำหนด

อนึ่งให้ชาวพระคลังพิมานอากาศ จัดพรมใหญ่ที่ใหม่ ๆ มาปู ที่กองจวนกลาง ทนบกเมืองพักให้เต็มตามเคย

อนึ่งให้ชาวพระอภิมรณโตะเกาฮ ต่อกษาพระองค์ไปตงที่เก่ง
จนกลางให้แขกเมืองพักให้พอ ๓๒ นาย

อนึ่งให้ขุนทินบรรณการ ขุนธรรกานัด รับพานหมากพานบุหร
ฝรั่ง ต่อกิเศษหมากพลู และจัดคนไทนา ถ้วยแก้ว กระโถน ไปตงให้
แขกเมืองที่เก่งจนกลางตามเคย

อนึ่งให้ชาวที่จัดเทียนจุไฟ ไปตงที่เก่งจนกลางสำหรับแขกเมือง
จุคบุหร

อนึ่งให้มหาดเล็กเจตนาซากาแพ ไปเลี้ยงแขกเมืองที่เก่งจนกลาง
ที่แขกเมืองพัก

อนึ่งให้ชาวพระคลังราชการจัดโต๊ะเข้ามาด้วย เตรียมจ่ายให้
รองงานตำรวจนาดังแขกเมืองเมื่อเพลดาค่ำ

อนึ่งให้ชาวพระราชยานจัดแคร่ไม้เกาฮ ๓ แคร่ตามธรรมเนียม ๓๓
(รวม) ๓๒ แคร่ รับเลขต่อพันพุม พันเทพราช มาแต่งตัวนั่งกางเกง
คาดเกยวดาย หามแคร่ให้พอ ลงไปรับแขกเมืองที่ท่าออฟฟิศหน้าวัด
พระเชตุพน เข้าประตูเทวาพิทักษ์ แล้วให้คอยหามส่งลงเรือด้วย

อนึ่งให้พันพุม พันเทพราช จ่ายเลขให้ชาวพระราชยานหามแคร่
๔๘ คน และให้พนักงานทั้งแรงจัดการให้ทันกำหนดวันแขกเมืองเฝ้า
จงทุกพนักงานตามรับตั้ง

หมายรับสั่ง

เรื่องกำหนดแม่ทัพเรืออังกฤษเข้าเฝ้า

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘

ด้วยเจ้าพระยาบวรวิจิตรมหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า กำหนดอัครมหาราชยอศกิง
แม่ทัพใหญ่ ซึ่งคุมเรือรบอังกฤษจะได้เข้าเฝ้าทูตระของฯ ณ พระที่นั่ง
อนันตสมาคม ณ วันอังคาร เดือน ๗ แรม ๕ ค่ำ เวลาบ่าย ความแจ้ง
อยู่ในหมายครั้งก่อนนั้นแล้ว โปรดเกล้าฯ ดำรัสว่า แต่ก่อนมีการ
แขกเมืองเข้าเฝ้ากิต หรือมีการอื่น ๆ กิต ตั้งหมายไปเจ้าพนักงานจัดแจง
การให้ทันกำหนดเข้าครั้งหนึ่ง ตั้งไปกำหนดเวลาเช้า กว่าจะพร้อมกัน
เวลาเที่ยงบ้าง เวลาบ่ายบ้าง ตั้งไปกำหนดเวลาบ่าย กว่าจะพร้อมกัน
เวลาค่ำ ก่อนเป็นดังนี้เนื่อง ๆ มา และเสด็จออกรับอัครมหาราชยอศกิง
เข้าเฝ้าทูตระของฯ ครั้ง ณ วันอังคาร เดือน ๗ แรม ๕ ค่ำ เวลาบ่าย
๓ โมงเป็นแน่แท้ ให้มหาดไทย ให้กลาโหม หมายบอกข้าราชการ
ผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน และเจ้าตงกรม แล้วเจ้ายังไม่ไดตงกรม
และเจ้าพนักงาน ให้รู้จักทั่วทุกหมู่ทุกกรม ให้เร่งจัดแจงการและเตรียม
เข้าทูตระของฯ ให้ทันตามกำหนด อย่าให้ล่าช้าเหมือนแต่ก่อน อย่าให้
ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องจัดเรือกลไฟไปรับแม่ทัพอังกฤษที่นอกสันดอน

ด้วยพระยาสวรรค์โดยฉันทน์ รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้พระอรุณมณฑลภักดี จัดเรือพระที่นั่ง
อัครเศวตนาฏ เรือเวหาภิขณ เรืออัคโยปนิภา ๓ ลำนั้น โปรด
เกล้าฯ ให้ออกไปรับอัครมหาราชแม่ทัพอังกฤษที่นอกสันดอนจะเข้ามาเฝ้า
ทูตละของฯ แต่เรืออัคโยปนิภานั้นจะออกไปรับก่อนกำหนด ณ วันเสาร์
เดือน ๖ แรม ๑๓ ค่ำ เพลาบ่าย ๖ แต่เรือพระที่นั่งอัครเศวตนาฏ
เรือเวหาภิขณ ๒ ลำนั้นกำหนดออกไป ณ วันอาทิตย์ เดือน ๖ แรม
๑๒ ค่ำ เพลาบ่าย ๖ ใต้ให้เจ้าพนักงานหมายบอก ท่านเจ้าพนักงาน
พระคลังราชการ กรมนา สรรพากร ศตังดินค้า ให้จัดสิ่งของมาตั้ง
แต่ ณ วันศุกร์ เดือน ๖ แรม ๑๐ ค่ำ เพลาเที่ยงให้พร้อมกันทุก
พนักงาน เรือพระที่นั่งอัครเศวตนาฏ พื้นตะบันตามเคย พื้นแถมรอน
ตามเคย ได้เนื้อ ๕๐ มัด นำนมมะพร้าว ๓๐๐ ทะนาน ข้าวสาร
นาถวน ๓๐ ถัง ข้าวสารนาทุ่ง ๒๐ ถัง รวม ๕๐ ถัง ปลาหาง
๒๐๐ ตัว ปลาทุง ๒๐๐ ตัว ปลาทุเลา ๒๐๐ ตัว ปลาย่าง ๔๐๐
ตัว ปลาสดใหญ่ ๒๐๐ ตัว ฟองเบ็ดจืด ๒๐๐ ฟองเบ็ดเค็ม ๒๐๐
รวม ๔๐๐ ฟอง พักเชือดหนัก ๓ หาบ พักทองหนัก ๓ หาบ รวม
๒ หาบ พริก ๓ ถัง กระบี่ ๑ ถัง หอม ๒๐ หมวด กระเทียม ๑๐

หมวด เกือบ ๑ ถึง ถัมมะชาม ๕๐ บัน กระดอบ ๓๐ กระดอบ
 เรือคโยปนิกาพื้นตะบันตามเคย พื้นแถมรอนตามเคย ได้เหนือ ๓๐
 มัด นามันมะพร้าว ๑๐๐ ทะนาน ข้าวตำรนาถวน ๒๐ ถึง ข้าวตำรนาท่ง
 ๓๐ ถึง รวม ๓๐ ถึง ปลาหาง ๑๐๐ หัว ปลาทุกั ๑๐๐ ตัว ปลา
 กุเลา ๑๐๐ ตัว ปลาย่าง ๑๐๐ ตัว ปลาสดลิใหญ่ ๕๐๐ ตัว ฟอง
 เบ็ดจืด ๑๕๐ ฟองเบ็ดเค็ม ๑๕๐ รวม ๓๐๐ ฟอง พักเชียวหนัก ๑
 หาบ พักทองหนัก ๑ หาบ รวม ๒ หาบ พริก ๓ ถึง กระปี่ ๑ ถึง
 หอม ๒๐ หมวด กระเทียม ๓๐ หมวด ถัมมะชาม ๓๐ บัน กระดอบ
 ๒๐ กระดอบ เรือเวชาภิชวน พื้นตะบันตามเคย พื้นแถมรอนตาม
 เคย ได้เหนือ ๕๐ มัด นามันมะพร้าว ๒๐๐ ทะนาน ข้าวตำรนาถวน
 ๓๐ ถึง ข้าวตำรนาท่ง ๒๐ ถึง รวม ๕๐ ถึง ปลาหาง ๒๐๐ ตัว
 ปลาทุกั ๒๐๐ ตัว ปลาคุเลา ๒๐๐ ตัว ปลาย่าง ๒๐๐ ตัว ปลาสดลิ
 ใหญ่ ๖๐๐ ตัว ฟองเบ็ดจืด ๒๐๐ ฟองเบ็ดเค็ม ๒๐๐ รวม ๔๐๐ ฟอง
 พักเชียวหนัก ๑ หาบ พักทองหนัก ๑ หาบ รวม ๒ หาบ พริก ๓ ถึง
 กระปี่ ๑ ถึง หอม ๒๐ หมวด กระเทียม ๓๐ หมวด เกือบ ๑ ถึง
 ถัมมะชาม ๕๐ บัน กระดอบ ๓๐ กระดอบ มาตั้งอย่าให้ขาดได้
 ตามรับตั้ง

หน่วยรบตั้ง
เรื่องจัดของไปทักแม่ทัพอังกฤษ

ด้วยเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ รัชพระบรมราชโองการ
ไล่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า อัครมหาราชไฟเอกไมล์
เราคิง อังกฤษ นายเรือรบ ชื่อเปรนเปรกรอย เข้ามาเยี่ยมเยียน
กรุงเทพ ฯ แล้วจะขอเข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ด้วยกำหนดจะขึ้นมา ณ
กรุงเทพ ฯ ณ วัน เดือน ๖ แรม ๑๕ ค่ำ ปีฉลูศักราช ๒๓๑๖
กับกรุงเทพ ฯ เป็นทางพระราชไมตรีกัน อัครมหาราชไฟเอกไมล์เราคิง
ก็เป็นขุนนางในสมเด็จพระเจ้ากรุงอังกฤษ เข้ามาเยี่ยมเยียนถึงบ้านเมือง
แล้วจะต้องจัดตั้งของไปพระราชทานเกอหนุนขุนนาง นายไพร่ในเรือรบ
รัชพระราชทาน.....ณบ้านเมืองเป็นไมตรีกัน

ให้พระคลัง.....หนัก ๓๐ หาบ ฯ ให้กรมท่าซ้ายจัดใบชา
หีบใหญ่ ๔ หีบ ฯ ให้พระคลังมหาสมบัติ สรรพากรจัดด้วย ดั้ม
ผลไม้ต่าง ๆ ๒๐ โตะ ให้พระแก้วพระคลังสดนจัดผลไม้รสหวานอ่อน
๒๐๐ ทะลาย ไปทักแขกเมืองให้ทันแต่ ณ วัน เดือน ๗ ขึ้น ค่ำ เมื่อ
จะเอาสิ่งของไปทักแขกเมือง ให้แะบอกบัญชีที่เวรกรมท่าตามเคย
จะได้ให้ลำนพนักงานพาไปส่ง อย่าให้ขาดได้ตามรับตั้ง

หมายรับสั่ง
เรื่องแห่งพระราชสาสน์ไปกรุงฝรั่งเศส
ส่งที่บ้านกงสุล

ด้วยเจ้าพระยารัตนวงศมหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
ได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า จะได้มีพระราชดำรัส
และของทรงยินดี ออกไปจำเริญพระราชไมตรีตมเด็จพระเจ้าเอมเปรอ
ฝรั่งเศส มอบให้มองซิเออร์โอบาเวต์ กงสุลฝรั่งเศสซึ่งอยู่กรุงเทพ ฯ
ส่งออกไปตามระยะทาง กำหนดจะได้แก่พระราชดำรัสส่งลงไปส่งมอง-
ซิเออร์โอบาเวต์กงสุลฝรั่งเศสที่บ้านกงสุลฝรั่งเศส ได้บ้านเจ้าพระยา
พลเทพ ณ วัน เดือน ๖ แรม ๓๐ ค่ำ ปีฉลูชัฏศักราช ๒๓๕๕ ให้
พระราชดำรัสนั้น ให้นายเวรมหาตไทยหมายบอกกับนายเรือดงเรือรูป
สัตว์นั้น เกณฑ์เรือดงกองกลาง ช่ายดำ ๓ ขวดดำ ๓ (รวม) ๖ ดำ รับ
มิให้ระทึกและรับแตร เกณฑ์เรือรูปสัตว์เรือเหรา กรมอาดำในกรมวัง
ช่ายดำ ๓ ขวดดำ ๓ รับปี่พาทย์ รับกลองชนะ รวม ๔ ดำ และให้ผู้ซึ่งต้อง
เกณฑ์ทั้งนไปรับเลขต่อพันพุม พันเทพราช มาบรรจพุดพายให้ครบ
กระทั้ง แต่งพุดพายได้สีแดง หมวกแดง จงทุกคน เบิกขมมั่งกร ๒ คัน
ทวนท้ายคี่เขน ทิวเขน ซองหอกขัดได้หางนกยูง ตั้งคู่เครื่องเรือให้
พร้อมทุกสิ่ง ให้เร่งไปยกเรือแต่ ณ วัน เดือน ๖ แรม ๘ ค่ำ ครนรุ่งขึ้น
ณ วัน เดือน ๖ แรม ๓๐ ค่ำ เพลาเช้า ให้คอยเตรียมเรือมาพร้อมที่
ท่าพระ จึงต้องลงไปส่งพระราชดำรัส บ้านกงสุลฝรั่งเศส เหมือนอย่าง
ทุกครั้ง อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

๔๒๘

หมายรับสั่ง

เรื่องให้คัดวัดประกาศเข้าเฝ้าเมื่อเวลาเสด็จออกแขกเมือง

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘

ด้วยพระยาภูบาลบันเทียง รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า เสด็จออกรับแขกเมืองฝรั่ง ณ พระ-
ที่นั่งอนันตสมาคม ณ วันอังคาร เดือน ๗ แรม ๕ ค่ำ เพศบ้าย ๓ โมง
เป็นแน่แท้ ให้กรมพระดิล्लीหมายบอกเจ้ากรมปลัดกรมจางวางให้ทูล
พระราชวงศ์เจ้านัดกรมแล้ว ยังไม่ได้ตั้งกรม ที่ได้รับพระราชทาน
วัดประกาศผู้นั้น ให้คัดเข้าเฝ้าเมื่อเวลาเสด็จออกแขกเมือง จงทุก
พระองค์ อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ออกสเตรียและเบลเยี่ยมแต่งทูตเข้ามาเจริญ

ทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕

หมายรับสั่ง

เรื่องต้อนรับทูตออสเตรียและทูตเบลเยี่ยม

ด้วยเจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโอง-
การได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า พระเจ้าแผ่นดิน

เมืองออดเตรียเมืองหนึ่ง พระเจ้าแผ่นดินเมืองเบดเยียมเมืองหนึ่ง จะ
 แต่งให้ราชทูตเข้ามาเฝ้าทูลละออง ฯ ขอทำหนังสือสัญญาเป็นทางพระ-
 ไมตรี ให้ลูกค้าได้ไปมาค้าขายเหมือนอย่างเมืองอื่นๆ กำหนดราชทูต
 จะเข้ามาถึงในเร็ว ๆ นี้ ราชทูตเข้ามาต้องจัดที่ให้อยู่พักอาศัยตามอย่าง
 ขรรมนิยมแต่ก่อน ๆ นั้น ทนง ทนอมหมอน ซึ่งเบิกไปรับทูตแต่ก่อนนั้น
 ได้รับทูตหลายครั้งแล้ว ทนงทนอมหมอนเก่าชำรุดไปจะรับทูตต่อไป
 ไม่ได้นี้ ให้เจ้าพนักงานพระคลังพิเศษจัดมุ้งแพรมึระบาย ๕ จัดมุ้ง
 ผ้าขาวมึระบาย ๕ (รวม) ๑๐ หลัง ผ้าขาวปูพนักนอน ๓๐ ผืน

และให้เจ้าพนักงานพระคลังในซ้าย จัดฟูกใหญ่ผ้าขาว ๓๐
 หมอนข้างผ้าขาว ๒๐ หมอนหนุนอย่างฝรั่ง ๓๐ และให้เจ้าพนักงานท่ง
 เร่งจัดไว้ให้พร้อม ราชทูตเข้ามาถึงเมื่อใด จะได้เบิกไปรับทูตให้ทัน
 กำหนด อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องจัดเรืออัครเศไปรับนายเรืออเมริกาที่นอกสันดอน

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕

ด้วยพระยาสรรค์ไวยวัฒน์ รับพระบรมราชโองการใต้เกล้า ฯ
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า ให้พระอรุณพลาภิบาลจัดเรือกลไฟ

เรือพระที่นั่งอัครรัตนาวุธ เรือเวหาภิขวน โปรดเกล้าฯ ให้ออกไปรับ
 กำมะโดดที่กำปั่นรบอเมริกา นอกต้นคอนนั้นให้เจ้าพนักงานหมายบอก
 ท่านเจ้าพนักงานพระคลังราชการ กรมนา สรรพากรในพระคลังสินค้า
 ให้จัดสิ่งของมาส่ง แต่ ณ วันเดือนยี่ ขึ้น ๓๐ ค่ำ เพลาเที่ยงให้พร้อม
 กันทุกพนักงาน

เรือพระที่นั่งอัครรัตนาวุธ พื้นตะบันใหญ่ ๓๐,๐๐๐ ตัน ได้เหนือ
 ๒๐ มัด นามันมะพร้าว ๒๐๐ ทะนาน ข้าวสารนาสดอน ๕ นาหุ้ง ๕ (รวม)
 ๓๐ ถึง ปลาหาง ๕๐ ตัว ปลาทุง ๕๐ ตัว ปลาทุเกา ๕๐ ตัว ปลาย่าง
 ๕๐ ตัว ปลาสดใหญ่ ๓๐๐ ตัว พักเขยวนนั้ก ๓ หาบ พักทองนั้ก
 ๓ หาบ (รวม) นั้ก ๒ หาบ ๗ ฟองเบ็ดจืด ๓๐๐ ฟอง ฟองเบ็ดเค็ม
 ๒๐๐ ฟอง (รวม) ๓๐๐ ฟอง พริก ๒ ถึง กระปิ ๑ ถึง หอม ๓๐ หมวด
 กระเทียม ๕ หมวด ดั้มมะขาม ๒๐ บัน เกลือ ๑ ถึง กระชาย ๕๐ กระดอ

หมายรับสั่ง

เรื่องกงสุลฝรั่งเศสเฝ้าที่พระที่นั่งอนันตสมาคม

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐

ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษา รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ซึ่งตั้งหมายไปแต่ก่อนว่ามองซิเออโอ-
 บาเรตกงสุลฝรั่งเศส จะได้เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ถวายพระแสงกระบี่
 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๘ แรม ๒ ค่ำ ปีเถาะ

นพคก ให้เจ้าพนักงานจัดการรับพระแสงกระบี่ และรับมองซิเออโอ-
บาเรต์กงสุล ความแจ้งอยู่ในหมายครั่งก่อนทุกประการแล้วนั้น มอง-
ซิเออโอบาเรต์กงสุลบ่วย เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ไม่ได้ การจึงเลื่อนไป

บัดนี้มองซิเออโอบาเรต์กงสุลหายบ่วยแล้ว กำหนดจะได้เข้าเฝ้า
ทูลละออง ฯ ถวายพระแสงกระบี่ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ณ วันจันทร์
เดือน ๘ แรม ๖ ค่ำ ปีเถาะนพศก เวลาบ่ายเป็นแน่แท้ ให้มหาดไทย
กลาโหม กรมพระลี้ดดี หมายบอกเจ้าพนักงานและข้าราชการ นาย
ทหารพลเรือน ให้รู้จงทั่วกันจงทุกกรมทุกพนักงาน ให้จัดการรับรอง
ตามหมายรับสั่ง ซึ่งตั้งไปแต่ก่อนจงทุกสิ่งทุกประการให้ทันกำหนด
เจ้าตั้งกรมแล้ว เจ้ายังไม่ไดตั้งกรม และข้าราชการที่สมตำแหน่ง เฝ้า
เมื่อวันแขกเมืองเข้าเฝ้านั้น ให้เตรียมเสื้อเข็มขานอัตคัดอย่างน้อยเข้าไป
คอยตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องกงสุลฝรั่งเศสเฝ้าถวายพระแสงดาบ

ด้วยนายบำรุงมหาดเล็ก รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า มองซิเออโอบาเรต์กงสุลฝรั่งเศสเข้าเฝ้า
ทูลละออง ฯ ถวายพระแสงดาบ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๘ แรม ๒ ค่ำ

เวลาบ่ายนั้น ให้ขุนโคจันน่านมโคเข้ามาส่งเลี้ยงแขกเมือง ให้พอเหมือน
อย่างทุกครั้ง

อนึ่ง ให้พระคลังแก่พระคลังดอน นายระวางซ้ายขวา จัดดอกไม้
เบญจพรรณต่าง ๆ ๓๐ ห่อ มาส่งให้ผู้รับสั่งตั้งโต๊ะรับแขกเมืองเหมือน
อย่างทุกครั้ง ให้เร่งมาส่งให้ทันกำหนด

หมายรับสั่ง

เรื่องให้จัดรับทูตฝรั่งเศสที่หอที่นั่งสมเด็จพระศรีสุริเยศ

แห่งหนึ่ง ทูตเมืองมะเกาฬที่สวนดอกไม้

เจ้าพระยาสุรสีร์วงศ์แห่งหนึ่ง

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๑

ด้วยพระยาราชานุประพันธ์ปลัดทูตฉลองกรมท่า รับพระบรมราช-
โองการได้เกล้า ๆ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ตั้งว่า พระยาสุรสีร์
โดยฉันทน์ซึ่งเป็นราชทูตออกไปเจริญทางพระราชไมตรี ณ กรุงปารีส
ฝรั่งเศส กลับเข้ามาถวายบังคมทูลพระกรุณา ว่าคณะฉันทน์ฝรั่งเศส
แต่งราชทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี ณ กรุงเพท ฯ กำหนดเข้ามา
ถึงกรุงเทพ ฯ ในเดือน ๑๒ ข้างขึ้น ปีเถาะนพศก

อนึ่ง ผู้ครองเมืองมะเกาฬมีหนังสือเข้ามาให้กราบบังคมทูลพระ-
กรุณาว่า จะขอเข้ามา ณ กรุงเพท ฯ เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ด้วยเมืองหนึ่ง
กำหนดเข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ ในเดือน ๑๒ ข้างขึ้น ปีเถาะนพศกด้วย

นั้น โปรดเกล้าฯ ให้จัดรับทูตฝรั่งเศส ที่หน้่งสมเด็จพระยาองค์
ใหญ่แห่ง ๑ ให้จัดรับทูตผู้ครองเมืองมะเกา ที่สวนดอกไม้ ๑ พณฯ ๑
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมหมื่นฯ ให้ชาวพระคลังในซ้ายจัดฟูกหมอน
สำหรับเตียง รับทูตฝรั่งเศสที่หน้่งสมเด็จพระยาองค์ใหญ่ ฟูก ๖
หมอนหนุน ๖ เป็น ๑๒ ให้ชาวพระคลังในซ้ายจัดฟูกหมอนสำหรับ
ปูเตียงรับผู้ครองเมืองมะเกาที่สวนดอกไม้ ๑ พณฯ ๑ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า
กรมหมื่นฯ ฟูก ๖ หมอนหนุน ๖ เป็น ๑๒ รวมเป็น ๒๔ ให้ชาวพระคลังราชการ
จัดเสื้ออ่อนเสื้อหอง ไปปูหอสมเด็จพระยาองค์ใหญ่แห่ง ๑ ที่สวน
ดอกไม้ ๑ พณฯ ๑ ที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมหมื่นฯ ให้พอทั้งสองแห่ง แล้ว
ให้เจ้าพนักงานท่งนี้ ให้เร่งจัดสิ่งของไปแต่งตั้งรับทูตให้เสร็จ แต่
วันพร เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีเถาะนพศก ให้ทันกำหนดทั้งสองแห่ง
อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องจัดการรับราชทูตฝรั่งเศส

ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษา รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า สมเด็จพระเจ้าเอมเปรอรกรุง
ฝรั่งเศส แต่งให้มองซิเออเดอเซตเนอเดอเปเลอกรูต์ มิสเตอร์
เปเลนิปลเดนแบริ เป็นราชทูตนำหนังสือสัญญา ซึ่งท่านพระยาสุรวงค์
โดยฉันทน์ราชทูต ออกไปทำไว้ต่อเคาแวนต์ฝรั่งเศสที่กรุงปารีส เข้ามา
เฝ้าทูลละอองฯ กำหนดมองซิเออเดอเซตเนอเดอเปเลอกรูต์ราชทูต

กับขุนนางขอพิเชษในเรือรบเข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ณ พระที่นั่งอนันต-
สมาคม ณ วันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๓ ค่ำ ปีเถาะนพศกเวลาเช้า ให้จัดช้าง
ระวางต้น ระวางพิเศษย่นประว้ารับแขกเมืองนั้น ให้พันพุม พันเทพราช
จ่ายเดชให้กับกรมช้างถือนัดแหววย ๑๔ แล้หางม้า ๒ เป็น ๒๐ กระบอง
กลึง ๕๐ รวมเป็น ๗๐ จ่ายเดชให้กับอภิมถือกกรรชิงเกล็ด ๓๐
ให้กับราชมถือกเครื่องยศกลึง ๒ อ้อย ๒ หมู ๒ หมอนา ๒ เป็น ๒๔
รวมเป็น ๓๐๔ คน ให้เร่งจ่ายแต่ ณ วันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๒ ค่ำ เวลาบ่าย
ให้ทันกำหนด

อนึ่ง ให้กรมช้างจัดช้างระวางต้นระวางพิเศษไปยื่นเกยประว้า แล้
ให้จัดช้างดงช้างป็น ไปยื่นที่หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ แล้ให้
เบิกเครื่องช้างสำหรับช้างต้นช้างพิเศษช้างดงช้างป็น พูตาชายผ้า
ปกหลังให้พร้อม กับ แล้แหววย ๑๔ แล้หางม้า ๒ เป็น ๒๐ กระบอง
กลึง ๕๐ มงคดแดง ๗๐ ต่อคดงแล้ดรรพยุทแล้ ให้รับเดชต่อ
พันพุม พันเทพราช ๗๐ คน ให้เบิกทางเกยบัคตูลือองประกอบเชิง
ลือองทงรุ่งประกอบเชิง ให้เบิกลือองเณนกฏลืออง ลือองบัคตูลืออง
หมวกหนึ่งเขียนลายทองเกยอลาย ต่อคดงลือองหมวกคดงวิเศษให้พอ
แล้ให้จัดคนในกรมช้างเป็นจัตรังคบาท ให้ลือองทางเกยชดกระบิ
๑๒ คน ให้คอยเตรียมรับแขกเมืองให้ทันกำหนด

อนึ่ง ให้กรมอภิมถือกกรรชิงเกล็ด ๓๐ คน แล้ให้รับเดชต่อ
พันพุม พันเทพราช ๓๐ คน ึ่งทางเกยยกลือองบัคตูลืออง มาคอยเตรียมแห่
ช้างเข้ามารับแขกเมือง ที่ประตูเทวาพิทักษ์ให้ทันกำหนด

อนึ่ง ให้ราชมัตถกรมวังรับเลขต่อพันพุด พันเทพราช ๒๔ คน
 นุ่งกางเกงเสื้อทอง รุ่งเสื้อปักตุ้มแขนสั้นเกยวลาย แดงให้รับโต๊ะเงิน
 ได้กลดด้วย ๖ ได้ฮ้อย ๖ ได้หญ้า ๖ เป็น ๑๘ ให้รับโต๊ะทองขาว
 ได้กลดด้วย ๒ ได้ฮ้อย ๒ ได้หญ้า ๒ เป็น ๖ รวมเป็น ๒๔ โต๊ะต่ออีกเศษ
 ให้รับหม้อเงิน ๖ หม้อทอง ๒ หม้อได้นำต่อขุนศรีธรรมพร มาคอย
 เตรียมตามข้างระวางต้นระวางพิเศษที่ประตูกุศุขชัยศรี ให้เข้าไป
 รับแขกเมืองในพระราชวังให้ทันกำหนด

อนึ่ง ให้ขุนศรีธรรมพรรับหม้อนาเงิน ๖ หม้อ ๆ นาทองขาว ๒ หม้อ
 ต่อท่านข้างใน มาได้นำส่งให้ราชมัตถกรมวังให้ทันกำหนด

อนึ่ง ให้คลังแสงสรรพยุทธ์จ่ายเครื่องข้าง แดงทวย แดงหางม้า
 กระบองกลิ้ง คลังเสื้อหมวก จ่ายกางเกง จ่ายเสื้อหมวก

อนึ่ง ให้คลังพิเศษจ่ายเกยวลาย ให้กับผู้ต้องเกณฑ์ให้พอ

อนึ่ง ให้กรมอาสารักษาดูแล จัดขุนหมื่นถือทวนผูกฟู่ ๗ คัน ๔ คัน
 นุ่งกางเกงยกเสื้อเส้นากูญลายเกยวเจียรระบาดพอกเกล้า ให้คอยเตรียม
 ขนข้าง ที่ประตูกุศุขชัยศรีให้ทันกำหนด

อนึ่ง ให้กรมเกณฑ์หัดแสงปืนเดินจัดปืนนางเขียวได้บนล้นคืบข้าง
 ตะบอก ๓ ข้าง ให้จัดพันทนายนั่งบนล้นคืบกำกับปืนข้างตะ ๒ คน
 นุ่งกางเกงยกเสื้อเส้นากูญเงินเกยวเจียรระบาดหมวกหนังเขียนทอง ให้
 มาเตรียมขนข้างที่ประตูกุศุขชัยศรี ให้ทันกำหนด

อนึ่ง ให้คลังราชการ เอาเสื้อสอดไปอยู่ที่โรงพระมหาศรีศัควด
 ภูมิพลวรรณ ที่โรงพระภูมิรัตนกวีณี ให้เต็มดี รับแขกเมืองจะได้
 ไปดูพระยาข้าง

อนึ่ง ให้ท่านช่างในจัตโต๊ะ ๑๘ โต๊ะทองขาว ๖ เป็น ๒๔ โต๊ะ
ตั้งให้กับวิเศษ

อนึ่ง ให้ท่านช่างในจัตหม้อน้ำเงิน ๖ หม้อทองขาว ๒ เป็น ๘ หม้อ
ตั้งให้ขุนศรีสยามพร แต่ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ แรม ๓ ค่ำ เวลาเช้า

อนึ่ง ให้วิเศษบายศรีรับโต๊ะเงิน ๑๘ โต๊ะ โต๊ะทองขาว ๖ โต๊ะ
มาจัดกลัวยจัดอ้อยใส่โต๊ะเงิน กลัวย ๖ อ้อย ๖ หมู ๖ เป็น ๑๓
ใส่โต๊ะทองขาว กลัวย ๒ อ้อย ๒ หมู ๒ เป็น ๖ รวมเป็น ๑๙ โต๊ะ
ตั้งให้ราชมัตแต่ ณ วันพฤหัสบดีเดือน ๑๒ แรม ๓ ค่ำ เวลาเช้าให้ทัน
กำหนด และให้เจ้าพนักงานท่งนี้ มาจัดแจงเตรียมการให้พร้อม
ให้ทันกำหนดเวลาจงทุกพนักงาน อย่าให้ขาดได้ตามรับตั้ง

หมายรับตั้ง

เรื่องแห่พระรูปสมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสเข้ามาในพระราชวัง

ด้วยเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ โฆษาธิบดี รับพระบรมราช
โองการได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งว่า มองซิเออร์
เดอรัเซตราชทูตฝรั่งเศสจะได้เข้าเฝ้าทูลละออง ฯ ณ พระที่นั่งอนันต
สมาคม ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ แรม ๓ ค่ำ บิเถาะนพศก เวลาเช้า
บัดนี้โปรดเกล้า ฯ ให้จัดกระบวนแห่ทางบกทางเรือ รับพระรูปพระเจ้า
กรุงฝรั่งเศส รับราชทูตด้วยนั้น ให้เกณฑ์อาดำใหม่กรมวังซ้าย
ดำ ๑ ขวาลดำ ๑ เรือเหวาล่องลอยดินธุ ๑ เรือเหวาลินดาสมุทร ๑ เป็น

๒ ถ้า และให้ผู้ต้องเกณฑ์ทั้งนี้ไปรับเลขต่อพันพุ่ม พันเทพราช
บรรจุให้พอทั้งสองลำ พลพายได้เสื้อแดงหมวกแดง เบิกเสื้อแดง
หมวกแดง ต่อชาวพระคลังเสื้อพระคลังหมวก มาเตรียมกันทำ
ราชวรดิษฐ์ แต่ ณ วันพฤหัสบดีเดือน ๑๒ แรม ๓ ค่ำเวลาเช้า มา
ขึ้นทำออฟฟิศหน้าวัดพระเชตุพน ให้คาดสีหลังคากิริต ให้มีเสื้ออ่อน
หมอนอิงพรม ให้มีขงทอน ผ้าม่านบังแดด แต่งเรือตามเคยให้พร้อม
เหมือนอย่างทุกครั้ง ให้รับปีพาทย์ลงเรือไปด้วย ให้ไปที่บ้าน
กงสุตฝรั่งแต่ ณ วันเดือน ๑๒ แรม ๓ ค่ำเวลาเช้า ย่าให้ขาดได้
ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องแห่พระรูปสมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสเข้ามาในพระราชวัง

และให้ผู้ต้องเกณฑ์ทั้งนี้ ผู้ใดควรจะรับเลขก็ให้ไปรับเลขต่อ
พันพุ่ม พันเทพราช และเบิกเสื้อหมวกกางเกงเกยวดย ต่อพระคลัง
เสื้อหมวก มาเตรียมให้พร้อมกันกำหนด ให้เร่งลงไปคอยรับแห่
พระพุทธรูป ที่ทำออฟฟิศหน้าวัดพระเชตุพน มาเข้าประตูเทวาพิทักษ์
แต่ ณ วันพฤหัสบดีเดือน ๑๒ แรม ๓ ค่ำเวลาเช้าให้พร้อมกัน

อนึ่ง ให้พันพุ่ม พันเทพราช จ่ายเลขให้ผู้ต้องเกณฑ์
กระบวนบกกระบวนเรือ ให้พอตามเคย

อนึ่ง ให้กองแก้วจินดาจัดปืนใหญ่ ไปคอยเตรียมยิงสดุดพระรูป
สมเด็จพระเจ้าเฮมเปรอฝรั่งเศส ที่ทำออฟฟิศหน้าวัดพระเชตุพน ๒๓ นัด
ให้ทันกำหนด

อนึ่ง ให้พระคลังเตี๋ยคลังหมวกคลังทรงคลังวิเศษ จ่ายเตี๋ย จ่าย
หมวก จ่ายธงเกียจจ่าย ให้ผู้ต้องเกณฑ์ตามเคย และทั้งนี้ให้เร่ง
จัดการ ให้พร้อมทันกำหนดที่วัน จงทุกพนักงาน ถ้าสงสัยสิ่งใดไม่แจ้ง
ให้ไปทูลถามสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนมหาปณิธิก่อน
อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องเกณฑ์เรือไว้รับขุนนางฝรั่งเศส

ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษา รับพระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า สมเด็จพระเจ้าเฮมเปรอฝรั่งเศสแต่ง
ให้มองซีเออร์เดอว์เซตเป็นราชทูตนำหนังสือสัญญาเข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ
ทอดเรืออยู่หน้าบ้านกงสุลฝรั่งเศส ณ วันเดือน ๑๒ ขุน ๘ คา กำหนด
กงสุลฝรั่งเศส ๑ มองซีเออร์เดอว์เซต ๑ กับขุนนางในเรือรบ ๑๘
(รวม) ๓๘ นาย เข้ามาเฝ้าทูลละออง ฯ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม
ณ วันเดือน ๑๒ แรม ๓ ค่ำเพลาเช้าก็โปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งไว้ ณ เกณฑ์
เรือรูปสัตว์ นวษเฒ่า มหาดไทยหมายบอกกับกรมคลังสินค้า เรือโต
ซ้ายลำ ๑ ขวาลำ ๑ (รวม) ๒ ลำ และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์เตรียมการ

พร้อมไว้ รับทูตฝรั่งแล้วเมื่อใดก็ให้ใดเมื่อนั้น ถ้ากำหนดเมื่อใดจึงจะ
 หมายมาให้แจ้งต่อกองนี้ เครื่องสำหรับเรือใหม่แต่ก่อน หมอนอิง
 พรม ม่านบังแดด มีรับทั้งชายกันยา ๒ คัน มีทวน ๒ คันบังหน้ากันยา
 ตามเคยเหมือนอย่างทุกครั้ง อย่าให้ขาดได้ให้ครบตามเกณฑ์ อย่า
 ให้ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องเสด็จออกทรงมอญซิเอร์ซาโพนกงสุลฝรั่งเศส

ถวายพระกลองทองคำ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐

ณ วันพฤหัสบดีเดือน ๔ แรม ๕ ค่ำ ปีเถาะนพศกเวลาบ่าย ๒ โมง
 เสด็จออกแขกเมืองกรุงนี้ มอญซิเอร์ซาโพนกงสุลฝรั่งเศส เข้าเฝ้า
 ถวายกลองทองคำด้วยทองคำทำด้วยเงิน เมื่อแรกเข้ามาเฝ้าเป็นกงสุล

หมายรับสั่ง

เรื่องให้จัดการรับทูตโปตุเกส

และจัดของเลี้ยงจนกว่าทูตจะกลับ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐

ด้วยเจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโองการ
 ได้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า โยเดฟมาเรีย

ผู้ครองเมืองมะเกาส์^๕ขึ้นกับกรุงโปรตุเกส เป็นทูตเข้ามาเยี่ยมเยียน
บ้านเมืองฝ่ายสยาม โยเดฟมาเรียทูตเข้ามาด้วยเรือกลไฟตามเจ้า
ใช้จักรท่ายทอดอยู่นอกสันดอน โปรตุเกส^๖ ให้เจ้าพนักงานจัดเรือ
กลไฟอัครเรศวร^๗นำลงไปรับโยเดฟมาเรีย และกัปตัน นายทหาร
กะลาสี ขึ้นมา ณ กรุงเทพฯ พักอยู่ที่ห้างเกามิสเตอร์ดักอส แต่ ณ วันพุธ
เดือน ๑๒ แรม ๒ ค่ำ ปีเถาะ^๘นพศกแล้ว ได้จัดพ่อครัวทำกับข้าว
ของกินเลี้ยง ตามอย่างทูตเมืองใหญ่เข้ามาแต่ก่อน ๆ เสมอทุกวันนี้
จะกลับไปใน

ให้เจ้าพนักงานพระคลังราชการจ่ายพื้นแด่มรณ จ่ายได้ จ่าย
น้ำมันมะพร้าวให้ตาม ให้พนักงานใช้สอยในการทูตให้พอตามเคย

ให้กรมนายจ้างชาวต่างประเทศ^๙มาช่วยรับเลี้ยงนายไพร่
๓๐๐ คน คิดคนหนึ่งวันละทะนาน วันหนึ่งเป็นข้าวสาร ๕ ถึง ๖ วัน
ให้ส่งครึ่งหนึ่ง เป็นข้าวสาร ๓๐ ถึง แล้วให้จ่ายต่อไปกว่าทูตจะ
กลับไป จ่ายน้ำมันโคให้ตามพนักงานเลี้ยงทูตวันละ ๔ ทะนาน กำหนด
ให้ส่งแต่ ณ วันศุกร์ เดือน ๑๒ แรม ๓ ค่ำ เวลาเช้า ๆ เสมอทุกวันนี้
กว่าทูตจะกลับไป และให้เจ้าพนักงานทั้งนี้^{๑๐}เร่งจัดสิ่งของไปส่งให้ตาม
พนักงาน ที่ห้างมิสเตอร์ดักอสเห็นอปากครองผดุงกรุงเกษม แต่
ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ แรม ๓ ค่ำ ปีเถาะ^{๑๑}นพศก ให้ทันทกำหนด
ทุกพนักงาน เมื่อจะเอาสิ่งของไปส่งนั้น ให้บอกบาญชีสิ่งของให้ตาม
พนักงานผู้จำนวนไว้ด้วย อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

ออกสเตรียเจริญทางพระราชไมตรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐

หมายรับสั่ง

เรื่องรับพระราชสาสน์ประเทศออสเตรีย

ด้วยพระเจ้าอนงยาเซอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ รับพระบรม-
ราชโองการได้เกล้าฯ ทวงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า พระเจ้า
แผ่นดินออสเตรียมีพระราชดำรัสฯ ส่งเข้ามาให้มิดเตอร์เรตติกกงสุล
ซึ่งอยู่ ณ กรุงเพทฯฯ นำทูตเกล้าฯ ถวาย กำหนดมิดเตอร์เรตติกกงสุล
จะได้เข้าเฝ้าไปเฝ้า ถวายพระราชดำรัสฯ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม
ณ วันอาทิตย์ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีเถาะนพศก เวลาเที่ยงนั้น ให้ชาว
พระราชยานจัดเสด็จองค์น้อยเสด็จ ๑ สำหรับพระราชดำรัสฯ แล้วให้
จัดแคร่สำหรับกงสุลแคร่ ๑ ให้มีคนหามให้พร้อม ให้ลงไปคอยรับ
พระราชดำรัสฯ กงสุลที่หน้าออฟฟิศ มาตั้งที่ประตูเทวาทิทัศฯ แล้วให้
คอยรับสั่งด้วยตามเคย

อนึ่ง ให้กรมพระอดิสุภรณ์ ยืมพานทองต่อชาวพระคลังมหา
สมบัติพาน ๑ ยืมตะลุ่มต่อชาวพระมาลาภูษา ไปรับพระราชดำรัสฯ มา
ตั้งบนเสด็จองค์น้อย

อนึ่ง ให้เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ พระมาตาภูษาจ่ายยืม
พานทอง ตะลุ่ม ให้อาดกษณ์ไปรับพระราชดำรัสตามเคย

อนึ่ง ให้ชาวพระคลังพิมานอากาศ จัดพรมาบูชาเท่งจวนกลาง
ให้เต็ม

อนึ่ง ให้กรมวังบอกเจ้าพนักงานจัดโต๊ะ เก้าอี้ คนโทน้ำ ถ้วยแก้ว
กระโถน พานบู่หรือฝรั่ง มาตั้งที่เท่งจวนกลางรับทรงสดตามเคย และให้
เจ้าพนักงานท่งน จัดการให้พร้อมในเวลายี่สิบให้ทันตามกำหนด อย่า
ให้ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่องจัดสิ่งของออกไปทักที่เรือรบฝรั่งเศส

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๑

ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษา รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสเฒ่าเปรือ
มีพระราชดำรัสให้มองซิเออร์ตรวดจ เข้ามาเป็นกงสุลอยู่ ณ กรุงเพทฯ
เชิญพระราชดำรัสเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย มองซิเออร์ตรวดจส่งเข้ามา
ด้วยเรือกลไฟรบชื่อเฟลตอง ถึงกรุงเพทฯ ทอดหน้าบ้านกงสุลฝรั่งเศส
ณ วันจันทร์ เดือน ๘ ปี ๘ ค่ำ ปีมะโรงฉศกชกชกฉกฉกนั้น ฝรั่งเศส
กับกรุงเพทฯ เป็นทางพระราชไมตรีกันสนิท สมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
มีพระราชดำรัสให้มองซิเออร์ตรวดจส่ง จ้างเข้ามาเจริญทาง
พระราชไมตรีนั้น ให้จัดสิ่งของไปพระราชทานเกอหนูน ให้ขุนนาง

ทหาร คนใช้ ในเรือ รับพระราชทานโดยบ้านเมืองเป็นไมตรีกันนั้น
ให้เจ้าพนักงานพระคลังในซ้ายจัดน้ำตาลทรายหนัก ๑๐ หาบ ให้กรมท่า
จัดใบชาหีบใหญ่ ๒ หีบ ให้เจ้าพนักงานพระคลังราชการจัดน้ำมัน
มะพร้าวหนัก ๕ หาบ ให้พระแก้วพระคลังส่งจัดมะพร้าวอ่อน ๓๐๐
ทะลาย ให้พระคลังมหาสมบัติสรรพากร จัดผลไม้ต่าง ๆ ที่มีรสหวาน
๕๐ โต๊ะ เจ้าพนักงานท่งนึ่งจัดหาสิ่งของไปพระราชทาน กับต้น
นายทหาร ที่เรือกลไฟรบชื่อเฟดอง ทอดคอยหน้าบ้านกงสุลฝรั่งเศส
แต่ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๖ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีมะโรงสัมฤทธิ์ศก เวลาเช้า
ให้ทันกำหนด เมื่อจะเอาสิ่งของไปพระราชทานนั้น ให้แฉะบอกบัญชา
ที่เวรกรมท่า ว่าพระเจ้าองค์ยาเธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพก่อน จะได้
จัดให้ลำนพนักงานพาไป อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง หมายมา ณ วันพุธ
เดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะโรงสัมฤทธิ์ศก

หมายรับสั่ง

เรื่องกำหนดขุนนางฝรั่งเศสจะเข้าเฝ้า

ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม เกณฑ์เรือรับราชสาสน์กรุงฝรั่งเศส

ด้วยพระยานำเรือภักดี รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสมีพระราช-
ดำด้นให้มองซิเออร์เข้ามาเฝ้าทูลเกล้าฯ ถวาย กำหนดมองซิเออร์กงสุล
มีชื่อสมนาย จะได้ให้เข้ามาเฝ้าทูลเกล้าฯ ถวายพระราชดำด้น ณ พระที่นั่ง

หน้าว่าง

สารบัญคนเรื่อง

ก

กัณฐิคร	จมน ๓๒๒
กฐ	ขุน ๓๙๔
กรุงธนบุรี	มอญอพยพมาสู่โพธิ์ดำมภาร ๔๐
กตเคอร์	มองซิเคอร์ ๓๒๗
กวางตุ้ง	เมือง ๗๕, ๓๐๘
กษัตริย์ศรีศักดิ์เคธ กรมหมื่น	๔๐๗
กะต่าย	พระยารามกำแหง ๒๒๐
กะบังปาดู	เมือง ๖๔
กัณฐิครบาท	หลวง ๔๓๒, ๔๓๔
กัณฐิครดา	เมือง ๒๓, ๔๓๖
กาญจนบุรี	เมือง ๕๘
การะละด	คูท กาดด
การะมัด	คูท ครอบเพ็ด
กาดกัณฐิคร	คูท กัณฐิครดา
กาดด	ทูตไปตุเกศ ๓๐, ๓๓, กงตุตไปตุเกศ ๔๒, ๓๙๓

กาละ	เมือง ๔๗
กำแพง	พระ ๔๑๑, ๔๑๔
กำแพงวัง	ขุน ๔๑๓
กุง	เมือง ๑๘๓
กุด	มิดเตอร์ ๓๓๘
เกาะหมาก	เมือง ๒๐, ๖๑, ๑๗๕, ๑๘๓
แก้ง	พระทอง ๒๘๕
เกราะ	กัณฑ์ ๔๒๑
เกษตรรักษา	พระยา ๒๖๓
แก้ว	พระอภัยพรหม ๒๒๒
โกเขต	เรือกลไฟ ๓๘๗
โกษาอักษาก	หลวง (นฤคำวรี) ๒๘
โกเคน	เรือกลไฟ ๓๘๗
โกเขต	เรือรบ ๔๒๓
ไกรโกษา	พระยา (บุญมา) ๑๑๕, ๒๒๐
ไกรเทพการ	หลวง ๔๑๑, ๔๑๓
ไกรนารายณ์	หลวง ๓๗๔, ๔๑๑, ๔๑๓
ไกรเดช	หลวง ๓๕๒
ไกรดา	เขา ๓๓๓, หลวง ๓๕๓

๖

ชำ	ฉิมนราขามาศย์ ๓๓๖, ๒๒๒
ชุมทอง	ฉิมนราชาชาติ ๒๒๒
ชุมนาง	๒๔๙, ๓๖๗
เชตนา	เมือง ๔๗
เขมร	๓๙๖
แขก	ที่ไปมาค้าขายในเมืองไทย ครังรัชกาล ที่ ๓ ๓๘๓

ค

คชสิทธิ์	หลวง ๓๔๙, ๓๗๔
คชสิทธิ์	ดรา ๓๓๓
ครอบเฟิด	นาย ทุดอังกฤญ ๓๐, ๓๘, ๒๓๙
คอดออยเงินเบิด	ราชทูตปรัสเซีย ๓๔๗
คตัง	คฤทพระคตัง
คาอิต	นายกำปั่นรวบ ๕๗
คิง	มิดเตอร์ ๒๗๐
โค	ชุม ๓๙๔, เมือง ๓๕

ง

แฉนเดรน	นาย ชาวโปตุเกศ ๓๘

จ

จางชาย

จมน ๒๔๕

จางพูย

หลวง ๓๔๐

จางเจินชดา

หม่น ๓๓๘, ๒๒๐

จางเจินเจียง

ขุน ๓๗๕

จางกตาง

เกิง ๓๓๘, ๓๖๕

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๒๓๘

จักรพรรดิพิฆาน

พระที่นั่ง ๓, ๓๒

จักรวาราชมณฑล

พระ ๒๒๓

จักรวังคโยธา

หลวง ๒๘๐

จัน

พระยาภิเษกสงคราม ๓๓๖

จันตเด

มิลเตอร์ ๓๓๘

จันทรมณฑล

ตรา ๓๓๓

จารึกพระนาม

๓๘๔

จาวเรศ

นาย ๓๗๓, ๓๘๔, (เม่น) ๒๒๓

จางงักรักษ์

หม่น ๔๓๒, ๔๓๕

จิง นะโปเลียน

พระนายตำรวจเพชฌกิต ๒๓๓

จินดา

เมือง ๔๔

จิตรจอมราชัน

ขุน ๓๕๓, ๔๓๕

จัน

แดน ๓๓๐, เมือง ๒๖๕

๔๔๕

จุฬาราชมนตรี

พระยา ๓, ๓๖, ๗๔, ๓๓๔,

๓๓๕, ๓๗๐, ๓๘๔, ๒๖๓, (นาม)

๓๓๕, ๒๒๐

จุฬาทรงกรณ

สมเด็จพระเจ้าฟ้า ๓๖๓

เจดีย์สามองค์

ด้าน ๓๘

เจดีย์อนุรักษ

หลวง ๓๕๒, ๓๕๖, ๓๗๔

เจดีย์

เมือง ๔๔

เจษฎาบดินทร

พระเจ้าลูกยาเธอ ๒๔

น

นิม

เจ้า ๓๐๕, พระยาสวัสดิ์ ๓๓๖,

๒๒๐, ภูตยา ๓๓๒

ช

ชวง

พระนายไวยวรนาถ ๓๓๖

ชัยเตชะ

หลวง ๔๓๒, ๔๔๔

ชัยสรฤทธิ

ขุน ๓๕๓

ชาติวิธา

ขุน ๓๕๓, ๓๕๕, ๓๗๔

ชำนาญภักดี

ขุน ๔๓๓, ๔๓๔

ชำนาญอาวุธ

หมื่น ๔๓๒, ๔๓๔

ชำนาญ

หมื่น ๔๓๐, ๔๓๕

๔๕๐

ธานีโยธา	หลวง ๔๓๒, ๔๓๕
ชุก	เมือง ๔๗
ชิต	นาย ๒๘๗
ชิต	พระองค์เจ้า ๔๐๗
ชินศรีรักษา	หลวง ๓๕๓, ๓๕๕, ๓๗๔, ๔๓๓, ๔๓๔
ชุมพร	พระยา (ชยุ) ๓๗, เมือง ๖๔
เชตพน	วัด ๓๗๙, ๔๒๓, ๔๓๗, ๔๔๔
เชมดบรูก	เชอร์ ๓๓๗
เชมดเฮ็ด	นายยม ๓๓๗
เชษฐาธิเบนท์	กรมหมื่น ๒๕๓, ๒๗๒, ๓๐๗
เชียงใหม่	เมือง ๖๐
เข้ม	รองพันพรหมราช ๓๓๗
โชฎิกราชเศวษฐิ	พระยา ๗๐, (บุญมา) ๓๓๕, ๓๗๔, ๒๒๐, ๒๕๙, ๒๖๓
ไชยาริบัติ	ออกญา ๓๗

๕

ชาโพน	กงด้ลฝรังเศ็ด ๓๗๖, ๔๓๙
ชีวโกเกต	เรือรบกลไฟ ๔๒๐
ชยุ	พระยาชุมพร ๓๗

๔๕๑

เซนยอน
เซนยะซิงโต
เซียงไฮ้
ไซ่งอน

นาย ๓๐๒
เรือจักรไฟ ๒๙๘
เมือง ๒๗๐
เมือง ๓๘๔

ญ

ญวน
ญุ่น
ญะกะตรา

ประเทศ ๓๖, ๓๓๐, การเก็บภาษี ๓๘
เริ่มมีไมตรีกับไทย ๓
เมือง ๓๘๓

ณ

ณรงควิชาติ

พระ ตรีทุตไทย ๓๗๘

ด

ดอดยอนเฮ
ดัมโกเลอฟา
ดวาร์แมนดิบโป
ดาอ
ดาษมนิกรณ
ดิก

กัปตัน อังกฤษ ๓๘๗
นายกำนันรบฝรั่งเศส ๓๗๘
ทูตฝรั่งเศส ๓๘๓
บุตรเจ้าพระยาไทร ๖๔
ขุน ๔๑๒
กัปตัน ขุนศรีปริชาชาญต์มุทร (ดิส)

๓๑๗

ดิด

นาย ถ้าม ๓๔๐

๔๕๒

ดิน	มิชชันนารี	๗๓,	๗๕	
ดิศ	เจ้าพระยาพระคลัง	๓๓๕,		ขุนปรีชา-
	ชาญดุมุท	๓๓๗		
ดิศมิต	กัปตัน	๖๘		
ดิศตริยา	มองซิเออร์	๓๘๓		
ดิศวรรรพากร	หลดง	๔๓๒		
ดิน	หมอ	๓๓๗		
ดุสิตาภิรมย์	พระทนต์	๔,	๒๕๐,	๒๖๗
ดุสิตมหาปราสาท	พระทนต์	๒๗๗,	๒๘๐,	๒๘๔, ๒๘๗,
		๒๘๙,	๓๓๘,	๓๘๖
เดชอดิศ์	กรมขุน	๓๓๕,	๒๓๘	
เดชาดิศ์	สมเด็จพระ	๒๓๘,	๒๕๐,	กรม
	สมเด็จพระ	๒๘๓		
เคนมวัก	เริ่มมีไมตรีกับไทย	๓,	ชาว	๓๗
เคนเยอร์ฟิดด์	นายร้อยเอก	๒๓		
เคอร์เซต	ราชทูตฝรั่งเศส	๔๓๖		
แคนเวสต์	นาย ขาวอังกฤษ	๓๗		

ค

คกราน	เมือง	๕๘
ควัง	เมือง	๔๘

๔๕๓

ตรวฯ	กงสุลฝรั่งเศส	๔๔๒			
เตนเฟตารัดโม	กงสุลโปตุเกศ	๓๐๗			
ตะกวง	เมือง	๔๕			
ตะกวง	เมือง	๔๕			
ตะกวน	เมือง	๔๗			
ตะกวน	เมือง	๓๗, ๓๘, ๔๔, ๓๗๕			
ตะกวน	เมือง	๓๐๙			
ตะกวน	เมือง	๔๔			
ตะกวน	๕๗				
ตะกวน	ข้าว	๗๐			
ตะกวน	เมือง	๔๔			
เตนนิ	หมอยอน	๓๓๗			
เตนนิ	เรือ	๓๒๔			
เตนนิ	เรือ	๓๒๔			
เตนนิ	พระเขวราชสุภาวดี	๓๓๕, ๒๒๓			

ถ

ถ	พระทนต์	๓๐๘			
ถ	เมือง	๔๕, ๓๘๓			
ถ	กรมหมื่น	๒๕๐, ๒๘๓, ๓๐๙			
ถ	๓๗๐				

ท

ทัต	พระยาศรพิพัฒน์ ๓๑๕, ๒๑๘
ทรงธรรม	ต้มเค็ดพระเจ้า ๓
ทรงฤทธิ	ขุน ๓๕๓
ทวารเทเวศร์	ประตู่ ๓
ทองดี	คัททอเรีย
ทอเรีย	เจ้าพระยามหาโยธา ๓๘, ๒๒๐
ทะวาย	เมือง ๓๘, ๔๔, ๓๗๕
ท่าพระ	ประตู่ ๒๕๐, ๒๖๒, ๒๖๕, ๒๖๖, ๒๗๒, ๓๔๕, ๓๕๔
ทายนา	พระยา ๗
ทินบรรณาการ	ขุน ๒๔๘, ๒๘๓, ๓๐๘, ๓๐๐, ๓๓๓, ๓๕๔, ๓๖๖, ๓๘๐, ๔๐๖, ๔๒๒
ทิพมงคล	ขุน ๕๔
ทิพไพรัตน์	ขุน ๔๓๓, ๔๓๓
ทิพยรักษา	หุดวง ๔๓๒, ๔๓๔
ทิพวาจา	ขุน ๔๒
ทิพเด่นา	จมน ๓๗๓, ๓๘๔, (เรือ) ๒๒๓
ทิพเด่นาตาแหวน	คัท เรือง

ทิพาภรณ์วงศ์	เจ้าพระยา (งำ)	๑๑๖,	๒๒๒
ทิมดาบชาวจีน	ประตู ๘		
ทุ่ง	๓๔๘		
ทุเรียน	๑๓๒		
เทพเดชะ	หลวง ๓๕๓,	๔๑๒,	๔๓๔
เทพผดุง	พระ ๓๕๓		
เทพราช	พนั ๒๔๗		
เทพวาจา	ขุน ๔๒		
เทพอรชุน	พระยา ๒๖๓		
เทวาทิตย์	หมื่น ๒๖๐,	๒๘๗,	๓๔๐
เทวาพิทักษ์	ประตู ๓๒๒,	๓๓๘,	๓๔๕, ๓๕๔,
	๓๘๘,	๔๓๔,	๔๔๑
เทวภิบาล	ประตู ๒๘๕,	๓๑๐,	๓๒๒
เทวศรัทธา	ประตู ๒๘๕,	๓๑๐,	๓๒๒
เทวศรัทธาวิมล	กรมหลวง ๒๕๐,	๒๘๓,	๒๘๒,
	๓๐๘,	๓๒๒	
เทศมณีนคร	ขุน ๔๑๕		
ไทย	แต่งราชทูตไปประเทศสยาม		
ไทรบุรี	พระยา ๓๓๘,	เมือง ๒๐,	๖๓,
	๓๔๘,	๓๗๕,	๓๗๖, ๓๘๓

ก

ถนนบุรี

กรุง ก

ทรรมา

เจ้าพระยา ๓, ๒๖๓, (บุญศรี)

๓๑๕, ๒๑๘, (เสือ) ๒๒๑, พระยา

๗, ๒๕๘, ๒๖๐

ทวากันต์

ทวน ๒๔๘, ๒๘๓, ๓๐๘, ๓๓๐,

๓๓๓, ๓๕๕, ๓๖๖, ๓๘๐, ๔๐๖,

๔๒๒

น

นครเขื่อนขันธ์

เมือง ๗๒, ๓๓๖

นครชัยศรี

เมือง ๕๘

นครลำพูน

เมือง ๖๐

นครศรีธรรมราช

เมือง ๒๓, เจ้าพระยา ๔๓, ๖๓,

๓๓๖, ๓๗๕, พระยา (น้อย) ๒๓

นครราชสีมา

พระยา ๒๕๘

นนทเด่น

หลวง ๒๔๘, ๒๘๐, ๒๙๐, ๓๖๘,

๓๘๓, ๔๓๓

นราภักดี

หลวง ๒๘๒, ๔๓๒, ๔๓๕

นราเริงเดช

หลวง ๒๘๘, ๓๕๓, ๔๓๒, ๔๓๔

๔๕๗

นราฤทธิไกร
นรินทร์

ขุน ๓๕๒, ๓๕๕, ๔๑๒, ๔๓๔
พระ ๗๔, ๑๑๖, ๒๔๗, ๒๗๘,
๒๘๘, ๓๓๐, ๓๒๓

นอก

มิดเตอร์ ๔๑๗, ๔๑๓

น้อย

ดุษิต นครศรีธรรมราช

นเกตุอาวรี

นาย ถ้ามภาษามถาย ๒๘

นะโปเดียหนี ๓

พระเจ้า ๒

นาถภักดี

ขุน ๔๑๒, ๔๑๔

นาม

พระยาจุฬาราชมนตรี ๑๑๕, ๒๒๐

นามาภิไธย

จารึก ๑๘๔

นารายณ์

สมเด็จพระ ๑, ๒๓๘

นารายณ์ทรงนาค

ตรา ๓๓๓

นาวาพลานุโยค

พระยา ๓๗๔, ๔๑๑, ๔๑๕

นา

พระตำหนัก ๒๖๘, ๓๒๘

นิกรบดินทร์

เจ้าพระยา (โต) ๑๑๕, ๒๒๑, เจ้าพระยา ๒๖๓

นิกรไพร่จันท

หลวง ๒๘๐

นิตย

นาย ๒๗๘

นิพอน

เมือง ๑๓๐

นุช

พระสุริยภักดี ๑๑๖

เนปตยูน

เรือ ๒๓๕

โนชวา	พระคตัง	๕๕
โนช้าย	พระคตัง	๕๕

บ

บดีนทรเทศา	เจ้าพระยา	๖๓, ๒๒๓
บรมไกรสร	พญาช้าง	๓๓๖
บรมมหาพิชัยญาติ	สมเด็จพระเจ้าพระยา (ทัต)	๖๘, ๓๓๕, ๒๓๘
บรมมหาประยุรวงศ์	สมเด็จพระเจ้าพระยา (ติศ)	๖๘, ๓๓๕, ๒๓๘
บรมมหาราชวัง	คู่มือ หลวง	
บรมมหาศรีสุริยวงศ์	สมเด็จพระเจ้าพระยา	๓๓๖, ๒๒๓
บรณ	นาย นายทหาร	๓๔๐
บรูก	กัปตัน	๓๒๐, ๓๒๖
บวรนิเวศน์	วัด	๒๘๓
บวรราชวัง	คู่มือ หน้า	
บวรวิชัยชาญ	กรมหมื่น	๔๐๘
บอนา	มิสเตอร์	๖๕, ๓๗๘
บัดเด็น	เมือง	๔๔
บัดเตอร์เวอร์ธ	นาย	๒๓๓
บัว	พระยาราชวังสัน	๓๓๕, ๒๒๐

บัวแก้ว	ตรา ๓๑๓
บัวผัน	ตรา ๕๗
บานี	คต เอ็นวี เบอร์น
บำรุงราชบทมาลัย	นาย ๓๓๐, ๓๙๕, ๕๐๓
บาเรอภักดี	พระยา ๗, ๒๗๖, ๒๘๒, ๒๘๙, ๒๙๓, พระ ๓๐๕
บีแอมเบอร์น	กัปตัน ๓๓๙
บุญมา	พระยาไชยภักทราชนครินทร์ ๑๑๕, ๒๒๐
บุญศรี	พระยาพิพัฒน์โกษา ๒๓๙
บุษรัตน์ราชพัสดุ	พระยา ๕๐๖
บุษบกมาตามหาจักรพรรดิพิमान	พระที่นั่ง ๒๕๖
เบนเซน	ตันหน ๑๙๖
เบนาด	แม่ทัพฝรั่งเศส ๓๘๕
เบนิติกต์	พระยาวิเศษสงคราม ๒๒๓, คต วิเศษ สงคราม
เบตเยียม	ทต ๕๒๘

ป

ปฏิกานพิจิตร	ขุน ๒๗๙
ปตน	เมือง ๕๕

ประจักษ์ราชกิจ	หมื่น ๓๕๒
ประดิษฐ์คิด	ขุน ๔๑๒, ๔๑๕
ประชนมนเทียร	จ๋มื่น (แดง) ๒๒๓
ประพาศพิพิชภณัท	พระที่นั่ง ๔๐๕
ประพาศมนเทียร	นาย ๒๔๙, ๒๙๐, ๓๖๗, ๓๘๒
ประยุรวงศ์	วัด ๒๔, ๕๑
ประติหารราช	ขุน ๓๓๓
ประสูตถำแดงฤทธิ	หลวง ๓๕๒
ปรัดเด	หมอ ๓๘๙
ปราสาททอง	สมเด็จพระเจ้า ๓
ปริชาชาณุตมพร	ขุน ๖๙, (ทิศ) ๓๓๗
ปริศาราช	หมื่น ๓๔๐
ปรุชัย	แต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี ๓๓๖, ๓๔๗
ปดมะตตัน	หลอด ๓๒๗, ดุที ปาดเมอตตัน
ปดิด	เมือง ๓๘๓
ปดิดแมม	เมือง ๓๔๓
ป้อมบัจจามิตร	ป้อม ๒๗๗, ๒๘๕, ๒๘๖
ปะแวงัน	เจ้าพระยาไทรบุรี ๒๓, ๖๒
ปะตูกัน	ดุที บัดุกัน และ ไปตูกัด

ปัตพิจาร	หลวง ๓๒๗
ปัตกัน	เจ้าเมือง ๓๓๐
ปัตถกวัช	ตั้งฆราวาสบาทหลวง ๒๓๖
ปัตัน	พระยาอภัยนุราช ๒๓
ปากแพรก	ทัพ ๘
ปาดเมอตะตัน	ถาวร ๒๒๔
ปัดปัจฉินก	บิ่อม ๒๔๒, ๒๗๕, ๒๗๗, ๒๘๖
ปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว	พระบาทสมเด็จพระ ๓๓๕, ๒๓๘, ๔๒๓
เปหระ	เมือง ๖๒
เปไหล	เมือง ๖๒
เปอร์เซีย	ประเทศ ๒๕
แประ	พระยา ๔๓, เมือง ๓๗๕
แประโมต	กำบัน ๖๘
โปตุเกศ	เริ่มมีไมตรีกับไทย ๑, เจริญทางพระราช- ไมตรี ๒, เรือค้าขาย ๓๗, พระเจ้าแผ่นดิน ๑๕, ๓๘๓, กงสุล ๓๐๗, ๓๔๓, ราชทูต ๓๓๐, ดิถี ^๒ มะเกา
โปตุคอด	ประเทศ ๓๓๒

ผ

ผดุงกรุงเกษม

คตอง ๒๕๙, ๓๐๐

ผดุงไพร่

ชน ๓๕๓, ๓๗๕, ๔๑๒, ๔๑๕

ผดุงสมุทร

บ้อม ๗๑

แผนพดพาย

หตวง ๔๑๒

แผนพดราบ

หตวง ๔๑๕

ผ

ผรุ้ง

ที่ไปมาค้าขายในเมืองไทย ครองรัชกาลที่ ๓

๓๕๓

ผรุ้งเศส

เริ่มมีไมตรีกับไทย ๑, แต่งทูตเข้ามา

เจริญทางพระราชไมตรี ๓๓๓, กงสุล

๓๒๙, ๓๙๓, ๓๙๖, ๓๙๖, ๔๐๗,

๔๒๗, ๔๓๐, ๔๓๙, ๔๔๒, ประเทศ

๓๗๙, แม่ทัพ ๓๙๔

ผืนดิน

๑๗๙

พ

พงศาวดารสยาม

ตั้งเขป ๒๓๖, พิศดาร ๒๓๗

พนมภูเขา

พระ ๓๖๗

พรหมเคชะ

หตวง ๔๑๒

๔๖๓

พรหมรักษา	ฐาน ๓๕๒, ๓๖๗, ๓๗๔, ๔๓๒, ๔๓๔
พระ	ท่า ๒๕๐, ๓๓๘
พระคดง	พระยา ๗, ๓๖, เจ้าพระยา ๓๘, ๕๓, ๖๓, ๖๕, ๖๘, (ทิศ) ๓๓๕, ๓๒๐, ๓๘๓, ๒๓๘
พลกาย	หลวง ๓๕๕
พลเทพ	เจ้าพระยา ๒๖๓, ๔๒๗
พลพาย	หลวง ๓๕๒
พลโยธานุโยค	หลวง ๓๗๔
พลวาศัย	หลวง ๒๘๒, ๒๘๔, ๔๓๓, ๔๓๕
พลันดอน	เมือง ๒๘๔
พลาลัย	หลวง ๓๕๓
พลเดชะ	หลวง ๔๓๕
พะโก	เมือง ๔๔
พม่า	ชวนญอนให้รบไทย ๓๖, รบกับอังกฤษ ๓๗
พ้งา	เมือง ๓๘๓
พานิช	นาย ๒๓๕, ๒๒๐
พิชัย	พระยา ๓๗๔, ๔๓๐
พิชัยบริบทรา	พระยา ๒๖๓

พิชัยรณฤทธิ	พระยา	๓๒๗,	(เหม็น)	๒๒๐
พิชัยสงคราม	พระยา (ฟัก)	๒๒๐,	๔๓๒,	๔๓๔
พิชิตนรงค์	พระยา	๓๒๗		
พิเดชสงคราม	พระ	๓๕๒,	๓๗๔,	๔๓๓, ๔๓๔
พิทักษ์คงคา	หลวง (แดง)	๒๒๐		
พิทักษ์ทศกร	พระยา (ยัง)	๓๑๖		
พิทักษ์เทวา	ดมิง	๔๓๓,	๔๓๕	
พิทักษ์เทเวศร์	กรมพระ	๒๕๐,	๒๗๓	
พิทักษ์โยธา	หลวง	๒๘๗,	๓๕๓,	๔๓๔
พิทักษ์ราชา	หลวง	๔๓๒,	๔๓๕	
พิเทศพานิชสยามพิชิตภักดี	พระ	๓๗๔		
พิทักษ์อาวุธ	หมื่น	๕๔		
พินิจพลชนะ	หลวง	๔๓๒		
พินิจภูษา	ขุน	๓๓๓		
พินิจจนา	หมื่น	๔๓๓,	๔๓๔	
พิพัฒน์โกษา	พระยา	๕๒,	๗๓, ๗๔, (บุญศรี)	
		๓๓๕,	๓๓๔,	๓๓๕, ๓๗๐, ๓๗๔,
		๒๓๗,	๒๗๐,	๓๐๗, ๓๖๗, ๓๗๓,
		๔๐๔,	๔๐๗,	๔๓๓, ๔๓๖, ๔๓๓

พิพิธนรงค์	หอดวง	๒๘๘			
พิพิธเดชะ	หอดวง	๒๘๘,	พระ	๓๕๕, ๓๗๔,	
	พระยา	๓๔๔,	๔๓๒		
พิพิธพลชั้น	หอดวง	๔๓๕			
พิพิธภูบาล	พระ	๓๕๓			
พิพิธโกศกษัตริย์	กรมหมื่น	๔๐๘			
พิพิธมนเทียร	หอดวง	๓๕๓,	๓๗๔,	๔๓๐	
พิพิธด้า	หอดวง	๓๒๗,	พระ	๓๔๘,	๓๕๘
พิพิธอักษร	หมื่น	๓๗๐,	(เส่ง)	๒๒๐	
พิมาณชัยศรี	ประตู	๘,	๒๔๗,	๒๗๖,	๒๗๘,
		๒๘๐,	๒๘๘,	๒๘๙,	๓๓๐
พิมาณรัตนพิศาล	ประตู	๓๒๒			
พิมาณอากาศ	พระคลัง	๔			
พิเวนทร์	ขุนนาง	๓๓๐			
พิเวนทรเทพ	พระ	๒๘๘,	๓๕๓		
พิษณุเดิม	หอดวง	๓๗๔,	๔๓๒,	๔๓๕	
พิฒอนุราช	พัน	๒๔๗			
พิทุเกศ	ตู่	ไปตู่เกศ			
พิเชฐคำแหง	หอดวง	๔๓๐,	๔๓๖		
พิเชฐนฤเดิม	หอดวง	๓๐๔,	๓๔๐,	๔๐๓	
พิเชฐรฐา	พระยา	๗๔,	๓๓๕		

เพชรบุรี
เพชรบูรณ์
เพชรพิชัย

เมือง ๓๔๘, ๓๕๕, ๓๘๔, ปากอ่าว ๔๐๔
พระยา (ขุนทอง) ๒๒๒
พระยา ๓๓๖, ๒๖๓, ๒๘๒, พระยา (เสือ)
๒๒๓

ไพบูลย์สมบัติ

พระยา (เอี่ยม) ๒๒๒

ฟ

ฟัก
ฟันเล่ง
เฟื่อง
ไฟเอดไมล์เรากิง

พระยาวิชิตณรงค์ ๒๒๐
นาย หมอ ๒๓
เรอวบ ๔๔๒
แม่ทัพอังกฤษ ๔๒๖

ภ

ภักดี
ภักดีเกษตร
ภักดีไตรรัตน์
ภักดีรัตนฤทธิ
ภักดีอาษา
ภุมเรศ
ภูวราภัย
ภูบตราชฤทัย

หม่น ๓๕๒, ๔๓๒
ขุน ๔๑๕
ขุน ๔๑๒
หลวง ๒๘๒
ขุน ๓๕๓
พระองค์เจ้า ๓๕๒, ๔๐๗
เจ้าพระยา (นุช) ๓๓๖
กรมหมื่น ๒๕๓, ๒๘๒, ๓๓๐

๔๖๗

ภูบาลบริรักษ์

กรมหมื่น ๒๕๐, ๒๗๒, ๓๐๘,

หมื่น ๓๕๓, ๓๗๕

ภูบาลบันเทิง

พระยา ๔๒๘

ภูเบศร์พิทักษ์

หลวง ๓๕๓, ๔๑๓

ภูเบศร์พิทักษ์

หลวง ๓๕๗

ภูเบศร์พิทักษ์

หลวง ๔๑๓

ภูเบศร์พิทักษ์

หลวง ๓๒๗

ภูมินทรภักดี

กรมหมื่น ๒๕๓, ๒๗๒

ภูมัยนฤเบศร์

กรมหมื่น ๔๐๘

ภูเนตรนรินทร์ฤทธิ

กรมหลวง ๒๕๐, ๒๗๓, ๓๐๘

โกชนดินดาศ

เกิง ๓๖๗, ๓๖๘,

หอ ๓๘๐, ๔๐๓

ม

มงคลเลิศ

พระองค์เจ้า ๔๐๘

มณีนุประ

เมือง ๓๗

มณีนเมขลา

เรือพระที่นั่ง ๔๐๔

มณีนรักษา

หลวง ๓๕๓, ๓๗๕

มนตรักษา

กรมหมื่น ๔๐๘

มนตรียุริยวงศ์

พระยา ๒๔๓, ๒๕๘, ๒๗๓, ๒๗๓, ๒๘๓

มนทานุโยค	หลวง ๓๕๒
มนเพียรธรรม	หอ ๘, ๓๓๓
มนเพียรบาล	พระยา ๒๖๓
มนเพียรพิทักษ์	จมน ๓๓๔, (ถั่วดี) ๒๒๒
มรกัน	คต อเมรกัน
มฤท	เมือง ๓๗, ๔๔, ๕๐, ๓๗๕
มหม	แขก ๑๘๓
มหาเทพ	พระ ๓๕๓, ๓๕๓, ๓๗๕, ๔๑๕
มหาชาติ	วัด ๒๘๕, ๓๘๒
มหามนตรี	พระ ๗๔, ๓๕๓, ๓๗๕, ๔๓๐, (ถั่วดี) ๓๓๖, พระยา (นุช) ๓๓๖
มหามนเทียร	หลวง ๒๔๗, ๓๒๒
มหามาตา	เจ้าฟ้า ๒๖๗, ๒๗๒, ๒๘๐, ๓๐๘, ๓๓๐, ๓๔๗, ๓๗๐, ๓๗๖, ๒๕๐
มหาโยธา	เจ้าพระยา (ทอเวียะ) ๓๗, ๓๗๔, ๓๗๓, ๒๒๐
มหาศีรธรรมโปลดัมภ	เจ้าพระยา (หนูใหญ่) ๒๒๓
มหาศีรธรรม	เจ้าพระยา ๒๕๘
มหาศีรเสด็จมิตถรรณ	พญาข้าง ๔๐๐, ๔๓๕
มหาต้นท	จมน (แดง) ๒๒๓

มหาสมุทร	พระคัง ๕, ๕๓
มหาสมุทร	ขุน ๒๔๗
มหาสมุทร	พระองค์เจ้า ๔๐๗
มหาสมุทร	พระยา (เหม็น) ๒๒๐, ๒๔๓, ๒๕๖
มหาสมุทร	พระยา (บุญศรี) ๓๓๕, ๒๓๕, ๒๕๕,
	๒๖๓
มหัศจรรย์	กรมหลวง ๒๕๐, ๒๕๓, ๓๐๕
มหัศจรรย์	กรมหมื่น ๒๕๓, ๒๕๕, ๓๓๐
มอญ	ราชทูตฝรั่งเศส ๓๓๓
มอญ	ดุษฎี มอญ
มอญ	เจ้านาย ๕๗
มอญ	เมือง ๓๕๓, ๓๕๓, ๔๓๒, ๔๔๐
	ดุษฎี มาเก๊า
มอญ	เมือง ๔๔
มอญ	มิชชันนารี ๗๓, ๗๕, ๓๓๗
มอญ	แขกเมือง ๓๒๗
มอญ	เมือง ๔๗
มังกร	เรือ ๒๕๗, ๓๒๔
มังกร	เรือ ๒๕๗, ๓๒๔
มังกร	เมือง ๓๓๐
มังกร	แขก

มคฺฉิน

มาเก๊า

มาตยาพิทักษ์

มาร์เกตต์ หัดตง

มาร์ควิตต์ เหล่ตงต้ง

มาร์เนต

มาตาการ

มาตาพระนคร

มาตาภูษา

มุขกระดาน

มุขเค็จ

มุเตย

เมฆะเบอน

เม่น

เมาะตะมะ

เมาะดำเดิม

แมคคอดเนต

แม่น

แมนพดพ่าย

ไมงติโก

กงตุตโปตุเกศ ๑๘๓

เมือง ๒, ๓๐, ๓๐๘, ๓๑๖ มะเก๊า

กรมหมื่น ๔๐๘

คัท มาร์ควิตต์ เหล่ตงต้ง

ผู้ดำเริ่จราชการหัวเมืองอินเดียของอังกฤษ

๓๐, ๓๘

มองซิเออร์ ๓๘๖

ซุน ๔๐๑

เรือกำปั่นหลวง ๓๐

หือ ๓๓๓

๓๒๒

๓๒๒

เมือง ๒๗๐

คัท เฮนรี เบอรัน

นายจาเวศ ๒๒๓

เมือง ๓๘

เมือง ๕๘

กัปตัน ๒๓, ๓๕

หมื่น ๓๓๘, ๒๒๐

หลวง ๒๘๐

เรือรบ ๓๓๓

ย

ยง	เจ็ด เจ็ด ๑๐๕
ยง	พระยาพิทักษ์ทศกร ๑๑๖
ยมขลัง	ตรา ๓๓๓
ยมราช	พระยา ๒๖๓, เจ้าพระยา (ตัก) ๓๓๕, ๒๒๐, (นุช) ๓๓๖, เจ้าพระยา ๒๕๙, ๓๓๒
ยวง	ตั้งฆราวาสบาทหลวง ๓๓๗
ยอน	มิชชันนารี ๗๕, ๑๑๗, ๑๗๐, ๑๘๙
ยอนเบาวิง	เซอร์ ราชทูตอังกฤษ ๒๒๕, ๓๓๔
ยอนอาตาม	๓๓๘
ยอนอดัม	เรือ ๒๓
ยะไซ	เมือง ๓๗
ย่างกุ้ง	เมือง ๔๔
ยาเว	มิดเดอ ๓๒๘
ยิมเจมส์เซด	ทูตฮอลันดา ๓๘๗, ๔๐๒
ยม	นามเซมส์ เฮล์ ๑๑๗, เดมียัน ๑๗๑
ยี่ด่านประเวศน์	หลวง ๓๕๒

ยี่ถาวรพรพเดช

หลวง ๔๑๕

ยุคนธร

พระองค์เจ้า ๔๐๘

เย

เมือง ๔๔ คูท เว

เย็น

พระทง ๗, ๒๙๕

เยดัมรุก

๑๑๘, คูท เชมดัมรุก

เยอรเบียน

เรือกลไฟ ๓๗๘

เยอรัมน์

๓๔๓

เยวถักษณ

พระองค์เจ้าหญิง ๓๖๓

เยยมบุรุก

เซอร์เชมดัมรุก ๑๑๘

แยกตัน

ประธานาธิบดีอเมริกัน ๕๐

โยธาธิบาล

หลวง ๓๖๗

โยธานุรักษ์

ขุน ๓๕๓

โยนฮอนเกอร์เซียด

ราชทูต ๓๓๗

โยเดฟ

นาย ฝรั่ง ๓๗๐

โยเดฟบัตเลศเตีย

ทูตอเมริกัน ๖๘

โยเดฟมาเรีย

ผู้ครองเมืองมาเก๊า ๔๓๘

ร

รณฤทธิ

หลวง ๒๘๐

รณฤทธิพิชัย

ขุน ๓๕๓

ระเซง

เมือง ๔๗

๔๓๓

รักษัมนเทียร	พระ ๒๖๓, พระยา ๒๖๕
รักษัรณเวศร	กรมหลวง ๖๓
รักษานาถ	หลวง ๓๕๓, ๔๑๓, ๔๑๔
รักษาราชฤดี	ขุน ๓๐๗
รักษาดมบัติ	หลวง ๓๒๗
รังค	เมือง (คุยกัง) ๔๗
รัตนกรนิ	พระ ข้าง ๒๕๐
รัตนพิมพา	หลวง ๔๑๒, ๔๑๔
รัตนพิศาล	ประยูร ๒๘๒, ๓๓๐
ร้าง	เมือง ๓๘
ราชการ	พระคลัง ๕๕
ราชกิจปริชา	ขุน ๓๕๒, ๓๗๕, ๔๑๓, ๔๑๓
ราชโกษา	พระ ๕๗
ราชฐานบริศด	พระ ๓๔๘, ๓๕๒, ๓๕๓, ๓๗๔, ๔๑๒, ๔๑๔
ราชนุประดิษฐ์	พระยา ๒๖๓
ราชบริพา	หลวง ๔๑๐
ราชบัณฑ	พระยา (บัว) ๒๒๐
ราชบุรี	พระยา ๕๘
ราชภัก	พระยา ๒๕๘, ๒๖๓
ราชภาณุรักษ์	หลวง ๔๑๖

๔๓๔

ราชมน	* หาดวง ๑๔๐, ๒๗๘, ๒๘๐, ๓๐๔, ๓๔๐, ๓๗๔, ๔๐๓, (๑๖๖) ๒๒๒
ราชโยธาเทพ	หาดวง ๒๘๐, ๒๘๕, พระ ๓๕๓, ๓๕๖, ๓๗๔, ๔๑๓, ๔๓๓
ราชรินทร์	พระ ๔๑๐, ๔๑๕
ราชฤๅ	พระทอง ๒๖๘, ๒๗๖, ๒๘๔, ๓๒๓
ราชฤๅชานน	หาดวง ๒๔๘, ๒๘๐, ๓๔๘, ๓๕๒, ๓๖๘, ๓๘๒, ๔๑๐
ราชวรดิษฐ์	ท่า ๓๘๘, ๔๓๗, ๔๔๔
ราชวรานุรักษ์	หาดวง ๓๕๒, ๓๗๕, ๔๑๐
ราชรินทร์	พระ ๒๘๐, ๒๘๕
ราชวงศ์เมือง	พระ ๔๑๓, ๔๑๔
ราชวงศ์ต้น	พระยา ๗๐, ๑๓๒, ๒๔๓, (๒๖) ๓๑๕
ราชธรรมพากร	พระยา ๔๑๕
ราชธรรมการ	พระยา ๔๑๒
ราชสิทธิ	หาดวง ๓๕๒
ราชสิทธิกรม	กรมหมื่น ๒๕๓, ๒๘๒, ๓๑๐
ราชสุภาวดี	พระยา ๗๔, ๑๓๖, ๑๘๓, ๒๕๘, ๒๖๓, (๒๖) ๓๑๕, ๒๒๓

๔๗๕

ราชเสวก	หัตถวง ๔๑๓
ราชเสนา	หัตถวง ๔๑๔
ราชามาต	จมน ๓๓๓, (ขุนทอง) ๒๒๒
ราชามาตย์	จมน ๗๔, ๑๒๐, ๑๗๓ ๑๗๔, (ง้า) ๑๑๖, ๒๒๒
ราชอาญ	นาย ๓๓๔
รามกำแหง	พระยา ๑๑๘, (กระต่าย) ๒๒๐
รามพิชัย	พระ ๒๘๐, ๒๘๒, ๒๘๕, ๓๕๓, ๓๕๒, ๓๗๔, ๔๓๐, ๔๓๑, ๔๓๓, ๔๓๕
รามพิชัยเดชะ	พระ ๒๘๒
รามรณฤทธิ	ขุน ๔๑๓
รามรักษา	หัตถวง ๒๘๐, ๒๘๒, ๒๘๕, ๓๕๓, ๓๗๕, ๔๓๑, ๔๓๒, ๔๓๔, ๔๓๕
รามาชิต ๒	สมเด็จพระ ๓
ราชวีย์	เมือง ๔๗
ราชเว	เมือง ๔๔
วิคชน	นาย ๕๗
รุติ	หม่น ๓๕๒, ๓๕๕
รุเชอพลอด	นายร้อยโท ๒๓

๔๗๖

รูปสัตว์

เว

เวรดิกล

เวือง

เวอรบฝรั่งเค็ด

เวรดคเคอร์

เวืองป็นนางตานี

เวือ ๒๖๓

เมือง ๔๗, ๕๗, ๕๘

กงตุลลออกเตรีย ๔๔๓

คมนทพเตนา ๒๒๓

๓๗๗

เวือไฟ ๒๒๔

ถนน ๔

ฤ

ฤทธิไกรเกรียงหาญ

ฤทธิพิชัย

ฤทธิธชอน

ฤทธิธวเดช

ฤทธิธำแดง

พระยา ๔๓๐, ๔๓๖

ชน ๓๕๓

มิดเตอร์ คูท วิตชน

หลวง ๗๓, ๓๓๖

หลวง ๓๓, ๓๓๖

ลี

ลาบอน

ลำพูน

ลินดาดมุทร

ลิดบอน

ลือแบคมดมคัน

ลูกขุน

เมือง ๓๒๘

เมือง ๖๐

เวือ ๓๒๔

กรง ๒

เมือง ๓๔๓

คำถา ๒๔๖

๔๗๗

โต

นายพันโท ๖๓

โตคอน

ทูตชยถันดา ๓๖๓, ๓๗๓

ว

วงศ์ราชธัญ

กรมหลวง ๒๓๘, ๒๕๐, ๒๖๘, ๒๗๖,
๒๘๓, ๒๘๓, ๒๘๗, ๓๐๘, ๓๑๒,
๓๕๕, ๓๘๖, หลวง ๓๕๓, ๔๑๓, ๔๑๓

วรญาณ

หอพระสมุท ๓๗

วรจักรชานภาพ

กรมหมื่น ๒๕๐, ๒๖๘, ๒๘๒, ๓๐๘,

กรมขุน ๔๔๓

วรพงศ์พัฒน์

พระยา ๒๓๐, ๒๕๘, ๒๘๗, ๓๐๘, ๓๖๓

วรรณไวยาการ

หม่อมเจ้า ๒๒๘, ๒๓๓, ๒๓๕

วรชาติ

หมื่น ๒๓๖

วรศักดิ์พิศาด

กรมหมื่น ๒๕๐, ๒๘๓, ๓๐๘, หมื่น ๒๗๔

วายุภักษ์

เรือ ๒๕๗

วิคตอเรีย

สมเด็จพระนาง ๓๒๘, ๔๑๓

วิจารณ์

หลวง ๒๘๐

วิจารณ์โกษา

หลวง ๒๘๔, ๓๔๘, ๓๕๓, ๓๕๖, ๓๗๔,
๔๑๓, ๔๑๔

๔๗๘

วิจิตรจอมราช

ขุน ๔๑๐

วิจิไกรโร

๓๓๔, ๓๔๓

วิจิตรชลหาญ

ขุน ๔๓๑, ๔๓๔

วิจิตณรงค์

พระยา (พัก) ๒๒๐, (แก้ว) ๒๒๒,

พระยา ๔๓๑, ๔๓๓

วิจิตรไกร

หตวง ๓๕๒, ๔๓๒, ๔๓๕,

วิเชียร

หตวง ๓๕๘

วิเชียรศิริ

เจ้าพระยา (เม่น) ๒๒๑

วิชัยนทร์

ฝรั่ง ๓๘๓

วิมตรตันกรนิ

พญาช้าง ๔๐๐, ๔๓๕

วิธันดา —

ดู่ ๒๒๑

วิธาส

เจ้า ๓๒๐, เมือง ๓๒๒, ๒๔๓

วิเศษ

พระคลัง ๕๒

วิเศษชัยศรี

ประดู่ ๔, ๒๒๒, ๒๒๕, ๒๒๖, ๒๘๘,

๓๑๕, ๓๒๒, ๔๓๕

วิเศษธานี

หตวง ๓๕๘

วิเศษศักดิ์ดา

พระยา ๗๐, ๑๓๖

วิเศษสงคราม

ขุน ๒๘๕, ๓๕๓, พระยา ๗๒, ๑๓๔,

๒๑๕, (จัน) ๑๑๖, ๒๒๑

วิเศษสมบัต

ขุน ๓๕๓

วิเศษสุริยงค์

หตวง ๓๕๒

๔๗๕

วิเศษอักษร	หมื่น ๓๓๓
วิเศษนาถนิภาธร	กรมหมื่น ๓๘๔
วิสูตรรัตนกรนิ	พระ ข้าง ๒๔๖
วิสูตรสมบัติ	หลวง ๔๓๓, ๔๓๔
วุฒสรเดช	หลวง ๗๓, ๓๓๖
วุฒามาตย์	หลวง ๓๒๗
เวन्द्रีดาตอบ	เรือกลไฟ ๕๐๗
ไวเกาปถมะถัน	หอดูด ๓๒๓, ๓๒๔ ปดมะถัน
ไวยวรรณาก	พระนาย ๖๘, ๗๔, ๒๓๐, (ช่วง) ๓๓๖, จมน ๓๓๘, ๓๗๐, ๓๘๓, ๒๒๓, เจ้าหมื่น ๒๘๓, อุปทูตไทย ๓๗๘

ค

ศรีคงยศ	หลวง ๓๕๕, ๔๓๒, ๔๓๔
ศรีทรงยศ	หลวง ๓๕๕
ศรีทิโพชน	หลวง ๓๒๗, ๓๕๘
ศรีพิพัฒน์รัตนราชโกศ	พระยา ๖๘, ๗๔, (ทัต) ๓๓๕, ๓๓๕, ๓๗๐, ๓๘๓, ๒๓๘, ๒๕๘, ๒๖๓, ราชทูตไทย ๓๗๘
ศรีโยวภาษ	หลวง ๓๗๐

ศรีเยวภาษ	หลวง ๒๒๓
ศรีรัตนวงศ์	หลวง ๔๑๒, ๔๑๕
ศรีรัตนคำสดาราม	วัด ๒๖๒, ๒๖๕, ๒๖๖, ๓๒๓, ๓๓๓, ๓๗๐
ศรีราชเดโชชัย	พระ ๔๓๐, พระยา ๔๓๖
ศรีราชบุตร	หลวง ๓๒๗
ศรีวังราช	ขุน ๔๑๓
ศรีดัยมพร	ขุน ๒๕๓, ๓๑๕, ๔๐๐
ศรีดหเทพ	พระ ๒๔๗, ๒๗๙, ๒๘๙, ๓๓๐, ๓๒๓
ศรีศักดิ์ลาด	เรือพระที่นั่ง ๓
ศรีสังหาร	ขุน ๓๕๓, ๔๑๓, ๔๑๔
ศรีสุนทร	ประตู่ ๓๒๒
ศรีสุริยวงศ์	พระยา (วัง) ๑๑๖, เจ้าพระยา (วัง) ๒๒๓, ๒๒๙, ๓๑๒
ศรีอยุธยา	พระมหานคร ๒๓, ๑๒๙, ๑๗๒
ศักดิ์ชัยดิษฐ์	ประตู่ ๓๒๒
ศักดิ์บริบาล	จมน ๑๓๓, ๒๒๒
คำสนา	๑๘๘
ศิริไศศวรรย์	พระยา ๒๖๓
เศวตสุวรรณาภา	พญาช้าง ๔๐๐

ล

ลกดพิมาน	หลวง ๓๕๒, ๓๕๗
ลกด	มิสเตอร์ ๔๔๐
ล่งขตา	เมือง ๒๒๓
ลัดค	กำปั่น ๗๖
ลัตถ์ยลดาพร	กรมขุน ๒๕๐
ลปะเปญ	เริ่มมีไมตรีกับไทย ๓
ลมิท	มิชชันนารี ๗๕, ๑๑๗
ลุมทุรบุรณรุักษ์	พระยา ๒๔๓, ๒๔๖, ๓๗๗, ๔๐๔
ลุมทุรปวากา	เมือง ๖๘, ๑๑๘, ๒๖๕, ๓๗๗
ลยามอรลุมพล	พระทนต์ ๒๗๓
ลัรวดำแดงฤทธิ	หลวง ๓๗๔
ลัรวพิศิตปรีชา	กรมขุน ๒๗๑, ๓๐๘, กรมหลวง ๒๕๐
ลัรวพลเพชภักดี	จมีน ๒๓๐, เจ้าหมื่น ๒๖๗, ๒๘๗, ๒๘๙
ลัรวะ	เมือง ๑๒๘, ๑๓๒
ลัรวลัทธิราช	ขุน ๒๒๒
ลัรวางอ	เมือง ๖๒, ๑๗๕
ลัรวด	ยิง ๒๓๓

ถั่วถั่ว

พระมหามณเฑียร ๓๓๖, จมื่นมนเทียรพิทักษ์

๒๒๒

ถั่วถั่วคันทรี

หลวง ๓๕๘

ถั่วถั่วขาว

พระยา ๗๔, ๓๘๔, (นิม) ๓๓๖,

๒๒๐

ถั่วถั่วถั่ว

ขุน ๔๓๒, ๔๓๕

ถั่วถั่วคันทรี

หลวง ๓๒๗

ถั่วถั่ว

กัปตัน ๔๘

ถั่วถั่ว

หลวง ๔๓๒

ถั่วถั่ว

วัง ๓๕๕, ๓๖๖

ถั่วถั่ว

ประธานาธิบดีอเมริกัน ๓๐๘

ถั่วถั่ว

เรือ ๓๒๔

ถั่วถั่ว

เรือ ๓๒๔

ถั่วถั่ว

พระยา ๒๘๕, ๓๗๕

ถั่วถั่ว

เมือง ๓๘๓

ถั่วถั่ว

ขุน ๕๔

ถั่วถั่ว

เรือกลไฟฮอลันดา ๔๐๓

ถั่วถั่ว

เมือง ๓๔๘, ดุ๊ก ดิงคโปร

ถั่วถั่ว

เมือง ๓๘, ๒๐, ๓๖, ๖๕,

๓๗๘, ๓๗๔, ๓๘๔

ถั่วถั่ว

เมือง ๖๘, ดุ๊ก ดิงคโปร

๔๘๓

สิงหรา	พระองค์เจ้า ๔๐๘
สิทธิจอมราช	ขุน ๓๗๕
สิทธิเด่นยารักษ์	จมน ๑๓๓, ๒๒๒
สินคำ	พระคัง ๕๕
สินัง	เกาะ ๓๖
สีหราชเดโชชัย	พระยา ๒๙๐, ๒๙๓, ๒๙๕
สีหราชฤทธิไกร	พระยา ๒๕๙
สุก	พระยาสุรเดนา ๑๓๕, เจ้าพระยายมราช ๒๒๐
สุทโธศวรย์	พระท่ง ๓๔๐, ๓๔๔, ๓๔๕, ๓๖๖, ๓๙๖, ๔๒๑, ๔๓๔
สุธรรมมนตรี	เจ้าพระยา (บุญศรี) ๑๓๕, ๒๓๙
สุธรรมไมตรี	พระ ๒๔๓
สุชาพิทักษ์	หุดวง ๓๒๗, ๓๕๑
สุนทร	ประตู่ ๒๙๐
สุนทรนุรักษ์	พระ (เม่น) ๒๒๓
สุประดิษฐ์	พระองค์เจ้า ๒๕๑, ๒๙๒, ๓๑๐
สุวงศ์ไวยวัฒน์	พระยา ๓๙๕, ๔๐๔, ๔๒๔, ๔๒๙, ๔๓๒, ๔๓๓
สุธาดิศร	หุดวง ๓๐, ๔๒

ดูรเสนา	พระยา ๓๘, ๗๐, ๗๔, ๓๓๖, ๒๕๘, ๒๖๓, (ตุ๊ก) ๓๓๕, ๒๒๐, (สัวดี)
	๓๓๖
ดูรต	แขก ๓๘๓
ดูรียภักดี	พระ ๗๔, (นุช) ๓๓๖
ดูรียวงศ์โกษา	พระยา ๒๘
ดูรียวงศ์มนตรี	พระยา ๓๒, ๓๘, ๒๔, ๒๘
ดูรินทรรักษ	กรมหมื่น ๔๐๘
ดูรินทรราชา	หมื่น ๓๔๐
ดูรินทรศักดิ์	ดํมิง ๔๓๓, ๔๓๕
ดูเรนทรวิชิต	หุดวง ๔๓๒, ๔๓๔
ดูรรรณภักดี	หุดวง ๕๓
ดูหน	แขก ๓๘๓
ดูง	หมื่นพิพิธอักษร ๒๒๐
ดูเถียรรักษ	นาย ปัตตวงขวา ๒๔๘, ๒๘๐, ๒๘๖, ๒๘๒, ๓๖๗, ๓๘๒
ดู่นพด	หุดวง ๓๕๓
ดู่นหวชิต	หุดวง ๓๗๕
ดู่นาภิมุข	หุดวง ๓๕๓, ๓๗๔, ๔๓๒, ๔๓๔
ดู่นาญเบศ	พระยา ๒๖๓
ดู่นพดหายไมตรี	เรือพระทอง ๓๔๘, ๓๘๔

๕๘๕

เลเรียน

เลื่อ

แล้ง

ไล่วาทิก

เมือง ๕๔

พระยาเพชรพิชัย ๒๒๓

จมนมหาดนันท ๒๒๓

แผ่นดิน ๓๔๓

ห

หน้า

หนูใหญ่

หมวก

หมาก

หมาเก้า

หดวง

หลอคอ

หลยท ๑๔

หวนเซฟองกริด

หอ

หันแด

หวเนยก

หินเด

หุยกาน

เหมกฝากร

วัง ๓๒๕

พระยาอุทัยธรรมราช ๒๒๓

ฮอดนคาถวาย ๕๓๘

เกาะ ดุท เกาะหมาก

ดุท มาเกา

วัง ๓๒๕, ถิ่นนาม ๓๔๘

ดุท โดคอนดบ

พระเจ้า ๕๘

กัปตัน ๕๐๕

พระมาตาภาษา ๓๓๓

นาย ๑๘๖, ดุท ฮันเตอร์ ๓๗

เมือง ๑๐๘

มิดเตอร์ ๓๐๗

เมือง ปากนา ๓๓๐

กัปตัน ๕๘

เหมน

เหราดองดอยดินรู่

เหราดินดาสุมุท

เหรียญ

เหา

ใหญ่

พระยาพิชัยรณฤทธิ ๒๒๐

เรือ ๒๕๗, ๓๒๔, ๔๓๖

เรือ ๒๕๗, ๔๓๖

๒๐๘

หมอ ๑๑๗

นาย ๑๑๗

อ

องค์น้อย

องค์ใหญ่

องค์น้อย

อตุลยดักษณสมบัติ

อนันตลัมภาม

อัมเด็จพระเจ้าพระยา ๓๑๒

อัมเด็จพระเจ้าพระยา ๓๑๑, ๓๑๗, ๔๓๓

แขกเมืองไปตุเกศ ๒

กรมหมื่น ๒๘๒, ๓๑๐

พระทนต์ ๓๓๗, ๓๖๓, ๓๖๖,

๓๖๗, ๓๖๘, ๓๘๘, ๓๙๓,

๔๐๒, ๔๑๖, ๔๑๗, ๔๒๐,

๔๓๐, ๔๓๖, ๔๔๓, ๔๔๔

พระยา ๑๔๔, ๒๘๘, ๔๑๒

หลวง ๓๕๒, ๓๗๕, ๔๑๒, ๔๑๔

พระ ๓๕๒

พระยา (บัคุ่น) ๒๓

พระ ๑๑๘, ๑๔๐, (แก้ว) ๒๒๒

อนุชิตชาณชัย

อนุรักษ์ภักดี

อนุรักษ์โยธา

อภัยนุราช

อภัยพลรบ

อภัยพานิช
อภัยพทกษ

อภัยพิพิช

อภัยภูธร

อภัยรณฤช

อภัยสุนทรวิเศษ

อภัยเตน

อภัยบาตภูวนาถ

อมรินทร์วินิจฉัย

อมเรนทรบดินทร

อเมรินทร์

อรว

อรุณมพลาภิบาล

อรุณราชวราราม

อเรนทรชาติสังหาร

หอดง (กาดถ มั่นแฉนถ์ สิดไกร) ๑๖

หอดง ๒๙๐, ๒๙๒, ๒๙๕, ๓๕๒,
๓๕๖, ๓๗๔

พระยา (กระต่าย) ๒๒๐

เจ้าพระยา ๒๒๒

พระ ๓๕๒, พระยา ๔๑๓, ๔๑๘

พระ ๓๕๓

หอดง ๒๙๓, ๒๙๔, ๔๓๑, ๔๓๕

หอดง ๓๕๒, ๓๗๕, ๔๑๐, ๔๑๖

พระที่นั่ง ๖๐, ๓๗๐, ๒๔๕, ๒๔๖,
๓๐๗, ๓๒๘

กรมหมื่น ๒๕๓, ๒๘๒, ๓๐๙

๒๖๙, เรือค้าขาย ๓๙, มีไม้ตรกับไทย

๕๐, ขอบแก้งตั้งตั้งตั้งตั้ง ๖๗, หมอ

ตั้งตั้งตั้งตั้ง ๓๘๙, กงตั้งตั้ง ๓๓๕,

๓๓๙

เมือง ๔๗

พระ ๓๙๕, ๔๐๔, ๔๒๔, ๔๒๙

วัด ๒๕๗

หอดง ๓๒๗, ๓๕๓, ๓๕๘, ๔๓๑,

๔๓๕

ขดงกฏกิจปรีชา

ขลุ่ยฉายภักษ์

ขีหิวดาทก

ขอกแตรม

ขอเล็ด

ขอสดเตรีย

อักษรประเสริฐ

อักษฤษ

กรมหมื่น ๒๕๐, ๒๘๓, ๓๐๘

เรือ ๓๕๓, ๓๖๕

โรค ๓๖

เรือกลไฟ ๓๐๗

กัปตัน ๖๘, ๑๑๘

ทูต ๔๒๘, กงสุล ๔๔๓

ขุน ๒๔๘

เริ่มมีไมตรีกับไทย ๓, ๓๘, แต่

เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี ๒๒๕

กงสุล ๓๐๗, ๓๗๒, ๓๘๘

๔๐๕, ๔๑๖, ๔๓๗ รบกับ

๓๗, ๑๘๑, สมเด็จพระราชชนนี

ถาวรคดี ๓๗๓

เรือพระที่นั่ง ๔๒๔

กรง ๓๗, ๓๖๕

หมื่น ๔๓๓

๕๖ ดุที แยกตั้ง

พระยา ๔๓๓, ๔๓๓

เรือ ๔๒๔

เมือง ๓๗

อัครเวศรนาฏ

อังกะ

อัคราคติ

อันเรยักซอน

อภินันตวิกรมมัตย

อักษโยปนิกา

อัครัตม

อา

อาเก็บ	ตนกู ๖๔
อาจ	หหลวงวราชมน ๒๒๒
อาจนรงค์	หหลวง ๗๓, ๓๓๖
อาชีบั๊ด แคมป์เบด 	เซอร์ แมทท์ฟเรืออังกฤษ ๓๗
อาวกัน	เมือง ๔๔
อาเดกซันเด	กัปตัน ๓๗๗
อาเดกซันเดอดูกกอน	คูท โดคอนดบ
อาสรว	เมือง ๔๔
อาดัน	ตนกู ๖๔
อาหนุม	ตนกู ๖๔
อาหรวบ	แควน ๒๖
อำแหค	คูท แอมเฮ็ดด์

อิ

อินเตีย	อาณนัจกร ๒๕
อินทวโกษา	หหลวง ๓๕๗
อินทวเดช	พระ ๒๘๐, ๒๘๕, ๓๕๓, ๓๓๕, ๔๓๐, ๔๓๕, ๔๓๖, ๔๓๗
อินทวเทพ	พระ ๒๘๗, ๔๓๐, ๔๓๖, ๔๓๗

อินทรวรक्षा

ขุน ๒๘๓, ๒๘๕, ๓๕๓, ๓๕๖,
๓๗๔, ๓๗๕

อินทรมบัติ

หลวง ๓๕๕

อินทเรณา

จมน (เอี่ยม) ๒๒๒

อินทราทศย์

พระ ๓๕๒

อินทโรคม

หลวง ๓๕๓, ๔๑๒, ๔๓๔

อินันเต

เรือกำปั่น ๓๓

อิศต์อินเดีย

บริษัท ๕๘

อิศรานุภาพ

พระยา (เอี่ยม) ๒๒๒

อิศราภัย

พระ ๓๕๒

อิศราวิจิตร

พระทนต์ ๓๓๔

อิศเรศวรจักร

เจ้าฟ้ากรมขุน ๖๘, ๓๓๕, ๓๓๖,
๓๗๓, ๓๗๔

อุ

อุณาโลม

พระราชดัญจากกร ๓๓๒

อุดม

หม่น ๕๔

อุดมรัตนราช

กรมหม่น ๒๕๓, ๒๘๒, ๓๓๐

อุดมลักษณสมบัติ

กรมหม่น ๒๕๓

อุทัยธรรมราช

พระยา ๓๒๐, ๓๓๖, (หนูใหญ่)

๒๒๓

เอ

เอกชัย

เรือ ๒๖๒

เอกาทศรุฐ

ดัมเค็จพระ ๑

เอคมันตร์รอบเปิด

ทูตอเมริกัน ๕๐, ๕๑, ๕๖, ๗๖

เอราวดี

แม่น้ำ ๓๘

เอี่ยม

จมนอนทรเด้นา ๒๒๒

แ

แอมเฮ็ลด์

หลอด ๔๑

โอ

โอเคน

เรือกลไฟ ๓๘๗

โอบาเวต์

มองติเออร์ ๔๐๗

ฮ

ฮ็องกง

เมือง ๑๐๘, ๒๓๕, ๒๔๓

ฮอลันดา

๑๘๓, เริ่มมีไมตรีกับไทย ๓, กำปั่น

๕, แต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี

๓๓๗, ๓๘๗, แดกเปลี่ยนหนังสือสัญญา

๓๖๓, ถวายหมวก ๔๑๘

๕๕๒

ฮอไมด์เซด

ฮันเตอร์

ฮาร์ปากต์

ฮัมเบอร์

เฮนรีเบอร์น

เฮล์

เฮลล์

แฮมมิลตัน

แฮร์

แฮร์ปากต์

ทูตฮอดันดา ๕๐๒

นาย ขาวอังกฤษ ๓๗

ทูตอังกฤษ ๒๗๓

เมือง ๓๕๓

นายร้อยเอก ๕๑, ๑๒๓, ๑๓๘,

๑๔๔, ๒๑๕

นายยม ๑๑๗, ๑๘๗

หมอ ๑๑๗

ประเทศ ๓๕๓

มิสเตอร์ ๒๘๖

กงสุตอังกฤษ ๒๓๘

